ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 1er SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8888 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4689

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ՀԱՐՑ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Պոլսոյ կուսակալ Ռեֆիք Թուլկա մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարութիւններ ըրաւ զանազան խնդիրներու մասին։ Կուսակալը ի միջի այլոց յայտարարեց.

— Հակառակ որ 37 տարի անցաւ Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, մեր կիներուն մէկ մասը չարշաֆ կը հագնի տակաւին։ Չարշաֆ չհագնող կիներն ալ միայնիմամն են անկասկած։ Արդէն չարշաֆը եկեղեցիէն մնացած բան մըն է եւ կապ չունի միւսլիմանութեան հետ։

«Կ'ուզենք որ օտար լեզու խօսողները յարգեն կարգ մը կէտերը եւ իրենց խօսակցութիւնով անհանգիստ չընեն իրենց շրջապատը։ Աշխարհի ոչ մէկ կողմը կարելի չէ հանդիպիլ մարդոց որոնք ուրիշ լեզու կը խօսին պոռալով։ Պէտք է ազգարարութիւն ուղղել ատոնց ու ապահովել որ Թրքերէն խօսին»։

Կուսակալի օգնական Հազարապետ Թուրան Եաւչան ալ շօշափեց ըսի-ըսաւներու խնդիրը ու յայտարարեց.

— Ծիծաղելի են այն զրոյցները որոնց համաձայն ներգաղթող Թուրքերը երկրէն դուրս պիտի նետուին։ Կ'ըսուի եղեր թէ Աստուած չէ ուզած որ Ճեմալ փաշան Պոլիս գայ, անոր համար փոթորիկ պայթեր է Կիւրսէլի ժամանած օրը։ Կ'ըսուի եղեր թէ Մենտերէս ամէն իրիկուն Եասըատայէն կ'ելլէ, Եիյուպ կ'երթայ եղեր նամազի, թէ Մենտերէս եւ կարգ մը անձեր չեն կրնար եղեր կախուիլ… Ասոնք յոռի քարոզչութիւններ են։ Բոլորն ալ անհիմն։ Օրէնքը ցոյց պիտի տայ թէ ինչ պիտի ըլլան նախորդները։ Անմիջապէս ըսեմ թէ Ազգ. Միութեան եւ յեղափոխութեան դէմ քարոզչութիւն ընողներուն երթալիք տեղը կախաղանն է։

Լրագրողներու հետ ասուլիսի մը ընթացքին, Թուրհան Եաւշըն հետեւեալը յայտարարեց.

— Մեր ականջը հասած են կարգ մը ըսի-ըսաւներ, որոնց համաձայն վարչապետական խորհրդական Ալփասլան Թիւրքէշի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի միջեւ կարգ մը վէճեր գոյութիւն ունին։ Այս առթիւ բերնէ բերան կ'ըսուի թէ, երբ Կիւրսէլ Ինէօնիւի այցելած է Հէյպելիատայի մէջ, Թիւրքէշ ձեռք չէ երկարած Ինէօնիւի եւ ըսած է. «Քեզի տալիք ձեռք չունիմ ես»։ Մինչդեռ, այդ այցելութեան միջոցին Թիւրքէշ ոչ թէ Իսթանպուլ, այլ Անգարա կը գտնուէր։ Ա. Թիւրքէշ, որ անձնապէս խաչակիցս է, ինծի պարտականութիւն յանձնեց հանրային կարծիքին յայտնելու թէ անհիմն են այս զրոյցները եւ թէ ոչ մէկ վէճ գոյութիւն ունի իր եւ Ինէօնիւի միջեւ։ Կ'ուզեմ աւելցնել նաեւ թէ գնդապետ Թիւրքէշ խոր յարգանք կը տածէ հանդէպ Ինէօնիւի որ երկրին խիկար մէկ մեծն է։

×

Ստուգուած է թէ Իսթանպուլի ոստիկանական կազմին հարիւրին 40ը հիւանդ է։ Գլխաւոր հիւանդութիւնը ջղայնութիւն է, ինչ որ կը բացատրէ վերջերս յաճախակի գործուած ոճիրները ոստիկաններու կողմէ։

×

«Վաթան» յայտնելէ վերջ որ Արեւելեան նահանգներու հայենակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Թուրքերէն չի գիտեր եւ հարաւային նահանգներու մէջ ալ ժողովուրդը մեծ մասամբ արաբերէն կը խօսի, կը գրէ.— «Գալով մեծ քաղաքներուն, քաջ Թուրքերէն գիտնալով հանդերձ մասնաւորաբար հանրային վայրերը յունարէն, հայերէն եւայլն լեզուներով խօսող փոքրամասնութեան այս գործելակերպին մէջ յամառութիւն մը աչքի կը զարնէ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՅԱՂԹԵԼ

Լէոփոլտվիլի ժողովը վերջացաւ հինգ կէտերէ բաղկացած բանաձեւով մը։ Այս բանաձեւով Ափրիկեան Պետութիւնները. — 1) Կը հաստատեն ափրիկեան պետութեանց համախոհութիւնը եւ գործակցութիւնը Քոնկոյի հետ։ 2) Թեքնիք եւ այլ օժանդակութիւն մը կ'առաջարկեն Քոնկոյի, ՄԱԿի միջոցով։ 3) Կ'ընդգծեն «Վերին Ժողովի» մը անհրաժեշտութիւնը ափրիկեան պետութեանց միջեւ, ի մօտոյ։ 4) Կ'առաջարկեն Լումումպայի որ վստահութիւն ցոյց տայ Համըրշոլտի հանդէպ։ 5) Կը դատապարտեն Քաթանկայի անջատումը բայց դէմ են միակողմանի եւ ուղղակի գործողութեան մը։

Ֆիկառոյի Քոնկոյի թղթակիցը՝ Մաքս Քլօ կը շեշտէ թէ այս որոշումները «բաւական տարտամ եւ անորոշ են»։ Թըղթակցին ունեցած անհատական եւ գաղտնի տեսակցութիւններէն կը պարզուի թէ մասնակցող բոլոր պետութիւններն ալ վերահաստատած են ՄԱԿի հանդէպ իրենց վստահութիւնը. այս առթիւ գնահատած են Համըրշոլտի եւ ՄԱԿի դերն ու գործունէութիւնը, Քոնկոյի մէջ։ Այս տեսակէտը ունեցած են մինչեւ իսկ, խորհրդաժողովին մասնակցող «կարծրերը», այլ խօսքով Կինէ եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն։

Լումումպա հիասթափ եղած է Քաթանկայի մասին տրուած որոշումէն եւ պատգամաւորներու բռնած ընթացքէն։

Պելժ ոչ մէկ զինուոր մնաց Քաթանկայի մէջ։ Վերջին զինուորները մեկնեցան առջի օր։ Զոմպէ սպառնաց «անգործածելի» դարձնել Պելժերուն պարպած Քամինայի կայանը — որ ի դէպ, ֆրանսական փոքրիկ գաւառի մը տարածութիւնը ունի եւ 2 միլիառ ու կէս պելժիական ֆրանք արժած է Պրիւքսէլի կառավարութեան — եթէ իրաւունք չունենան կայանէն ներս իրենց բոլոր իրաւունքները գործադրելու։ Միայն ՄԱԿը իրաւունք ունի օգտագործելու Քամինայի կայանը, աւելցուցած է Զոմպէ։ Քոնկոյի բանակը յարձակումի չէ անցած դեռ եւ կ'ըսուի թէ քանի մը օրէն կացութիւնը կը դժուարանայ մօտալուտ անձրեւներու պատճառաւ։

Քալոնճի, «Քազայի հանքային պետութեան» նախագահը յուշագիր մը ղրկած է զօրավար տը Կոլի։ Ի մէջ այլոց կ'ըսէ.— «Քոնկոյի զինուորները չեխ սպաներու հրամանատարութեան տակ կը գործեն, խորհրդային առողջապահական խումբը, որ Քազայ եկած է, իրենց պայուսակներուն մէջ դրած են ձայնասփիւռ գործիքներ եւ հաւանաբար զէնքեր»։ Քալոնճի կը գրէ տը Կոլի խնդրելով որ միջամտէ այն բոլոր պետութեանց հետ միասին «որոնք ինչպէս Ֆրանսայի Նախագահը, արդարութեան եւ ազատութեան մեծ գաղափարներ ունին»։

Ուաշինկթըն մտահոգ է։ Պաշտօնական մարմինները կը հաստատեն, թէ յիսունի մօտ խորհրդային մասնագէտներ ժամանած են Քոնկօ։ Համոզուած են, որ Խ. Միութիւն յանդուգն եւ մեծ ծրագիր մը կը հետապնդէ, այն է Ափրիկէի սրտին մէջ խորհրդային արբանեակ երկիր մը ստեղծել։

×

Յորդանանի մէջ կացութիւնը հանդարտ է։ Թագաւորը կտրուկ միջոցներ ձեռք առած է։ Հոս ու հոն ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան։ Նոր դահլիճի անդամները վստահելի անձնաւորութիւններ են։ Միւս կողմէ Հիւսէյին յայտարարեց, թէ պիտի շարունակէ հետեւիլ «նոյն քաղաքականութեան»։

Արտաքին նախարարութեան մէջ աշխատող երկու Յորդանանցիներ, Սուրիա փախած են։ Կը կարծուի թէ կապ ունին մահափորձի կազմակերպութեան հետ։ Հիւսէյին անոնց յանձնումը պահանջեց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, այլապէս բողոք պիտի ներկայացնէ Արաբական Լիկային, եթէ արդիւնք չտայ՝ Ապահովութեան Խորհուրդին։ Թագաւորը 24 ժամ ազգային սուգ նշանակեց երկրին մէջ, վարչապետին մահուան առթիւ։ Խիստ դամբանական մը խօսեցաւ յուղարկաւորութեան պահուն «ապազգայ սրիկաներու եւ Աստուծոյ անէծքներուն յանձնեց Ամմանի ոճրագործները»։

Բոլոր սահմաններուն վրայ զօրքերը կը համախմբուին։ Իսրայէլ մտահոգ է։

Օրը Օրին

ՏԱՐԻՆ ՄԷԿ, ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ

— Նկատած եմ որ արմատական տեսակէտներու տէր մէկն ես… Աջ ու ձախ չես նայիր ու «կը զարնես»…

— Նպատակս «զարնել» չէ, այլ քանի մը մանր-մունր սխալներ ու թերութիւններ հրապարակէն քշել, որպէսզի մեծ սխալներուն եւ թերութեանց համար տեղ բացուի։

— Ատ ըսածներդ իրար չբռնեցին, բարեկամ — մանր-մունր սխալներու չես հանդուրժեր, մեծ սխալներու կը հանդուրժե՞ս…

— Հանդուրժելու խնդիր չկայ։ Մանրուք սխալները կրնան սրբագրուիլ, իսկ մեծ սխալները մեզի հետ ծներ են, մեզի հետ ալ գերեզման պիտի մտնեն…

— Բայց անոնց համար տեղ բանալով, թոյլ տուած կ'ըլլանք որ աւելի մեծնան…

— Այո՛, թող մեծնան… Վզակոթիդ վրայ ելած պալարն ալ կը մեծնայ, կը մեծնայ, օր մըն ալ կը պայթի ու կ'ազատիս…

— Ուրեմն, մեր համազգային սխալները պիտի մեծնան, պիտի մեծնան ու օր մըն ալ մեր գլխուն պիտի պայթին…

— Կամ մեր գլուխը պիտի պայթեցնեն … Բայց մեր նիւթէն բաւական կը հեռանանք…

— Այո, հեռացանք… Ինչպէս ըսի, դուն քիչ մը շատ յառաջ գացեր ես եւ արմատական բարենորոգումներ կ'առաջարկես, երբեմն, առանց ազգէն հրաման առած ըլլալու… Դուն մեր ազգէն վե՞ր ես…

— Ընդհակառակն, վար եմ… Եւ վար ըլլալուս համար է որ վերը գտնուողներուն չտեսած սխալները կը տեսնեմ… Երբ գլուխը ամպերուն մէջ է, ազգին քթին վրայ թառած ճանճերը չես տեսներ… Ամպերէն վար իջնելէդ ետքն է որ կը տեսնես… Բայց մեր ազգը վար իջած չէ, վերն է։

— Ազգերնիս կենել սկսար… Ինչ որ է, անցնինք… Սա ըսէ նայիմ ինչո՞ւ մեր կղերականներուն ետեւէն ինկեր ես…

— Ո՞վ, ե՞ս…

— Այո՛, դո՛ւն… Անցածները ելեր գրեր ես եղեր որ սա «Վեհափառ»ները, «Ամենապատիւ»ները, «Բարձրաշնորհ»ները «Գերաշնորհ»ները, «Հոգեշնորհ»ները, «Գերապատիւ»ները եւ «Արժանապատիւ»ները կարգ կապելու ենք… Ասանկ բան ըսա՞ծ ես…

— Այո՛…

— Եղբայր, ինչո՞ւ ատանկ խնդիրներ կը հանես եւ մեր կղերականներուն փափուկ սիրտը կը վիրաւորես…

— Պատուական բարեկամ, քեզի սխալ բան պատմեր են… Իմ ըսածս հետեւեալն է. — ամէն նիւթի, ամէն պատմութեան, ամէն լուրի մէջ վերոյիշեալ տիտղոսները գործածելու պէտք չկայ… Կ'աժաննան … Պէտք չկայ՝ ամէն առեն, ամէն օր, տարին տասներկու ամիս եւ միեւնոյն նիւթին, միեւնոյն յօդուածին մէջ տասն անգամ, քսան անգամ գրելու — Նորին Սուրբ Օծութիւն Վեհափառ Կաթողիկոսը… Պէտք չկայ՝ խորագրին մէջ այս տիտղոսներէն մէկը կամ միւսը գործածելու…

— Բայց, եղբայր, մեր Կաթողիկոսներն ալ մեր Թագաւորներն են, մեր Նախագահներն են…

— Աղէկ որ միտքս բան ձգեցիր։ Ես կը ճանչնամ միապետական երկիր մը, որուն վեհապետին անունը կը գործածեն առանց «Նորին Վեհափառութիւն» տիտղոսին, երբ սովորական եւ ո՛չ-պաշտօնական լուր մըն է որ կը տրուի… Թող Պահպանողական Թայմզն անգամ չի գրեր — ո՛չ իր խմբագրականներուն, ո՛չ իր յօդուածներուն, ո՛չ ալ իր լուրերուն մէջ «Նորին Վեհափառութիւն Էլիզապէթ թագուհի», ու կը գրէ «Թագուհին երէկ առտու եկեղեցի գնաց»։ Երբ Անգլիացին նման աւանդապաշտ ու ձեւապաշտ ժողովուրդ մը իր վեհապետին շնդալից տիտղոսը խնայողութեամբ կը գործածէ, ալ մե՞նք ուր կը մնանք։ Տարին քանի՞ անգամ Ամերիկացին կամ Ֆրանսացին իր Նախագահին անունին կը կապէ «Բարձրապատիւ»ը կամ «Նորին Գերազանցութիւն»ը … Կա՛րն — տարին մէկ, երկու անգամ բերան առնենք մեր «շնդալից»ները, կը բաւէ ամառուան ալ, ձմեռուան ալ…

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին փաստաբան Օննիկ Մաճառեան եւ ընտանիքը Գահիրէէն որոնք շրջապտոյտ մը կը կատարեն Եւրոպա։

Պ. Մաճառեանի Փարիզի հասցէն է՝ Օթէլ Պելմոն, Tél. : KLE. 88-15

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէ Արեւմտեան Գերմանացիներուն Արեւելեան Պերլին անցնիլ Օգոստոս 31էն Սեպտեմբեր 4ի ընթացքին։ Պատճառը Արեւմտեան Պերլինի մէջ գումարուող «զինապաշտ եւ վրէժխնդիր ցոյցերն են» կ'ըսէ Փանքովի կառավարութիւնը։

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը՝ Մօտիպօ Քայթա Սուտանի խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց.— Մալիի անջատումը եւ քայքայումը խնդրոյ առարկայ չի կրնար դառնալ։ «Կեցցէ՛ յաւիտենական Մալին»։

ՄԵՍԱԼԻ ՀԱՃ, ղեկավարը Ալժերիոյ Ազգային Շարժումին, Էֆ. Էլ. Էն.ի վերջին առաջարկին առթիւ յայտարարեց.— «Ինծի համար Ալժերիոյ հարցին լուծումը Փարիզ է»։ Այլ խօսքով դէմ է Ալժերիոյ հարցի միջազգայնացման։ Այս առթիւ կ'առաջարկէ բանակցութիւններ շահագրգռուող բոլոր հատուածներուն միջեւ որպէսզի կրակը դադրեցնելու եւ ինքնորոշումի հանրաքուէն երաշխաւորելու միջոցները գտնուին։

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ իր սիրային յուշերը գրած է զորս ամերիկեան Նիւզ-օֆ-թը Ուորլտը պիտի սկսի հրատարակել Սեպտեմբերին։ Ընդհանուր խորագիր՝ Երեք թագուհիներ եւ ես։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

«Լը Մոնտ»ի գլխաւոր աշխատակիցներէն Անտրէ Ֆոնթէն յօդուածաշարք մը նուիրած է Ռուսերն ու Չինացիները իրարու կապող եւ իրարմէ բաժնող հարցերուն: Նկատի ունենալով խնդրին այժմէականութիւնը, կուտանք գրութեան գլխաւոր մասերը:

Ա. ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային հարցերու բոլոր մասնագէտները, ի՛նչ ազգութեան եւ ի՛նչ ուղղութեան ալ պատկանին, կ'աշխատին պարզել Ռուսերն ու Չինացիները իրարմէ բաժնող խնդիրներուն էութիւնն ու տարողութիւնը: Ամէն ոք համաձայն է, թէ «բան մը կայ» երկու երկիրներուն միջեւ, բայց տեսակէտները կը տարբերին խնդրին բացատրութեանց շուրջ: Ոմանք համոզուած են, թէ տարաձայնութիւնը շատ լուրջ է «ընկերվարական երկու հրականներու միջեւ եւ առանց վարանելու կացութիւնը կը նմանցնեն Սթալինի ու Թըրոցքիի, Սթալինի եւ Թիթոյի խզման նախորդող շրջանին:

Ուրիշներ, զոր. տը Կոլի եւ Ատընաուըրի հետեւողութեամբ, կը կարծեն թէ «ամէն տեսակի հարստութիւններով օժտուած» Ռուսիան օրէ օր աւելի կը հեռանայ ու պիտի շարունակէ հեռանալ Չինաստանը կազմող «դեղին բազմութենէն»՝ ազգային հանգամանք կրող անհամաձայնութեանց պատճառով: Արդէն իսկ կը նախատեսեն, թէ հեռու չէ այն օրը երբ Խրուշչեւ կամ իր յաջորդը պիտի միանան Եւրոպայի՝ «սպիտակ» ուրիշ ժողովուրդներու հետ դէմ դնելու համար Ասիոյ ու դեղին ցեղին ճնշումներուն:

Ու վերջապէս, երրորդ խումբ մը այս բոլորը կը նկատէ վառ երեւակայութեան արդիւնք եւ կը պնդէ որ ռուսեւչին տարաձայնութիւնները լուրջ հիմք չունին եւ յառաջ կուգան պարզապէս՝ համայնավարութեան սկզբունքներու այլազան բացատրութենէն, կամ զուտ վարդապետական վէճերէ:

Մինչեւ վերջերս, դէպքերը կարծէք իրաւունք կուտային լաւատեսներուն: Վերջին քանի մը շաբաթներուն, սակայն, կը թուի թէ նորութիւն կայ, որ լրջօրէն կ'ազդէ կամ ազդած է համայնավարութեան երկու Մեքքէներուն յարաբերութեանց վրայ: Այս պարագան անգամ մը եւս կուգայ փաստել, որ ներքին անհամաձայնութիւնները միայն արեւմըտեան պետութեանց մենաշնորհը չեն:

Եւրոպայի արբանեակ երկիրներուն, Մոնկոլիոյ եւ Քորէայի մէջ համայնավար վարչաձեւը ներածուեցաւ կարմիր բանակին կառախումբերուն մէջ: Երկու բացառութիւն՝ Եուկոսլաւիան (ուր տեսանք թէ ինչեր պատահեցան յետագային) եւ Չեխոսլովաքիան ուր, բայց եւ այնպէս, խորհրդային զրահման բանակին շնորհիւ համայնավարները նախապէս ձեռք ձգած էին երկրին գլխաւոր պաշտօնները: Ցամենայն դէպս, խորհրդային միջամտութեան մը սպառնալիքն էր, որ Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Պէնէշը մղեց տեղի տալու՝ 1948ին:

Բայց Չինաստանի մէջ, բոլորովին տարբեր պայմաններու տակ է որ համայնավարները իշխանութեան տիրացան: Ճիշդ է, որ Չինաստանի քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին Քոմինթէրնի ռուս գործակալները բաւական մեծ գործունէութիւն ունեցան, սակայն Սթալին ի վերջոյ նախընտրեց իր կայսրութիւնը ամրապնդել՝ Չինաստանէն ձեռք քաշելով: Սթալինի սկզբունքն էր՝ «միայն մէկ երկրի մէջ համայնավարութիւն»: Այս պատճառով ալ ձայն չհանեց երբ Չանկ Քայ Շէք 1927ին Շանկհայի մէջ ջարդեց չին համայնավար ղեկավարները, որոնց օգնութեամբ է մասամբ, որ իշխանութեան տիրացած էր: Յիշենք, միջանկեալ, որ Խրուշչեւ ալ կը հետեւի իր նախորդին օրինակին. ոչ մէկ օգնութիւն կը հասցնէ եգիպտական բանտերուն մէջ հեծող համայնավարներուն: Նոյն Խրուշչեւն էր, որ Քանատայի նախկին արտաքին նախարարին կ'ըսէր. «Ձեր համայնավարները կը նեղացնե՞ն ձեզ. բանտերը լեցուցէք զանոնք»: Իսկ այսօր, կը համարձակի զոր. տը Կոլէն ներում խնդրել ալժերիացի մարդասպաններու համար՝ «յանուն մարդասիրութեան»:

Շատ մը չին համայնավարներու մըտքին մէջ դեռ վառ է 1927ի ռուսական «դաւաճանութիւնը», բայց ուրիշներ ալ կան, որոնք դատապարտելով հանդերձ Ռուսերու սխալները, հաւատարիմ կը մնան այս վերջիններուն: Մաօ Ցէ-Թունկ, Չու Էն-Լայ, Չու Թէ եւ 1921էն ի վեր չին համայնավարութեան ղեկավարներէն շատերը դրեթէ կոյր հաւատարմութիւն ունին Մոսկուայի հանդէպ: 1927էն ի վեր քանիցս փաստած են այս հաւատարմութիւնը, նոյնիսկ այն պարագաներուն, երբ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը վնասէր չին համայնավարներու գործունէութեան եւ ծաւալման:

Ըստ մարեշալ Թիթոյի կենսագիր Վլատիմիր Տէտիճէրի, Սթալին եւ Մաօ Ցէ-Թունկ վէճի մէջ էին 1945ին. Սթալին չէր հաւատար, որ համայնավարութիւնը կըրնայ յաջողիլ Չինաստանի մէջ. մինչ Մաօ, անշուշտ հակառակ համոզումը ունէր: Ըստ նոյն կենսագրին, Սթալին 1948ին հետեւեալը ըսած է Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարար Քարտէլժի (Եուկոսլաւիոյ Քոմինթէրնէն հեռացուելէն առաջ). «Իրենց (չին համայնավարներուն) բացէ ի բաց ըսինք, որ ըստ մեզի, Չինաստանի մէջ համայնավարական յեղափոխութիւնը ձախողութեան դատապարտուած է: Լաւագոյն բանը որ կրնան ընել՝ Չանկ Քայ Շէքի հետ համաձայնութեան եզր մը գտնելով, հետը եօլա երթալն ու իր կառավարութեան մէջ մըտնելն է: Չինացի ընկերները յայտնեցին թէ խորհրդային ընկերներուն տեսակէտին համաձայն են, բայց Չինաստան վերադարձին՝ ճիշդ հակառակը ըրին: ... Չինաստանի պարագային՝ սխալեցանք եւ կ'ընդունինք մեր սխալը»:

Իրողութիւն է, որ Բ. աշխարհամարտէն անմիջապէս ետք Սթալին առիթ չէր փախցներ չին համայնավարներուն դէմ դէչ արտայայտուելու կամ Ամերիկացիները չմտահոգելու համար, եւ կամ որովհետեւ կը վախնար թէ առանց կարմիր բանակի ճնշող օժանդակութեան հաստատուած համայնավար վարչաձեւ մը կրնայ հերձուածի մը ծնունդ տալ ու զերծ մնալ իր հսկողութենէն: Ինչ ալ ըլլային Սթալինի յետին նպատակները, փաստը այն է, որ այդ ժամանակ Չանկ Քայ Շէքի հետ գործակցեցաւ այնպէս՝ իբր թէ չէր հաւատար չին համայնավարներու յաջողութեան, կամ չէր մաղթեր այդ յաղթանակը:

Բայց դէպքերը այնպէս բերին, որ չին համայնավարները յաջողեցան իրականացնել իրենց յեղափոխութիւնը:

Սթալինի մահէն յետոյ, Խրուշչեւ, Մալենկովը չէզոքացնելէ ետք, Բուլկանինի հետ գնաց Փէքին եւ համաձայնեցաւ Չու Էն Լայի հետ: Այդ օրերուն պաշտօնապէս կը յայտարարուէր, թէ «ընկերվարական պլոքի առաջնորդներն են Խ. Միութիւնը եւ Չինաստան»:

Բայց Սպուտնիկի յաջողութենէն յետոյ յանկարծ յայտարարուեցաւ, որ «բազմաթիւ քօյր-կուսակցութեանց նախաձեռնութեամբ եւ պնդումներուն վրայ՝ ընկերվարական պետութիւններու անխորտակելի խումբին առաջնորդն է՝ Խ. Միութիւնը» (ըստ առաջնոյն):

(1 — Շար.)

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Դ.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ղրիմի ջենովական գաղութներում բընակութիւն հաստատած Հայերից շատերն ընդունեցին կաթոլիկութիւնը: Կային նաեւ քարոզիչ ունիտորները, որոնք հայկական ծագումով դոմինիկեաններ էին: Նրանք 1333 թուականին իրենց վանքը հիմնեցին Կաֆայում: Կաթոլիկ Հայեր կային նաեւ Ղրիմի Սուդակ քաղաքում:

Դժուար է ստոյգ որոշել, թէ ինչ ծագում ունեն Լեհաստանում գտնուող հին սրբապատկերները, որովհետեւ նրանց շուրջը գոյութիւն ունեն բազմաթիւ աւանդութիւններ, որոնք մթագնում են սրբապատկերների արուեստի ծագումը: Բայց ընդհանրապէս ընդունուած է, որ Արեւելքից ամէնից առաջ Լեհաստան հասել են Մարիամ Աստուածածնի նկարները Յիսուս Մանկան հետ: Արեւելեան ծագում ունեցող ամենահին Աստուածածնայ նկարներից հրաշագործութեան համբաւ է վայելում Չենստոխով քաղաքի Աստուածամօր նկարը: Պատմական աղբիւրների ուսումնասիրութիւնները ապացուցում են, որ 1430 թուականին Աստուածածնի այդ նկարը ենթարկուել է հիմնական վերանորոգման Կրակովցի մի նկարչի ձեռքով եւ ներկայացնում է նկարի այսօրուայ վիճակը: Այս նկարը բիւզանդական էր իր ծագումով եւ Կոստանդնուպոլսից բերուած էր Լեհաստան հաւանաբար ԺԷ. դարի երկրորդ կէսից:

Նման ոճի նկար էր Աստուածամօր այն նկարը, որը կախուած էր Լվովի հայկական տաճարում 1534 թուականին եւ վերանորոգուած 1586 եւ 1671 թուականներին: Սակայն 1630 թուականին, երբ Լվովի Հայերն ընդունում են կաթոլիկութիւնը, այդ պատկերը աներեւութացել էր տաճարից: Այդ նկարի ընդհանուր կառուցուածքը արեւելեան է, յունական տառերով նկարի վերեւ գրուած են Մարիամի եւ Յիսուսի անունները: Տիրամօր եւ Մանկան զգեստները արեւմտեան են, իսկ դիմագծերը՝ հայկական: Հայերի կողմից կաթոլիկութեան ընդունումից անմիջապէս յետոյ, այդ նկարը նորից երեւում է հայկական տաճարում, որտեղ ըստ երեւոյթին թաքցուել էր ժամանակաւորապէս: 1534 թուականի այդ նկարը ցոյց է տալիս, որ ԺԶ. դարի առաջին կէսին արեւելեան նկարչութիւնը Լվովում ուժեղ ազդեցութիւն էր կրում Արեւմուտքից:

Նկարչական ոճի այլ շրջան է ներկայացնում Կամենից քաղաքի Աստուածամօր նկարը, որը Լվովի տաճարումն էր: Սա նոյնպէս բիւզանդական ոճի նկար էր, բայց աւելի ուժեղ շեղումներով: Քրիստոսը ձախ ձեռքում պահում է ոչ թէ, ինչպէս առաջ, կլոր ոլորած թուղթ, այլ Ս. Գիրքը, իսկ աջը զգուանքով մեկնել է դէպի Մօր դէմքը, գլխի թեթեւ շրջումով: Այդ պատկերը բիւզանդական ոճին է մօտենում մանաւանդ իր ոսկէ ֆոնով, մի հանգամանք, որը չունէր 1534 թուականի Աստուածամօր նկարը: Կամենից քաղաքի Աստուածամօր նկարի ֆոնը զարդարուած էր ԺԶ. դարի իտալական նախշերով: Տիրամօր դէմքի կանացի քնքշութիւնը իտալական է:

Գաղթելով իրենց հայրենիքից կամ փախչելով թրքական լծից, Հայերը վերցնում էին իրենց հետ ինչ որ ունէին ամէնէն արժէքաւոր: Այսպէս, Հայերը Լեհաստան բերին նաեւ հայկական պատարագի հին զգեստները, որոնք տարբերւում էին կաթոլիկականից, ինչպէս նաեւ եկեղեցական սպասներ՝ սկիհներ, խաչեր, եկեղեցական գրքեր, որոնք զարդարուած էին հայկական մանրանկարչութեամբ եւ գունաւոր էին: Վերջինների թւին է պատկանում Սկեւռա վանքի (Հայկական Կիլիկիայում) նշանաւոր Աւետարանը 1197 թուականից, մի ձեռագիր, որը Լվովի ենթադրական հիմնադրութեան թուականից կէս դարով աւելի հին է: ԺԲ. դարի հայկական արուեստի նմոյշ է այդ Աւետարանը, որը բերուեց Լվով հայ հոգե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

— Մենք, Ստեփան, տնով-տեղով լաւ, սաղ-սալամաթ ենք, արխային կաց: Վարդուշն ու Բալլուն շատ բարեւ են անում քեզ, նմանապէս էլ եղբայրներդ ու քոյրերդ՝ Գէորգն, Անուշը, Աշխէնը, Աւետիսը, Պայրամը: Քու սաղութիւնն ենք ուզում, բալա, մէկ էլ քու յաջողութիւնը:

Յետոյ վեր կացաւ, խուրջինները դրեց սեղանին ու բացեց:

— Էս հալվա է, Ստեփան, — ասաց մի կապոց հանելով: — Բալլու բաջին է իրա ձեռքով եփել, առաւօտը շային կեր ընկերներիդ հետ: Էս էլ մեղր է, էս տարի քթոցները լաւ էին բռնել, սատանի ականջը խուլ: Էս մաթալ պանիր է, էս պալիկի միջինն էլ՝ ղաւուրմա: Պուլիկը ծածկած կը պահես, որ փչանայ ոչ:

Ստեփանն ուզում էր ասել, թէ իրենք սննդի պակաս չեն զգում, եւ ի զուր է ամին այդքան բաներ հաւաքել բերել, բայց գիտակցելով, որ դրանով կը վիրաւորի ծերունուն, լռում էր ու իր «մասխարա» ընկերոջն ակնարկ անում, որ յանկարծ մի անզգոյշ բան չասի: Ուտելիքներից յետոյ Շամխալ ամին խուրջինից մի կապոց գրքեր հանեց:

— Սրանք էլ մեր կօօպերատիւից առայ, բերի, որ կարդաք:

«Մասխարա» տղան չհամբերեց:

— Ինչի՞ ես բերել այդ գրքերը, ամի, դրանք երեխաների համար են: Դրանք Ստեփանին պէտք չեն:

— Ո՞նց թէ, — զարմացաւ ծերունին: — Գիրք կա՞յ, որ պէտքական չլինի: Էդ մէկը մի՛ ասա, տղայ ջան: Վերցրէք, կարդացէք: Գիրք է, էլի մի օգտակար բան կը լինի մէջը:

Այդ գիշեր երկար զրուցեցին: Ամէնից շատ խօսում էին Դովութլիի այգիների մասին: Շամխալ ամին պատմում էր, թէ որ ծառն ինչպիսի բերք տուեց, որին «չախկա» կպաւ, որ պատուաստն է առաջին պտուղը տուել: Եւ ամէն անգամ խօսքը վերջացնում էր Ստեփանի ընկերներին դիմելով:

— Մեր Դովութլիում որ հիմա միրգ ու մրգաստան կայ, էս մեր Ստեփանի, մէկ էլ նրա հօր՝ իմ եղբայր Ներսէսի ձեռքերի բանն է, այ բալամ, հերը ոսկէ ձեռքեր ունէր, ինքն էլ նմանապէս:

Միւս օրը Շամխալ ամին վերադարձաւ գիւղ: Որքան էլ Ստեփանը փորձեց նրան մի երկու օր պահել քաղաքում, կրկէս ու թատրոն տանել, չեղաւ:

— Նիգարան էի, եկայ, օրդ-հալդ տեսայ, հերիք է, — ասաց ծերունին: — Հիմա գնամ, մի լաւ խաբար տանեմ մերոնց, աչքները ճանապարհին է: Ամառը կը գաս սար, երեսիդ գոյնը մի տեսակ թռած է, սարում տեղը կը գայ:

Ու գնաց:

×

Ամառը եկաւ սարերը, բայց Ստեփանը՝ ոչ:

Պատերազմ սկսուեց: Ստեփանը Երեւանից մեկնեց ռազմաճակատ: Շամխալ ամին տխրեց, հազար ու մի դառն մտքեր եկան գլուխը, հազար անգամ նախատեց իրեն դրա համար եւ աւանդական խուրջինն ուսին՝ գնաց Քարաքունջ:

— Այ վարդանոյշ բաջի, սկի չնեղուիս: Կռիւ է, էսօր-էգուց կը պրծնի, մեր Ստեփանը կը գայ. կանաչ-կարմիր կը կապենք:

Ասում էր Շամխալ ամին, սակայն սիրտը դողում էր: Գիտէր ինչ աղէտ է կռիւը: Մեծ ճիգով զսպում էր վիշտը: Մի շաբաթ մնաց Քարաքունջում: Հողեց Ստեփանենց բանջարանոցի կարտոֆիլը: Կովի համար սարում խոտ ճարեց, չորացրեց, բերեց դէզ դրեց ու նոր միայն վերադարձաւ Դովութլի:

Եւ այդ օրից Դովութլիից Քարաքունջ տանող հին արահետը Շամխալ ամու համար ջրի ճանապարհ դարձաւ: Ամէն շաբաթ մի օր, միշտ իրիկնամտին, ծերունին երեւում էր Քարաքունջի կամարներով աղբիւրի մօտ՝ տաւուզ աչքերով խուրջինն ուսին: Թէկուզ ծարաւ էլ չէր լինում, բայց աչքը կախ էր գցում, աղջիկներից ջուր ուզում եւ, նայելով նրանց դէմքերին, աշխատում կռահել, թէ հօ վատ բան չի՞ պատահել իր քերվայենց տանը: Եւ Ստեփանի մասին առաջին լուրն իմանում էր այդտեղ:

— Երէկ Վարդանոյշ մայրիկը Ստեփանից երեք նամակ է ստացել, — ասում էին աղջիկները:

— Ստեփանը պարգեւատրուել է շքանշանով:

Շամխալ ամին մտքում փառք էր տալիս Աստուծուն, որ Ստեփանը ողջ եւ առողջ է: Իսկ քերվայի տանը մեծ բաւականութեամբ բաց էր անում խուրջինը, ապա Աւետիսին խնդրում, որ կարդայ Ստեփանի նամակները: Յետոյ իր կողմից էլ առանձին նամակ էր գրում Ստեփանին: Աղջկան նստեցնում էր մօտն ու թելադրում.

«Մեր որդին Ստեփան, որ իմանաս, սաղ-սալամաթ ենք, քու կարօտն ենք ճաշում մինակ: Դու քեզ լաւ պահի, ճամբիդ կարօտ աչքեր կան: Որ իմանաս...»:

Իսկ իրենց գիւղի փոստում, նամակը փակելուց առաջ մի թղթադրամ էր դըփում ծրարի մէջ: «Ով իմանայ, գուցէ կարիք կ'ունենայ Ստեփանը»:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(3 — Շար.)

...րագրականների կամ հայ պաղթականների ձեռքով: Հայկական մանրանկարչութեան արժէքաւոր յուշարձանն է այդ Աւետա-րանը: Լվովի հայկական տաճարում կար ԺԴ.-ԺԵ. դարերի գործ մի ուրիշ Աւե-տարան եւս, որն այժմ պահւում է Վիէն-նայի Մխիթարեանների մօտ:

Հայկական նկարչութեան փայլուն ժա-մանակաշրջանը անցաւ Հայաստանի քա-ղաքական անկախութեան կորստի հետ միասին: Ցեղասպանութեան Հայերն այլեւս ունեցան փայլուն տաղանդներ մանրա-նկարչութեան մէջ: Նորերը կրկնում էին իրենց նախորդներին կամ ընդօրինակում էին: Հայ մանրանկարչութիւնը աւելի երկար պահուեց Աստուածաշնչի նկարա-զարդումների մէջ: Մանրանկարչութեան էին արուեստի աւանդութիւնը, ոճը, թէեւ ժամանակի ընթացքում, հայ գաղութ-ներում եւս ենթարկուեց օտար ազդեցու-թիւնների: Լեհահայերի մէջ մանրանկար-չութիւն եւ գրիչներ շատ էին: Երկար ժամանակ Լվովի հայ եկեղեցիներում գործ էին ածում միայն ձեռագիր գրքեր. աւելի ուշ Թոյլատրուեցին նաեւ տպա-գիր գրքերը:

1489 Թուականի ձեռագիր է «Վասն նաւաչի» կոչուած ձեռագիրը, որի հե-ղինակն է մի ոմն Եան՝ Կամենից-Պո-դոլսկ քաղաքից: 1518 Թուականին այդ ձեռագիրը ընդօրինակել է Աւետիք քա-հանան, որի արտագրածը այժմ պահւում է Փարիզի գրադարանում: Հետաքրքիր է, որ այդ ձեռագրում գործածուող նր-կարչութեան վերաբերեալ բառերն ու բացատրութիւնները վերցուած են արա-բերէնից եւ պարսկերէնից, հետեւաբար հայկական նկարչութեան ակունքը պէտք է որոնել նաեւ այդ երկրներում: Լեհա-հայերի մէջ զարգացած էր երկու տեսակ նկարչութիւն՝ մոնումենտալ որմանկար-չութիւն եւ ձեռագրերի մանրանկարչու-թիւն: Լվովի հայկական տաճարի արխի-տեկտուրից յայտնի է, որ տաճարի ներքին պատերը ամբողջովին ծածկուած են եղել որմնապատկերներով, որոնք պահպանուել են մինչեւ ԺԸ. դարի կէսերը: Նրանցից այժմ մնացել են խեղճուկ բեկորներ մի-այն: Ներկերին խառնում էին հարուած ձու, ռճառ եւ ջուր, որոնք նկարին տալիս էին տոկունութիւն:

(4 — Շար.)

Նոյն մը մարդիկ երբեք չեն յաջողիր կեանքին մէջ, որովհետեւ, երբեք չեն փորձեր բան մը ընել:

×

Աւելի լաւ է խարուստ ապրիլ՝ քան թէ խարուստ մեռնիլ:

×

Ինչ որ բարկութեամբ կը սկսի, ամօ-թով կը վերջանայ:

×

Ով որ սուտեր կը հնարէ, իր դէմ սու-տեր կը գտնէ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԳՐԱԲԱՐ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԽՕՍ ԱԶԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ (*)

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարու-թեան նախարարներէն՝ Տոքթ. Հանզ Կլոպքէ Վիէննայի վանքը այցելած է քա-նի մը տարիներ առաջ: Վանքը պտըտե-լու ատեն, իրեն կ՚ընկերանայ նախարա-րին մօտէն ծանօթ Հայր Ղ. Մովսէսեան: Այս պտոյտի ընթացքին հայասէր նախա-րարը բաղձանք կը յայտնէ հայերէն սոր-վելու գիրք մը ունենալ — իր մասնագի-տութեան՝ հայկական դրամներու ու-սումնասիրութեան նուիրուելու, որմէ գեղեցիկ հաւաքածոյ մը ժառանգած է իր նախնիքներէն: Հայր Մովսէսեան կը յայտնէ նախարարին, որ իր ձեռքին տակ հայերէն քերականութիւն մը պատրաստ ունէր ժամանակէ մը ի վեր եւ ցաւ կը յայտնէ, որ միայն նիւթական պակասի պատճառաւ չէր կրցած տպագրել տալ եւ հրապարակ հանել:

Տոքթ. Կլոպքէն կը խոստանայ իր կա-րելին ընել գերմանական կառավարու-թեան քով բարեխօսելու՝ հրատարակու-թիւնը հնարաւոր դարձնելու: Ստուգիւ ալ, կարճ ժամանակի մէջ կը յաջողի 4000 (չորս հազար) տոլարի նպաստ մը ապա-հովել հրատարակութեան համար, գեր-մանական կառավարութեան կողմէ:

Հ. Մովսէսեանի այս քերականութիւնը, աւելի չափահասներ, գիտնականներ աչքի առջեւ ունի: Ինքնուսուցման համար չէ խնայուած որեւէ ջանք: Այբուբենը յըս-տակ մեկնուած է. մէն մի գրի արտասա-նութիւնը, տառադարձութիւնը, ձեռա-գիրը, հնչումը կարդալու ու հնչելու հրահանգով:

Արեւմտեան հայերէնը ընդարձակ բըռ-նուած եւ մեկնուած է: Կարելի եղածին չափ յառաջ բերուած են քերականական հին ու նոր ձեւեր, չեշտուած է թէ ո՛րն է լաւն ու ընդունելին: Քերականութեան օրէնքներուն ընդելուզուած են բառա-մթերք, հրահանգ ու շարադրութիւն մէջ ընդ մէջ նաեւ ընթերցուածներ Հայաս-տանի աշխարհագրութեան, պատմու-թեան, լեզուի, մատենագրութեան եւ քաղաքակրթութեան մասին, նաեւ գեր-մաներէն թարգմանութիւնը: Ուսանող-ներուն ոչ միայն հայ լեզուն այլ նաեւ հայ ազգը ծանօթացնելու նպատակով: Բաց աստի, իւրաքանչիւր բարբառի ե-տեւ կցուած են ընտիր ընթերցուածի կտորներ, նաեւ գերմաներէն թարգմա-նութեամբ: Գիրքը կը վերջանայ հայե-րէն-գերմաներէն բառարանով մը:

Արեւելեան հայերէնի եւ գրաբարի մա-սերը այնպէս ընդարձակ չեն. չեշտուած են միայն էական կէտերը, առանց ման-րամասնութիւններու իջնելու. այս վեր-ջին հատուածներուն մէջ զանց առնուած են նաեւ բառամթերք, հրահանգ եւ շա-րադրութիւն՝ գործը չափազանց չծան-րաբեռնելու համար:

Տոքթ. Արեզեանի աշխատութիւնը թէեւ ընդարձակ է, սակայն արեւելեան ու ա-րեւմտեան բարբառները միաժամանակ ներկայացնել ուզելով, ուսանողներուն դժուարութեան, շփոթումի պատճառ ե-ղած է. մեծ պակաս մըն է նաեւ բառա-մթերքի եւ հրահանգներու բացակայու-թիւնը:

Հ. Մովսէսեանի գործը լաւագոյններէն է հայերէն քերականութիւններու մէջ, օտար ազգերու համար:

ՓՐՈՖ. Մ. Կ. ՍԵՒԱԿ

(*) Հեղինակ Հ. Ղ. Մովսէսեան, Վիէն-նայի Մխիթարեան տպագրութիւն, 423 էջեր, 1959:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԻՒԼԷԱԲԱՆ ՄԸ

Պ. Ռոժէ Պալեան, որուն ուսանողա-կան յաջողութիւնները իր ատենին յի-շատակած է «Յառաջ», բազմարուեստից վարժարանը եւ հանքաբանական ազգային վարժարանը աւարտելէ վերջ՝ հիւլէա-բանական հետազօտութեանց նուիրուե-ցաւ Սաքլէի հիւլէական կեդրոնին մէջ: Մասնագիտական իր յօդուածները լայն ուշադրութեան առարկայ եղած են, իր անունը ծանօթացնելով հիւլէական միջ-ազգային շրջանակներու մէջ:

Հիւլէաբանական ծանօթութիւններու փոխանակութեանց շրջանակին մէջ, Պ. Ռոժէ Պալեան, ուրբաթ օր ուրիշ պաշ-տօնակցի մը հետ Ամերիկա մեկնեցաւ, որպէս Ֆրանսական պատուիրակ, ձեռք բերուած արդիւնքները փոխանակելու եւ շարք մը դասախօսութիւններ տալու հա-մար:

Նախապէս արդէն, Պ. Ռոժէ Պալեան Ամսթերտամ եւ Նափոլի գացած էր մաս-նագէտներու միջազգային հաւաքոյթնե-րու մէջ դասախօսելու համար: Ֆրանսա-հայ հիւլէաբանը նման հաւաքոյթներու մէջ իր դասախօսութիւնները անգլերէն լեզուով կը կատարէ:

Յիշենք որ մեր երիտասարդ հայրենա-կիցը ներկայիս 27 տարեկան է:

Մարդերէն շատեր միջակութիւններ են խլեակներ են, որովհետեւ, հարթ եղած է իրենց կեանքի ուղին:

×

Ուրիշներուն վրայ լաւ տպաւորութիւն գործելու համար, նախ ձգէ որ, ուրիշնե-րը լաւ տպաւորութիւն գործեն քու վրայ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԵՐԱՐԸ

Երբոր մինչեւ վերջին վայրկեանը լաւ մը կշտացաւ ու յղփացաւ այս հարստու-թեամբը ու ինքնիրենը ստուգեց թէ որեւէ վայելք չէր մոցած իր ծեր անառակի կեանքին մէջ, այս անթիւ ոսկիները ինչ ընելիքին վրայ խորհեցաւ:

Անհաւատարիմ կնոջ մը պէս, որ իր չսիրած էրկանը մահամերձին՝ տօնի, ցնծութեան պատրաստութիւններ կը տես-նէ, կը զգար որ իր դեղին ոսկիներն ալ կը խլրտէին, կը շարժէին, անսովոր ձայներ կը հանէին սնտուկին մէջէն: Իր մահուան անկողնէն որոշ կերպով կը լսէր անոնց ըմբոստ մետաղի խշրտուքը:

Ու ճիգ մը ըրաւ, հնազանդութեան դե-րագոյն փորձ մը ուզելու համար անոնց-մէ, եւ իր պլպլացող մտքին տարտամ լոյսովը՝ փնտռեց հաճելի բանը, վերջի-նը, զոր կրնար ակնկալել դեռ այս հա-րստութեան օգնութենէն, հրաժեշտի ա-նոյշ խօսքը զոր պաշտեցեալ կնոջ մը շըր-թունքէն կը պահանջես:

Այն ատեն տարօրինակը, անհաւատա-լին պատահեցաւ. աս հնարամիտ ու կեն-ցաղասէր մարդը, որ ամէն բանէ օգուտ մը հանելու մէջ իր նմանը չէր ունեցած այսքան տարի, շուարած մնաց, ապիկար ու անկարող գտաւ ինքզինքը հաճոյք մը ձեռք ձգելու՝ իր ձեռքին տակ եղած ա-հագին դրամներէն:

Իր հինցած, փճացած ստամոքսը որեւէ համադամ չէր կրնար մարսել. իր ջրո-տած, թունաւորուած արիւնը որեւէ բոր-բոքումի անընդունակ էր ալ. իր պար-տասուն եւ թուլցած ջիղերը հիմա օրհա-սական ժամին պրկումովը կը դալար-ուէին, նուաղարանի մը մաշած թելին պէս, որուն կոտրիլը՝ բութակին անգամ մըն ալ դառնալուն կը նայի:

Այս անկարողութեան խոստովանու-թիւնը խելքը գլխէն տարաւ. քովի սեն-եակին պատէն նախ փափուք մը, յետոյ աղմուկ մը կը թափանցէր, կուգար ներս եւ վերահաս մահուան երկիւղէն սթա-փած լռութիւնը՝ այդ աղմուկին մէջ իր ժառանգորդներուն ձայնը ճանչցաւ:

Ու յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մահ-ուան արհաւիրքով գրաւուած այս մտքին խորը. իր չար մարդու բնազդը մէկէն արթնցաւ. վերջին աւազակութեան, կո-ղոպուտի մը խորհուրդը իր նեխած ու ո-գորմելի մարմինը դղրդեց ոտքէն մինչեւ գլուխը. ուրախութեան սարսուռ մը վա-զեց իր մորթին վրայ, խորշակին պէս որ դորշ ու անշարժ լճակի մը պէս մակերե-ւոյթին վրայ կը թռչի:

Եպիսկոպոս, քահանայ ու թաղական ուղեց իր քովը, որոնք փութացին եկան. ան ատեն հանդիսաւոր ու սրտառուչ ձայ-նով մը, զոր Սրբազանը վերջէն իր դամ-բանականին մէջ յիշեցուց, կտակ մը ը-րաւ ու բոլոր հարստութիւնը, որ ալ իրը չէր, եկեղեցիին ձգեց:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Թէ ինչ էր խորհում՝ ոչ ոք չէր կարող իմանալ, վանքի իշխանը սովորութիւն չունէր իր խոհերը հաղորդել հարազատ-ներին՝ եղբայրներին, որդիներին, կնո-ջը: Սակայն, մի քանի օր առաջ, երբ նրանք իշխանի մի սուրհանդակից իմա-ցան, որ նա հրաւէրներ է ուղարկել հա-րեւան նախարարներին, կռահեցին, որ ուրեմն լուրջ հոգսեր են զբաղեցնում Նար իշխանին: Իսկ թէ ինչ հոգսեր՝ դարձեալ չիմացան, որովհետեւ սուրհանդակն ին-քը չգիտէր: Ուստի եւ, երբ նախարար-ներն սկսեցին գալ, իշխանուհին ուզեց իմանալ նրանց գալու նպատակը:

— Ինչո՞ւ կը գան, իշխան:

Նար իշխանը պատասխանեց միայն.

— Գալիս են իմ հրաւէրով:

Ու պատասխանը եղաւ այնպիսի եղա-նակով, որ իշխանուհին հրաժարուեց նոր հարցումից եւ միայն փութաց կարգա-դրութիւններ անելու:

Հրաւիրուած նախարարներից առայժմ եկել էին չորս-հինգը՝ ոմանք իրենց որ-դիներով, ոմանք թիկնապահներով, ինչ-պէս Պապակ Պալունին, ինչպէս Վարձայ Ապահունին, ինչպէս Անդեղ տան հան-գուցեալ նահապետի որդին՝ Սուրակ իշ-խանիկը, որ հազիւ 22-23 տարեկան պա-տանի էր, բայց հօր մահից յետոյ նա էր մնացել երկրի միակ տէրը: Սրանք բո-լորն այժմ, ճանապարհի յոգնութիւնից յետոյ, հանգստանում էին ապարանքի հիւրասրահներում:

Զնայած եկել էր այդքան մարդ, բայց Նար իշխանը անհանգիստ էր դարձեալ. նա անհամբեր սպասում էր միւս հրա-ւիրեալներին. կը ժամանե՞ն արդեօք, թէ ոչ... Այս էր պատճառը, որ սրահում երթեւեկելով, շուտ-շուտ նայում էր դէ-պի պարսպադրան աշտարակը, թէ պա-հակը ճերմակ լաթ չի՞ ճօճում արդեօք, մի բան, որ վաղուց ընդունուած կարգ էր: Աշտարակի պահակը, եկող նկատե-լով, կամ սուլէր պիտի յատուկ սուլիչով եւ կամ, բակի կողմը ճերմակ կտաւ ճօ-ճելով իմացնէր, թէ ամրոցը մարդ է գա-լիս (հիւր կամ օտար), եւ տան սպասա-ւորների մի խումբ անմիջապէս նետւում էր դէպի պարսպադուռը՝ եկողին դիմա-ւորելու կամ նրա ո՛վ լինելը պարզելու: Եթէ եկողը լինում էր սպասուող հիւր՝ դիմաւորելու էին գնում իշխանի եղբայր-ները կամ իր եւ նրանց որդիները, նա-յած եկողի կարգին ու աստիճանին:

Բայց կէսօրն անցել էր արդէն՝ Նոր ե-կողներ չէին երեւում. մի՞թէ այլեւս չեն գալու, — սրտնեղում էր Նար իշխանը եւ, վերջապէս, երբորդ անգամ պատշգամ դուրս գալով, նա նկատեց ճերմակ քա-թանի ճօճում, որի վրայ բակում գըտ-նուող սպասաւորները եւ զինախաղով զբաղուած պատանիներից մի քանիսը գը-նացին դէպի պարսպադուռը: Իշխանը պատշգամում լարուած հետեւեց տեսնե-լու, թէ ո՞վ է լինելու... Ու ոչ թէ վայրկեաններ, այլ բաւական ժամանակ անցաւ մինչեւ որ պարսպամուտքից սեւ նժոյգի վրայ ներս մտաւ եկուորը՝ աջ եւ ձախ կողմը հեծեալ երիտասարդներ ու թիկնապահներ, որոնց շրջապատել էին իշխանի սպասաւորներն ու որդիները:

— Վահեւունեա՛ց տէրը, — բացական-չեց Նար իշխանը եւ պատշգամից արագ, ներքին քարէ աստիճաններով իջնելով, դուրս եկաւ բակը: Միւսների համար նա չէր իջել, բայց այժմ ոչ միայն իջաւ, այլ եւ ձեռքերը տարածելով, գնաց հիւրին ընդառաջ:

— Վահէ՛ իշխա՛ն, — Կամսարականը գրկելով-ողջագուրեց ձիուց իջնող տարեց հիւրին, որ կեռ քիթ ունէր, դուրս ըն-կած աչքեր եւ բարակ վիզ, որոնցով յի-շեցնում էր պառաւ անգղի: — Ուրախ եմ անչափ, որ ժամանեցիր... եւ վաւակնե-րովդ հանդերձ...

Նար իշխանը դրկեց եւ հերթով համ-բուրեց նաեւ Վահեւունի սեպուհներին, որ տարիքն առած երիտասարդներ էին՝ զարմանալի նման իրար եւ իրենց հօրը՝ կեռ քթեր, դուրս ընկած գորտային աչ-քեր եւ բարակ վզեր: Ինչպէս հօր, այն-պէս էլ նրանց դէմքերը թեթեւակի այր-ուել էին արեւից ու քամուց:

— Ուրախ եմ, այո, որ ժամանեցիր, — կրկնեց Նար իշխանը՝ նորից Վահեւուն-եաց նահապետին մօտենալով:

— Եթէ հրաւէրդ չլինէր անգամ, իշ-խան, — խօսեց ծեր Վահեւունին մի ձայ-նով, որ լիովին համապատասխանում էր նրա արտաքինին՝ ինքս պիտի գայի:

— Կը լինէր, իշխան, առաւել հաճելի:

— Պիտի գայի թագաւորի նոր հրովար-տակի մասին իմ վիշտը եւ դժգոհութիւնը յայտնելու: Մեր բողոքը, մեր նամակը հաւանաբար համարել է առ ոչինչ եւ շա-րունակում է իրենը:

— Կը խօսենք, տէր Վահեւունի, կը խորհենք:

— Կարո՞ղ ենք սակայն զսպել նորան եւ նորա միտումները չար, — տնքաց Վահեւունին: — Վերջին այս հրովար-տակից նորից քանիսը իմ ծառաներից փախան այդ անիծեալ աւանը...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Հայկ Գալէնտէրէ 20 Ն.Ֆ. Տիկին Վերժին Ցոլ-հաննէսեանի տխուր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր կրթական ֆոնտին համար շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ն.Ֆ. Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեանէ (Մէօտոնէն), Տիկ. Ատրինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արսէն Յարութիւնի Ցոլաքեան, Թուրքիայէն, Ախլաթի շրջանի Նազիկ գիւղէն, կը փնտռէ իր մեծ եղբայրը Հարութ։ Մօրը անունը Ղազալ, հօրեղբօր անունը Մկրտիչ։ Բաժնուած են 1918ին՝ էջմիածին, կը գտնուի Մարսէյլ։ Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Արսէն Յարութիւնի Ցոլաքեան, գիւղ Սովետական, Հոկտեմբերեան շրջան, Խորհ. Հայաստան։

× Մանուշակ Զուլհակեան կը փնտռէ իր զաւակը Սուրիկ (Վազգէն) Ներսէսի Զուլհակեան, ծնած 1922ին Կիրովական (Ղարաքիլիսա)։ Ունի քոյր մը Ֆլօրա։ Լենինկրատի ճակատը եղած է։ Լուր չկայ 1942 Օգոստ. 6էն ի վեր։ Փնտռողին հասցէն՝ Կիրովական 26ի փողոց թիւ 23 (հին թիւ 26), Խորհ. Հայաստան։

× Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն՝ Մուշեղ Կարապետի Ստեփանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հմայեակ, ծնած 1908ին նոյն գիւղը։ Կորսուած է 1941ին, Բ. աշխարհամարտի օրերուն։

× Պալտասար Աստուրի Պալտասարեան, Երեւանի Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Աղաս Աստուրի Պալտասարեանը որ 1942ին կորսուած է Բ. աշխարհամարտի ատեն։

× Կիրովականէն, Կոմերաթիվի պաշտօնեայ, Յոլա Քաչարեան կը փնտռէ Ֆրանսա բնակող Մամիկոն Յարութիւնեանը (կամ Սվաճեան)։

× Լենինականի շրջանէն, Սարեաղ գիւղէն, Արտուշ Գասպարեան կը փնտռէ իր հայրը Արմենակ Գասպարեան։

× Կիրովական քաղաքէն Աղամ Պատուականի Սահակեան կը փնտռէ Ալեքսան Մովսէսի Խաչատուրեան եւ իր եղբայրը Արրօ։

× Երեւանէն (41 Զայկենա՝ Նոր Կիլիկիա) Սաղար Համբարձումի Մկրտիչեան կը փնտռէ հետեւեալները.—

Ա) Անդրանիկ Արմենակի Տօնոյեան՝ ծնած 1920ին Ջեվա գիւղը, մօրը անունը Իսկիկ։

Բ) Անդրանիկ Միհրանի Ղուկասեան՝ ծնած Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն։

Գ) Ղուկաս Միհրանի Ղուկասեան՝ ծընած 1925ին Աշնակ գիւղը, մօրը անունը Աշխէն (նախորդին եղբայրը)։

Դ) Մուշեղ Գեղամի Աւետիսեան՝ ծնած 1921ին Թալին գիւղը, մօրը անունը Շահար։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ուղղակի տեղեկացնել վերեւի հասցէներուն։

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կը փոխանակեմ յարկաբաժինս, 2 սենեակ, բուալէթ, խոհանոց, տեպառա, Ալֆորվիլի մէջ նման յարկաբաժինի մը հետ Քլամար կամ Իսի լէ Մուլինօ։
Դիմել Տիկին Անուշեանի՝

17, Rue du 14 Juillet ALFORTVILLE

ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քամըրունի հաստատուած, կը փնտռէ գործակալներ — 25էն 35 տարեկան։ Լաւ վճարում։ Գրել՝

Boite Postale 161
NKONGSAMBA (CAMEROUN)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը Կառ տը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին։ Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին։

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին։

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԻՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ԲԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ԲԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI DANS L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)
ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—
Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(*Անդամ Քոմէտի Ֆրանսէզի*)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

●

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է։ Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն։
Մանրական տեղեկութիւններու համար դիմել տնօրէնութեան։

SŒURS ARMÉNIENNES
73, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S&O)
Tel.: N° 179 à Gonesse

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ
եւ
Վարժարանին վերաբացման երես - նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք։

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։
Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։
Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն գիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

★

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպտեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլլալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Օրակարգ.— *«Հաւանում Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակցութեան Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»։*

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ համով ընդեղէններով։
Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք։ Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք։

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

*Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «փանիր», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սալըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (*քարավան եւ մոգա*), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ճիթապուղ, ճէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», լահարխա,* սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տերեւ եւայլն։*
Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուր առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 2 SEPTEMBRE
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8889 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4690

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՕՏԱՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՓԱԿՄԱՆ ԶՐՈՅՑԸ

Աքշամի մէջ Այտեմիր Պալքան կը խորհրդածէ՝ յեղափոխութենէն առաջ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ ու կ'ըսէ ի մէջ այլոց.

«Մեր շուրջը չէր մնացած միակ վստահելի բարեկամ պետութիւն մը: Բոլորն ալ մեզի թշնամի եւ ոսոխ դարձուցած էինք: Մեր սահմանները գրեթէ ամէն կողմէ շրջապատուած էին ոսոխներու օղակով մը: Պալքաններէն մինչեւ Միջին Արեւելք, մինչեւ Ափրիկէ, բոլոր ազգերը թշնամի վերածած էինք մեզի: Իսկապէս դժուար է այս տեսակ օրինակ մը գտնել մարդկային պատմութեան եւ աշխարհագրութեան մէջ: Այս դաշնագիրներու կռնակները ամենադէշ ազգային ժառանգն է որ մեզի մնացած է դեմոկրատ իշխանութեան մարդոցմէն:

«Պանտունկի խորհրդաժողովին՝ բացէ ի բաց Արեւմուտքի կայսերապաշտութեան բռնբերութիւնն ու պաշտպանութիւնը ստանձնեցինք. եւ մեզի ՄԱԿի մէջ ոչ մէկ ափրիկէ-ասիական խմբակ թիկունք կեցաւ, նոյնիսկ երբ իրաւացի էր մեր դատը: Անոնք որ Անգլիոյ պոչին կառչելով դաշինք կնքեցին Նուրի Սայիտի հետ, աշխատած եղան ընդդէմ Թուրքիոյ շահերուն: Նոյն հաշուեյարդարին մէջ կը մտնէ Պալքանեան ուխտի արկածախնդրութիւնը, զոր Թիթօ դեռ տարին չլրացած, մեր երեսին նետեց ապտակի մը պէս: Կարելի չէ բացատրել նաեւ անհաշիւ եւ անհեռատես քաղաքականութիւնը զոր վարեցինք հիւսիս-ափրիկեան երկիրներուն դէմ:

«Կը խորհինք թէ մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւն մը ցոյց կուտան նաեւ Կիւրսէլի տեսակէտները ձգտումի եւ զինաթափութեան նիւթին մասին: Քէօփրիւլիւէն մինչեւ Զորլու, Դեմոկրատ կուսակցութեան բոլոր արտաքին նախարարները պաղ պատերազմի ախոյենութիւնը ըրած, իրենց ժխտական դիրքը չէին փոխած, այս պատճառով մեր զինակիցները անգամ նեղած էին:

«Ամբակներու միջեւ ձգտումին գոյատեւումը անշուշտ անդանցանելի մէկ պայմանն էր Դեմոկրատ կուսակցութեան կառավարութիւններուն ներքին ճնշումի քաղաքականութեան համար: Անոնց չարիքը մեծ եղաւ թէ՛ երկրին եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան»:

×

Թուրքերէն այլ թերթեր կը շարունակեն մեկնաբանութիւններ ընել դաշինքի վերջին փոփոխութեան շուրջ: Բայց ընդհանուր առմամբ վերապահ են յայտնուած կարծիքները, ու սպասողական դիրք մը կը նկատուի:

×

Ազգ. Միութեան Կոմիտէի անդամներէն մէկուն վերագրուած էր յայտարարութիւն մը, որուն համաձայն կը ծրագրուի փակել օտար վարժարանները Թուրքիոյ մէջ: Այս լուրին մասին Նատիր Նատի կը գրէ Ճումհուրիյէթի մէջ.

«Ազատութեան գաղափարն ալ, ազգի գաղափարն ալ՝ Արեւմուտքէն եկած են մեզի: Արեւմուտքի հետ մշակութային կապեր հաստատելէ առաջ, ցեղախումբի մը խաւարներուն մէջ կ'ապրէինք: Զիյա Կէօքալփ Տիւրքհայմի ընկերաբանութենէն քաղեց իր թրքապաշտութեան տեսութիւնները: Այսօր մեր երկրին մէջ գտնուող օտար մասնաւոր վարժարաններու դէմ դիրք գրաւել եւ զանոնք փակելու խօսք ընել ամէն պարագայի մէջ պէտք է նկատուի, եթէ ոչ ազգայնամոլութիւն, գէթ արտայայտութիւնը քիչ թէ շատ ժամանակավրէպ մտայնութեան մը որ անհաշտ է մեր պատմութեան դէպքերուն»:

×

Ճումհուրիյէթի մէջ Տողան Նատի կը գրէ.

«Երբ երկու օր առաջուան Դատական նախարարը լրագրողները վախցնել ուզեց «նախկին մամուլի օրէնքը ի զօրու է, ետքը չեմ խառնուիր հա'» ըսելով, մամուլի դատերը վերսկսան: Կարծեմ այդ օրէնքի վեր 4րդ դատը բացին դատախազները: Զարմանալի բան: Արդեօք յարգելի դատախազները, մինչեւ որ նախարարը խօսեցաւ, չէի՞ն գիտեր թէ Հանրածանօթ օրէնքը ի զօրու էր: Արդեօք նորէն — ինչպէս առենօք — հեռաձայնով հրահա՞նգ կը տրուի նախարարներուն կողմէ՝ «Օրէնքը ինչո՞ւ չէք գործադրեր» ըսելով: Երկրորդ վարկածը աւելի տրամաբանական է կարծեմ: Հապա՛, ըստ նախկին օրէնքին՝ նախկին դրութիւնն ալ ի զօրու պէտք է մնացած ըլլայ հարկաւ: Աւա՜ղ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

ՊԵՐԼԻՆ — ԱՄՄԱՆ — ՔԱԶԱՑ

Փանքովի կառավարութեան վերջին որոշումը մեծ յուզում յառաջ բերած է Արեւմտեան շրջանակներուն մէջ: Պերլինի արեւմտեան երեք հրամանատարութիւնները — Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգներ — բողոքագիր մը ներկայացուցած են: Դիտել կուտան որ Փանքովի կառավարութիւնը իր այդ կարգադրութեամբ կը բռնաբարէ Փարիզի 1949 Յունիս 29ի համաձայնութիւնը որ կը նախատեսէ ազատ երթեւեկ Պերլինի մէջ: Արեւմտեան Պերլինի քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, Փանքով իր որոշումը տուած է խորհրդային իշխանութեանց թելադրանքով: Յատկանշական է այն պարագան, որ Արեւելեան Գերմանիոյ երկու պետերը՝ վարչապետ Կրօթվոլ եւ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Ուլպրիխթ արձակուրդի մեկնած են: Անկարելի է, դիտել կուտան միջազգային գէտերը, որ Փանքովի մէջ նստած երկրորդական մարդիկ այսքան ծանրակշիռ որոշում տուած ըլլան, առանց Մոսկուայի համաձայնութեան: Այսուհանդերձ, կը կարծուի թէ Խ. Միութիւնը «փորձ» մը կ'ուզէ ընել եւ որոշած է մինչեւ ծայրը չերթալ:

Պոն եւ Լոնտոն դժգոհ են: Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը գեկոյցով մը կ'ամբաստանէ Փանքովի կառավարութիւնը որ «ապօրինի միջոցներ» ձեռք առած է, իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բանբերը դիտել տուաւ, թէ Արեւելեան Պերլին Փանքովի իշխանութեան ներքեւ չի գտնուիր:

Շաբաթ օր, «Հայրենիքի օրը» պիտի տօնուի Արեւմտեան Պերլինի մէջ:

Ամմանի մահափորձին առթիւ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցները վերջ գտած են: Օդակայանը եւ ճամբաները վերբացուած, եւ երթեւեկը ու կեանքը բնականոն դարձած են: Բանակը որ փողոց իջած էր ապահովութեան համար, զօրանոց վերադարձած է, այսուհանդերձ մթնոլորտը ծանր եւ մտահոգիչ է, Ամմանի եւ Յորդանանի մէջ: Ազզամ էլ-Մաճալիի (վարչապետը) սպանութիւնը պատճառ դարձած է, որ հակամարտութիւն ստեղծուի երկրի բնիկներուն (պետուիններ) եւ եկուորներուն (Պաղեստինցի գաղթականներ) միջեւ: Արդարեւ, ա-

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

Օրը Օրին

«ԵՍ Ը ԳԼԽԱԳԻՐ

— Ինչո՞ւ համար Անգլերէնի մէջ, Անձնական Դերանուն «Ես»ը գլխագիր կը գրուի, իսկ «դուն»ը, «ան»ը, «մենք»ը, «դուք»ը եւ «անոնք»ը գլխագիր չեն գրուիր···

— Բուն պատճառը չեմ գիտեր, բայց, կարծեմ այդ կանոնը հաստատած է ինքզինքին հաւնած բանգէտ մը, *սնապարծ* մարդուն մէկը···

— Ուրիշ կարծիք չունի՞ս···

— Ո՛չ, դուն ունի՞ս···

— Ես ունիմ··· Ինծի անանկ կը թուի որ այդ կանոնը հաստատած է ծագումով հայ մարդ մը···

— Ինչո՞ւ առանկ կ'ըսես···

— Որովհետեւ, միայն Հայը բնդունակ է — քանի մը փոքր բան մը գիտնալէ ետք — իր անձը Մասիսի կատարը տանելու եւ բոլոր «դուն»երը, «ան»երը եւ մնացեալները դաշտին մէջ ձգելու··· Ուրիշ բան մըն ալ մտքէս կ'անցնի···

— Ի՞նչ···

— Ինծի անանկ կուգայ որ այդ կանոնին հայ հեղինակին սերունդին կը պատկանին հրապարակի վրայ ծանօթ քանի մը մարդիկ, որոնք իրենց «ես»ով շատ կը զբաղին — ե'ս ըսի, ե'ս ըրի, ե'ս յաջողցուցի, ե'ս կարգադրեցի, ե'ս գրեցի, ե'ս կռուեցայ, ե'ս յաղթեցի, ե'ս որոշեցի, ե'ս, ե'ս, ե'ս:

— Եթէ այդ ենթադրութիւնդ ճիշդ է, ինչո՞ւ այդ բանգէտը հայերէնի մէջ ալ չէ մտցուցեր «Ես»ը գլխագիր գրելու կանոնը···

— Որովհետեւ հայերէն չի գիտեր եղեր···

— Կը կարծե՞ս որ, օր մը, մեր բանգէտներն ալ կրնան մեր լեզուին մէջ ալ «Ես»ը գլխագիր գրել տալ···

— Այո՛··· Եւ այդ օրը շատ ալ հեռու չէ···

— Բաւական յոռետես մէկն ես:

— Ո՛չ··· Միայն թէ ես երեւոյթները վերլուծելու եւ հետեւութիւններ հանելու տաղանդով օժտուած եմ··· Հիմա, նայէ, ինչ է որ կը պատահի, այսօր··· Ինքզինքին հաւնած մէկը, երբ կտորիկ մըն ալ գրել գիտէ, իր «ես»երը կը գրէ մանր գիրերով··· Ատիկա սխալ բան է··· Երբ «ես»երդ մանր գիրերով գրես, ուշադրութիւն չես գրաւեր··· «Ես»երդ կը կորսուին, կ'երթան՝ քու գրիչովդ անձիդ շռայլուած գովասանքներուն եւ անձիդ վերագրուած առաքինութեանց ծովուն մէջ··· Ատիկա չըլլալիք բան է··· «Ես»դ խեղդուեցաւ գնաց՝ ծովուն աղի ջուրերուն տակ: Ի՞նչ պէտք է ընես, «ես»դ աղի ջուրէն հանելու համար··· Անանկ մը գրելու ես «ես» դերանունը որ կարդացողին աչքերը դուրս իյնան··· Կարդացողին աչքերը ե՞րբ դուրս կ'իյնան··· Երբ տասը փունթօ շարուած նիւթի մը մէջ, «ես»ը շարել տաս 24 կամ 36 փունթօ տառերով··· Այն ատեն աչքի կը զարնես եւ ճամբան քեզ տեսնողը կ'ըսէ — Աս մարդը կը ճանչնա՞ք: Պարոն Եսն է, շատ մեծ մարդ է, շա՛տ···

— Լա՛ւ կը կարծե՞ս որ «ես»ը գլխագիր գրելու այդ սովորութիւնը կ'ընդունուի ազգին կողմէ:

— Ա՞զգը ինչ է, եղբայր··· Ազգ բսածդ ազգ է իր բանգէտներով··· Միա՛յն անոնք իրենց «ես»ը գլխագիր գրելու են··· Այս «եսապաշտի»ները թող պիտի չտան որ ամեմն ու չամեմն ալ իրենց «ես»ը գլխագիր գրեն··· Եթէ գրեն, իրենց ծրագիրը տակնուվրայ կ'ըլլայ···

— Ուրեմն, անգլերէնի կանոնը պիտի չընդհանրանայ··· Այլ միայն մեր Մեծերը իրենց «Ես»երը գլխագիր պիտի գրեն, իսկ պզտիկները, առաջուան պէս, պիտի գոհանան իրենց պզտիկ «ես»երով··· Հաստա՛տ որ Անգլիացիները աւելի խիղճ ունին եղեր···

— Եւ աւելի խելք··· Այսօր, Չրչիլն ալ «Ես»ը գլխագիր կը գրէ, անոր սպասաւորն ալ··· Եթէ մեր «Ես»ը գլխագիր գրելու սովորութիւնը ընդունուի, այդ պատիւէն պիտի օգտուին միայն մեր Մեծերը···:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, Մոսկուայի Հունգարական ցուցահանդէսի բացումին յայտարարեց.— «Ո՛չ Նիքսոնի եւ ոչ ալ Քենընտիի դէմ եմ, երկուքն ալ իրար կ'արժեն»: Այս առթիւ բաղձանք յայտնեց որ Ամերիկացիները «յառաջդիմական, համայնավար նախագահ մը ընտրեն»:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նորընտիր վարչապետը՝ Շերիֆ Էմամի, Շահին ներկայացուց իր նոր դահլիճը: Նորակազմ դահլիճը ամբողջական չէ, քանի որ արտաքին նախարարութեան պաշտօնին կոչուած Մոսկուայի դեսպանը՝ Մ. Անսարի, Մոսկուա կը գտնուի: Այս նոր նշանակումը յատկանշական կը նկատուի: Արդարեւ, կարծողներ կան, թէ Պարսկաստանի եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները պիտի բարելաւուին:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Սեպտեմբերի նիստը հաւանաբար «միջազգային վերին ժողովի» մը կերպարանքը բատանայ: Խորհրդային եւ արբանեակ երկիրներու պատուիրակութիւնները պիտի գլխաւորուին իրենց երկրի ղեկավարներով: Խորհրդային պատուիրակութիւնը հաւանաբար գլխաւորուի Խրուշչեւի կողմէ, որ կ'ուզէ Նիւ-Եորք երթալ, գործադրելու համար «համակեցութեան» իր քաղաքականութիւնը:

ՀՌՈՄԻ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ հինգ օրերու մրցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն ազգութեամբ, մինչեւ հիմա յաղթական երկիրներուն դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նըւազող կարգով.—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Գերմանիա	2	8	3
Խորհ. Միութիւն	6	1	4
Միաց. Նահանգներ	2	6	2
Իտալիա	5	1	1
Հունգարիա	2	3	2
Աւստրալիա	4	0	1
Անգլիա	1	0	2
Դանիա	1	0	1
Լեհաստան	0	0	2
Ռումանիա	1	0	1
Շուէտ	1	0	1
Պելժիա	0	1	0
Ֆրանսա	0	0	1
Պրազիլ	0	0	1
Մեքսիկա	0	0	1

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Բ.

ՏԱՐԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ԿԱ՞Ն

Վերջերս լուրեր տարածուեցան, թէ տարաձայնութիւններ կան Ռուսիոյ եւ Չինաստանի միջեւ: Խորհրդային մամուլին մէջ հետզհետէ կը նուազին Չինաստանի արձանագրած յաջողութիւններուն մասին հրատարակուած գրութիւնները: Չինեւխորհրդային բարեկամութեան պաշտօնաթերթը՝ «Տրուժպա» Յունիսին դադրեցաւ հրատարակուելէ Մոսկուայի մէջ: Խորհրդային մասնագէտները դունդ առ դունդ ետ կը կանչուին Չինաստանէն:

Կարգ մը դիտողներ, մասնաւորաբար՝ Եուկոսլաւները, շատ աւելի հեռուն կ'երթան. կը պնդեն, որ Մոսկուա եւ Փեքին խզած են կուսակցական կապերը եւ միայն կը պահեն պետութենէ պետութիւն գոյութիւն ունեցող կապերը, ճիշդ Եուկոսլաւիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ մնացած կապերուն նման: Այն կարեւոր տարբերութեամբ սակայն, որ հակառակ իրենց անհամաձայնութիւններուն, Ռուսերն ու Չինացիները դաշնակից են իրարու, եթէ ոչ փոխադարձ սիրոյ հետեւանքով, այլ գոնէ՝ պարտադրաբար:

Այժմ քննենք, թէ ի՞նչ պատճառներով կրնան անհամաձայնութիւններ ծագած ըլլալ Չինաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ:

1) Հողային հարց՝ չի կրնար ըլլալ. Փեքին վերջնականապէս հրաժարած ըլլալ կը թուի Ծայրագոյն Մոնկոլիայէն, որ 30 տարիէ ի վեր խորհրդային խնամատարութեան տակ է: Ռուսերն ալ, Սթալինի մահէն ի վեր, հրաժարած են Փոռ Արթիւր ռազմական արժէք ունեցող նաւահանգիստէն:

2) Տնտեսական մարզին մէջ, Խ. Միութիւնը 1954էն ի վեր հրաժարած է չինեւխորհրդային խառն ընկերութիւններու, մասնաւորաբար երկաթուղիներու մէջ ունեցած իր բաժիններէն:

1950էն ի վեր Խ. Միութիւն Չինաստանի տուած է 600 միլիառ Փրանքի օգնութիւն մը. տնտեսական այս համաձայնութիւնը ի զօրու է մինչեւ 1967: Բացի ասկէ, արդիւնաբերական 250է աւելի հիմնարկութիւններ ստեղծած է Չինաստանի մէջ: Եւ վերջապէս, խորհրդային արտածութիւններուն 40 առ հարիւրը կ'ուղարկուի Չինաստան:

Այս բոլորը նուէր չի տրուիր անշուշտ: Չինացիները մեծ դժուարութիւն կը քաշեն Ռուսիայէն ներածուած ապրանքներուն փոխարէն արտածում կատարելու համար. մեծ դժուարութիւն կը քաշեն նաեւ իրենց փոխառութիւններուն տոկոսները վճարելու համար: Միւս կողմէ, Մոսկուա խօսքի իր բաժինը ունի իր տրամադրած գումարներուն գործածութեան ձեւին մէջ: Այս՝ մեծապէս ջղայնացնելու է չին ղեկավարները, սակայն անիկա բաւարար պատճառ չէ երկու երկիրներուն միջեւ խնդիր հանելու համար: Չինաստանի արդիականացումը որեւէ մէկ ատենէ աւելի կախուած է Խ. Միութենէն. եւ տակաւին բաւական ատեն այդպէս պիտի մնայ կացութիւնը:

3) Կը մնայ՝ հիւլէական ռումբին հարցը: Չինացիները որոշած են ունենալ իրենց ռումբը: Անշուշտ գիտեն, թէ ինչպէս կը շինուի հիւլէական ռումբը. «շինելու ձեւի գաղտնիք» այլեւս չկայ. բայց հաւանաբար տնտեսական միջոցները եւ մասնագէտ աշխատողները չունին դեռ՝ իրենց միջոցներով շինելու համար զայն: Չինացիները այնքան հետամուտ են իրենց հիւլէական ռումբը շինելու, որ մտածել կուտան թէ Խ. Միութիւնը չուզեր հիւլէական ռումբ հայթայթել Չինաստանի: Բայց արդեօք պիտի օգնէ՞ չինական հիւլէական ռումբին շինութեան: Չինացիները այդ օգնութիւնը խնդրած ու մերժուա՞ծ են, թէ՝ չեն խնդրած. չենք գիտեր:

4) «Վարդապետական վէճեր»ը ամէնէն աւելի կը հրահրեն երեւակայութիւնները: Շատեր կը պնդեն թէ գաղափարաբանական լուրջ տարաձայնութիւններ կան Ռուսիոյ եւ Չինաստանի միջեւ: Իրականութիւնն այն է, որ հիմնական հարցերու շուրջ տարաձայնութիւն չկայ: Մոսկուայի ու Փեքինի մէջ, նոյն ձեւով կը խորհին, թէ աշխարհը բաժնուած է երկու խումբերու թէ ուշ կամ կանուխ դրամատիրութիւնը տեղի պիտի տայ ընկերվարութեան առջեւ, ու այդպէսով ալ վերջ պիտի գտնեն մարդկութեան «դժբախտութիւններ»ը: «Դաւաճան Թիթոյի» կարծիքին հակառակ, ընկերվարական այս խումբէն դուրս փրկութիւն չկայ:

Անշուշտ, Չինացիները տարբեր ձեւերով կը փորձեն կազմակերպել գիւղացիութիւնը. այս՝ կրնայ վէճերու տեղի տուած ըլլալ Ռուսերուն հետ. բայց այդ վէճերը գոյութիւն ունին նաեւ չին համայնավարներուն միջեւ:

Համայնավարները միշտ ալ նախատեսած են, որ իրենց վերջնական յաղթանակը կարելի պիտի ըլլայ իրագործել միայն՝ դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ «վերջին պայքարով» մը: Սթալին, առաջինը եղաւ, որ այս հաւատամքը կասկածի ենթարկեց երբ, իր մահէն քանի մը ամիս առաջ յայտարարեց, թէ շնորհիւ ընկերվարական պլոքի ուժերուն մեծացման՝ աշխարհի երկու պլոքներուն միջեւ պատերազմը շատ աւելի նուազ հաւանական կը դառնայ, քան դրամատիրական երկիրներու իսկ միջեւ տեղի ունենալիք պատերազմները: Սթալինի օրէն ի վեր այս գաղափարը շատ աւելի ընդարձակուելով ի վերջոյ վերածուեցաւ անցեալ Յունիսին Պուքրէշի մէջ Խրուշչեւի կատարած կարեւոր յայտարարութեան, ըստ որուն՝ «Այսօր կարելի չէ կրկնել այն ինչ որ Լենին ըսած է տասնեակ տարիներ առաջ կայսերապաշտութեան մասին, եւ կարելի չէ պնդել, որ կայսերապաշտական պատերազմները անխուսափելի են այնքան ատեն, որ ընկերվարութիւնը յաղթանակած չէ ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Ցարդ, ընկերվարական աշխարհին մէջ ոչ ոք համարձակած էր յայտարարել, թէ Լենինի գաղափարները այլեւս հնցած են: Երբ որ նեղը մնային՝ Լենինին կը վերագրէին «խաղաղ համակեցութեան» կամ նման այլ նորութիւններու «հայրութիւնը»:

Արդ, Փեքինի ղեկավարները միշտ ալ իրենք զիրենք նկատած են լենինեան ուղղափառութեան պաշտպանները, եւ ոչ աւելի ուշ քան անցեալ Ապրիլին, իրենց «Կարմիր Դրօշ» պաշտօնաթերթին մէջ կ'ըսէին «Այնքան ատեն, որ կայսերապաշտական դրութիւնն ու շահագործուող դասակարգերը գոյութիւն ունին, միշտ ալ պատերազմներ պիտի ծագին, ինչ ձեւի պատերազմներ ալ ըլլան անոնք»:

Այս երկու տեսակէտներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութիւնը աչքառու է: Յատկանշական է դիտել, որ Խրուշչեւ խօսած է «Կարմիր Դրօշ»ի գրութենէն յետոյ: Շատ աւելի յատկանշական պիտի ըլլար երեւոյթը, անշուշտ, եթէ յօդուածը լոյս տեսած ըլլար Խրուշչեւի՝ յայտարարութենէն յետոյ:

Աւելցնենք անմիջապէս, որ երկու ամիս ետքը, նոյն թերթը կը գրէր՝ «Համաշխարհային պատերազմի մը առաջքն առնելու կարելիութիւնը այսօր գոյութիւն ունի՝ խաղաղութեան կողմնակից ուժերուն ձեռք ձգած աննախընթաց զօրութեան շնորհիւ»: Իսկ տիկին Սուն Եաթ Սէն, Յունիս 25ին կը գրէր՝ «Չինաստան կը փափաքի խաղաղ համակեցութիւն՝ ամէն մարդու հետ»:

Անկէ ի վեր Չու Էն Լայ, Փեքինի զուիցերիական դեսպանատան մէջ «խաղաղ համակեցութեան» կենացը բաժակ պարպեց, եւ չինական մամուլն ալ որոշապէս սանձ դրած է «կայսերապաշտներուն» դէմ կատարած իր յարձակումներուն: Քոնկոյի վերջին դէպքերուն առթիւ շատ զուսպ էր:

(2 — Շար.)

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Տաճարի ներքին մոնումենտալ նկարչութիւնից պահպանուել են մի լուսամուտի որմախորշի վրայ արուած երկու նկարներ, որոնք ներկայացնում են Ս. Յովհաննէս աւետարանիչն ու Ս. Յակոբ առաքեալը, իսկ նրանց վերեւում Քրիստոսն է (մինչեւ գօտին): Բացի դրանցից պատկերուած է նաեւ Պրոխորոսը, որին Ս. Յովհաննէսը թելադրում է Աւետարանի խօսքերը, իսկ նրա կողքին՝ նկարչի կամ տաճարի շինարարութեան համար նիւթական միջոցներ տուողի ծնրադիր փոքր նկարն է, հայ հոգեւորականի զգեստով: Միայն այդ մէկ նկարից դժուար է եզրակացնել, թէ Լվովի Հայոց տաճարը արդեօք ամբողջութեամբ նոյն ոճի նկարներո՞վ էր զարդարուած: Սրբապատկերների նկարչութեան արուեստի տեսակէտից վերոյիշեալ նկարը տարբերւում է բիւզանդական նկարչութիւնից եւ համապատասխանում է հայկական մանրանկարչութեան: Այդ պատկերը նկարուած է ամենայն հաւանականութեամբ ԺԷ. կամ ԺԶ. դարերի միջեւ:

Այդ նկարը հին Լեհաստանում եղած հայկական որմնանկարչութեան միակ նմոյշն է: Նկարչութեան նոյն գծերին հանդիպում ենք նաեւ Լեհաստանի աւելի մեծ հայկական գաղութների հայկական մանրանկարչութեան մէջ, որոնց մնացորդները այժմ պահւում են Վիէննայի Մխիթարեանների, Փարիզի Ազգային, Հռոմի Վատիկանեան եւ Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեանների գրադարաններում:

Դիտելով Լեհաստանում ծագած հայկական այդ նկարչութեան նմոյշները, զգում ես, որ դրանք ուշ ժամանակի ըստեղծագործութիւններ են կարծես եւ ժամանակակից եւրոպական եւ արեւելեան արուեստներին: Գեղարուեստական ուժեղ անհատականութեան ժամանակաշրջանը հայ նկարչութեան մէջ անցաւ միջնադարի հետ միասին, բայց Լեհաստանում, Լվովում հանդիպում ենք այդ հին գծերի պահպանութեանը:

Այդ նկարչութիւնն ունի երկու երես: Առաջինը դիմանկարների կառուցուածքն է, վերցուած Ս. Գրքից, սրբերի, աւետարանիչների պատկերներից: Այստեղ զգացւում են բիւզանդական արուեստի ոճը եւ նրա ձեւերը, որոնք ընդլայնուել են հայ նկարիչներից այն ժամանակ, երբ բիւզանդական արուեստը կրում էր պարսկական ազդեցութիւններ: Սելջուկեան տիրապետութեան տակ գտնուող Հայաստանը իր հայեացքը դարձնում էր դէպի Բիւզանդիոնը եւ Կոստանդնուպոլսից էին վերցնում նաեւ օրինակներ, թէեւ միշտ պահպանելով թեմայի եւ ոճի հայկական ազգային իւրայատկութիւնները:

Հայկական արուեստի միւս երեսն է ըստեղծագործութիւնը՝ վառ երեւակայութեամբ եւ պայծառ ձեւերի մէջ, որոնք արտայայտւում են Հիւսիսային Միջագետքի եւ Սիրիայի հին, սիմբոլիկ կրօնական–ծիսական պատկերացումներով:

Այստեղ կարելի է գտնել նաեւ պարսկական զարդարուեստի աւանդական ձեւերը եւ նրանց մէջ բուսական եւ կենդանական

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Այսպէս գլորուեցին օրեր, ամիսներ... Կովի առաջին տարուայ ձմրանը ծնած հորթը կով դարձաւ, եւ երբ դա էլ ծընեց, Շամխալ ամուն լուր տուին, թէ Ստեփանը եկել է:

Եւ միւս օրուայ առաւօտեան ծերունի ամուսինները բռնեցին Քարաքունջ տանող արահետը:

Գարուն էր, գարնան բուրմունք, գարնան խայտող պերճանքները: Տեղ հասան իրիկնամուտին: Քիրվայենց պառաւ չունէնալ ծերունու ոտքերը, ծմրկտած ու — բախ: Պատշգամբում երեւացին Ստեփանը, նրա մայրը, քոյրերը:

— Մեր աչքերը լո՛յս — գոչեց տարիների բեռից թեթեւացած ծերունին ու գնաց դէպի իրեն ընդառաջ եկող Ստեփանը: Շամխալ ամին փաթթուեց Ստեփանին, գրկեց պինդ, սրտի դողով, անհուն կարօտով:

— Վերջապէ՛ս, որդի ջան, եկար էլի՛: Աչքներիս լոյսը դնաց...

— Դէ, վնաս չունի, Շամխալ ամի, ահա արդէն տանն եմ, — մի տեսակ քաշուելով, նեղուելով ասաց Ստեփանը՝ ծերունու հայրական գուրգուրանքից լըցուած:

Բայց յանկարծ Շամխալ ամու աչքերը չռուեցին, եւ նա ահով շօշափեց Ստեփանի կողերը: Ստեփանի պլոպի երկու թեւն էլ դատարկ էր:

— Վա՜յ, վա՜յ... — գոռաց ծերունին:
— Բա ձեռքերդ ո՞ւր են, Ստեփան, ղուրպանդ եմ: Ձեռքերդ...

— Դէ, բան չկայ, ամի, մնացին այնտեղ:

— Վա՛խ, վա՛խ... — փչրուեց ծերունին ու անզօր փլուեց ճօճուող թախտին:
— Ձեռքերդ, Ստեփան, ձեռքերդ... — Ահեղ ցաւից նա լաց եղաւ: Լաց էին լինում Բալլուն, Վարդանոյշը, Ստեփանի քոյրերը: Միայն Ստեփանն էր դառը ժպտում:

— Դէ բան չկայ, ամի, — ասում էր:
— Բա որ դու էլ ես լաց լինում, միւսներն ի՞նչ անեն: Բաւական է, հանգստացիր, կ'ապրեմ առանց ձեռքերի:

Բոլորեցին մեծ սեղանի շուրջը: Շամխալ ամին հազիւ էր կարողանում բաց անել խուրջինի աչքերը: «Էս կրկենի գաթա՞ ա: Հա, գաթա ա, — կապոցից հոտ քաշելով՝ համոզւում էր նա: — Բայց Ստեփանը ո՞նց պիտի ուտի: Էս էլ քամած մածուն: Գդալ կարո՞ղ է բռնել Ստեփանը»:

Տնեցիները զրուցում էին քաշուած, ընկճուած, իսկ Շամխալ ամին մրմռում էր, ինքն իրեն կտրտում: «Բա Ստեփանի ձեռքերի նման ձեռքերն էլ կը կորչե՞ն: Բա առանց ձեռքի Ստեփանը ո՞նց կ'ապրի»: Կրկենի գաթայից մի կտոր կտրելով նա ամաչ-ամաչ դէմ արեց Ստեփանին: Սա գաթան կերաւ ամու օգնութեամբ, յետոյ էլ Բալլուի օգնութեամբ քամած մածուն կերաւ: Այդ տեսնելով՝ Շամխալ ամու սիրտը մի փոքր տեղն եկաւ. «այսպէս կը պահենք»: Եւ միայն այդ ժամանակ նկատեց Ստեփանի սպայական ուսադիրները, կրծքի բազմաթիւ շքանշանները:

— Վերջը կռիւը պրծնում ա, էլի, Ստեփան, — խօսեց նա՝ վիշտը յաղթահարելով:

— Հա, ամի, մեր զօրքերը հիմա Բերլինից հեռու չեն, կռուի վերջը մօտենում է:

— Ձլինէր, է՜... Ինչո՞ւ եղաւ: Ո՞վ բերեց: Բերողն անձեռք ու անգլուխ մնայ, չէյթանի բաժին դառնայ: Քանի՛ տուն քանդեց, քանի՛ ձեռք ու ոտք տարաւ: Ա՛խ, վա՛խ...

Իրիկնահացից յետոյ ամին ու Ստեփանը գնացին Քարաքունջի կոլտնտեսութեան գրասենեակ: Այնտեղ հաւաքուած մարդիկ խորին յարգանքով շրջապատեցին Ստեփանին, ջերմութեամբ առան Շամխալ ամու բարեւը, եւ սկսուեց մի անմեղ, սովորական զրոյց: Ամէն ինչ — տում էր, որ քարաքունջցիները հարազատի ափսոսանքով են նայում Ստեփանի կտրուած ձեռքերին, իւրաքանչիւրն սպասում է, թէ Ստեփանն ինչ կը կամենայ, ինչի կարիք կ'ունենայ, որ օգնեն իսկոյն եւ եթ: Մէկը նրան աթոռ մատուցեց, որ նստի, նախագահը մի գլանակ վառեց, դրեց Ստեփանի շրթունքներին, մի ուրիշը ջուր խմեցրեց: Իսկ երբ փոստատարը բերեց Ստեփանի թոշակի դրամը, գիւղացիներից մէկը ստորագրեց նրա փոխարէն, եւ գրերը ծուռումուռ ստացուեցին: «Վա՛խ, վա՛խ, — սրտաքամ էր լինում ամին, — բա Ստեփանի ձեռքերն էլ կը կտրուէ՞ն»:

Եւ նորից էր յիշում այդքան Ստեփանի ձեռքերը, յիշում, թէ ինչպիսի՜ համեմատութեամբ էին նրանք պատուաստ անում, թիզ առ թիզ այգի դարձնում իրենց ցաքուտը, կենդանացնում ձորի լերկ լանջերը...

×

Մի շաբաթ Շամխալ ամին մնաց Ստեփանենց տանը: Բանջարանոցը բահով փորեց, մարգեր կապեց, կարտոֆիլ տընկեց ու մի օր էլ, թէ՝

— Ստեփան, քո ամագը մեր գիւղում շատ է, էնտեղ էլ լսել են, որ դու եկել ես: Արի քեզ գոնաղ տանեմ մեր գիւղը: Մի երկու շաբաթ կը մնաս ու էլի ետ կը գաս: Հը՞: «Չէ» չասես, կը նեղանամ:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(4 — Շար.)

մոտիւները նշանակալից դեր են խաղում այստեղ, օրինակ, կանացի գլուխներով հէքեաթային թռչուններ, որոնք կոչւում էին «հարպիա», սիրամարգներ, կռունկներ, կաքաւներ, ձկնատառեր եւ թռչնատառեր, որոնք զարդարում են ձեռագրերի լուսանցքները. պատահում են նաեւ փանտաստիկ մարդկային կերպարանք — ներ՝ մի քիչ կոմիկական, կարծես հէքեաթային աշխարհից եկած:

Այդ զարդանկարների, սրբանախշերի եւ գրատեսակների միջոցով արտայայտւում էր Հայերի սախական հայրենիքի զարդանկարների ոգին, չնայած որ նրանք ստեղծուել էին լեհական երկնքի տակ: Այդ զարդերը ընդհանուր էին բոլոր հայկական ձեռագրերի համար, որոնք գրուել են Լեհաստանում: Բացի դրանից, հանդիպում ենք նման ձեւերի թափանցման՝ Լեհաստանի լատինական եկեղեցական սուրբ գրքերի մէջ, օրինակ «Անտիֆոնաժ»ի մէջ, Դոմինիկեան մի Հայի ձեռքով, 1569 թուականին:

Տարբեր թեմայով հայկական մանրանկարչութիւնները միմեանցից տարբերւում էին իրենց երանգների զանազանութեամբ. կրօնականին յատուկ են աւելի մուգ, լուրջ գոյներ, իսկ փանտաստիկ նկարչութեան՝ աւելի պայծառ, բաց գոյներ:

Մեզ յայտնի ամենահին մանրանկարիչներից են Լեհաստանում Մկրտիչը, 1522 թուականի մի ձեռագրի ընդօրինակող եւ Գրիգոր Լվովցին՝ 1525 թուականի Սաղմոսագրքի նկարիչը: ԺԶ. դարի ծանօթ մի դէմք էր Լվովի հայկական դատարանի գրագիր, բանաստեղծ եւ ձեռագրի մանրանկարիչ Մինաս Թոխատեցին, որի գործունէութեանը կարելի է հետեւել 1584ից մինչեւ 1618 թուականը:

Աւելի լայն էր մի ուրիշ մանրանկարչի՝ Ղազար Թոխատեցու գեղարուեստական ստեղծագործութեան շրջանակը, որը հանդէս էր գալիս նաեւ դրական ասպարէզում: Նրա գործերը հեշտ չէ տարբերել Ղազար անունով ուրիշ երեք մանրանկարիչների՝ Ղազար Սուչովացու, Ղազար Բարբերդցու եւ Ղազար Իվաշկեւիչի գործերից: Դժուար է խօսել հայ-լեհական մանրանկարչական մասնաւոր ուղղութեան մասին, քանի որ նկարիչները գալով Լեհաստան, բերել են արուեստի հին աւանդութիւնները, ոճի զգացողութիւնը, ըմբռնումը: Նրանցից շատերը ծագումով Արեւմտեան Հայաստանի Թոխատ քաղաքից են եւ հայկական մշակոյթի այլ կենտրոններից: Լեհաստանում հայ նկարիչները չստեղծեցին յատուկ դպրոց. մինչեւ ԺԷ. դարի կէսերը այդ նկարչութիւնը ձգտում էր պահպանել միջնադարեան ոճը, բայց այդ փոխուեց 1630 թուականին, երբ Լվովի Հայերի մեծամասնութիւնը ընդունեց կաթոլիկութիւնը: Այսպիսով ուժեղացաւ Արեւմուտքի ազդեցութիւնը հայկական արուեստի վրայ: Կաթոլիկ Եկեղեցուն յարելով, հայ նկարիչները մտան տեղական արհեստակցական կազմակերպութիւնների մէջ: Այդ երեւոյթը խրախուսւում էր Թագաւոր Եան Կազիմիրի կողմից 1651 թուականին սահմանած արտօնութեամբ, որի համաձայն, Լվովի իւրաքանչիւր արհեստանոց պէտք է ունենար երկու հայ վարպետ: Փոխուեց եւ հայ նկարչի տիպը. առաջ նա հոգեւորական էր, իսկ այժմ՝ աշխարհիկ, որն աշխատում էր նաեւ աշխարհիկ թեմաների վրայ:

Այսպիսով վերջանում են հայկական արուեստի առանձնայատկութիւնները, ձուլուելով տեղական արհեստակցական արուեստի մէջ: Լեհաստանում հայ արուեստը դադարում է գոյութիւն ունենալուց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ «ԼԻՃ» ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՄԷՋ

Գորիսի Տեղ սարահարթի ընդերքին յայտնաբերուած է ստորերկրեայ ջուրերու մեծ պաշար մը: Գիտնականները եւ երկրաբանները կ՚ենթադրեն, որ մօտ 300 քառակուսի քիլոմեթր մակերեսով ստորերկրեայ «լիճ» մըն է, որուն ջուրը անուշահամ է եւ կարելի է օգտագործել ոռոգումի եւ կենցաղային պէտքերու համար:

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի արտադրողական ուժերու ուսումնասիրութեան խորհուրդի աւագ գիտնական՝ Ա. Նազարեան այս «լիճ»ի մասին հետեւեալը կ՚ըսէ. — «Հրաբխային ապարները, որոնցմով ծածկուած է Հայաստանի մէկ երրորդէն աւելին, ունին ձիւնի եւ անձրեւի ջուրերը ներծծելու, օդին մէջ գտնուող ջրոտ գոլորշիները խտացնելու եւ այդ ձեւով, երկրին ընդերքին մէջ մեծ քանակութեամբ ջուր կուտակելու լաւ առանձնայատկութիւն: Հայաստանի ընդերքին՝ իւրաքանչիւր մէկ վայրկեանին 150 հազար լիթր ջուր կը գոյանայ Հաշւուած է, որ միայն Արարատեան դաշտի ընդերքին ստորերկրեայ հոսանքներուն կուտակած ջուրի ծաւալը հաւասար է Սեւանայ լիճին:

Գորիսի մէջ յայտնաբերուած արտեզեան խոշոր աւազանին ջուրերը կը գտնուին կրաղխուացած անթափանց աւազաքարերու հաստ շերտի տակ, կրաքարի խոշոր բացուածքներու մէջ, որոնք տեւապէս կը սնանին Իշխանասարի եւ Հրաբխային ծագում ունեցող մօտակայ լեռներու ընդերքէն: Այս ջրաւազանը յատկանշական է իր բարձր դիրքով: Որոտանի ապագայ ամբարտակը, որ պիտի ըստեղծուի Տաթեւի ելեկտրակայանի շինութեան ընթացքին, հնարաւորութիւն պիտի տայ ոռոգելու ծովի մակերեսէն մինչեւ 1300 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուող հողերը, մնացած մասը՝ մինչեւ 1600 մեթր բարձրութիւն ունեցող 1000 հեկտար տարածութիւնը, կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել ստորերկրեայ «լիճին» ջուրերով»:

Հայաստանի Երկրաբանութեան եւ ընդերքի պահպանութեան վարչութիւնը, արդէն իսկ սկսած է հետազօտութեան նախնական աշխատանքներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ բարեկամութեան երեկոյ մը տեղի ունեցած է Օգոստոս 19ին, Երեւանի մէջ: Աւելի քան 20 լեհ ճարտարապետներ, բժիշկներ եւ մշակոյթի ծառայողներ ներկայ գտնուած են: Հիւրերը շատեր խօսք առած եւ շնորհաւորած ու գովաբանած են հայ ժողովուրդը՝ իր ստեղծագործ եւ աշխատունակ ձիրքերուն համար:

ԵՐԵՒԱՆԸ ձայնասփիւռով եւ հեռատեսիլով Թիֆլիսի կապող գիծեր հաստատուելու վրայ են: Այս առթիւ պիտի շինուին 180 մեթր բարձրութիւն ունեցող փոխանցող եւ հեռասփռող կայաններ: Առանցմէ մէկը Սեւանի լեռնանցքին՝ ծովու մակերեսէն աւելի քան 2000 մեթր բարձրութեան վրայ: Երկրորդը, Պուշկինի լեռնանցքին վրայ: Առաջինով պիտի ապահովուի Սեւանի աւազանի եւ Դիլիջանի շրջաններու ձայնասփիռ-հեռատեսիլի հաղորդումները, երկրորդով՝ հաղորդումներ պիտի ստանան Ալավերդի, Կիրովական, Ստեփանաւան, Կալինինօ եւ մօտակայ շրջանները:

Հայաստանի հիւսիսը, ծովի մակերեսէն 2600 մեթր բարձրութեան վրայ շինուելու վրայ են հեռատեսիլի փոքր կայաններ: Այս բոլորը պիտի աւարտին 1962ին: Ծրագիր կայ նաեւ Զանգեզուրի շրջանին օժտելու հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի հաղորդումներով:

ՂԱՓԱՆԻ շրջանի մէկ քանի գիւղեր, ինչպէս Սեւաքար, Աղարակ, Եղվարդ եւ Ուժանիս ելեկտրականութիւն ստացած են, վերջին շաբաթներուն: Մինչեւ վերջերս զրկուած էին ելեկտրականութենէ:

ԵՐԳԱՀԱՆ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ չորս մասէ բաղկացած համանուագ մը վերջացուցած է: Համանուագի նիւթը քաղած է Յովհ. Շիրազի «Հրազդան» քերթուածէն:

ԼՈՌԻԻ շրջանին մէջ անտառային բնաշխարհ մը ստեղծելու մտօք, հինգ անտառադաշտեր հիմնուած են, Կիրովականի շրջանին մէջ: Մեծ աշխատանք կը տարուի տնկարանները ընդարձակելու եւ նոր ծիլերը պաշտպանելու ուղղութեամբ:

Միւս կողմէ Հայաստանի Բնութեան պահպանութեան ընկերութիւնը, նոր միջոցներ ձեռք առած է բնութեան պահպանումին առընչութեամբ աշխատանքները կանոնաւորելու նպատակով: Մշակուած նոր օրէնքին համաձայն, Հայաստանի բոլոր շրջաններու եւ քաղաքներու բաժանմունքներուն կից պիտի գործեն, բնական հարստութիւններու պահպանման ձգտող հասարակական տեսչութիւններ: Այս տեսչութիւններուն պաշտօնը պիտի ըլլայ պայքարիլ որսի գողերուն, անտառները փճացողներուն եւ ընդհանրապէս բոլոր անոնց դէմ, որոնք թուփ, ծառ եւ ծաղիկ կը փճացնեն:

ՕԳՈՍՏՈՍ 19ին Երեւան ժամանած են ամերիկացի, ֆրանսացի, ճափոնացի, գերմանացի եւ անգլիացի բազմաթիւ գիտնականներ, որոնք արեւելագէտներու 25րդ միջազգային խորհրդաժողովին կը մասնակցին, Մոսկուայի մէջ: Օտար հիւրերը ծանօթացած են պատմական յուշարձաններու: Այցելած են Մատենադարանը, թանգարաններ եւ հանդիպումներ ունեցած են հայ գիտնականներու հետ:

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը, կարգ մը նորութիւններ կը յիշատակէ, ներկայ ազգագրութեան մասին:

× Ներկայիս, աշխարհ կը հաշուէ շուրջ 3 միլիառ բնակչութիւն: (Ճիշդ ու ճիշդ 2 միլիառ 900 միլիոն):

× Ամէնէն բազմամարդ երկիրը Համայնավար Չինաստանն է (669 միլիոն): Յաջորդաբար եւ կարգով կուգան՝ Հնդկաստան (403 միլիոն), Խորհրդային Միութիւն (209 միլիոն), Մ. Նահանգներ (178 միլիոն Ալասքայի եւ Հաւայիի հետ) եւ Ճափոն (92 միլիոն):

× 1958ի ընթացքին (վերջին տարին, որուն շուրջ վերջնական վիճակագրութիւն կատարուած է) աշխարհի բնակչութեան աճման տոկոսը եղած է 1,7 առ հարիւր (նախորդող վերջին եօթը տարիներու համապատասխան տոկոս մը): Այս հաշուով 1958ի ընթացքին 48 միլիոն մարդ աւելցած է, աշխարհի բնակչութեան վրայ:

× Միջին հաշուով ծնունդներու տոկոսը 35 առ հարիւր է, իսկ մեռնողներունը 18 առ հարիւր: Աշխարհի բնակչութեան աւելի քան 50 առ հարիւրը Ասիոյ մէջ կ՚ապրի, 14 առ հարիւրը միայն Եւրոպայի մէջ: 2000 թուականին Ասիա պիտի ունենայ աշխարհի բնակչութեան 60 առ հարիւրը, իսկ Եւրոպա 10 առ հարիւրը միայն:

× Այսուհանդերձ, Եւրոպա առ այժմ կը պահէ խտութեան մրցանիշը (85 բնակիչ մէկ քառակուսի քիլոմեթրի համար): Ասիա երկրորդ տեղը կը գրաւէ:

× Բացարձակ խտութեան մրցանիշները կը պահեն «քաղաք-պետութիւններ»ը (Մաքաօ, Մոնաքօ, Ճապրալթար, Սէութա, Մելիլլա, Հոնկ-Քոնկ, եւայլն) ուր կը բնակին 2000էն մինչեւ 14.000 անձ՝ մէկ քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Կը խորհենք, տէր Վահեւունի, կը խորհենք, — կրկնեց Կամսարականը գրեթէ ուրախ, որ ծերունին զայրացած է Թագաւորի դէմ:

Հազիւ էին ներս տարել Վահեւունի իշխանին իր որդիների հետ, երբ Կամսարականի սպասաւորներն ու որդիները նորից նետուեցին դէպի պարսպադուռը. պահակը կրկին ճօճում էր ձերմակ լաթը: Այս անգամ պարսպադռնից տէգաւոր թիկնապահներով բակը մտան երկու անձնեայ հեծեալներ՝ զորշ թիկնոցներով: Դրանք Համունի եղբայրներն էին՝ մէկն ալեհատ, միւսը թուխ մօրուքով. մեծը Կամսարականի քեռայրն էր՝ քրոջ ամուսինը: Սա, նժոյգից իջնելով, մտերմաբար, եղբօր պէս, գրկեց նախ իշխանին, ապա նրա եղբայրներին ու նրանց երիտասարդներին:

— Յուսամ քաջառո՞ղջ են ամէնքը, — հարցրեց նա մի ձայնով, որի մէջ կար մտերմական եւ ընտանեկան շեշտ:

— Փառք Աստուծոյ, — ասաց Նար իշխանը եւ հարցրեց իր հերթին: — Ի՞նչպէս են զաւակներդ, քոյրս: — Ապա, քեռայրի պատասխանը տակաւին չլսած, մօտեցաւ փեսայի եղբօրը եւ բարեւեց նրան: — Շնորհ արա, իշխան: Դու մեր տանը կարծեօք առաջին անգամ ես լինում:

— Հրամանքդ, իշխան, — խոնարհելով ասաց երիտասարդ Համունին: — Սակայն վտանգաւոր գետ ունէք, իշխան: Կատաղի՛... Կամուրջը խախտել է արդէն:

Նա խօսում էր Ախուրեանի մասին, որ սրընթաց գալիս էր վերեւից, թափով զարկւում փայտէ կամուրջին եւ գնում թրի պէս մխրճւում Արաքսի կուրծքը:

Երրորդ եկողը եղաւ Բասենի իշխան Մանեճը՝ մի կորովի տղամարդ, որ արծաթ գօտուց կախել էր արծաթապատեան թուր: Նրա թիկնապահները նոյնպէս զինուած էին միայն թրերով եւ ունէին միատեսակ թուխ անհանգիստ նժոյգներ, որոնց աչքերից սատղեր էին թափւում ասես:

Նոր էին տեղաւորել դրանց, երբ եկան վերջին հիւրերը՝ Գաբեղենից տէր Սահակը եւ Վանանդայ տէր Զաքարէն... Եկողները բոլորն էլ թիկնապահներով էին կամ մէկ-երկու հարազատի հետ, ինչպէս ընդունուած էր հեռու տեղ հիւր գնալիս: Եւ որովհետեւ ամէնքն էլ յոգնած էին երկար ճանապարհ կտրելուց, ուստի, նրանց ընդունելով, առաջնորդւում էին իւրաքանչիւրին իրեն յատկացուած հիւրասրահը, որ լուացուեն, հագուստ փոխեն եւ հանգիստ առնեն:

Զնայած տասի չափ նախարարներ էին ժամանել արդէն, բայց եւ այնպէս Նար իշխանը տակաւին սպասում էր, եւ աւելի անհամբեր, քան մինչեւ այժմ. թւում էր այդ մէկը նրա համար առաւել էր, քան բոլորը միասին: Նորից, նոյն մեծ սրահում երթեւեկելով, նա անվերջ նայում էր դէպի պարսպադուռը եւ, ոչ մի նշան չտեսնելով այնտեղ, գլուխը տարուբերում էր մռայլ եւ շշնջում.

— Մի՞թէ չի ստացել հրաւէրս, թէ ստացել է... գուցէ եւ չգիտէ, որ պիտի գար այսօր... Նա այր է ճշդապահ, սակայն... ուշացումը անշուշտ կ՚ունենայ մի պատճառ...

Մինչեւ իրիկնաժամ, մինչեւ մութն ընկնելը Կամսարականն սպասում էր նրան՝ այն մէկին եւ ամէն վայրկեան նրան թւում էր, թէ ահա աշտարակից նրան կը տեսնի կամ սուլոց կը լսի... Բայց երբ մութն ընկաւ՝ նա կարծես յուսահատուեց. անխօս նստեց իր գորգապատ ընդարձակ գահաւորակին՝ պատին ամրացուած պէնքերի եւ եղջերուի գլխի ներքոյ: Անժամ նստելով այդպէս անխօս՝ նա մէկէն ծափ զարկեց: Կից սենեակից ներս մտաւ նրա սենեկապետը՝ ձեռքերը կրծքին դրած մի երիտասարդ:

— Հրամանիդ պատրաստ եմ, տէր:

— Յայտնիր հիւրերին, — ասաց Կամսարականը, առանց դիրքը փոխելու, — որ սպասում եմ իրենց. թող շնորհ բերեն:

Երիտասարդը խոնարհումով դուրս գնաց եւ... շատ չանցած, իրար յետեւից ներս մտան հիւրերը՝ արդէն ճանապարհի վերնազգեստները փոխած, լուացուած ու սանրուած, բայց անզէն. բութ մատերին ոսկէ խոշոր մատանիներ, որոնք կոչւում էին կնքամատանիներ, որովհետեւ դրանց վրայ փորագրուած էին նրանց նախարարական տոհմանիշները, որով եւ կնքում էին կարեւոր գրութիւններ:

Հիւրերի մուտքը տեսնելով՝ Կամսարականը ելաւ տեղից եւ գլուխ իջեցրեց ընդհանուր:

— Կրկին բարի գալուստ, տէր նախարարներ, — ասաց նա հիւրընկալի պատշաճ եղանակով: — Իմ յարկը համարեցէք ձերը եւ հաճեցէք նստել:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

նպատի Արաբին համար՝ «արիւնը արիւնով պէտք է մաքրուի» այլ խօսքով՝ վրէժ պէտք է լուծեն իրենց պետին սպանութեան համար: Պաղեստինցիները կը խուսափին իրենց տուներէն եւ կայաններէն դուրս ելլելու:

Կառավարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց, թէ մահափորձին կազմակերպիչը ձերբակալուած է: Մերժած է վերջինոյն ինքնութիւնը հաստատել: Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են:

Գահիրէ կը մերժէ ընդունիլ Յորդանանի Թագաւորին ամբաստանութիւնը: Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէկ պաշտօնեան Գահիրէի ձայնասփիւռէն յայտարարեց.— «Հիւսէյին Թագաւորը ամբաստանելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը, սիոնիստներու եւ գաղթատէրերու օրինակին կը հետեւի»:

×

Քաղայի մայրաքաղաքը՝ Պաքվանկա եւ վեց կարեւոր քաղաքներ վերագրուած են Պալիւպաներու կողմէ: Այս վերջինները Քաղայի անկախութեան կողմնակիցներ են եւ համախոհ Չոմպէի քաղաքականութեան: Լումումպայի զինուորները, որոնք չէին սպաներու հրամանին տակ են փախած են:

Միւս կողմէ ըմբոստութիւն մը ծագած է, Ինոնկօ գտնուող Լումումպայի զինուորներուն մէջ: Քալոնճի, «Քաղայի հանքային պետութեան» նախագահը բանակ մը կազմելու վրայ է: Պալիւպա ցեղին պատերազմիկները, մէջն ըլլալով նաեւ կիները, զինուորագրուելու վրայ են:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի մահուան առթիւ, Տէսինի Կոմիտէի միջոցաւ հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ ընկերներու եւ համակիրներու միջեւ, փոխան ծաղկեպսակի գումար մը յատկացնելու համար Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեանի յիշատակը յաւերժացնող սրահին շինութեան:

Ստորեւ ցանկը.—

Արտաշէս Խորանեան 10 Ն. Փ., Մովսէս Կարապետեան 5, Սարգիս Առաքելեան 50, Գրիգոր Գալուստեան 10, Հայկ Զաքարեան, Յովհաննէս Ղազարեան, Յովսէփ Մալոյեան, Սարգիս Կարապետեան 5ական, Վարդգէս Պօյաճեան 10, Լեւոն Աստուրեան 5, Գուրգէն Պօյաճեան 10, Ոմն 30, Խորէն Գարակէօզեան 10, Պօղոս Տէր-Պօղոսեան 15, Նուպար Պօտուրեան 30, Վահան Յակոբեան 15, Կարօ Ժամկոչեան 10, Յակոբ Վարժապետեան 20, Տիգրան Տէյիրմէնճեան 10, Արամ Օհանեան 20 Ն. Փրանք: (Ընդհանուր գումար՝ 280 Ն. Փրանք:

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 47րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 19 Նոյեմբեր 1960, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթի էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ կիրակի, 3 եւ 4 Դեկտեմբեր 1960, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Օթէլ Ռուզվելթի մէջ, Մետիսըն էվընիւ եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ընդհանուր Տեղեկագիր 1959 Տարեշրջանի:
2. Ընդհանուր Հաշուետուութիւն 1959 Տարեշրջանի:
3. Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:
4. Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:
5. Ուղերձներ:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
(Ատենադպիր) (Ատենապետ)

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1960

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Ասլանեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Դաւիթ Թաշճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արսէն Յարութիւնի Յովսէփեան, Թուրքիայէն, Ախլաթի շրջանի Նազիկ գիւղէն, կը փնտռէ իր մեծ եղբայրը Հայրաթ: Մօրը անունը Ղազալ, հօրեղբօր անունը Մկրտիչ: Բաժնուած են 1918ին՝ Էջմիածին, կը գտնուի Մարսէյլ: Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Արսէն Յարութիւնի Յովսէփեան, գիւղ Սովետական, Հոկտեմբերեան շրջան, Խորհ. Հայաստան:

× Մանուշակ Զուլհակեան կը փնտռէ իր զաւակը Սուրիկ (Վազգէն) Ներսէսի Զուլհակեան, ծնած 1922ին Կիրովական (Ղարաքիլիսա): Ունի քոյր մը Ֆլորա: Լենինկրատի ճակատը եղած է: Լուր չկայ 1942 Օգոստ. 6էն ի վեր: Փնտռողին հասցէն՝ Կիրովական 26ի փողոց թիւ 23 (հին թիւ 26), Խորհ. Հայաստան:

× Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն՝ Մուշեղ Կարապետի Ստեփանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Հմայեակ, ծնած 1908ին նոյն գիւղը: Կորսուած է 1941ին, Բ. աշխարհամարտի օրերուն:

× Պաղտասար Աստուրի Պաղտասարեան, Երեւանի Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղէն, կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Ազատ Աստուրի Պաղտասարեանը որ 1942ին կորսուած է Բ. աշխարհամարտի ատեն:

× Կիրովականէն, Կոմերաթիվի պաշտօնեայ, Յոլա Քաչարեան կը փնտռէ Ֆրանսա բնակող Մամիկոն Յարութիւնեանը (կամ Սվաճեան):

× Լենինականի շրջանէն, Սարեադ գիւղէն, Արտուշ Գասպարեան կը փնտռէ իր հայրը Արմենակ Գասպարեան:

× Կիրովական քաղաքէն Ազամ Պատուականի Սահակեան կը փնտռէ Ալեքսան Մովսէսի Խաչատուրեան եւ իր եղբայրը Արրօ:

× Երեւանէն (41 Զայկենա՝ Նոր Կիլիկիա) Սագար Համբարձումի Մկրտիչեան կը փնտռէ հետեւեալները:—

Ա) Անդրանիկ Արմենակի Տօնոյեան՝ ծնած 1920ին Զեվա գիւղը, մօրը անունը Իւղիկ:

Բ) Անդրանիկ Միհրանի Ղուկասեան՝ ծնած Աչնակ գիւղը, մօրը անունը Աչխէն:

Գ) Ղուկաս Միհրանի Ղուկասեան՝ ծընած 1925ին Աչնակ գիւղը, մօրը անունը Աչխէն (նախորդին եղբայրը):

Դ) Մուշեղ Գեղամի Աւետիսեան՝ ծնած 1921ին Թալին գիւղը, մօրը անունը Շահար:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի ուղղակի տեղեկացնել վերեւի հասցէներուն:

AU BEAU NOYER

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
«ԾԱԽՈՒ Է»	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուաւի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Ալֆորթվիլի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին նախկին փաստակաւոր դպրապետ ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ անոր բնտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներու: Հանդիսաւոր պատարագին երգչախումբը կը մասնակցի բազմաձայն երգեցողութեամբ: Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներուն ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ:

× Եկեղեցին ստացած է 1961 տարուան Մայր Աթոռի Օրացոյցը եւ Էջմիածինի պաշտօնաթերթին Յունիսի թիւը, վաճառումի յատկացուած:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը կառքով Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին: Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին:

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 3 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8890 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4691

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԱՁԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՐԻՊԱՆԵՐ, ԿՏՐՈՒԱԾ ՁԵՌՔԵՐ ԻՐԵՆՑ ՄԷՋՔԻՆ ԿԸ ՊՏԸՏԻՆ...

Կատաղի եւ աննախընթաց վայրագութեամբ կռիւներ տեղի կ'ունենան Լումումպայի զինուորներուն եւ Պալիւպա ցեղախումբի պատերազմիկներուն միջեւ: Վերջին լուրերուն համաձայն, Քոնկոյի զինուորները յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան Պաքվանկայի (Քազայի մայրաքաղաքը) զանազան կեդրոններուն եւ այլ շրջաններու մէջ: Այս վերջիններուն թիւը 1200ի կը հասնի եւ լաւ զինուած են: Պալիւպացի պատերազմիկները, թիւով գերազանց, աղեղներով եւ նիզակներով Լումումպայի զինուորներուն վրայ յարձակումներ կը գործեն, ասոնք իրենց կարգին գնդացիրի եւ թնդանօթի կը բռնեն: Պալիւպացիները հազարէ աւելի սպանեալ ունին:

Ներկայիս նոր ռազմավարութեան կը դիմեն: Գիշերային եւ յանկարծակի յարձակումներ կը գործեն: Երկու կողմերն ալ աննկարագրելի վայրագութիւն ցոյց կուտան: Պալիւպացիները իրենց ձեռքը ինկած քոնկոյի զինուորները կը յօշոտեն: Հպարտութեամբ ցոյց կուտան իրենց գօտիներէն կախուած Քոնկոյիներու ձեռքեր, գլուխներ եւ ականջներ: Լումումպայի զինուորներն ալ անոնցմէ վար չեն մնար: Ծծկեր երախաներէն մինչեւ ծերերը սուրէ կ'անցընեն, չմոռնալով բռնաբարել մանկամարդ կիները:

Քազայ սովի կրնայ ենթարկուիլ, եթէ ՄԱԿը ուտեստեղէն չհասցնէ: Քաթանկայի կամաւորներ մեկնած են Քազայ, Լումումպայի զինուորներուն դէմ կռուելու համար:

Ձոմպէ Քամինա մեկնած է: Խորհրդակցած է պելժ սպաներու հետ, զինուորական կացութեան շուրջ: Բազմաթիւ պելժ կամաւորներ արձանագրուած են Քաթանկայի զօրամասերուն մէջ: Համըրշօլտ յայտարարեց թէ կէս գումարտակի համող պելժ զինուորներ կը մնան դեռ, Քաթանկա:

Խ. Միութիւն բողոքեց Համըրշօլտի վերջին կարգադրութեան դէմ: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը համաձայն գտնուած է պելժ մասնագէտներ ձգել Քամինայի եւ Քիթոնայի կայաններուն մէջ: Այս երկու կայաններն ալ ՄԱԿի հակակշռին տակ պիտի մնան: Կուզնեցով, ՄԱԿի խորհըրդային պատուիրակը պահանջած է որ այս երկու կայաններն ալ Քոնկոյի կառավարութեան յանձնուին:

Միւս կողմէ խորհրդային եօթը «Իլիուշին» օդանաւեր հասած են Լէոփոլտվիլ: Բոլորն ալ «պաշար» կը փոխադրեն: Եօթը օդանաւերը եւ 40 փոխադրակառքեր Լումումպայի յանձնուած են:

×

ՀԻՒՍԷՅՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէյն մահուան ասուլիսի մը ընթացքին, սպառնաց փոխ վրէժի դիմել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ, եթէ չյանձնեն մահափորձին պատասխանատու երկու Յորդանանցիները, որոնք Դամասկոս փախած են:

«Նպատակ չունիմ պատերազմ յայտարարելու, դիտել տուած է թագաւորը, սակայն եթէ հարկադրուինք կռուելու արաբ աշխարհի ազատութեան համար, թող մեզի պատասխանատու չնկատեն»: Այս առթիւ չէշտեց թէ նպատակ ունի խզելու իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ: Թագաւորը տեսակցած է Համըրշօլտի ներկայացուցիչին հետ: Այս վերջինին

յայտարարած է, թէ «չօշափելի փաստեր» ցոյց կուտան Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մեղսակցութիւնը մահափորձի կազմակերպման մէջ: Դահիրէ միշտ կը հերքէ:

Շթօրայի (Լիբանան) մէջ բացուեցաւ Արաբական Լիկայի հերթական նստաշըրջանը: Մթնոլորտը ծանր է: Հիւսէյն իր անձնական ներկայացուցիչը ղրկած է: Կ'ենթադրուի թէ օրակարգի հարց պիտի դառնան Պաղեստինի հարցը եւ Ամմանի մահափորձը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼԻԶՊՈՆԱ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՄԲՈՎ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Սան Փաւլօ մնացած է մինչեւ Օգոստ. 27 ուրկէ Պուէնոս-Այրէս վերադարձած է, անցնելով Մոնթեվիտոյէն:

Արժանթինի մէջ, կաթողիկոսը Օգոստ. 18ին այցելած է Հանրապետութեան Նախագահին՝ Ֆրոնտիսիի: Հայրապետին կ'ընկերանային Կոմիտաս եպս. Ստեփանեան, Մայր Աթոռի դիւանապետ, Հայկ Առաքելեան, վարչութեան ատենապետ, Պ. Արմէն Պերկամալի ինչպէս նաեւ վարչութեան կարգ մը ուրիշ անդամներ: Պատասխանելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շնորհակալական խօսքերուն, Նախագահ Ֆրոնտիսի յայտնած է թէ այս տեսակցութիւնը բարեկամութեան նոր օղակ մըն է ընդմէջ իր դարաւոր պատմութիւնը կերտած հայ ժողովուրդին եւ իր նոր պատմութիւնը կերտող Արժանթինի:

Այս այցելութիւնը ամբողջութեամբ չարժանկարի առնուած է հեռատեսիլի կոյգ կայաններու աշխատակիցներու կողմէ եւ նոյն օրը սփռուած է:

Կաթողիկոսը, Սեպտեմբեր 2ին այցելած է Քորտոպա, իսկ Սեպտ. 6ին կը վերջացնէ Հարաւային Ամերիկայի իր այցելութիւնները:

Հայրապետը Էջմիածին կը վերադառնայ Լիզպոնա-Փարիզ ճամբով: Փարիզ պիտի հասնի Սեպտեմբեր 12-13ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ արտաքսուեցան Ալժէէն անցեալ օր: Այս որոշումը տրուած է համաձայն Սահմանադրութեան այն յօդուածին որ նման «փոխադրութիւններ» կը նախատեսէ երբ որոշ անձերու ներկայութիւնը ալժերական հողի վրայ կրնայ վտանգել երկրին անդորրութիւնը: Մայր երկիր փոխադրուած 9 հոգիներուն անունները ծանօթ չեն: Կը յիշուի որ գրաքննութիւնը խստացած է Ալժերիոյ մէջ: Այս միջոցները ձեռք կ'առնուին մընալ ճառէն (մամուլի ասուլիս Սեպտեմբեր 5ին) քանի մը օր առաջ, ինչ որ կը հաստատէ այն կարծիքը թէ Նախագահը նոր զիջումներ պիտի ընէ երկուշաբթի երբ խօսի «Ալժերական Ալժերիոյ» մասին:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ վերադարձի առթիւ Ֆըրանսայի ճամբաներուն վրայ 1700 արկածներ տեղի ունեցած են, 163 մեռեալներ կան եւ 2000 վիրաւորներ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ, յատկապէս Պէքքայի շրջանին մէջ, ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են կանխելու համար, հակամարտ Զէյթէր եւ Համատէ տոհմերու ընդհարումները: Վերջերս խորհրդարանի նախագահ՝ Համատէի եղբօրորդին սպաննուած էր եւ Զէյթէրներէն երեք հոգի ձերբակալուեցան այն ամբաստանութեամբ թէ իրենք են ոճրագործները: Համատէի ընտրութիւնը սաստկացուցած էր երկու կողմերու մրցակցութիւնը:

Օրը Օրին

ՊԱՏԻԻ ՈՒՆԻ՞ ՈՐ...

— Կարդացի՞ր... Պոլսոյ *Տիւնիա* թերթին խմբագիրը կը պահանջէ եղեր որ Սեպտեմբեր 6-7ի ոճիրին պատասխանատուները պատժուին...

— Ուրախ եմ... Բայց, ես մոռցեր եմ, ըսէ նայիմ, ի՞նչ ոճիր գործուեցաւ այդ օրը...

— Ամօ՛թ քեզի... 1955ին, Սեպտեմբեր 6էն 7 լուսնալիք գիշերը, Արեւմտեան մեծ ազգերուն վստահելի՛ եւ պատուաւո՛ր դաշնակիցը, այսինքն Թուրքը, վայրագ զազանի մը նման յարձակեցաւ Պոլսոյ Յոյներուն վրայ եւ քարուքանդ ըրաւ անոնց եկեղեցիները...

— Մեզի ալ վնաս հասցո՞ւց...

— Ի հարկէ... Մենք ե՞րբ այդ տեսակ բաներէ հեռու մնացած ենք որ... Հայերուն խանութներն ալ կողոպտեց... Մէկ գիշերուան մէջ, քաղաքակրթուա՛ծ եւ դեմոկրա՛տ թուրք ամբողջ հաստատեց որ ինք տակաւին շա՛տ հացուպանիր ուտելու էր՝ մարդ ըլլալու համար...

— Լա՛ւ... Յետո՞յ ինչ պատահեցաւ...

— Ի՞նչ պիտի պատահի որ... Կառավարութիւնը Պիղատոսին պէս ձեռքերը լուաց եւ մէկ կողմ քաշուեցաւ... «Ես բանէ մը լուր չունէի, իմ մեղքս մի՛ առնէք» ըսաւ... Եւ խնդիրը գոցուեցաւ, մոռցուեցաւ...

— Ուրեմն ոչ ոք պատժուեցաւ:

— Ոչ ոք... Բայց, հիմա, յանցաւորներուն օձիքէն բռնած են...

— Օ՛, ըսել է որ յանցաւորներ կան եղեր եւ ամբողջ ինքն իր գլխուն չէ որ գործեր է այդ ոճիրը:

— Անշուշտ կան եղեր, բայց «վրան զացեր են»...

— Որո՞նք են եղեր այդ յանցաւորները:

— Այդ օրուան կառավարութեան անդամները — Մենտերէսը, Պայարը, Զօրլուն եւ մնացեալները...

— *Տիւնիա*յի խմբագրին ուզա՞ծը ինչ է...

— Խմբագիրը, վեր-վար հետեւեալը կ'ըսէ — «Մենք Սեպտեմբերի այդ գիշերը, բովանդակ մարդկութեան առջեւ ամօթով մնացինք, խայտառակ եղանք, պատիւնիս մէկ փարայի իջաւ, գետնէ գետին անցանք... *Ճանըմ*, կողոպո՞ւտ ինչ ըսել է, մեր երկրին մէջ առանկ բան պատահած չէր ուրիշ ատեն... Այս Մենտերէսը չկա՛յ... Ան էր որ ստահակները գրգռեց, կազմակերպեց եւ Յոյներուն վրայ քշեց... Մեր փողոցները, քանի մը ժամուան մէջ, Միջին Դարու վայրագութիւնները յիշեցնող դէպքերու թատերավայր եղան... Օտար հիւրեր ունէինք այդ օրերուն... Մեր վրայ խնդացնել տուինք ... Երկան խօսքին կարճը — նորէ՛ն մեր ազգը վնասով ելաւ, Յոյնին ու Հայուն բան մը չեղաւ...»:

— Ուրեմն, խմբագրին ուզածը ան է որ Մենտերէսները պատժուին...

— Այո՛... Գիտե՞ս անոնց գործած ամէնէն մեծ մեղքը ի՛նչ է եղեր...

— Ի՞նչ...

— Թուրք ազգը աշխարհի առջեւ պըղտիկ ձգելն է եղեր... Խմբագիրը առանկ կ'ըսէ...

— Ես քու տեղդ ըլլամ, կը նստիմ նամակ մը կը գրեմ այդ ցաւագարին եւ կ'ըսեմ իրեն որ 1955ի Սեպտեմբերի այդ գիշերը չէր որ Թուրքին անունը, պատիւը մէկ փարայի իջան, որովհետեւ շատո՛նց իջած էին... Յետոյ, իրեն կը հարցնեմ թէ «ապո՛ւշ արարած, առաջին անգա՞մն էր որ ձեր *վաթան*ին ճամբաները Միջնադարեան բարբարոսութեանց թատերաբեմ կ'ըլլային»... Հինգ հարիւր տարի է նըստեր են Վոսփորի ափերուն վրայ եւ իրենց սահմանները ալ երկնցեր են մինչեւ Կովկաս, ատեն մըն ալ մինչեւ Պարսից Ծոց ու Միջերկրական ու Նեղոս... Այդ սահմաններուն մէջ քանի՛ հազար ոճիր գործեցին, քանի՞ միլիոն մարդ կոտորեցին, քանի՞ միլիոններ կողոպտեցին եւ քանի՞ անգամ ամօթով մնացին՝ մարդկութեան առջեւ եւ իրենց Ալլահին առջեւ... Հարցո՛ւր այս բաները այդ յիմարին, որուն պապն ալ, վստահ եմ, քանի մը *Հայու* գլուխ կերած է... Թուրքը պատիւ ունի՞ որ ելեր է անոր կորուստին մասին կը մտածէ...:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Հարցաքննիչ մարմինները որոնք կ'աշխատին Եասսըատայի մէջ, ձերբակալման երեք առանձին հրամանագիրներ հանեցին Պայարի, Մենտերէսի եւ Քորալթանի դէմ:

Ձերբակալման առաջին հրամանագիրը պատրաստուած է Սեպտեմբեր 6-7ի դէպքերուն համար, երկրորդը՝ Ուշաքէն Թոփգարու սադրանքներուն համար, իսկ երրորդը երիտասարդներուն վրայ կրակ բացուած ըլլալուն համար: Հաւանական կը նկատուի որ զեղծումներու համար ալ առանձին հրամանագիր հանուի:

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէն ընդունած է օրէնք մը որ կը նախատեսէ բարձրացնել վարչապետութեան զաղտնի վարկերը: Նախկին իշխանութեան օրով, վարկերը չորսուկէս միլիոն ոսկի էին, այժմ՝ հինգուկէս միլիոն պիտի ըլլայ այդ գումարը:

797 ՀՈԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑՈՒԹԵՆԷ ՀԵՌԱՑՈՒԵՑԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ ԱՆՈՆՑ ՄԷՋ

Գործավարներու Խորհուրդը 797 հոգի հեռացուց Թուրք հայրենակցութենէ: Ասոնցմէ 181ը իրենց բաղձանքով օտարահպատակ դարձած են: Հայրենակցութենէ հեռացուողներուն մէջ կը գտնուին հետեւեալ Հայերը — Արշալոյս Եաքա Զօրպաձեան, Մելինէ Ղազարոսեան, Բուլճուսան, Պերճուհի Թէյրեան, Աննա Հերմինէ Նազարեան, Բարունակ Հայկ, Արաքսի Պասիմ, Գրիգոր Սաքայեան, Աղաւնի Վերժին, Գրիգոր, Սարգիս Հէքիմեան, Աշոտ Արամ, Աննիկ Տէօքմէճեան, Արշամ Մինասեան, Պետրոս Մայիսեան, Գրիգոր Զօհրապ, Աղնիւ Ըմժէլ, Ժիրայր Գէորգ:

«ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԷ»Ի ՊԱՅՔԱՐԸ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԻ

Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան կողմէ բացուած «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարին մասին ընդհ. նախագահ Եաշար Եօզտէմիր յայտարարեց.

— Այս խնդիրը երեք ճակատով պէտք է նկատի առնել: Ա) Փոքրամասնութիւններուն մեծամասնութիւնը Թրքահպատակ է. Բ) Արեւել. Անատոլուի մէջ Թուրքերէն չսորվելու հետեւանքով խօսակցութեան եղանակը. Գ) Հարաւի մէջ արաբերէնի հանդէպ չհազրդութիւնը:

«Թուրք ըլլալու առաջին պայմանը Թրքութիւնը սիրել եւ բարձրացնել է: Նուիրական հայրենիքի հողերուն վրայ ապրող բոլորէն մեր խրատունքն է սպասել յարգանք ցոյց տալ մեր հարազատ լեզուին հանդէպ: Մենք իբրեւ երիտասարդութիւն փոխադարձ հասկացողութեան սահմանին ներքեւ, կը բաղձանք որ հայրենակիցները պարտականութիւն նըկատեն Թուրքերէն խօսիլ:

«Մեր բացած պայքարին մէջ ներողամիտ պիտի չըլլանք: Ձեմ կարծեր որ դըժուարութեան մը բախինք: Կէտ մըն ալ կայ: Իբրեւ առեւտրական հաստատու

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

“Ի ՍԷՐ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉԻՆ”

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Երուսաղէմի Պատրիարքական վերջին գէպքերուն առիթով՝ անծանօթ բառ մը ծնաւ սփիւռքի մեր օրաթերթերուն մէջ, վերանայում․ «խնդրին կամ հարցին վե-րանայումը»։

Հայերէնի մէջ նայում բառ չկայ՝ որ անկէ ալ կազմուի վերանայում․ նոյնիսկ տեսում չկայ, ոչ ալ վերատեսում։

Ունինք տեսութիւն, քննութիւն, որոնցմէ՝ վերատեսութիւն, վերաքննութիւն։

Հայերէնի մէջ չ՚ըսուիր հարցը վերանայիլ, այլ՝ հարցը վերաքննել։

Ուրեմն, դէպքերը այնքան յուզած էին անձերը՝ որ ասոնք հայերէնն ալ սկսեր են մոռնալ, եւ այդպիսի տարօրինակ բառերով հաղորդագրութիւններ են տուեր արտասահմանի թերթերուն։ Եւ մեր խմբագիրներն ալ կլլեր են։ Երբեմն փոքրիկ չիւղերու համար՝ այնքան խնդիրներ կը յուզեն․ երբեմն ալ գերաններ համով հոտով կուլ կուտան․․․։

Ում ածանցը յաճախ բայարմատին վրայ կը թառի ու կուտայ վերացական իմաստով գոյականներ․ ինչպէս՝ անկում, պրպտում, կերտում, շեղում։

Երբեմն ալ ումին տեղ կուգայ անոր եղբայրը՝ ութիւն․ ինչպէս՝ քննութիւն, տեսութիւն։

Չ՚ըսուիր քննում, շինում, տեսում․ ինչպէս չ՚ըսուիր անկութիւն, պրպտութիւն, կերտութիւն։

Լեզուն իր պահանջներն ունի․ եւ մենք պէտք է յարմարինք անոր։

Տեսնենք քանի մը հետաքրքրական օրինակներ․ ունինք յարութիւն բառը․ կայ նաեւ յարում։ Յարութիւն կը ծագի յառնեմ – յարեայ բայէն (արմատը յար)։ Յարում կը ծագի յարիմ – յարեցայ բայէն (արմատը՝ դարձեալ յար)։

Ուրիշ օրինակ մըն ալ կ՚ուզէ՞ք․ առնենք մեկնում եւ մեկնութիւն բառերը։

Մեկնում կը նշանակէ տեղէ մը հեռանալ․ մեկնութիւն՝ կը նշանակէ բացատրել։ Երկուքն ալ կը ծագին, ըստ Աճառեանի, մի արմատէն (որ կը նշանակէ մէկ), որուն վրայ աւելցած է կին ածանցը (համեմատէ՝ կր–կին, երեք–կին եւայլն) ուրեմն, մեկին, որմէ մեկն, հետզհետէ առած է նրբագոյն նշանակութիւններ, ինչպէս՝ առանձին, միակ, պարզ, անխառն, անզարդ։

Նայիմ բայը ոչ ումին հետ բարեկամ է, ոչ ալ ութիւնին։ Անոր դրացին է որ կուգայ օգնելու․ տես արմատէն կը շինենք տեսութիւն․ առկէ՝ վերատեսութիւն, վերատեսուչ, կամ վերաքննութիւն, վերաքննիչ։

ԲԱՐԻԶ – ՓԱՐԻԶ

Շատեր կը գրեն Բարիզ․ եւ ասոր նըման, այսինքն՝ նոյն պատճառաբանութեամբ կը գրեն նաեւ Արճենդինա, Հանրի Դրուայա, Դոլստոյ, Դորինօյ, Բատոփայ, Գոլումպիա եւայլն․․․

Անշուշտ երկար է հարցը․ տառադարձութեան առեղծուածային խնդիրն է որ դարձեալ կը շօշափուի։

Մեր սկզբունքն է հետեւեալը․ երբ դասական տառադարձութիւն չէ որ պիտի կատարենք (ր, գ, դ, տ, պ գրելով՝ պէ, ժէ, տէ, քէ, փէ լատին գրերուն փոխարէն), այլ լոկ ձայնագրութիւն է մեր կատարելիքը, այն ատեն՝ հարկ է գործածել միայն թաւ գրերը (ք, ֆ, փ) եւ ոչ թէ միջակները (դ, գ, բ)․ ու գրել Փարիզ, Փատովա, Հանրի Թրուայա, Թորինօյ, Քոլումպիա, Արճենթինա եւայլն․․․։

Այս պարագային՝ ունինք երկու առաւելութիւն․ նախ ձայնադարձութիւն․ երկրորդ յար եւ նման հնչում թէ՛ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան հայերէնով․ երբ կը գրենք Բարիզ, արեւելահայերէն հնչումը պիտի հեռանայ եւրոպականէն․ ոչ ալ բը տառադարձութիւնն է լատին փէ գրին։ Երբ կը գրենք Պարիս (հինցած ձեւով) արեւմտահայերէն հնչումը կը հեռանայ եւրոպականէն։ Մինչ Փարիզ գրութիւնը, որ լոկ ձայնադարձութիւն է, հաւասարապէս կը հնչուի արեւելահայէն եւ արեւմտահայէն, ու մօտիկ է եւրոպականին։

Բոլորովին անտրամաբան կը գտնենք գրել Արճենդինա, Դորինօյ, դով․ եթէ սեղմ տառադարձութիւն է՝ հարկ է գրել տով․ եթէ նպատակ կայ ձայնադարձութիւն կատարել, լաւագոյնն է գրել թով։ Պիտի առարկուի որ թն թէաշի կը համապատասխանէ։ Այսպէս առարկողը, սակայն, չի կրնար թէին տեղ դ գնել․ այլ պէտք է տ դնէ։

Ցետոյ եթէ թ գիրը վերապահենք թէաշին, այն ատեն փէաշին տեղ փ պէտք է գրենք, եւ ոչ թէ փ։

Ո՞վ ներկայիս թուրք եւ թաթար բառերը դով կը գրէ․ ինչո՞ւ Արճենթինան դով պիտի գրենք։

Կ՚եզրակացնենք․ օտար արդի անունները հայերէն գրերով ներկայացնելու պարագային՝ հրաժարիլ միջակներէն (բ, գ, դ, ջ, ձ), ու գործածել միմիայն թաւ գրերը (փ, ք, թ, չ, ց)։

Հետեւաբար գրեցէք Քանատա, Քանզաս, Փորթուկալ, Փարակուայ, Թանկանիքա, Քամչաթքա, Զուիցերիա։

«Յառաջ» օրաթերթը եւ ուրիշ շատեր գովելիօրէն կը հետեւին այս սկզբունքին․ բայց անդին Մասիս շաբաթաթերթը ծայրայեղօրէն կը հակառակի։

Եթէ մէկը գրէ Տորինօյ, Պարիս, ըսելիք չունինք․ պարզապէս կ՚ըսենք թէ հին օրէնքին կը հետեւի․ իսկ երբ գրէ Դորինօյ, Բարիզ, չենք գիտեր՝ ինչ օրէնքով պատասխանել․ կը յորդորենք որ գրեն Թորինօյ, Փարիզ, եւայլն․․․։

ՊՐՈՖԵՍՈՐ

Անցեալները Մասիս շաբաթաթերթի ուղղագրական սիւնակին մէջ կարդացինք հետեւեալը (1960, Յունիս 23, էջ 3)․ «Մի՛ գրէք փրոֆէսէօր, տօքթէօր, գրեցէ՛ք պրոֆեսոր, դոկտոր (հին բառերը պէտք է տառադարձուին հին օրէնքով)»։

Տեսա՞ք այս վերջին պատճառաբանութիւնը․ հին բառերը պէտք է տառադարձուին հին օրէնքով։ Հարցնենք․ փրոֆէսէօրը հի՞ն բառ է․ իսկ եթէ հին օրէնքով պէտք է տառադարձուի, անշուշտ այդ փին տեղ ալ Փ պէտք է դնել, որովհետեւ հայ լեզուի հին օրէնքը Փ գիր չի ճանչնար։

Պրոֆեսոր ձեւը արեւելահայերու յատուկ է․ կրնայ օրդեգրուիլ նաեւ արեւմտահայերէնի մէջ․ առանց, սակայն, տառադարձութեան հին կամ նոր օրէնքի մասին խօսելու․ վերածում մըն է պարզապէս, այդ բառը հայացնելու դիտաւորութեամբ կատարուած։

Չենք գիտեր թէ ո՛վ է այդ սիւնակին հեղինակը․ սակայն կը թելադրենք որ փոխէ սիւնակին վերեւ դրած խորագիրը «Ի պէտս անգիտաց», եւ յարմարագոյնը դնէ։

Դոկտորին մասին ալ ուրիշ անգամ։

Հ․ ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Գ․

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ռուսեւչինական փոխյարաբերութեանց մէջ ստեղծուած պառակտումը բացատրող լուրջ պատճառ մը չկար մինչեւ հիմա կատարուած մեր ուսումնասիրութիւններուն մէջ։ Այս տեսակէտէն, թերեւս շատ աւելի կարեւոր է այն պարագան, որ Ռուսերն ու Չինացիները բոլորովին նոյն տեսակէտները չունին «խաղաղ համակեցութեան» հարցին շուրջ։ Եւ զարմանալի ոչինչ կայ այստեղ։ Արդարեւ, Խ․ Միութիւնը աշխարհի երկու մեծագոյն ուժերէն մին է եւ կը յուսայ շուտով առաջին ուժը դառնալ․ գիտական մարզին մէջ արձանագրած իր յաջողութիւնները մեծապէս աւելցուցին իր հմայքը․ ռազմական ուժը այնքան կարեւոր է, որ ոչ ոք լրջօրէն կը խորհի յարձակիլ իր վրայ․ բացի Վատիկանէն, աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ունի․ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին որպէս մնայուն անդամ, վէթոյի իրաւունք ունի։

Տարիներ տեւող զրկումներէ ու դժուարութիւններէ յետոյ, այժմ սկսած է բարելաւել իր ժողովուրդին կեանքի պայմանները, մանաւանդ բաժին հանելով նաեւ նորաստեղծ կարգ մը երկիրներու։ Հանգստութեան դարձած նախկին հովիւը, Խրուշչեւ, հաւասարէ հաւասար կ՚ընդունուի Անգլիոյ թագուհիին, Այզընհաուըրի եւ զօր․ տը Կոլի կողմէ։ Անշուշտ, հրաժարած չէ Լենինի այն գաղափարէն, ըստ որուն «համաշխարհային պայքարին ելքը ոչ մէկ կասկածի տեղի կուտայ, ընկերվարութեան յաղթանակը բացարձակապէս եւ բոլորովին ապահովուած է»։ Բայց, մինչ այդ, իրերու ներկայ վիճակը կը գոհացնէ զինքը։

Ասոր դիմաց ի՞նչ կը տեսնենք․ համայնավար Չինաստանը, որ ճիշդ է, ասիական որեւէ երկրէ շատ աւելի արագ կը բարգաւաճի, սակայն ո՛չ այնքան արագ, որ արդարացուին նմանը չտեսնուած իր զրկանքներն ու զոհողութիւնները։ Տնտեսական գետնի վրայ՝ մինչեւ վիզը մխրճուած է Խ․ Միութենէն առած պարտքին մէջ։ Դիւանագիտական մարզին մէջ՝ աշխարհի կէսը դեռ չէ ճանչցած զինքը եւ իր ղեկավարները կը յորջորջէ աւազակ։ Ռազմական գետնի վրայ, իր սահմաններէն քանի մը տասնեակ մղոն անդին, Զանկ Քայ Չէք, շնորհիւ ամերիկեան օգնութեան, տակաւին վառ կը պահէ Ազգայնական Չինաստանը։ Փեքինի ակնոցով դիտուած, Մոսկուայի ու Ուաշինկթընի միջեւ կատարուած որեւէ մերձեցում՝ ի վնաս Համայնավար Չինաստանի պիտի ըլլայ, տրամաբանօրէն։ Այնքան ատեն որ իրերու կացութիւնը անփոփոխ մնայ, ասիկա Չինացիներուն համար կը նշանակէ՝ դիւանագիտական մեկուսացում եւ ամերիկեան ներկայութիւն՝ Ֆորմոզայի մէջ։

Ամէն անգամ որ առիթ ներկայացած է մեծերու ժողով կատարելով, համաձայնութեան եզր մը գտնել աշխարհը բաժնող հարցերուն շուրջ, չինական մամուլը հաւարի կանչ արձակելով, զգաստ է խորհրդային ղեկավարները, առանց սակայն կարենալ արգիլելու Խրուշչեւի ճամբորդութիւնները դէպի Ուաշինկթըն եւ Փարիզ։

Չինեւռուս հակառակութեան ուրիշ աղբիւր մըն ալ՝ յետամնաց երկիրներու վերաբերմամբ բռնելիք դիրքն է։ Մինչ երէկ, «Խորհրդային Համայնագիտարան» նոյն ջուրով կը լուար գաղթարար պետութիւններն ու ոչ–համայնավար երկիրները, որոնց ղեկավարներէն Կանտին, Նեհրուն ու Նասրը «կայսերապաշտութեան սպասեակներ» յորջորջող նշանաւոր էջեր կան, այսօր, ընդհակառակն, Կրեմլին, առանց մտահոգուելու թէ ինչ վիճակուած է համայնավար շարքայիններուն, անխտիր կը քաջալերէ Քուպայէն մինչեւ Քոնկօ այն բոլոր երկիրները, որոնք կը ջանան ձերբազատուիլ Արեւմուտքի տնտեսական ու քաղաքական ազդեցութենէն։

Ատեն մը Համայնավար Չինաստան եւս կը հետեւէր նոյն ուղիին։ 1954ի ժընեւի ասիական խորհրդաժողովէն յետոյ, Չու էն Լայ յաղթական շրջապտոյտ մը կատարեց ասիական երկիրներուն մէջ եւ անթիւ յայտարարութիւններ հրատարակել տուաւ «Փանչէն Շիլա»յի (այսինքն համակեցութեան հինգ սկզբունքներուն) մասին։ Քանի մը ամիս աւելի ուշ, Պանտունկի ափրիկեան–ասիական մեծ համաժողովն ալ նոյն սկզբունքներէն կը ներշնչուէր։

Բայց այս զանազան երկիրներու «չէզոքավար» ղեկավարները, իրենց շնորհուած բարոյական օժանդակութենէն մեծ մասամբ օգտագործեցին իրենց երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունեցող համայնավարներուն գործունէութիւնը սանձելու։ Պարագան այս եղաւ Հնդկաստանի, Իրաքի եւ մանաւանդ Արաբ․ Միացեալ Հանրապետութեան համար։ Այս վերջին երկրին մէջ, Նասր ոչ միայն հրաւիրակ ու մանաւանդ իր ճառերուն մէջ խիստ յարձակողականներ ընելով համայնավարներուն դէմ, այլ նաեւ բանտերը լեցուց ղեկավար համայնավարները, որոնցմէ շատեր այնտեղ կորսնցուցին իրենց կեանքը։ Բայց հետզհետէ Փեքին սկսաւ կորովով պաշտպան հանդիսանալ արաբ ընկերներուն։ Այսպէս, Սուրիոյ համայնավարներուն գէփախստական ղեկավարը՝ Խալէտ Պէքթաշ, Փեքինի մէջ այնքան խիստ արտայայտութիւններ ունեցաւ Նասրի դէմ, որ այս վերջինը իր դեսպանը ետ կանչեց։ Եւ շատեր կը կարծեն, որ Քերքուքի (Իրաք) համայնավար ապստամբութիւնը (որ արեան մէջ խեղդուեցաւ) ուղղակի կերպով ներշնչուած էր Մաօ Ցէ Թունկի կողմէ։

Շատ հաւանական է որ Չինացիները, թէ խառնուելով կը դատապարտեն Խրուշչեւը, թէ արաբական ու հարաւ–ասիական երկիրներուն մէջ համայնավարութեան տիրապետութեան ապագան կը զոհէ իր անմիջական քաղաքականութեան։

Կարելի՞ է նոյն ձեւով բացատրել այն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Եւ Ստեփանը «չէ» չասաց։ Գնացին Դովութլի։ Աւելորդ է պատմել այն սրտառուչ հանդիպումը, որ եղաւ այնտեղ։ Ստեփանին տնից տուն էին տանում, հիւրասիրում, յիշում անցած օրերը։ Իսկ տարեց Դովութլեցին երեխաներին ասում էր․

— Մեր ձորի բաղերը որ կան, էս մարդու ձեռքերի հունարն է։ Իմացէք, հա՛․․

Մի առաւօտ էլ Շամխալ ամին ու Ստեփանը մտան ձորի այգիները։ Թէեւ շատ տարիներ էին անցել այն օրից, երբ Ստեփանը հօր հետ այստեղ պատուաստեց խնձորենու վայրի չիւը, բայց նա յիշեց գրեթէ բոլոր ծառերը, թէ ո՛րն է ինքը պատուաստել, որն իր հայրը, կամ ո՛րը առանց հօր է տնկել, եւ սրտի ուրախութիւնը չէր կարողանում պահել։

— Տես է՛, Շամխալ ամի, էս էն ծառն է, որը պատուաստելիս մատս կտրեցի։ — Եւ կամենում էր ցոյց տալ կտրուած մատը, բայց․․․

— Հա, որդի, ամէն ծառի քու ձեռքը կպել է, — հառաչում էր ամին։

Մարտի վերջերին էին, այգու հողն ուռել էր, կանաչը խլչել, առուի եզրերին բուրում էր դաղձը։ Հոնիներն ու սալորենիները ծաղկել էին, դեղձենիները բողբոջել։ Ձորն ի վար, ձորն ի վեր տարածուել էին Դովութլիի կոլտնտեսութեան այգիները։ Օդը թեթեւ էր, փոքր–ինչ խոնաւահամ։

— Այգիները մշակելու օրերն են, — ասաց Ստեփանը։ — Ծառերի չորը պիտի տալ, վայրի խնձորենիները պատուաստել։

— Հա՛, — համաձայնուեց ծերունին։ — Դէ, կ՚անենք։ Իրիկունը մեր նախագահին կ՚ասեմ՝ քոմագ կը տայ, էգուց կը սկսենք։

Ստեփանը կանգնեց մի մատղաշ դեղձենու մօտ, բողբոջից հոտ քաշեց ու նկատեց, որ երկու ճիւղ չորացել են, նստել ղալարների վրայ, նրանց սեղմում են ցած։

— Կտրելու է, — ասաց Ստեփանը։ — Հապա մի էտիչ մկրատ բեր, ամի։

Շամխալ ամին տնեցիներին ձայն տուեց, սրանք էտիչ մկրատ բերին։ Ծերունին մկրատը մեկնեց Ստեփանին եւ յանկարծ ձեռքը ետ քաշեց․․․

— Ի՞նչ ես ուզում, Ստեփան, ղուրպանդ եմ, — հարցրեց օտարոտի ձայնով։

— Այս չոր ճիւղը կտրիր, — գլխի շարժումով դեղձենու չոր ճիւղը ցոյց տուեց Ստեփանը։

Ամին մկրատը դրեց չոր ճիւղին։

— Մի քիչ ցածրից բռնիր։ Այ, այդտեղից։ Դէ կտրիր։

Նրանք չնկատեցին, թէ ինչպէս ծառից ծառ անցնելով՝ կտրատում էին չոր ճիւղերը, ծառերը նորոգում, թեթեւացնում։ Այդպէս նրանք խորացան այգու մէջ։ Մի տարօրինակ խանդավառութիւն էր պատել Ստեփանին։ Մանկուց այգիներում մեծացած, ծառերի ցաւն ու լեզուն իմացող, վայրին ազնուացնող այդ երիտասարդ դէմքի մաայլն սկսեց տեղի տալ բերկրանքի հաճելի արտայայտութեան։ Ձե՞ որ ինքը մի բանի պէտք է․ թէեւ ձեռքեր չունի, բայց այգին մաքրում է, ծառերը նորոգւում են, զեղեցկանում, եւ սաեւ դրա հետ ամէն ինչ գեղեցկանում է նաեւ Ստեփանի աչքին։

Ջրարբաշից Բալլու պաշին ամուսնոյն ու Ստեփանին հացի կանչեց։ Երկուսն էլ նայեցին իրար, ժպտացին իրարփ։ Այս ի՞նչ շուտ անցաւ օրը, ինչպէս նրանք մի բանի պէտք եղան, մէկը վաղուց գործից ընկած ալեւոր, միւսը ջահէլ, բայց առանց ձեռքերի։

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(5 — Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

հակասութիւնը, որ գոյութիւն ունի Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին հանրապետական ու Չինաստանի Խորհրդային Միութեան ու Չինաստանի բռնած դիրքերուն մէջ: Մոսկուան ու Եւրոպայի արեւմտեան երկիրները ճանչցած չեն Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատի ժամանակաւոր կառավարութիւնը, ուրեմն ներկայացուցիչները՝ Խ. Միութեան մայրաքաղաքը ընթացքին ընդունուած են միայն երկրորդական պաշտօնատարներու կողմէ: Մամուլն ալ լուռ մնացած է իրենց այցելութեան մասին: Բայց ընդհակառակն, ամէն անգամ որ այցելած են Ասիոյ համայնավար երկիրները, ընդունուած են կառավարութեան անդամներու վերապահուած պատիւներով, իսկ Փեքինի Խրիմ. Գեյքաբըմի առաջարկած է Չինաստանի անվերապահ աջակցութիւնը, այն աստիճան, որ կասկածի կարելի է ենթարկել Չինաստանի անշահախնդրութիւնը:

Այս հարցին մէջ Խ. Միութեան բռնած վերապահ դիրքը հասկնալի է. զօր. Տըկոլ առանց այլեւայլի սպառնացած է դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները խզել Խ. Միութեան հետ, եթէ այս վերջինը ճանչնայ Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատի առժամեայ կառավարութիւնը:

Սակայն պէտք է աւելցնենք, որ վերջերս Խ. Միութիւնը Ալժերիոյ հարցով մօտէն չահագրգռուելու նշաններ ցոյց կուտայ: Այս՝ կրնայ պարզապէս շահաբաժի հետեւանք ըլլալ, սանձելու համար Ֆրանսայի ու Արեւմտ. Գերմանիոյ մերձեցումը: Կրնայ նաեւ Փեքինի հետ «ալխատանքի բաժանման» մը հետեւանքն ալ ըլլալ:

Վերջին հարց մըն ալ, որուն մասին Ռուսերն ու Չինացիները համաձայն չեն. այդ՝ ապազինման հարցն է: Մինչ Ռուսերը մինչեւ վերջերս նորանոր առաջարկներ կը ներկայացնէին (որոնցմէ ոմանք՝ բաւական լուրջ) ապազինման համար, Չինաստան բնաւ չի քաշուիր յայտարարելէ թէ յոռետես է այս խնդրին մէջ. կը համարձակի ըսել, որ Ռուսերուն կողմէ առկա պարզապէս փրոփականտ է, իսկ Արեւմուտքը այնքան ալ խենթ չէ, որ ապազինուի:

Ահա Չինացիներն ու Ռուսերը խրամէ բաժնող հարցերը: Այժմ տեսնենք թէ ինչ ենթադրութիւններ կարելի է ընել ու ինչ հետեւութիւններ կարելի է հանել այս հակասութիւններէն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Տան մը ամէնէն գեղեցիկ կարասին բարի կինն է:

×

Եզան մեծը չէ որ մեծ գործ կը տեսնէ:

×

Ծաղիկներուն բոյրը անոնց աղօթքն է եւ խունկը, զորս անոնք կ'ընծայեն երկինքին:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ԱՆՏԱՌԸ
Le Bois des Amants

Քլոտ Օթան Լարայի այս ժապաւէնը իրաւունք կուտայ բոլոր անոնց որ կը ցանկան տեսնել ֆրանսական շարժանկարը ձերբազատուած՝ տենչագրգիռ մտաւորականներու մակաւնէն:

«Լը Տիապլը Օ Քոր» եւ «Լա Թրավերսէ Տը Փարի» ժապաւէններու հեղինակին համբաւը ոչ միայն չի շահիր այլ խորապէս կը տուժէ իր այս նոր գործով:

Նիւթը ինքնին հետաքրքրական է եւ կարելի էր խորունկ գործ մը դուրս հանել եթէ բեմադիրը վառ երեւակայութեամբ եւ ստեղծագործողի ոգիով մօտեցած ըլլար անոր: Աւա՜ղ, ո՛չ մէկը եւ ո՛չ միւսը: Զուրկ այս երկու հիմնական տուեալներէն, Քլոտ Օթան Լարա, բառերու մարդանքներու լծուելով, անպարաբութեան բեմի վերածած է այս գեղեցիկ արուեստին պաստառը:

Ահա որպէս վայելք հրամցուած ժապաւէնը.— «Հիւսիսային Ֆրանսա, ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ ենք, ուր գերման գրաւման բանակներու կայան մը կայ: Սպայակոյտը, տագնապալի օրերու նախազգացումով, խիստ ուշադրութեամբ կը հետեւի թշնամիին ձեռնարկներուն: Հակառակ ասոր, Անգլիացիք կը յաջողին Ֆրանսացի երիտասարդ մը անկարգելով այդ քաղաքը հասցնել: Իբրեւ տեղացի, այս վերջինին պարտականութիւնն է, անթել հեռագիրներով տեղեակ պահել Անգլիացիները, գերման բանակներու շարժումներէն: Խթման գիշերով տղան տեղը կը հասնի եւ կը փութայ իր տունը, ուր իր մօրը փոխարէն կը հանդիպի երիտասարդ տիկնոջ մը: Կը պարզուի որ ան գերման սպայի մը կողակիցն է եւ հեռաւոր Գերմանիայէն եկած է իր ամուսնոյն հետ անցընելու տօնական օրերը: Բայց սպան իր պաշտօնին բերումով չի կրնար հեռանալ սպայակոյտէն եւ խեղճ կինը առանձին մնալու հարկադրանքին տակ, այրի Ֆրանսուհիի մը բնակարանին մէջ կը տեղաւորուի սպասելով որ ամուսինը գայ… երբ անակնկալօրէն իր դէմը կը գտնէ այս երիտասարդը, որ բառին թէ՛ բուն եւ թէ՛ յարաբերական իմաստով երկինքէն ինկած էր: Մէկ յարկի տակ ապրելու դատապարտուած այս երկու թշնամիներուն մէջ սէր մը կը ծնի, սէր մը, որուն դէմ են ոչ միայն երիտասարդին հայրենասէր մայրը, այլ նաեւ շատ մը հասկնալի նախապաշարումներ»:

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ նիւթը ուրկէ, ըստ իս, կարելի էր խորիմաստ ժապաւէն մը քաղել, եթէ Օթան Լարա քիչ մը Քորնէյլեան ոգիով մօտեցած ըլլար հարցին: Օթան Լարա յայտնապէս այդ ոգիին անհաղորդ մնացած է:

Ան՝ ժան իրապաշտական ակնոցով մօտեցած է հարցի մը, որ աւելի կը կարօտէր գերազանցապէս նուրբ եւ մասամբ խորհրդապաշտական մերձեցումի մը: Օթան Լարայի համար այդ Գերմանուհին կին մըն է որ պէտք ունի ամուսնի մը ներկայութեան, իսկ Ֆրանսացի երիտասարդը գիպուածով մը հայրենասէր դարձած մէկը:

— Տէօնքէրք էի, երբ նաւ մը եկաւ ու գիս մէջը դրին: Ահա՛ ինչպէս կ'արտայայտուի այս երիտասարդը երբ իրեն հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ կը ծառայէ հայրենիքին:

Արկածախնդրի մը կերպարանքը տալով իր հերոսին, Օթան Լարա կ'անարգէ բոլոր հայրենասէրները որոնք գրաւման շրջանին իրենց ծառայութիւնը մատուցանեցին գիմադրական ճակատին մէջ:

Իբրեւ ստեղծագործ, Օթան Լարա իրաւունք ունի ուզած ձեւովը մեկնաբանելու իր տիպարները, բայց այս պարագային մէջ, երբ իր բուն նպատակը եղած է ցոյց տալ որ սէրը ամէն բանէ վեր է, պէտք էր որ իր տիպարները, իրենց հակոտնեայ մարզերուն մէջ, գերազանցապէս հայրենասէր երեւային, որպէսզի անոնց մէջ ծագած անկարելի սէրը խորհուրդի մը զօրութիւնը ունենար: Հոն, ուր կարելի էր գեղեցիկ սիրոյ պատմութիւն մը չինել, Օթան Լարա ձախողած է. բայց բոլոր անոնք որ այս բեմադիրին «Ան Քատր Մալէօր»ը տեսած են, լաւ գիտեն որ գլխագիրով Սէրը իր մարզը չէ մանաւանդ երբ ան զօտիէն վեր անդրադարձումներ կ'ունենայ:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Մեծերու խորհրդաժողովի ձախողման պատասխանատուութիւնները որքան ալ բաժնուած ըլլան, այսպէս ըսուած «երկնային» լրտեսներու գործածութեան մասին Պ. Խրուշչեւի զայրանքը անկեղծ չէ: Լրտեսութեան մէջ, Ռուսերը յառաջացած են այնքան, որքան ուրիշ ոչ մէկ ազգ յառաջացած է: Կայ աւելին. Անոնք բազմիցս ձերբակալուած են յանցանքի վրայ, ինչ որ լրտեսութեան խաղին մէջ թէ՛ մեղք է, թէ սխալ:

«Ի. 2» սաւառնակի միջադէպին առթիւ ռուսական զայրոյթը հասկնալի էր: Հասկնալի էր նաեւ սուտի վրայ բռնուած Ամերիկացիներու շուարումը, ինչպէս նաեւ անկէ ետք եղած նախագահի անգիտութեան խոստովանութիւնը: Բայց, այս միջադէպին մէջ այնքան նորութիւն եղող ոչ մէկ բան կար, որ արդարացնէր մեծերու խորհրդաժողովին ցրումը: Այս բանը գիտէ Պ. Խրուշչեւ, բայց, իրեն կրնան յիշեցնել նաեւ կարմիր լրտեսութեան միջազգային տարեգրութիւններէն կատարուած յետադայ քաղուածքները: Եւ հաւանական է որ, Պ. Նիքիթա Խրուշչեւ ալ փափաք զգայ ինք եւս ներողութիւն խնդրելու այս քաղուածքին համար:

1) ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՓԵԹՐՈՎ.— Ռուսական գաղտնի ոստիկանութեան նախկին գործակալ, որ խոստովանեցաւ թէ տարիներէ ի վեր լրտեսութիւն կ'ընէր: Վեց տարի առաջ, երրորդ քարտուղարն էր Աւստրալիոյ Քամպերրա քաղաքի խորհրդային դեսպանատան եւ լրտեսութիւն կ'ընէր ի հաշիւ Կրեմլինի: Սակայն յանկարծ, Էմ. Վէ. Տէ.ի (ռուսական գաղտնի ոստիկանութեան) դէմ դարձաւ եւ Աւստրալիոյ մէջ քաղաքական ապաստան խնդրեց, որ տրուեցաւ իրեն: Համայնավարները փորձեցին դէպի Ռուսիա մեկնող սաւառնակի մը մէջ առեւանգել անոր կինը, բայց, ան ալ յաջողեցաւ ազատիլ եւ քաղաքական ապաստան խնդրել: Ասոր փոխարէն, Փեթրով տեղեկութիւններ տուաւ ռուսական լրտեսութեան ամբողջ դրութեան մասին: Անոր կողմէ եղած յայտնութիւնները, բաղդատուեցան արդէն ծանօթ դէպքերու հետ եւ առաջնորդեցին այն հաստատումին թէ խորհրդային լրտեսական ցանցը աշխարհի մէջ ամէնէն մեծ ցանցն է:

2) ՃէՔ ՍՈԲԸԼ.— Ծնած է Լիթուանիա եւ յետագային ամերիկեան հպատակ դարձած: 1957ին Նիւ-Եորքի մէջ բանտարկուեցաւ, խոստովանելէ յետոյ թէ՝ Ռուսերու լրտես էր: Իր դէմ եղած ամբաստանութեան մէջ կ'ըսուէր թէ «բազմաթիւ բարձրաստիճան խորհրդային պաշտօնատարներու հետ դաւեր լարած է», Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան համար կենսական եւ մեծ նշանակութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր եւ լուսանկարներ փոխանցելով: Սոպըլ ազատ «ազատեցաւ» 7 տարուան բանտարկութեամբ, յայտնելէ յետոյ անունները այն Ռուսերուն՝ որոնց հետ շփում ունէր: Անոնց մէջ էին՝ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանատան անդամներէն Վասիլի Մոլեէվ եւ Վասիլի Ժուպելին: Սոպըլ դեռ բանտը կը գտնուի:

3) ԱԼԼԱՆ ՆԱՆ ՄԷՅ.— Ռուսերու հաշւոյն գործած Անգլիացի, երեւան հանուած առաջին կարեւոր հիւլէական լրտեսը: 1943ին Քանատա գնաց իբրեւ կորիզային հետազօտութեանց անգլիական խմբակի ամէնէն անուանի անդամներէն մէկը: 200 տոլարի եւ շիշ մը ուիսկիի փոխարէն Ռուսերուն հաղորդեց իր բոլոր գիտցածները: Աշխատանոցներէն գողցուած ուրանիումի իզոթոփներու մէկ քանի նմոյշներու համար ստացաւ 500 տոլար: Յետագային գնաց Լոնտոն, ուր ձերբակալուեցաւ ցուցմունքովը Արեւմուտք փախած ռուս պաշտօնեայ Իկոր Կուզենկոյի: Մէյ դատուեցաւ եւ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

4) ՌՈՒՏՈԼՖ ԻՎԱՆՈՎԻՉ ԱԲԷԼ.— Ամերիկայի մէջ գործող ռուս մեծագոյն լրտեսը: Երեւան հանուեցաւ 1957ի սկիզբները: Դատապարտուեցաւ երեսուն տարուան բանտարկութեան, իբրեւ համայնավարական լրտեսական ցանցի ինը տարուան պետը: Ուրիշ չորս գործակիցներու հետ, տեղեկութիւններ կը հաւաքէր Միացեալ Նահանգներու կորիզային զէնքերուն, հեռահար ռումբերուն եւ օդամուղ սաւառնակներուն մասին: Իր ցանցը լուծուեցաւ, երբ իր ընկերը՝ գնդապետ Ռայնէ Հայհանէն դարձաւ Արեւմտեաններուն կողմը:

5) ՔԼԱՈՒՍ ՖՈՒՔՍ.— Հիւլէական դարաշրջանի ամենամեծ լրտեսը: Հիթլերական Գերմանիայէն Անգլիա ապաստանեցաւ եւ 1942ին անգլիական հպատակութիւն ստացաւ: Մեկնեցաւ Ամերիկա իբրեւ անդամը անգլիացի գիտնականներու խմբակին, որ օգնեց հիւլէական ռումբի շինութեան: 1950ին դատապարտուեցաւ 14 տարի բանտարկութեան, խոստովանելէ յետոյ, թէ ռումբին մասին բոլոր գիտցածները Ռուսերուն հաղորդած էր եօթը տարի շարունակ: Իր լրտեսութեան շնորհիւ է որ Ռուսիան նախատեսուածէն 18 ամիս աւելի կանուխ շինեց իր ռումբը:

ՆԵՎԻԼ ՌԵՆՏԸԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Երեկ հիւրերը տեղ բռնեցին գահաւորակների ու բարձերի վրայ, երիտասարդները՝ ետատանիների. մեծերն սկսեցին հետաքրքրուել միմիանց առողջութեամբ. երիտասարդները, պատշաճը պահած, թէ՛ լում էին նրանց եւ թէ դիտում մերթ իրար, մերթ տանտիրոջը, մերթ նրա սրբահի կահերն ու զարդերը: Եւ երբ թեթեւակի դիտել էին ամէն ինչ, սկսեցին հետեւել աւագների զրոյցին, որը դառնում էր առայժմ ճանապարհի տպաւորութիւնների շուրջը:

Փոխադարձ հարց ու պատասխանը եւ թեթեւ զրոյցը շարունակւում էր, երբ իրար յետեւից ներս եկան, նախ, առջեւից, ապարանքի տիրուհին՝ Կամսարականաց տիկինը՝ ապա Կամսարական եղբայրների կանայք եւ դուստրերը՝ հիւրերին, ընդունուած կարգով, բարի գալուստ ասելու: Հիւրերի գալու առթիւ նրանք հագել էին գոյնզգոյն մետաքս ու կերպաս հագուստներ՝ արծաթ, ոսկի կոճակներով, ճարմանդներով, իսկ ճակատներն ու պարանոցները զարդարել էին մարգարտեայ եւ սաթեայ շարերով: Այդ բոլորից զատ տիրուհին իր մուգ կապոյտ մետաքս հագուստի վրայ, մսեղ ուսերին կրում էր բիւզանդական վառ գոյնի ծոպաւոր մի շալ, մատերին մեծաքար մատանիներ: Աւելի վառ հագնուած էին նրա հարսները եւ ամուսնացած աղջիկները՝ Մարիամը, Մարթան եւ Մագթաղինէն: Ներս մտնելով՝ նրանք հերթով մօտեցան իւրաքանչիւր հիւրի եւ, խոնարհում անելով, բարեւեցին անխօս… Դա մի մունջ արարողութիւն էր եւ թւում էր հնօրեայ մի ծէս: Իսկ երբ այդ ամէնը վերջացաւ՝ տանտիրուհին, սրահի մէջտեղը կանգնելով, ձեռը պարզեց դէպի դուռը.

— Ցարգոյ հիւրերիս խնդրում եմ՝ ճաշակել մեր սեղանից:

— Սիրով, իշխանուհի. քո խնդրանքը հրաման է մեզ համար, — ասաց աւագ Համունին՝ Կամսարականի քեռայրը, որ զուրկ չէր զուարճախօսելու շնորհից:

— Հաճոյ է հրաւէրդ, մեծ տիրուհի, — հաճոյախօսեց նաեւ ծեր Վահեւունին իր կանչուն ձայնով:

Եւ բոլորը ելան ու հերթով, աւագութեան կարգ պահելով, անցան կից սրահը, ուր յատակին փռուած գորգի վրայ նրանից կէս կանգուն բարձր երկար սեղան էր բացուած, երկու կողմը բարձեր շարած: Սեղանը ծածկուած էր առատ ուտելիքներով, որոնց մէջ նախ երեւում էին խորոված ամբողջ գառներ: Նար իշխանը, որպէս տանտէր, բազմեց սեղանի գլխին՝ կապան հագած ու գլուխը բաց, իսկ հիւրերը տեղաւորուեցին դարձեալ աւագութեան կարգով: Հազիւ նստել էին՝ ներս մտաւ խոպան մօրուքով մի քահանայ եւ, առանց խօսքի, սկսեց սեղանն օրհնել՝ շուրթերը միայն շարժելով եւ ձեռքով ուտելիքները խաչակնքելով: Վերջացնելով՝ ինքն եւս նստեց մի ազատ բարձի, եւ հացկերոյթն սկսուեց:

Մինչ հիւրերը, կարճ խօսքեր փոխանակելով, ուտում էին եւ ըմպում, Կամսարականը պահպանում էր արտաքին պատշաճից կարգը՝ հիւրընկալ-տանտիրոջ բարեհամբոյր դէմք, բայց ներքուստ նա տխուր էր դարձեալ եւ դժգոհ: Բանն այն էր, որ նա հրաւիրել էր նաեւ Վասպուրականի տէր Մերուժան Արծրունի իշխանին, բայց նա չկար… չեկաւ: Այնինչ Կամսարականը նրան սպասում էր բոլորից շատ, ինչպէս եւ պայմանաւորուել էին:

Այս մասին նա տակաւին չէր յայտնել ոչ ոքի եւ տակաւին յոյս ունէր, թէ կը գայ, եթէ ոչ հիմա, գէթ գիշերը կամ առաւօտեան, եւ այնժամ կը սկսեն իշխանաժողովը: Բայց օրը մթնեց՝ նա դարձեալ չեկաւ… Ի՞նչը կարող էր խանգարել Մերուժանին գալու…. Դժբախտ մի պատահա՞ր, թէ… Եթէ ի վիճակի չէր գալու, յամենայն դէպս կարող էր լուր յղել այդ մասին: Մի երկու օրուայ ճանապարհ է ընդամէնը… Այս մտքերով տարուած՝ Կամսարականը գրեթէ չէր մասնակցում հացկերոյթին, այլ միայն կրկնում էր մեքենաբար.

— Ճաշակեցէք, խնդրում եմ, եւ գըւացէք, ինչպէս ձեր յարկի տակ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

թիւն օտար անուն գործածող հաստատութիւնները աչքառու ըլլալու ատրեան ա֊ւելցած են։ Այսօրինակ հաստատութեանց վարիչներուն պիտի ազդարարենք Թուր֊քերէն համարժէքները գործածել»։

« ԱՌՆԵԼԻՔ ՉՈՒՆԻՆՔ »

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Խորհրդային Թաս գործակալութիւ֊նը հրապարակեց, Յունիս եւ Յուլիս ա֊միսներուն՝ Խրուշչեւի եւ զօրավար Կիւր֊սէլի միջեւ փոխանակուած նամակներու ամփոփումը։ Խրուշչեւ կը պահանջէ որ Թուրքիա «չէզոքութեան տանող ճամբան բռնէ», բայց կ'աւելցնէ թէ այդ պայման չէ որպէսզի չբարելաւուին Թուրք-խոր֊հրդային յարաբերութիւնները։ «Մեր նպատակը չէ վտարեցնել Թուրքիոյ եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւննե֊րը»։

Յիշելով Աթաթիւրքի օրինակը Խրուշ֊չեւ կը գրէ.— «Կը գնահատենք այն ար֊ժէքը զոր Աթաթիւրք վերցուց տալ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան։ Այս վերջինը կենսական կարեւորութիւն ունի աշխարհի խաղաղութեան եւ ապա֊գային համար։ Խորհրդային կառավարու֊թիւնը կ'ուզէ կրկին հաստատել 1953 Մայիս 30ի յայտարարութիւնը, որ կը ճանչնայ թրքական հողամասին ամբող֊ջականութիւնը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ ինքնիշխանութիւնը։ (Յառաջ.— Ընդգծումը մեր կողմէ)։

Կիւրսէլ իր պատասխանին մէջ բաած է.— «Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ իր ստանձնած միջազգային պարտաւորու֊թիւններուն եւ յատկապէս Ատլանտեան Ուխտին»։ Այս առթիւ Թուրքիոյ նոր ղեկավարը գիտել տուած է թէ չէզոքու֊թիւն ընտրելով չէ որ Թուրքիա իր տնտե֊սութիւնը պիտի բարելաւէ։ Օրինակ բե֊րած է Շուէտը, Հնդկաստանը եւ Զուի֊ցերիան որոնք չէզոք երկիրներ ըլլալով հանդերձ, ստիպուած են զինուորական մեծ ծախքերու տակ մտնել։ Այսուհան֊դերձ չեշտած է թէ կ'ուզեն բարելաւուած տեսնել Թուրք-խորհրդային յարաբերու֊թիւնները։

ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քամըրուն հաստատուած, կը փնտռէ գործակալներ — 25էն 35 տարեկան։ Լաւ վճարում։ Գրել՝

Boite Postale 161
NKONCSAMBA (CAMEROUN)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սոր֊պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպ֊րոցներու մասնակցութեամբ։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630-66
Tél. : PRO vence 64-90

Նոր Հրատարակութիւններ

— ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ (հատընտիր երգի֊ծանքի եւ ծիծաղի հայ եւ օտար վար֊պետներէն), կազմեց՝ Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ 1960։

Թղթատարի ծախքով լաթակազմ 18,00
Թղթատարի ծախքով թղթակազմ 15,50

— ՆՈՐ ԿԻՆԸ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրան, 1960։ 5,00 Ն.Ֆ.

— ԱՆԾԱՆՕԹ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ 2,00 Ն.Ֆ.

— ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրման֊եան, նոր տպագրութիւն, Ա. հատոր, բաղկացած 3 գիրքերէ։ Գինը 24,00 Ն.Ֆ. Բ. հատորէն, մէկ գիրք 8,00 Ն.Ֆ.

— ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ, Թէոդիկ (սպառած գիրք), պատկերազարդ, կազմուածը 20,00, թղթակազմը 15,00 Ն.Ֆ.

— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փափազեանի, հայ. թարգմ. 2 հատորով 20 Ն.Ֆ.։

— ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՄԸ ԹԱՏՐԵՐ֊ԳՈՒԹԻՒՆ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959, 10,00 Ն.Ֆ.։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցա֊նէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Ա֊ւագեան։ Հոգեհանգստեան պաշտօն պի֊տի կատարուի հանգուցեալ Դաւիթ Թաշ֊ճեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար	9751
Նիկողոս Թարայեան (Լոնտոն)	136,20
Արեւմտ. Եւր. Կեդր. Կոմիտէ	250
Տիկին Զաքարեան	10
Աբրահամ Սարաֆեան	20
Միքայէլ Քոչարեան	35
Արման Սարեան	50
Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան	100
Ընդհ. գումար	10.352,20

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տեղւոյն նորակազմ Հ. Բ. Հայուհեաց մասնա֊խումբէն 240 Ն. Ֆ. օգափոխութեան կա֊յանին մէջ կարօտ փոքրիկի մը ծախքե֊րուն համար Պ. Ս. Փողհարեանէ 20 Ն.Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Մանուկ Գասպարեան իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ, Համախարբերդ֊ցիական Միութեան Կարտանի մասնաճիւ֊ղին կը նուիրէ 50 Ն.Ֆ.։ Այս առթիւ մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւ֊նը կը յայտնէ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐ֊ԵԱՆ համով ընդեղէններով։

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք։ Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք։

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրո֊պական ամէնէն ընտիր ապրանքնե֊րը՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ֊մա», յունական «Թուրշի», «պի֊պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա֊նիլլ», չոքոլա, «նուպէթ», «լո֊գում», «սադըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըր֊մա», առաջնակարգ սուրճ, (քարա֊վան եւ մոգա), համեմներ «մահ֊լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր֊մակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա֊քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տե֊րեւ եւայլն։

Անգամ մը գիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա֊ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ֊ներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Ա ԺԱՆ Ա Ր Ա Գ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ծրար
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

Տ Պ Ա Ր Ա Ն
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32.
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ։ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիր֊եանի ոգահանգստը տեղի կ'ունենայ Սեպ֊տեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուա֊ռի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ֊բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա֊ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա֊պետարանի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան֊դէսը ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա֊նուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր Հո֊գեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցիին նախկին վաստակաւոր դպրապետ ող֊բացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ անոր ընտանեկից Քիրազեան գեր֊դաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներու։ Հանդիսաւոր պատարագին երգչախումբը կը մասնակցի բազմաձայն երգեցողութեամբ։ Կը հրա֊ւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներուն ննջեցեալնե֊րուն յիշատակը յարգողներ։

× Եկեղեցին ստացած է 1961 տարուան Մայր Աթոռի Օրացոյցը եւ էջմիածին պաշտօնաթերթին Յունիսի թիւը, վաճա֊ռումի յատկացուած։

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՒԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկաս֊եան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՄՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված֊ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

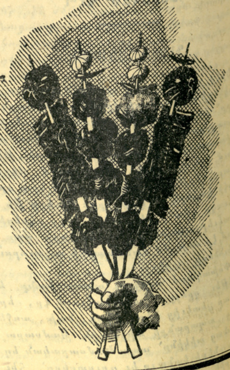

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած։ Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկ֊ներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւն֊ներ Հայաստանի մասին, գրական վկա֊յութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է։ Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբա֊գրին։ Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը կառ մը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօ֊տը ժամը 6,30ին։ Լիոնի խումբը կը հաս֊նի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօ֊տը ժամը 9ին։

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարա֊նը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 4 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8891 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4692

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԷՒ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ

Խրուշչեւի որոշումը՝ գլխաւորելու ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութիւնը, որոշ մտահոգութիւն ստեղծած է Արեւմտեան երկիրներու մէջ: Բայց ծանօթ է որ անակնկալներու մարդ է խորհրդային վարչապետը:

Միջազգային դէտերու կարծիքով, լուրջ եւ դրական բանակցութիւններ չեն կրնար տեղի ունենալ Արեւմուտքի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, քանի որ Փարիզի վերին ժողովի ձախողութենէն ի վեր, Խրուշչեւ բազմիցս յայտարարեց, թէ պիտի չբանակցի Այզընհաուըրի կառավարութեան հետ: Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներու կարծիքով, Խրուշչեւ Նիւ-Եորք երթալով կ'ուզէ.— 1) Խորհրդային զինաթափութեան ծրագրով խանդավառել Ասիոյ եւ Ափրիկէի ներկայացուցիչները: 2) Անուղղակի ճնշում բանեցնել Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւններուն վրայ: 3) Մաօ Ցէ Թունկի դէմ իր մղած ներքին պայքարէն՝ յաղթական դուրս ելլել: Իր Նիւ-Եորք երթալը ցոյց կուտայ, թէ համայնավար «վերին ժողով» մը գումարել կ'ուզէ ոչ-խորհրդային երկրի մը մէջ: Արդարեւ, եթէ Արեւմուտքի մեծերը որոշեն մասնակցիլ եւ կարելի ըլլայ խաղաղ համակեցութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, Խրուշչեւի համար նշանակալից յաղթանակ մը պիտի ըլլայ՝ «վարդապետական» եւ «ձախակողմեան» տարրերու, ու առաջին առթիւ Չինաստանի դէմ:

Անգլիոյ վարչապետը Մաքմիլլան կը գտնուի ու կը թուի թէ չի փափաքիր Նիւ-Եորք երթալ: Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները գիտել տուած են, թէ վարչապետը կը մեկնի այն ատեն միայն երբ համոզուի թէ Խրուշչեւ տրամադիր է բանակցելու: Փարիզի համար Խրուշչեւի որոշումը անակնկալ մը չէ եղած: Տը Կոլ դէմ է Նիւ-Եորք երթալու ծրագրին: Սպիտակ Տան բանբերը՝ Հեկըրթի յայտարարեց.— «Ի վիճակի չեմ ըսելու թէ Այզընհաուըր Նիւ-Եորք պիտի երթայ թէ ոչ»: Այս առթիւ աւելցուց, թէ «հարցը քննուելու վրայ է»:

Պէտք է ընդունիլ որ Խրուշչեւ յաջողեցաւ անգամ մը եւս նեղ կացութեան մատնել Միացեալ Նահանգներու նախագահը: Այզընհաուըր քունը փախցուցած է: Ի՞նչ պիտի ընէ: Եթէ Նիւ-Եորք երթայ եւ հոն Խրուշչեւ բռնէ այն ամբարտաւան դիրքը զոր բռնեց Փարիզի մէջ, Այզընհաուըր պիտի խայտառակուի եւ վնասէ Հանրապետականներուն, ընտրութեանց նախօրեակին: Եթէ չերթայ նկատի առնելով որ վիրաւորուած է Խրուշչեւի խօսքերէն, պիտի ըսուի թէ Այզընհաուըր խաղաղութենէն վեր կը դասէ իր արժանապատուութիւնը:

Ֆրանսական մամուլը եւ մանաւանդ Փարի-Փրէս գիտել կուտան թէ կարելի չէ չհիանալ Խրուշչեւի ռազմավարութեան վրայ որ մինչեւ ծայրը կ'օգտագործէ Ամերիկայի տկարութիւնը եւ կ'օգտուի ամերիկեան քաղաքական պարապէն, տիրապետելու համար աշխարհի թատերաբեմին վրայ:

Հաւանաբար Նիւ-Եորք երթան նաեւ Ֆիտել Քասթրօ եւ իր ոխերիմ թշնամին՝ Թրուխիյօ: Ընդհանուր ձեւով բացառիկ ներկայացում մը կը պատրաստուի Նիւ-Եորքի մէջ:

Մինչ այդ, խորհրդային վարչապետը Հելսինքի կը գտնուի: Ինչպէս գրած էինք Նախագահ Քեքքոնենի ծննդեան 60 ամեակը պիտի տօնուի, ու Խրուշչեւ փափաք յայտնած էր ներկայ գտնուիլ ու շնորհաւորել: Կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած են Նախագահը, Վարչապետը, պետական անձնաւորութիւններ եւ 8000 հոգի: Ֆինլանտիոյ մէջ Խրուշչեւ կրկնեց Նիւ-Եորք երթալու իր որոշումը եւ շեշտեց թէ իր այս այցելութիւնը միայն բարեկամական բնոյթ ունի: Կ'ենթադրուի թէ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ պետական անձնաւորութեանց հետ: Հաւատական խօսակցութեան նիւթ դառնան, նաեւ տնտեսական եւ առեւտրական խնդիրներ. Խրուշչեւ յայտնեց թէ Ֆինլանտա պիտի նուիրեն հիւանդանոց թռչան մը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ալ պիր Թիւրք,
Ալ պիր թուրփ,
Վուր պիրիպիրինէ,
Զիյանը թուրփէ:

Միլլիէթի մէջ Չէթին Ալթան կը գրէ.

— «Աու»ի վերջին թիւին մէջ ծաղրանկար մը կար, շատ յանդուգն: Եթէ մեր խաւարամիտները տեսնեն զայն, անպայման կ'ըսեն. «Այլասերած կեավուրի գործ է»: Զանոնք այլասերած կը կոչենք, բայց մենք ենք որ կաթին ջուր կը խառնենք: Անոնք կեավուր են, այո, այս տեսակ ծաղրանկար կը գծեն, կը զուարթանան, բայց մե՛նք ենք որ կը պղծե՛նք արագիլը: Անոնք կեավուր են, բայց «ապրանք մի գրկէք ըսելով հեռագիր քաշող fապգը-մալները պարկե՛շտ են չիտակը: Մարդ կը ձանձրանայ այս աղտոտ կեղծաւորութիւններէն: Հարիւր տարիէ աւելի է որ հնարուած է վայրաշարժը հնարելը մէկ կողմ՝ վայրաշարժ մը չենք կրնար շինել դեռ: Հեռաձայն կրնա՞նք շինել: Բանեցնել անգամ չենք յաջողիր: Մեր հոգը էզանին արաբերէն կարդացուիլն է: Զինարէն կարդանք՝ եթէ կ'ուզէք: Բայց մինչ մայրենի լեզուով աղօթելը այսքան ջիղերուդ կը դպի, ինչո՞ւ արժանապատուութեանդ չի դպիր այն իրականութիւնը թէ 30 հատորնոց Եւրոպայի Համայնագիտարանին 10 գիրքն չենք կրցած նուիրել: Մարդ կրնայ խելքը կորսնցնել այս ընկերութեան մէջ: Անբարոյութիւնը մերն է, կեղծիքը մերն է, աղտոտութեան մէջ ապրիլը մերն է, ժուրնալճիութիւնը, սեռային անօթութիւնը մերն են, խաւարամտութիւնը նորէն մերն է: Սիրտ չունիմ եւրոպական թերթերուն նայելու: Նախանձ կը զգամ անոնց հանդէպ:

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Անգարայի Նախագահ Ատեանի որոշումով, Ատնան Մենտերէսի ղեկավարած Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լուծուած է, գոյքերը գրաւուած են, ինչպէս նաեւ հիմնադիրները: Դատարանին որոշումը հիմնուած է երկու պատճառաբանութիւններու վրայ.— Ա) Դեմոկրատ կուսակցութիւնը չէ յարգած իր իսկ ծրագիր կանոնագիրը, քանի որ ընդհ. ժողով չէ ըրած տարիէ մը ի վեր: Բ) Այս կուսակցութիւնը բռնաբարած ըլլալով Սահմանադրութիւնը, պէտք է ապօրինի նկատուի:

Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ կը մնան երկու կուսակցութիւններ.— Հալք (Իսմէթ Ինէօնիւ) եւ Հիւրիյէթ (Պելիւքպաշի)

×

Պոլսոյ մէջ 11 հոգի որոնք Նախշիպէնտի աղանդին կը պատկանէին, ձերբակալուած են որովհետեւ բռնաբարած են աղանդներու գործունէութիւնը արգիլող օրէնքը: Նախշիպէնտներու աղանդին ծագումը 14րդ դարէն է: Յեղափոխութեան սկիզբը առնք ընդդիմացան Աթաթիւրքի շարժումին եւ իրենց գործունէութիւնը արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Ըստ մամուլին Նախշիպէնտներու կրօնական պարտականութեան կը յաջորդեն խայտառակութիւններ:

×

Պոլսոյ կուսակալը Թուլգա Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը այցելած է եւ շատ գոհ մնացած հոն տիրող մաքրութենէն եւ կարգապահութենէն:

Օրը Օրին

ԱՂԷ՛Կ, ԲԱՅՑ Ե՞ՐԲ

— Գրեցի՞ր...

— Ի՞նչ պիտի գրէի որ...

— Գոհար մամային մահուան եւ յուղարկաւորութեան մասին թղթակցութիւն պիտի գրէիր եւ «Ձառագայթ» թերթին պիտի ղրկէիր:

— Աղէ՛կ միտքս ձգեցիր... Բոլորովին մտքէս ելեր էր... Եղբայր, այս ազգին գործերն ալ մարդուն գլուխը խե՞լք կը ձգեն որ... Լաւ, լաւ, կը գրեմ...

— Ե՞րբ... Ուշ ես մնացեր...

— Ինչո՞ւ... Ե՞րբ մեռաւ որ... Անցած Մարտին չէ՞ր... Ա՛լ ո՞ւշս որն է... Այս օրերս կը գրեմ...

— Բարեկա՛մ, Գոհար մաման մեռաւ Փետրուար 9ին... Այսօր քանի՞ն ենք — Յուլիս 9... Ուրեմն, հինգ ամիս անցեր է, նո՞ր պիտի գրես...

— Եղբայր, դուն ալ անանկ կ'ըսես որ կարծես թէ վեց ամիս անցեր է... Եղածը չեղածը հինգ ամիս... Ի՞նչ կ'ըլլայ, թող ուշ մնացած ըլլայ... Քեզի կ'ըսեմ՝ այս օրերս կը գրեմ...

— Այս շաբթո՞ւ...

— Չէ՛, այս շաբթու չըլլար... Օդափոխութեան պիտի երթանք: Վերադարձիս...

— Այսի՞նքն...

— Օգոստոսի կէսերուն... Կը գրեմ, կը գրեմ, մի՛ վախնար...

×

— Եղբայր, դիմացս ելլողը երեսիս կուտայ եւ կը բողոքէ... Յանցաւորը դո՛ւն ես... Ինչո՞ւ չես ղրկեր...

— Ի՞նչը չեմ ղրկեր...

— Դերասանուհիին չսկսինք... Թաղական խորհուրդին սարքած պարահանդէսին և շքեղաշուք *խըյմա փարթի*ին նկարագրութիւնը ինչո՞ւ « Վերջալոյս » թերթին չես ղրկեր...

— Ե՞ս պիտի ղրկէի որ... Այդ գործը իր վրան առաւ մեր Ատենապետին եղբայրը... « Դուք հոգ մի՛ ընէք, ես կը գրեմ» ըսաւ... Հոն էիր, ժողովին ներկայ էիր, չիմացա՞ր... Նախ եղածը ստուգէ, վերջը դիմացինդ յանցաւոր բռնէ...

— Ես իմ բաժս աղէկ գիտեմ... Ատենապետին եղբայրը, մեր Գանձապահին աղջկան պսակադրութեան հանդէսին մասին պիտի գրէր «Արշալոյս» թերթին... Իսկ դուն մեր «շքեղաշուք»ին մասին պիտի գրէիր «Վերջալոյս»ին: Ժողովը անանկ որոշեց, խելքդ ո՞ւր էր...

— Իրա՞ւ անանկ եղաւ... Ըսել կ'ուզես որ յանցաւորը ե՞ս եմ...

— Հապա ո՞վ պիտի ըլլայ... Նստէ՛, գրէ՛, շո՛ւտ... Արդէն ուշ մնացեր ենք... Զար բերաններ մեզ կը բամբասեն... Երէ եկող տարի ալ Թաղական մնալ կ'ուզես, անապարէ՛...

— Կեցիր նայինք... Անապարելը աղէկ, բայց այդ *խըյմա փարթի*ն ե՞րբ տուինք:

— Ե՞րբ — Մարտին...

— Ատիկա բան մը չէ եղեր... Դուն ալ ամէն ատեն, ամէն բանի մէջ, *վէլվէլէ*ն կը փրցնես... Կարծես թէ տարի մըն է անցեր: Մարտ ըսածդ, տակաւին երէկ չէ՞ր... Բայց, կը գրեմ, կը գրեմ...

— Ե՞րբ... Այս տարի՞...

— Է՛, նայէ, ատիկա մտածելիք խնդիր է... Եկող շաբթու, ես հոս պիտի չըլլամ... Միւս շաբթուն, ես հոս պիտի ըլլամ, բայց խելքս ուրիշ տեղ պիտի ըլլայ... Յուլիսի վերջը, տունս պիտի ներկեմ: Օգոստոսի սկիզբը, խոտերը պիտի կտրեմ... Ամսուն կէսերուն, զոքանչս պիտի գայ... Ան պիտի երթայ, քենիս պիտի գայ... Է՛, հարկաւ ես ալ մարդ եմ, քիչ մը շունչ առնելու իրաւունք ունիմ: Անանկ որ ատ քու ըսածդ Սեպտեմբերէն առաջ չի գրուիր...

×

— Կիկոյին դասախօսութեան մասին բան մը պիտի գրէիր «Ծիծեռնակ» թերթին... Գրեցի՞ր...

— Ե՞րբ էր որ...;

— Այս տարի, Յունուարին...

— Ա՞տ էր եղածը... Բարեկամ, ես, տակաւին, մեր անցած տարուան հանդէսներուն եւ խարսնիքներուն մասին ալ մեր լրագրին բան մը գրած չեմ... Գլուխս քերելու ժամանա՛կ ունիմ որ... Բայց, քանի որ ետեւէն ինկեր ես, կը գրեմ...

— Աղէ՛կ, բայց ե՞րբ... Երբ Նելսընի միւս աչքը ե՞տ գայ, ինչպէս կ'ըսէ Լոնտոնցին...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՏՈՒԼՈՒԽԱՆԵԱՆ

Խորհրդահայ ծանօթ երգչուհի Զ. Տոլուխանովա որ քանի մը տարի առաջ բացառիկ խանդավառութիւն ստեղծեց Փարիզի եւրոպական եւ հայկական շրջանակներու մէջ իր արտակարգ ձայնով, քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի: Շաբաթ օր (Սեպտ. 3) մասնակցած է Քուրնէօվի Իւմանիթէ թերթին տարեկան տօնին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՄԱՅԻ եւ մանաւանդ Պաքվանկայի մէջ, բուռն կռիւները կը շարունակուին: ՄԱԿի շրջանակներուն հաշուով 280էն 300 սպաննուածներ կան, երկուստեք: Լէոփոլտվիլի մէջ ձերբակալուած է, Լումումպայի հակառակորդ եւ Ազգային Միութեան կուսակցութեան նախագահը՝ Պոլիքանկօ: Կեդրոնական կառավարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ, թէ դաւադրութեան մը ծալքերը երեւան հանուած են: Ուրիշ քաղաքական դէմքեր ալ ձերբակալուած են:

ՇԱՀԻՆ կոչին ընթացք տալով՝ Պարսկաստանի Խորհրդարանին նորընտիր 154 երեսփոխաններն ալ, անխտիր, ներկայացուցին իրենց հաւաքական հրաժարականը: Իր կոչին առիթով, Շահը յայտարարեց, թէ օրէնսդէտներու յանձնախումբ մը պիտի բարեկարգէ ընտրական օրէնքները: Հաւանաբար նոր ընտրութիւնները տեղի ունենան մէկ տարիէն:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, Թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

ԱՅԳԵՍՏԱՆ

Երբ կեռասները կը կարմրէին, մեր քաղաքին դպրոցները կը սկսէին տարուան առաջին արձակուրդը: Իմ դասընկերներէս շատերը ձագձգի կ'երթային: Իսկ մենք՝ Տէր Եփրեմենց հետ Տերվէնտի այգիները: Առաւօտ կանուխ Յարութիւնի ձայնը կը կանչէր գիս վարէն, երբ արդէն տանը մայրիկս արթնցած եւ նախաճաշի ապուրը պատրաստած կ'ըլլար:

Արեւը դեռ չկախած լերան ծաղէն իր ոսկի կանթեղը՝ մենք ճամբայ կ'ելնանք եւ Սբ. Յովհաննէսի առջեւ հասած՝ արդէն լուսցած կ'ըլլար: Ուխտի երթալու պէս բան մըն էր մեր այգեգնացութիւնը:

Այդ հի՜ն օրհնուած օրերը յիշելով միտքս կը գգամ թէ կախարդաշող հորիզոնի մը տակ ապրած եմ մանկութեան տարիները: Բայց որքան հմայիչ եւ գեղեցկատես էր կեանքը այն ատեն, այնքան մըռայլ եւ դառն է ներկան իր մահաբոյր ուշերով:

Հիմա որ չեն ծաղկիր ինծի համար ձագձգի եւ Տերվէնտի կեռասենիները, եւ Սբ. Յովհաննէսի ճամբուն վրայ այգի գացող Հայու մը կարելի չէ հանդիպիլ, տաշէքի մը չափ սրտայոյզ էր փոքրիկ այգեստանը՝ ուր գացած էի ընկերոջ մը հետ: Հօ՛ն ժամադրուած էինք, ինչպէս ...Թ տարի առաջ, Կանեփ մէջ: Երկինքը ծածկուած էր ամպերով՝ որոնք սպիտակ ...ինչպաններու պէս կը բարձրանային հորիզոնէն:

Փոքրիկ այգեստանին մէջ, խնձորենիներուն տակ նստած էինք եւ մեր դպրոցական տարիները կ'ոգեկոչէինք, երբ յանկարծ անձրեւեց: Դիմացը սրճարան մը կար: Հո՛ն պատսպարուեցանք եւ շարունակեցինք անցեալը կապել ներկային գորշ եւ վարդագոյն թելերով:

Կը դիտէի ծառերը անձրեւին տակ եւ ինծի կը թուէր թէ միայն երազ էր ապրուած կեանքը: Կանեփի մէջ չէր որ կը գտնուէի այդ պահուն, այլ Տերվէնտի կեռասենիներուն տակ՝ ուր ձայները կը հնչէին ոսկի բամբիռներու պէս:

Օտար այս հողին վրայ հայրենաբոյր քաղցրութիւն մը կը զգար հոգիս: Այգեստանը՝ որուն վրայ անձրեւը կը շարունակէր տեղալ, այլակերպուած պատկեր մը կը պարզէր աչքերուս: Անոր ցանկապատէն դուրս ձեռքեր կ'երկարէին ճէպի ճամբէն անցնող տղայ մը՝ որ եւ ...քս էի: Ձեռքեր լուսաշող՝ որոնք ծառերէն քաղած էին մեղրահամ պտուղներ, եւ որոնք երբ միացած կ'ըլլային, աղօթքներուն ամէնէն գեղեցիկը, ամէնէն յուզիչը կրնային հիւսել: Ձեռքեր օրհնաւոր, համբուրելի եւ խնկաւէտ՝ որոնց երմաբոյր հպումին տակ պահ մը աչքերս գոցուեցան:

Այգեստանին վերեւ երկինքը ծխածան պեց եւ ամպերը երագասոյր շարժեցան դէպի արեւմուտք: Ծառերուն տակ ինք դարձեալ: Տերեւները կը պսպղային իւրաւոր մարգրիտներով: Խնձորներով ցուցինք կողովները եւ բռնեցինք վերադարձի ճամբան: Անխօսուկ կը քալէինք ...կուքս ալ: Ի՛նչ էր մնացած մեր անցեալէն: Բուրվառները մխացեր եւ շիջեր ին պաշտումի աւերակ խորաններուն առջեւ: Բաժակները լեցուեր եւ պարպուեր՝ ուրախութեան շրջուած սեղաններուն վրայ: Բայց կոտտացեր էին նաեւ եր սիրտերուն երբեք չբուժուած վէրքերը՝ վշտին երկաթեայ մատներուն տակ: Եւ մենք իրարմէ զգտնի լացեր էինք ոստախիտ ծառերուն ետեւ եւ մեզմէ ամէն մէկը կարծեր էր թէ անձրեւի աթիլներով էին թրջուած միւսին աչքերը:

Հոն, Կանեփի մէջ, փոքրիկ այգեստանը անմոռանալի պիտի մնայ ինծի համար: Անոր ծառերը իրենց արմատները կը հիւսէին ոչ թէ միայն հողին ծոցը, այլ նաեւ ընկերոջ մը սրտին մէջ: Անոր պտուղները քաղցրահամ են՝ հասունցած ըլլալով հայրենի կարօտով առլցուն հոգիի մը շունչին շունչով:

Ուխտաւորի պէս դացի հոն: Եթէ չէին արձակեր հոգիիս մէջ բացարձակ ուրախութեան թեւերը, ինչպէս այն ատեն երբ մանուկ էի, կար սակայն ինծի համար անփոխարինելի պատրանքը հայրենի այգիներուն տեսիլքը գտած ըլլալու:

Այս քաղցր զգացումը կը պարտիմ դըպրոցական ընկերոջ մը՝ որ ինծի հետ ժամադրուեցաւ ոչ թէ Փարիզի կեդրոնը սրճարանի մը մէջ, այլ քաղաքէն հեռու գիւղ մը՝ Կանեփ:

Ինծի համար այգեստան մըն է անիկա ծաղկազարդ պարտէզով մը գեղեցկացած:

Ոչ մէկ բան այնքան փոթորկոտ զարթում մը կուտայ անցեալի յուշերուն՝ որքան անձրեւը:

Սրտակից ընկերոջ մը ներկայութիւնը եւ անձրեւ փոքրիկ այգեստանին մէջ, արեւային յոլքերով ինծի շնորհեցին կորսուած կեանքի մը յարուցեալ կախարդանքը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

Բացառիկ կարողութիւններով օժտուած եւ գերմաներէն լեզուով գրական-քննադատական կարեւոր գործերու հեղինակ, բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի մահը տեղի ունեցած էր 19 Հոկտ. 1923ին, որ դժբախտաբար աննշմար անցած էր: Այդ թուականէն ի վեր իր անուան եւ գործին մասին որեւէ յիշատակութեան չէի հանդիպած, երբ Դերենիկ Ճիզմէճեանի կողմէն լոյս ընծայուած յուշերուն մէջ (*), քանի մը ակիրճ տողեր ալ կը գտնէի բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի անձին շուրջ:

Բժիշկին գրական-քննադատական երկասիրութիւններուն ծանօթանալէ առաջ, կ'արժէ յիշատակել Դերենիկ Ճիզմէճեանի այդ տողերը: Հոն կը յիշուի նաեւ 1906 Յունուարին «Անահիտ»ին մէջ, բժիշկ Ռ. Պազարճեանին ձօնուած «Հայ բժիշկ» խորագրով Դ. Վարուժանի քերթուածը, որ բանաստեղծին ոչ մէկ հատորին մէջ կայ: Նոյնիսկ ամբողջական «Բանաստեղծութիւններ»ուն մէջ, Երեւան 1955, զոր կազմած է Սողոմոն Տարօնցի, ծանօթագրութիւններով:

«Դանիէլի առաջին նամակը, որ 30 Դեկտ. 1905 թուականը կը կրէ, Վենետիկի մէջ ստացայ: Այս նամակով կը յիշէ իր «Հայ Բժիշկ» քերթուածին հրատարակութիւնը Զօպանեանի «Անահիտ»ին մէջ: Այս բանաստեղծութիւնը գրած է Երզնկացի Տոքթ. Ռափայէլ Պազարճեանի հետ ծանօթանալէ ետք: Ես ներկայացուցի Դանիէլին այս Երզնկացի տարօրինակ հայորդին: Տոքթ. Պազարճեան, մեծ զարգացումի տէր, մոլեռանդօրէն Հայ, միշտ թափառական, տուն մը չունեցաւ եւ ոչ իսկ մնայուն հասցէ մը: Կ'անցնէր գիւղէ գիւղ բժիշկի պաշտօնով: 1915ին եկած էր գիս գտնելու Միլանոյի մէջ: Շատ աղաչեցի որ մնայ Իտալիոյ այս մեծ եւ վաճառաշահ քաղաքին մէջ, հոն բանայ դարմանատուն մը: Անիթը յարմար էր, պատերազմի պատճառով կը պակսէին բժիշկները: — Կը մտածենք, ըսաւ ու մեկնեցաւ եւ շարունակեց իր թափառական կեանքը: Այդ ատեն արդէն գրած էր Շոփենհաուէրի մասին իր մեծ գործը, գերմաներէն լեզուով: — Հոս տեղը չէ աւելի խօսելու Տոքթ. Պազարճեանի մասին: 1922ին, արդէն Թոքախտէ վարակուած, քաշուած էր Ճենովայի մօտ Ներվի, տեղ մը որ ծանօթ է Թոքախտաւորներուն իբրեւ բուժավայր: Գացի զինքը հոն տեսնելու, շատ ընկճուած գտայ: Մեր խօսակցութեան ընթացքին ցոյց տըւաւ ապակիէ շիշ մը. «Կը տեսնե՞ս այս շիշը, եթէ այսպէս տեւէ, վերջ կուտամ կեանքիս»: Սթրիքնին էր, ամենազօրաւոր թոյներէն մին: — Լեռ կ'ուզէր երթալ, իրեն տուի մուշտակս, շատ գոհ մնաց: Բայց քիչ ետք իմացանք իր մահուան տխուր լուրը: Ծնած էր Երզնկայի շատ մօտը, Եփրատի ափերուն մօտ Սրպիհան գիւղին մէջ: Թէեւ քիչ մը պարծենկոտ, խօսած ատեն մեծ տպաւորութիւն կը ձըգէր ունկնդրողին: Այս էր պատճառը, որ մղեց Վարուժանը գրելու «Հայ Բժիշկ» քերթուածը: Տոքթ. Պազարճեան իր գրադարանը կտակած էր Հայաստանի Հանրապետութեան: 1926ին յանձնեցինք այդ գիրքերը Պօղոս Մակինցեանին, որ Միլանօ կը գտնուէր, Կովկասի երեք խորհըրդային Հանրապետութիւններուն իբրեւ առեւտրական ներկայացուցիչ»:

Իբրեւ ծանօթ բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի, Դ. Ճիզմէճեանին տուած հակիրճ տեղեկութիւնները վաւերական են եւ առաջին անգամն է որ կը տրուին յուշերու ձեւին տակ: Մեծ զարգացումի տէր մէկը եղած է ոչ միայն իր մասնագիտութեանը մէջ իբրեւ բժիշկ, այլ եւ իմաստասիրական եւ թատերական գրականութեան շուրջ իր հետաքրքրութիւններով, որոնց ապացոյցն են իր ուշագրաւ գործերը, եւ որոնք մինչեւ այսօր հայ ընթերցողներուն համար անծանօթ մնացած են գերմաներէն լեզուով ըլլալուն պատճառով:

Զեմ զարմանար երբ կ'ըսուի թէ «տարօրինակ Հայորդի մըն էր, մոլեռանդօրէն Հայ»: Բժշկական գիտութեան եւ առհասարակ փիլիսոփայական գրականութեան հետեւող մը, երբ Եւրոպայէն վերադարձին հայրենիք մը եւ հասարակութիւն մը չի գտներ, երբ անորոշութիւնը եւ անտուդ վիճակը զինքը կը պաշարեն, ու կը դառնայ թափառական, տուն ու տեղ եւ նոյնիսկ հասցէ մը չունեցող, ո՞ր Հայորդին, ո՞ր անհատն է որ պիտի կըրնար հաշտուիլ կեանքի այդ պայմաններուն հետ, եւ լաւատեսութեամբ պիտի դիմաւորէր իր վիճակը: «Կը տեսնե՞ս այս շիշը, կ'ըսէր, եթէ այսպէս տեւէ վերջ կուտամ կեանքիս»: Սթրիքնին էր, ամենազօրաւոր թոյներէն մէկը»: Այդ արտայայտութեան մէջ իսկ չէ՞ք գտներ զօրաւոր անհատականութեան մը ապացոյցը, առանց այլեւայլութեան, իբրեւ երրակացութիւնը Շոփենհաուէրներու եւ Նիցշէներու փիլիսոփայութեան եւ աշխարհայեցողութեան հետեւողի մը, որոնց երկար ատեն նուիրեց ինքզինքը:

Բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի լոյս ընծայած գերմաներէն գործերը մէկէ աւելի են, գրական, քննադատական, իմաստասիրական եւ գեղարուեստական բովանդակութեամբ: Այդ գործերը հետեւեալներն են:

Ա) Քննադատութիւն Իպսէնի թատերգութիւններուն, ուր գլուխ մը նուիրուած է նաեւ Սոփոկլէսի, Շոփենհաուէրի եւ Իպսէնի, տալով այս աշխարհահռչակ երեք խորհողներուն զուգակշիռը: Այս աշխատութեան կցուած է նաեւ Տոքթ. Եօժէն Հայնէ Շմիտի «Իպսէն իբրեւ մարգարէ» յօդուածին քննադատութիւնը: Այս գործը լոյս տեսած է 1910ին Լայփցիկի մէջ:

Բ) Շոփենհաուէր լաւատեսութեան փիլիսոփան, լոյս տեսած 1909ին, Լայփցիկ:

Գ) Ֆրիտրիխ Նիցշէ, լոյս տեսած 1911ին:

Դ) Շոփենհաուէր եւ ժամանակակից միտքը:

Ե) Բարոյականը, բաղկացած երեք գըլուխներէ, ա. Դրապաշտ բարոյագիտութիւնը, բ. պուտտայական բարոյագիտութիւնը, եւ գ. Քրիստոնէական բարոյագիտութիւնը:

Զ) Առաջին սէր, վէպ մը: Ինչպէս նաեւ իտալերէն լեզուով քանի մը գործեր:

Այս յօդուածաշարքը պիտի նուիրուի մասնաւորաբար առաջին երեք երկասիրութիւններուն, տրուած ըլլալով որ վերջին երեք հատորները անկարելի եղած է գտնել:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 — Շար.)

(*) ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, հեղինակ՝ Դերենիկ Ճիզմէճեան (դպրոցական կեանքը, Անտիպ նամակները, Գրականութիւնը) տպ. «Յուսաբեր», մատենաշար թիւ 67, Գահիրէ, 1955:

×

Հեռու երկրի լուսէ հովտում
Օրերն ուրիշ երգ են հիւսում,
Կեանքից յոգնած սիրտըս տրտում
Այն երկիրն է միշտ երազում...
Խաղաղութիւնն այն հեռանիստ,
Ուր մի ուրիշ արեւի փայլ
Ծաւալում է անինչ հանգիստ
Եւ խնդութիւն մի անայլայլ,
Մի խնդութիւն մաքուր եւ խոր
Եւ անեզերք եւ անվախճան,
Ուր քո սիրտը որբ ու մոլոր
Գրկում է մի ոսկէ շրջան...:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Յաջորդ օրը Ստեփանն ու ամին սկսեցին պատրաստել վայրի խնձորուտը: Ստեփանը ծերունուն համբերութեամբ բացատրում էր, թէ ինչպէս կտրի մայր ճիւղը, ինչպէս դնի ազնիւ կտրոնը, ինչպէս կապի: Ծերունին ամէն կերպ աշխատում էր Ստեփանի առածը կատարել անսխալ ու ավրէկ:

Այսպէս աշխատեցին մէկ շաբաթ: Եւ մի օր երեկոյեան, երբ գնացել էին վարչութեան գրասենեակ, Դովութլիի կոլտնտեսութեան Նախագահը ժողովրդի ներկայութեամբ ասաց.

— Անչափ շնորհակալ ենք, Ստեփան, որ նորից ոչակում ես մեր այգիները, պատուաստ անում: Արի քեզ նշանակենք մեր կոլտնտեսութեան այգեգործ-գիւղատնտես:

— Ի՞նձ, — զարմացաւ Ստեփանն ու դառը ժպտաց: — Իսկ չէ՞ որ ես ձեռքեր չունեմ...

Եւ կատարուեց շատ սրտայոյզ մի բան: Շամխալ ամին թափահարեց գլուխը:

— Այդ տեսակ բան մի՛ ասա, Ստեփան, զուրպանդ եմ: Բա սրանք ի՞նչ են, — նա Ստեփանին պարզեց իր տակաւին ամուր, կոշտուկներով պատած ձեռքերը: — սըրանք քո հարազատ ձեռքերը չե՞ն:

Ստեփանի աչքերը լցուեցին: Սրտում բարձրացաւ հաճելի յուզմունք:

×

Հիմա էլ ապրում է Շամխալ ամին:

Հիմա էլ Ստեփանի հետ նա աշխատում է այգիներում: Նոր այգիներ են գցում լեռնալանջերին, նոր ծառեր տնկում, առուներ հանում:

Լուսաբացին Ստեփանը երեւում է Քարաքունջից Դովութլի բերող հին արահետի վրայ եւ միշտ այնտեղ գտնում ծերունուն: Բարեւում են, ծխում, ապա քայլում ծառերի տակով, նայում ծառերին, զալար շիւերին, որ մի տարի առաջ են պատուաստել, ականջ դնում ջրերի երգին: Ամին սպասում է Ստեփանի ակնարկին, որ բռնեցնի ձեռքը, մկրատը, սղոցը, բահը:

Ապա պատանիներ են ճուողում նրանց շուրջը, Ստեփանի ցուցումներով էր անում, պատուաստ դնում, ծառատեղի համար փոս փորում:

Երեկոյեան աւանի ջրվէժի գլխից Շամխալ ամին ճանապարհ է դնում Ստեփանին: Մնում է քարափին, մինչեւ Ստեփանը ձուլւում է Քարաքունջի այգիներին, մինչեւ Քարաքունջում բռնկւում է չոպան Առաքելի տան ելեկտրական լոյսը:

Ստեփանն ամուսնացել է, երեխաներ ունի, որոնք ուրախ թաւալւում են ծառերի տակ, Շամխալ ամու թոռների հետ, քրքջում՝ վազող ջրերի պէս:

Հիմա Ստեփանն ամէն առաւօտ Դովութլիի այգիներն է գալիս իր հինգ տարեկան տղայի՝ փոքրիկ Ներսէսի հետ: Ներսէսը բարձրանում է Շամխալ ամու ուսերին եւ հրճուանքից քրքջում: Ամին էլ մի տեսակ ջահելացել է, նոր ուժի ու եռանդի եկել:

«Ապրեմ մինչեւ փոքրիկ Ներսէսը ջրաթափուի, Ստեփանի համար ձեռքեր դառնայ, նոր հանգիստ սրտով գերեզման մտնեմ», ամէն անգամ փոքրիկ Ներսէսին գրկելիս մտածում է նա եւ ապրում, աշխատում Ստեփանի հետ, մէկը միւսին ձեռք, մէկը միւսին ապաւէն:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԱՆՁՆԱԿԱ՞Ն

ԹԷ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԻ ՊԱՅՔԱՐ

Ռուսեւչինական անհամաձայնութեան մը միակ ակներեւ լուրջ պատճառը, ուրեմն, վերջնական ճակատագրական պատերազմին անհրաժեշտութիւնն ու ոչ-անհրաժեշտութիւնն է: Այս ալ բաւական չէ բացատրելու համար ծայր տուած սուր պայքարը: Ուրեմն կարելի է ենթադրել թէ սուր ետին պահուած է անձնական կամ ռազմավարութեան ձեւի հակամարտութիւն մը:

1) Անձնական հակամարտութիւն: Արդար ըլլալու համար պէտք է ընդունիլ, թէ Խրուշչեւ, հակառակ ակներեւ իր հպարտութեան, ոչ մէկ առեն չփորձեց պարտադրել իր անձին պաշտամունքը: Նոյնիսկ իր ամէնէն ջերմ պաշտպանները չըսին «ընկերվարութեան հանճարեղ հօր» Սթալինի վերագրուած աւելորդաբանութիւններուն մէկ հարիւրերորդը: Խրուշչեւ ոչ մէկ առեն չփորձեց խաղալ գերմարդու կամ մեծ փիլիսոփայի դերը: Ընդհակառակն, իր փիլիսոփայութիւնն ու հաւատամքը պարզօրէն կը հիմնէ ժողովրդական առածներու վրայ, փոխանակ օր ու գիշեր Մարքս-Էնկելս հոլովելու:

Կարելի չէ նոյնը ըսել Մաօ Ցէ Թունկի մասին, որուն հսկայատիպ լուսանկարները կը ցցուին Չինաստանի ամէն կողմը, եւ որուն մասին չինական մամուլը «մինչեւ յաւիտենականութիւն մարդկութիւնը լուսաւորող ճառագայթ» վերագրումին նման ածականներ կը շռայլէ: Չինաստանի տէրը, վեթերան՝ համաշխարհային համայնավարութեան, անդամ՝ Քոմինթէրնին (երբ Խրուշչեւ պարզ «ապարատչիք» մըն էր), հեղինակ՝ բազմաթիւ վարդապետական գրքերու, մասնագէտ՝ գեղագրութեան ու բանաստեղծութեան, շատ հաւանաբար արհամարհանք միայն ունի ընկերվարական ամբողջ պլոքին նախագահող, կոպիտ գիւղացիի արտաքինով ու վարմունքով Խրուշչեւի հանդէպ:

Կարելի՞ է հետեւցնել ասկէ, որ Մաօ Ցէ Թունկ փորձած է Խրուշչեւը տապալել, կամ այս վերջինին դէմ կազմակերպուած բազմաթիւ մեքենայութեանց մէջ դեր ունեցած ըլլայ: Կարելի՞ է հետեւցնել նմանապէս, որ Խրուշչեւ նախ իր բարձրացման արգելք հանդիսացողները եւ ապա այդ բարձրացման օժանդակողները չէզոքացնելէ վերջ, այժմ կը փորձէ օճառել նաեւ շատ ուժեղ անհատականութիւն ունեցող Մաօ Ցէ Թունկի ոտքին տակ: Թերեւս: Բայց անկեղծ խօսելով, որոշ ոչինչ գիտենք այս մասին: Կրնանք միայն ըսել, որ գաղափարաբանական պայքարի պիտակին ետին թաքնուած, հակառակորդ մը պարտութեան մատնելու փորձը աւելի քան դասական է:

2) Ռազմավարութեան ձեւի պայքար:

Երկու տարիէ ի վեր Խրուշչեւի բոլոր խօսքերէն (եւ ամէն մարդ վկայ է թէ որքան շատախօս է) ամէնէն աւելի ուշադրութիւն գրաւածը այն նախադասութիւնն է, զոր ըսաւ 1959 Սեպտ. 30ին Փեքինի մէջ՝ ամերիկեան շրջապտոյտէն վերադարձին. «Իրապաշտ պէտք է ըլլանք եւ լաւ ըմբռնենք ներկայ կացութիւնը:

Եթէ այսքան ուժով ենք, այդ չի նշանակեր թէ զէնքի ուժով պէտք է փորձենք դրամատիրական վարչաձեւի կայունութիւնը: Այդ՝ արդար պիտի չըլլար. ժողովուրդները պիտի չըմբռնէին այդպիսի վերաբերմունք մը եւ երբեք պիտի չարդարացնէին այդ ձեւով վարուիլ ուզողները: Մենք միշտ ալ դէմ եղած ենք յարձակողական պատերազմներու: Մարքսիստները միշտ ալ ճանչցած են ու պիտի շարունակեն ճանչնալ միայն՝ ազատագրական եւ արդար պատերազմները:

Միշտ դատապարտած են ու պիտի շարունակեն դատապարտել յարձակողական եւ կայսերապաշտական պատերազմները:

Այս՝ մարքս-լենինեան վարդապետութեան յատկանշական գիծերէն մին է»:

Շատ չծանրանանք այս «յատկանշական գիծին վրայ, որուն հետաքրքրական մէկ օրինակը տեսանք 1939ին՝ Ֆինլանտիոյ վրայ Ռուսերու կատարած յարձակման առեն: Կարեւոր է նշել, բայց եւ այնպէս, որ Խրուշչեւի բռնած այս լեզուն պարզ պատահմունքի արդիւնք չէր, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ ո՞ւր եւ որո՞նց դիմաց կը կատարուէր վերոյիշեալ յայտարարութիւնը: Կրակին հետ խաղալ ուզողները կարգի հրաւիրելու փորձ մը չէ՞ր այս: Խրուշչեւ հետզհետէ մոռացութեան կը մատնէ այն կարգախօսը, թէ համաշխարհային պատերազմի մը պարագային, համայնավարութեան յաղթանակը սկիզբէն իսկ ապահովուած է:

Այսօր, անդադար կը կրկնէ թէ նոր պատերազմ մը այնպիսի աւերներ պիտի գործէ, որ չարժեր կրակը բռնկցնել:

Մինչդեռ Մաօ Ցէ Թունկ աւելի պաղարիւնով կը մօտենայ հարցին. Ինչպէս կ'երեւի նոր ռումբերը վախ չեն ազդեր իրեն: Կ'ըսուի, որ իրեն այցելութիւն տուող եուկոսլաւ ղեկավարի մը յայտարարած է՝ «Պատերազմի ընթացքին նոյնիսկ եթէ 300 միլիոն Չինացիներ սպաննուին, ինչ ալ ըլլայ նոյնքան մըն ալ ողջ կը մնան՝ ընկերվարութիւն կերտելու համար»:

Չինացիները առանձինն չեն կրնար շահիլ պատերազմը, եւ կը գիտակցին այս իրողութեան: Սակայն կը ստորագնահատեն ամերիկեան դիմադրական ուժը, Սպուտնիկէն ի վեր կը գերագնահատեն Ռուսերուն կարելիութիւնները եւ վտանգը այն է, որ այս վերջինները իրենց կամքին հակառակ մղեն արկածախնդրութեան: Տակաւին վերջերս, Խրուշչեւ «Փրաւտա»յի թղթակցին կը յայտարարէր, որ ապազինման շնորհիւ պէտք է այժմէն իսկ առաջքը առնուի խենթի մը մէջտեղ գալուն, որ ժողովուրդները անգամ մը եւս նետէ համաշխարհային պատերազմի: Ակնարկութիւնը Մաօ Ցէ Թունկի՞ն կ'երթար: Եթէ այո՝ դիւրաւ կը բացատրուի Ռուսիոյ հակաչին ներկայ դիրքը, եւ Չինացիները հիւլէական ռումբով չօժտելու որոշումը:

Շատեր կը խորհին որ ռուսեւչին ներկայ հակամարտութիւնը պարզապէս կատակերգութիւն է, որուն իւրաքանչիւր մանրամասնութիւնը առաջուց որոշուած է Մոսկուայի ու Փեքինի կողմէ: Նպատա՞կը: Արեւմտեան երկիրներէն զիջումներ խլել ապազինման հարցին մէջ, եւ բարոյապէս պարտադրել որ ճանչնան համայնավար Չինաստանը, որպէսզի, երբ թէ, այս վերջինը «յիմարութիւններ գործելու» պատրուակներ չունենայ այլեւս:

Ուրիշներ, վերջապէս, համոզուած են, որ այս բոլորը միայն չինացի հասարակ ժողովուրդին համար սարքուած խաղեր են. Համայնական ճիգն ու զոհողութիւնները միշտ նոյն աստիճանին վրայ պահելու համար, անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը զօրակոչի մթնոլորտի մը մէջ շարունակէ ապրիլ:

Վերջացնելու համար, եզրակացնենք, որ տակաւին բաւական ատեն Չինաստան՝ առանց Խ. Միութեան, ոչինչ է, հետեւաբար, ըստ օրէնի, Չինաստան շատ սահմանափակ կերպով պէտք է կարենայ իր կամքը պարտադրել Խ. Միութեան:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶՐՈՅՑ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Սով. Արուեստ»ի աշխատակիցներէն մին, Վահան Յարութիւնեան, կը հրատարակէ պատկերազարդ երկար զրոյց մը Արամ Խաչատուրեանի հետ Յուլիսի թիւով, երբ մեծ երաժիշտը Երեւան կը հասնի վերջին անգամ Մայիս 26ին: Կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

— Երբ խօսքը մօտիկ ժամանակների մասին է, պատահում է որ շատ մեծեր փոքր են դառնում, իսկ փոքրերը՝ մեծ: Դէ եկ ու ցորենը գարուց ջոկիր:

Բայց Կոմիտասն ինչպէս մեծ էր: Նա մի ամբողջ սերնդի գործ արեց: Ես նրա մեծութիւնը նախ եւ առաջ տեսնում եմ ոճի յատկութեան մէջ, հայ ազգային երաժշտութեան ոճի յատկութեան, որով եւ ճանապարհ հարթեց գալիք սերունդների համար:

Կենսունակ չէ այն արուեստը, որ իր անցեալի վարպետների դրած հարկին նոր հարկեր չի աւելացնում: Սովետահայ երաժշտութիւնը, բնականաբար, շատ բանով արդէն գերազանցել է իր դասական վարպետներին: Ահա թէ ինչո՛ւ այսօր արդէն Կոմիտասը մեր երաժշտութեան զարգացման միակ ճանապարհը չէ: Մեր երաժշտութիւնն արդէն այնքան է հարստացել նոր բովանդակութեամբ, գեղարուեստական ձեւի նորանոր հնարաւորութիւններով, Կոմիտասի ժամանակին ոչ յատուկ այնպիսի նպատակներ է դրել իր առաջ, որ, ի հարկէ, պէտք է որոնի զարգացման նաեւ նոր ճանապարհներ: Այդ ճանապարհներն իրենց վաղ, բայց արդէն խոստմնալից եւ իրարից տարբեր ուրուագծերն են գտել մեր այսօրուայ առաջատար երաժիշտների երկերում:

Ներկայիս սովետահայ երաժշտութեան ամենագլխաւոր խնդիրներից մէկն է մեր ձեռք բերած նորն ու բազմապիսին, ինչպէս նաեւ աւանդութեան ուժով պահպանուածը համադրել, հասցնել ազգային ոճի այնպիսի յատկութեան, ինչպիսին Կոմիտասն է արել:

Ինչպիսի որոշ ձեւերի կը յանգի այդ համադրութիւնը, վաղօրօք չեմ կարող ասել: Տարբեր երաժիշտներ տարբեր փորձեր են անում: Ժամանակը ցոյց կը տայ թէ ո՛ւմ ընտրած ուղին է առաւել արդիւնաւէտ:

Մեր շատ սիրած ու գովերգած կեանքը որոշ հարցերում «դաժան» է, նա չի սիրում կեղծիքը: Երբ մեր գործերը կը կուտակուեն, կը ստուարանան, կեանքը նրանցից կ'ընտրի ճշմարիտ լաւը, իսկ կեղծ ու անհեռանկար գործերն ու փորձերը մոռացութեան կը մատնի, ինչքան էլ դրանք այսօր մեզանից ոմանց գեղեցիկ ու խոստմնալից թուան:

×

— Պատկերացնո՞ւմ էք, ծրագրային ի՛նչպիսի սիմֆոնի կարելի է ստեղծել Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր» թեմայով:

— Դուք գրելո՞ւ էք:

— Չգիտեմ, երեւի ոչ: Այնքան շատ ծրագրեր ունեմ եւ այնքան քիչ ժամանակ:

×

Երբ Սիբելիուսի այցելութեան գնացի, պատկառելի ծերունին ինձ ընդառաջ եկաւ եւ դողդղացող ձեռքերը ողջագուրանքով ուսերիս դրեց: Նկատելով որ հայեացքս չեմ կարող հեռացնել անզուգական երկեր գրի առած այդ դողդղացող ձեռքերից, նա կատակով ասաց. «Ձեռքերը կարեւոր չեն, երաժշտութիւն գրում են ոմանք ոտքով, ոմանք գլխով, ոմանք էլ սրտով»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սովորաբար հրաւէրքի ճաշերը Կամսարականի տանը լինում էին նուագով, բայց այս անգամ, երբ տան տիրուհին յիշեց նուագի մասին՝ իշխանը ձեռքը թափ տուեց միայն. «Ուրախ հրաւէր չէ»... Բայց հիւրերը, առանց նուագի ու խընդրանքի էլ, ճաշակում էին, քանի որ երկար ճանապարհը բացել էր բոլորի ախորժակը, մսի պատառների վրայ խմում էին գաւաթներով գինի եւ շարունակում ուտել կրկնապատկուած ախորժակով:

Սակայն, որքան էլ այդ զբաղումով տարուած, նրանց իւրաքանչիւրի գլխում մի հարց էր դառնում շարունակ, թէ արդեօք ինչո՞ւ է հրաւիրել իրենց Կամսարականց տէրը: Այս մասին էր մտածում շարունակ զոնէ Գաբեղէնից Սահակ իշխանը եւ, երբեմնակի նայելով Կամսարականի մտահոգ ճակատին, ցանկանում էր ասես կռահել այդ:

Բայց Կամսարականի ճակատի մռայլից դժուար էր հասկանալ մի բան, որովհետեւ զգացւում էր պարզ, որ նա ոչ միայն մտահոգ էր, այլեւ յուզուած, թւում էր ուշքը այլ տեղ էր, ականջը դրսի ձայներին, կամ՝ խորհում էր ինքն իր մէջ: Ու այդպէս էլ մնաց մինչեւ հացկերոյթի վերջը, երբ զգուշաւոր քայլերով ներս մտաւ նրա երիտասարդ սենեկապետը եւ կռացաւ նրա ականջին.

— Վասպուրականից սուրհանդակ, տէր — շշնջաց նա:

— Սուրհանդա՛կ... Եւ ի՞նչ է բերել. բարի լո՞ւր, թէ գոյժ:

— Նամակ՝ Վասպուրականի իշխանից..

— Կանչիր սուրհանդակին, — ասաց Կամսարականը եւ, թափով ելնելով, անցաւ իր առանձնարանը: Փոքր անց ներս մտաւ կարճ մօրուքով, գլխաբաց մի երիտասարդ՝ ոտքերին երկար մոյկեր: Ներս մտնելով՝ նա գօտեպնդած բաճկոնի գրպանից հանեց գլանած մի նամակ եւ խոնարհումով մեկնեց իշխանին:

Կամսարականը, նամակը բացելով, կարդաց մտասոյզ: Ընթերցելով մինչեւ վերջը՝ նա գոհունակ ոլորեց զայն եւ, սենեկապետին պատուիրելով «կերակրել» սուրհանդակին, ինքը պայծառացած դընաց մասնակցելու հացկերոյթին, որ տակաւին շարունակւում էր գինիներով ու զուարթ զրոյցով:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Երբ հացկերոյթն աւարտուեց եւ մասնակի զրոյցներ սկսուեցին սեղանի շուրջը, Գաբեղէնից Սահակ իշխանը, նայելով Կամսարականին, շարունակ մտածում էր, թէ ինչո՞ւ նա չի յայտնում իր հրաւէրի նպատակը, ինչի՞ է սպասում արդեօք:

— Սեպուհները կարող են գնալ զբօսնել կամ զուարճանալ, իսկ մենք երէցներս կը մնանք զրուցելու, — խօսեց վերջապէս Նար իշխանը, երբ նկատեց, որ հիւրերից շատերը իրեն են նայում սպասողական:

Երիտասարդները հասկացան իշխանի միտքը եւ անմիջապէս վեր կացան աշխոյժ խմբերով դուրս գնալու եւ միմիանց աւելի ծանօթանալու: Անդեղայ իշխանիկը նոյնպէս ելաւ գնալու, բայց Կամսարականը, այդ նկատելով, ձեռը բարձրացրեց.

— Դու մնացիր, իշխանիկ, իբրեւ... Անդեղայ տէր:

Երիտասարդ իշխանը, որ թուխ գանգուր մազեր ունէր եւ սեւ թաւիշի նման փոքրիկ փափուկ մօրուք, համակերպեց եւ նորից գրաւեց իր տեղը: Երբ երիտասարդները բոլորովին դուրս եկան ճաշասրահից, մնացող իշխանները, տանտիրոջ հրաւէրով, անցան նրա առանձնարանը, որ նոյնպէս զարդարուած էր զորգերով, զէնքի տեսակներով ու որսի կենդանիների գլուխներով: Դրանց կենտրոնում իշխում էր եղջերուի մի խոշոր գլուխ, որի տարածուն եղջիւրների ճիւղերից կախուած էին երկու լայնալիճ աղեղ, պատեանով մի սուր, իսկ նետերով լի փայտէ փորագիր կապարճները շարուած էին դրանց տակ գամերի հագցրած:

Երբ նախարար հիւրերը, թուով ինը տասը հոգի, եկան նստեցին այդ սրահի գահաւորակների ու բարձերի վրայ՝ Կամսարականը ձեռքը, ընդունուած կարգով, ճակատին մօտեցնելով՝ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց, որ չմերժեցին իր հրաւէրը եւ ժամանեցին փութով, ապա աւելացրեց, որ ինքը նրանց կանչել է յոյժ կարեւոր մի խնդրի վրայ միասնաբար խորհելու:

— Սակայն, տեարք, — շարունակեց նա, ընդհանուր մի հայեացք գցելով հիւրերի վրայ, — զգուշացնելու եմ նախապէս, որ մեր զրոյցը պիտի մնայ գաղտնածածուկ: — Նա նորից յապաղեց մի վայրկեան, թաւ յօնքերի տակից նայելով. — Ամէնքդ կռահում էք անշուշտ, հրաւէրիս նպատակը. Արշակ թագաւորի հրովարտակը անտրակոյս ծանօթ է բոլորիդ եւ գուշակում էք հաւանաբար, թէ ի՛նչ նոր աղէտ է բերելու մեզ, ուստի եւ կամեցայ, որ խորհենք մեր անելիքը...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ եօթը օրերու մըր-ցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն պղուելթեամբ, մինչեւ հիմա յաղթական երկիրներուն դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նըւազող կարգով.—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Մ. Նահանգներ	13	11	8
Խ. Միութիւն	14	5	10
Գերմանիա	5	12	4
Իտալիա	5	2	2
Հունգարիա	3	5	2
Աւստրալիա	4	4	3
Նոր – Զելանտա	2	0	0
Թուրքիա	3	0	0
Ռումանիա	1	1	3
Պուլկարիա	1	1	1
Անգլիա	1	2	5
Արաբ. Մ. Հանր.	0	1	0
Ֆրանսա	0	0	1

×

Ուրբաթ օր երկարութեան մրցումին երրորդ հանդիսացաւ՝ Իկոր Տէր-Յով-հաննէսեան: Առաջին երկու տեղերը Ամերիկացիք շահած են: Հայ մարզիկը 8 մեթըր 4 ցատկած է: Ամերիկացիք 8 մեթր 12 եւ 8 մեթր 11:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

վարժարանին վերաբացման երես-նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԶԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous

à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպ-տեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկա-յանալ:

ՏՆՕՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԷՎՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8էն 18

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ գործաւորուհի մը

(Vendeuse-Manutentionnaire)

Դիմել՝

Tricots TERZIAN

3, Rue Poissonniere, Paris, 2 Tél. : CEN. 93-75

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք երախայով, հայ ընտանիք մը առանձին տարեց կին մը կը փնտռէ որ գլխաւորաբար ինը ամսու պզտիկով մը պիտի զբաղի: Ուտելիք եւ բնակարան ա-պահովուած, տունը սպասուհի մը կայ որ պիտի օգնէ տիկնոջ: Պայմաններու համար հեռաձայնել՝ MIC. 76-49

Ժամը 18էն ետք, բացի երկուշաբթի օրերէն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Հատրմեան կը նուիրէ 10 Ն. Փ. Խաչիկ Թելեանի մահուան առթիւ՝ Շա-ւարշ Միսաքեան սրահին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Փ. Տի-կին Անահիտ Ուզունեանէ Օր. Խաչա-տուրեանի ամուսնութեան առթիւ, իր զաւակներուն ի նպաստ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցական Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրու-թեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիր-եանի ոգեհանգիստը տեղի կ'ունենայ Սեպ-տեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուա-ռի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ-բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա-պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սար-պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր գա-ղութներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմ-բեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս-օրէ վերջ, Սարպոնի մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հան-դերձատան համար երկու կիներ կ'ուզ-ուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկ-ներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւն-ներ Հայաստանի մասին, գրական վկա-յութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբա-գրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ — Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողի համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian

Au journal HARATCH

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը, ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորայթ խղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազա-գոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 6 SEPTEMBRE 1960

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8892 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4693

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՏԱԿ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ

1952ի վերջերը ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար կը նշանակուէր Տակ Համըրշոլտ, որովհետեւ իր նախորդը՝ Թրիկվը Լի այլեւս անընդունելի դարձած էր Խորհ. Միութեան համար: Համըրշոլտի թեկնածութիւնը դրած էին Անգլիա եւ Ֆրանսա, եւ ամէն ոք կը հարցնէր թէ ո՞վ է այս մարդը: Վերջապէս ոմանք յիշեցին թէ այս մարդը մաս կազմած էր շուէտական պատուիրակութեան: Փնտռուած անձն էր Տակ Համըրշոլտ, որովհետեւ այդ պաշտօնին համար՝ աննշան եւ պարտաճանաչ մէկը պէտք էր, որ, տարեկան 25 միլիոնով, պարկեշտ պաշտօնեայի մը վարչական գործերը կատարէր:

Շուէտացի այս ազնուականը ծնած է 1905ին, վիպական պալատի մը մէջ, լիճի մը եզերքը: Իր անունը, Համըրշոլտ, որ «զինակուռ վահան» կը նշանակէ, 1610ին Կարոլոս Է. Թագաւորին կողմէ տրուած էր իր մէկ նախահօր, ռազմադաշտին վրայ:

Ապագայ Գ. «Հ.»ի հայրը՝ 1914ին Շուէտի վարչապետ, յաջողած էր իր երկիրը պատերազմէն հեռու պահել եւ ուժգնօրէն ընդդիմացած էր անոր անդամակցութեան «Ազգերու Դաշնակցութեան»: Ճակատագրի մէկ փոխ–վրէժով, 25 տարի ետքը, իր տղան՝ Խորհրդարանի համաձայնութիւնը կ'առնէր ՄԱԿի անդամ դարձնելու համար Շուէտը:

Քաղաքական տնտեսութենէն մեկնելով, Համըրշոլտ դարձած էր Արտաքին նախարարի կցորդ: Իր ասպարէզը, որ կը նմանի Ֆրանսայի Ելմտական նախարար Պոմփարթենի ասպարէզին, զինք, 36 տարեկանին, կ'առաջնորդէր Շուէտի Դրամատան Վարչական Խորհուրդի Նախագահութեան: Յետագային իր երկիրը պիտի ներկայացնէր, Փարիզի մէջ, «Պողպատ-Ածուխի» տնտեսական հաւաքականութեան:

Հոն, մեծ ուժ մը ցոյց տուաւ Ռուսոյի եւ Պրաքի պաստառներուն հանդէպ, ճանչցաւ Պորտոյի գինիները, վաղեց հնարժէք առարկաներու վաճառանոցները: Լեզուն գիտէր արդէն: Ֆրանսական գրականութեան լիսանս մը անցուցած էր եւ շուէտերէնի թարգմանած էր Քամիւի գործերը: Իր մայրենի լեզուէն զատ կը խօսէր քաջ անգլերէն եւ գերմաներէն եւ 3-4 ուրիշ լեզուներ կը կարդար:

Ժամանակ անցած է այն օրէն ի վեր՝ երբ Պիսմարք կ'ըսէր թէ լեզուագիտութիւնը լաւ բան է սրճարանի սպասեակի մը համար: Համըրշոլտ քիչ մը գեղագէտ է: Ցուցադրած էր, Սթոքհոլմի մէջ, Մարք Լէյտ անունով, կարգ մը պաստառներ քիչ մը խորանարդապաշտ: Լեռնագնացութեան սիրահար, հեծելանիւով երկրին շրջանը ըրած էր, բայց ոչ ոք մտահոգուեցաւ այս բոլորէն:

Արեւմտեաններուն համար, հարկ եղածին չափ անգոյն էր: Սթոքհոլմի մէջ, իրեն համար կ'ըսէին «աշխարհի ամէնէն սիրուն ամուրին է»:

Զարմացաւ երբ ՄԱԿի քարտուղար նշանակուեցաւ: Կը պատրաստուէր արձակուրդի մեկնիլ: Երբ Նիւ–Եորք հասաւ, իր նախորդը Թրիկվը Լի պաղ ջուր լեցուց վրան, երբ ըսաւ. «Աշխարհի ամէնէն չըլլալիք գործը ընդունեցաք»: Համըրշոլտ իր տեսակէտը ունէր այդ մասին: Թրիկվը Լի ձախողած էր, որովհետեւ կռթնած էր մեծ պետութեանց վրայ եւ ի վերջոյ անոնց մէջը մնացած էր: Ինք պիտի խուսափէր «մեծերու» դրօշմ կրելէ: Պիտի կռթնէր փոքր ազգերու վրայ: «Ապագային», բոլոր պլոքերու միջեւ կատարեալ չէզոքը պիտի ըլլար: «Հայրս կ'ըսէր թէ Շուէտացիները իրենց արեանը մէջ ունին չէզոքութիւնը» ըսաւ երբ 42րդ յարկին ՄԱԿի ապակեայ շէնքին առաջին սանդուխին վրայ դրաւ իր ոտքը: Բայց մոռցած էր թէ հայրը ուրիշ բան մըն ալ ըսած էր.— «Չէզոքութիւնը այո ըսել չի նշանակեր, այլ՝ ոչ երկու կողմին ալ»:

Եօթը տարի շարունակ, Համըրշոլտ համճարով վարուեցաւ «փոքրերուն» եւ «չէզոքներուն» հետ, գիտնալով որ օր մը անոնք մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

Առաջին ակնարկով, կը թուէր թէ Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի հակամարտութիւնը եւ անոնց վեթոյի իրաւունքը պիտի անդամալուծէր իր բոլոր նախաձեռնութիւնները: Իրականին մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի այդ ընթացքը իր ձեռքերը ազատ ձգեց.— Ոչ Ամերիկացիք, ոչ Ռուսերը իրեն կ'ընդդիմանան՝ երբ ան կը ներկայանայ իբրեւ թարգմանը ափրօասիական մեծամասնութեան մը: Եօթը տարուան ընթացքին, կարելի չէ յիշել պարագայ մը ուր Համըրշոլտ նախապէս ապահոված չըլլայ նման մեծամասնութիւն մը: Լաւատեղեակները գիտեն թէ իր չորս լաւագոյն գինակիցները, ՄԱԿի մէջ, 4 վարպետ եւ ազդեցիկ մարդիկ են, որոնք մաս չեն կազմեր համաշխարհային քաղաքականութեան թենորներուն: Ասոնք են.— Քանատացի Լեսթըր Փիրսըն, Հընդիկ Լոլ, Նորվեկացի Հանս Էնկըն եւ Թունուզցի Մոնժի Սլիմ: Վերջերս յայտնի եղաւ թէ ի՛նչ կարեւորութիւն ունէին նման օժանդակութիւններ: Հինգ օրուան մէջ, Լէոփոլտվիլէն վերադարձին, Համըրշոլտ, հաւանաբար 3 ժամ քնացած չէր մէկ գիշերուան մէջ: 48 ժամուան մէջ, անձամբ հեռաձայնած էր ափրիկեան բոլոր ղեկավարներուն: Այս ձեւով, հողը պատրաստած էր: Ճաշի հրաւիրեց, 38րդ յարկը գտնուող իր յարկաբաժնին մէջ, ՄԱԿի ափրիկեան պատուիրակութիւնները: Եկան քիչ մը վերապահ: Համըրշոլտ չէր որ զիրենք ընդունեցաւ, այլ Մոնժի Սլիմը, որ ստանձնած էր զիրենք համոզելու աշխատանքը: Եւ պիտի բացատրէր նաեւ անոնց թէ Լումումպա կը վնասէր ափրիկեան պետութեանց դատին:

Պէտք էր համբերութեամբ սպասել, առանց խուճապ ստեղծելու, որ անհետանայ Քոնկոյի քաղաքական թատերաբեմէն եւ տեղը տայ աւելի հաւասարակշռուած խօսակիցի մը: Ճաշին վերջաւորութեան, «տանձին ու պանիրին միջանկեալ», Տակ Համըրշոլտ, միայն աւելցուց.— «Փաթրիս Լումումպա պետական օգտագործելիք մարդ մը չէ»:

Բայց ձայնը լսուած էր արդէն, եւ ապահով էր յաջողութիւնը: Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Մոնժի Սլիմ ընդհ. քարտուղարին քաղաքականութեան բերաւ ափրիկեան պլոքին համաձայնութիւնը եւ Խորհ. Միութիւնը ստիպուեցաւ նահանջել: Յառաջիկայ ամիսներուն երբեք հարկ եղածին չափ պիտի չյիշատակուի երախտագիտութեան այն տուրքը, զոր Համըրշոլտ ունի այլեւս Թունուզի հանդէպ, որ դէպքերու բերմամբ, ափրիկեան աշխարհի միակ բանբերը եղաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: Նախագահ Պուրկիպայի խորհուրդները, որուն քաջ դիրքորոշումը բախտորոշ դեր կատարած էր, ծանր պիտի կշռեն ՄԱԿի մէջ, Ալժերիոյ յառաջիկայ վիճաբանութեանց ժամուն: Հարկ է գիտնալ թէ Համըրշոլտ իր պայքարներուն ծայրը չէ հասած: Պայքարները, զորս կարելի պիտի չըլլար հասկնալ՝ եթէ նախ չհասկնայինք որ Համըրշոլտ ՄԱԿի շահերը կը պաշտպանէ, ինչպէս կը պաշտպանեն հայրենիքի մը շահերը: ՄԱԿի մասին իր կարծիքը յայտնեց, իրիկուն մը, Փարք Էվընիւի գետնայարկ մէկ յարկաբաժինին մէջ, քանի մը մտերիմներու, Քազալս, Սթէյնպէք, Լէոնարտ Պերնշթայն.— «ՄԱԿը, ըսաւ, ժողովուրդներու հաշտութեան փորձ մըն է, գուցէ վաղահաս: Յաջողած կ'ըլլայ՝ երբ մարդիկ դադրին զայն նկատել ինչպէս Փիքասոյի մէկ վերացական գործը»:

Եթէ ՄԱԿը 15 տարուան համար Քոնկօ տեղաւորուի, պիտի դառնայ մշտական խնամակալ մը, ինչպէս Համըրշոլտ կ'առաջարկէ այն տեղեկագրին մէջ՝ զոր պատրաստեց վերադարձի ճամբուն վրայ, ուրկէ կը յիշեցնէ թէ.— «1956էն ի վեր ՄԱԿի մէջ կ'ուզէ ստեղծել ոչ թէ բանակ մը, այլ արհեստաւորներու եւ թեքնիսիէններու կազմ մը, որ տրամադրութեան տակը դրուի, անկախութեան հասած այն պետութիւններուն, որոնք պէտք ունին»: Այդ ժամանակ, Համըրշոլտի համար, ՄԱԿը իրականութիւն դարձած կ'ըլլայ: Հակառակ պարագային, Համըրշոլտն ալ ձախողած կ'ըլլայ: Ապերախտ ՄԱԿը զինքը կը վերադարձնէ Պրաքի պաստառներուն, սալերու հաւաքածոյին, Պախին եւ Վիվալտիին: Երբ Քոնկոյի խնդիրը պայթեցաւ, կ'աշխատէր ամերիկեան թատերգութեան մը թարգմանութեան: Կրկին կրնայ մօտենալ իր սիրած հեղինակներուն՝ Փրուսթ, Ռիլքէ, Վիրճինիա Ուուլֆ, Ճօյս Էլիըթ, չար լեզուներ կը զարմանան, սակայն թէ ասոնց կարգին չկայ Ժիտը, որ ՄԱԿի քարտուղարին նման յայտնութիւնն ունեցաւ արաբական աշխարհին: Բայց, իրաւացի կերպով, Համըրշոլտ կը մտածէ թէ իր անհատական կեանքը ուրիշին հետաքրքրութեան նիւթ չէ, այդ պատճառով չի սիրեր լրագրողները: «Այն երկու ամէնէն դէշ սխալները, զորս գործած եմ, ՄԱԿի քարտուղար ըլլալէս ի վեր, ասոնք են.— Ընդունիլ որ լեռնագնացութիւնը եւ բանաստեղծութիւնը կը սիրեմ»:

Այս մարդը դադրած է ամէնէն լաւ վճարուած պաշտօնեան ըլլալէ, դառնալու համար ամէնէն ազդեցիկ քաղաքագէտը: Կը մնայ մաղթել որ այդ սխալներէն աւելի մեծ սխալներ չգործէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ
ԲԱՑԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐԷՆ

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները գիտել կուտան թէ, Խրուշչեւ «պաղ եւ լուռ» ընդունելութեան մը պիտի արժանանայ ու ամերիկեան կառավարութեան համար պարզ պատուիրակ մը պիտի նկատուի: Խորհրդային բոլոր պատուիրակներուն համար սահմանուած սեղմումները պիտի գործադրուին: Օրինակ, Նիւ-Եորքի կեդրոնի շրջագծէն 40 քիլմ. հեռանալու պարագային, պէտք է, 24 ժամ առաջ արտօնութիւն ուզէ ամերիկեան իշխանութիւններէն: Նոյն շրջանակներուն համաձայն, Խրուշչեւ Ուաշինկթըն հրաւիրելու խօսք չկայ:

Խրուշչեւի Նիւ-Եորք հասնելու թուականը յայտնի չէ: Միւս կողմէ Սպիտակ Տան շրջանակները կը քննեն Այզընհաուըրի մասնակցութեան պարագան ՄԱԿի ընդհ. ժողովին:

Խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը յայտարարեց, թէ Խրուշչեւ Նիւ-Եորք կ'երթայ, յատկապէս զինաթափութեան մասին խօսելու համար: «Թաս»ի Նիւ-Եորքի թղթակիցը կը գրէ.— «Խրուշչեւ Նիւ-Եորք կ'երթայ հարթելու համար ՄԱԿի օրակարգին կարեւոր հարցերը ու յատկապէս ապազինման խնդիրը»:

Խրուշչեւի որոշումը՝ գլխաւորելու ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութիւնը, ոչ մէկ խանդավառութիւն ստեղծած է Համայնավար Չինաստանի մէջ: Փեքինի երկու կարեւոր թերթերը Թա Քունկ Փաօ եւ Ուէն ուէյ Փաօ գոհացած են լուրը

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՈՍԿԻ ՁԱՅՆԸ

Իսմաիլիէ այս խորագրին տակ կը գրէ Զարիա Տօլուխանեանի մասին.— «Երախտապարտ ենք Խորհ. Միութեան որ առիթը տուաւ լսելու ձեր ոսկի ձայնը: Փօլ Ռոպսըն որուն աչքերը արցունքով լեցուած էին, ձեզի լսելէ ետք, կ'ըսէր «չէի կարծեր որ կարելի է: Երբեք այսքան գեղեցիկ ձայն մը չեմ լսած: Ի՞նչպէս կրնայ թէ Մեծծօ բլլալ, թէ սօփրանօ, թէ քօնթրալթօ նոյն դիւրութեամբ: Հոյակապ է»: Տօլուխանովան արժանի է ամէնէն բարձր գնահատանքներուն: Երաժշտութիւնն իսկ է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Քէյրուանի (Թունուզ) մէջ ճառ մը խօսեցաւ ու յաջորդաբար անդրադարձաւ անկախութեան, մահմետականութեան եւ Գահիրէի յարձակումներուն, որ իր ըսելով «կը բխին խումբ մը մարդոցմէ միայն որոնք կ'ուզեն իրենց կամքը պարտադրել արաբ աշխարհը մխացնելու պատրուակին տակ»: Ալժերիոյ հարցին առընչութեամբ յայտարարեց.— «Պատմութեան վճիռը խիստ եւ անողոք պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դէմ: Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ Ալժերիոյ մէջ այն, ինչ որ չէր կորսնցուցած Ափրիկէի միւս շրջաններուն մէջ»: Այս առթիւ ըսաւ նաեւ. «Թունուզ պիտի շարունակէ օգնել Ալժերիոյ»:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց, թէ Քուպա իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց ազգայնական Չինաստանի հետ: Միւս կողմէ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ Համայնավար Չինաստանի եւ բոլոր Համայնավար երկիրներուն հետ: Այս առթիւ չեղեալ նկատեց Քուպայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ կնքուած զինուորական դաշնագիրը: Ուաշինկթընի համար անակնկալ մը չէր:

ՏԸ ԿՈԼ – ՖԱՆՖԱՆԻ խօսակցութիւնները վերջ գտան Ռամպուլէի մէջ, առջի օր: Իտալիոյ վարչապետը Հռոմ վերադարձաւ ուր յայտարարեց.— «Շատ գոհ մնացինք Փարիզ մեր ճամբորդութենէն»: Տեսակցութեանց առթիւ ոչ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ: Կ'ենթադրուի սակայն թէ խօսակցութեանց նիւթը՝ Եւրոպական երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական միութիւնը եղած է:

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ կեանքը բնականոն կ'ընթանայ: Պրանտ, Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը խօսք առած է գաղթականներու համագումարին ուր ի մէջ այլոց յայտարարած է.— «Արեւմտեան երկիրները անհրաժեշտ վճռականութիւնը ցոյց չեն տար Համայնավարներուն հանդէպ»: Միւս կողմէ Ուլպրիխթ, Արեւելեան Գերմանիոյ փոխ–վարչապետը ձայնապատկերասփիւռէն արտասանուած ճառով մը գիտել տուաւ թէ «Արեւմտեան Պերլին Արեւելեան Գերմանիոյ մաս կը կազմէ»: Այս ճառերը ենթադրել կուտան, թէ փոթորիկ մը կը պատրաստուի Պերլինի շուրջ:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ակումբներու աշխարհի բաժակը շահեցաւ Ռէալ տը Մատրիտը 1ի դէմ 5 կէտով, Մոնթեվիտէօյի Փենարոլին դէմ: Առաջին 3 վայրկեաններուն Մատրիտի խումբին մէջ, Փուսքաս 3 կէտ նշանակեց:

ՔԱՉԱՅԻ մէջ կռիւները կը շարունակուին: Վերջին լուրերուն համաձայն 260 կամաւորներէ կազմուած «ազատագրութեան բանակ» մը Քազայ մտած է կռուելու համար Լումումպայի զինուորներուն դէմ: Կռիւներու ընթացքին երկու կողմերն ալ արտակարգ վայրագութիւններ կ'ընեն:

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

"ՅՈԲԵԼԵԱՆ" ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, «Պաշտելի գրաբարին» նուիրուած յօդուածի մը մէջ, զոր հրատարակեց «*Բազմավէպ*» (Յուն.-Փետր.), կը գրէր. «Ոմանք ելած կը պաշտպանեն *յոբելենական* ձեւը, փոխանակ ուղիղ *յոբելինական* ձեւին, որու մասին տարիներ առաջ *գրադարան մը վէճ* եղած է, սակայն ցաւալին այն է որ կը համարձակին պաշտպանել այդ եւ ատոնց նման սխալ ձեւերը, ուզելով լեզուական դասեր տալ նաեւ գրաբարագէտներուն»:

«*Յառաջ*»ի խմբագրութիւնը, արտատպելով այդ յօդուածը ամբողջութեամբ (Յունիս 19, 21, 22), հարկ համարեցաւ խնդրել Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանէն, որ ցոյց տայ թէ ո՛ւր կատարուած է «գրադարան մը վէճը» յոբելեան բառին ածանցումի ուղիղ կամ սխալ ձեւերուն մասին, եւ հայ լեզուի ո՞ր օրէնքներուն եւ ո՞ր օրինակներուն համաձայն « յոբելեան » բառը կը ստանայ «յոբելինական» ձեւը, բայց ոչ երբեք յոբելենական ձեւը:

Պատասխանը, քիչ մը ուշ, հրատարակուեցաւ «*Բազմավէպ*»ի Մայիս-Յունիս թիւով: Կ'արտատպենք, նախ ըսելու համար թէ գրադարան մը չի լեցներ ինչ որ կը ներկայացուի մեզի, բայց եւ այնպէս բաւական է՝ հաստատելու համար թէ *յոբելենական* ձեւն է ուղիղը, ինչպէս ընթերցողն ալ պիտի դատէ՝ հակառակ Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեանի սպասումին: Այստեղ պիտի հրատարակենք նաեւ ուրիշ յօդուած մը, ներկայացնելու համար *յոբելենական* ուղիղ ձեւին... զաղթը վաներէն եւ այլ հնամենի հաստատութիւններէն դուրս, այնտեղ թողլով «քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւնը»՝ բայց ոչ գիտութիւնը, ոչ ալ գրաբարագիտութիւնը կամ վերաքննութեան ոգին:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ – ՅՈԲԵԼԻՆԻ–ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ

«Յառաջ» օրաթերթին մէջ դարձեալ կը հոլովուի յոբելեան *բառը, եւ իբր թէ նոր ու վճռական լուսաբանութիւններ կը տրուին՝ մեր գրական հրապարակէն վերջնականապէս վտարելու համար* յոբելինական *ածանցումը եւ անոր տեղ ընդհանրացնելու* յոբելենական *ձեւը*:

Յօդուածին հեղինակը Մ. Մ. «Յուսաբեր»ի աշխատակիցն է, որ Թիւրն ու թեթին *խորագրին տակ՝ յաճախ լեզուական ճշդումներ կը կատարէ, դժբախտաբար երբեմն ալ թերացումներ, որոնց ժամանակին պատասխանած ենք, բայց մեր ճիգերը ապարդիւն մնացած են*:

«Յառաջ» ամբողջապէս արտատպած էր յոբելեան – յոբելենական *բառին նուիրուած այդ յօդուածը* (1960, *Մարտ* 23, *էջ* 3):

Ուղղակի չպատասխանեցինք. միայն «Պաշտելի գրաբարը» *մեր խմբագրականին մէջ*, (Բազմավէպ, 1960, *թ.* 1–2), *քանի մը տողով քննադատած էինք* յոբելենական *ձեւին պաշտպանները: «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ագնուօրէն արտատպած էր այդ խմբագրականը, իր Յունիս* 19, 21 *եւ* 22*ի թիւերուն մէջ, եւ փոքրիկ ծանօթութեամբ մըն ալ անդրադոյն լուսաբանութիւններ խնդրած էր այդ* յոբելինական *բառի մասին* (22 *Յունիս, էջ* 2):

Ահա մեր պատասխանը:

×

Զիք ինչ նոր ընդ արեգակամբ: Արեւուն տակ՝ նորութիւն չկայ:

Ինչ որ 1960*ին «Յուսաբեր» եւ «Յառաջ» օրաթերթերը կը գրեն* յոբելենական *բառի մասին, նոյնը գրած է Շաւարշ Նարդունի* 1937*ին, «Զուարթնոց» գրական ամսաթերթին մէջ* (*թ.* 1, *Սեպտ.* 15, *էջ* 4) *ըսելով*.

«... *շատեր կը գրեն* յոբելինական: *Արինս գլուխս կը ցատկէ: Ե՞րբ է տեսնուեր Հայոց մեծասքանչ լեզուին մէջ որ* եա *երկբարբառը* ի *տառին փոխակերպուի: ... Զըլլա՛լիք բան է: Պիտի կրնա՞նք հասկցնել մեր գրոց-բրոցներուն, թէ հայերէն լեզուի մէջ,* եան *վերջաւորութեամբ բառերը, ածանցումի կամ բարդութեան ատեն՝ կը կորսնցնեն իրենց վերջին* ա *տառը եւ վերջացա՛ւ: Այսպէս,* մատեան՝ *բարդումով կ'ըլլայ* մատենախօս, մատենադարան: *Առէք* ատեան *բառը, բարդումով կ'ըլլայ* ատենակալ: *Տեսե՞ր էք որ գրուած ըլլայ մատինախօս կամ ատինակալ: Վերջապէս* մատեանը *ածանցելով կ'ունենանք* մատենիկ, ատեանը՝ ատենական:

«*Ուրեմն* յոբելեանն *ալ կ'ըլլայ* յոբելենական, *ինչպէս* ախոյեանը՝ ախոյենական:

«Երբ յոբելեան մը կը տօնենք, սորվեցէք վարուիլ յոբելեան *բառին հետ այնպէս՝ ինչպէս կը հրահանգէ աստուածաշունչ հայերէն լեզուն»*:

Այսպէս կը պատգամէ Շ. Նարդունի: Իսկ Մ. Մ. 23 տարի վերջ, իր ձեւով, կը գրէ.

«*Շատ անգամ կը կարդանք թերթերու կամ գիրքերու մէջ.* Յոբելինական, յոբելինական հանդէս, յոբելինական տարի, յոբելինական տօնակատարութիւն, *եւայլն...*

«*Քերականօրէն սխալ է այս բառը գրել* Իով՝ յոբելինական. *պէտք է գրել* Եով՝ յոբելենական:

«*Ինչո՞ւ — պիտի հարցնեն թերահաւատները*:

«Յոբելենական *բառին արմատն է* յոբելեան:

«*Բարդութեան կամ ածանցումի ատեն՝* Ա *գիրը կը կորսուի, ըստ փոփոխման եւ կորուսման, եւ կը մնայ* ԵԶԸ:

«*Ո՞ւր տեսնուած է որ* ԵԱՆ *վերածուի* Իի: *Կրնա՞նք ըսել ու գրել* մատինադարան, մատինագիտութիւն: *Ո՛չ, անշուշտ: Կրնա՞նք ըսել ու գրել* ատինաբան, ատինագիտութիւն, ատինակալ: *Դարձեա՛լ ոչ: Ինչո՞ւ, ուրեմն, պիտի ըսենք ու գրենք* յոբելինական *Իով*»:

Ահա գրուածը՝ իրենց փաստերու մանրամասնութեամբ:

Բայց այդ երկու յօդուածներուն մէջտեղէն շատ ջուր է անցած:

×

1938*ին*, Բազմավէպի *Յունուար-Մարտ թիւերուն մէջ* (*էջ* 38–42), *Հ. Եղիա Փէչիկեան պատասխանած է Շ. Նարդունիի, մատնանշելով որ* յոբելեան *բառը՝ գրաբարի մէջ սեռականի առանձին ձեւ մը ունի* յոբելինի, *գործիական՝* յոբելինաւ, *Աստուածաշունչի ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ գործածուած* (*Գիրք Ղեւտացւոց, Զ.* 3) *միանգամ միայն, եւ դժբախտաբար անտեսուած Հայկազեան Բառարանէն եւ Սաղէմեան Համաբարբառէն*:

Եւ որովհետեւ հայերէնի մէջ բարդութիւնները կը կազմուին սեռականի արմատէն (այս մասին երկար խօսած եւ բացատրած ենք՝ նաեւ հին լեզուներու հետ բաղդատական օրինակներով, մեր «Յաղագս սզման» յօդուածաշարքին մէջ, Բազմավէպի *նախորդ թիւով, էջ* 79–84), *Հ. Եղիա Փէչիկեան կ'եզրակացնէր թէ ուղիղ ձեւն է* յոբելինական, *հարազատ եւ ոսկեդարեան. թէեւ բացառիկ ձեւ, որ սակայն արժանի է յատուկ ուշադրութեան եւ յարգանքի*:

×

Շ. Նարդունի կրկին անգամ կը գրէ յոբելեան *բառի մասին, եւ ճիշդն ըսելով՝ աւելի կը խորացնէ հարցը, թէեւ քիչ մըն ալ կը խառնակէ* (Յառաջ, 1938, *Ապրիլ* 14, *էջ* 2):

1.— *Նախ տարակուսով ու քմծիծաղով կը մօտենայ այդ «սեռականի արմատ» կոչուած խնդրին. ասիկա, սակայն, լեզուաբանօրէն շատ ստոյգ իրականութիւն մըն է*, «երկու երկուք ալ չորս կ'ընէ»*ի նման պարզ երեւոյթ մը. կը բաւէ քիչ մը տեղեակ ըլլալ յունարէն քերականութեան*:

2.— *Ապա Նարդունի կ'անցնի բնագրական պրպտումի եւ կ'անդրադարձնէ որ խնդրոյ առարկայ* յոբելինաւ *բառը* (*Գիրք Ղեւտացւոց, Զ.* 3) *իր յարակից քանի մը խօսքերով՝ գոյութիւն չունի Աստուածաշունչի եբրայական բնագրին եւ անոր արդի քննական թարգմանութեանց մէջ*:

Ասով կ'եզրակացնէ թէ յոբելինաւը *ոսկեդարեան չէ, գրչագիրներու մեղք մըն է, աստուածաշունչ հայերէնի անհարազատ է, խորթ է եւ սխալ. իսկ անոր ոսկեդարեան ձեւն է* փող յոբելի *կամ* փող յոբելայ (*եբրայեցերէն նոյն բառէն, որ կը նշանակէ* եղջերեայ):

Նարդունի կը դիմէ նաեւ Բագրատունիի «Զարգացելոց»ին եւ Պաղտատլեանի Աստուածաշունչին՝ փաստելու համար յոբելինի *ձեւին ատելութիւնն ու հաբաղատութիւնը*:

3.— *Ըստ Նարդունիի՝* յոբելեան *բառը ոսկեդարուն կրնար գործածուիլ իբր ածական* փող *բառին* (= *եղջերափող*). *իսկ իբր գոյական՝ կը նշանակէր* ամ թողութեան, *սեռականը* յոբելենի: *Բայց այս վերջին իմաստով չի կրնար մտնել Ղեւտացւոց Գրքին Զ. գլուխին* 3րդ *համարին մէջ: Ուրեմն, դարձեալ ոսկեդարու անհարազատ են այդ* յոբելինի – յոբելինաւ *ձեւերը*:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(1 — Շար.)

ԻՊՍԷՆԻ, ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

Ա) ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ԻՊՍԷՆԻ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Միջազգային հանճարեղ դէմքերու ստեղծագործութիւնը բազմաթիւ մեկնութիւններու տեղի տուած եւ վերլուծականքննադատական գրականութիւն մը երեւան բերած է: Այդ տեսակէտով Հենրիք Իպսէն առաջին կարգի վրայ կուգայ: Անոր թատերական գրականութիւնը, ընկերային բարքերու եւ խնդիրներու քննութեան ու վերլուծման նուիրուած ըլլալով խորապէս, մինչեւ այսօր ալ թեր ու դէմ մեկնութիւններու տեղի տուած է: Ամէն մէկ հատոր նոր լոյս մը սփռած է անոր գործին շուրջ:

Բժիշկ Ռ. Պազարճեան մէկն է այն մօքի աշխատաւորներէն, որոնք մօտեցեր են լոյսի եւ խորհուրդի այդ հնոցին, եւ քննած են անոր բովանդակ գործը: Իպսէնի գործին մօտեցեր է վերլուծումի եւ ըմբռնումի տարբեր եղանակով մը, ընթերցողի եւ քննադատի կրկնակ տպաւորութիւններով:

Այս գրքին մէջ Ռ. Պազարճեան մանրամասնօրէն կը խօսի Իպսէնի հետեւեալ թատերգութիւններուն մասին. Սիրոյ Կատակերգութիւնը, Երիտասարդութեան Միութիւնը, Ընկերութեան Նեցուկները, Նօրա, Ուրուականները, Ժողովրդի Թշնամին, Վայրի Բադը, Ռօսմերսօլ, Ծովուն Հարսը, Հէտտա Կապլէր, Սոլնես Ճարտարապետը, Ճօն Կապրիէլ Պօրքման, Երբ Մեռեալներս Արթննանք *եւ* Փլայնէյօլփ:

Չեմ կրցած բացատրել թէ Իպսէնի հանրածանօթ Պրանտի *յիշատակութիւնը ինչո՞ւ չկայ այս շարքին մէջ: Թերեւս հեղինակը առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ ըրած է Իպսէնի այս գլուխ գործոցն եւս, եւ զոր դժբախտաբար հրատարակութեան տուած չէ: Առանձին գլուխ մը նուիրած է նաեւ Իպսէնի խորհրդապաշտութեան*:

Յայտնի է որ Իպսէնի նուիրուած այս աշխատութեան առթիւ, Բժիշկ Պազար-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Ա.

Չէնկէլքէօյի *նաւամատոյցին քովէն ատեւական եզերքը դէպի հիւսիս հեռահեռէ ծովուն մէջ կը մխուի ու փոքրիկ հրուանդան մը կը ձեւացնէ հոն.* Քուլէլին *է որ այդ բարձանց վրայ գտնուող աշտարակէն ստացած է իր անունը*:

Վոսփորի ծովեզերքին վրայ ծանօթ գիւղերէն չէ, այլ քանի մը աղքատիկ տնակներէ բաղկացեալ զաւիվեր օդաւէտ թաղ մ'է, որուն մօտ կը տարածուի Քուլէլի *հիւանդանոցն իր զինուորական ուղղագիծ ճարտարապետութեամբ*:

Աղքատ ձկնորսներ եւ օրով սպասաւորութեան գացող խեղճ կիներ կը բնակին հոն:

Ահա այդ ողորմելի տնակներէն միոյն մէջ կը նստէր հայ Նաւավարի մը այրին իր մէկ զաւակով:

Տասը տարի առաջ Գում Գաբուի հըրդեհէն փախստական՝ հոս եկեր մնացեր էին. էրիկը՝ ծովուն վրայ վարած իր տաժանելի կեանքին բոլոր խնայողութիւն՝ իր տունն ու գոյքը, այս կրակին տալով, աղքատացեր էր, առանց կարենալ վարժուելու այս անհաւատալի ձախորդութեան: Առջի անվախ ու յանդուգն նաւավարը չէր մնացեր. կարծես թէ զինքը կործանող հրդեհին թանձր մուխն իր հոգին եւ իմացականութիւնն ալ մթագներ, եւ տրտում, շփոթած ու մելամաղձոտ մարդ մը ըրեր էր զնա:

Նաւավարը 4 տարի միայն ապրեր էր անոր վրայ, եւ իր կինը ծառայութեամբ աշխատելով կը մեծցնէր Ներսէսը, իր [illegible] *զաւակը*:

Աշխարհիս վրայ մանկութիւնը թշուառութիւնը կը հեգնէ. շատ օր ուտելու հացի կարօտ, շատ հեղ ցուրտ քամիին դէմ անպատսպար մնացեր էր Ներսէս խնդալէ մարելով իր անօթութեան կամ իր ցնցոտի ու պատառուն հագուստներուն վրայ:

Ապաքէն իր հասակին յարմար զգեստ մը ունեցած չէր երբեք. բարեսիրտ Թուրքի մը գթութեանը կը պարտէր իր բալթօն, *որուն մէջ կ'աներեւութանար եւ յոյն տիկին մը իր ամուսնոյն անգործածելի ու աւագին կօշիկները տուած էր իրեն, որուն միոյն մէջ Ներսէսին երկու ոտքը դիւրութեամբ կը պարտկուէին*:

Բնաւ նախանձ կամ ատելութիւն ունեցած չէր՝ տեսնելով հարուստ մարդոց զաւակները, երբ հագուած սզուած կ'անցնէին իր քովէն:

Հայրը ծովու մարդ, ինք ծովու մօտ ծնած, այն անփոյթ ստահակներէն էր, որոնց համար ծովեզերքը բոլոր տեղերքը կը կազմէ, իբրեւ տեսակ մը մարդկային խեցի, որուն ծովուն աղի ջուրը միայն կեանք կուտայ:

Եօթը տարուէն քաջավարժ ու անվախ լուղորդ էր եւ մայրը՝ գողգոջուն սրտիւ ի զուր պատուհանէն կը պոռար ու իր անզուսպ որդւոյն վտանգաւոր խաղերն արգիլել կ'ուզէր:

Տարի մը վերջը Ներսէս ձեռք անցուցած էր հին, փտած ու խոշոր նաւակ մը, որուն թիակներն հազիւ շարժելու կարող էր եւ որուն վրայ թիավարելէ ետ չէր կենար:

Օրն ի բուն այդ հնօրեայ նաւակին մէջ քրտնաթոր կ'երգէր, կը խաղար, ձուկ կ'որսար: Այդ նաւակն իր տունը, իր ընկերութիւնն էր, եւ անոր կուպրով ծեփուած կարծր տախտակամածն իր աղքատիկ անկողինէն շատ աւելի սիրելի էր իրեն:

Մայրը՝ զուր տեղը սիրտ հատցնելէ յուսահատ, ալ բան չէր ըսեր ու թող կուտար որ ուզածն ընէ: Որքա՜ն տարբեր էր այս տղան ուրիշ տղաքներէ. մինչդեռ ոմանք պէպէքի *հետամուտ՝ իրենց ընտանեկէր բարքը, ոմանք* ժամ օյինի *խաղալով, իրենց գրական կամ կրօնական կոչումը կը յայտնեն, Ներսէս՝ այժմ փոքրիկ բայց կատարեալ անառակ մը դարձած՝ շատ գիշեր չէր դառնար տուն ու անդրկիացի լորտի մը պէս իր զբօսանաւին մէջ կ'անցընէր գիշերները*:

Ներսէս տասը տարեկան եղած ատեն ամբեէն ու հովէն սեւցած, ձեռքը թի քաշելէ կարծրացած, առոյգ, անվախ ու տգէտ տղայ մ'էր, որուն հայհոյալից խօսակցութիւնը կ'ահաբեկէր ու կ'ապշեցնէր հէք մայրը. ուսկի՞ց սորվեր էր այդ լիրբ ու խայտառակ բացատրութիւնները, այդ անլուր հայհոյութիւնները:

Խեղճ կինն իր որդւոյն ապագային վըրայ սարսափեցաւ. իր էրկանը արհեստին դժգոհ էր արդէն եւ որդին՝ կրթեալ եւ ուսումնական անձ մը տեսնելու անմեղ բաղձանք մ'ունեցած էր միշտ, եւ ահա հիմակուց այդ տասը տարու տղան չափահաս սրիկայի մը ձեւեր կ'առնէր: Մօտերը դպրոց չկար, ու նաւավարին կինը Ներսէսը իր ագին խնամոց յանձնելէն ուրիշ միջոց մը չգտաւ:

Կիրակի օր մ'էր որ ազգականի մը տանելու պատրուակաւ Սկիւտարի Թաղականն Խորհրդոյն յանձնեց զնա՝ Ազգային Հիւանդանոցի վարժարանը դրուելու համար: Այս զաւակն ունէր միայն բովանդակ աշխարհիս վրայ ու անոր ապագայ երջանկութեանը մտահոգութեամբ, այդ ողորմելի մայրը չէր վարաներ անկէ ալ զուրկ եւ հեռու մնալու:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(1 — Շար.)

ճեան հետեւած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու, որոնք գրուած են Իպսէնի գրականութիւնով եւ արուեստով:

Ուրիշներու համար Իպսէն փիլիսոփայ, հոգեբան, բանաստեղծ եւ մտածող մըն է: Անիկա արդի թատրոնին վարպետն է, գաղափարի հսկայ մը, բանաստեղծութեան տիտանը, գեր–մարդ մը: Այլաբանօրէն մարդիկ զայն կը ներկայացնեն ամբողջ Եւրոպայի հետ կռուի բռնուած: Չկայ հանճար մը, որուն հետ բաղդատուի ան: Զայն ներբողելու համար չկայ այլեւս ածական մը: Իպսէն ամէն ինչ իր մէջ կը միացնէ: Մարդիկ զայն կը բաղդատեն Տանթէի, Շիլլէրի եւ Կէօթէի հետ: Զայն կ'անուանեն Հիւսիսի Շէյքսփիրը, ու կը դնեն զայն յունական ողբերգակներու դէմ յանդիման…:

Բայց այս բոլորին հանդէպ Իպսէնի հայ քննադատը կը գոչէ. «Ես կ'ապստամբիմ այս այլանդակ պաշտամունքին հանդէպ»: Ինք կը փափաքի, փոխանակ անմիտ ու չափազանցուած փաղաքշանքներով Իպսէնը ծիծաղելի դարձնելու, «որոշել այն տեղը, որ իրեն կը պատշաճի: Եւ այս տեղը, եթէ նոյնիսկ երկնային գահին չի հասնիր, սակայն եւ այնպէս երկրէն կը բարձրանայ» (էջ 14):

Անիկա յանդուգն է այսպէս իր քննադատութեան մէջ:

Բժիշկ Ռ. Պաղարճեանի գրքին եզրակացութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով: Իպսէնի գրական արժէքը կը կայանայ այն բանին մէջ որ՝ շնորհիւ թատրոնին, փիլիսոփայական հարցեր ու տեսութիւններ տարածեց ամէն կողմ: Ժողովուրդին համար նոր տեսութեան մը քարոզիչն եղաւ: Իպսէնի հետեւողները պատճառ մը չունին փառաբանելու հեղինակ մը, որուն դերն եղաւ արդէն գոյութիւն ունեցող գաղափարներուն տարածումը: Այդպիսի առաքեալներն աշխարհը բաւականին ունեցած է արդէն: Հետեւինք սակայն հայ քննադատին տեսութիւններուն: Իպսէնի գլուխ գործոցը Ճօն Կապրիէլ Պորքման, գեղարուեստի արտադրութիւն մը, գրական տիեզերական յիշատակարան մըն է, որ մեզի Միքէլ–Անճելօն կը յիշեցնէ: Անիկա միայն պիտի բաւէր զինքը անմահացնելու: Այս ստեղծագործութիւնը ուրախութեան, թեթեւացումի եւ ոգեւորութեան մաքուր աղբիւր մըն է, մեր աննպատակ եւ թափառական կեանքին մէջ: Մարդկութիւնը իր դժբախտ ճակատագրին մէջ պէտք ունի այսպիսի բանաստեղծական գործերու, որոնց մէջ ան կը գտնէ արուեստի վայելքը եւ անխառն ուրախութիւն մը:

Բնութիւնը զայն ծնած էր իբրեւ հանճարեղ արուեստագէտ մը: Ան ունէր բանաստեղծի բոլոր յատկութիւնները: Սակայն, հանճարի եւ արուեստագէտի այս կրկնակ ու նուիրական կոչումը թողուց, դառնալու համար զինուոր, մարտիկ: Ան հասարակութեան եւ ընկերութեան հետ կռուի կը բռնուի: Ոչ թէ ժամանակակից գաղափարներուն եւ նախապաշարումներուն դէմ է անոր պայքարը, այլ՝ իր միջավայրին եւ նորվեկիական ընկերութեան դէմ: Իպսէնի գրական ստեղծագործութեան ընկերային արժէքը խիստ չափազանցուած է: Ան իտէալիսթ յեղափոխական մը, վերանորոգչական մըն է, որ արտադրած է ժողովուրդին եւ ոչ թէ մտաւորականներուն համար: Որովհետեւ արուեստի պահանջներուն հաւատարիմ չի մնար միշտ, անոր գործերը համեմատական կարեւորութիւն մը ունին մտաւորականութեան համար: Մենք պարտաւոր պիտի ըլլանք տակաւին երկար ատեն սպասել յայտնութեանը փիլիսոփայական նոր հանճարի մը, որ մեր մտահոգութիւններուն եւ բազմաթիւ կնճիռներուն ուղղութիւն տայ: Իպսէնի գործը որոշ ժամանակի մը համար միայն պիտի ապրի, եւ եթէ անոր պայքարը՝ ժամանակակից հարցերու լուծման համար անարժէք չէ, սակայն իրաւունք չի տար զինքը դասելու մեծ արուեստագէտներու շարքին մէջ: Հակառակ երբեմն հակասական եւ զիրար հերքող տեսակէտներուն, կը գտնենք որ հեղինակը ամէն բանէ առաջ արուեստագէտը փնտռելով, հետեւեալ առաւելութիւնները գտնել կը կարծէ Իպսէնի գործին մէջ. ա) Անոր մաքուր եւ ազնիւ գաղափարապաշտութիւնը. բ) Ներկայի եւ ապագայի ընկերութեան մէջ կնոջ վերապահուած դերին խոր հասողութիւնը: Կնոջ ազատագրական հարցին նուիրուեցաւ ան կատարեալ եռանդով, համոզուած ըլլալով անոր ընկերային մեծ կարեւորութեան: Մատնացոյց ըրաւ մասնաւորաբար կնոջ ազդեցութիւնը ընկերութեան եւ անհատին վրայ:

Այս գաղափարները բովանդակ ուժով արտայայտեց Իպսէն իր թատերգութիւններուն մէջ: Անցեալի թէ ներկայի մէջ, կինը գրաւած է տեղ մը, որմէ միայն կրնայ ստուեր տարածել այր մարդու կեանքին վրայ: Այս տկար եւ սակայն զօրաւոր, ստրկուհի եւ սակայն թագուհի էակը, անարգուած եւ սակայն այրերուն կողմէ պաշտամունքի առարկայ դարձած կինը, Իպսէն կը փորձէ բարձրացնել դիրքի մը, որպէսզի ան կարենայ, ստուերի տեղ, լոյս սփռել մեր կեանքի վրայ: Կինը բանաստեղծութեան եւ գեղեցկութեան մէկ հիմնական աղբիւրն է մարդուն համար: Իպսէն կը բաղձայ որ այս աղբիւրը մաքուր եւ կենդանի մնայ միշտ: Այս գաղափարներով Իպսէն կ'արդիականացնէ կնոջ ազատագրութեան հարցը եւ կը փոթորկէ հոգիները: Առաքեալի մը հաւատաւոր խանդովը կը փարի այս խնդրին լուծման, ու կը պայքարի այրերու եւ ընկերութեան բռնութեան դէմ: Իպսէնի համար կինը երջանկութեան, գեղեցկութեան եւ հիացումի անսպառ էակ մըն է: Եւ քանի որ մեր պաշտամունքին առարկան է ան, պէտք է զայն նուիրականացնել, որովհետեւ ա՛ն է դարձեալ յառաջդիմութեան ամէնէն զօրաւոր ազդակը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 — Շար.)

ՀԵՆՐԻ ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ

(ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ)

Հանրապետական կուսակցութեան Ազգային Ընդհանուր Ժողովը նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց համար կուսակցութեան փոխ–նախագահական թեկնածու նշանակեց ՄԱԿի մէջ ամերիկեան պատուիրակութեան մնայուն պատուիրակ Հէնրի Քապոթ Լոճ կրտսերը:

Հէնրի Քապոթ Լոճ ՄԱԿի մէջ Միացեալ Նահանգներու պատուիրակի պաշտօնին կոչուեցաւ դեսպանի տիտղոսով՝ նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ 1953 թուականին: Լոճ ամերիկեան պատուիրակութեան բանբերն ու ղեկավարն է, բացի երբ արտաքին գործոց նախարարը անձամբ կը մասնակցի ՄԱԿի նիստերուն:

Լոճի գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկն է ներկայ գտնուիլ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն եւ ներկայացնել Մ. Նահանգները: ՄԱԿի պատուիրակութեան անդամ նշանակուած օրէն, Լոճ տեւապէս պայքարած եւ պաշտպանած է Ամերիկան՝ համայնավար խմբակցութեան անդամ երկիրներուն կատարած յարձակումներուն դէմ:

Լոճ կը սերի քաղաքական մեծ անցեալի տէր ընտանիքէ: Մեծ հայրը, Հէնրի Քապոթ Լոճ, իր պաշտօնավարութեան հինգ շրջաններուն (1893–1921), եղաւ Մասաչուսէց նահանգի ծերակուտական, իսկ ծերակուտական ըլլալէ առաջ, եղաւ Ներկայացուցչական Տան անդամ: Եղբայրը՝ Ճօն Տ. Լոճ չորս տարի Քօննէքթիքէթ նահանգին կառավարիչ եղած է, իսկ այսօր Սպանիոյ մէջ Միացեալ Նահանգներու դեսպանն է: ՄԱԿի պատուիրակութեան անդամ ընտրուելէ առաջ, Լոճ Ծերակոյտին անդամակցեցաւ 13 տարի:

1936ին, երբ տակաւին 34 տարեկան էր, ծերակուտական ընտրուեցաւ: 1942ին վերընտրուեցաւ: Ափրիկէ գնաց, իբրեւ բանակի հազարապետ, ծառայեց ամերիկեան հրասայլերու առաջին զօրաբաժնին մէջ եւ կռուեցաւ՝ մաս կազմելով Լիբիոյ անգլիական ութերորդ բանակին:

Երբ կառավարական օրէնք մը արգիլեց ամերիկեան քաղաքացիներուն թէ՛ զինուորական եւ թէ ծերակուտական ըլլալ, Լոճ հրաժարեցաւ ծերակուտականի իր պաշտօնէն եւ գործնապէս կռիւներու մասնակցեցաւ Իտալիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ճակատներուն վրայ: Առաջին ծերակուտականն էր (քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր) որ բանակին ծառայելու սիրոյն կը հրաժարէր ծերակուտականի իր պաշտօնէն: Բանակին մէջ ծառայեց երկրէ երկիր, մինչեւ յաղթանակի օրը: Լոճ կը պատկանէր Պահեստիներու գործօն զօրաբաժնին, 1925էն ի վեր: Ան պարգեւատրուած է պատերազմական վեց աստղերով: Պրոնզէ աստղով, Արժանեաց շքանշանի Լեգէոնականի պարգեւով, ֆրանսական Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանով եւ Պատերազմական Խաչով: 1946ի ընտրութիւններուն, Լոճ ծերակուտական վերընտրուեցաւ եւ եղաւ Արտաքին Յարաբերութեանց հզօրագոյն Յանձնաժողովին անդամ: Միշտ պաշտպանեց արտաքին առեւտուրի սկզբունքն ու Մարշալի ծրագիրը եւ թիկունք կանգնեցաւ ՄԱԿին: Լոճի համաձայն, աշխարհի բարօրութեան բանալին ազգերու միջեւ սերտ գործակցութիւնն է: 1950ին նախագահ Թրումըն զինք նշանակեց ՄԱԿի մէջ Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան անդամ: 1951ին եղաւ Այզընհաուըրի նախագահութեան թեկնածութեան պայքարը ղեկավարողը:

Հէնրի Քապոթ Լոճ կրտսեր ծնած է 1902ին, Մասաչուսէց նահանգի Նեհենթ քաղաքը: Զաւակն է Ճորճ Քապոթի եւ Մաթիլտա Ֆրելինկհիւզէն Լոճի: Երեք տարուան մէջ պատուով աւարտեց Հարուըրտի համալսարանի չորս տարուան դասընթացքը, ստանալով պսակաւորի տիտղոսը 1924ին:

1932ին, տունէ տուն շրջելով, ընտրապայքարի մասնակցեցաւ եւ ընտրուեցաւ Մասաչուսէց նահանգին Օրէնսդիր Ժողովին անդամ, վերընտրուեցաւ 1934ին:

Երկու տարի ետք, թեկնածու ներկայացաւ ծերակուտական պաշտօնին եւ ընտրուեցաւ, իր հակառակորդէն 130.000 աւելի քուէ ստանալով:

Լոճ ամուսնացաւ օրիորդ Էմիլի Սիըրզի հետ, որ դուստրն է Պոսթընցի անուանի բժշկապետին: Ամուսնացան 1926ին: Ունին երկու զաւակ՝ Ճորճ Քապոթ եւ Հէնրի Սիըր Լոճ:

Լոճ կարող բեմբասաց մըն է եւ պատրաստաբան: Բառերը անոր բերնէն կ'ելլեն գլգլացող ջուրի պէս: Ունի ճկուն լեզու եւ սուր միտք: Խորհրդային բազմաթիւ դիւանագէտներ յարգանք ունեցած են հանդէպ Լոճի տրամաբանութեան եւ պատրաստաբանութեան: Հանգուցեալ Վիշինսկի, խօսելով Լոճի մասին, օր մը ըսաւ. «Այս մարդը շատ պերճախօս է, համոզիչ են իր բառերը, մեծ ապագայ ունի»:

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն իրենց մէկ հին ծանօթին մասին:

— Անբախտ մարդ է վերջապէս, կ'ըսէ առաջինը: **Ամուսնանալէն եւ զաւակներուն** մեծնալէն ի վեր, ամէն բան ձախող կ'ընթանայ:

— Այսի՞նքն, կը հարցնէ երկրորդը:

— Տղան՝ թատերական գործեր կը գրէ, զորս ոչ մէկ թատերախումբ կ'ընդունի խաղալ, աղջիկը՝ պատմուածքներ կը գրէ, զորս ոչ մէկ հրատարակիչ կ'ուզէ հրատարակել, կինը՝ վէպեր կը գրէ՝ զորս ոչ ոք կը կարդայ: Իսկ մեր բարեկամն ալ, կը ստորագրէ չէքեր, զորս ոչ մէկ դրամատուն կը վճարէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Հիւրերը լռեցին. ոմանք նշանակալից նայեցին իրար, ապա Կամսարականին, իսկ ծեր Վահեւունին կանչեց բարձրաձայն.

— Պիտի խորհել, այո… Իր գահակալութեան առաջին իսկ օրից Արշակը արքայ չեղաւ մեզ, այլ պատուհաս:

— Այո, պատուհա՛ս, — կրկնեց Կամսարականը եւ, շարունակելով իր խօսքը՝ յիշեցրեց, թէ ինչպէս Արշակը իր թագաւորութեան առաջին տարում մարդ պահանջեց արքունի զօրքի համար՝ Հայոց նախարարները համաձայնեցին, որ չվիրաւորեն նոր թագաւորին: Այնուհետեւ նա պահանջեց, որ իւրաքանչիւր նախարար ներկայացնի իր մարդոց եւ անասունների քանակը… Թէեւ այդպիսի բան չէր արել եւ ոչ մի արքայ, սակայն նախարարները Հայոց այդ եւս կատարեցին անտրտունջ:

— Ապա, — Կամսարականի ձայնը դողաց եւ խստացաւ, — Արշակ թագաւորը, խախտելով աւանդական ամէն կարգ ու օրէնք, պահանջեց, որ ես իմ Արտագերս եւ Կապոյտ բերդերը յանձնեմ իրեն… Ես այդ չկատարեցի հարկաւ: Այդ գիտէք ամէնքդ: Չյանձնեցի, վասնզի չէի կարող մերկանալ իմ զէնքերից… Չէի կարող զրկել ինձ ինքզինքս պաշտպանելու միջոցներից:

Կամսարականը թէեւ յուզուած, բայց դիտմամբ խօսում էր ձայնն իջեցնելով, որպէսզի իրեն լսեն ուշադիր: Խօսում էր եւ միաժամանակ աչքի տակով նայում, թէ ի՞նչ տպաւորութիւն է թողնում իր խօսքը: Նկատելով լսում են կլանուած՝ նա յիշեցրեց թագաւորի նոր հրովարտակը, որ արձակել էր մի ամիս առաջ՝ իր հիմնած քաղաքի համար մարդաժողով անելու… Չնայած իրենք զգուշացրին Արշակին յատուկ մի նամակով՝ ետ վերցնել իր հրովարտակը, բայց նա թողեց անուշադիր:

— Այդ ամէնը հաւանաբար քիչ համարելով՝ իր վերջին հրովարտակով կատարում է աւելի վրդովիչ գործ, — Կամսարականը թափով շտկուեց իր բարձի վրայ: — Նա սուտ արտօնութիւններով մեր ծառաներին հրապուրում է իր քաղաքը… Արդ, տէր նախարարներ, թողնե՞նք, որ նա գայթակղի մեր ծառաներին, թէ դիմենք արգելող միջոցների… Ես բնաւ չեմ կարծում, թէ Արշակը կամենում է վրէժխնդիր լինել միայն ինձնից՝ բերդերս իրեն չյանձնելու համար: Ո՛չ, ես այնպէս եմ կարծում, որ նա ցանկանում է խլել մեզնից, ամէնքիցս, մեր ունեցուածքը եւ դարձնել իր սեփականութիւնը:

— Այո, հնոց խօսք է. իշխանութիւնը արբեցնում է, — չհամբերեց ծեր Վահեւունին՝ անդադար աչքերը շողացնելով: — Արշակը ջանում է ոչ միայն տկարացնել մեզ, այլեւ՝ կործանել իսպառ…

— Այլ ինչ կարելի է սպասել մի թագաւորից, որ կոյր հօրը վտարեց Կաւաշ եւ դատապարտեց ճգնակեցութեան, — միջամտեց Բասենի նախարար Մանէճը:

— Այո, տէր նախարարներ, — յօնքերը կիտեց Կամսարականը, որ հիւրերից ոմանք ընդմիջելով, թոյլ չեն տալիս շարունակելու: — Արշակը կամենում է լինել միահեծան: Ես իրազեկ եմ, որ նա յար եւ հանապազ մի միտք է կրկնում, թէ պէտք է «ամրացնել Աշխարհը Հայոց»… Ամրացնե՛լ… սակայն ինչո՞ւ մեր բերդերով, մեր ծառաներով… Թո՛ղ ամրացնի իր մարդերով… Ու կրկնում է անվերջ, թէ «Շապուհը թշնամի է»… Այո, նա թշնամի է իրեն՝ Արշակունիներին: Շապուհը մեզ չի անի ոչինչ, եթէ հնազանդենք… Իսկ Արշա՞կը… Թէեւ հնազանդ ենք առաջին օրից, բայց շարունակ ջանում է վնասել մեզ, ստորացնել մեզ…

— Հարկաւ, առաւել լաւ է Շապուհը. նա չի խլի մեզնից ոչ մեր ծառաները եւ ոչ իրաւունքները, — բացականչեց Կամսարականի քեռայր Համունի Դաւիթ իշխանը:

— Վասնզի մեր արքայի գլխով մեծութիւններ են անցնում, — չարախնդաց դարձեալ Վահեւունեաց նահապետը: — Տակաւին ոչինչ չարած երկրի համար՝ խորհում է անմահութիւն: Կամենում է քաղաք շինել մեր ծառաների ձեռքով եւ իր անունը դրոշմել վրան:

Կամսարականը թէեւ դժգոհ էր, որ ընդմիջում են իրեն, բայց իբրեւ հիւրընկալ տանտէր, յարմար չհամարեց որեւէ ձեւով ընդհատել նրանց, այլ միայն ուզեց իմանալ, թէ շա՞տ ծառաներ են հեռացել նրանց տիրոյթներից, եւ առաջինը դիմեց Վահեւունուն.

— Այո, տէր Կամսարական, — գլուխը շարժեց ծերունին դառնացած: — Իւրաքանչիւր օր լուր եմ առնում, թէ այս եւ այն շէնից, թագաւորի հրովարտակից գայթակղուած, փախել է հինգ մարդ, տասը մարդ, չնայած տարաձայնել եմ, թէ փախուստի փորձ կատարողը կը պատժուի խստիւ՝ ծեծով, բանտարկութեամբ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

հաղորդելով հակիրճ բառերով եւ առանց մեկնաբանութեան: Միակ թերթը որ մեկնաբանութիւն ըրած է՝ «Երեկոյեան նոր Թերթ»ն է որ գրած է.— «Խրուշչեւի Նիւ-Եորք երթալը ժամավաճառութիւն է, որովհետեւ դրական ոչ մէկ արդիւնք կարելի է սպասել Արեւմուտքի ղեկավարներու հետ տեսակցութենէ մը»:

Խրուշչեւի օրինակին հետեւելով, արբանեակ պետութիւններն ալ իրենց ղեկավարները պիտի ղրկեն Նիւ-Եորք: Կոմուլքա պիտի գլխաւորէ Լեհաստանի պատուիրակութիւնը: Քատար՝ Հունգարիոյ: Մեհմէտ Շեհու՝ Ալպանիոյ, Ժիվքով՝ Պուլկարիոյ: Նովոթնի՝ Չեխոսլովաքիոյ եւայլն:

Խրուշչեւ, Ֆինլանտիոյ նախագահին ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութեան խօսք առած է, Հելսինքիի մէջ եւ յայտնած է որ Նորվեկիա եւ Դանիա «օրէ օր աւելի կ'օժանդակեն Ատլանտեան Ուխտի զինուորական պատրաստութիւններուն»: Գոհ է Ֆինլանտիոյ վարած քաղաքականութենէն: Այս առթիւ յայտարարեց թէ խորհրդային գիտնականները 60 թոն կշռող «խակական շոգեկառք» մը պիտի արձակեն, ի մօտոյ:

Զեկոյցով մը, Ֆինլանտա եւ Խ. Միութիւն ի մէջ այլոց կ'ըսեն.— «Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրները պէտք է չէզոք մնան»: Խրուշչեւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ Եւրոպայի տնտեսական եւ առեւտրական խմբակցութիւնները քաղաքական միտումներով կազմուած են:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ գրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ: Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու այս հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի, որ հայասէր հրամանատար Պրնուա տ'Աղիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր չարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն: 65 տարեկանէն վեր դուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերին հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF
chez M. Tékéian
142, Rue Paradis MARSEILLE

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ Սերճանեան – Արապեան ընտանիքները 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ 50 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, այս անգամ ալ, ինչպէս միշտ, բարեհաճեցաւ իր դրական համակրանքը արտայայտել մեր կազմակերպութեան հանդէպ եւ յատկացուց 392.000 Հ. Ֆ.: Այդ գումարով գնեցինք փրիժիտեր մը մեր օգափոխութեան կայանին համար եւ նոյնպէս հնարաւորութիւն ունեցանք 10 փոքրիկներ ընդունելու մեր կայանէն ներս:

Այս առթիւ հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատենք հրապարակով յայտնել մեր շնորհակալութիւնները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Աճարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի *զօրծողութիւնները* ձրի, *կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:*

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուաի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

*Արմաւ, «պաստխ», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տեսակ, Թահին հելվա, «վանիլ», չորքոլա, «նուշլէթ», «լորում», «սուճուղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (*բաքլավա եւ մոզա), *համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ձերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, քարամա, լաբերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւ եւայլն:*

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Այժան Արագ ԵՒ Նուրբ Ճաշակով Մեծ Խնամքով

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8893 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4694

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԱԾ Է

Կ'ԸՍԷ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ

Իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր զօր. տը Կոլ, երկուշաբթի օր տուաւ իր չորրորդ մամուլի ասուլիսը: Նախագահը խօսեցաւ տասը վայրկեան, ապա մէկուկէս ժամ պատասխանեց լրագրողներուն հարցումներուն:

Իր կարճ յայտարարութեան մէջ, տը Կոլ յիշեց որ խառնակ կացութիւն մը կը տիրէ ամէն կողմ, բայց Ֆրանսա հարկ եղածին չափ հաւասարակշռուած եւ հաստատուն է որպէսզի չազդուի այդ ընդհանուր խառնակ մթնոլորտէն: Տը Կոլ անդրադարձաւ նաեւ նոր անկախ դարձած պետութեանց ղեկավարներուն.— «Քաղաքական նոր ղեկավարներուն կարգին, կան որոնք հարկ եղած պայծառատեսութիւնն ունին, որպէսզի նուիրուին իրենց պետութեան եւ ժողովուրդին խոհական յառաջդիմութեան: Ասոնք պետական մարդիկ են: Կան սակայն միւսներու կարգին, շատեր որոնք չեն կրնար խուսափիլ աղմկալից յայտարարութենէ: Եթէ Ֆրանսա, իր յառակատեսութեան եւ հանդարտութեան մէջ, թոյլ չի տար որ ազդուի այդ բոլոր աղմուկներէն եւ խորտակումներէն, իրողութիւն է սակայն որ դէմ յանդիման կը գտնուի ծանրակշիռ խնդիրներու հետ որոնք, հոս, պատրուակներ կամ առիթներ են: Այս բոլոր խնդիրներուն առջեւ, Ֆրանսա ունի եւ կը շարունակէ իր ճամբան, այլ խօսքով՝ իր քաղաքականութիւնը»: Այս խօսքերէն ետք, տը Կոլ պատասխանեց շարք մը հարցումներու: Ինչպէս կը նախատեսուէր, առաջին հարցումը Ալժերիոյ կը վերաբերէր: Այս հարցումին առթիւ, տը Կոլ նախ ծանրացաւ ընդհանուր ձեւով ժողովուրդներու չափահասութեան վրայ, որ ըստ Զօրավարին «համապատասխան է Ֆրանսայի հանճարին»: Բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին վճռելու իրենց ճակատագիրը: Տը Կոլի համար, սակայն, գաղթատիրութեան վերջ տալու այդ շարժումը պէտք է կատարուէր առանց վտանգաւոր բախումներու: «Եւ որպէսզի այդպէս ըլլար, կ'ըսէ տը Կոլ, պէտք չէ որ այդ շարժումը ռուսեւամերիկեան մրցակցութեան մը վերածուէր, այլ տարբեր ճամբայ մը ընտրէր: Խորհրդային կողմը, այնպէս կարգադրուած է որ տարբեր ցեղէ մարդիկը հարցումներ չեն տար: Եւ այդ գործին մէջ Չինացիք կ'օգնեն Ռուսերուն»:

Նոյն ձեւով, տը Կոլ կը կարծէ թէ Արեւմտեանները համախոհ չէին եւ պէտք եղածին չափ չխորհրդակցեցան: Այս ուղղութեամբ, տը Կոլ քանիցս առաջարկած է, 1944էն սկսեալ Ռուզվելթի, ապա Թրումընի, Այզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի, որ համաձայնութեան գան, բայց ականջ կախող չէ եղած: Այս սխալ եւ անհաշտ քաղաքականութեան լաւագոյն ապացոյցն է այսօր՝ Քոնկօն: «Արդարեւ, եթէ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա հաշտեցուցած ըլլային իրենց դիրքը, տագնապին սկիզբն իսկ, եթէ այս երեք պետութիւնները միջոցներ ձեռք առած ըլլային որպէսզի օգնէին Քոնկոյի երիտասարդ պետութեան ճամբայ ելլելուն, եթէ այս երեք պետութիւնները քաջալերած ըլլային Պելժերը եւ Քոնկոցիները որ բնականոն եւ գործնական յարաբերութիւններ ստեղծեն, եւ վերջապէս, եթէ համաձայնած ըլլային ըսելու համար որ Քոնկոյի չափահասութիւնը ապահովուած եւ երաշխաւորուած է Արեւմուտքի կողմէ, այն ատեն արտաքին ոչ մէկ միջամտութիւն ընդունուած կ'ըլլար: Արդիւնքն ալ, կարծեմ, աւելի լաւ կ'ըլլար»:

Ապա, տը Կոլ կը խօսի Ալժերիոյ մասին.— «Ալժերական էականութիւն մը կայ: Ալժերական անձնաւորութիւն մը կայ: Ալժերացիներուն կ'իյնայ իրենց ճակատագիրը որոշել: Մինչ այդ մահմետական Ալժերացիներու յառաջացումը կը կատարուի: Անոնք են որ, հետզհետէ կը ստանձնեն պատասխանատուութիւնները»:

Տը Կոլ յիշեց որ այսօր 3700 մահմետականներ կան վարչական պաշտօնէութեանց մէջ: Երեք տարի առաջ 198 մահմետական սպաներ կային, այսօր անոնց թիւը 386ի հասած է: Պահեստի 25 սպաներ կային, այսօր 244 է անոնց թիւը: 1959ին եւ 1960ին 300 գործատուներ հաստատուած են Ալժերիոյ մէջ եւ Ֆրանսա վեց միլիառ նոր ֆրանք դրամագլուխ դրած է: Տը Կոլ տրամաբանական կը գտնէ որ Ալժերիա Ֆրանսայի կողքին մնայ, իր իսկ ազատ որոշումով: Ալժերիոյ շահն իսկ կը պահանջէ որ Ֆրանսայի կապուած մնայ.— «400.000 Ալժերացիներ, այսինքն Ալժերիոյ գործօն այրերուն մէկ հինգերորդը կ'աշխատին Մայր Երկրին մէջ: Հոն կը շահին իրենց ապրուստը եւ կ'ապրեցնեն իրենց ընտանիքները որոնք յաճախ ծովին միւս կողմը կը գտնուին: Անջատման կամ խզման պարագային, ո՞ւր պիտի երթան անոնք: Գահիրէ՞, Թունո՞ւզ, Ռապա՞թ, Փեքի՞ն, Մոսկուա՞, Նիւ-Եո՞րք: Եւ վերջապէս, այո կամ ոչ, պէտք չէ՞ որ Ալժերիան բարգաւաճ եւ արդի երկրի մը վերածուի: Եթէ այո, ո՞ր պետութիւնն է որ այդ դերը կը խաղայ այս պայմաններուն մէջ: Մէկ հատ.— Ֆրանսան»:

Այն անհաւատալի պարագային, երբ խզում որոշուէր, Ալժերիան ջարդերու, թշուառութեան, եւ անկարգութեան մէջ կ'իյնայ.— «Ալժերական Ալժերիան ճամբայ ելած է: Եւ այդ կը նշանակէ Ալժերիա մը որուն ճակատագիրը կախում ունի իր բնակիչներէն: Ոչ այնքան կոյր եմ, ոչ ալ այնքան անարդար, որպէսզի ուրանամ յուսախաբ յոյսերու եւ վիրաւորուած հոգիներու շարժումին կարեւորութիւնը որ ապստամբութեան կը մղէ Ալժերացիները»: Տը Կոլ կը հաւատայ որ մահափորձերէն ետք այն շունչը որ պիտի բարձրանայ վիրաւոր Ալժերիայէն, եղբայրութեան, գործակցութեան, ազատութեան եւ խաղաղութեան շունչն է: Ամէն վայրկեան կարելի է վերջ տալ կռիւներուն: Ամէն վայրկեան կարելի է պատուաւոր վերջ մը գտնել, բայց ատոր համար Ֆրանսան չի կրնար ընդունիլ որ արտաքին միակ կազմակերպութիւն մը կարենայ որոշել Ալժերիոյ քաղաքական ապագան. «Ցորչափ խօսքը դանակինն է, կարելի չէ քաղաքականութեան մասին խօսիլ»: Տը Կոլ կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսան գիտէ ի՛նչ կ'ուզէ եւ եթէ այդ նոյն արտաքին կազմակերպութիւնը, կը կարծէ թէ «Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան քուէարկած մէկ բանաձեւը կրնայ պարտադրել Ֆրանսայի որ ղեկը իրենց յանձնէ, այդ ալ բացարձակ պատրանք մըն է: Արդարեւ, նախ ՄԱԿը իր իսկ Ուխտին համաձայն ոչ մէկ իրաւունք ունի միջամտելու այն հարցերու որոնք միայն Ֆրանսայի ձեռնհասութեան կը պատկանին: Ապա, որովհետեւ այդ ժողովին մեծամասնութիւնը կը կազմեն մենատէր, անտեղեակ եւ խառնակ պետութիւններ: Եւ Ֆրանսան ոչ մէկ իրաւունք կը ճանչնայ այդ մեծամասնութեան»:

Տը Կոլ, միշտ հարցումներու պատասխանելով, խօսեցաւ նաեւ Մալիի մասին եւ ճանչցաւ Սենեկալի ինքնորոշման իրաւունքը: Եւրոպայի համար, հանրաքուէ մը առաջարկեց եւ ազգային խորհրդարաններու պատուիրակներէ մնայուն ժողով մը: Այլ խօսքով, տը Կոլ բաւարար չի գտներ եւրոպական երկիրներու գործակցութեան կազմակերպութիւնները եւ կ'ուզէ իրականութիւն դարձնել զօրաւոր եւ համախոհ Եւրոպա մը: Կ'ուզէ նաեւ վերաքննել Ատլանտեան Ուխտը:

Նախագահը դառն հեգնանքով մը վերջացուց իր ասուլիսը. «Ոմանք կ'ըսեն.— այո, հոս էք, բայց ձեզմէ ետք խառնակութիւն պիտի ըլլայ: Այն ատեն մէկը կը թելադրէ որ անմիջապէս խառնակութիւն ըլլայ որպէսզի իմ յաջորդութիւնս ապահովէ: Է՛հ, ձգեցէք որ մտածեմ»:

Նախագահին ճառը մեծ արձագանգներ չէ գտած տակաւին: Հաւանական չէ նկատուիր Ատլանտեան Ուխտի վերաքննութիւնը, ինչպէս կ'առաջարկէ տը Կոլ: Կարգ մը ֆրանսական շրջանակներ կը նկատեն թէ Նախագահին ճառը, ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ, հակասութիւններով լեցուն է:

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱՒ

Ինչպէս կը նախատեսուէր («Յառաջ», Օգոստ. 28) Շարլ Ազնաւուր բացառիկ յաջողութիւն գտած է երկուշաբթի իրիկուն Վենետիկի մէջ, «Հաննոսի անցքը» Քայաթի ժապաւէնին մէջ: Ֆրանսական բովանդակ մամուլը կ'ըսէ որ այդ ժապաւէնը շատ մեծ տպաւորութիւն գործեց մանաւանդ շնորհիւ իր մեկնարկուին՝ Շարլ Ազնաւուր, որ «Շարլի Շափլէնը կը յիշեցնէ, անոր լաւագոյն ստեղծագործութեանց մէջ եւ նաեւ Ռեմիւն իր ողբերգակ դերասանի խառնուածքով: Ազնաւուր Շարժարուեստի մեծագոյն դէմքերէն մէկը պիտի ըլլայ, ի մօտոյ»: (Օռոռ):

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՔԱԶԱՎՈՒՊՈՒ ԵՒ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԶԻՐԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ Կ'ԸՆԵՆ

Ժամը 18,05ին (20,05 ֆրանսական ժամով) նախագահ Քազավուպու կը յայտարարէր Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռէն. — «Պաշտօնանկ ըրի Լումումպան որ չահագործեց մեր վստահութիւնը եւ մեզի խաբեց: Բանակը իմ հրամանատարութեանս տակ է այլեւս: Նոր վարչապետ կը նշանակեմ՝ Ծերակոյտի նախագահ Ժոզէֆ Իլէօ»: Այս վերջինին պաշտօնը սակայն երկու ժամ տեւեց: Մինչ ամէն ոք կը մտածէր, ո՞ւր է Լումումպա եւ ոմանք նոյնիսկ կ'ըսէին թէ փախած է, Փաթրիս Լումումպա առօք-փառօք ձայնասփիւռի կայանը կը ներկայանար եւ կարեւոր «ճշդում» մը կ'ընէր: Ինք կը մնար Քոնկոյի վարչապետը եւ պաշտօնանկ կ'ընէր նախագահ Քազավուպուն, որ այլեւս ի վիճակի չէր իր պաշտօնը կատարելու: Յարդ յայտնի չէ թէ ի՛նչ է կացութիւնը: Կը թուի թէ Լումումպա տէրն է Լէոփոլտվիլի, բայց ուրիշ ոչ մէկ յստակ լուր կայ:

× Քասայի կռիւները կը շարունակուին նոյն վայրագութեամբ, ամերիկացի լրագրող մը սպաննուեցաւ առջի օր:

Քալոնճի, Քասայի «հանքային պետութեան» վարչապետը եւ Չոմպէ, Քաթանկայի վարչապետը կոչ մը ըրին աշխարհի: Երկուքն ալ միջազգային կարծիքին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն ջարդերուն վրայ եւ Լումումպայի բարբարոսութեանց: Քալոնճի կը շեշտէ թէ Ապահովութեան տնօրէնը՝ Օմոնոմպէ որոշած է մաքրել ամբողջ ցեղ մը (Պալուպաները), սկսելով մտաւորականներէն եւ ֆրանսախօս Ափրիկեցիներէն: Չոմպէ իր կարգին կը բողոքէ համայնավար միջամտութեան դէմ: Քոնկոյի իրական ղեկավարները, ըսաւ Չոմպէ, Լումումպայի կոնակն են, անոնց անուններն են՝ Սեքու Թուրէ, Նասր, Ֆերհաթ Ապպաս:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

Հելսինքի (1952), Մելպուռն (1956) եւ Հռոմ (1960), Ողիմպիականէ Ողիմպիական, զանազան ազգերու խումբերուն անդամ հայ մարզիկներու քանակը կ'աճի եւ որակը կը բարձրանայ: Այս տարուան խաղերուն մասնակցողներն են.—

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Իկոր Տէր-Յովհաննէսեան՝ *պարզ հեռացատկ*: Ալպէր Ազարեան եւ Ալպէր Ազնաւուրեան՝ *մարմնամարզ*: Վարդան Ծմէպարեան՝ *կռփամարտ*: Վարդան Յովսէփեան՝ *գունդի* արձակում: Իկոր Նովիկեան՝ *արդիական հնգամրցում*: Օրէրա Ոսկանեան՝ *պարզ հեռացատկ եւ 100 մեթր վազք*: Նորայր Մուշեղեան՝ *ըմբշամարտ*: Վալէնթին Չերնիկով եւ Մ. Ջահուկեան՝ *սուսերամարտ*: Արմենակ Ալաճաճեան՝ *«պասքէթպոլ»*: Եուրի Աբովեան՝ *լողարշաւ*: Ռաֆայէլ Չըմշկեան՝ *կշռաբարձում*: Տիկ. Գարագաշեանց՝ *սուզում*:

ՖՐԱՆՍԱ

Հայկ Պօղոսեան՝ *նաւարշաւ*: Փօլ Ծըգնաւորեան՝ 3000 *մեթր ցանկարշաւ*: Տիրան Մանուկեան՝ *մարմանդի վրայ «հոքէյ»*:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Հենրիկ Թամրազեան՝ *կշռաբարձում*: Վազիկ Ղազարեան՝ *կռփամարտ*:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Կէրի Թութեան՝ *սուզում*:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Աւետիս Քավլաքեան՝ *ոտնագնդակ*:

Իրենց երկիրներուն մէջ ախոյեանի կարգ գրաւող այս հայ մարզիկները, միջազգային հանդիպումներու ընթացքին ալ պատուաբեր յաղթանակներ տարած են արդէն: Հռոմի Ողիմպիական խաղերու վերջնական մրցումներուն մէջ, ամերիկահայ Թութեան՝ երկրորդ եւ խորհրդահայ Տէր-Յովհաննէսեան երրորդ տեղերը գրաւեցին իրենց մարզերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահ ընտրուեցաւ Լ. Սետար Սենկոր: Ղեկավարն է Սենեկալի Յառաջդիմական Միութեան: Ընտրուեցաւ խորհրդարանի միաձայնութեամբ (118 անդամ): Ֆրանսական խորհրդարանին մէջ երեսփոխան եղած էր ու միեւնոյն ատեն բանաստեղծութիւններու եւ քաղաքական յօդուածներու հեղինակ է: Մատակասկարի ընտրութիւններուն՝ Ցիրանանա եւ իր կուսակցութիւնը (ընկերվար-դեմոկրատ) ձայներու 77 առ հարիւրը ստացած են:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Սընտէյ Թայմզը կը գրէ թէ Պելժիոյ Պոտուէն թագաւորը որոշած է հրաժարիլ եւ Դրապեան միաբան դառնալ: Պրիւքսէլի շրջանակները կը հերքեն այս լուրը, մինչ թագաւորին եղբայրը՝ իշխան Ալպէր Հռոմ կը գտնուի եւ կը տեսակցի Վատիկանի կրօնական դէմքերու հետ, որոնց կարգին Կարդինալ Թառտինի:

«ԹԱՍ» գործակալութեան համաձայն, Խ. Միութիւնը համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը պիտի առաջարկէ ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադարձաւ: Հելսինքիէն մեկնած պահուն խօսք ուղղելով Ֆինլանտիոյ նախագահ Քեքքոնին յայտարարած է.— «Ուրեմն բարի գալուստ կը մաղթեմ: Յառաջիկայ Նոյեմբերին Մոսկուա կը սպասենք»: Ֆինլանտիոյ նախագահը ընդունեցաւ հրաւէրը:

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

"ՅՈՐԲԵԼԵԱՆ" ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Յոբելեան բառին մասին, նոյնպէս 1938ին, իբր վերջնական տեսութիւն մը կուգար տալ բազմահմուտ Հ. Ներսէս Ակինեան, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերուն մէջ (ԾԲ, Թ. 4–8, էջ 259–264):

Իրաւունք կուտար Շ. Նարդունիի ընդունելով որ հայ բնագիրը խանգարուած է. բայց մինչ Նարդունի իբր «բխածոյ մաս» կը համարէր Ցեսուայ Գրքին Զ. 5ի սա խօսքերը, «... յոբելինաւն, ի լսել ձեզ զձայն եղջեւր փողոյ. եւ եղիցի իբրեւ հարկանիցէք զփողն», Ակինեան՝ բաղդատութեամբ Որոգինէսի չորեքլեզեանին եւ Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանին լաւագոյն ձեռագիրներուն (Թ. 55 եւ Թ. 71), կ'եզրակացնէ թէ պարզապէս նեւատաջութիւն մը կայ համարներու. վերոյիշեալ խօսքը՝ երրորդէն անցնելու է հինգերորդ համարին մէջ, զոր պէտք է կարդալ այսպէս «Եւ եղիցի իբրեւ հարկանիցէք զփողն յոբելեանն, ի լսել ձեզ բզձայն եղջեր փողոյ»:

Նարդունին իր ուսումնասիրութիւնը կեդրոնացուցեր էր մէկ համարի վրայ. Ակինեան քայլ մը առաջ է տարեր. բայց եզրակացութիւնը նոյն է. չկայ յոբելինի – յոբելինաւ ձեւ:

Կայ սակայն յոբելեան բառը, որ իբր ածական՝ կը նշանակէ եղջերեայ. ուրիշ առումով՝ կը նշանակէ նաեւ շրջան 50 տարիներու: Հրեաներու քով յոբելեան կը կոչուէր այդ տարին (ամ Թողութեան), որովհետեւ սաստիկ շռնչող եղջերափողերով կը հռչակուէր:

Ըստ Ակինեանի, այս երկրորդ իմաստով գործածուած յոբելեան բառը սեռական հոլովով ալ յայտնուած է ոսկեդարու գրականութեան մէջ, եւ այդ է յոբելինի, որ գործածուած է Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ:

Յաջորդ դարերուն, Հայոց քով, յոբելեան բառը գործածուած է նաեւ իբր «50 ական շրջան աւուրց», իբրեւ յիսնօրեայ շրջան:

Ըստ Ակինեանի, յոբելենի ոսկեդարեան ձեւը՝ յաջորդ դարերուն է որ փոխուեր ու եղեր է յոբելինի կամ յոբեղինի (կը թուէ օրինակներ՝ Անանուն ժամանակագրութենէն, Օձնեցիէն, Խոսրով Վարդապետէն, Գրիգոր Նարեկացիէն):

Կ'եզրակացնէ թէ «Յոբելեանի սեռական՝ Յոբելինի ձեւէն ծագած է աշխարհաբարի մէջ այժմ գործածական յոբելինական, յոբելինաւոր... որոնք դասական լեզուի օրէնքով պիտի ըլլային յոբելենի, յոբելենական, յոբելենաւոր»:

×

Ինչպէս կը նկատէք, Հ. Ակինեան աւելի տրամաբանօրէն կը շարժի՝ քան իր նախորդը. չի դատապարտեր այժմեան յոբելինական ձեւը. կը բացատրէ միայն թէ ի՛նչպէս իր կարծած ոսկեդարեան յոբելենի սեռականը, դարերու ընթացքին, եւ արդէն իսկ Ը. դարէն՝ վերածուած է յոբելինի. ասիկա հետզհետէ ընդհանրացած է եւ հասած մեզի:

Արդարեւ լեզուներն ունին իրենց յաջորդական յեղաշրջումները. լեզուն՝ ժողովուրդին հետ կը քալէ, կ'արդիանայ, կը փոխակերպուի, կը կատարելագործուի. ու դարերն իրենց կնիքը կը դնեն լեզուին վրայ, զոր քերականագէտ մըն չի կրնար մէկ օրէն միւսը քանդել եւ հինին վերածել. Ներածութիւն, նախերգանք, արտածութիւն, տրամաբանութիւն, մակբայ եւայլն... այս բառերը բոլորն ալ խորթ են ոսկեդարու. բայց արդէն իսկ գրաւած են իրենց աթոռները եւ մեր լեզուին մէջ նուիրագործուած՝ հաղորդմեայ աւանդութեամբ:

Նոյնը կրնանք ու պէտք ենք ըսել նաեւ յոբելինական ձեւին համար:

Բայց աւելին կայ:

Լեզուաբան քերականագէտը պէտք է խորհի նաեւ այս փոփոխութեան կարեւորութեան մասին. ի՛նչպէս առաջ եկած է այս յոբելինական ձեւը. լոկ քննական պրպտումը մեզ կը մղէ ընդունելու՝ որ հարազատ ձեւն ըլլայ յոբելինի սեռականը: Արդարեւ նախնական յոբելենի ձեւը (ենթադրութիւն է ասիկա) դարերու ընթացքին չի կրնար փոխուիլ. ասիկա լեզուին երկաթեայ օրէնքներէն մէկն է. մեհեան–մեհենի, ցորեան – ցորենոյ, ո՛չ երբեք մեհինի, ցորինի: Մինչ հակառակը կրնայ պատահիլ. յոբելինի հարազատը կրնայ՝ աւելի ուշ շրջանի մէջ՝ անհմուտ գրիչներու կողմէ, ձեռագրի ընդօրինակութեան պարագային, վերածուիլ յոբելենի ձեւին, որ աւելի տրամաբանական կը կարծուի: Ասիկա բնագրի հրատարակութեան քննադատութեան մաս կազմող օրէնք մըն է, որու համաձայն՝ բացառիկ ձեւը աւելի եւս հնութեան իրաւունք կը ստանայ, մանաւանդ երբ հարցը ընտիր ձեռագրի մը մէջ ընթերցուածին մասին է: Այս եւ ասոր նման հազարումէկ մանրամասնութիւններով է արդէն որ կրնանք ձեռագրական ընտանիքներ բաժնել եւ անոնց մէջէն լաւագոյն օրինակները գտնել: Ժողովրդական լեզուով՝ ասիկա քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւն կը կոչենք, որ մեծ հմտութիւն եւ միանգամայն ողջմտութիւն կը պահանջէ. ինչ որ դժբախտաբար երբեմն կը պակսի նոյնիսկ ուղղագրական կամ քերականական սրբագրութիւններու նուիրուած սիւնակներուն մէջ:

Բայց յոբելինական ձեւի ծագումը այս ենթադրութիւններով չի լուծուիր միայն: Ունինք աւելի զօրաւոր ու դրական փաստեր:

×

Հ. Ներսէս Ակինեան, իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ կը թուէ Եւսեբիոսի Քրոնիկոնէն հատուած մը, ուր գործածուած է յոբելենական. դժբախտաբար, ու չենք գիտեր ինչո՞ւ, հակառակ իր սովորութեան, այս անգամ չի տար տեղիքը, չի նշանակեր թէ ուրկէ՞, ո՞ր էջէն առած է այդ նախադասութիւնը: Բայց մեզի դժուարին չեղաւ գտնել ատիկա (Տե՛ս Եւսեբիոսի Քրոնիկոն, տպ. Վենետիկ Ս. Ղազար, 1818, Բ. Մաս, էջ 66). «Սկիզբն ԽԱ յոբելինի ըստ եբրայեցւոց. իսկ յոբելեան ասի առ եբրայեցիս ամն յիսներորդ»:

Եւսեբիոսի Քրոնիկոնը ոսկեդարեան թարգմանութիւն է. ձեռագիրը՝ որմէ կատարուած է տպագրութիւնը, մագաղաթեայ պատկառելի հատոր մըն է, առնուազն ԺԲ. դարու գրչութիւն, ըստ հրատարակիչ Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի պրպտումներուն:

Հ. Ակինեանի յիշած վկայութեան վրայ՝ մենք կրնանք աւելցնել չորս հատ եւս.

Սկիզբն ԽԳ. յոբելինի (էջ 74)
Սկիզբն ԽԴ. յոբելինի (էջ 78)
Սկիզբն ԽԵ. յոբելինի (էջ 84)
Սկիզբն ԽԶ. յոբելինի (էջ 88)

Ասոնց հակառակ՝ անգամ մըն ալ կայ յոբելինի. «սկիզբն քառասներորդի երկրորդի յոբելինի առ հրեայս» (էջ 72):

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(2 — Շար.)

ԻԲՍԷՆԻ, ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ

ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՋԱՐՃԵԱՆ

Բ. ՇՈՓԵՆՀԱՈՒԷՐ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ

Այս գիրքը կարդալէ առաջ ի՛նչ գիտէինք առհասարակ գերմանացի այս համբաւաւոր իմաստասէրին մասին: Փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ անոր տեղը շատ որո՛շ էր եւ յստակ կերպով սահմանուած: Անիկա տասնեւիններորդ դարու այն միակ խորհողն էր, որուն իմաստասիրական վարդապետութիւններ կը հակասէին Ֆիխտէի, Շէլլինկի եւ Հէկէլի տեսութիւններուն: Ան կանուխէն տուած էր իրեն հետեւեալ հարցումը.— ի՞նչ է կեանքը: Ուսումնասիրելով, քննելով, պրպտելով և խորունկ մտահայեցողութիւններու նուիրուելով՝ գտած էր, թէ կեանքը վիշտի եւ արցունքի ծով է, տառապանքի եւ տանջանքի աշխարհ մը: Թէ ան զանդաղ մահ է եւ ոչնչացում, մեր ծնած օրէն իսկ սահմանուած անոր. թէ կեանքը տանջանքի եւ ձանձրոյթի անսահման օղակներէ բաղկացած է: Ուրեմն ինչո՞ւ համար, որո՞ւ համար եւ ի՛նչ յոյսով ապրիլ: Եւ այս բոլորին իբրեւ բնական հետեւանք, Շոփենհաուէր կը հիմնէր իր յոռետեսութեան փիլիսոփայութիւնը:

Եւ սակայն բժիշկ Ռ. Պազարճեան հոս ալ յանդուգն է: Խորապէս թափանցած ըլլալով Շոփենհաուէրի փիլիսոփայական գրականութեան, հոն՝ ուր ուրիշները յոռետեսութիւն կը տեսնեն, Պազարճեան լաւատեսութիւն կը գտնէ: Անոր նուիրուած գիրքն ուրեմն պրպտումի եւ ըմբռնումի այն միակ մեթոտով կազմուած է, որ յատուկ է, ինչպէս աւելի առաջ գիտել տուինք, Ռ. Պազարճեանի:

«Երբ ես քիչ մը մտերմացայ, կը գրէ իր գրքին մէջ, Շոփենհաուէրի գործին հետ, ես ինծի ցաւագին հարցում մը տուի, թէ ի՛նչպէս փիլիսոփայ մը, իր այնքան գեղեցիկ ու մեծ գաղափարներով, քննադատներու ձեռքին մէջ կրնայ այնքան անգթօրէն այլակերպուիլ: Բարութեան, մարդկային սիրոյ, հերոսութեան, գեղարուեստի եւ բարոյականի փիլիսոփայութիւն մը ի՛նչպէս կարելի է յոռետեսութեամբ դրոշմել»:

Շոփենհաուէր կարդալով՝ Պազարճեան կ'աղդուի անկէ. «Շոփենհաուէրով զգացի հոգեկան վերածնութիւն մը, նոր, ներզօր ու մաքուր կեանքի մը համար: Անոր փիլիսոփայութիւնը մէջս արթնցուց նոր բաղձանքներ, կեանքի համար ան ներշնչեց ինծի կամքի եւ յաղթութեան քաջութիւն մը: Ո՛րքան ողբալի, սուտ, փուճ, կեղծ ու հակասական թուեցաւ ինծի գրապաշտ անունով զարգացումը, զոր երիտասարդութիւնը կեանքէն եւ դպրոցէն ձեռք կը բերէ, բաղդատելով այն ազնիւ, բարձր, մեծ ու բեղուն խոհալին հետ, զոր Շոփենհաուէր կեանքին շնորհեց: Այն հոգեկան վերածնունդը զոր անոր փիլիսոփայութիւնը ներշնչեց ինծի, ամէնէն մեծ երջանկութիւնը կը նկատեմ ես, որ վիճակուած ըլլայ ինծի: Անոր գաղափարներուն ինքնատպութիւնը, դատելու ուժի յստակութիւնը եւ հրապուրիչ ոճը գերեցին զիս»:

Շոփենհաուէր ոչ միայն յոռետես, այլ նոյնիսկ «հիւանդագին հեղինակ մը» դասանողները խիստ բազմաթիւ են: Պազարճեան կը փորձէ ուրեմն եւրոպական մտաւորական դասուն համար նոր եւ ինքնատիպ փորձ մը: Ըստ իրեն Շոփենհաուէրի քննադատները սխալ ուղիով առաջնորդուած են: Ան մտադրութիւն չէ ունեցած փիլիսոփային այս կամ այն վարդապետութեան ճիշդ կամ սխալ ըլլալը հաստատել: Ան կը ներկայացնէ մեզի Շոփենհաուէրը այնպէս ինչպէս ան կը յայտնուի իր գործին մէջ, իրեն հիմնական նպատակ ընտրելով այն միտքը թէ անոր վարդապետութիւնը ոչ թէ յոռետես՝ այլ լաւատես է, քանի որ Շոփենհաուէրի փիլիսոփայական վարդապետութեան հիմնաքարը կը կազմէ բարոյագիտութիւնը, եւ բարոյագիտական – գեղարուեստական սկզբունքը: Ուր որ բարոյագիտութիւն չկայ, հոն չկայ նաեւ լաւատեսութիւն:

Պէտք է գիտել տալ թէ միտքը եւ ուսումնասիրելու եղանակը հոս ալ նորութիւն էին, եւ հետեւաբար ընդունակ՝ հակասութիւններու եւ թիւրիմացութիւններու, որոնցմէ ազատ չէր անտարակոյս Ռ. Պազարճեանի գործը: Մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր, եթէ փորձել ուզէինք, նոյնիսկ փոքր չափով, տալ ամփոփումը Շոփենհաուէրի իմաստասիրութեան որ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Ա.

Մայրութիւնը՝ զաւկի համար մարտիրոսութիւն մը եղած է յաճախ:

Սրտէն արիւն կ'երթար երբ իր այրի կնոջ չալն ուսին, — վասնզի իր ամուսնոյն մահուանէն վերջը սեւերը հանած չէր, — զաւկին ձեռքէն բռնած, ուրախ դէմք մը կեղծելով, հետիոտն կ'երթար Սկիւտար: Եւ ո՛րքան աղաչեր ու պաղատեր էր ազաներուն իր զաւակը որբանոց ընդունիլ տալու համար:

Որբանո՞ց. եւ ո՛վ միթէ այս հէք ու անտէրունջ որբէն աւելի այդ դժբախտ յարկը մտնելու իրաւունք ունէր:

Ներսէսը հիւանդանոցի վարժարանը դրին գլխիվայր, ու մայրը բոլորովին միայնակ ու անօգնական մնաց իր ամայի խրճիթին մէջ. բայց դեռ իր ապրուստէն կտրելով, շատ օր ցամաք հաց ուտելով, կը յաջողէր փոքրիկ գումար մը տանելու իր զաւկին՝ երբ ամիսը անգամ մը կ'երթար Եդի–Գուլէ անոր մօտ, սուրբի մը տեղը ուխտի գացող բարեպաշտուհւոյ մը պէս ջերմեռանդ ու ճշգապահ:

Բ.

Մարդկային տեսակէտով՝ որբանոցը հիւանդանոցէն շատ աւելի բարձր ու շատ աւելի սրբազան հաստատութիւն մ'է. վասնզի որբութիւնը դժբախտութեանց ամէնէն վերագոյնը ու ամէնէն նուիրականն է:

Այն անհաւասար մարտին՝ զոր զօրաւորը յաւիտեան կը մղէ տկարին դէմ, որբութիւնն սկիզբն է:

Եդի–Գուլէի մէջ ազգն հիւանդանոց եւ որբանոց մ'ունի. մահը՝ այս երկու հաստատութեանց մէջտեղը մնացած է միշտ. իրմէ առաջ կուգայ հիւանդութիւնը ու որբութիւնը իրմէ վերջը. մահը՝ տարօրինակ ու անխուսափելի միութեան գիծ մ'եղած է այս երկու աղէտներուն մէջ:

Վարժարանի մէջ Ներսէսի աշակերտութեան տարիներն անցան ամէն տղայութեան տարիներուն պէս դիւրասահ:

Դպրոցին մէջ քիչ շատ աշխոյժ անառակն էր, միշտ աւելի խաղի քան դասերու հետամուտ. ի բնէ բարի ու ընկերասէր, բայց անիրաւութեանց դէմ ըմբոստ ու խռովս:

Ո՛րքան դառն փորձերու ենթարկուեցաւ Ներսէսի այս բնաւորութիւնը որբանոցին մէջ. իր ուղիղ ու վայրենի դատողութիւնը երբեք չհամակերպեցաւ հոն տեսած անիրաւութիւններուն. զարմա՛նք, որ այդ զրկեալներու վայրին մէջ ալ զըրկանքներ տեղի կ'ունենային: Շատ հեղ պատահեցաւ որ Ներսէս ծեծ ուտէր իր ընկերոջ յանիրաւի պատժուելուն դէմ բողոքելուն համար: Դաստիարակը՝ որուն այս տղոց հսկողութեան հոգն յանձնուած էր, Աստուծմէ ու մարդոցմէ դըժգոհ, խստասիրտ ու անտանելի ծերունի մ'էր, որ իր բախտէն կրած ձախորդութիւններուն վրէժը իր խնամոց յանձնուած անմեղ տղաքներէն կը լուծէր:

Կառավարիչներու, հին վարժապետներու այն հաղուագիւտ տիպարներէն մին էր, որոնց այսօր հետաքրքրաշարժ հրէշի մը նայելու պէս կը նայինք:

Դանիէլ պատուելին՝ կարճահասակ ու բարբարոս ծերուկ մ'էր, որ ինքզինքը պզտիկ թագաւոր մը կը նկատէր իր սրահին մէջ. դիւրաթեք՝ բայց անբեկանելի գաւազան մը, իր արքայական աչարկումն էր անշուշտ. իր գաղափարը, իր աւանդութիւններն ունէր այս մարդը ուսուցչական ասպարէզին վրայ:

Հիմակուան վիճակը, նախատել ու արհամարհել, կը վերագրէր նախկին վարժապետաց ու տիրացուներու պակսելուն: Ինքը դեռ յոխորտ յամառութեամբ, մը անոնց սովորութիւններն ըստ կարի կը պահպանէր, իր բթացած ուղեղովը կը մտածէր թէ վարժապետի մը համար ներելի չէ երբեք ժպտիլ աշակերտաց առջեւ: Դժնեայ ու անողոք մարդ մ'էր որուն սրտէն ծերութիւնը ամէն մարդկային ու գորովոյ զգացում ջնջած էր:

Աշակերտները կը դողային իրմէ. ու հիւանդանոցին հոգաբարձութիւնն ինքն իրեն կը կարծէր թէ լաւագոյն դաստիարակն ունէր իր դպրոցին մէջ:

Ամէն աշակերտ ըստ կարի չէզոքացնելու կը ջանար այս կառավարչի դէմքով մարմնաւորեալ կատաղութիւնը. մին՝ ամէնէն երջանիկն աշակերտաց մէջ, վարժապետին ծառայութեանը յատկացուած էր. անոր մաքուր ջուր, սիկառին կրակ տալ, տնտես ախպարը կանչել, առնել որք էին իր առանձնաշնորհումները, պատժական խստութիւններէն զերծ կը կացուցանէին զինքը. ուրիշ մի քանիներ, սովորաբար էն գեղեցիկներն այս տարաբախտ մանկանց մէջէն, կառավարչին նախամեծար ու սիրելի աշակերտներն էին:

Վարժապետին աչքը մտնալ՝ այս էր մինչ հէք տղեկներուն միակ փափաքը, մինչ դեռ իրենց մանկական ու դառնացեալ սիրտը խուլ զայրոյթով կը լեցուէր այս մարդուն դէմ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(2 — Շար.)

այնքան ազմուկ հանեց իր ժամանակին:

Բայց հետեւինք Մ. Պարսամեանի քանի մը հիմնական միտքերուն, որոնցմով մօտեցած է փիլիսոփային գործին ու վարդապետութեան:

Յոռետեսութիւնը չի կրնար փիլիսոփայութեան առարկայ դառնալ, կ՚ըսէ Պարսամեան: Հետեւաբար՝ փիլիսոփայ, մըտածող, բարոյագէտ, բարեշրջական ու վերանորոգող փիլիսոփայ մը, որպիսին է Շոփենհաուէր, չի կրնար յոռետես վարդապետութիւններ քարոզող մը դառնալ: Շոփենհաուէրն է, որ փիլիսոփայութեան միակ առարկան կ՚ընդունի «Երջանկութիւնը փնտռել»:

Պարսամեան կ՚ուսումնասիրէ յոռետեսութեան ծագումը կամ աղբիւրը, եւ անոր արտայայտութեան զանազան ձեւերը: Կը զուգակշռէ Պայրընի, Կէօթէի, Լէոփարտիի եւ Շոփենհաուէրի երգած տառապանքի երգը, եւ կը գտնէ որ յոռետես երգը երեք ձեւով կը յայտնուի, անհատական, հաւաքական եւ տիեզերական:

Անհատական յոռետեսութիւնը ամենապարզ արտայայտութիւն մը ունի, երգել եւ ողբալ սեփական վիշտը, անձնական դժբախտութիւնը, մինչդեռ հաւաքականը ամէնէն բարձրագոյն ձեւն է յոռետես արտայայտութեան, ինչպէս օրինակ ժողովուրդի մը կամ ազգի մը ճակատագրին ողբը: Վերջապէս տիեզերականը, ուր բանաստեղծը, ինչպէս Պայրըն, Կէօթէ (Ֆաուստ) եւ Լէոփարտի կ՚երգեն ու կ՚ողբան տիեզերական անսահման վիշտը: Եւ փիլիսոփաներու յոռետեսութիւնը, համայն մարդկութեան տխուր ճակատագիրը երգելուն մէջ կը կայանայ:

Կեանքի դրապաշտ վարդապետութիւնը եւ Շոփենհաուէրի ըմբռնումը կը զուգակշռէ Պարսամեան եւ այսպէս կ՚ամփոփէ կեանքի ժամանակակից դրապաշտ վարդապետութիւնը.— Կեանքը այն միակ բարիքն է, զոր մարդ կը ստանայ: Ո՛չ մէկ բարոյականութիւն գոյութիւն ունի կեանքին մէջ: Ամէն միջոց թոյլ տրուած է հաճոյք ձեռք բերելու համար, կեանքը պաշտպանելու եւ երկարացնելու համար: Կրօնը սնոտիութիւն մըն է, բարոյականը առասպել մը: Դրապաշտութիւնը կը փառաբանէ ուժն ու պայքարը, ասոնք են անոր համար կեանքին հրամայական իտէալները...:

Մ. Պարսամեան զայրոյթով կը հարցնէ.«Ի՞նչ կը մնայ մարդուն, երբ իր մէջէն կրօնն ու բարոյականը վերցուին»: Դրապաշտ գիտութիւնը փոխանակ մարդուն երջանկութիւն բերելու, իր յառաջդիմող ու յաղթանակող ճամբուն վրայ, կեանքէն ու գոյութենէն յափրացողներուն դժգոհութիւնը կը զարգացնէ: Այս վարդապետութեան Պարսամեան կը հակադրէ Շոփենհաուէրի վարդապետութեան կեանքի իտէալը, որ մարդկային գիտակցութիւնը կ՚առաջնորդէ նոր եւ արդիական կրօնի մը, որ կը պարունակէ բոլոր առաւելութիւններն ու մխիթարութիւնները: Ան կը հաստատէր կեանքի անմահութիւնը, ան կը խոստանար Յաւիտենական Նիրվանայի գերագոյն երջանկութիւնը, որուն համաձայն դժբախտ մարդկութիւնը, որ անցած դարերուն եւ ներկայիս մէջ ողբով ու վիշտով հիւսած էր իր ճակատագիրը, պիտի գտնէ երանութիւն մը, որ ամէնուն՝ հարուստին ու աղքատին, գիտունին ու տգէտին, քրիստոնեային ու մահմետականին, առանց ցեղի, դասակարգի ու կրօնի խտրութեան, հաւասարապէս պիտի բաժնուի, ինչպէս ներկայի այնպէս ալ ապագայի մէջ:

Շոփենհաուէր մեզի ցոյց կուտայ բարոյականութեան իբրեւ հիմնական խարիսխ, ամենաքովանդակ սէրը: Ահաւասիկ քրիստոնէական այն վարդապետութիւնը, զոր կը գտնենք նաեւ Շոփենհաուէրի մէջ: Սէրը, բարոյականն ու հաւատքը, զոր դրապաշտութիւնը մարդուն սիրտէն վանեց, իր բոլոր յոյսերով ու փափաքներով, կրկին անգամ մարդուն վերադարձնողն եղաւ Շոփենհաուէր (էջ 88): Անոր վարդապետութեան մէջ կը գտնենք նաեւ հերոսին, սուրբին եւ հանճարին փառաբանութիւնը:

Հոս կը վերջանայ Շոփենհաուէրին նուիրուած գիրքը, որ կը պարունակէ ա՛յնքան չահեկան խորհրդածութիւններ, արժանի լուրջ ընթերցանութեան եւ վերլուծումի:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲՈՅՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բազմաթիւ դպրոցներու մէջ արուեստի ուսուցիչներ տղոց աչքը կը կրթեն, եւ երաժշտութեան ճամբով ալ ականջը կը կրթեն:

Սակայն տակաւին չէ եղած դպրոց մը, որ տղոց քիթը դաստիարակէր:

Եւ սակայն քիթը այնպիսի հարուստ ներաշխարհ մը կրնայ բանալ մարդուս առջեւ, որուն նմանը չե՛ն կարող բանալ մնացեալ զգայարանքները:

Տեսութիւնը, լսողութիւնը, ճաշակը եւ հպումը չեն կրնար արթնցնել այնքան վառ յիշողութիւններ, որքան հոտառութիւնը:

Նոր հնձուած խոտի, աչնան այրող տերեւներու, ախոռի, զանազան կերակուրներու, նոյնիսկ կաշիի հոտերը մեզի յանկարծօրէն կրնան բերել տարիներով թաղուած յիշատակներ, մեր մէջ արթնցնելով հոյակապ վայրկեաններու վերապրումը:

Հելէն Քելլր, կոյր եւ խուլ հեղինակը ըսած է. «Հոտոտելիքը այնպիսի հրաշագան կախարդ մըն է, որ մեզ հազարաւոր մղոններով տեղեր կը պտըտցնէ եւ մեր կեանքի բոլոր տարիները կը բռնէ մեր մտի պաստառին վրայ: Հոտերը զիս իրենց յիշատակներով կ՚երջանկացնեն աննկարագրելի կերպով եւ կը տխրեցնեն՝ վիշտերս վերստին բերելով ինծի»:

Գարնանային օրով կատարուած պտոյտ մը վերադարձին, ի՞նչպէս կրնաս բացատրել ռունգերուդ մէջ յամեցող արբշռանքը: Ծաղիկները կրնաս նկարագրել ըստ պատշաճի, սակայն ի՞նչ բառերով նկարագրել կարելի է՝ բոյրի հրաշքը:

Տեսողութիւնը անդորրութեան կը դառնայ մութ խաւարի մէջ:

Լսողութիւնը կրնայ լարել իր մեքենականութիւնը, եւ մնալ՝ ոչինչ լսելու դերին մէջ:

Սակայն ցերեկ ըլլայ թէ գիշեր, զգայուն քիթին համար անհոտ տեղ գոյութիւն չունի:

Նորածին հորթը, իր տկար սրունքներուն վրայ զողզղալով, բաց այլ անտես աչքերով, մօրը ստինքը կը գտնէ՝ հոտոտելիքին շնորհիւ:

Կովերը, խոզերը, մայր այծերն ու ոչխարները, եղնիկները, մասամբ ձիերը իրենց պզտիկները կը գտնեն եւ կը զատորոշեն հոտոտելիքին շնորհիւ:

Մարդկային դէմքին վրայ արտաքին քիթը տեսանելի է անշուշտ: Սակայն կայ նաեւ «ներքին քիթ» մը որ ռունգերու վերնամասին (ներքին) մէջ կը գտնուի, կազմելով բուն քիթը, որ աներեւակայելի նրբութեամբ հրաշակերտ մըն է:

Վերին ռունգերու խորաքանչիւր կող մին վրայ մասնայատուկ ջղաբջիջներ կան: Հոտի մասնիկներ, որ կազային վիճակով կը թեւածեն օդին մէջ, երբ կը հասնին այդ բջիջներուն, կը յառաջացնեն քիմիական հակազդեցութիւններ:

Աչքին ու ականջին հիմնովին հակառակ, (քանի որ այս երկուքը թրթռացման որոշ սահմանաչափէ մը անդին չեն կրնար անցնիլ), այդ ներքին քթի սարուածքը կարող է հոտերու անսահմանութիւն մը հակազդել:

Ամէն քայլիդ նորանոր բոյրերով կը դիմաւորուիս գարնան, օր մը կատարած մէկ պտոյտիդ ընթացքին: Նկատուած բան է թէ ծաղիկը ծղօտին վրայ, կամ թուփին մէջ, աւելի է հոտաւէտ քան երբ կը քաղես զայն ու կը տանիս քթիդ: Հովերուն թեւով եկած բոյրը աւելի գգլիչ է, քան մօտէն հոտոտուելով ստացուած բոյրը:

Ծաղիկները բոյրերու կապակցուած շատ խաղեր ունին:

«Մարզուած քիթ» ունեցողներ կրնան անձերու զբաղմունքը կանխագուշակել՝ անոնցմէ հասած հոտը «կշռադատելով»:

Թերեւս օր մը, երբ մարդիկ լրիւ հասկնան հոտին, բոյրին իմաստը, քիթը դաստիարակելու մասին առնեն հիմնական քայլեր, եւ ըստ այնմ ալ բանան մասնաւոր դասընթացքներ, ճիշդ ինչպէս գոյութիւն ունին դասընթացքներ՝ աչքին ու ականջին դաստիարակութեան համար:

Եթէ մէկ օր երջանիկ ըլլալ կ՚ուզես՝ գինովցիր: Եթէ երեք օր երջանիկ ըլլալ կ՚ուզես՝ ամուսնացիր: Եթէ ամբողջ կեանքիդ ընթացքին երջանիկ ըլլալ կ՚ուզես՝ տէրտէր եղիր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Ո՞Վ Է ԶՈՄԻԿ

Քոնկոյի դէպքերուն առթիւ, Լումումպայէն վերջ իր վրայ ամէնէն շատ խօսեցնող մարդն է Մոյիզ Զոմպէ, Քաթանկայի պետը:

Ծնած է Քաթանկայի Մուսումպա քաղաքը 1919ին: Հարուստ ընտանիքի զաւակ, վայելած է երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ Քոնկոյիններու շնորհուած կարելիութիւնները: Իր երկրին մէջ, բարձրագոյն զարգացում ստանալէ ետք, դըրկուած է Եւրոպա: Բազմաթիւ մայրաքաղաքներ այցելելէ վերջ, մեծ փորձառութիւններով եւ դրամով վերադարձած է իր ծննդավայրը: Ամուսնացած է զօրաւոր ցեղախումբերէ մէկուն պետին աղջկան հետ: Այսօր տէր եւ տիկին Զոմպէ ունին տասը զաւակ:

1951ին Քաթանկայի գաւառական խորհուրդի անդամ նշանակուած է, յետոյ՝ կառավարական խորհուրդի: Ձեռք առնուած է Լոնտոնի մէկ ընկերակցութեան նախագահի պաշտօնը: Սոյն ընկերակցութիւնը հիմնուած է 16րդ դարուն եւ մեծ ազդեցութիւն կը վայելէ այսօր ոչ միայն Քաթանկայի, այլ նաեւ Քազայ եւ Ան-կոլա նահանգներուն մէջ:

Զոմպէ հիմնած է կուսակցութիւն մը, որ տարւոյն սկիզբը ներկայացուեցաւ Պրիւքսէլի «կլոր սեղանի» խորհրդաժողովին, այդ կուսակցութիւնը կը պահանջէր որ գէթ դաշնակցային ձեւով գոյավիճակ մը շնորհուի Քոնկոյի պելճիքեան երկու երրորդը ապահովող Քաթանկա նահանգին: Լումումպայի կողմէ նշանակուած կեդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Քոնկոյի անկախութեան առաջին օրերուն իսկ հրաժարեցաւ եւ Զոմպէ ու Քանոքաթ ինքզինքնին կառավարութիւնը իրենց հակակշռին տակ առին:

Զոմպէ շատ զուարթ բնաւորութեան տէր մարդ մըն է, բայց անսահման հաւակրութիւն ունի Լումումպայի հանդէպ: Այս վերջինն ալ «ոճրագործ» կ՚որակէ Զոմպէն:

Զոմպէ կ՚ուզէ պահել բարեկամական յարաբերութիւնները Պելժիոյ հետ:

Զոմպէ մեծ վայելչութեամբ կը հագուի, ճարտար բեմբասաց մըն է ճարպիկ բանակցող մը: Զօրաւոր անհատականութեան տէր մարդ մըն է եւ լայն ժողովրդականութիւն ունի:

Երկու ճամբորդներ կը զրուցեն իրենց այցելած զանազան քաղաքներուն մասին:

— Անկասկած՝ Լոնտոնն աշխարհի ամէնէն մշուշոտ քաղաքն է, կ՚ըսէ անոնցմէ մէկը:

— Սխալ ես, կը պատասխանէ երկրորդը: Ես Լոնտոնէն աւելի մառախլապատ քաղաք մը տեսայ:

— Ո՞ր քաղաքն էր այդ, կը հարցնէ առաջինը հետաքրքիր:

— Ի՛նչ գիտնամ: Այնքան մշուշ կար որ չկրցայ հասկնալ, կը յարէ երկրորդը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Նոյնն արել եմ ես, տէր Վահեւունի, — խօսեց Բասենի Մանէճ իշխանը մի թանձրաթաւ ձայնով, որ միանգամայն համապատասխանում էր նրա լեցուն մըսեղ կազմուածքին: — Արել եմ. սակայն հեռանում են գիւղերանց, անյայտ ճանապարհներով, անտառներով... Իսկ երբ պատահաբար կալանում են դրանց եւ բերում ինձ՝ անիծեալներն խսպառ ուրանում են, թէ փախչելու ցանկութիւն են ունեցել: Սակայն երբ դոցա շօշափում են գաւազանով՝ նոր միայն խոստովանում են, որ խարուել են արքայի հրամանից եւ...

Կամսարականը գլուխը տարուբերեց հառաչելով:

— Ահաւասիկ, տէր նախարարներ, ինչպէս, որքան հասու եմ լինում, Արշակ թագաւորն ինքն է խախտում կարգը Հայոց Աշխարհի...

— Ճշմարիտ է, իշխան, ճշմարիտ է, թագաւորն ինքը, ի՛նքը, — կրկնեցին մի քանի ձայներ միասին: — Թագաւորն անտեսում է մեզ եւ խախտում աւանդական օրէնքները սուրբ:

— Մեր նախահայրերը չէ՞ որ Արտաշէսի եւ Տրդատի օրօք եղել են ազատ, չեն նեղուել երբեք...

— Եւ մեր ծառաներին նոքա չեն խլել մեզնից: Իսկ սա՞... իր հրովարտակով...

— Դա հրովարտակ չէ, — նորից խօսեց Կամսարականի քեռայր Համունի Դաւիթ իշխանը, — դա չարութեան յայտարար է: Արշակը դրանով խռովեց, զայթակղեց մօտերը: Թւում է ինձ, թէ բոլոր իմ ծառաներս պատրաստւում են հեռանալ, փախչել ծածուկ: Ես ամէնքին կասկածում եմ:

— Իսկ ես, տեարք, — նորից միջամտեց Բասենի Մանէճը, — ես մինչեւ իսկ երկիւղ ունեմ, որ իմ մարդերը սպանեն ինձ, որպէսզի իրենց փախուստն արգելող չլինի:

Կամսարականը նորից դառնացած չարժեց գլուխը.

— Ահաւասիկ՝ վիճակ, որ ստեղծել է թագաւորը Հայոց, — բացականչեց նա հեղնոտ: — Եւ պիտի թո՞յլ տանք, որ շարունակուի այս...

Լռութիւն իջաւ մի վայրկեան. Թւում էր՝ իւրաքանչիւրը որոնում է մի ելք, մի միջոց... Եւ այդ լռութիւնը խզեց դարձեալ ծեր Վահեւունին.

— Ի՞նչ կարելի է անել սակայն, Տէր Կամսարական:

— Ահա այդ իսկ նպատակով հրաւիրել եմ ձեզ, տէր նախարարներ, որպէսզի խորհենք միասնաբար մեր անելիքը: Խօսէք համարձակ եւ վստահ:

Վանանդի իշխան Զաքարէն կոկորդը մաքրեց խօսելու համար:

— Ես խորհել եմ, իշխան, — ասաց նա: — Առաւել բնական եւ օրինական կը լինէր, եթէ ինքներս հսկէինք մեր մարդոց եւ չթողնէինք...

— Իսկ ի՞նչպէս չթողնենք, — թաւաձայնեց Բասենի տէրը: — Ի՞նչպէս հըսկենք, երբ նոքա գնում են գիշերները, ծածուկ ուղիներով. եւ ոչ թէ իրենց կացարաններից, այլ պարզապէս դաշտից, սարից, աշխատանքի վայրից: Ես, ահաւասիկ, կարգել էի պահակներ, որ հեռացողին կալանեն եւ բերեն ինձ: Եւ սակայն... — ու Մանէճը կանգ առաւ գըլուխը տխրօրէն շարժելով:

— Եւ սակա՞յն, — հարցրեց Վանանդի տէր Զաքարէն:

— Սակայն պահակներն իրենք հեռացել էին հետները, — պատասխանեց Մանէճը հին զայրոյթից հեւալով:

— Ուրեմն պահակները պիտի լինեն վստահելի, — վրայ բերաւ նոյն Զաքարէն: — Եւ կամ՝ փախչել փորձողին պէտք է պատժել այնպէս, որ լինի խրատ այլոց, որպէսզի չհամարձակուեն այսուհետ... Պատժել խստիւ:

— Ես այդպէս էլ անում եմ, իշխան, — տնքաց Մանէճը: — Չի օգնում սակայն: Շարունակում են փախչել:

— Եթէ դա եւս չի օգնում, հարկ է ուրեմն դիմել խստագոյն միջոցի, — ձեռքը բռունցք շինած խօսեց Դաւիթ Համունի իշխանը:

Մինչ ամէնքը, խօսելով եւ խօսակցութեանը միջամտելով, յուզւում էին, տաքանում, Գաբեղէնից իշխան Սահակը մըտածում էր. «Ինչո՞ւ են բորբոքւում, տէր Աստուած... Մի՞թէ արժէ այդքան յուզուել մի քանի ծառայի, մի քանի շինականի համար եւ գժտուել թագաւորի հետ»: Նկատելով, որ յուզումը կարող է ծաւալուել, նա խօսելու իրաւունք խընդրեց եւ ասաց.

— Տէր Կամսարական, թերեւս գրենք մի նոր նամակ եւ կրկին խնդրենք, որ արքան խաչար հանի արքունի շէներից. չէ՞ իր շէները աւելի մեծաթիւ են, քան մերը: — Այստեղ Սահակ իշխանը շուրջը նայեց՝ տեսնելու եւ ստուգելու, թէ ինչպէս է ընդունւում իր առաջարկը, որ ըստ այնմ շարունակի կամ ընդհատի: Բայց նա աւելիքը չէր աւարտել տակաւին, երբ աւագ Համունին չոկուեց բարձի վրայ եւ ձեռքը բարձրացրեց:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նալիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդան-եան (Օվակենց Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուսացի (Աճօլէց գիւղէն): Պատերազ-մին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե-կացնել.— Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եսայեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողո-վըրդապետական Եկեղեցիին:

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակա-լութեամբ ստացած է Տիկ. Վերժին Յով-հաննէսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Խանտանեանէ 30.00 Ն. Փ., Պ. Զարեհ Զուհաճեանէ՝ 20.00 Ն. Փ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան (Շաւիլ) 100 Ն. Փ., իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ, Տիկին Նաւարեան (Նիս) 20 Ն. Փրանք:

ՎԵՆԵՏԻԿ (ԻՏԱԼԻԱ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպ-տեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկա-յանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8էն 18

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղե-կացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղ-թական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ-կական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնոր-դուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պար-տաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիր-եանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպ-տեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուա-ռի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ-բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա-պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան-դէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սոր-պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր ղե-րոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմ-բեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս-օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 **PARIS, 9e** MÉTRO : CADET

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Փր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Փր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Փր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Փր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Փր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Փր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Փր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Փր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Փր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրու-թեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97–01–72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հան-դերձատան համար երկու կիներ կ'ուզ-ուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդ-հանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեա-կին՝ (1918 – 1958):

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վար-չութեան:

500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերա-զարդուած, լաթակազմ:

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915:

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տա-րածումը Պոլիս եւ գաւառները:

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեք-սիքօ եւ Եգիպտոս:

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN.

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Փ.

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորայթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 8 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8894 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4695

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ
ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

Զօր. տը Կոլի մամուլի ասուլիսը եւ հոն մը յայտարարութիւնները ազգային եւ միջազգային հարցերու շուրջ, ընդհանուր ձեւով յուսախաբ եւ վերապահ ձգեցին շատերը եթէ ոչ բոլորը։

Ֆրանսական շրջանակները մանաւանդ, ...ին ծածկեր որ Նախագահը տեղքայլ կ՛ընէ եւ անմիջական լուծում մը չի տեսներ Ալժերիոյ խնդրին որ կը մնայ Ֆրանսա... մեծագոյն վէրքը։ Աջէն ձախ, բոլոր քաղաքական զէմքերը յուսախաբ են։ Եթէ «ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից, ժորժ Պիտօ յայտարարեց պարզապէս. — «Ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ կը մտածեմ։ Մասնաւոր նորութիւն մը չունիմ ըսելիք» ձախ ընկերվարական Տէփրէօ չէշտեց թէ տը Կոլի յայտարարութիւնը հիմնական հակասութիւն մը ունի, Ալժերիոյ մասին։ Բոլորը համաձայն են միայն մէկ կէտի շուրջ, նախագահին ոճը փոխած է։

Ափրիկեան շրջանակները ընդունելով հանդերձ որ տը Կոլ միակ մարդն է որ կրնայ լուծել ալժերական հարցը (Մարոք), կը գտնեն սակայն թէ այլեւս կարելի չէ պատրանքներ ունենալ տը Կոլի մասին (Թունուզ)։ Ալժերիոյ եւրոպական շրջանակներուն համար, տը Կոլ կ՛ուրանայ Սեպտեմբեր 18ի յայտնած սկզբունքները (ֆրանսականացում – ընկերակցութիւն – անկախութիւն) քանի որ այլեւս չի խօսիր ֆրանսականացման մասին։ Զինուորականներուն համար, մէկ խորութիւն կայ՝ նախ յաղթել, ապա կը խօսուի մնացեալին մասին։

Օտարները աւելի խիստ են. — «Քարոզ մըն է անապատին մէջ», կը գրէ պահպանողական թայմզը, մասնաւոր վերապահութեան արժանացած են նախագահին կարծիքները Ատլանտեան Ուխտի եւ Եւրոպայի մասին։ Ռուսներուն համար տը Կոլի ոճը պաղ պատերազմի լեզուն է։

Անկախ Կազէթ տը Լօզանը կը գրէ. — «... 70 տարեկան այս մարդը զոր պատերազմը երկու անգամ իշխանութեան գլուխ բերաւ, կը խաղայ այն իշխանական հեղինակութեամբ զոր խաղացողը ունի երբ չուզեր ցոյց տալ իր կիրքը։ Իր պայծառատեսութեան եւ իր հանդարտութեան մէջ — մթնոլորտ մը զոր երկրին կը վերադարձէ – տը Կոլ միայն յոյսին կը ձգէ իր գործը առաջնորդելու պաշտօնը։ Գալով ժողովուրդ, – իր նախարարները եւ լրագրողները որոնք մօտիկ կ՛ընեն իրեն, զանոնք կը ձգէ իրենց ներկայ մտահոգութիւններուն»։ Կենեքրալ Անցայկըր (անկախ, Պոն) կը գրէ թէ տը Կոլ ջրեց այն բոլորքաները որոնք նուիրական ենԱտլանտեան համար։ Արհամարհեց եւրոպական բոլոր կազմակերպութիւնները, տը Կոլ հայրենիքներու Եւրոպան կ՛ուզէ, եւ կը շարունակէ «նախագահը Ֆրանսայի փառաւոր անցեալին մէջ կ՛ապրի։ Ընդհակառակն Արեւմուտքի իմաստուն ռազմավարներ կը կրկնեն Սթալինի հին հարցումը «Պապը քանի՞ զօրաբաժին ունի Եւրոպայի մէջ»։

Իսկ Մոնտի մէջ Սիրիիւս շատ իմաստալից խմբագրական մը կը գրէ եւ կ՛եզրակացնէ. — «Ֆրանսացիները ի մօտոյ պիտի գիտնան թէ այն միապետը, որուն, ... վայրկեանի մը յանձնեցին, իրենց ճակատագիրը ...

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Սեպտ. 3, 4, 5) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Յառաջիկայ Հոկտեմբերին դատուելիք ամբաստանեալներու թիւը 450ի հասած է։ Ասոնց բոլորին ալ գլխաւոր յանցանքն է սահմանադրութիւնը բռնաբարած ըլլալ։ Ազգ. Միութեան կոմիտէի բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին տուած է նաեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները. —

Դատավարութեան սրահը պիտի կրնայ վեց հարիւր հոգի պարունակել, բացի ամբաստանեալներէն։ Այս վեց հարիւր աթոռէն երկու հարիւրը տեղացի եւ օտար լրագրողներուն, քանի հարիւրը ամբաստանեալներու մօտիկներուն, 220ը նահանգներուն, 150ը պետութեան եւ կառավարութեան աւագանիին ու դիւանագիտական մարմնին պիտի յատկացուին։ Նահանգներու յատուկ 220 աթոռներէն 40ը Պոլսոյ կը պատկանին ու ժողովուրդին պիտի յատկացուին մէկ հոգի մէկ նիստի պիտի կրնայ ներկայ գտնուիլ։

Իւրաքանչիւր թերթէ կամ հանդէսէ ամէնէն շատ երկու թղթակից պիտի կրնան հետեւիլ դատավարութիւններուն, իւրաքանչիւր անուանացանկ մէկ ամսուան համար ի զօրու պիտի ըլլայ երկրորդ ամիսը պիտի վերանորոգուի։ Լուսանկարիչ – թղթակից պիտի չընդունուի Եասը Ատա. մամուլին լուսանկարները պիտի հայթայթուին բանակին՝ լուսանկարչական կեդրոնին կողմէ։

Դատավարութիւնները սկսելէն ետք, ձայնասփիւռը 15էն 30 վայրկեան տեւող Եասը Ատայի լուրեր պիտի հաղորդէ, ամէն օրուան նիստերուն ամփոփումը կամ ձայնագրուած կարեւոր դատավարութիւնները հանրութեան պիտի հաղորդուին։

Բանակին շարժանկարի եւ լուսանկարի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ կացութիւնը միշտ խառնակ է։ ՄԱԿը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ եւ գրաւեց Լէոփոլտվիլի օդակայանը եւ ձայնասփիւռի կայանը։ ՄԱԿի ուժեր պահակ կեցած են նաեւ Քասավուպուի բնակարանին առջեւ։ Լումումպա միշտ կառավարութեան տէրն է կոթնելով Խորհ. Միութեան։ Իր տրամադրութեան տակ ունի 11 Իլիուշին օդանաւեր։ Զոմպէ եւ Քալոնճի մամուլի ասուլիս մը տուին յայտնելով թէ Լումումպա պէտք է բարձրագոյն ատեանի առջեւ քաշուի եւ դատուի իբրեւ դաւաճան։ Քասայի վայրագ կռիւները կը շարունակուին։

ԵՐԿՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ, Միչըլ եւ Մարթին որոնք մաս կը կազմէին Մ. Նահանգներու գաղտնի սպասարկութեան, իբրեւ ծածկագիր գրութիւններու մասնագէտ, Խ. Միութիւն ապաստանեցան։ Անմիջապէս Խ. Միութեան քաղաքացիութիւնը ստացան։ Յունիս 24ին, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ փախուստ տուած էին, Մ. Նահանգներէն։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորին ընտանիքը Եւրոպա մեկնեցաւ, ապահովութեան համար։ Թագաւորը Ամման կը մնայ։ Այս առթիւ յայտարարած է. — «Ի՞նչ արժէք ունի թէ ուր կը մեռնիմ»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը վերահաստատեց մահապատիժը, նկատի առնելով որ վերջին ամիսներուն ընթացքին ահաբեկչական արարքները բազմացած են։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. —

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս եւ Ծայր. Պատրիարք Ամենայն Հայոց, Փարիզ պիտի ժամանէ Սեպտեմբեր 12ին, Երկուշաբթի օր։

Իրեն կ՛ընկերանան Գերաշնորհ Տէր Կոմիտաս Եպիսկոպոս Տէր Ստեփանեան՝ Առաջնորդ Վրաստանի, Տէր Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեան՝ զաւազանակիր եւ Պ. Հայկ Առաքելեան՝ քարտուղար։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

կեդրոնը պիտի շարժանկարէ ամբողջ դատավարութիւնը եւ յարմար դատած մասերը պիտի ցոյց տայ ժողովուրդին։ Արգիլուած է լուսանկարչական գործիքով ոտք կոխել կղզի։

Եասը Ատայի եւ Տոլմապահչէի միջեւ պահիչէ թիփով շոգենաւ մը պիտի երթեւեկէ։

Եթէ օդը թոյլատու չըլլայ, այն անձերը — օրինակ՝ վկաները — որոնք անհրաժեշտ են դատավարութեան համար, թռչանով պիտի փոխադրուին կղզի։ Այս պարագային լրագրողները պիտի չկրնան կղզի երթալ։ Եթէ օդերեւութաբանական պայմանները վատթարանան մինչ լրագրողները եւ ունկնդիրները կղզի կը գտնուին, իրենց բնակութիւն պիտի հայթայթուի Եասը Ատայի մէջ։ Լիման ճաշարանը պիւֆէ մը պիտի հաստատէ կղզին մէջ։ Երբ բոլոր պատրաստութիւնները լրանան, կղզիին եւ քաղաքին միջեւ գոյութիւն պիտի ունենան 24 հեռաձայնի գիծ, 12 թելեքսի գիծ եւ երկու ռատիօ-փոքոյի գիծ, զորս լրագրողները փոխն ի փոխ պիտի օգտագործեն։ Պիտի չթոյլատրուի որ մասնաւոր կերպով գիծ վարձուի։

Բաները ըսաւ թէ անհիմն է այն լուրը՝ որուն համաձայն դատավարութիւնները Նիւրէնպերկի օրինակին վրայ տեղի պիտի ունենան, թէ յայտնի չէ դեռ պատիժներու գործադրութեան վայրը, եւ թէ ամբաստանեալները դատավարութեան ընթացքին պիտի չկրնան շփում ունենալ իրենց ընտանիքներուն հետ։ Փշաթելերով եւ ականներով անջատուած են դատարանը եւ այն վայրը ուր ներկայիս կը գտնուին ամբաստանեալները։ Կղզիին մէջ այժմ 496 հոգի կը գտնուին։

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ նոր կառավարութիւնը ընկերվարական հակում պիտի ունենայ։ Ազգ. Միութեան կոմիտէն կը գտնէ որ երկրին կարիքները այդ կը պահանջեն։ Առաջին առթիւ պիտի կարգադրուին հետեւեալ հարցերը. — Բժշկութեան պետականացում, հակաժողովրդակավարական օրէնքներու հաշուեյարդար եւ կրթական զօրաշարժ։

× Անկեալները զանազան քաղաքներու փաստաբաններուն կը դիմեն իրենց պաշտպանութեան համար։ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ճէլալ Պայար յայտարարեց թէ փաստաբան չուզեր եւ դատարան պիտի չներկայանայ։ Մենտերէս կնոջը նամակ գրած է եւ փափաք յայտնած է որ Իզմիրէն, Պոլսէն եւ Անգարայէն մէկական փաստաբան բռնէ։ Անգարայէն երեք փաստաբաններ մերժած են սակայն Մենտերէսը պաշտպանելու պաշտօնը։

× Համալսարանէ եւ լիսէէ վկայուած մանկամարտուհիները պարտաւորիչ ծառայութիւն պիտի ընեն։ Այրերու զինուորական ծառայութեան փոխարէն, անոնք ալ ուսուցութիւն պիտի ընեն, իրենց բնակած քաղաքներուն մէջ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Խոր ցաւով կ՛իմանանք թէ Յակոբ Տէր-Յակոբեան յանկարծամահ եղած է Զորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, իր բնակարանին մէջ, Փարիզ։

77 տարեկան էր։

Բնիկ Կեսարացի, փոքր տարիքէն Պոլիս փոխադրուած, իր կրթութիւնը առած է Պոլսոյ մէջ, կարճ ժամանակ մը յաճախած Վենետիկի Մխիթարեանց վարժարանը։

Յետոյ նուիրուած է հրապարակագրութեան, — իր կուռ եւ սեղմ ոճով կը ներկայացնէր գրական երիտասարդ սերունդը որ որոշ յեղափոխութիւն կատարեց Հայ մամուլին աւանդութեանց մէջ։ «Նոր սարսուններու բարեկամ», յառաջապահ գրողներու խումբ մը կը կազմէր Մեծարենցի, Շ. Միսաքեանի, Գեղամ Բարսեղեանի, Վահրամ Թաթուլի, Ահարոնի հետ։

Իբրեւ գրական ծածկանուն՝ կը գործածէր Յ. Խարտաշ։

Աշխատակցած է «Սուրհանդակ», «Արեւելք», «Հայրենիք» թերթերուն, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ներուն։ Անդամ էր «Մանզումէի Էֆքեար» եւ «Վերջին Լուր» թերթերու խմբագրութեան։

Փարիզի մէջ՝ կ՛աշխատակցէր «Յառաջ»ի, «Անդաստան»ի եւ «Զուարթնոց»ի։

Կեանքի մէջ պահպանողական, գրականութեան մէջ յեղափոխական, ինքնատիպ գրագէտ մըն էր, որ իր աւիշը սպառեց առաւելապէս մամուլին մէջ՝ քիչ բան տալով գրականութեան, – Ուր խեցիներ ժողվեցի հատորը, զոր կրնար ճոխացնել թերթերու մէջ կորսուած այլ կտորներով, այսօր ալ կը կարդացուի տակաւին։ Վերջերս տպագրութեան յանձնած էր Պարտիզակի նուիրուած հատոր մը։

Եղած է Պարտիզակի միւտիր՝ Թրքական Հուրիէթի շրջանին։ Մասնակցած է կաթողիկոսական ընտրութեանց՝ պատգամաւոր երթալով Էջմիածին, երկու անգամ, Պոլսէն եւ Փարիզէն։ Անդամ էր Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան։ Պատուոյ նախագահ՝ Հայ Գրողներու Միութեան։

Փարիզի մէջ հիմնած էր տպարան մը, ուր կը տպուէր Յառաջը երկար տարիներ։ Իր տպարանէն լոյս տեսած են նաեւ բազմաթիւ արժէքաւոր գործեր։

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Զարուհի, Տորք եւ Մեսրոպ Տէր-Յակոբեաններուն եւ ընտանիկան պարագաներուն։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին. —

1.— Ընկ. Մ. Իշխան, փոխ-տնօրէն Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանին, ընկեր Գարամարտեան, տնօրէն Հալէպի Քարէն-Եփփէ ճեմարանին։ Ընկ. Մ. Իշխան յայտնեց թէ Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ Փարիզ հրաւիրուած են Հայ վարժարաններու ութ տնօրէններ, արեւելքի այլ ժողովուրդներու վարժարաններու տնօրէններու կարգին, ծանօթանալու համար ֆրանսական տիպար վարժարաններու (էնսթէթիւ փետակոժիք «փիլոթ») կազմակերպութեան։ Հայկ. խումբին երթուդարձի ճանապարհածախսը ստանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը։

2.— Մեր բարեկամը Պ. Վահէ Սէթեան (Պէյրութէն) իր ընտանիքով։

3.— Լաթաքիայէն ընկեր Գէորգ Թոփճեան եւ իր ընտանիքը, չքաւորներու ... համար Երուսաղէմ մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

"ՅՈԲԵԼԵԱՆ" ԲԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բայց առնչմէ բան չի հետեւիր. որովհետեւ այս բոլոր վկայութիւնները, Հ. Ակինեանի յիշատակածն ալ, առնուած են Քրոնիկոնի այն էջերէն, որոնք հայերէն թարգմանութեան մագաղաթեայ օրինակին մէջ կը պակսին, եւ Հ. Մկրտիչ Աւգերեան իր կողմէ լրացուցած է այդ էջերը, ուրիշ հեղինակներէ՝ գլխաւորապէս Սամուէլ Անեցիէն հաւաքելով, կամ լատիններէն հատուկտորներէ թարգմանելով:

Աւգերեան ինք կը գրէ 37րդ էջին վրայ. «զպակասորդն քանի մի յաջորդ կայսերաց՝ դիւրաւ լցցեա յայլոց մատենագրաց, այսպէս».

Քանի մը էջ վերջ՝ կը գրէ. «զյառաջաբան կանոնին զոր մեզ պակասեալն լրնումք կրկին թարգմանելով ի Լատինականէն Հերոնիմոսի, և ի Յունական հատուածոց... համեմատութեամբ ընդ Սամուէլի Երիցու» (էջ 39):

Հուսկ, 90րդ էջին տակ կը յայտարարէ. «Յայս վայր ի Սամուէլէ եւ յայլոց լրացուցաք զկանոնն, որ յայսմհետէ շարունակի յօրինակի մերում»:

Անտարակոյս, Հ. Ակինեանի ուշադրութենէն վրիպած է այս պարագան, եւ իր տեսութիւնը հաստատած է խախուտ հիմերու վրայ:

×

Մեր ուշադրութիւնը կ'ուզենք այժմ կեդրոնացնել նոյն Քրոնիկոնին մէկ ուրիշ էջին վրայ, (Բ. Մաս, էջ 110), ուր կը կարդանք յայտնապէս.

«Սկիզբն յիսներորդի եւ առաջնորդի ՅՈԲԵՂԻՆԻՆ՝ ըստ եբրայեցւոց թուոյ»:

Այս անգամ տարակոյս չկայ. յոբեղինին դիմ, ցոյց կուտայ մագաղաթեայ հին օրինակին նկարագիրը: Նոյնը նոյն ձեւով յատկապէս ստուգեցինք ձեռագրին մէջ (Ս. Ղազարու թիւ 931, էջ 165): Ծանօթ է որ Ս. Ղազարու այս նոտրագիր ձեռագիրը, օրինակուած Գէորգ դպիր Տէր-Յովհաննէսեանէ, «մինչեւ ի նշանախեցսն եւ ի խեցխեղխիս նորին» հաւատարիմ է վերոյիշեալ մագաղաթեայ օրինակին, ըստ դրչին վկայութեան (Յիշատակարան, էջ 231): Ապա ինք Հ. Մկրտիչ Աւգերեան, 1802ին Պոլիս երթալով, կրկին համեմատած է զայն՝ մագաղաթեայ օրինակին հետ, եւ վերահաստատած է «ամենայնիւ ճշդութիւն սորա օրինակիս» (Անդ, յիշատակարան, էջ 231):

Ուրեմն, կ'եզրակացնենք, թէ հակառակ Շ. Նարդունիի եւ Հ. Ներսէս Ակինեանի հաւաստումներուն եւ սայթաքումներուն, յոբելեան բառի ոսկեդարեան ձեւով սեռականն է յոբելինի, գրուած յոբեղինի. ապացոյցը՝ դարձեալ Քրոնիկոնէն է (Բ. Մաս, էջ 110):

×

Հ. Ակինեան 1938ին յայտարարած է թէ ոսկեդարեան ձեւ է յոբելենի, յոբելենական:

Բայց ո՛վ զարմանք. այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ բազմահմուտ Հ. Յակոբոս Տաշեան, իր Ձեռագրաց Ցուցակի ճակատին, 1895ին կը դրոշմէ. «ի մեծահանդէս տաւնի յիսնամեան ՅՈԲԵԼԻՆԻ քահանայութեան... Հ. Արսէն Վ.ի Այտընեան»:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 1911ին լոյս տեսած «Յուշարձան, գրական ժողովածոյ»ի ճակատին, նոյն ինքն Հ. Ամսօրեայի խմբագիր՝ Հ. Ներսէս Ակինեան կը դրոշմէ «առթիւ հարիւրամեայ ՅՈԲԵԼԻՆԻ հաստատման Մխիթարեան Միաբանութեան ի Վիէննա». եւ առանձին էջի մը վրայ եւս. «Ամենապատիւ Տեառն Տ. Գրիգորի Վ.ի Գովրիկեանց, ... առթիւ 50 ամեայ ՅՈԲԵԼԻՆԻ քահանայական ձեռնադրութեան»:

Այդ թուականներուն տակաւին Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին գիւտը եւ տպագրութիւնը կատարուած չէ՞ր միթէ...

×

Այստեղ կ'ուզենք տալ նաեւ մէկ քանի ուրիշ վկայութիւններ, քաղուած յետ ոսկեդարեան հեղինակներէ, որոնք կուգան ծանրացնել յոբելինի բառին կշիռքը:

Քանի մը վկայութիւն տուած է Հայկազեան՝ յոբելեան բառին տակ. անոնց վրայ աւելցուցած է օրինակ մը՝ Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ: Նմանապէս Հ. Ակինեան, իր կարգին, կուգար աւելցնել վկայութիւններու թիւը, ի նպաստ յետ-ոսկեդարեան յոբեղինին:

Ահա երկու վկայութիւն եւս, զորս ազնուօրէն մեզի տուաւ Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, առ ի հրատարակութիւն:

1.— «Եւ ապա յետ այսր ՅՈԲԵՂԻՆԻ» (Գրիգոր Արշարունի, Մեկնութիւն Ընթերցուածոյ, Է. դար, Ձեռագիր Ս. Ղազարու թիւ 475, ԺԱ. դարէն, էջ մխզ, տող 9):

2.— «ՅՈԲԵՂԻՆԻՆ, յորում վաճառիկ ստացուածոցն եւ արծաթագին ծառայիցն ազատութիւն լինէր» (Խոսրովիկ Թրգ. Ը. դար, տես ի ՆՀԲ, «վաճառիկ» բառին տակ, էջ 775, սիւնակ գ):

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Շ. Նարդունիի եւ Հ. Ակինեանի հետ կ'ընդունինք թէ յոբելեան բառին սեռականը (յոբելինի) կամ գործիականը (յոբելինաւ) գործածուած չէ Աստուածաշունչին ոսկեդարեան թարգմանութեան մէջ: Թէեւ յոբելինաւին ի նպաստ շատ ձեռագիրներ կ'աղաղակեն տակաւին, ըսկըսեալ ԺԳ. դարէն:

Ընդդէմ Հ. Ակինեանի՝ կ'ընդունինք (եւ փաստեցինք դրապէս) որ ոսկեդարուն գործածուած է յոբեղինի ձեւը, Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին մէջ (Բ. Մաս, էջ 110):

Անշուշտ այս պարագան շատ լաւ ծանօթ էր Հ. Մկրտիչ Աւգերեանի, Քրոնիկոնի վաստակաւոր հրատարակիչին, որ 18 տարի վերջ, Հայկազեանի տպագրութեան առեն, գիտակցաբար յոբելեան բառին սեռական կը նշանակէր յոբելինի:

Յաջորդ դարերուն, եւ այն Ը. դարէն յայտնուած յոբելինի ձեւը, ըստ մեզի՝ ծնունդ չէր կրնար առնել, եթէ գոյութիւն չունենար ոսկեդարուն:

Հետեւաբար, այս միակ բացառութիւնը, յոբելեան – յոբելինի, որուն երդուեալ պաշտպանն եղած է ժամանակին Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեան, պէտք է դարձեալ առարկայ դառնայ յարգանքի՝ մեր բոլոր քերականագէտներուն կողմէ:

Եւ այդ յոբելինի ձեւէն կազմելով ածանցումը՝ կ'ունենանք յոբելինական. ուղիղ, հարազատ, ոսկեդարեան ու նաեւ յետ-ոսկեդարեան:

Ուստի, մի՛ գրէք յոբելենական, այլ գրեցէք յոբելինական:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ԻԲՍԷՆԻ, ՇՈՓԷՆՀԱՈՒԷՐԻ ԵՒ ՆԻՑՇԷԻ ՀԱՅ ՔՆՆԱԴԱՏԸ ԲԺԻՇԿ ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Գ.— ՆԻՑՇԷԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս գիրքը համեմատաբար փոքրածաւալ եւ նուազ ընդարձակ է:

Այն ինչ որ կուտայ մեզի Ռ. Պազարճեան Նիցշէի մասին, քաղած է անոր քանի մը գործերէն, որովհետեւ հաճոյք չի զգար հեղինակին միւս գործերն ալ թերթատելու, որոնք, ըստ իրեն, որեւէ շահեկանութիւն չեն ներկայացներ եւ ընթերցանութեան արժանի չեն նոյնիսկ: Եւ Նիցշէի պէս հեղինակ մը, որ տասնեւիններորդ դարու երկրորդ կիսուն ազդած է միջազգային գրականութեան վրայ, հազիւ «արգահատանքի» կ'արժանանայ հայ քննադատին կողմէ...: Եւ սակայն, որքան որ ալ խիստ եղած ըլլան միջազգային քննադատները անոր վարդապետութեան միակողմանի բնոյթին հանդէպ, եւ դադրած չըլլան իր ոգին հալածելէ գերեզմանէն անդին, ան մէկն եղաւ ու է՝ միջազգային այն իմացականութիւններէն, որոնց հանճարը դժուար է խաւարեցնել հակադրութիւններու մշուշովը:

Թերեւս Նիցշէ ալ ունեցաւ իր չափազանցութիւնները, ինչպէս այդ յատուկ է առհասարակ բոլոր հանճարեղ մտածողներուն, սակայն խորհելու այն ինքնատպութիւնը, դատելու եւ տրամաբանելու այն ուժը, որ անորն էին, բաւական եղան զինքը դասելու մեծ մտածողներու եւ փիլիսոփաներու կարգին: Նիցշէի Զարադուստրայի քանի մը երգերն իսկ կը բաւեն, որ մենք անոնց տանք արժանի արժէքը: Թերեւս փափաքէինք որ փոխանակ փիլիսոփայական մարզանքներու, Նիցշէ աւելի մեծ եռանդով հետեւէր իր բանաստեղծական հակումներուն, որոնց լաւագոյն ապացոյցներն են անշուշտ Գերեզմանի Երգը, Գիշերային Երգը եւ Պարերգը:

Եթէ մէկ կողմէն հակա-Տարվինեան մը կը ներկայանայ Նիցշէ, միւս կողմէ Շոփենհաուէրի գործէն մեծապէս օգտուած է: Հոն ուր ներդաշնակ կը քալէ իր վարպետին հետ, իր միտքերը եւ սիստեմը աւելի ուղիղ, տրամաբանական ու բնական զարգացում մը կը ստանեն: Իսկ հոն ուր կը հեռանայ անկէ, սխալ ու կեղծ փաստաբանութիւն մըն է ըրածը:

Նիցշէի փիլիսոփայութեան հիմնական խնդիրներէն մէկը Գերմարդուն փառաբանութիւնն է եղած: Երբեմն գերմարդերն են եղած մարդկային գործունէութիւններուն օրէնսդիրները: Պայմաններ ու պարագաներ փոխած են այս փոխյարաբերութիւնը:

Չըսելու համար անբարոյական, անհաւատ եւ անաստուած, որուն համար կը պարծենար միշտ Զարադուստրայի հեղինակը, անոր ըմբռնումները եւ գնահատումները բարոյականութեան, հաւատքի եւ Աստուծոյ մասին այն չէին, ինչ որ սովորական խորհողներունը և ժամանակակից փիլիսոփաներունը: Ռ. Պազարճեան անողոք է Նիցշէի գրականութեան հանդէպ: Չի կրնար զսպել իր զայրոյթը անոնց նկատմամբ, որոնք զայն կը նկատէին յայտնութիւն մը: Իրեն պարտականութիւն կը նկատէ զգուշացնել երիտասարդ սերունդը Նիցշէի հիւանդագին գրականութենէն, որ վարակիչ հանգամանք մը ունի: Մտաւորական եւ ծերացած Եւրոպայի մէջ միայն գրական յայտնութիւն մը եւ առաջնակարգ մտածող մը կրնար նկատուիլ Նիցշէ: Պազարճեան խորունկ վիշտով համակուած է տեսնելով, որ բազմաթիւ տաղանդաւոր գրագէտներ Նիցշէի բացած արահետէն կը քալեն, մասնաւորաբար Իտալացի հռչակաւոր գեղեցկագէտ գրող Տ'Աննունցիօն, որուն «Կրակը» վէպը Նիցշէի զօրեղ ազդեցութեան տակ գրի առնուած է:

Իբրեւ եզրակացութիւն, ահաւասիկ այն քանի մը բառերը, որոնցմով հայ քննադատը կը փակէ իր գրքին ներածութիւնը. «Նիցշէի բոլոր գրուածքներուն ընդհանուր եւ գլխաւոր գիծերը հակասութիւններ, անմտութիւններ ու այլանդակութիւններ են: Անիկա լուրջ մտածող մը չէ, եւ ոչ ալ հակառակորդ մը, որ դժուար ըլլար յաղթահարել կամ հերքել զայն»:

×

Փակելէ առաջ այս էջերը, ընթերցողներս թոյլ պիտի տան կրկնելու անգամ մըն ալ, որ ողբացեալ Բժիշկ Ռափայէլ Պազարճեանի աշխատութիւնները, գնահատելու եւ քննադատելու իրեն յատուկ ձեւովը, երբեմն նոյնիսկ յանդուգն բայց միակողմանի արտայայտութիւններով միասին, կը մնան խիստ գնահատելի գործեր եւ կը բերեն արեւելքցիի մը դատաստանները եւ նուիրուած են գրական եւ փիլիսոփայական այնպիսի դէմքերու եւ անոնց երկասիրութեան, որոնք դարաշրջանի մտածող մարդկութեան եւ գալիք սերունդներուն անսպառ նիւթ պիտի մատակարարեն պրպտումի, քննելու եւ վերլուծումներու:

Հակառակ անոր որ իմաստասիրական վերլուծման եւ քննութեան յատուկ բովանդակութիւն մը ունին այս աշխատութիւնները, անոնք գրուած են յստակ գերմաներէնով մը, որ եթէ հարազատ լեզուն չէ, որով գրեցին ու երգեցին Կէօթէները, Շիլլէրները, Հայնէները եւ Հաուփթմաններն ու Զիւտերմանները եւ ա՛յնքան նոր սերունդին ներկայացուցիչները, — գրուած է լեզուով մը, որ ոչինչ ունի անհասկնալի, խրթին ու մութ, որ յատուկ է առհասարակ հիւսիսի այդ լեզուին:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Վերջին պահուն ստուգեցի որ Դ. Վարուժանի Ռ. Պազարճեանին ձօնած «Հայ Բժիշկը» խորագրով քերթուածը առաջին անգամ լոյս տեսած է «Ցեղին Սիրտ»ին մէջ, զոր լոյս ընծայեց Արծիւ գրավաճառանոցը, Պոլիս, 1909ին:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Բ.

Ինքը ամէնէն լաւ տեղեակ էր իր շուրջը տիրող ատելութեան հոսանքին. իր ծանօթ ու յայտնի հակառակորդները, թշնամիները ունէր պատանեաց մէջ, եւ Ներսէս այդ հակառակորդներուն հռչակեալ պարագլուխն էր միշտ:

Հետզհետէ մթին ու ահարկու բան մը կ'ըլլար այս տղուն ու այս ծերունւոյն մէջի ատելութիւնը. վարժապետը պարգեւ կը խոստանար Ներսէսի յանցանքն իմացնողներուն, իբրեւ թէ մարդասպանի մը գլուխ մը փափաքէր ձեռք անցընելու. եւ խեղճ մանուկները, վարժապետին շնորհաց արժանանալու յաւիտենական տենչէն փորձուած, կ'երթային պատանւոյն բոլոր շարժումներն հաղորդել իրենց վարժապետին. այսօր դրասեղանը տաշած էր զմելիով, միւս օրը դասագրքէն էջ մը թուղթ պատռած. այն առեն այս քրէական յանցանքներէն բորբոքեալ վարժապետին կատաղութիւնը չափ չունէր: Ի՞նչ ապերախտ սիրտ՝ որ հիւանդանոցին [illegible] կը փճացնէր. ո՛չ, գաւազանի սովորական հարուածներն անզօր էին Ներսէսին դէմ ու խստագոյն բան մը կը փընտռէր անոր դէմ առանց գտնելու:

Ներսէս իր կողմանէ պարապ չէր կենար: Դանիէլ պատուելիին փոքր ու մեծ ամէն ձեւով ու չափով ծաղրանկարները վարժարանին բոլոր պատերուն, դրասեղաններուն, դասագրքերուն վրայ կային. վարժապետը տեղ մը չէր կրնար երթալ առանց ածուխի կամ կապարի կտորով նկարուած իր դէմքը տեսնելու. ի զուր մաքրել ու սրբել կուտար այս ծաղրաշարժ պատկերները. ժամ մը վերջը Դանիէլ պատուելիին ամէն դիրքով նկարները, կոնակի վրայ պառկած, աշակերտաց առջեւ ծնրադրած, կամ դաղաղի մէջ դրուած, նորէն պատերը կը ծածկէին:

Այն առեն վարժապետին Ներսէսի տըւած բոլոր անտեղի պատիժները, փոքրիկ զրկանքները, շատ չնչին մնացին այս անլուր ընդդիմութեան դէմ: Վարժապետը այս անհաւասար մարտին մէջ պարտեալն էր միշտ եւ կը գանգատէր որ ծեծելու արտօնութիւն միայն ունէր դպրոցին մէջ. իր կարծեօք կախաղան հանելու իրաւունքն ալ իրեն պէտք էր տրուէր, Ներսէսի դէմ ի գործ դնելու համար:

Օր մը կախաղանէն լաւագոյն բան մը հնարեց այն գազան-դահճի խորամանկութեամբ, զոր տղայոց տկար ու զօրաւոր կողմերը ճանչնալով ստացած էր:

Ուրբաթ օր մը կատաղի հիւանդ մը բերեր էին հիւանդանոց. հուժկու ամեհի մարդ մը, զոր իր հաստ չուանի կապանքներուն մէջ դեռ վեց հոգի հազիւ կը զսպէին: Ներսէս յիմարներէն կը վախնար ու սարսափահար կը նայէր այս ահեղ մարդուն, որուն արիւնալից աչքը կարծես թէ իրեն կը սպառնար:

Դանիէլ պատուելիի սիրտը առջի անգամ ըլլալով թերեւս ուրախութենէ դողաց Ներսէսի սարսափը տեսնելով. անոր անզգամ ու անուղղայ անունը շատոնց հանած էր, եւ այս անառակն ի զգաստութիւն կոչելու համար երեք օր չոր հաց եւ երեք օր բանտարկութիւն տնօրինեց:

Ներսէս իր կրած պատժոց վրայ խորհրդածող չէր. բայց երեք օր բանտարկութիւնը պատժոց խստագոյնը երեւցաւ իր աչքին: Զգիջաւ սակայն ներում կամ պատժոյ թեթեւցում խնդրելու պատուելիէն, ու հպարտ ու բարձրագլուխ տնտես ախպօր հետեւեցաւ հաստատ ու ամուր քայլերով:

Վարժարանին բանտը վարի յարկին մէջ բաւական կոկիկ սենեակ մ'էր: Տնտես ախպարը, պատուելիէն ստացած հրահանգին համեմատ, հոն չառաջնորդեց Ներսէսը, այլ դէպի յիմարանոցն ուղղուեցաւ. պատանին չփոթած եւ անմռմունջ կը հետեւէր երբ յիմարապետին որոտընդոստ ձայնը զինքը կասեցուց:

Տնտես ախպարը, կոշտ ու կոպիտ Վանեցի բեռնակիր, յառաջ մղել ուզեց զայն. Ներսէս ընդդիմացաւ, մինչդեռ տնտեսն իր բանտապահի իշխանութիւնը անարգուած տեսնելէն զայրացած՝ իր բոլոր ուժովը պատանին յիմարանոցը կը քաշկռտէր:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 — Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻՆ ՄԷՋ

(L'Ennemi dans L'Ombre)

բեմադիր՝ ՇԱՐԼ ԺԵՌԱՐ (ԱՃԷՄԵԱՆ)

Ամէն անգամ որ Հայու մը անունը կը փայլի արուեստի միջազգային բեմերուն վրայ, անկեղծ գոհունակութեամբ կը ժամանչենք այդ այս սիւնակներուն մէջ: Ժամանակին Մամուլեանի եւ աւելի վերջ Սարոյեանի, Խաչատուրեանի, Մալաքեանի (Հանրի Վերնէօյ), Շարլ Ազնաւուրի, Վաչէ Քաչայի անունները լայն արձագանգ գտան հոս: Արդար հպարտութեամբ գնահատեցինք այդ յաջողութիւնները, քանի անծանօթ չեն մեզի այն դժուարութիւնները որոնց յաղթահարեցին անոնք հասնելու համար իրենց տաղանդին յատկացուած պատուանդաններուն: Նշուած դափնիները եթէ կ'ուրախացնեն ննթականները, նոյնքան եւ աւելի խորապէս կը յուզեն եւ կը հպարտացնեն Հայերս: Բնական անդրադարձում մը, որուն մէջ աւելորդ եւ անտեղի, նուաստացուցիչ Դէպք Ցանցառաց փնտռողներ եղան:

Ահա տարի մը եւս հպարտանալու Հայու մը յաջողութեամբ: Շարլ Ժեռար՝ մինչ այս անծանօթ, հրապարակ կուգայ իբրեւ բեմադիր այս նոր ժապաւէնին: Շարժանկարի շրջանակներուն մէջ իր անունը արդէն ծանօթ էր շնորհիւ իր բեմադրած կարգ մը կարճ ժապաւէններուն: Իր այս նոր գործով ան մուտք կը գործէ խոշորնոտներով լեցուն ասպարէզի մը մէջ: Իր ժապաւէնը մեզ կը փոխադրէ արկածախնդիրներու, լրտեսներու աշխարհը, ուր մարդկային էակը նուազ արժէք կը ներկայացնէ քան այս կամ այն գաղտնի փաստաթուղթը: Ապահովութեան սպասարկութեանց եւ միջազգային լրտեսներու միջեւ կատարուած անողոք պայքարներու ալպոմ մըն է այս ժապաւէնը, որ հետաքրքրութեամբ կը դիտուի: Մեծ ժապաւէն մը ընելու յաւակնութիւնը չէ ունեցած բեմադիրը, այսուհանդերձ, շնորհիւ իր մասնագիտական վարպետութեան, պարկեշտ գործ մը գլուխ հանած է: Ծանօթ արուեստագէտներ՝ Պերնար Պլիէ, Րոժէ Հանէ, Էսթելլա Պլէն, ինչպէս նաեւ սպանացի միլիասան Վիլլալոնկա իրենց մասնակցութիւնը բերած են Հայ արուեստագէտին այս անդրանիկ եւ յուսադրիչ արտադրութեան:

Ա. Փ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՍՈՒՐԲ ՄԸ

Ֆրանսահայ գաղութը եւ մասնաւորապէս հարաւային նահանգներու մէջ հաստատուած Հայեր ու նաեւ Ֆրանսացիներ, այլեւս ծանօթ են Գրիգոր անուն հայ եպիսկոպոսի մը աւանդութեան — Դ. դարուն Մեծ Հայքէն ելած ու քրիստոնէութիւնը քարոզելով եկած է Ֆրանսա, ուր վախճանած է Կափի շրջանի՝ Թալար անուն գիւղաքաղաքին մէջ, 21 Սեպտեմբեր 404 թուին:

Գրիգոր ծնած է Դ. դարու վերջերը Մեծ Հայքի Ամնիս քաղաքը, ձեռնադրուած է եպիսկոպոս, յետոյ հեռացած է իր ծննդավայրէն՝ քրիստոնէութիւնը քարոզելու տենչանքով: Իր առաքելութիւնը կը սկսի Հնդկաստանէն, ուրկէ կ'անցնի Երուսաղէմ եւ յետոյ Հռոմ: Այդ ժամանակները Գաղղիոյ Թուր քաղաքին մէջ կ'ապրէր հրաշագործ Ս. Մարթէն: Գրիգոր յափշտակուած անոր համբաւէն, անցած է Գաղղիա 402 թուականին. հասնելով Ալպեան շրջանները, հիւր եղած է Կափի եպիսկոպոսին, որ գնահատելով Գրիգորի բարձր արժանիքը խնդրած է որ ստանձնէ Կափէն ոչ հեռու Թալար աւանին հովուապետութիւնը: Գրիգոր ընդունած եւ ամբողջովին նուիրուած է ժողովուրդը քրիստոնէական լոյսին առաջնորդելու աշխատանքին. վախճանած է նոյն աւանին մէջ՝ պատարագ մատուցած պահուն: Կափի եպիսկոպոսը իմանալով անոր մահը, եկած է բազմաթիւ հոգեւորականներով կատարելու յուղարկաւորութիւնը:

Սուրբին մասունքները դեռ կը մնան պահպանուած տեղւոյն պատմական հին եկեղեցւոյն մէջ:

Այս աւանդութիւնը անշուշտ թէ մեզի անծանօթ պիտի մնար՝ եթէ չորս դար առաջ գրուած փաստաթուղթեր եւ պապական հին կոնդակներ չհաստատէին թէ Թալարի պաշտպան Սէն Կրէկուար Հայ մըն էր:

Թալար կը գտնուի Մարսէյլէն մօտ 180 քիլմ. դէպի հիւսիս: Ունի 700ի մօտ բնակչութիւն: Ս. Գրիգոր անունը կրող միակ եկեղեցին եւ նաեւ նոյնքան հին կիսաւեր դղեակը դասուած են ազգային յուշարձաններ:

Թալար 14 քիլմ. հեռու է Կափէն, որ նահանգին կեդրոնն է եւ ուր հաստատուած են շուրջ 25 հայ ընտանիքներ: Ազգային միութիւն մը վառ կը պահէ գաղութին հայրենասիրական զգացումները: Տիկ. Աննիկ Կիւլեան կը նախագահէ այս բարեկեցիկ գաղութին:

Միութեան արդիւնաւոր գործերէն մին եղած է աւելի հայացնել ու ճանչցնել Թալարի Ս. Գրիգորը: Շնորհիւ իր նախաձեռնութեան, 1954էն ի վեր ամէն տարի անոր մահուան տարեդարձին օրը հայկական ծէսով պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի եւ Վառ նահանգի հայ կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր հովիւ Հ. Զուհաճեան վարդապետի ձեռամբ: Պատարագի հանդիսաւոր արարողութեան հետեւելու համար հեռաւոր վայրերէ եկող հաւատացեալներու բազմութեան կողքին ուշագրաւ է տեսնել նահանգապետական ներկայացուցիչներ, կրօնաւորներ, մտաւորականներ ու տեղական թերթերու թղթակիցներ:

Այս տարի եւս նախատեսուած է մեծ շուքով տօնել անոր յիշատակը՝ Սեպտեմբեր 25ին: Հոգեւոր արարողութիւններէն ետք, հաւաքական հացկերոյթ ու տօնախմբութիւն:

Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն երթեւեկի միջոցներ կը թոյլատրեն կատարել երթուդարձի ճամբորդութիւնը նոյն օրուան մէջ. երկաթուղիի կամ հանրակառքի սպասարկութիւններ կը հասնին Կափ, ուրկէ կը բաժնուին զանազան գիւղ ու քաղաքներ եւ ի մէջ այլոց Թալար կը տանին:

Կ. Ա.

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Հռոմ, Սեպտ.... — Ճիշդ շաբաթ մը կ'ըլլայ որ խաղերը սկսած են ու բոլորն ալ պտումի հոլովոյթին մէջ, տակաւին իրենց վերջնական հանգրուանին ու ճըշգրիտ յաղթականի դիրքին չեն հասած, բացի հեծելանիւէն, ուր Իտալացիները 5 ոսկի մետալներէն 4ը շահեցան, ու վերջինը գնաց Ռուսերուն:

Եթէ խոշոր գլուխներու բաժնենք, քիչ մը շատ ստորաբաժիններու ենթարկուած այս խաղերը, իրենց հետաքրքրութեան կարգով ու առաւելապէս մարզական դիմացին ունեցողի հանգամանքով, կ'ունենանք հետեւեալ հինգ խաղերը.—

1. Աթլէթիսմ:
2. Լուղորդութիւն:
3. Պասքէթ-պոլ:
4. Ֆութպոլ:
5. Ուժի ու դնդերի խաղեր:

Յարմար կը նկատենք այս առթիւ, համառօտ կերպով արդիւնքները տալ ցարդ արձանագրուած արդիւնքներուն ու աշխատինք հաւանական յաղթականներուն անունները յիշել որոնք կրնան տակաւին տհաճ անակնկալներու զոհ երթալ, ինչ որ եղաւ երէկ Ամերիկացիներու նկատմամբ:

1. Աթլէթիսմ.— Համաշխարհային համբաւով, եւ այդ՝ մարզական կեանքի ամէնէն հեղինակաւոր մասնագէտներու հաստատումով, աթլէթիք խաղերու վաւերական ներկայացուցիչները Ամերիկացիներն են, բնական է ուրեմն որ ինչպէս նախորդ ողիմպիականներուն, նոյնպէս եւ այս անգամ, առաւելագոյն մետալները իրենք շահին: Այսուհանդերձ քաջալերական եւ յուսադրիչ սկզբնաւորութիւն մը չունեցան: Եթէ աթլէթիք խաղերու առաջին օրը անոնց երեք մարզիկները յաջորդաբար առաջին երեք տեղերը գրաւեցին գունտ նետելու մէջ, Պ. Նեակէր 19,68, երկրորդ՝ Օ. Պրայն ու երրորդ՝ Լոկ, յաջորդ օրը յեղաշրջուեցաւ պատկերը:

Գերմանացի Ա. Հարի սրընթաց արշաւով մը 100 մեթր վազքի առաջնութիւնը շահեցաւ 10" 2ով, որմէ անմիջապէս վերջ կուգար Ամերիկացի Սիմը նոյն ժամանակով, իսկ երրորդութեան պատիւը կ'երթար Անգլիացի Փ. Փատֆորթի, մինչ ոսկէ մետալի ամէնէն հաւանական թեկնածու Փ. Նորթըն հազիւ վերջինը կը հանէր: Ողիմպիականի ամէնէն հետաքրքրական այս մրցումին արդիւնքով որուն առաջին երեքը սպիտակամորթ մարդիկներ էին, մինչեւ յաջորդ Ողիմպիականը գոնէ վերջ կը տրուէր սեւամորթներու ունեցած մենաշնորհին:

Նոյն դժխեմ ճակատագիրը ունեցան Ամերիկացիք բարձրութիւն ցատկելու մէջ, ուր իրենց ներկայացուցիչը՝ Ճօն Թոմաս անպարտելի կը նկատուէր 2,22 իր աշխարհի չափանիշով, հազիւ երրորդ տեղը կրցաւ գրաւել երկու ռուս փայլուն ցատկողներէ ետք:

Կը շարունակուի՞ ամերիկեան անկումը յաջորդ օրերուն, որքան ալ լաւատեսութեան բոլոր տուեալները ունինք, կանխահաս է արագ եզրակացութիւններ ընել:

2. Լուղորդութիւն.— Ցարդ արձանագրուած արդիւնքներէն դատելով այս մարզին մէջ ոչ մէկ ազգ կրնայ հաւասարիլ Աւստրալացի եւ Ամերիկացի մարզիկներուն, եւ այդ գրեթէ լուղորդութեան բոլոր ստորաբաժիններուն մէջ: Գրեթէ հաւասար մետալներ ունին եւ նոյն վիճակով կարող են լրացնել մնացած մրցումները:

3. Պասքէթ պոլ.— Ամերիկեան մենաշնորհ դարձած այս խաղը սկսած է աւելի շահագրգռութիւն առեղծել աշխարհի բոլոր երկիրներու մէջ: Հինգ աշխարհամասերն ալ ունէին իրենց ներկայացուցիչները, որոնց զտումի մրցումները ընթացան մեծ խանդավառութեան մէջ: Ցարդ նախավերջին մրցումներուն հասած են 8 խումբեր՝ Ամերիկա, Ռուսիա, Պրազիլ, Չեխոսլովաքիա, Ուրուկուէյ, Եուկոսլաւիա, Լեհաստան եւ Իտալիա: Անկասկած որ ասոնց մէջ ամէնէն հաւանական ախոյեանները կը մնան առաջին երկուքը: Կը կարծենք որ 25–30 տարբերութեամբ Ամերիկացիք կրնան յաղթել Ռուսերուն եւ հասնիլ վերջին խաղին ու շահիլ նաեւ ախոյենութիւնը:

4. Ֆութպոլ.— Սիրողներէ (ամաթէօր) կազմուած խումբեր են բոլորը, թէեւ հետեւեալ երկիրներու մէջ գոյութիւն չունի արհեստով ֆութպոլիստներու բաժանումը, որով անոնք կը ներկայանան իրենց ազգային խումբի լրիւ կազմով: Այս ակնոցով դիտուած ու նկատի ունեցած զտումի մրցումներու արդիւնքները Հունգարիա, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա կը մնան ամէնէն հաւանական յաղթականները:

5. Ուժի եւ դնդերի խաղեր.— Կոփամարտը, ըմբշամարտն ու ծանրութիւն վերցնելու այս երեք խաղերը դարձեալ սիրող կռուողներու սահմանին մէջ կը մնան, ուր իւրաքանչիւր խաղը տասնեակ մը ստորաբաժանումներ ունի: Այս մարզին մէջ ու եթէ աւելցնենք ժիմնասթիքը իր անհատական թէ խմբական փորձերով, Ռուսիա կը մնայ գագաթին վրայ ու դըժուար թէ ուրիշ ազգ մը կարենայ դերազանցել անոր: Հոս է նաեւ գաղտնիքը այն կէտերու առաւելութեան որոնցմով առաջին տեղը հասնելու ապահովութիւնը ունին Ռուսերը: Թիավարութիւն, սուսերամարտութիւն, նշանառութիւն, ու արգելքներու վրայ ձիարշաւ կը լրացնեն Ողիմպիականի ծանրաբեռնուած յայտագիրը, որ, մեր կարծիքով, այդքան ալ ազերս չունի մարզախաղերու ամէնէն ինքնատիպ եւ բուն պահանջներուն:

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Դու ասում ես, իշխան, — դարձաւ նա Գաբեղէնից Սահակին, — «Թերեւս գրենք նոր նամակ»: Ապարդի՛ւն ջանք: Պարզ չէ՞ մի՞թէ, որ նամակը չունի զօրութիւն: Քանզի Արշակը արհամարհեց մեր վերջին նամակը, արձակելով իր վերջին հրովարտակը գայթակղիչ, ուստի եւ նոր նամակ գրելու կարիքը չեմ տեսնում... Դիմե՛լ պէտք է առաւել զօրաւոր միջոցի, որպէսզի սանձահարենք Արշակին:

Նրա կրքոտ խօսքը հաճելի եղաւ ոմանց, նաեւ Կամսարականին, որ սակայն հարցրեց աչքերը կծկելով.

— Իսկ ո՞րն է քո զօրաւոր միջոցը, տէր Համունի:

— Այն, — վրայ բերաւ Համունին անմիջապէս, կարծես այդ հարցին սպասելով, — ա՛յն, որ մեզ հարկ է միաբանել եւ ցոյց տալ Արշակին ու աշխարհին, որ մեր նախնիների արիւնը չի սառել մեր սրտում, որ մենք կարող ենք պաշտպանել մեր իրաւունքները զինու զօրութեամբ: Հասել է, այո, արիութեան ժամը, տէր նախարարներ... Մեր ծառաներին թագաւորին զիջելու փոխարէն՝ ինքներս կազմենք մեր զօրքը, եւ դա կը լինի մեր փրկութիւնը: Եթէ իւրաքանչիւրս ունենանք երեք-չորս հարիւր այրուձի՝ այն ժամ, վստահ եմ, համարձակ կը պաշտպանենք մեր իրաւունքը, մեր պատիւը նախարարական եւ մեր ինչքը...

Հաւաքուածները, բացառութեամբ մէկ-երկուսի, թէեւ ինքնավստահ էին, յանդուգն, բայց միաժամանակ եւ մռայլ, որովհետեւ նրանց գոռոզութեան տակ թաքնուած էին ծածուկ երկիւղներ: Եւ ահա, երբ Համունու խօսքից յետոյ լըռութիւն իջաւ՝ ոմանք թերահաւատ, ոմանք կասկածով հարցրին, թէ կարո՞ղ են արդեօք յաջողել այդպէս. չէ՞ որ թագաւորը բանակ ունի, նախարարների մեծ մասը տակաւին համակիր է նրան. իսկ իրենք սակաւ են, ուստի եւ չեն կարող ելանել թագաւորի դէմ:

— Մենք սակաւ չենք բնաւ, — բարձի վրայ վեր թռաւ Համունին, որ ինչպէս երեւում է, սովոր չէր առարկութեան: — Ոչ, սակաւ չենք: Նախարարաց մեծ մասը յոյժ դժգոհ է Արշակից: Եթէ ամէնքս, Հայոց Աշխարհի բոլոր նախարարներս, լինենք համախոհ ու համախորհուրդ, այն ժամ թագաւորը կը լինի անզօր...

Գաբեղէնից Սահակ իշխանը, որ սկըզբից ձանձրանում էր սկսուած զրոյցից, ասուած ծանր խօսքերից, համարելով դրանք մարդու հանգիստը խռովող պարապ, մանաւանդ ճաշից յետոյ, այժմ տհաճութիւն էր զգում Համունու խօսքերից: Նա այն կարծիքին էր, որ իշխանութիւնը հողս է, ընդհարումը գլխացաւանք ու անհանգստութիւն: Ի՛նչ կարիք յուզուելու: Թող փախչեն եւս մի քանի ծառայ. արժէ՞ դրա համար գժտուել թագաւորի հետ: Թող Արշակ թագաւորը հոգայ երկրի համար, իսկ իրենք ապրեն ուրախութեան, զուարճութեան մէջ. երկրորդ անգամ աշխարհ չէ՞ն գալու... Այս իսկ պատճառով Համունու առաջարկը թուաց անհեթեթ, եւ նա նորից միջամտեց տարակոյսով.

— Որքան էլ, տէր Համունի, նախարարները կամենան զօրք կազմել, միեւնոյն է, այդ զինեալ ուժը չի գերազանցի արքունի բանակին: Բախումի դէպքում՝ մենք չենք յաղթի, եթէ մեզ օգնութեան չգան ուրիշ նախարարներ, զօրեղ նախարարներ: Կա՞յ այդպիսի յոյս:

Այս ասելով՝ Սահակ իշխանը կարծում էր կը զգաստացնի բորբոքուած նախարարներին. կը զգան, որ ամէնը, ինչ ասում են, ապարդիւն է եւ աւելորդ, ուստի եւ կը հրաժարուեն զօրք կազմելու մտքից: Բայց որքան անսպասելի էր նրա հարցը, նոյնքան անսպասելի եղաւ պատասխանը:

— Կա՛յ, տէր Բագեղէնից, կա՛յ, — ասաց Կամսարականը ընդհանուր վարանքը տեսնելով:

Վարանած դէմքերը մէկէն աշխուժացան հետաքրքրութիւնից, ու միաժամանակ լսուեցին մի քանի ձայներ:

— Եւ ո՞րն է այդ յոյսը...

— Ո՞վ է այդ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բացումէն ի վեր՝ 10 օրերու մըրցումներուն մէջ առաջին, երկրորդ, երրորդ հանդիսացող եւ համապատասխան ոսկի, արծաթ եւ պղինձէ մետալները շահող մարզիկներուն պատուոյ դասաւորումը հետեւեալն է՝ իրենց շահած մետալներուն ընդհանուր թիւին նըւազող կարգով.—

	Ոսկի	Արծաթ	Պղինձ
Խորհ. Միութիւն	22	15	20
Մ. Նահանգներ	23	12	11
Գերմանիա	9	14	7
Իտալիա	11	7	5
Աւստրալիա	6	6	5
Ֆրանսա	0	2	2

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժաքլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Արաքսի Խաչէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Ղ. Հայրանեան փոխան ծաղկեպըսակի քանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Տիկին Ատրինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

TRICOT RECTILIGNE JAUGE 7

Աշխատութեան համար ձեռնարկուներ: Դիմել՝ Հաստատութիւն

TEXA, 97 Rue d'Aboukir, PARIS (2e) - Tél. CEN. 93.26

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24էն ՍԿՍԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ԹԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ՊԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI DANS L'OMBRE

un film de

CHARLES GÉRARD (ԱՃԷՄԵԱՆ)

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—

Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(Առաջին Թումէրի Ֆրանսէզի)

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ ի զօրու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, Թիւ 192: Այլապէս, այցելուն ստէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուաւի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել Հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին:

Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նազիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդանեան (Օվակենց Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուսացի (Սէօյէզ գիւղէն): Պատերազմին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.— Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եսայեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Խաչատրեան Գալուստը, որ 1914ին Մուշէն բաժնուած է իր հարազատներէն եւ որ մինչեւ 1946 թուականը կը նամակցէր անոնց հետ: Իր ճշգրտ անունը Եղիազար է:

× Հայաստանէն Տիկին Շարոյեան Անահիտ, 72 տարեկան կը փնտռէ իր որդին որ 1941 թուականէն սկսեալ իբրեւ զինուոր մեկնած է: Ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն ան Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած ունի զաւակներ: Իր անունն է Շարոյեան Նիկոլ:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը.— 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սապըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», լահարիս, սումագ, բարամա, լաճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւրեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Աժան Արագ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 9 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8895 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4696

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՀՈՂ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԷ

«ՄԻ ՄԻՋԱՄՏԷՔ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ» Կ՚ԸՍԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Քազավուպու եւ Լումումպա հաստատ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ։ Պրազավիլ (նախկին Ֆրանս. Քոնկօ) ղրկած յայտարարութեամբ մը, Քոնկոյի նախագահը կը կրկնէ Լումումպայի պաշտօնազրկումը։ Այս առթիւ կը յայտարարէ նաեւ.— «Պանթուները (Քազավուպուի ցեղը) միջազգային համայնավարութիւն չեն ուզեր»։ Միջազգային դէտեր, որոնք Քոնկօ կը գտնուին դիտել կուտան որ Քազավուպուի տարակարծիք է վարչապետին ձախակողմեան քաղաքականութեան հետ։ Իր որոշումը տուաւ երբ նկատեց որ Լումումպա գործիք դարձած է Մոսկուայի նպատակներուն։ Արդարեւ, բացի 15 «Իլիուշին» օդանաւերէն, Քոնկօ հասած են խորհրդային եւ արեւմտեան բազմաթիւ «մասնագէտներ»։ Միւս կողմէ Մոսկուա Լումումպայի խոստացած է հազար փոխադրակառքեր եւ բժշկական ամէն օժանդակութիւն։

Վարչապետը կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ կ՚ունենայ Ջեխոսլովաքիոյ դեսպանին եւ Խորհրդային «մշակութային հարցերու» նախագահին հետ։ Քաղաքական անձնաւորութիւններուն համաձայն, Լումումպա իր հրամանները եւ ցուցմունքները այս վերջիններէն կը ստանայ։

Վարչապետ Լումումպայի հրաւէրով ծերակոյտը արտակարգ նիստ գումարած էր։ Խառնակ մթնոլորտ տիրած է ժողովի ընթացքին։ Երեսփոխաններուն կէսը Քազավուպուի կողմնակիցներ են, միւս կէսը՝ Լումումպայի։ Քազավուպուի կողմնակիցները շարունակ կրկնած են.— «Լումումպայի կառավարութիւնը պաշտօնանկ եղած է»։ Միւս կողմէ սակայն Լումումպա հաստատ կը մնայ իր որոշումին վրայ։ Ինք չէ, այլ նախագահն է որ պաշտօնանկ եղած է։ Խորհրդարան պաշարուած է յիսունէ աւելի զինեալ թիկնապահներով։

Խորհրդարանը տարօրինակ որոշում մը քուէարկած է։ Քազավուպուի եւ Լումումպայի որոշումները, (զիրար հրաժարեցնելու մասին) չեղեալ կը նկատուին։ Որոշումը տուած են 19ի դէմ 60 ձայնով։ Հոս կ՚արժէ յիշել որ միայն 79 երեսփոխաններ պատասխանած էին Լումումպայի հրաւէրին, մինչ իրենց թիւը 137 է։ Այս արդէն պարտութիւն մըն է Լումումպայի համար եւ փաստ մը որ ան շատ մարդ չունի եւ միայն սարսափով է որ կրնայ կացութեան տէր մնալ։ Անգլիական ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ, Լումումպա Ափրիկեան երկիրներու զինուորական օժանդակութիւնը խնդրած է։ «Զինուոր, զէնք եւ մինչեւ իսկ օդանաւ ղրկեցէք» ըսած է։ Ինչպէս գրած էինք, Գանա եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնները իրենց անվերապահ օժանդակութիւնը խոստացած էին, նախապէս։ ՄԱԿը կը շարունակէ բոլոր օդակայաններն ու ձայնասփիւռի կայանը իր հսկողութեան ներքեւ պահել։ Այս կարգադրութիւնը անուղղակի ձեւով կը վնասէ Լումումպայի ծրագիրներուն, քանի որ իր զինուորները կ՚օգտագործէին խորհրդային օդանաւերը եւ Քոնկոյի օդակայանները։ Միւս կողմէ ձայնասփիւռի կայանը, որ մինչեւ վերջերս իր հսկողութեան տակ կը գտնուէր, քարոզչութեան ազդու միջոց մըն է։ ՄԱԿի բանբերը դիտել տուած է.— «Ցեղական օրէնքներու քննութեան, Հանրապետութեան նախագահի հրամանագիր (Լումումպայի պաշտօնանկ ըլլալը) տարածականօրէն օրինական է»։ Այլ խօսքով ՄԱԿը ի նպաստ Քազավուպուի դիրք պիտի բռնէ։ Արդէն այս վերջինը կը պաշտպանուի «կապոյտ սաղաւարտներով»։

Այզընհաուըր եւ Խրուշչեւ դիրք ճշդեցին Քոնկոյի շուրջ։ Մոսկուայի մէջ Սեքու Թուրէի (Կինէի նախագահը) ի պատիւ տրուած ճաշի ընթացքին, Խրուշչեւ յայտարարեց.— «Քոնկոյի դէմ կատարուած դաւադրութիւնը, Ափրիկէի ժողովուրդներուն դէմ է»։ Մ. Նահանգներու նախագահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ի մէջ այլոց յայտարարեց, «Կը թելադրեմ որ Խ. Միութիւնը ձեռք քաշէ միակողմանի գործունէութենէ եւ իր մասնակցութիւնը բերէ ՄԱԿի միջոցով»։ Միջազգային դէտերու կարծիքով կարեւոր ազդարարութիւն մըն է Խ. Միութեան։

Քաղաքի մէջ արիւնալի կռիւները կը շարունակուին։ Քալոնճի, Քազայի վարչապետը իր նահանգը մեկնած է անձամբ վարելու եւ ղեկավարելու համար կռիւները։ Քաթանկացի բանբեր մը յայտարարած է, թէ կարեւոր քանակութեամբ ռազմամթերք ստացած են Պելժիքէն։ Միայն առջի օր ինը թոն ռազմամթերք ղրկած են։ Էլիզապէթվիլի օդակայանը Քաթանկացիներուն ձեռքը կը մնայ։ Չոմպէ յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ, թէ «որոշ պայմաններով» Քաթանկա զօրավիգ պիտի կենայ Քազավուպուի համադաշնակցութեան գաղափարին։ Կ՚ըսուի թէ այս երկուքը տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Պրազավիլի մէջ։

ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

«ԱՊԱԳԱՆ ՄԵՐՆ Է Կ՚ԸՍԷ» ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Զօր. տը Կոլ Չորեքշաբթի օր սկսաւ իր շրջապտոյտը Պրըթանիի կարեւոր քաղաքներուն մէջ։ Նախագահը չորս օրուան մէջ քսան ճառ պիտի խօսի, ասոնց առաջինը արտասանեց Պրէսթի մէջ.— «Ոմանք կը զարմանան որ Ֆրանսան ուզէ արտաքին ճակատի վրայ ալ Ֆրանսա մնալ, որ չի հրաժարիր Ֆրանսան ըլլալէ նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ։ Մի անգամ ընդմիշտ Ֆրանսան որոշած է Ֆրանսան ըլլալ կը թելադրեմ բոլորին որ հաշտուին այս գաղափարին հետ»։

Գալով Ալժերիոյ հարցին տը Կոլ շեշտեց.— «Ֆրանսան կ՚ըսէ Ալժերացիներուն.— Ալժերիան ձերն է։ Խօսինք միասին։ Ուզածն ան է որ խօսելէ առաջ զէնքը վար դրուի»։

Սէն Կըվէին մէջ, տը Կոլ ըսաւ «Ազատ Ֆրանսայի» յուշարձանին առջեւ.— «Ահա ծովը, միշտ շարժուն, ահա երկինքը միշտ փոփոխող, եւ ահա յուշարձանը Պրըթանիի գրանիտէ որ երբեք չի փոխուիր։ Քիչ առաջ ձեր երգած «Լիպերա-մէ»ով հասկցայ 1940ի ձեր զոհողութիւնը։ Ֆրանսան շատ դժբախտութիւններ ունեցաւ»։

Տուարնընէզի մէջ, տը Կոլ ըսաւ. «Ֆրանսան երկիր մըն է որ կը բարձրանայ։ Ապագան մերն է»։

Քէմփէրի մէջ.— «Երբ Ֆրանսան կը խօսի, չեմ ըսեր թէ ամէն մարդ համաձայն է իրեն, բայց երբ Ֆրանսա կը խօսի, իրեն մտիկ կ՚ընեն եւ նկատի կ՚առնեն զինքը»։

Նախագահը կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը եւ ճառերը։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Անտրէ Քայաթի «Հռենոսի անցքը» որ մեծ յաջողութիւն գտած էր գլխաւորաբար Շարլ Ազնաւուրի մեկնաբանութեան շնորհիւ, արժանացաւ փառատօնին առաջին մրցանակ՝ Ս. Մարկոսի առիւծին ոսկի նմանակին։

Օրը Օրին

ՅԱՅՍԿՈՅՍ ԵՒ ՅԱՅՆԿՈՅՍ

— Ուաշինկթընի նահանգին մէջ կայ շատ բարձր լեռ մը... Ես շատ կը սիրեմ լեռները... Կը սիրեմ որսորդութիւնն ալ... Բայց ձեր հասկցած որսորդութիւնը չէ՛ իմ սիրածս... Ես որսորդ կ՚ըսեմ այն մարդուն որ հին դարերու մարդոց պէս, նետը կամ նիզակը կ՚առնէ եւ կը յարձակի գազանին վրայ... Քանի մը եարտայէն... Անանկ մղոն մը հեռուէն հրացան պարպելով որսորդութիւն ըրած չես ըլլար... Քա՞ջ ես, էրիկ-մա՞րդ ես, նիզակովդ մօտեցիր... Ես ատանկ որսորդութիւն կը սիրեմ... Ո՞ւր էինք...

— Լեռ ելած էինք...

— *Հա*, ինչոր *քի* ըսի, ես լեռները մագլցիլ շատ կը սիրեմ... Երբ այդ իմ ըսած լեռնէս վար իջայ — հին հրաբուխ մըն է, 14.000 ոտք բարձր — ինծի ըսին *քի* «գիտե՞ս, այդ լեռը բնաւ Հայ ելած չէ, դուն առաջին Հայն ես որ բարձրացեր ես...» Ատիկա որ լսեցի, գիտե՞ս ինչ ըրի...

— Գիտե՛մ... Գլխուդ խումբ մը Հայեր ժողվեցիր եւ կիրակի մը անոնց հետ միասին նորէն լեռնէն վեր ելար...

— Չէ՛, աղբար չէ... Դուն, կ՚երեւայ *քի* Ուաշինկթընի նահանգը տեսած չես... Այնտեղ Հայ չկայ։ Հայը ձգէ՛, Ամերիկացի ալ չկայ։ Միայն Կարմրամորթներ կան...

— Լա՛ւ, ըսէ տեսնենք ի՞նչ ըրիր...

— Կիրակի օր մը, նորէն լեռը բարձրացայ... Երբ գագաթը հասայ, ձայնս արձակեցի եւ...

— «Աս ի՜նչ հրաշալի տեսարան է» ըսիր...

— Ոչ... Տեսարա՞նը ինչուս պէտք... Ուրիշ բան մը ըրի...

— Ի՞նչ...

— Ձայնս ձգեցի եւ պոռացի — «Կեցցես Անդրանիկ փաշաս.... Կեցցես Հայաստան... Կեցցես Եռագոյն...»։

— Շատ լաւ բան մը ըրեր ես... Հիմա, այդ հրաբուխին բերանին մօտեցողները պիտի լսեն քու բառերուդ արձագանգը... Առանց գիտնալու, մեր ժողովուրդին համար *րէքլամ* ըրեր ես, գիտե՞ս...

— *Հա*, գիտեմ, *ամա* խելք բրած ըլլայի *նէ* ուրիշ բան մըն ալ կ՚ընէի... *Հէյ վախ*, ինչոր մոռցայ *պէ*... Ես իրա՛ւ *սերսերի* եմ եղեր... *Ամա* միւս անգամ պիտի ընեմ, միտքս դրած եմ, ուխտ ըրած եմ...

— Ի՞նչ պիտի ընես...

— Մեր ազգին դրօշակը կարել պիտի տամ — Կարմիր, Կապոյտ, Նարինջ... Միւս անգամ, այդ դրօշակը պիտի տանիմ հաստատեմ այդ լերան վրայ... Արարատի գլուխը մեր դրօշակը չկայ *նէ*, *պարի* թող Ռէյնիըր լերան վրայ ըլլայ որ հոն ելլողները տեսնեն *քի* Հայն ալ դրօշակ ունի...

— Աղէ՛կ, բայց կ՚երթան վար կ՚առնեն...

— Վա՞ր կ՚առնեն... Ո՞վ վար պիտի առնէ, Ծօ՛, մեր ազգին դրօշակին ո՞վ ձեռք կրնայ դպցնել... Աստուած վկայ, հո՛ւմ հո՛ւմ կ՚ուտեմ...

×

Ո՞վ է այս պատմութեան հերոսը։

Ամերիկա ծնած, մեծցած, կրթուած, դաստիարակուած հայ երիտասարդ մը։ Դասաւանդ ամերիկեան համալսարանի մը մէջ։ Գիտուն, մաթեմատիկոս։ Ամէն երեւոյթ կը դատէ, կը վերլուծէ Այնշթայններու տեսութիւններով։ Նոյնիսկ մեր ազգին գործերը։ Տասն անգամ, հարիւր անգամ աւելի Հայ ու հայրենասէր քան լուսացնցուղ դահլիճներու մէջ ազգասիրութիւն հոլովող «երկիր»էն եկածները։

Հայերէնը սորված է տունը։ Հայրենասիրութիւնը՝ իր հօրմէն եւ իր մօրմէն։ Կը խօսի մաքուր հայերէն։ Երբեմն, սակայն, բերնէն կը փախցնէ թուրքերէն բառեր ալ՝ հայրիկէն ժառանգ մնացած— *ամա*, *քի*, *պէ*, *պօշ*, *չինքի*։

Քանի՞ հատ այս տղուն պէս մոլեռանդներ ունինք այս ափերուն վրայ։ Հազիւ քանի մը տասնեակ, քանի մը հարիւր։ Կրնա՞նք այս համրանքը բարձրացնել։

Այո՛.. Եթէ հեռագրով ետ կանչենք ազգին խելքը, որ կը թափառի յայսկոյս եւ յայնկոյս...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ յօդուած մը գրած է Տեմոքրասի 60ի մէջ, ուր կը յայտնէ թէ համաձայն չէ տը Կոլի ճառին։ Ընկերվարական պարագլուխը տարակարծիք է Եւրոպայի, Ատլանտեան Ուխտի եւ Ալժերիոյ մասին յայտնուած տեսակէտներուն։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը յայտարարեց թէ Նասր կը փորձէ մոռցնել տալ սուրիական իր դժուարութիւնները ուրիշ մարդոց հարցերով զբաղելով։ Հիւսէյն կը շեշտէ թէ Սուրիոյ մէջ դժգոհութիւնը ընդհանուր է։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Վիլհելմ Փիք յանկարծամահ եղաւ, առջի օր։ 84 տարեկան էր, կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ։ Ծնած էր Կուպէն 1876ին։ Երիտասարդ տարիքէն քաղաքականութեամբ զբաղած էր։ 1945ին Պերլին վերադարձաւ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ նախագահ ընտրուեցաւ։

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը՝ Մօտիպօ Քայթա Աքրա մեկնած ու Ղանայի վարչապետին հետ տեսակցած է։ Սենեկալի վարչապետը՝ Մամատու Տիա խորհրդարանի բացման նիստին յայտարարեց.— «Հասարակապետութիւնը կարեւոր դեր ունի կատարելիք Ալժերիոյ մէջ»։ Այս առթիւ դիտել տուաւ, թէ Ալժերիոյ հարցը կրնայ լուծուիլ ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքով միայն։

ԷՖ ԷԼ ԷՆԻ մարդոց ապաստան տուած եւ օգնած, ինչպէս նաեւ բանակէն ներս դասալքութիւնը քաջալերած ըլլալու յանցանքով, վաթսուն Ֆրանսացի, Ալժերացի եւ մէկ ամերիկուհի դատի քաշուեցան, առջի օր։ Ասոնց մէջ մէկ քանին յաջողած են փախչիլ։ Առաջին օրուան նիստին անախորժ միջադէպեր պատահած են։ Ամբաստանեալները մերժեցին «ոստիկանական կառքով» դատարան փոխադրուիլ։ Իշխանութիւնները զբօսաշրջիկի կառք մը տրամադրեցին։

ՀԱՆՈՅԻ մէջ Հիւսիսային Վիէթ Նամի անկախութեան տօնին առթիւ, ճառ մը խօսած է Համայնավար Չինաստանի փոխ նախագահը՝ Լի Ֆու Չին։ «Մարքս - Լենինի մեծ տեսութիւնները եւ յեղափոխական ոգին չեն հնցած ու երբեք պիտի չհիննան»։ Իր ճառին ընթացքին դիտել տուած է, թէ «արդի վերաքննիչները» Մ. Նահանգներու գաղթատէր գործելակերպին կը ծառայեն... խանդավառութեամբ եւ պերճեցիկ գոյներով կը ներկայացնեն գաղթատիրութիւնը եւ իրականութեան մէջ Մարքս - Լենինիսմը կը հարուածեն։

ՓՈՐԹՕ ՌԻՔՕՅԻ մէջ աննախընթաց մրրիկ մը տեղի ունեցաւ։ 102 հոգի մեռած եւ վեց հարիւր հոգի վիրաւորուած են։ Կորսուածներուն թիւն ալ երկու հարիւր։ Կարգ մը շրջաններու մէջ բազմահազար անձեր անպատսպար մնացած են։

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ազգի մը գրականութիւնը անտարակոյս գրուած, պահուած կամ հրատարակուած գործերու ամբողջութիւնն է առանց որ եւ է նախընտրութեան: Գէշ կամ լաւ, արուեստով կամ առանց արուեստի գըրուած ամէն ինչ մաս կը կազմէ այս գրականութեան: Ով որ գրականութեան պատմագէտ կ'ուզէ դառնալ, ստիպուած է ճանչնալ ու քննել այս բոլորը: Զուտ պատմական ու ամբողջական ուսումնասիրութեան մը մէջ պէտք է յիշուին բոլորն ալ եւ քննուին:

Ամէն մարդ պատմագէտ չէ անշուշտ եւ ատոր համար ալ երբ գրականութեան պատմութիւնը կը փափաքի սորվիլ, կը նախընտրէ տարբեր դրութիւն մը: Կ'ուզէ առաւելապէս եւ նախընտրաբար ճանչնալ այն գործերը, որոնք հաստատուն եւ որոշ չափով յաւիտենական արժէք մը կը ներկայացնեն արուեստի աշխարհին մէջ:

Մասնաւորաբար ներկայիս՝ երբ գոնէ միջակ զարգացումի մը համար անհրաժեշտ է անհամար ծանօթութիւններ ամբարել ու որոշ գաղափար ունենալ բազմաթիւ նիւթերու մասին, միայն մասնագէտ պատմաբանները կրնան ամբողջական ծանօթութիւններ ամբարել նիւթի մը մասին: Սովորական մարդը, միջակ կամ լայն զարգացումի տէր մարդը, արուեստագէտն ու որեւէ արհեստի նուիրուած մարդը ժամանակ չունի նաեւ պատմաբան ըլլալու:

Մօտենանք մեր գրականութեան:

Մեր գրականութեան պատմութեան նըւիրուած դասագրքերէն մինչեւ մասնագիտական գործերը միշտ պատրաստուած են ամբողջական ծանօթութիւններ տալու նպատակով:

Ամէն ազգի գրականութեան մէջ անհամար գործեր ու դէմքեր կան, որոնք միայն պատմական կարեւորութիւն ունին եւ ոչինչ կ'արժեն իբրեւ արուեստ: Նոյնն է պարագան մեր գրականութեան: 15 դարու ընթացքին հայ գրողներու կողմէ ստեղծուած մեր գրականութիւնը ամբողջութեամբ արուեստ նկատել հեռու է լրջութենէ:

Ցարդ կիրարկուած դաստիարակութեան դրութիւնները դժբախտաբար շատ հինցած են ու չեն պատշաճիր մեր ժամանակներուն: Տղայ մը որ անհամար նիւթեր պէտք է սորվի ու ծանօթութիւններ ամբարէ քաղաքակիրթ ազգերու գրականութեանց մասին պարտաւոր է իր յիշողութիւնը բեռնաւորել անհամար անուններով ու տեղեկութիւններով, որոնք միայն մասնագէտները կրնան շահագրգռել:

Հոն ուր հայ երկրորդական վարժարան կայ, մեր տղաքը հազիւ կը սորվին ծուռ ու մուռ հայերէն մը, բայց կը հետեւին նաեւ հայ գրականութեան պատմութեան դասին: Արդ, մեր գրականութեան պատմութեան ուսուցումը, զոր կը բաժնեն հին եւ նոր մատենագրութիւն կոչուած երկու մասերու, ծուռ ու մուռ հայերէն գիտցողի մը համար ոչ միայն անմատչելի դժուարութիւններ ունի, այլ նաեւ հարիւրին իննըսուն համեմատութեամբ աւելորդ է, բառին բովանդակ ու գործնական առումով:

Անձնական փորձառութեամբ հաստատած եմ որ լիսէի հայ ուսանողը երբեւ մեր գրականութեան պատմութիւնը՝ կը սորվի եւ միտքը կը պահէ միայն այն գրողները, որոնց գործերու ընթերցումը որոշ արուեստի գոհացում մը կը բերէ իրեն: Մնացեալը հազիւ թէ վայրկեանի մը համար կը սորվին, պարզապէս քննութեան ընթացքին բաւարար թիւ մը առնելու համար:

Ինչ որ ալ ըսուի, Պոլիսէն մինչեւ Աւստրալիա, Սփիւռքի բոլոր հայ տղոց համար հայերէնն ու հայ գրականութեան պատմութիւնը օտար լեզուի մը եւ օտար գրականութեան մը դիրքին վրայ կը գտնուին: Այս կացութեան մէջ անկարելի է անոնց սորվեցնել մեր գրականութեան պատմութեան ամբողջութիւնը: Բայց մենք կը յամառինք ու արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ հայ տղան ո՛չ կարեւորը եւ ո՛չ ալ անկարեւորը կը սորվի:

Սխալ ըմբռնուած ազգասիրութեամբ մը, հակառակ մեր բարի տրամադրութեանց, արհամարհելի եւ ատելի կը դարձնենք մեր գրականութիւնը:

Առարկայական օրինակներ փնտռենք:

Ֆրանսացի գրասէրը ի՞նչ գիտէ արդեօք հունգար գրականութեան պատմութեան մասին: Առ առաւելն կը ճանչնայ երկու երեք անուն, որոնց գործերը ծանօթ են աշխարհի: Ի՞նչ գիտէ ռուս գրականութեան մասին: Քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ Պուշկինի, Տոսթոյեւսկիի, Թուրկենեֆի, Թոլսթոյի, Կոկոլի պէս դէմքերու մասին եւ նոյնքան ալ նոր հեղինակներէն լաւագոյններուն մասին:

Այսքանը կը բաւէ, որովհետեւ ֆրանսացի գրասէրը կը փափաքի ճանչնալ նաեւ գերման, անգլիական, իտալական, սպանական, ամերիկեան ու միւս քաղաքակիրթ ազգերու գրականութեանց պատմութիւնը: Նիւթապէս անկարելի է որ ճանչնայ այս բոլորը իրենց ամբողջութեանը մէջ: Ատոր համար կը սորվի միայն արուեստի աշխարհին համար կարեւորագոյն դէմքերն ու գործերը: Տարբեր են ընկերային ժողովրդային ու ազգագրական մարզերը, որոնց ուսումնասիրութիւնը մասնագէտի գործ է:

Երբ մեր կացութեան մէջ՝ հայ գրասէրը շատ դէշ կամ բնաւ չի սորվիր մեր գրականութեան պատմութիւնը, նախընտրելի չէ՞ արդեօք որ լաւ սորվի միայն արուեստի մարզին մէջ կարեւորութիւն ունեցող մասը, որ ամէնէն օգտակարն է առանց այլեւայլի: Այս մասին ուսուցումը հաճելի եւ համոզիչ է: Փորձով գիտենք որ հայ ուսանողը գրեթէ անկարելի է շահագրգռել Գրիգոր Օտեանով, Տէրոյենցով, Ալիշանով, Խրիմեանով եւ հին մատենագիրներով, բայց դիւրին է շահագրգռել Դուրեանով, Մեծարենցով, Վարուժանով եւ Թէքէեանով:

Զարմանալի թող չթուի եթէ ըսեմ նաեւ որ հաստատուն արուեստի տէր գրողներու գործերով շահագրգռուելէ ետք, հայ ուսանողը ինքնաբերաբար կը սկսի շահագրգռուիլ նաեւ մեր գրականութեան ամբողջական պատմութեամբ:

Ագաթանգեղոսներով, Զենոբ Գլակներով սկսուած դասը ձանձրոյթով կը դիմաւորեն եւ յօրանջելով կը վերջացնեն: Ռուբինեանով, Գ. Օտեանով, Զօհրապով սկսած արդի մատենագրութեան դասը նոյն ճակատագիրը կ'ունենայ:

Զիրար չխաբենք: Մեր հին մատենագիրներէն հազիւ քանի մը գործեր արուեստի հեռաւոր գոհացում մը կը բերեն արդի ընթերցողին, իսկ նոր մատենագրութիւն անունով աւանդուած պատմութեան մէջ տասնէ աւելի չեն արուեստի գոհացում տուող հեղինակները: (Վերջին քառորդ դարը բոլորովին տարբեր է, չեմ խառներ այս հաստատումին մէջ):

Եթէ կը փափաքինք նոր սերունդին ճանչցնել մեր գրականութեան պատմութիւնը, եթէ իսկապէս կ'ուզենք որ օտար հորիզոններու տակ, օտար դպրոցներու մէջ (մեր դպրոցներն ալ գրեթէ օտար են, դժուար չէ տեսնել ու հաստատել) ուսանող հայերը կամ առհասարակ ընթերցասէր հայերը որոշ ծանօթութիւններ եւ առողջ շահագրգռութիւն մը ունենան հանդէպ մեր անցեալի գրականութեան, որմէ կը սերի մեր օրերու գրականութիւնը, անխուսափելի է փնտռել ամէնէն կարճ ու ամէնէն ազդու միջոցը:

Այս միջոցն է արդի ընթերցողին կամ ուսանողին ներկայացնել մեր գրականութեան պատմութիւնը ընտրողական դրութեամբ մը, (չշփոթել համառօտագրութեան հետ): Ծանրանալով միայն այն հեղինակներուն ու գործերուն վրայ, որոնք մինչեւ այսօր արուեստի գոհացում կրնան տալ ընթերցողին:

Պարզապէս ինքնախաբէութիւն է տակաւին կարծել թէ գրաբար կարդացող կայ: Բացի երէց սերունդի չնչին մէկ կոտորակէն ոչ ոք կը սորվի կամ կը կարդայ գրաբարը: Մեր գրաբար գրականութենէն, որուն կորիզը պատմագրութիւն է, իսկ կեղեւն ալ տիրացութիւն, աշխարհաբարի թարգմանուած քանի մը ընտրեալ գործեր եթէ կան, անոնք թերեւս (Եղնիկ, Եղիշէ եւայլն) շահագրգռեն նորերը: Մնացեալը կը մնայ գրքերու մէջ եւ մասնագէտներու մօտ:

Նոր մատենագրութիւն կոչուած մասը, որ ըստ անըմբռնելի աւանդութեան մը՝ Մխիթարեաններու գրաբար գործունէութեամբ կը սկսի, կը պարունակէ բազմաթիւ անուններ:

Հոդ է որ ընտրութիւնը պիտի կատարուի:

Պէտք է քաջութիւնը ունենալ անկիւն մը ձգելու բազմաթիւ անուններ, որոնք ազգային տեսակէտով շատ մեծ դեր ունեցած են, բայց իբրեւ արուեստագէտ գրող գրեթէ ոչ մէկ արժանիք ցոյց տուած են:

Կը փափաքէի անուններ շարել հոս, բայց գիտեմ որ անիմաստ վէճերու դուռ կը բացուի:

Յիշեմ միայն մէկ մասը այն արուեստագէտ գրողներէն, որոնց ամբողջական ուսումնասիրութեան պէտք է յատկացուի արդի հայուն համար պատրաստուելիք գրականութեան պատմութիւնը: Յակոբ Պարոնեան, Պետրոս Դուրեան, Դանիէլ Վարուժան, Միսաք Մեծարենց, Վահան Թէքէեան, Վահան Տէրեան, Եղիշէ Չարենց եւայլն:

Այս պատմութեան գրքին մէջ տեղ պիտի չունենան բազմաթիւ Մխիթարեաններ, Տէրոյենցներ, Մամուրեաններ, Խ. Միսաքեաններ, Չերազներ, Շահազիզներ, Նալբանդեանցներ, Պատկանեաններ, եւայլն:

Սխալ չհասկցուիմ: Նոր սերունդը չէ՛ կրնար խանդավառել միայն ազգային զգացումներով, բայց կրնաք անոր մէջ շահագրգռութիւն արթնցնել հայ գրականութեան իսկական արժէքներով միայն:

Տարբեր երկրի մը քաղաքացի հայ նոր սերունդը տարէցներուն յատուկ ազգային չափանիշերով չի մօտենար Պատկանեանի մը կամ Րաֆֆիի մը գործերուն: Ան կը կարդայ միայն ինչ որ իր կարդացած օտար հեղինակներուն գործերուն հետ կրնայ բաղդատութեան դնել:

Ճիշդ ատոր համար է որ մեր օրերու գրողները, երբ կը շարունակեն հին աւանդական ձեւով գրել, ընթերցող չեն գտներ նոր սերունդին մէջ:

Տեղն է մատնանշելու ընդհանուր սխալ մը, որուն կը հանդիպինք մեր գրականութեան պատմութեան դասագրքերուն մէջ:

Գրեթէ միշտ իսկապէս արուեստագէտ հեղինակներուն յատկացուած տեղերը աւելի չեն այն էջերէն, որոնք յատկացուած են «ազգային գործիչ» հեղինակներու, որոնց գործը միայն պատմական նշանակութիւն ունի:

Տրամաբանական պիտի ըլլար շատ աւելի ընդարձակ գրել արուեստագէտ հեղինակներուն մասին, ինչպէս կ'ընեն օտարները:

Օրինակ մը տուած ըլլալու համար, պիտի յիշեմ Հ. Թորոսեանի «Հայ Գրականութեան Պատմութիւնը», որ առաւելապէս գրուած է օտար ուսանողներուն համար:

Մինաս Չերազի յատկացուած տողերը ծաւալով կրկինն են Պետրոս Դուրեանի, Յակոբ Պարոնեանի եւ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի յատկացուած տողերուն:

Ա. Արփիարեանի յատկացուած մասը, կրկինն է Զօհրապի յատկացուած մասին,

---

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Բ.

Կարճատեւ, անողորմ, ու սարսափելի եղաւ այս պայքարը, որուն յիմարապետն ալ եկեր մասնակցեր էր:

Ծաւիլ, շունչ առնել անգամ չտուին Ներսէսին, զոր զօրեղ ու անդիմադրելի բազուկներ անհաւատալի կոշտութեամբ քուրջի մը պէս քաշելով, հրելով, մշտելով զնդանը առաջնորդեցին:

Ներսէս չէր լացեր:

Գ.

Հիւանդանոցին մէջ կատաղի յիմարներուն տրուած մասը, ապուշներուն եւ անվնաս յիմարներուն յատկացուած շէնքին ծայրն է. հոն պատին զամուած հաստատուն ու ամուր երկաթէ օղակներու կապուած են յիմարները. բայց նորեկ կատաղիները երկու երեք օր խաւարային խցիկի մը մէջ մնալէ յետոյ միայն կը տարուին հոն:

Երեք հատ են այս անլոյս ու փոքրիկ զնդանները, որք իրարու քով դրուած երեք կանգուն դագաղներու կը նմանին:

Կռուին տաքութեան մէջ ստացած կըռուփներէն ու հարուածներէն շփոթած, Ներսէս ժամանակ չէր ունեցեր իր շուրջը դիտելու: Բանտին մէջ ալ անշուշտ ժամանակ ունէր շատ, բայց լոյսը բացարձակապէս կը պակսէր:

Պատանին ձեռքովը շօշափեց իր չորս կողմը. հազիւ մէկուկէս կանգուն տարածութիւն ունէր իր խցիկը, քանի որ առանց շարժում ընելու նստած տեղէն անոր չորս պատերուն կրնար դպիլ. եւ այսպէս չոր տախտակին վրայ նստած Ներսէս առաջին անգամ իր կեանքին մէջ գլուխը ձեռքը մէջ առաւ մտատանջութեամբ:

Այս առաջին խորհրդածութիւնը քաջալերիչ չէր ու մարդկութիւնը չարաշուք գոյնով կը ներկայանար իր աչքին առջեւ. իր անմեղ հոգին վերջապէս կ'ամբաստանէր այնքան խստութենէ զայրացած: Ի՞նչ կ'ուզէր այս պատուելին իրմէ. ի՞նչ դէշութիւն ըրեր էր որ զինք այսպէս կը հալածէր. իսկ սա անտեսին ինչե՛ր պիտի ընէր եթէ անգամ մը դուրս ելլէր բանտէն. ու վրէժխնդիր ծրագիրներ քիչ մը իր սիրտը կը սփոփէին. բայց ե՞րբ դուրս պիտի ելլէր ասկէց. ժամերը կ'անցնէին ու Ներսէս ի զուր կը սպասէր փրկութեան ձայնի մը. ապահով էր թէ ոչ ոք պիտի գար զինքը հարցնելու եւ իրեն հոգածութիւն ցոյց տալու մօրմէն ի զատ:

Մօրը յիշատակին Ներսէս արտասուեց. այս միայնութեան, այս մթութեան մէջ, մօրը յիշատակը լուսաւոր ճառագայթի մը պէս ցոլաց ու իր հոգին ողողեց. ո՞ւր էր հէք կինը. այս ահաւոր բա՞նտը նետել կ'ուզէր իր զաւակը արդեօք երբ միամիտ պարզութեամբ մը ազգին խնամոցը յանձնելու կուգար իր մէկ հատիկ որդին. խնամո՞ցը. խնամք բառը դառն հեգնութիւն մ'էր այս վայրենի տանջանաց ու զրկանաց դէմ, որոնց զոհ ըլլալու դատապարտուած են ազգին որբ ու անտէրունջ մանուկները:

Յանկարծ երկաթէ մեծադղորդ շառաչիւն մը լսուեցաւ ճիշդ իր քովիկն եւ իր խցիկը մեծազօր ու ահեղ մարմնոյ մը երերումովը տատանեցաւ:

Ներսէս ահաբեկ յիշեց որ կատաղի յիմարի մը ճիշդ մօտը կը գտնուէր. այն ատեն սարսափը պահ մը իր սրտին բախումը դադրեցուց ու վայրկեան մը անշունչ ու անշարժ սպասեց:

Լռութիւնն յաջորդեց, սառն ու սպառնալից լռութիւն մը այս տախտակապատ գերեզմանին մէջ. ձայն չկար ու Ներսէս սիրտ առաւ քիչ մը. պահ մը վերջը մռնչիւն մը, ու յետոյ դարձեալ լռութիւն:

Այսպէս ժամերն անցան, ամէն բանտարկութեան ժամերուն պէս դանդաղ ու երկար: Ներսէս այս մշտատեւ մութին մէջ ժամանակի գաղափարը կորսնցուցեր էր. ցորե՞կ թէ գիշեր էր, չէր գիտեր. կը հաշուէր միայն որ առնուազն օր մը եղած էր իր բանտարկութենէն ի վեր, մինչդեռ իրօք հազիւ երեք ժամ անցած էր. այս է պատճառը որ մարդս շուտով կը ծերանայ բանտին մէջ:

Քիչ մը վերջը զնդանին դուռը բացուեցաւ. ի՜նչ յոյսով, ի՜նչ անմեղ ու հաստատ համոզում ունեցաւ թէ զինքը փրկելու եկած էին. երեք օրը լրացե՞ր էր արդեօք:

Ներսէս տախտակամածին վրայ գետնաքարշ, ոտքի ելլել ուզեց, իր նոր փըրկիչը դիմաւորելու համար:

Ո՜րքան դառն եղաւ իր պատրանքը երբ կտոր մը չոր հաց նետելէ վերջը իրեն, ճիշդ ինչպէս շան մը կը նետեն, յիմարապետը աճապարեր էր դուռը գոցելու երեսին:

Մարդս միշտ պիտի ապացուցանէ թէ վայրենի կենդանիներէ սերած է:

Զարմանք չէ որ հիւանդանոցի մը մէջ պաշտօնեայք ուրիշ ամէն մարդերէ աւելի զուրկ ըլլան մարդկութեան զգացումներէ: Ասոնք՝ սովորաբար առանց ընտանեաց, առանց սիրոյ, առանց կապակցութեան, սառն ու անտարբեր մարդիկ են, որոնք կը կոչուին ամէնէն աւելի գթալից, ամէնէն աւելի խանդաղատանաց ու գորովոյ կարեւոր պաշտօններու:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(4 — Շար.)

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ն. Ե. Հէրըլտ Թրիպիւն»ի մէջ, կրօնական հարցերու խմբագիր՝ Ժ. Փրայս շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ, քրիստոնեայ եկեղեցիներու բաժանման եւ միութիւն մը ստեղծելու աշխատանքներուն եւ կարելիութիւններուն շուրջ :

Առաքեալներու Հաւատոյ Հանգանակին մեկնութեան տարակարծութիւնով՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Եկեղեցիներու բաժանումէն ի վեր, 1054էն աղէն Աստուածաբանները պայքարած են եկեղեցւոյ միասնութեան համար :

Յոռետեսներուն համար Քրիստոնեայ աշխարհի միութիւնը անկարելիութիւն մըն է: Իբրեւ օրինակ կը թուեն արիւնով թաթխուած հին եկեղեցւոյ հերձուածողներու պատմութիւնը ... Երեսնամեայ պատերազմը... Լութերի բողոքը...Հենրիկոս Ը... Միութի՞ւն : Անկարելի :

Ներկայիս ի՞նչ է կացութիւնը: Արդեօ՞ք քրիստոնեայ աշխարհը անյոյս բաժնուած է :

Դէտերը որոնք կը հետեւին եկեղեցական կեանքին, տարբեր կարծիք ունին: Բաժանումը դեռ, երկար պիտի տեւէ, սակայն, յուսատու մեծ երեւոյթ մը կայ: Համերաշխութեան շունչ կը տիրէ եկեղեցական մարմիններէն ներս: «Բանակցութիւն» առանց վէճի առարկայ դարձնելու եկեղեցիին հիմնական հաւատոյ վարդապետութիւնները, այս է ամէնէն շատ գործածական բառը միջեկեղեցական լեզուին մէջ:

Աշխարհականի մը համար, քրիստոնեայ աշխարհի «միութիւն» խօսքը՝ դժուար ըմբռնելի իմաստ մը ունի· կը նշանակէ տարբեր միջոցներ տարբեր եկեղեցիներու համար :

Երկու հազար տարուան անցեալ ունեցող Կաթողիկէ եկեղեցիին համար, որ կէս միլիառէ աւելի հաւատացեալներ կը հաշուէ, միութեան մէկ ձեւ կրնայ ըլլալ միայն: Կրէյմուր Եղբայրներու Միաբանութեան, Եկեղեցիներու Միութեան Ուէթօրեային նախագահ՝ Խուարտ Հանահի բառերով.— «Նախ, ներկայ կացութիւնը պէտք է նկատի առնել իբրեւ բաժանումի, քան անջատումի խնդիր : Մէկ է Քրիստոսի Եկեղեցին եւ մէկ է հաւատացեալ մարդկութիւնը: Իրարմէ անջատ ուրոյն մասերով կազմուած չէ ան, ուստի եւ բաժնուած չէ: Հարցը ծագեցաւ Եկեղեցւոյ բաժանումով: Եւ որովհետեւ դարերու ընթացքին Եկեղեցին միշտ կը պահէ իր ինքնութիւնը, մկրտուած այն անձերը որոնք յայտնապէս անոր միացած չեն իբրեւ անդամներ, բաժանեալներ կը նկատուին, եւ ատոր համար «բաժանեալ» եղբայրներ կը կոչուին :

Պապի իշխանութեան ներքեւ, Կաթողիկէ մէկ եկեղեցւոյ ուղղակի հակապատկերն է՝ Համաշխարհային եկեղեցիներու Ժողովը, իր 182 բաժանումներով եւ 170 միլիոն հետեւորդներով :

Համաշխարհային Ժողովը օրէնսդրական չէ : Անոր ղեկավարներուն նպատակը չէ եկեղեցական վերին մարմնի մը վերածել զայն: Համաձայն իր օրինագծին, հիմնական նպատակներէն մէկն է՝ «Խորհուրդ տալ եւ միացեալ գործունէութիւն ստեղծել ի նպաստ Բողոքական, Անկլիքան եւ Արեւելեան Ուղղափառ անդամներու հասարակաց շահերուն: Անոնց Ժողովը որ հինգ տարին անգամ մը կը գումարուի, աւելի թելադրական քան պարտադիր գործունէութիւն ունի :

Արեւելեան Ուղղափառութիւնը, որքան որ ինքն իրեն մէկ եկեղեցի կը նկատէ իր խորհուրդներով, եւ իր եկեղեցականութեամբ մինչեւ առաքեալները կը հասնի, պառակտուած է ազգայնական ճնշումներով: Ոչ ոք գիտէ թէ որքան Ուղղափառներ մնացած են Ռուսիոյ մէջ: Երկաթեայ վարագոյրին երկու կողմերը գտնուող Ուղղափառներու ընդհանուր թիւը 129 միլիոնէն մինչեւ 300 միլիոն կը ներկայացուի :

Ասկէ կարելի է հետեւցնել թէ որեւէ «Միութեան» խօսք, յաջորդական ինչ ձայներու կը կարօտի :

Այսուհանդերձ, աստուածաբանները փոխադարձ վիճաբանելու կը նախընտրեն մտիկ ընել: Կծու խօսքերը մէկդի դնելով, իրենց տեղեկատուութիւնները կը վերջացնեն «գորով» եւ «աղօթալի լուծում» բառերով :

Աշխարհական ոեւէ դէտ, չէր կրնար երեւակայել թէ իր կեանքին մէջ պիտի տեսնէր Պապին կողմէ շնորհուած ընդունելութիւն մը ի պատիւ Արեւելեան Ուղղափառ պետի մը, կամ Հռոմայեցի կաթողիկէ առաջնորդի մը այցը՝ Յոյն Ուղղափառ իշխանութեան մը: Այսուհանդերձ այս երկու հանդիպումներն ալ տեղի ունեցան :

Շշմեցուցիչ էր, երբ եկեղեցիներու Համաշխարհային Ժողովի կեդրոնական կոմիտէն, Սէնթ Անտրիւի (Սկովտիա) մէջ զեկոյցով մը կը շեշտէր, թէ «այն եղելութիւնը որ խօսակցութիւն կրնայ տեղի ունենալ Կաթողիկէ Եկեղեցիին հետ, ինքնին շնորհաւորելի երեւոյթ մըն է» :

Միջեկեղեցական խօսակցութիւնները դեռ սահմանափակ եւ նախնական են : Երկու կողմերու եկեղեցականներն ալ դեռ կը խուսափին հրապարակաւ արտայայտուելէ : Հարցերը շատ փափուկ են՝ հին վէրքերը պէտք չէ գրգռել, կ'ըսեն : Յաջողութեան յոյս կայ : Ազօտ է, դանդաղ կ'ընթանայ, սակայն իրականութիւն է :

Յովհաննէս ԻԳ. Պապը շատ մը ուղղութիւններով այս նոր երեւոյթին խորհրդանիշն է : Տարակարծութիւնները հարթելու իր աշխատանքները հինէն կու գան: Իբրեւ Վենետիկի պատրիարք կը սիրէր խոր համոզումով ըսել.—«Մօտ եմ միութեան, եւ հեռու բաժանումէ»: Նոյնը կը մտածէր երբ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի պապական նուիրակ էր: Ուղղափառները սիրով կապուեցան իրեն :

Իր պապական առաջին գործերէն մին եղաւ 1962ի համար, Վատիկանի Բ. Ժողովը գումարելու որոշումը : Ու որպէսզի ցոյց տայ «իր սէրը այն քրիստոնեաներուն, որոնք քրիստոնեայ անունը կրելով հանդերձ, բաժնուած կը մնան Առաքելական Աթոռէն» Տիեզերական Ժողովի մը քարտուղարութիւնը հաստատեց: Շատեր զարմացան այս քայլէն : Բայց աւելի զարմանալի էր Համաշխարհային Ժողովի գործադիր մարմնին հակազդեցութիւնը, որ կ'ուզէր չարունակել «տեղեկատուութեան» բնոյթ ունեցող խօսակցութիւնները :

Մերձեցման ի խնդիր, Համաշխարհային Ժողովի կեդրոնական կոմիտէն թելադրեց ճանչնալ վաւերականութիւնը՝ իւրաքանչիւր եկեղեցիի խորհուրդներուն — ինչպէս մկրտութիւն, Ս. Հաղորդութիւն եւ ամուսնութիւն — ու իշխանութիւններուն: Անցեալին, այս բոլոր կէտերն ալ խնդրոյ առարկայ էին:

Յատկանշական է, թէ եկեղեցականներուն մեծ մասը համաձայն է ու կը ջատագովէ եկեղեցիներու մերձեցումը :

Մարդիկ միշտ ճամբայ պիտի բանան անոր՝ որ գիտէ թէ ուր կ'երթայ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Լաւ խօսք մը, ձմրան երեք ամիսները կրնայ տաքցնել : ՉԻՆԱԿԱՆ

Խղունջն ալ կրնայ թռչիլ՝ եթէ թռչունի մը պոչին փակի :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Մեծարենցի յատկացուած տողերուն :

Արտաշէս Յարութիւնեան արժանացած է Սիամանթոյի յատկացուած տողերուն կրկինին :

Անայիս, Մերուժան Պարսամեան եւ Դ. Վարուժան նոյնքան մասեր ունին:

Տէրոյենց վերոյիշեալներէն աւելի տեղ կը գրաւէ :

Խաչատուր Միսաքեան Մեծարենցի չափ տեղ ունի, եւայլն, եւայլն :

Ինծի այնպէս կը թուի որ մեր գրականութեան պատմութիւնը գրողները կը փափաքին՝ քանի մը հարիւր էջի մէջ պակաս բան չթողուլ: Ատոր համար ալ ըսկիզբները լայն տեղ կուտան հեղինակներուն եւ երբ վերջին հասնին հազիւ քանի մը տող կը մնայ լաւագոյններուն :

Ինչ որ ալ ըլլայ աւանդաբար չարունակուած գրութիւնը, վնասակար ու սխալ է ընթերցողին տալ այն համոզումը թէ Մ. Մեծարենց Տէրոյենցի «մէկ չորրորդը» կ'արժէ կամ Անայիսն ու Մերուժան Պարսամեանը հաւասար են Դ. Վարուժանի :

Անշուշտ օր մը պիտի սորվինք դասագիրք կամ պատմական գործ գրել, բայց քանի դեռ ուշ չէ, կ'արժէ նոր սերունդին տալ հայ գրականութեան պատմութիւն մը, որուն ընթերցումը գործնական օգուտ մը բերէ :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արեւելագէտներու միջազգային համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, Օգոստոս ամսուան, հազիւ վերջացած՝ բազմաթիւ օտար արեւելագէտներ մեկնեցան Երեւան, այցելեցին Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին եւ այլ պատմական վայրեր :

Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնը այսպէս կը հաղորդէ անոնց տպաւորութիւնները :

Բրիտանական Թանգարանի անդամներէն Տոքթ. Բարնէտ.—

Ես միշտ փափաքեր եմ այցելել հնադարեան այս երկիրը, որու հնագիտական պեղումներուն ծանօթ էի թերթերու միջոցաւ: Այս անգամ բախտ ունեցայ ծանօթանալու Զուարթնոցի, Արինբերդի, Գառնիի, Գեղարդի, պատմական յուշարձաններուն : Մեծ տպաւորութիւն թողուցին Կարմիր Բլուրի պեղումները: Մեր ծանօթութիւնները այսպէս ճոխացան Ուրարտուի վարչական-տնտեսական պատմութեան մասին:

Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան կաւէ գեղեցիկ սափոր մը նուիրած է բրիտանական Թանգարանին,— այս սափորը շինուած է երեք հազար տարի առաջ :

Օքսֆորտի համալսարանի փրոֆէսորներէն Պ. Հիւլին .—

Հայաստանի գիտնականներուն հետ խօսակցութիւններուս շնորհիւ հետաքրքրական եւ արժէքաւոր ծանօթութիւններ ստացայ Ասորեստանցիներու եւ Ուրարտացիներու յարաբերութեանց մասին : Երբեք չեմ կրնար մոռնալ այն սրտագին, եղբայրական վերաբերմունքը, զոր ցոյց տուին մեզի հայ գիտնականները:

Տոքթ. Կարլ Շմիտ.—

Հայաստանի մէջ անցուցի երկու օր : Երբեք պիտի չմոռնամ այդ երկու օրերու տպաւորութիւնը: Հետաքրքրական տեղեկութիւններ քաղեցի Հայաստանի անցեալին ու ներկային մասին: Իմ երազս է կրկին գալ արեւային Հայաստանը, որպէսզի մօտէն ու խորապէս ծանօթանամ ձեր գրականութեան եւ լեզուի պատմութեան : Ուստի որոշած եմ սորվիլ հայերէն, որպէսզի կարդամ ձեր հին հայերէն մագաղաթները, ինչպէս նաեւ նորագոյն գրականութիւնը :

Օսակայի համալսարանի (Ճափոն) փրոֆէսորներէն Իիրաոկա.—

Այցելութիւն պատճառած է ինծի բնակարանային շինարարութեան թափը, որ կը տեսնուի Երեւանի մէջ ու շուրջը :

Սորպոնի փրոֆէսորներէն Միշէլ Մալէնին .—

Ես չեմ տեսած աշխատաւոր ժողովուրդի այնպիսի խանդավառութիւն, որ կը տիրէ Հայաստանի մէջ :

Հիւրերուն ողջերթ մաղթեցին, կայարանին մէջ, ակադեմիկոսներ Ա. Կարինեան, Ա. Յովհաննիսեան եւ ուրիշներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ու բոլորի հետաքրքիր հայեացքները կախուեցին Նար իշխանի շուրթերից :

— Վասպուրականի տէր Մերուժանը, — հանդարտ ու ծանրաշեշտ ասաց Կամսարականը: Նա, ըստ երեւոյթին, չէր ցանկանայ առայժմ յիշել այդ անունը, բայց երբ պահանջեցին հարցումներով՝ չուզեց թաքցնել, մանաւանդ որ դա անհրաժեշտ էր նկատուող տարակոյսները փարատելու եւ թերահաւատներին ոգի ներշնչելու համար:

— Բայց կա՞յ երաշխիք, որ նա անվախճան համակիր լինի մեր ձեռնարկութեան, — հետաքրքրուեց ծեր Վահեւունին:

— Երաշխի՜ք, — բառը երկարաձգեց Նար իշխանը եւ գրպանից հանեց քիչ առաջ սուրհանդակի բերած նամակը ու, բարձր բանելով, ասաց.— Արծրունեաց տէրը նոյնպէս հրաւիրուած էր, սակայն ժամանել չկարողացաւ արդելառիթ պատճառով, եւ ահաւասիկ գրել է իր գիրը համախոհութեան :

Ու այս բաւական եղաւ: Իշխանները մէկէն ոգի առան եւ սկսեցին խօսել իրար յետեւից՝ այժմ առաւել վստահ, քան առաջ:

— Եթէ Մերուժանը համախոհ է... պարզ է...

— Հարկաւ, Արծրունեաց տէրը ազդեցիկ է· ունի շատ աւելի մարդ, քան ամէնքս միասին:

— Նաեւ մեծ համբաւ Տիզբոնում· վտանգի ժամին կ'անի անհրաժեշտը: Ուստի եւ կարելի է լինել վստահ...

Զրոյցով տարուած նախարարները չէին նկատել, որ մութն արդէն մտել է ներս եւ իրար լաւ չեն տեսնում· այդ զգացին այն ժամ, երբ սպասաւորները բերին երկու վառած եռաստեղ աշտանակներ եւ դրին զրուցողների շրջանի մէջտեղը: Եւ լոյսն աշխուժացրեց զրոյցը:

Խօսում էին դարձեալ իրար ընդմիջելով, կարծես իրար սիրտ տալով, ոչ միայն խօսքով, այլեւ սրտով ուրախացան, որ Վասպուրականի մեծազդեցիկ տէրը իրենց հետ է· այդ պարագային կարող են արդէն թոյլ չտալ Արշակ Թագաւորին իր ցանկացածը կատարելու: Միայն Գաբեղէնից Սահակն ուրախ չեղաւ, որ գործըն այդ ընթացքն ստացաւ. այսուհետ ուրեմն կը խանգարուի հանդիստ կեանքը եւ չեն կարող այլեւս ուրախանալ անհոգ, որսադնացութիւն եւ զուարճութիւններ կազմակերպելով... Որքան էլ անհաճոյ էր դա Սահակ իշխանին, բայց նա բարւոք համարեց լռել: Նրա կեանքի կանոնն էր, այնտեղ, ուր չես կարող համոզել խօսքով՝ լռիր խոհեմութեան ոսկով··

Սակայն Նրա փոխարէն խօսեց ուրիշը:

Երբ ամէնքը խանդավառ էին Մերուժանի նամակի յայտնութեամբ՝ Անդեղաց երիտասարդ իշխանը, որ նստած էր անկիւնում մի բարձի եւ ոչ մի բառով չէր մասնակցում մեծերի զրոյցին, յանկարծ խօսելու իրաւունք խնդրեց·

— Խօսիր, իշխանիկ, — ասաց Կամսարականը սիրալիր:

— Ամէնէն առաջ, տէր Կամսարական, կը ցանկանայի, որ պարզես ինձ, թէ ի՞նչ է արքայի նպատակը, երբ պահանջում է բերդեր, պահանջում է մարդեր իր բանակը զօրացնելու եւ քաղաքը կառուցելու համար:

Կամսարականը քմծիծաղ նայեց նախ հիւրերին, ապա ներողամիտ ժպիտով՝ երիտասարդ իշխանին: Սկսելով իր խօսքը՝ նա համոզուած էր, թէ ամէնքը լիովին կ'ըմբռնեն իրեն, սակայն պարզւում էր ահա, որ իշխանիկը չէր ըմբռնել, ուստի երիտասարդի հարցումին պատասխանեց հարցով ·

— Ինքդ, իշխանիկ, ի՞նչ նպատակ ես տեսնում թագաւորի վարմունքների մէջ:

Երիտասարդը չառաղունեց· Թուաց հարցումն անսպասելի էր, եւ նա վարանեց· բայց փոքր յապաղումից յետոյ ասաց·

— Ես, տէր Կամսարական, իշխանաց ժողովում լինում եմ առաջին անգամ· սակայն թէ՛ այստեղ, թէ՛ դուրսը, լսելով արքայի մտադրութեանց մասին, խորհում եմ, թէ առաւել բարւոք չէ՞ր լինի, թագաւորի դէմ միաբանելու փոխարէն, միաբանենք թագաւորի հետ, եւ այդպէս կը լինենք առաւել ապահով, քանզի միաբանելով նրան՝ հնար կը տանք արքային մեծ բանակ պահելու եւ թշնամիներին դիմագրաւելու: Այդ պարագային, խորհում եմ, արքայի համար բնաւ շահաւէտ չէր լինի կորզել իրեն օգնող ձեռքը· տըկարացնել մեզ··· Թւում է ինձ, որ արքայի նպատակը Հայոց Աշխարհի զօրացումն է···

Այս անգամ Կամսարականը նայեց նրան յօնքերի տակից· երիտասարդի խօսքն այնքան անսպասելի եւ տհաճ էր նրան, որ մէկ կամեցաւ կշտամբելով ընդհատել, բայց, իբրեւ հիւրընկալ, եւ թէ նրա տրամադրութիւնը պարզելու համար, ջանաց լսել մինչեւ վերջը: Նա մինչեւ իսկ մտածեց, թէ եկել է գուցէ թագաւորի բարեկամներից ներշնչուած... յամենայն դէպս բարւոք համարեց լռել եւ լսել· իսկ երբ նա աւարտեց՝ չուզեց խիստ լինել, նկատեց միայն խրատական եղանակով·

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր–Յակոբեան,
Պ. Տօրք Տէր – Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր–Յակոբեան եւ զաւակները,
Տէր Մեսրոպ Քհնյ. Տէր – Յակոբեան եւ երէցկինը (*Յունաստան*),
Տէր եւ Տիկին Արզուեան (*Ամերիկա*) եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մելքիս Նշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Օննիկ Նշանեան, Այրի Տիկին Բարսեղ Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար մտաւորականներու դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Պ. Քիւփէլեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պօլիէօյէն Պ. Պարոյր Մնակեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի Տօնին առթիւ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ միջօրէին ժամը 4.30ին պիտի կատարուի հանդիսաւոր անդաստան եւ թափօր Ս. Խաչի:

Երկուշաբթի Մեռելոցի առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան եւ ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ –* կական Գրասենեակը, *Թիւ* 192: *Այլապէս, այցելուն ստէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուիլ 47րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 19 Նոյեմբեր 1960, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդր. Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիֆթ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինաւոր մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհ. Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ *եւ* կիրակի, 3 *եւ* 4 Դեկտեմբեր 1960, *առաւօտեան ժամը* 9,30*ին*, Օթէլ Ռուզվելթի *մէջ*, Մետիսըն Էվընիւ *եւ 45րդ փողոց, Նիւ Եորք, Ն.Ե.:*

Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. *Ընդհանուր Տեղեկագիր* 1959 *Տարեշրջանի:*
2. *Ընդհանուր Հաշուետուութիւն* 1959 *Տարեշրջանի:*
3. *Կանոնագրի մանր բարեփոխումներ:*
4. *Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:*
5. *Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:*
6. *Ուղերձներ:*

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
(*Ատենադպիր*) (*Ատենապետ*)

Նիւ Եորք, 25 Օգոստ. 1960

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի չքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97–01–72:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին:

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10,30*ին:*

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Նազիկ Վարդանեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Վարդան Վարդանեան (Օվակենց Գրիգորի որդի), բնիկ Պրուսացի (Սէօլէզ գիւղէն): Պատերազմին կորսուած է Գերմանիոյ ճակատը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.— Երեւան, Սարը Թաղ, 6րդ շարք, 41րդ տուն, Հայաստան, կամ՝ Փիլիպպոս Եսայեանի՝

167, Rue de l'Egalite, ISSY-LES-MOULINEAUX

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

TRICOT RECTILIGNE JAUGE 7

Աշխատութեան համար ձեռնարկուներ: Դիմել՝ Հաստատութիւն

TEXA, 97 Rue d'Aboukir, PARIS (2e) - Tél. CEN. 93.26

AU BEAU NOYER

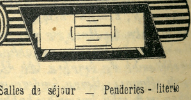

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՋՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը *ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ*

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)
136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու: Նորոյթ խղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր,* ամէն տեսակ լինոլէոմ *եւ* փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 10 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8896 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4697

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՔԱԹԱՆԿԱ ՄՏԱՒ ԵՒ ՄԱԿ-Ի ԴԷՄ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ութսուն լրագրողներու եւ լուսանկարիչներու, ինչպէս նաեւ 40ի մօտ կուսակիցներու առջեւ, Լումումպա մամուլի ասուլիս մը տուաւ, առջի օր, իր սեփական տանը մէջ: Ջղագրգիռ եւ յախուռն, ...ատապարտեց ՄԱԿի քաղաքականութիւնը: «Ներկայիս, ՄԱԿը միջամուխ կ'ըլլայ ...ր ներքին գործերուն: Քոնկոյի Հանրապետութիւնը ՄԱԿի ուժերու պարպումը պիտի պահանջէ, եթէ երբեք շարունակեն ...ղղոտ հանդիսանալ, ինչպէս կ'ընեն ներկայիս, կառավարութեան ծրագիրներուն եւ գործերուն»: Այս առընթերութեամբ եօթը կէտերէ բաղկացած ամբաստանագիր մը կարդաց: Մամուլի ասուլիսին՝ ըսել տուած է, թէ «ամբողջ բանակը իմ կողքիս կեցած է, ոչ մէկ զինուոր, ոչ մէկ սպայ Քազավուպուին հնազանդեցաւ երբ կը պահանջէր վար ...նել զէնքերը»: Ասուլիսի ընթացքին Քոնկոյի զինուորներ զէնքերով լեցուն ...տուկ մը բերած են: Վայրաշուքի զգեստ ...ած պելժի մը մօտ գտանք, յայտարարած են: Լումումպա հրահանգած է ...«վնաս չհասցնել» խնդրոյ առարկայ զինուորին, քանի որ «գերի» մըն է: Մամուլի ասուլիսի ամբողջ տեւողութեան, ...տանը հաւաքուած կուսակիցները ...կցէ Լումումպա »եւ «իւհուրու» (անկախութիւն) պոռացած եւ ծափահարած են:

Ներկայ գտնուող լրագրողներուն կարծիքով մամուլի ասուլիսէ մը աւելի կազմակերպուած քաղաքական հաւաքոյթ մըն էր:

Լումումպա իր դիրքը զօրացուց: Ար... ծերակոյտը եօթը ժամ տեւող ... եւ անկարգ վիճաբանութիւններէ ..., երկուքի դէմ 41 ձայնով (29 երեսփոխաններ բացակայ էին) որոշեց մերժել ...պետութեան նախագահին հրամանագիրը (Լումումպան հրաժարեցնելու ...ին): Այս որոշումով Լումումպա իր դիրքը զօրացուցած կ'ըլլայ: Այսուհանդերձ, հարկ եղած է որ երկու ժամ խօսի ...ողելու համար թէ «եթէ հեռանամ ...ութենէն, ութ օր չանցած Պելժերը ... վերադառնան»: Նիստի ընթացքին ... վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են, յատկապէս արտաքին նախա... Պոմպոքոյի եւ իր միջեւ: «Թէեւ ...պէս ոչինչ ունիմ Լումումպայի ..., ըսած է Պոմպոքօ, այսուհանդերձ ...է հրաժարիլ վարչապետութենէն, ...պէս անիշխանութիւնը պիտի շարունակուի»: Իր ճառի ընթացքին դիտել տուած է, թէ կարգ մը մեծ պետութիւններ ...քը Խ. Միութեան մասին է) «շատ ...ածեռն են» ու աւելի վտանգ մըն է ...նկոյի ներկային ու ապագային համար:

Լումումպա իր պատասխանին մէջ շեշտած է, թէ ստեղծուած տխուր կացութեան պատասխանատուն Պելժերն են միայն: «Կ'ամբաստանուիմ իբրեւ համայնավար, սակայն Այզընհաուըր Խրուշչեւի ...ճռած է, ա՞ն ալ համայնավար է»: ...մումպա ըսած է նաեւ «ես քրիստոնեայ եմ, հայրս եւ մայրս կաթողիկէ են ...ցին ամուսնացած են», բայց քիչ ... կաթողիկէ եկեղեցւոյ դէմ խօսած է ... պատճառելու համար բողոքականներուն:

...մբըշոտի որոշումով Ապահովութեան Խորհուրդը, երկու ամսուան մէջ ...երորդ անգամն ըլլալով, պիտի հաւաքուի այս շաբթու վերջ, Քոնկոյի կացութիւնը քննելու համար: ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը երկար հաղորդագրու-

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԺՊԻՏՆԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ – ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻ՞ՒՆ

Անակնկալ մը չէ, անշուշտ, անոնց համար որոնք վարժուած են Նիքիթա Խրուշչեւի տրամադրութեան յաճախակի փոփոխութեանց, անոր գործածած անուշ լեզուն Ամերիկացիներուն հանդէպ: Խորհրդային վարչապետը, օգտուելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան փոխ-վարչապետին ի պատիւ ընդունելութենէ մը, սկսած է «սիրաբանիլ» Ամերիկայի դեսպանին հետ: Ժամը ութին Միկոյեան ճամբու դրած է օրուան հիւրը՝ Նուրէտտին Քահալի, որուն մահմետական կրօնքին ի յարգանս քանի մը ժամ պտուղի ջուր կը խմէին բոլորը: Միկոյեան վերադարձած է եւ հաւանաբար տեղեակ կատարուելիքին, մօտեցած է Ամերիկեան դեսպանին գաւաթ պարպելու համար: Եւ ժպտուն երեսով Խրուշչեւ սկսած է կատակել դեսպանին կնոջը հետ ըսելով նաեւ որ վստահ է թէ Այզընհաուըր լուր չունէր Իւ 2 օդանաւին խնդրէն: Փափաք յայտնած է նաեւ տեսակցելու Այզընհաուըրի հետ: Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Հերթըր, այս առթիւ, յայտարարած է թէ կարելի է հանդիպումի մը մասին մտածել, բայց ոչ Նիւ Եորքի մէջ եւ ՄԱԿի ժողովին գումարման ընթացքին:

Խրուշչեւ Պալթիքա զբօսանաւով ճամբայ ելած է դէպի Նիւ Եորք:

Նաւով Նիւ-Եորք երթալը իր առանձին նշանակութիւնն ունի: Հանդիստ, ծովուն վրայ, տասը օրուան ընթացքին խորհրդային վարչապետը լայն ժամանակամիջոց ունի պատրաստուելու ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին: Իրեն ընկերացող 186 հոգիներէն զատ կան նաեւ համայնավար երկիրներու քաղաքական դէմքերը եւ Պալթիքայի մէջ ներկայս տեղի կ'ունենայ համայնավար վեհաժողով մը: Հոն պիտի խօսին ոչ միայն «ընկերվարական» պլօքին բռնելիք ընթացքին մասին ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, այլեւ Չինաստանի հետ գոյութիւն ունեցող գաղափարական տարակարծութեանց:

Արեւմտեաններ սպասողական դիրք մը բռնած են եւ Խրուշչեւի նոր դիրքը պատճառ պիտի դառնայ որ արեւմուտքը վօլէնս նօլէնս *(ուզէ չուզէ) վերաքննէ իր դիրքը:*

թիւն մը ղրկած է Նիւ Եորք: Գործնական առաջարկներ կ'ընէ: Քոնկոյի կացութեան շուրջ իր տպաւորութիւնները բացասական են: Կարգ մը ծրագիրներու շարքին կ'առաջարկէ, հարիւր միլիոն տոլարի միջազգային ֆոնտ մը, բարեկարգելու համար Քոնկոյի քայքայուած տնտեսութիւնը: Լումումպա յուշագիր մը ղրկած ու պահանջած է, որ Ապահովութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստը Լէոփոլտվիլի մէջ գումարուի: Հաւանական է որ ընթացք չտան:

Միւս կողմէ ծանր կռիւները կը շարունակուին Քասայի մէջ: Առջի օր, Լումումպայի զինուորներէն երեք հարիւր հոգի Քաթանկա մտած են: Քոնկոյի զինուորները նեղ կացութեան մատնուած են, քանի որ բոլոր օդակայաններն ալ փակ են իրենց առջեւ: Ոչ մէկ փոխադրութիւն տեղի կ'ունենայ: Քաթանկայի կառավարութիւնը եւ տեղւոյն պելժ դեսպանը բողոքագիր ղրկեցին Նիւ Եորք, Էլիզապէթվիլի օդակայանի գրաւումին առթիւ: Լումումպա իր կարգին պահանջեց Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանին յանձնումը: Ինչպէս գրած էինք, ՄԱԿի ուժերը գրաւման տակ կը պահեն ձայնասփիւռի կայանը եւ բոլոր օդակայանները:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ Կ'ԵՐԹԱՅ

Յակոբ Տէր – Յակոբեան:

Նոր կորուստ մը, նոր փոս մը, նոր պարապ մը եւ ամէնէն ծանրը՝ նոր բացակայութիւն մը:

Յակոբ Տէր – Յակոբեանի եւ իր նմաններու մահով մարդ մը չէ միայն որ կը պակսի, այլ եւ սերունդ մը՝ որ կ'անհետանայ, ամբողջ շրջան մը՝ որ կը կորսուի: Աւելի ճիշդ ոգի մը որ կը մեռնի:

Ամէն անգամ որ մեր խմբագրատունէն ներս կը մտնէր, մեզի կը յիշեցնէր իր տարեկից բոլոր ընկերները՝ որոնք արդէն մեկնած էին, մեզի կը յիշեցնէր մեր խմբագրապետը՝ որուն հին եւ մնայուն բարեկամն եղած էր: Անձ մը ըլլալէ դադրած էր եւ դարձած էր խորհրդանիշ մը, խորհրդանիշը այն ոգիին որ այլեւս չկայ այս հիւլէական ժամանակաշրջանին, օտար ափերու վրայ, հեռու այն եզակի միջավայրէն որուն ծանօթ ենք միայն իր եւ իր ընկերներուն յուշերով եւ յիշատակներով:

Եւ այսօր բացակայ մը եւս, յանձին Յակոբ Տէր – Յակոբեանի:

Տարիներ առաջ, Անդրանիկ Ծառուկեան մեր խմբագրապետին մահուան առթիւ կը գրէր թէ դժուար չէ հաշտուիլ անոր մահուան հետ, — լրումի հասած կեանք մըն էր, — բայց կարելի չէ հաշտուիլ անոր բացակայութեան հետ: Եւ նոյնը կարելի է ըսել, այսօր, Յակոբ Տէր Յակոբեանի համար, որուն կեանքն ալ հասած էր իր լրումին: Բայց դժուար է հաշտուիլ անոր բացակայութեան հետ:

Եւ այսօր, իր մահով, *Յառաջ* բան մը եւս կը կորսնցնէ իր անցեալէն, իր կեանքէն: Քսան երկար տարիներ գուրգուրանքով տպած էր *Յառաջը*, կողք կողքի ապրելով անոր խմբագրապետին հետ: Անձնուիրութեամբ փոխարինած էր զայն՝ երբ, արձակուրդի կամ հիւանդութեան պատճառով, իր գործին գլուխը չէր: Եւ Շաւարշ Միսաքեանի դագաղին առջեւ, յուզումով եւ անկեղծութեամբ կ'ըսէր. — «Նոյն ճամբուն ուղղեւորներն էինք հանրային գործունէութեան կոչումով, փոյթ չէ, այդ ճամբուն մէկ մայթէն ան կը քալէր, միւսէն ես, առանց զիրար արհամարհելու կամ քէնոտելու իրարու հետ»:

Վերջին տարիներուն, սակայն, տեսակ մը յուսալքում կամ անտարբերութիւն ունէր ամէն բանի հանդէպ, յաճախ կ'ըսէր «եղեր է ի՞նչ կ'ըլլայ, չէ եղեր ի՞նչ կ'ըլլայ», հաւանաբար այսօր ալ մեզի ըսէր. «Գրեր ես ի՞նչ կ'ըլլայ, չես գրեր ի՞նչ կ'ըլլայ»: Բայց հակառակ կեանքի ունայնութեան, այդպէս չէ, սիրելի Տէր Յակոբեան, մենք ուզեցինք այս քանի մը տողերը գրել ձեր յիշատակին, որովհետեւ ձեզի հետ տարիք ամբողջ սերունդ մը:

Եւ այդ մեկնումին առթիւ, մենք չենք կրնար ըսել «եղեր է ի՞նչ կ'ըլլայ, չէ եղեր ի՞նչ կ'ըլլայ», որովհետեւ գիտենք թէ բան մը կ'ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մտաւորականներ եւ գեղարուեստականներ բողոք մը ստորագրած են Ալժերիոյ պատերազմին դէմ, ուր կը շեշտեն. «Կը մերժենք զէնք պարպել Ալժերացիներու վրայ»: Ստորագրողներուն մէջ կան Ժան – Փոլ Սարթր, Անտրէ Պրըթօն, Վերքոր, Սիմոն տը Պովուար, Սիմոն Սինեորէ, Ալէն Ռընէ եւն.: Հաւանաբար դատական հետապնդումի ենթարկուին, որովհետեւ իրենց ստորագրած թուղթը կոչ մըն է «անհնազանդութեան, Ալժերիոյ մէջ»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը, հրամանագրով մը նոր սեղմումներ սահմանեց Արեւմտեան Գերմանիայէն Արեւելեան Գերմանիա մտնող Գերմանացիներուն համար: Ըստ այդ հրամանագրին Դաշնակցային Գերմանիոյ քաղաքացին «յատուկ արտօնութիւն» պէտք է ուզէ Արեւելեան Գերմանիա անցնելու համար: Ցարդ ինքնութեան թուղթը կը բաւէր: Նոր հրամանագիրը ի զօրու է Սեպտեմբեր 9էն ի վեր: Պոն բողոքեց:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Անգլիոյ պաշտպանութեան նախարարները՝ Շթրաուս եւ Ուաթքինսոն խօսակցութիւններ ունեցան, Լոնտոնի մէջ: Հաղորդագրութեամբ մը կը շեշտեն թէ համաձայնած են պաշտպանութեան եւ զինուորական հարցերու շուրջ: Գերման բանակը պիտի զինուի կարգ մը անգլիական զէնքերով:

ՀՌՈՄԻ ողիմպիականին՝ «գիւանգելիտական» բարդութիւն մը ստեղծուեցաւ, երբ Չեխոսլովաքիոյ խումբը բողոքեց Վատիկանի հրատարակած եւ ցրուած «քարոզչական» գրքերուն դէմ: Այս գրքոյկները ցրուիչներով իրենց ղրկուած էին: Իտալական կառավարութիւնը ցաւ յայտնեց:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, պարսիկ կիներ խաղաղ ցոյց մը կազմակերպեցին քուէարկութեան իրաւունք պահանջելու համար: Շատ մը երեսփոխաններ համակարծիք գտնուած են:

ՊՈԿՈԹԱՅԻ միջամերիկեան երկիրներու տնտեսական խորհրդաժողովին՝ Քուպայի ներկայացուցիչը ձաղկեց, Մ. Նահանգներու լատին Ամերիկայի ընծայած ու ընծայելիք տնտեսական օժանդակութիւնը: Միւս բոլոր երկիրներն ալ օգտակար եւ գործնական գտած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը շարունակէ իր այցելութիւնները միշտ արժանանալով ջերմ ընդունելութեան: Ռոնքարնոյի մէջ կրկին ծանրացաւ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ վրայ: «Ֆրանսա կ'ուզէ մարդկային միջոցներով լուծել Ալժերիոյ հարցը»: Շաթօլէնի մէջ, տը Կոլ շեշտեց հայրենիքի միասնութեան անհրաժեշտութիւնը: «Ֆրանսան արժանի է խաղաղութեան եւ բարգաւաճման, բայց պէտք է նաեւ մարդկային դեր մը խաղայ հանդէպ այն երկիրներուն որոնք իրենց ճակատագիրը Ֆրանսայի կապած են, եւ մանաւանդ Ալժերիոյ որ պէտք է իր զաւակներուն պատկանի»: Մորլէի մէջ, տը Կոլ կը խօսի կրկին նոյն նիւթերուն շուրջ. — քանի որ պատերազմ չենք ըներ, պէտք է խաղաղութիւն ընենք»:

ՔՈԼՈՄՊԻ (Փարիզի արուարձան) հանրակառքին մէջ, ոճիր մը պատահեցաւ առջի օր: Ալժերացի մահմետական մը սպաննուեցաւ երկու Ալժերացիներու կողմէ, որոնք փախան:

ՀԱՄԱՅԻ մէջ (Սուրիա) 35.000 տարուան քաղաք մը գտնուած է: Կենդանիներու ոսկորներ երեւան ելած են:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը Փարիզ հրաւիրեց Գերմանիոյ վարչապետը եւ առանձնակի տեսակցութիւն մը ունեցաւ, որուն շուրջ մեկնութիւններ տուին անգլիական եւ ֆրանսական թերթերը, քանի որ հաղորդագրութիւն մը չհրատարակուեցաւ :

Մաք Միլան փութաց Պոն Ատընաուըրի հրաւէրով : Զօրավարը առաջարկած ըլլալ կը թուի ֆրանքեւգերման սերտ միութիւն մը ֆրանսական ղեկավարութեան տակ, իսկ գերման վարչապետը կը խուսափի ֆրանսական գերակշռութենէն եւ կը դիմէ անգլիական աջակցութեան : «Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ.— Տը Կոլ կը փափաքի առաջնակարգ դերք մը գրաւել Եւրոպայի մէջ, Ատընաուըր պէտք ունի անգլիական օժանդակութեան ֆրանքեւգերման պայքարին մէջ» : Անգլիական Պահպանողական թերթ մը կը ժխտէ միւսին գաղափարը : «Ատընաուըր պէտք չունի անգլիական նեցուկին, որովհետեւ Գերմանիոյ տնտեսական եւ զինուորական դիրքը ուժեղ է այսօր եւ պէտք չկայ անգլիական բարոյական եւ դիւանագիտական աջակցութեան :

Ատընաուըր միշտ վերապահ է Անգլիոյ քաղաքականութեան հանդէպ, միանգամայն չուզեր Անգլիոյ կասկածները գօրացնել ֆրանքեւգերման սերտ գործակցութեամբ : Ատընաուըր վշտացաւ՝ երբ Ֆրանսայի վարչապետ Միշել Տըպրէ յայտարարեց թէ « հիւլէական զէնքերէ զուրկ պետութիւնները արբանեակներ պիտի ըլլան » :

Տըպրէ յայտարարեց միանգամայն թէ վտանգը Արեւմտեան Գերմանիայէն չի գար : Եթէ Խորհրդ. Միութիւնը անկեղծօրէն փափաքէր լարուածութեան վերջ տալ, խաղաղութիւնը պիտի հաստատուէր : Այնքան բաղձալի խաղաղութիւնը « վտանգուած է Ասիոյ մէջ, վտանգուած է Ափրիկէի մէջ, Եւրոպայի մէջ : Արեւմուտք չի կրնար հոս միացած ըլլալ, ուրիշ տեղ բաժնուած մնալ, այլապէս չկայ Արեւմուտք» :

Տը Կոլ կը ծրագրէ լայնօրէն մասնակցիլ միջազգային քաղաքականութեան եւ արեւմտեան ռազմավարութեան : Կը փափաքի Ատլանտեան Ուխտի վերակազմութիւնը, կը ջանայ ապահովել առաջնորդող դերք մը Արեւմուտքի մէջ, կ'առաջարկէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ հետ վարիչ մարմին մը կազմել միջազգային քաղաքականութիւն վարելու համար : Անգլիա չի փափաքիր գերակշիռ դերք տալ արեւմտեան որեւէ պետութեան : «Տէյլի Մէյլ» գրեց քանի մը անգամ. «Սեղանի վրայ կը դրուի Եւրոպայի հին խնդիրը՝ ուժերու հաւասարակշռութեան խնդիրը» :

Տը Կոլ Ցունիս 6ին եւ արտաքին նախարար Քուվ տը Մուրվիլ Ծերակոյտի Արտաքին Յանձնախումբին առջեւ յայտարարեցին. «Ֆրանսա կը կարծէ թէ ժամանակը եկած է քաղաքականապէս զարգացնելու եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւնները » :

Ատընաուըրի ծրագիրն է կազմութիւնը եւրոպական խորհրդարանի մը, եւրոպական տնտեսական հաւաքականութիւններու : Տը Կոլ կը փափաքի եւրոպական պետութեանց քաղաքականութեան համագործակցութիւնը, եւ կ'ուզէ ընդհանուր քուէարկութեամբ եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութեան, դէմ է պետութեանց վեհապետութեան ձուլումին, կը նախընտրէ « Հայրենիքներու Եւրոպան» ուր իւրաքանչիւր երկիր պահէ իր ինքնութիւնը, իւրաքանչիւր կառավարութիւն՝ իր պատասխանատուութիւնները :

Վարանումի մէջ են արեւմտեան վարիչները տնտեսական եւ քաղաքական աւելի սերտ միութեան մը համար : Քոմպակը գրէր անցեալները. «Ներկայ մտահոգութեան մէջ Եւրոպա կը փնտռէ փրկութեան ուղի մը, մոռցուած Լոս Անճելըսի եւ Շիքակոյի մէջ ամերիկացի մեծ ընտրողներէն, սպառնալիքի տակ Արեւելքէն, Եւրոպա չափելու է իր գործունէութեան կարելիութիւնները » : Ֆրանսական մամուլին համար անհրաժեշտութիւն մըն է եւրոպական միութիւնը, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ սերտ գործակցութեամբ, յուսալով որ Անգլիա պիտի չյապաղի միանալու երկեակ միութեան : «Օռոռ» կը գրէր.— « Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ նման ազգեր, իրենց պատմական մեծ անցեալով եւ բարձր մշակոյթով, գիտերով, ճարտարարուեստի թեքնիքով, իրենց սահմաններուն մէջ կ'արթննան մեծերու հետ մրցելու համար : Ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ միանալին դաշնակցութեամբ մը, ոչ մէկ պլոք պիտի համարձակէր ձայն բարձրացնելու : Աշխարհի քաղաքականութիւնը միայն Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի մէջ պիտի չըլլար : Եթէ տը Կոլ եւ Ատընաուըր նշանտան, եւրոպական ուժեղ միութիւն մը պիտի կազմուէր եւ ուրիշներ պիտի համախմբուէին անոր շուրջ» :

Այսպէս ֆրանսական մամուլը կը բաղձայ երրորդ ուժի մը կազմութիւնը երկու մեծերու միջեւ : Անգլիոյ արտաքին Նախարար Սելվին Լոյտ Սթրազպուրկի մէջ յայտարարեց. « Եթէ արեւմտեան վեց պետութիւնները իրենց քաղաքական վէճերը տարածեն Հասարակաց Շուկայի խնդիրներէն դուրս՝ արեւմտեան եւրոպական Միութիւնը — Անգլիայէն եւ վեցէն կազմուած — չի կրնար ապրիլ եւ Լոնտոն կրնայ ինքզինք ազատ զգալ այդ միութեան մէջ ստանձնած պարտաւորութիւններէն :

Կանխահաս է քաղաքական միութիւն մը : Գերագահութեան հարց, շահերու բախում կ'արգիլեն երրորդ ուժի մը կազմութիւնը, արեւմտեան պետութեանց յարակցութիւնը : Բարեբախտութիւն մըն է վեց պետութեանց տնտեսական գործակցութիւնը : Հասարակաց Շուկայի դաշինքը ստորագրուեցաւ Հռոմի մէջ 25 Մարտ 1957ին, իրաւական գոյութիւն ըստացաւ 4 Յունուար 1958ին : 1959ի սկիզբը մաքսային զեղչ կատարուեցաւ տասը առ հարիւր, Յուլիս մէկին դարձեալ տասը առ հարիւր, 1961ի սկիզբը պիտի կատարուի նոյնպէս տասը առ հարիւր : Իտալական ապրանքները Փարիզի եւ Ֆրանքֆուրթի մէջ պիտի վաճառուին Միլանի եւ Ճենովայի մէջ կատարուած վաճառման պայմաններով : Ֆրանսական եւ գերման ապրանքները Իտալիոյ մէջ պիտի ունենան միեւնոյն գիները : Ինչպէս որ նոյն երկրին մէջ տարբեր քաղաքներու մօտ հաստատուած նոյն արտադրութիւնն ունեցող գործարանները կը մրցին իրարու հետ, այնպէս ալ վեց երկիրներու գործարանները պիտի մրցին աւելի աժան գին ապրանք արտադրելու համար : Ասիկա մաքսային միութիւն մըն է, տնտեսական քաղաքականութիւն մը : Մարդիկ, դրամագլուխ, ապրանքներ կը շարժին ազատօրէն :

Անհրաժեշտութիւնը պիտի պարտադրէ ազգային քաղաքական սահմաններու ջնջում, եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութիւնը ընդհանուր քուէարկութեամբ կամ ազգային խորհրդարաններէ ընտրուած, գերագոյն մարմին մը վարելու համար միութեան տնտեսական, քաղաքական, դիւանագիտական գործերը : Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ ջնջել դեսպանութիւններ, հիւպատոսութիւններ, զաղտնի սպասարկութիւններ : Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ հսկայական խնայողութիւն մը իրականացնել, ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերը նուազեցնել, ընկերային հաստատութիւնները բազմացնել, քաղաքացիներու կենցաղի մակարդակը բարձրացնել :

Եւ սակայն այս ամէնը առ այժմ երազներ են : Հիները կ'ապրին անցեալով, նոր սերունդներ գալու են եւրոպական գիտակցութեամբ պատրաստուած, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի վեր նայիլ եւ ազգային սեղմ սահմաններէն եւրոպական սահմանները փնտռել :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

15 ՆՈՐԵՐ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

ՄԱԿի յառաջիկայ ընդհ. ժողովին, (Սեպտ. 20) 15 նոր անկախ պետութիւններ պիտի անդամակցին : Ստորեւ կու տանք անոնց ցանկը.—

ՍՈՒՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— Տարածութիւնն է 1,204,021 քառ. քիլմ, բնակչութիւնը երեք միլիոն 700 հազար : Մայրաքաղաք՝ Պամաքօ : Վարչապետն է Մօտիպօ Քայթա, որ մարքսիստ կրթութիւն ստացած է ու հիացող մըն է համայնավար Չինաստանի վարած տնտեսական եւ քաղաքական ներքին փորձերուն : Կը գլխաւորէ Մալիի դաշնակցային կառավարութիւնը, որ իր անձնական փառամոլութեան պատճառով քայքայուեցաւ : Վերջերս էֆ էլ էնի ի նպաստ ճառ մը խօսեցաւ :

ՍԵՆԵԿԱԼԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 201,375 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 2,300,000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Տաքար : Վարչապետութիւնը կը վարէ Մալիի նախկին փոխ-նախագահ եւ պաշտպանութեան նախարար՝ Մամատու Տիա : Ազատական ըմբռնումներ ունի : Լէոփոլտ Սենկորի (Սենեկալի նախագահը) հետ կը նկատուի Ֆրանսայի եւ Սենեկալի միջեւ սերտ գործակցութեան ու բարեկամութեան ջատագով :

ՎՈԼԹԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 240 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 3.-350,000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Ուակատուկու : Նախագահն է Մօրիս Եամէոկօ : Ափրիկեան Համաձայնութեան Խորհուրդի երեք հանրապետութիւններուն հետ, Վոլթայի հանրապետութիւնն ալ, ժամանակաւոր կերպով, քաշուեցաւ Հասարակապետութենէն :

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 322,000 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 3,100,000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Աբիճան : Վարչապետ՝ Ֆէլիքս Հուֆուէ-Պուանեի (Նախագահ Ափրիկէի դեմոկրատ համախմբումին) : Այլեւս չանդամակցիր Հասարակապետութեան, սակայն խոստացած է Ֆրանսայի հետ համաձայնութիւններ կնքել, անգամ մը որ ՄԱԿի անդամ ընդունուի : Կը նկատուի առանցքը Համաձայնութեան Խորհուրդին, որ իր շարքերէն դուրս կը հաշուէ նաեւ՝ վերին Վոլթա, Տահոմէյ եւ Նիկէր : Տրամադիր է միջնորդի դեր կատարել Ալժերիոյ, ինչպէս նաեւ Կինէի հարցերուն մէջ :

ԹՈԿՈՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ.— 57 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 1,200,000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Լոմէ : Նախապէս գերմանական գաղութ էր ու յետագային յանձնուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան հողատարութեան : Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետն է՝ Սիլվանիւս Օլիմփիօ : Հասարակապետութեան մաս չի կազմեր :

ՏԱՀՈՄԷԻ ՀԱՆՐ.— Տարածութիւնը 112,200 քառ. քլմ., իսկ բնակչութիւնը 1,700,000 : Մայրաքաղաք՝ Փորթօ Նովօ : Վարչապետն է Հիւպէր Մամա, որ միեւնոյն ատեն ղեկավարն է Տահոմէի Դեմոկրատ Միութեան : Անդամ է Ափրիկեան Համաձայնութեան Խորհուրդին :

ՆԻԿԵՐԻ ՀԱՆՐ.— 1,190,000 քառ. քլմ.

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Գ.

Ջնտանին մէջ ժամանակը կ'անցնէ՞ր թէ չէր անցներ. Ներսէս աւելի եւս երթալուն կը հաւատար. ու խոնաւ փայտին վրայ նստած, ամէնէն փոքրիկ շըշունջին ու ձայնին ուշադիր, անհամբեր ու սրտատրոփ կը կենար : Ոչ ոք, ոչ ոք կար զինքը հարցնող կամ փնտռող : Այն ատեն կը զգջար Դանիէլ պատուելին այս ասպիճան թշնամանալուն. ծերունի վարժապետին զաժան դէմքը ամենակարող ու անողոք իշխանութեան մը պատկերը կ'ըլլար իր աչքին. մինչեւ այն օրը ծաղրած ու արհամարհած այդ բթամիտ ծերուկը, վիթխարի ու մեծազօր բացատրութիւն մը կը ստանար. ու մտածել չգիտցող այս տղան մտածելէ ուրիշ բան չունէր հիմա, մութին ու խոնաւութեան մէջ :

Պահ մը կարծեց թէ գէշ երազի մը տագնապով այս ցուրտ ու մթին խցիկին մէջ կը գտնուէր. իցի՜ւ թէ այնպէս ըլլար :

Բայց ահա քովէն յիմարին շղթայակապ մարմնոյն տատանումները կ'աւելնային ու բոլոր շէնքը ուժգնութեամբ կը ցնցուէր. իր խցիկը զատող պատը անոր անդիմադրելի ուժին դէմ խիստ տկար պատուար մը կ'երեւար իրեն, եւ ի՞նչ պիտի ընէր եթէ այդ տկար պատը խորտակելով, յիմարը իր վրայ յարձակէր. Ներսէս անզգայապէս, մեղմիւ, առանց իր գոյութեան, իր դրացիութեան կասկածը տալու, եւ եւ կ'երթար մինչեւ միւս պատը, իբրեւ թէ մեծագոյն միջոց մը ձգելու կատաղի մարդուն եւ իր մէջտեղ :

Դ.

Անդին Դանիէլ պատուելին կը հըրճուէր, կը պանծար իր յաղթանակին մէջ, Պոնաբարթ ոչ այնքան խրոխտ ու փառահեղ երեւոյթ մը ունէր Աւսթերլիցի ճակատամարտէն վերջը, քան թէ այս ապուշ տիրացուն իր անողորմ ու եղեռնական չահատակութենէն յետոյ :

Ներսէսը մէջտեղէն վերցնելով, իր շուրջը տիրող թշնամութեան ու հակառակութեան գլուխը խորտակեր էր. Ներսէս այս տղայական ընդդիմութեան հոգին էր. պատուելիին դէմ մղուած զաղտնի մարտին մէջ ամէն ոք իր յանդգնութեանը, հնարամտութեանը կը վստահէր. ամէն անիրաւութեանց զոհին ծանօթ ու յամառ պաշտպանն էր նա. անոր բացակայութեամբը ամէնքը ինքզինքնին անզօր ու անպաշտպան զգացին իրենց վարժապետին դէմ :

Ո՞ւր էր Ներսէս. տղաքը գայս կը հարցնէին իրարու. գիրոյին բանտը չէր որ տարեր պահեր էին Ներսէսը. իր ընկերներն ուրիշ հոգ ու մտածում չունեցան երեք օր :

Յորեկեան արձակուրդէն օգուտ քաղելով, մին՝ խոհանոցը, միւսը մոմարանը, երրորդը կօշկակարաց սենեակները խուզարկեր էր, առանց հետք մը գտնելու իրենց ընկերէն :

Ի զուր ջանացեր էին ողոքիչ խօսքերով տնտես ախպարը խօսեցնել տալ. այս անմիտ վանեցին տէրութեան գաղտնիքը պահելու պէս, Ներսէսին բանտարկութեան վայրը կը ծածկէր :

Դիտուած է որ անոնք միայն իրենք իրենց կարեւորութիւն տալու կը ճգնին, որոնք ամէն կարեւորութենէ զուրկ են. ամէն պաշտօնատան մէջ ստորակարգեալներն են միայն անբարտաւան :

Հիւանդանոցի վարժարանին մէջ, տընտես ախպարը իր մեծ նշանակութիւնը կը պահէր, ու վեհապանծ դէմքով մը իր շուրջը հաւաքուող տղոց մէջ շրջելով՝ Ներսէսի օրինակէն օգտուիլ կը խրատէր անոնց :

Կիւրակէ օրը ամսագլուխ էր ու Ներսէսի մայրը հիւանդանոց եկաւ իր զաւակը տեսնելու, ձմեռուան ցրտին ու սաստկաշունչ օրերէն մէկն էր, եւ այս անգամ հաստ փոքրիկ բալթօ մը բերեր էր անոր համար :

Տնտես ախպօր մօտեցաւ յարգական ձեւով մը ողջունելով. տնտեսը կրակով լեցուն վառարանի մը քով տեղաւորուեր էր. այրին տեսաւ առանց շարժելու տեղէն :

— Ներսէսս կը կանչե՞ս, ըսաւ անոր կինը աղաչաւոր ձեւով :

— Ներսէսդ պանտն է, պատասխանեց տնտեսը վէսութեամբ :

— Բանտը, Տէր ողորմեա, աս օգնէ ցուրտին ի՞նչ կ'ընէ. ի՞նչ յանցանք ըրաւ որ բանտը դրիք :

— Տիմարդարձութիւն կ'ընի միեղ :

Տնտեսը ինքզինքն ալ հաշուի կը դնէր :

Խեղճ կինը վարժապետին ներկայացած գլխիկոր ու որդւոյն համար բարեխօսելով :

Պատուելին անդրդուելի ու անխռով ճշմարիտ հրճուանօք մը կը նայէր այս արտասուող կնոջ վրայ. կը խորհէր որ ինքն ալ այսպէս պաղատանք ու աղերսանք ըսելու բախտին կ'արժանանար ժամանակաւ. աղերսանք որ իր շարժառիթութիւնը այնքան կը գգուէր :

Ու լուռ ու խռովայոյզ ճեմելով ուղղակի սենեակին մէջ, մինչդեռ տարաբախտ մայրը իր պաղատագին թախանձանքը գոյց կ'ընէր, տասներորդ անգամ ըլլալով կը կրկնէր լիւտերուն կը վայելէր այս մեծ մարդու մահու եւ կենաց վճիռ արտասանող մարդու դերքը :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(5 Շար.)

և 2,430,000 բնակիչ ունի : Մայրաքա-ղաք՝ Նիամէյ : Կառավարութեան նա-խագահն է Համանի-Տիորի , որ միևնոյն ատեն նախագահն է Ափրիկեան Համա-ձայնութեան Խորհուրդին :

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ ՀԱՆՐ .— 432,000 քառ. քմ. և 3,100,000 բնակչութիւն : Մայ-րաքաղաք՝ Եաունտէ : Նախապէս դեր-մանական գաղութ, յետագային Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան ներ-քև դրուած է : Հանրապետութեան նա-խագահն է Ահմաֆու Ահիճօ : Ֆրանսայի հետ կապուած կը մնայ տնտեսական հա-մաձայնութիւններով , սակայն չանդա-մակցիր Համարակապետութեան :

ԿԱԲՈՆԻ ՀԱՆՐ .— 280,000 քառ. քմ. տարածութիւն և 410.000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Լիպրըվիլ : Կառավարու-թեան նախագահն է Լէոն Մ'Պա :

ՔՈՆԿՈՅԻ ՀԱՆՐ .— 360.000 քառ. քմ. և 770.000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Պրազավիլ : Հանրապետութեան նախա-գահն ու վարչապետն է Հայր Ֆիւլպեր Եուլու : Անդամ է Համարակապետութեան և Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութեանց Միութեան :

ՉԱՏԻ ՀԱՆՐ .— 12.500.000 քառ. քմ. և 2.600.000 բնակչութիւն : Մայրաքա-ղաք՝ Ֆոր - Լամի : Վարչապետն է Ֆրան-սուա Թոմպալպայէ : Անդամ է Համարա-կապետութեան և Կեդր. Ափրիկէի Հան-րապետութիւններու Միութեան :

ԿԵԴՐ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՀԱՆՐ .— 617.000 քառ. քմ. տարածութիւն և 1.800.000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Պանկի : Վարչապետն է Տաւիտ Տաքքօ : Անդամ է Համարակապետութեան և Կեդր. Ափրի-կէի Հանրապետութիւններու Միութեան :

ՍՈՄԱԼԻ .— 650.000 քառ. քմ. և եր-կու միլիոն բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Մոկատիշիօ : Կառավարութեան պետն է Ապտիւլլահ Իսսա : Կազմուած է նախկին իտալական և անգլիական Սոմալիներէն :

ՔՈՆԿՈՅԻ ՀԱՆՐ .— 2.350.000 քառ. քմ. 13.200.000 բնակչութիւն : Մայրաքաղաք՝ Լէոփոլտվիլ : Նախագահն է Քազավիւ-պու իսկ վարչապետն է Լումումպա : Թէև անկախանութեան մատնուած է, այ-սուհանդերձ էֆ էլ էնի ի նպաստ պիտի քուէարկէ, ՄԱԿի մէջ :

ՄԱԼԿԱՇ ՀԱՆՐ .— 589.260 քառ. քմ. և հինգ միլիոն բնակչութիւն : Մայրա-քաղաք՝ Թանանարիվ : Նախագահն ու վարչապետն է Ֆիլիպեր Ցիրանանա, որ միևնոյն ատեն պետն է Մալկաշ ըն-կերվար - դեմոկրատ կուսակցութեան :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կնոջ կեանքը՝ սէր, ցաւ ու նուիրում է:

ՊԱԼԶԱՔ

Ծոյլ մարդը՝ միշտ յուսահատ է :

ՔԱՐԼԱՅԼ

20-ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԻՇԽՈՂ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկայի ազդեցիկ ամսագրերէն մէ-կը հրատարակած է հետևեալ չահեկան վիճակագրութիւնը, 20րդ դարու ամե-րիկեան նախագահական ընտրապայքար-ներուն շուրջ :

1900էն մինչև այսօր տեղի ունեցած 15 ընտրապայքարներէն ութ շահած են Հանրապետականները, եօթը՝ դեմոկ-րատները, հետևեալ կերպով .—

1900 .— Հանրապետականները շահեցան և 1901ին վերջ տուին տնտեսական տագ-նապի մը, որ 1900ին իսկ գոյութիւն ու-նէր : Վաճառականութիւնը, ճարտարար-ուեստական արտադրութեան . ութ առ հարիւր համեմատութեամբ զարգացաւ :

1904 .— Դարձեալ Հանրապետականները շահեցան : Ելմտական սարսափ մը կը տիրէր 1903ին և 1904ին, սակայն 1905ին վաճառականութիւնը զարգացաւ 14 առ հարիւր, իսկ սակարանի բաժնեթուղթերը 25.7 առ հարիւր բարձրացաւ :

1908 .— Այս անգամ ալ Հանրապետա-կանները յաղթանակեցին Այդ տարի գոյութիւն ունեցող տնտեսական վտանգը փարատեցաւ 1909ին, իսկ ճարտարար-ուեստական արտադրութիւնը 13 առ հա-րիւր բարձրացաւ :

1912 .— Շահեցան դեմոկրատները : Վա-ճառականութիւնը ունէր փայլուն վիճակ, ու 1913ին արտադրութիւնը երեք առ հա-րիւր իջաւ ու սակարանի արժեթուղթերը 18.1 առ հարիւր անկում արձանագրեցին :

1916 .— Շահեցան դեմոկրատները : Պատերազմը ալ աւելի սաստկացաւ ու յաջորդ տարի վաճառականութիւնը երեք առ հարիւր, իսկ արժեթուղթերը՝ 14.2 առ հարիւր անկում մը արձանագրեցին :

1920 .— Յաղթանակեցին հանրապետա-կանները և նոյն տարին սկսաւ յետ պա-տերազմեան տագնապը : Յաջորդ տարի ճարտարարուեստական արտադրութիւնը իջաւ 22 առ հարիւր , իսկ սակարանը՝ 16.2 առ հարիւր :

1924 .— Հանրապետականները շահե-ցան : Այդ տարին եղաւ տնտեսական նա-հանջի տարի, սակայն 1925ին վաճառա-կանութիւնը շատ զարգացաւ, իսկ արժե-թուղթերը 25 առ հարիւր յաւելում կրե-ցին :

1928 .— Հանրապետականները դարձեալ յաղթանակեցին , երբ վաճառականու-թիւնը ունէր լաւ վիճակ, և 1929ին ճար-տարարուեստական արտադրութիւնը ե-րեք առ հարիւր, իսկ արժեթուղթերը՝ 14.2 առ հարիւր յաւելում մը արձանա-գրեցին :

1932 .— Դեմոկրատները շահեցան : Ա-նոնք զարգացուցին վաճառականութիւնը :

1940 .— Դեմոկրատները յաղթանակե-ցին, երբ պաշտպանողական պատրաս-տութիւնները գագաթնակէտին հասած է-ին ու լարուածութիւնը օրէ օր կը սաստ-կանար : 1941ին վաճառականութիւնը 16 առ հարիւր զարգացաւ, մինչ սակարանը 6.4 առ հարիւր անկում կրեց :

1944 .— Դարձեալ դեմոկրատները շա-հեցան :

1948 .— Դարձեալ դեմոկրատները շա-հեցան : Եղաւ բարգաւաճման շրջան :

1952 .— Հանրապետականները վերա-գրաւեցին իշխանութիւնը : Քորէական պատերազմը մեծ դեր ունեցաւ :

1956 .— Յաղթանակեց հանրապետական կուսակցութիւնը : Եղաւ բարգաւաճման շրջան մը :

Ու այժմ, ձեռքի տակ ունենալով հան-դերձ այս տուեալները, մեծ հարցականը կը մնայ միշտ նոյնը .— Ո՞վ պիտի ըլլայ 1960ի յաղթականը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ

Նորքի գեղատեսիլ սարալանջին վրայ, հինգ հեկտար տարածութեամբ, կը բար-ձրանայ Երեւանի պատկերասփիւռի (թէ-լէվիզիոն) կայանը, արդի ամէնէն կա-տարեալ սարքաւորումով :

Երբ շինութիւնը լրանայ, կայանը պի-տի ունենայ կեդրոնական շէնք մը՝ ճա-կատը դէպի մայրաքաղաք ուղղուած, հինգ յարկ, ամբողջովին դուֆ քարէ : Ուրիշ շէնք մը, երեք յարկ բարձրու-թեամբ, վեց հարիւր քառ. մեթր մակե-րեսով, — գլխաւոր դահլիճը, ուր պիտի տրուին ներկայացումներ, համերգներ :

Հանդիսականներու համար չորս սրահ-ներ, դերասանական յարդարանքի, հան-դիտի և ձայնագրման բաժիններ : Այլ բաժիններ բեմական նկարչութեան հա-մար :

Օդի մաքրութեան սարքաւորում, պաղ ջուրի սպասարկութիւն :

Այս ամբողջ կայանը պիտի շրջապատ-ուի կանաչութեամբ, ու մայրաքաղաքէն Զարենցի փողոցին պիտի կապուի մասնա-ւոր կպրուղիով մը :

Շինութիւնը կ'աւարտի 1962ին :

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Մրցում բացուած է պատրաստելու համար Աւ. Իսահակեանի յուշարձանը : Քանդակագործ Ս. Բաղդասարեանի և ճարտարապետ Լ. Սաղոյեանի նախագի-ծերը արժանացան երկրորդ մրցանակի :

Յուշարձանը պիտի զետեղուի Սթալինի պողոտային և Բարեկամութեան փողո-ցին ձախ անկիւնը գտնուած պուրակին մէջ :

ԱՐԴԻ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԸ

Բոլորովին հակապատկերն է հին Գիւմ-րիին : Անցեալին Շիրակի դաշտին մէջ կորսուած նեղ ու փոշոտ փողոցներով, անհրապոյր և խարխուլ տուներով «խո-շոր »քաղաք մըն էր : Հազիւ 17 արհես-տանոցներ ունէր : Գոյութիւն ունէին եր-կու դպրոց և 15 մահճակալ ունեցող մէկ հիւանդանոց, ուր կը սպասարկէին եր-կու բժիշկներ : Ներկայիս Լենինականը արդիական մեծ քաղաքի մը վերածուած է : Նախկին փոքր արհեստանոցներու փոխարէն մեծ արդիւնաբերական ձեռ-նարկութիւններ հաստատուած են : Կ'ար-տադրէ հիւսուածեղէն, գուլպա, կօշիկ, գարեջուր եւայլն : Տարեկան 700 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն ընող վաթսուն ձեռնարկութիւններ կան : Մեծ է նաեւ մշակութային աճը : Գոյութիւն ունին 40 միջնակարգ դպրոց, 13 արհեստագիտա-կան ուսումնարան և երկու բարձրագոյն ուսման հաստատութիւն : Աշակերտներու և ուսման հետեւողներու թիւն է քսան հազար : Կայ 1020 մահճակալ ունեցող 10 հիւանդանոց, 300 բժիշկներով և 900 հիւանդապահուհիներով : Քաղաքին մէջ կը գործեն 15 թատրոն և շարժանկարի սրահներ, ինչպէս նաեւ մշակութային զանազան տուներ և ակումբներ : Եօթ-նամեակին՝ կարեւոր ծրագիրներ պիտի իրականացուին :

ՌԵՆԻՈՒՄ

Հազուագիւտ և թանկագին մետաղ է, որ կ'օգտագործուի իբրեւ իրիտիումը և ռատիումը փոխարինող : Տասնապատիկ աւելի սուղ է ոսկիէն : Աշխարհի մէջ ցարդ, ռենիումի ոչ մէկ հանք գտնուած է : 1930ին Գերմանացիները յաջողեցան մոլիպտենիք մետաղէն ռենիում ստա-նալ : Հայաստանի գիտնականներն ալ յա-ջողած են, Քաջարանի մոլիպտենիք և պղինձի հանքերէն դուրս հանուած մե-տաղներով, ռենիում պատրաստել : Մօտ ատենէն արդիւնաբերութեան կը յանձ-նուի հազուագիւտ և արժէքաւոր այս մետաղը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրոյ խօսքերը համրիչի հատիկներուն կը նմանին : Երբ առաջինը սահի՝ միւս բոլորը կը սահին ետեւէն :

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ

Մարդիկ միշտ ճամբայ պիտի բանան անոր՝ որ գիտէ թէ ուր կ'երթայ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

Լաւ խօսք մը, ձմրան երեք ամիսները կրնայ տաքցնել :

ՉԻՆԱԿԱՆ

Ամէն զառիվեր ունի իր զառիվարը և ամէն նեղութիւն՝ ունի իր վախճանը :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

— Երիտասա՛րդ ես, իշխանիկ, և տա-կաւին անհաղորդ արքայի չար մտադրու-թեանց : Ուստի և սխալւում ես, կարծե-լով, որ եթէ միաբանենք և օգնենք թա-գաւորին՝ նա կը պաշտպանի մեզ : Ընա՛ւ : Նա տալու մեծ եռանդով կ'ուէրի մեզ և կը դարձնի ամէնքիս իր ծառաները ու կը հրամայի՝ ինչ կամենայ... Ո՛չ, իշ-խանիկ, հակառակը, մեր իրաւունքները, մեր տիրոյթներն ու ինչքը պաշտպանելու համար մենք պիտի միաբանենք Արշակ թագաւորի դէմ, նրա հրամանների ու հրովարտակների դէմ, որպէսզի չդառ-նանք կամաւոր ստրուկներ : Թագաւորը կամենում է սեփականացնել միայն մեր հողերը, մեր բերդերը, մեր մարդերը, իսկ մեր կարիքը նա չի զգում : Նա խոր-հում է, իշխանիկ, թէ ո՛րքան քիչ նա-խարար՝ այնքան լաւ. բիւրապատիկ լաւ. վանդի այդպիսով գիւրին կը լինի իշխել և հրամայել...

Իշխանիկը ուշադիր լսում էր Նար իշ-խանին և սպասում, որ նա վերջացնի, թւում էր նորից խօսելու ցանկութիւն ու-նէր — այնպէս անհանգիստ էր. ուստի, երբ Կամսարականն աւարտեց իր առելի-քը, նա հարցրեց.

— Դու ասում ես, իշխան, թագաւորը մեր կարիքը չի զգայ, բայց մի՞թէ թա-գաւորը կարիք չունի զօրավարների, պաշտօնատարների... և մենք կը լինենք ահա...

Կամսարականը քմծիծաղ նրան, գլու-խը տարուբերելով.

— Օ, երիտասա՛րդ, երիտասա՛րդ, որ անուշ է անփորձութիւն, — ասաց նա մեղմաձայն :— Եւ մի՞թէ խօսք հաճոյ կը լինի քեզ, իշխանիկ, կորցնել կեանքդ անկախ և դառնալ թագաւորի սոսկ ծա-ռայ, թէկուզ զօրավարի պաշտօնով : Եւ, վերջապէս, Արշակն ունի իր սիրած նա-խարարները՝ Մամիկոնեանք, Գնունիք, Բագրատունիք եւայլք : Նրանց է տալիս Արշակը թէ պալատական և թէ զօրական պաշտօնները, իսկ քեզ, իշխանիկ սիրե-լի, նա չի տայ և ոչինչ : Իմ տոհմը ա-հաւասիկ, որ դահնամակում գրաւում է տասներկուերորդ տեղը՝ Արշակը անտե-սում է ինձ : Արքային հարկաւոր են մի-այն շողոքորթներ :

— Ճշմարիտ է, տէր Կամսարական, ճշմարիտ է, — հաւանութիւն տուեցին ծեր Վահեւունին և Դաւիթ Համունին միասին, ակնյայտ ընդգծելով իրենց դժ-գոհութիւնը երիտասարդի հանդէպ : Նոյն-պիսի դժկամութիւն երեւում էր և միւս նախարարների դէմքին, բացի Սահակ իշ-խանից, որ իւրաքանչիւր խօսք ելոյթից յետոյ մտածում էր, թէ արդեօք լա՞ւ չէր լինի թագաւորի պահանջը կատարէին — տային նրան քաղաքի շինութեան համար մարդիկ և ապրէին հանգիստ : Բայց իր մտքերը չէր ուզում յայտնել՝ հակա-ռակ ճառութիւն լսելու անախորժութիւնից խուսափելու համար : Մինչդեռ Անգեղայ իշխանիկը չկամեցաւ տեղի տալ . չգիտես հակառակելու աւի՞նը, թէ իր համոզու-մը յայտնելու ցանկութիւնը՝ դրդում էին նրան արտայայտուել :

— Ես այնուամենայնիւ, տէր Կամսա-րական ,— նորից խօսելու իրաւունք խնդ-րեց նա ,— երկար խորհելով խորհում եմ, որ մենք ամէնքս չենք կորցնի ոչինչ, եթէ հակառակ չգնանք արքայի կամքին, հե-տեւաբար և նա չի խլի մեր ինչքն ու ի-րաւունքը : Հակառակ դէպքում այս...

— Իշխանիկ սիրելի, դու, իբրեւ պա-տանեակ, տակաւին հասու չես, թէ որ-քան մնափառ են արքաները : Միահեծան լինելու համար, իրենց մտադրութիւնը իրագործելու համար՝ նոքա սպաննում են անգամ իրենց իսկ հարազատին, ինչպէս վարուեց Արշակը իր եղբօրորդի Գնելի հետ :

— Սակայն դա թիւրիմացութիւն է, իշխան : Ասում են, որ դաւը նիւթել էր արքայազն Տիրիթը :

— Իսկ թագուհու թունաւորումը նոյն-պէս Տիրի՞թն էր դաւել, — զայրացած կանչած ծեր Վահեւունին՝ նստած տեղից բարձրացնելով իր ոսկրոտ ձեռքը, որի մատները նման էին թռչնի վեր պարզած մագիլների :

Երիտասարդ իշխանը տարակոյսով նա-յեց բարկացած ծերունուն :

— Ո՞րքան ճշմարիտ է, որ արքան է թունաւորել :

Աւագ Համունին վշտացած գլուխն օ-րօրեց իր բարձի վրայ :

— Միթէ յայտնի չէ քեզ, իշխանիկ, որ Արշակը Փառանձէմին սեփականելու համար սպաննեց արքայազն Գնելին և ապա մահադեղ տուեց իր Օլիմպիային,— ասաց Համունին գրեթէ զայրացած : — Այնուհետեւ, Գնելից յետոյ սպաննեց Տի-րիթին, ու մեղքը դնի նրա վրայ և թաք-ցրնի հետքը իր արարքի :

— Սպաննեց նաեւ Վարդ Մամիկոնեա-նին, որ չխօսի իր յանցաւոր սիրոյ գաղտնիքներից ,— նկատեց Բասենի Մա-նեճը թանձրաշունչ հեւքով :

— Ոճրածին մարդ և ոչ թագաւոր ,— բացականչեց Վահեւունին :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր-Յակոբեան,
Պ. Տօրք Տէր - Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները,
Տէր Մեսրոպ քհնյ. Տէր - Յակոբեան եւ երէցկինը (*Ցունաստան*),
Այրի Տիկին Արզուեան (*Ամերիկա*) եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մելքիս Նշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Օննիկ Նշանեան, Այրի Տիկին Բարսեղ Նշանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արէն Նշանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սուլթանեան, Դանիէլեան, Թանիրեան եւ Արքնեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, իր բնակարանը, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանթէօ - Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար մտաւորականներու դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աստղիկ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ Քամըրունէն Ոմն 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Իսիի Խրիմեան դպրոցին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի Տօն Խաչվերացի եւ ժողովրդապետական Եկեղեցիին:

Զայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՄԱՍՈՒՆԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի ոգեհանգիստը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինիուսի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սարպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Խարչատեան Գալուստը, որ 1914ին Մուշէն բաժնուած է իր հարազատներէն եւ որ մինչեւ 1946 թուականը կը նամակցէր անոնց հետ: Իր եղբօր անունը Եղիազար է:

× *Հայաստանէն Տիկին Շարոյեան Անահիտ, 72 տարեկան կը փնտռէ իր որդին որ 1941 թուականէն սկսեալ իբրեւ զինուոր մեկնած է: Ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն ան Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած ունի զաւակներ: Իր անունն է Շարոյեան Նիկոլ:*

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը.— 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեան, ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍԵԴԱ - ԻԶԱՊԷԼԻ

ծնունդը որ տեղի ունեցաւ 1960 Օգոստոս 6ին, Փարիզ:

×

Այս ուրախ առթիւ Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մալեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի Տօնին առթիւ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ միջօրէին ժամը 4.30ին պիտի կատարուի հանդիսաւոր անդաստան եւ թափօր Ս. Խաչի:

Երկուշաբթի Մեռելոցի առթիւ պիտի մատուցուի Ս. պատարագ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, *տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ գրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ: Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու սոյն հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի, որ հայասէր հրամանատար Պրնուա տ'Ազիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր շարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն: 65 տարեկանէն վեր դուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին:*

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերէն հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF
chez M. Tékéian
2, Rue Paradis MARSEILLE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

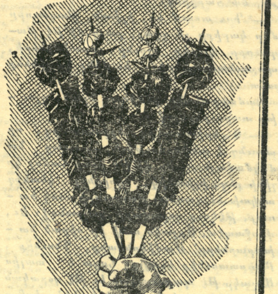

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— *Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ-*կական Գրասենեակը, *թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սոէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:*

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, Օհանջանեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Բանակումէն վերադարձին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան *խումբը կը կազմակերպէ առաջին ընկերահամակրական հաւաքոյթը:*

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Հաճելի մթնոլորտ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐԶԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

*Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (*քարավան եւ մոզա*), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»,* հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւրեւ եւայլն:*

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը կը հայթայթուին ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 · C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 11 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8897 · 36EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4698

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՔԱՅՑ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՌՉԱԿԵՑ

Լումումպա բանակին ուղղուած հրամանագրով կը յայտարարէ, թէ «այսօրուընէ սկսեալ եւ համաձայն օրէնքին, ինք պիտի ստանձնէ Քոնկոյի պետութեան ղեկավարի պաշտօնը», այլ խօսքով նախագահութիւնը: Նոր պաշտօնին մաս կը կազմէ նաեւ բանակներու ընդհանուր հրամանատարի հանգամանքը: Ծերակոյտին մէջ ձեռք ձգած իր յաջողութենէն ետք, Լումումպա այս կարգադրութեամբ իր դիրքը զօրացնել կ'ուզէ: Այս ձեւով ո՛չ ոք պիտի յանդգնի դէմ դնել իր կարգադրութիւններուն եւ ծրագիրներուն, քանի որ իբրեւ «նախագահ» ընդհանուր հրամանատար է նաեւ Քոնկոյի բանակին: Այսուհանդերձ, Քոնկոյի հարցերուն լատեղեակ շրջանակները դիտել կու տան, թէ իր նոր որոշումը հակօրինական է, քանի որ ծերակոյտը իր բանաձեւին մէջ կ'ըսէր.— «Հիմնական օրէնքին համաձայն պետութեան ղեկավարի պաշտօնը կը պատկանի Նախարարներու Խորհուրդին»: Միշտ նոյն շրջանակներուն կարծիքով, հիմա որ Լումումպա իր դիրքը զօրացուցած է, պիտի փորձէ Քոնկոյի անվիճելի մենատէրը դառնալ: Միւս կողմէ սակայն, Քազավուպուի կողմէ նշանակուած վարչապետը՝ Իլէօ առանձին կառավարութիւն մը կազմած է: Քազավուպու յայտարարեց թէ Քոնկոյի միակ օրինաւոր վարչապետը՝ Իլէոն է: Այս վերջինն ալ ըսած է թէ ի մօտոյ պիտի ներկայացնէ իր դահլիճը:

Համըրշոլտի պահանջով, Ապահովութեան Խորհուրդը վերստին հաւաքուեցաւ: Խ. Միութիւնը իր կարգին ու վերջին պահուն Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ պահանջած էր: Մոսկուա դժգոհ է Համըրշոլտի եւ «Կապոյտ սաղաւարտներու» հրամանատարութենէն, որոնք ըստ իրեն Քազավուպուի ի նպաստ որոշումներ առած են: Այս առթիւ պահանջած է՝ ՄԱԿը պէտք է պարպէ իր գրաւած բոլոր օդակայանները եւ ձայնասփիւռի կայանը ու զանոնք յանձնէ կեդրոնի կառավարութեան: Հակառակ պարագային «իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն բոլոր այն երկիրները որոնք կը յարգեն տրուած որոշումները»: Ուրիշ խօսքով Մոսկուա կը սպառնայ օր-ցերեկով օգնել Լումումպայի և իր գործակիցներուն: Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին Խորհրդային պատուիրակը՝ Կուզնեցով ցրավիգ կանգնելով Լումումպայի առաջարկած է Լէոփոլտվիլի մէջ գումարել Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովը: Առաջարկը մերժուած է երեքի դէմ վեց ձայնով, երկու երկիրներ ձեռնպահ մնացած են:

Ապա խօսք առած է Համըրշոլտ որ շատ սեւ պատկեր մը գծած է Քոնկոյի կացութեան.— Սով, սնանկութիւն — երկիրը քաղաքացիական կռիւներու դուռն է: Հոն կան ղեկավարներ, որոնք միայն իրաւունքներու մասին կը խօսին, եւ չարաչար կը գործածեն իրենց պաշտօնին սահմանած իրաւասութիւնները, բայց կ'անգիտանան այդ նոյն պաշտօններուն պարտադրած պարտականութիւնները: Համըրշոլտ առաջարկեց որ Քոնկոյի եղած օժանդակութիւնը միայն ՄԱԿի խողովակով ըլլայ:

Նիստը փակուեցաւ Շաբաթ առտու (Ֆրանսական ժամ) յաջորդը՝ Շաբաթ իրիկուն:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Օռլիի օդակայանը կը ժամանէ այս Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 13, ժամը ճիշդ 17.55ին, (Քարավէլ, Էր-Ֆրանս, թիւ 504, Օռլի Սիւտ): Պիտի դիմաւորուի ազգային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն եւ ժողովուրդին կողմէ:

Հայրապետը, ապա, պիտի առաջնորդուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր իր օրհնութիւնը պիտի տայ ժողովուրդին:

ՀՌՈՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԻՋՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

ՀՌՈՄ, Սեպտեմբեր ...— Քանի մը օրէն պատմութեան պիտի անցնին 17րդ Միջազգային Ողիմպիական խաղերը, որոնք մօտ երկու շաբաթէ ի վեր սկսած են Հռոմի մէջ:

Կանխահաս է տակաւին վերջին հաշուեյարդարի մասին խօսիլ, այսուհանդերձ սակայն կարեւոր է այս խաղերու ընթացքին ի յայտ եկող կարգ մը ցցուն երեւոյթներու մասին գրել:

Չեմ ուզեր արդիւնքներու մանրամասնութեան մէջ մտնել, որոնք տակաւին իրենց վերջնական ելքին չեն հասած, եւ թէ հարցին աւելի շատ թէքնիք մասը կը կազմեն:

Նախ պէտք է ընդունիլ որ, մասնակցող 85 ազգերու մէջ երկու հսկաներ Ամերիկացիք եւ Ռուսերը, թէ իրենց առաւելագոյն մարզիկներով եւ թէ պատրաստուածութեամբ, անհասանելի կերպով շատ բարձր կը մնան իրենց մարզական մակարդակով բոլոր այլ ազգերու վրայ: Եթէ նկատի չունենանք մնացածներու ցանցառ կարգ մը յաջողութեան այն մեծ խրամատը որ գոյութիւն ունի երկու հսկաներուն եւ իրենց փոքրիկ մրցակիցներուն մէջ.— պարագայ մը որ այս ընթացքով կրնայ յուսահատութեան մղել բոլորը, հոգ չէ թէ Ողիմպիականներու հիմնադիրը անմահ Փ. տը Քուպէրթէն կը հաւատայ թէ «կարեւորը շահիլը չէ այլ մասնակցիլը»: Մարդ արարածը որքան ալ փափաքի համեստ ու ազնիւ ըլլալ մարզականօրէն յարատեւ ձախողութիւնները կրնան անտարբերութեան եւ յուսահատութեան մղել: Մեր ըսածները եթէ փաստացի տուեալներու վրայ դնել ուզենք, կրնանք հոս տալ անմիջապէս տասը օրուան խաղերու արդիւնքները ուր առաջին գծին վրայ կու գան 21ական ոսկի մետալներով Ամերիկացիք եւ Ռուսերը, որոնցմէ անմիջապէս վերջ եկողը գոյգ Գերմանիաներու միացեալ խումբին թիւն է՝ ութ: Կան տակաւին բազմաթիւ ազգեր, որոնք բախտաւորութիւնը չեն ունեցած մէկ հատ առաջնութիւն իսկ շահելու:

Այս պարագան, ուժերու անհաւասար մեծ տարբերութիւնը ուշ կամ կանուխ իր անդրադարձը պիտի ունենայ Ողիմպիական խաղերու յառաջիկայ կազմակերպութիւններու ժամանակ:

Մեր առաջին յօդուածով շեշտած էինք Ամերիկացիներու ունեցած առաւելութիւնները մասնաւորապէս աթլէթիք խաղերուն մէջ, եւ այդ ոչ միայն բոլոր ազգերուն այլ եւ իրենց թիւ մէկ մրցակից Ռուսերուն վրայ: Որքան ալ առաջին օրերու մռայլ պատկերէն վերջ անոնց դիրքը ամրապնդուի այս մարզին մէջ, կարգ մը սեւ կէտեր նսեմացուցին իրենց փառքը, հակառակ անոր որ պատմութեան մէջ թերեւս առաջին անգամ ըլլալով շատ փայլուն եւ պատրաստուած՝ խումբով մը եկած էին Հռոմ:

Այդ սեւ արատներէն, ու ձախողանքի առաջին քայլ առնողը եղաւ հրաշք տղայ Թոմասը: Աշխարհի բարձրութիւն ցատկելու չափանիշը 2 մ. 21, ունեցող այս վիթխարի սեւամորթը, երբ բոլոր առաւելութիւնները ունէր, նուազագոյն մը տագնապութեամբ առաջին տեղը գրաւելու, ի զարմանս բոլորին հազիւ երրորդութիւն շահեցաւ, եւ այդ իրմէ նուազ ցատկող երկու Ռուսերուն առջեւ:

Նոյն ծանր հարուածը հարիւր եւ երկու հարիւր մեթր կարճ վազքերու մէջ: Ցարդ գոյգ այս վազքերուն մէջ անպարտելի ըլլալու համբաւ ունեցող ամերիկացի սեւամորթերը, որոնք վերջին քսանհինգ տարիներու ընթացքին միշտ ալ գերազանցած էին ամենազգի բոլոր իրենց մրցակիցները դահընկեց եղան երկու ոսկի տղաներու կողմէ, այս անգամ ճերմակ ցեղի ներկայացուցիչներ, եւրոպական ցամաքամասէն, վերջ տալով սեւամորթերու մենաշնորհին:

Հարիւր մեթր վազքի մէջ գերմանացի անմահ՝ Ա. Հարին, ու 200 մեթրի մէջ շատ համակրելի՝ Լ. Պէրրութի իրենց սրբարշաւ վազքով շունչի մէջ ձգեցին Սեւամորթերը, ու ընդհանուր ոգեւորութեան ոչ միայն շահեցան առաջին դիրքերը, այլ եւ կուռքը դարձան բազմահազար հանդիսականներուն:

17րդ Ողիմպիականի ամէնէն ցցուն դէմքը, համակրանքի ու վարակիչ խանդավառութեան առարկայ եղողը սակայն եղաւ եղնիկանման վազող սեւամորթ ամերիկուհի Վիլմա Ռուտոլֆ: 1.80 սլացիկ հասակով, շնորհալիօրէն մշակուած արձանանման իր նուրբ մարմնով, այս խափշիկ գեղուհին ոչ միայն կ'իշխէր դաշտին վրայ, այլ եւ հիանալի ոգեւորիչ եւ սքանչելի էր տեսնել հովի նման սուրալը վազք ուղիին վրայ:

Որքան օժտուած մարմնի բացառիկ գեղեցկութեամբ եւ մարզիկի մը լիակատար կարողութեամբ, նոյնքան եւ համեստ էր ան: Իրեն հանդէպ եղած համակրանքի ծափերուն ու ջերմ գնահատանքներուն աղուոր ժպիտով մը եւ գլուխի շնորհակալութեան շարժումով մը կը պատասխանէր իր բազմահազար համակիրներուն:

Վերջացնելէ առաջ մեր պարտքը կը նկատենք գնահատանքի այս տողերը գրել նաեւ իտալական կազմակերպիչ մարմնին:

Մրցումներէն առաջ երբ քիչ մը տարակուսանք եւ կասկած կար անոնց կազմակերպելու կարողութեան շուրջ, այժմ արդէն ճակատաբաց ու արդարօրէն կարելի է ըսել թէ, անոնց թափած ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան, ու Ողիմպիական խաղերը որ դաշտին վրայ իսկ տեղի ունեցան գործադրուեցան անթերի կերպով:

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Թրումըն հարցուած է թէ ի՞նչ կը մտածէ Խրուշչեւի Նիւ Եորք գալու մասին, Թրումըն պատասխանած է «եթէ լսեմ որ Ատլանտեանը ինկած է, բնաւ հոգս չէ»:

Օրը Օրին

«ՍԻՐՈՒՆՑ ՆԱՅԷ, ՀԷՅ...»

— Օ՜, բարի լոյս մեծ հայրիկ: Հըրամմէ՛, նստէ՛... Բարի եկար հազար բարի... Աս ի՞նչ հով փչեց... Մինա՞կդ եկար...

— Չէ՛, թոռս բերաւ... Ընծիս դուռին առաջ ձգեց, ինք անցաւ գնաց գործին...

— Շատ լաւ ըրեր է... Ի՞նչպէս ես մեծ հայրիկ... Շատ աղէկ կ'երեւաս... Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ... Ազգին գործե՞րը ի՞նչ ջուրի վրայ են...

— Ես աղէկ եմ, ըրինտ եմ, *ամա* սիրտըս շատ նեղ է աս օրերս...

— Իրաւունք ունիս... Աս Քոնկոյի խնդիրը բաւական լուրջ բան է... Քուպան ալ ուրիշ փորձանք:

— Չէ՛, ես ատանկ *փոլիթիքայի* խընդիրներու շատ գլուխ չունիմ, տղաս... Բա՛ն ալ չեմ հասկնար, շիտակը... Նէ՛ Քոնկոյին ուրտեղ ըլլալը գիտեմ, *նէ* ալ Քուպային... Ես Հայ եմ եւ միայն իմ ազգիս գործերուն վրայօք կը մտածեմ... *Իշթէ* աս գործով ալ քեզի եկած եմ աս առտու...

— Նոր բա՞ն մը կայ, մեծ հայրիկ...

— Է՛, նոր է կրնանք ըսել... Նայէ ինչ եղաւ՝ անցած աւուր... Էս ըսեմ դուն աղէկ միտքդ պահես որ *ղազէթայիդ* մէջ գրես... Դուռը զարկին... Տունը մա՛րդ չկար... Ես ելայ բացի... Էրկան վիզով կնիկ մը, քիթին վրայ ակնոց... Քովն ալ շնորհքով մարդ մը... «Ներս հրամեցէք» ըսի... Եկան ներս... Նստան... «Ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի համար» հարցուցի... Ըսին որ իրենք Տիրոջը խօսքը կը տարածեն եղեր եւ լոյս կը սփռեն եղեր մութ հոգիներուն վրայ... Աս խօսքէն ետք, էրկան վիզով կնիկը *չանթան* բացաւ, մէջէն Սուրբ Գիրքի պէս գիրք մը հանեց եւ սկսաւ անոր մասին խօսիլ... Ես ալ ըսի քի «մենք Սուրբ Գիրք ունինք, *հէմ տէ* անոր թագաւորը ունինք»...

— Աղէկ ըսեր ես, մեծ հայրիկ:

— Ետքէն, խօսք բացուեցաւ մեր ազգին վրայօք... Ես ալ գիտցածս պատմեցի... Պատմեցի որ ինտոր տանիկը եկաւ *տէ* մեր տունը – տեղը քանդեց, մեր *իգիտ*ները առաւ տարաւ, մեր աղջիկները լեռ փախցուց, մեր ծերերը ջարդեց, մեր երախաները ծովը լեցուց, մեր եկեղեցիները կրակի տուաւ, մեր ցորենը, մեր ոչխարը զողցաւ... Ես ի՛նչ գիտնամ, միտքս ի՛նչ որ կար *նէ* դուրս տուի.... Անկէ վերջ ալ ըսի *քի* «հէ՛յ, ինծի նայեցէք, մենք ալ ժամանակին թագաւոր թագուհի ունէինք, մենք ալ հող ունէինք, մենք ալ մարդ էինք...

— Մեծ հայրիկ, հասկցնէիր որ այսօ՛ր ալ *մարդ* ենք...

— *Հէլպէթտէ* հասկցուցի... Դո՛ւն ինծի ձգէ... Օտարին առջեւ ես մեր ազգը մինչեւ երկինքները կը տանիմ, կը բերեմ, գիտցի՛ր: Ինչ է նէ, աստնկ կը խօսէինք, մէյ մըն ալ բերնէս փախցուցի *քի* «մինչեւ սա ձեռքերովս քանի մը Թուրք չսատկեցնեմ, հանգիստ գերեզման պիտի չմտնեմ...»:

— Մեծ հայրիկ, դուն քիչ մը ուշ մնացեր ես... Ատ գործը թոռներուդ ձգէ...

— Գտա՛ր... Անոնք պիտի երթան իմ վրէժս լուծե՛ն... Ինչ որ է... Ատ ըսելս գիտցայ, աս երկուքը մէկ սկսան ինծի քարոզ կարդալ *քի* Տէրը ըսած է որ երբ երեսիդ ապտակ մը իջեցնեն, միւս երեսդ դարձուր... Ներելու ենք եղեր եւ վրէժի մասին մտածելու չենք եղեր... Մեղք է եղեր...

— Դո՞ւն ինչ ըսիր...

— Աղէկ օր հարցուցիր... Իմ պատասխանս ես հիմա քեզի ըսեմ դուն ղազէթայիդ մէջ տպէ: Ատոր համար եկած եմ, *ղաթէն*... Ես ըսի.— «Ինտոր *քի* կառավարութիւն մը, երբ պատերազմ ըլլայ, իր օրէնքը *ըրաֆը* կը հանէ մինչեւ *քի* իր գործը կարգադրէ, ես ալ իմ ազգիս կողմէ կը խնդրեմ որ ձեր ատ քարոզները *ըրաֆը* հանէք *տէ* սպասէք որ ես իմ վրէժս առնեմ ատ գազանէն... *Ղազէթա*յիդ մէջ, իմ անունովս գրէ — «Տէ՛ր, ոտքդ ինկած կը պաղատիմ, սա ապտակին պատմութիւնը, հիմակուհիմա, իմ ազգիս մի՛ պատմեր... Մեղա՛յ, Տէր...» կը գրե՞ս...

— Ի հարկէ կը գրեմ...

— Ապրի՛ս տղաս... Թուրքին պիտի ներեմ եղեր, սըւո՛նց նայէ, *հըլէ*...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

Ի ՓԱՌՍ ԹՈՎՄԱՍԻ

Յարուցեալ, զոր քրիստոնէութեան պատմութիւնը կը դնէ իր վարդապետութեան սկիզբը իբրեւ հիմնաքար, կը բովանդակէ փոքրիկ դրուագ մը այսպէս չահեկան.— Թովմաս չի հաւատար իր ընկերներուն բերած պատմութեան կամ վկայութեան՝ առանց մատը խօթելու յարուցեալին վէրքին մէջ:

Այս փոքրիկ դրուագին պատճառով՝ Թովմասները դարձան խորհրդանշան թերահաւատութեան, նշաւակ ծաղրի եւ հեգնանքի :

Եւ սակայն, Քրիստոսի հետեւորդներուն մէջ, ամէնէն խելացի եւ ամէնէն ինքնատիպ անդամն էր Թովմաս, որ ծանրութիւն կուտար իր տասնըմէկ ընկերներուն ծանծաղամտութեան,— «միամիտք իբրեւ զաղաւնիս»՝ ըստ Աւետարանին (Մատթ. Ժ. 16), բանսերթուկ՝ մեր սքանչելի լեզուով (քրետիկ) :

Հետաքրքրական է հետեւիլ Թովմասականութեան նահանջին :

Հռովմէական Խաղաղութիւնը կապարի պէս կը ճնշէր հոգիներու վրայ: Կարքեդոն եւ Երուսաղէմ, պատմութեան այս երկու ահարկու մարտկոցները մոխիր ու փոշի դարձած, երբ լռեցին նաեւ կրտսեր ամրութիւնները Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Անտիոք ու մինչեւ Արաքսի կամուրջը, զէնքերը վար դրին այլեւս մարդիկ՝ որոնք պատմութիւնը լեցուցեր էին իրենց արութեան գործերով, թողլով որ հրապարակ գան տժգոյն եւ անարիւն դէմքեր, զզայախտ եւ յափշտակեալ, որ արծարծեն հսկումի եւ սպասումի բոցը, աղօտ ու տմոյն, որ յագենան անհնարին յոյսերու եւ հոգեթրթիռ հրաշքներու խորհրդապաշտութեամբ, մեսիաներու (= օծեալ) եւ քրիստոսներու (= օծեալ) գալստեան մտասեւեռումով :

Ազատագրող, իրականութիւնը շրջող արքային օծման կը սպասէին հոգիները : Այդ սպասումը ի վերջոյ ստեղծեց հոգեկան վիճակ մը, բարդ ու խոր տրամադրութիւն մը, զոր պատմութիւնը կ'անուանէ հաւատք, — բառ իսկ, իր ծագումով կամ արմատական իմաստով, նոյնքան բարդ ու խորհրդաւոր :

Մերժել շօշափելի ապացոյցը, որոնել վիճակ մը իրականութենէն դուրս եւ իրականութենէն վեր՝ ուր չկարենան հասնիլ ուժը եւ բռնութիւնը :

« Հաւատամ ի ...» :

Հաւատալ անհաւատալիին, անհասանելիին, անբացատրելիին,—այս տրամադրութիւնը, որ ծնունդ տուաւ քրիստոնէութեան, հակէս արեւելեան՝ ինչպէս կ'ընդունի Ամիէլ, նոյնիսկ սեմական՝ ինչպէս կ'ընդունի արդի Եկեղեցին, թշնամի է վերլուծման եւ ապացոյցի: Կ'արգիլէ որեւէ քննական փորձ նուիրագործուած աւանդութիւններու եւ պայմաններու դէմ: Դաւանանք մը թէ ինչ որ միթիք հոգիները կը բերեն իբրեւ ընկալեալ՝ կը դառնայ սրբացեալ, հետեւաբար անյեղլի :

Կնքուած մատեան :

Թովմաս չի հաւատար յարութեան : Բիրտ իրականութեան մարդ, կ'ուզէ մատը խօթել «յարուցեալին» խաչի վէրքին մէջ. «Եթէ ոչ տեսից ի ձեռս նորա զնշան բեւեռացն, եւ արկից զմատունս իմ ի տեղիս բեւեռացն, եւ մխեցից զձեռս իմ ի կողս նորա, ոչ հաւատամ» (Յովհ. Ի. 25) :

Յիսուս հեգնեց Թովմասը :—

« Զի տեսեր զիս եւ հաւատացեր, երանի՛ որոց ոչ իցէ տեսեալ եւ հաւատասցեն» :

Աշակերտները ծաղրեցին Թովմասը :

Դարերը եւս պախարակեցին :

Այսպէս սովորութիւն դարձաւ զուարճանալ այն՝ որ պահ մը կանգնեցաւ հաւատքի փրօթակօնիսթներուն դէմ իբրեւ միակ անթակօնիսթը,— փորձեց տարակոյսին սլեղով ծակծկել խորհուրդին անհպելի քօղը: Տեքարթի տարակոյսը գոյութիւն ունէր, ուրեմն, դարեր առաջ: Մարդկային միտքին այս խուզարկու բեւեռը, որ իջած է երբեմն մինչեւ ստեղծագործութեանց ակունքը, սրբապղծութիւն չէ համարած երբեք խախտել հաւատքին հիմերը, կնքուած տապանները, ընկալեալ պայմանները: Ի հարկին՝ սրբած կամ սրբագրած է նուիրական տախտակներու արձանագրութիւնը՝ հակառակ հաւատացեալներու արգելքին ու թապու աւանդութեանց :

Այդ աւանդութիւնները թշնամի են վերագնահատութեան, քննական ոգիին, յեղաշրջութեան :

Արդ, այն որ կը քալէ ժամանակին հետ՝ տարակոյսին խուզարկու բեւեռը ձեռքին մէջ եւ բարեկամ կը մնայ Թովմասին, կը մերժէ ճշմարտութիւն ընդունիլ որեւէ ընկալեալ ճշմարտութիւն, եւ Աստուածն անգամ Աստուած կը համարի դիտողութենէ ետք միայն :

Այս վարդապետութեամբ՝ Մխիթարեան վարդապետներու պատգա՞մն է որ պիտի ընդունի պատգամ, պատմագրութեան մէջ կամ քերականագիտութեան :

Այն որ, ուղեկիցի մը հետ՝ որ կը վարէր այս թերթը ծափ զարնելով ու թափ տալով խիզախ սլացքներու, կ'ըսեմ՝ այն որ, ուղեկիցի մը հետ՝ այսօր, ափսո՜ս, բացակայ, միշտ բարձր է բռներ հայ լեզուին դրօշը, դիւրաւ չի յանձներ նոյն այդ դրօշը ձեռագիրներու պատգամին կամ... ճակատագրին :

Կոնակս չունիմ վանքի մը պատերը, ձեռագիրներով ու գիրքերով հիւսուած, բայց ձեռագիրներու ճակատագրին դէմ պաշտպանելու համար Մեծաքանչին ոգին՝ վստահ եմ թէ դեռ կանուխ է որ գիտական միտքէ զրկէ զիս Աստուած, փոյթ չէ թէ բարեկամ չըլլամ իրեն կամ ինք ինծի :

Վիճաբանական իմ այս յօդուածաշարքիս մէջ պիտի պակսին անշուշտ կարգ մը տեքօրաթիֆ բառեր, զորս Հ. Ներսէս կ'աւելցնէ հայ լեզուի իր հմտութեան, գրեթէ պահանջի ձեւով,— «քիչ մը տեղեակ ըլլալ յունարէն քերականութեան», «քննական կամ լեզուաբանական հոտառութիւն», «բնագրի հրատարակութեան քննադատութեան մաս կազմող օրէնքներու» ծանօթութիւն: Այսուհանդերձ բեւեռը, զոր բռներ եմ ձեռքիս մէջ, պիտի ջանամ երկարել մինչեւ ... Ներսէսեան «օրէնքը»,— սեռական հոլովներէն կազմել բարդութիւնները կամ ածանցումները յունարէնի, լատիներէնի եւ հայերէնի մէջ, ու մինչեւ «յոբելեան» բառին սեռական սխալագրութիւնը :

Մխիթարեանները կը գրեն ու կը պատգամեն գրել, իբրեւ ուղղագրական «բացառութիւն» (չըսելու համար սխալ), յոբելեան–յոբելինական: Չեմ կարծեր թէ մեծ շահ մըն է գրել տալ, ըստ ուղիղ ձեւին, յոբելեան – յոբելենական: Նման սխալներ շա՜տ՝ հայ լեզուին մէջ, որ կ'ապրի ու կը տոկայ հակառակ իր ստացած բազմաթիւ վէրքերուն :

Գրեցինք, բացատրեցինք, հաստատեցինք թէ ամէն բառը կը գրուի է տառով, — կարելի չէ հակառակը ապացուցանել, որեւէ ձեւով: Մտիկ ընողը ո՞վ: Յոբելեան բառին ածանցեալը Մխիթարեանները պիտի գրեն Ի տառով, ինչպէս օրէնք չէ, Յառաջականները՝ Ե տառով, ինչպէս օրէնք է հայ լեզուի մէջ: Այդպէս ալ շարունակուի պիտի:

Լաւ է որ շարունակուի, որպէսզի հասկցուի թէ 1860 եւ 1960 թուականներուն միջեւ կայ մէկ դարու տարբերութիւն: Թէ հայոց լեզուն, դուրս ելած մեր հին վանքերէն, ոչ միայն աւելի թարմ է եւ կենդանի հիմա, այլ եւ աւելի ուղիղ :

Եւ այժմ թոյլ տուէք որ, գործածելու ձեւով Թովմասի մատները՝ որոնք, բեւեռի նման, մխուեցան բեւեռներու բացած վէրքերուն մէջ, հաղնիմ փուշերս օգտագործելու համար իբրեւ բեւեռ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԸ

Այն բանաստեղծութիւնը որ քիչ ճաշակուածներէն է՝ Մինակութեան բանաստեղծութիւնն է : Մենութիւնը որմէ աշխարհի կէսէն աւելին կը խորշի՝ իր մէջ ունի ա՛յնքան քաղցր եւ ա՛յնքան ալ վեհ բան մը՝ զոր չեն կրնար ըմբռնել անոնք որ պարզուկ, սովորական հոգիներ ունին եւ սիրտեր՝ որոնք աւանդական, առտնին բնազդներով միայն սովրած են ապրիլ : Մենութիւնը սիրել, անով կարենալ ապրիլ, կը նշանակէ ունենալ ներքին անկախ աշխարհ մը որու մէջ ինքզինքդ կատարելագործ եւ խորունկ կրնայ զգալ հոգի մը : Օ՛հ անտանելի կապը որ մեզի կը միացնէ հոգիներու որոնց հետ ա՛յնքան օտար ենք որչափ հիւսիսը հարաւականէն: Աշխարհ մեզի անբնականութիւններու կը մղէ եւ այդ անբնականութիւնները կը կոչուին քաղաքակրթութիւն: Մինչեւ դերեզման պարտաւորիչ կապ մը ունենալ անո՛նց հետ զորս ծննդաբերական կամ սերնդագործական դիպուածով մը ճանչցած ես, նեղացուցիչ, բթացուցիչ չէ՞ արդեօք : Այդ կապը՝ խիստ բնական՝ բնախօսապէս խիստ շատ անբնական չէ՞ հոգեպէս: Սիրել պարտաւորուիլ այն տեսակ էակներ որոնց հետ զգացումի հասարակաց որեւէ ջերմ լար չկայ՝ այլ միայն մարմինի ցուրտ լար մը, միսի ակամայական հաղորդակցութիւն մը՝ անբնականութիւն չէ՞ ինչ է: Եւ սակայն կ'ուզեն արդարացնել զգացումի անունով, մինչ պարզապէս գերութեան չքմեղ մըն է ազատ զգացողութեան վրային նետուած: Ես իմ ամէնէն «երջանիկ» ըսած ժամերս անցուցած եմ մինակութեան պահերուս : Եւ ինծի համար մինակութիւնը երկար ատեն երջանկութեան երազը եղած է: Ահ, ո՛րքան բաղձացած եմ անյօդ, անկապ, անհաղորդակից՝ աշխարհի եւ իրերու, ամայութեան մէջ մնալ ու ապրիլ խաղաղ, հեռու կեանքի անիրաւութիւններէն, ծռութիւններէն եւ աղտերէն որոնք մարդու հոգին կը լեցնեն դառնութեան թոյնովը: Երջանի՛կ մենութիւն, ուր մարդ տէ՛րն է գոնէ իր երազներուն եւ զգացումներուն, իր տառապանքներուն ու վիշտերուն, իր սէրերուն եւ իր ատելութիւններուն ... :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

1910

ԱՄԱՌ ԳԻՇԵՐ
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՎՐԱՅ

Խորունկ պատշգամս, բարձրէն, կը յառաջանայ ափրիկեան տաք գիշերին վրայ:

Անհաւատալի բան, վերջապէս, լռեց մօտի արաբական քաֆէին ուտոն, ամբողջ օրը, օդին մէջ եւ ջիղերուս վրայ նետելէ ետք իր արեւելեան հեկեկանքները, անխիղճ երգիչներու կողմէ:

Որքան կը խորհիմ այդ երաժշտութեան ծագումին եւ արդիւնքին մասին, պատասխանը այնքան յամառ ձեւով մը կը խուսափի ինծմէ: Արեւելեան երաժշտութիւնը կը մնայ փակ իմ առջեւս: Անշուշտ, կիսավայրենի մարդոց արտայայտութեան ձեւ մըն է: Միւսը, իրենց պարերն են, նոյնքան նախնական: Միօրինակ թամ – թամներու անվերջ յաջորդականութիւնը, կ'ուզէ հաստատել թէ ուրիշ բան չունին ըսելիք, բացի այդ քանի մը ձայներէն: Բայց ինչպէս դիմանալ:

Հիմա ալ լռեց, սակայն, այդ յամառ ուտոն: Ննջելու պահ մը ստեղծուած է:

Բոլոր մարդերն ալ, բարեբախտաբար, այսօրուան իրենց բոլոր ըսելիքները այլեւս քունի ճնշումին տակ ընդմիջած են, առաւօտուն կանուխ, սակայն, բոլոր աքլորներէն առաջ, նետուելու համար դարձեալ, աշխարհի կեանքը կազմող անօգուտ խօսքերուն եւ շարժումներուն մէջ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆԵՐՍԷՍ

Դ.

Կինը կը շարունակէր իր աղաչանքը, բայց վերջապէս համբերութիւնն սպառելու մօտ էր :

— Քու տղադ յանցաւոր էր որ պատժուեցաւ, ըսաւ վերջապէս պատուելին :

— Կիրակի օրով պատիժ կ'ըլլա՞յ, հարցուց կինը միամտօրէն :

— Ուրբաթ օրուընէ պատժուած է, աւելցուց պատուելին անտարբեր :

— Ի՞նչ, ըսել է ուրբաթ օր, անկէ ի վեր զաւակս բա՞նտն է այս ձիւնին ու բուքին, գոչեց կինը ցաւագին աղաղակով:

Պատասխան չստացաւ :

Այն ատեն այս համեստ, այս աղաչող կինը յանկարծ կերպարանափոխ եղաւ, իր զաւկին այս սաստիկ եղանակին երեք օր շարունակ բանտարկութեան լուրը անոր խելքը գլխէն առաւ :

— Ո՞վ ես դուն որ զաւակս երեք օր կը բանտարկես, անանկ զաւակ մը հասցուցած ունի՞ս մի նա՞յիմ, պատուելի, գոչեց կինը մոլեգին ու յուսահատ, երեսս նայէ, երեսս, ես քու դիտցած կնիկներէդ չեմ, անօրէն, անաստուած, շուտ զաւակս կ'ուզեմ, զաւակս :

Պատուելին վախցաւ այս զայրացեալ դէմքէն, մինչդեռ կինը հեղհեղէ, հրաբուխի ջերուցեալ հոսանքին պէս, իր զայրոյթը հայհոյութիւններով եւ սպառնալիքով դուրս կը թափէր :

— Մօրուքդ թել թել կը փետտեմ քուկին, վարժապետ, շուտ զաւակս պիտի բերես :

Խռովութիւնը մեծցաւ սրահին մէջ. պատուելիին շփոթած վիճակէն քաջալերեալ աշակերտներն սկսան ձայներնին բարձրացնել :

— Զաւակդ չկերանք ա. ծօ՛ տնտես ախպար, բեր սըւոր տղան. բայց գիտցիր որ հոգաբարձութիւնը պիտի արտաքսէ այս անառակը :

Մայրն այս խօսքերը չէր լսեր ու ձայնը երթալով կը բարձրանար :

Եղելութիւնը շուտով մը իմացուեցաւ հիւանդանոցին մէջ ու դպրոցին տնօրէնը, բարի ու պարկեշտ երիտասարդ մը, այդ վիրաւորեալ մայրն ամոքել ջանաց:

— Մի՛ պոռաք, կ'աղաչեմ, եկէք վար իջնանք, զաւակնիդ պիտի տեսնէք, ի՞նչ ընենք, դպրոցին կանոնը կայ :

— Երեք օր զաւակս բանտը դնել ու ցուրտին, կը կրկնէր մայրը շարունակ, այս անհաւատալի կացութենէն կատղած, զաւկի տէր չէ՞ք դուք, կը գոչէր իր շուրջը ժողովուած մարդոց դառնալով :

Տնօրէնը գոհացում մը տալ ուզեց այս կնոջ՝ միասին տանելով զինքը՝ Ներսէսը դուրս հանելու համար բանտէն: Բայց սխալ ճամբայ բռնած էր, ու տնտեսը թէմէննահ մը ընելով կամաց մը իմացուց որ անառակաց յատուկ բանտը դրուած էր Ներսէս :

— Անառակաց բա՞նտը, ի՞նչ կ'ըսես, տնտես ախպար, ըսաւ երիտասարդ տնօրէնն ապշած ու սարսափած, երեք օր հո՞ն թողուցիք տղան :

— Պատուելին էնպէս հրամայեց :

Տնօրէնն ամօթահար ու աղէտ մը պատահած ըլլալու նախազգացումէն դողդալ, ետ դարձնել ուզեց կինը՝ որ կը յամառէր, իր ձեռօք զաւակն այս անողորմներուն ձեռքէն փրկելու համար:

Այն ատեն ստիպեալ եւ ուրիշ մի քանի պաշտօնէից ընկերակցութեամբ պարտաւորուեցաւ այս կնոջ հետ երթալու բանտը. քանի կը յառաջանային յիմարանոցին մէջ՝ խեղճ կինը ապշած սարսափած՝ չորս կողմը կը նայէր, առանց կարենալ հաւատալու տեսածին ու լսածին :

Բայց երբ գնտանին դուռը բացին, սրտաճմլիկ ու ահաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ իրենց աչքին առջեւ :

Ներսէս ցուրտ տախտակամածին վրայ անշարժ պառկած էր, աչքերը փակ, ու իր մանրիկ ու վտիտ անդամները ցուրտէն քար կտրած էին. կարելի եղածին չափ պատսպարուելու համար, իր փոքրիկ ձեռքը միւս թեւին մէջ մտցուցեր էր, իր գլուխը տախտակին վրայ դրած. իր գլխուն մօտ կը կենային դեռ չոր հացի կտորները, զորս ներս նետեր էին առանց ներս նայելու, եւ որոնց չէր դպած բնաւ:

Մայրը նուաղեցաւ, մինչդեռ տնօրէնին ու պաշտօնէից աչքերը արտասուօք լեցուեցան:

Բոլորն ալ փութացին մօրն ու որդւոյն ամէն խնամք տանելու, ու երկուքը միասին փոխադրեցին հիւանդանոցին դեղարանը :

Թշուառ կինը աչքը բանալուն, պաշտօնեաները տեսաւ միայն իր շուրջը, բերանը շարժեց, բայց առանց կարենալու ձայն մը հանել. այն ատեն արցունքներ խառնուեցան իր աղերսարկու նայուածքին. հասկցան որ զաւակը կը հարցնէր :

Պատասխան չունէին տալու :

Ներսէս երկնից հրեշտակներու քով էր :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(6 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Հիմա, վերջապէս, Աղեքսանդրիոյ այս ամառ գիշերը իմս է, կ՚աճապարեմ ապրիլ անոր խորութիւնը։ Անպահովաբար, կարծես, այս ժամուն, միակ արթուն էակը ես եմ։

Եւ սակայն, Նաեւ, քովի պարտէզին մէջ, այս իրիկուան մութին մէջ բերուած ու լքուած, պզտիկ կատուն, որ երկար աղիողորմ կանչերէ ետք, դեռ ուժ կը գտնէ երբեմն, գրեթէ այլեւս մեռած ձայն մը հանելու՝ վերջին անգամ մը բաղձալով իր կորսնցուցած մայրիկին, տաք ծոցը ու աաատ կաթը։ Ինչ ողբերգութիւն այս լքուած անասուններուն կեանքը։ Այս պզտիկ կատուին ամէն մէկ վերջին հոնդիւնը, սուր ասեղի մը պէս կը մտնէ էութեանս մէջ։ Ոչ մէկ միխիթարական խօսք չեմ կրնար գտնել ըսելու ինքզինքիս։ Հոն է ան, քովի խոնաւ պարտէզին մէջ, ամառ գիշերով, մութով շրջապատուած, մինակ, լքուած, ինչպէս ապաքէլ այս մղձաւանջէն։

Եւ անոր տառապագին ձայնը ինծի կը տանի դէպի անխղճութեան եւ ցաւի ընդհանուր լայն ճամբաները։

Կը նայիմ մութ կապոյտ երկինքին վրայ ցածէն կախուած արեւելեան խոշոր աստղերուն։ Եւ կը խորհիմ թէ ինչ հրաշալի բան է՝ ողջ ըլլալը, եւ տեսնել աստղերը։ Նաեւ աղատ։ Ակամայ կ՚երթամ հեռուն՝ անոնց, որոնք բանտուած են, եւ պիտի մեռնին, պիտի մեռցուին։

Կը յիշեմ, զարմանալի յստակութեամբ, այն պահը, երբ դեռ շատ փոքր աղջիկ, իմացայ թէ, այս աշխարհին վրայ, ամէն մարդ կը մեռնի։

Առիկա օր մըն էր, երբ տեսայ դագաղ մը, զոր դժուարութեամբ կը տանէին Սկիւտարի քարքարոտ փողոցներուն մէջէն, տեղատարափ անձրեւի մը տակ։ Կարծեցի՝ թէ այդքան դէշ բան մը, այդ դագաղին մէջը պառկող մարդուն միայն պատահեր էր։ Ի՞նչ ըրած էր, ի՞նչպէս ըրած էր … Կը չարչրկէի տղու խելքս։

Բայց անխիղճ պզտիկ աղջիկ մը որ գիտէր ամէն բան, յանկարծ առջեւս դրաւ կեանքին ամբողջ ճշմարտութիւնը։ Ի՞նչ, Ե՞ս ալ … ինչպէս թէ … ըսէ, ըսէ … կը գոչայի, քանի դագաղը կը յառաջանար Սկիւտարի քարքարոտ փողոցներուն մէջէն, տեղատարափ անձրեւի մը տակ։

Եւ տակաւին, մահուան առջեւ, այդ զարմացումին եւ սարսափին մէջ եմ …

Բայց ահա լռեց նաեւ այս գիշեր լքուած փոքրիկ կատուն։ Թերեւս ալ մեռաւ։

Դժբախտաբար, կը խորհիմ թէ մեռնելով, անիկա ազատեցաւ իր խոնարհ փոքրիկ կեանքէն, երբ կարծր հողին վրայ նետուած կը դառնար ու կը տապլտկէր՝ վախէն ու անօթութենէն խենթեցած։

×

Շատ հեռուն, գիշերին խորութենէն անդին, չորս կարմիր լոյսեր կը վառին, ինչպէս ամէն գիշեր, օդանաւերու երբ

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԴԸ ՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾ Կ՚ՈՒԶԷՐ ԸԼԼԱԼ (1)

(L'HOMME QUI VOULAIT ETRE DIEU)

« Մարդը որ Աստուած ըլլալ կ՚ուզէր » գիտուն մըն է որ Բ. Ընդհ. Պատերազմի ընթացքին Մ. Նահանգներու կառավարութեան կողմէ պաշտօն կը ստանայ՝ Գերմաններէն ու Ռուսերէն առաջ, ստեղծելու հիւլէական ռումբը, գլուխն անցնելով գիտնականներու խումբի մը։

Զախակողմեան հակումներով այս գիտունը ամէն բանէ առաջ մարդ է եւ կը գիտակցի այն ահաւոր պատասխանատուութեան, որ պիտի վիճակի իրեն երբ հսկայական բնաջնջումի այդ զէնքը պատրաստէ ու տայ մարդոց։ Մէկ կողմէ քաղաքական դէպքերը, միւս կողմէ դաւերու երազ մը իրականացնելու բաղձանքը եւ վերջապէս «կասկածելի համայնավար»ի դիրքէն փրկուելու փափաքը կը յաղթեն իր մարդկայնական ձգտումներուն եւ ռումբը կը ծնի։

Ամբողջ գիրքը պատմութիւնն է այս մարդուն ներքին խռովքին ու պայքարին։

Հոգեբանական ցնցող վերլուծումներով, մարդկութեան մեծագոյն հարցերուն խոր գիտակցութեամբ եւ մեր օրերու մարդուն անձկագին հոգեվիճակին ճշմարիտ պատկերով կառուցուած վէպ մըն է այս գործը, որուն մէջ գլխաւոր հերոսէն զատ բարախուն կերպով կ՚ապրին գիտական, քաղաքական ու կուսակցական բարձրագոյն դասերէ տիպարներ։

Հ. Շըվալիէ 1902ին ծնած է Մ. Նահանգները Ֆրանսացի հօրմէ եւ Նորվեկացի մօրմէ մը։ Քսան տարի Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ դասախօսած է ֆրանսական գրականութիւնը եւ անգլերէնի թարգմանած է բազմաթիւ ֆրանսերէն գործեր։ Իր անունը 1954ին խառնուած է «Օբընհայմըր»ի ծանօթ խնդրին։

Այս վէպը անգլերէն գրուած է եւ ֆրանսերէնի թարգմանուած է Ա. Կ. Շառբանթոյի կողմէ վճիտ ու գրական լեզուով մը։

Տրուած ըլլալով որ ամէն օր կը կատարելագործուին զանգուածային բնաջնջումի զէնքերը եւ մարդկութիւնը անսահման անձկութեամբ կարծես վերջի դատաստանի օրեր կ՚ապրի, Շըվալիէի այս գիրքը ճիշդ ատենին կը հասնի անգամ մըն ալ փաստելու համար որ մարդկայնական իտէալներէն առաջ, քանդելու, տիրապետելու բնազդները կան ու կը մնան իբրեւ յաւիտենական խարան՝ մարդոց ճակտին։

Զուտ արուեստի տեսակէտով, կարելի չէ պնդել որ Շըվալիէի գործը կատարեալ է։ Վաղը՝ երբ տարբեր գիտեր մոռցնել տան մեզի հիւլէական ռումբն ու Հիրոշիման, այս վէպը հաւանաբար անցնի «վըկայութեանց» բաժնին մէջ, բայց իբրեւ հոգեբանական ու ընկերային վկայութիւն մը, կը պահէ իր բարախուն հանգամանքը։

Շըվալիէ մեր օրերու վիպասանն է։ Գրելու, վերլուծելու ու պատմելու հասուն արհեստ մը ունի եւ առարկայական ու ընդհանուր հայեացքով մը կը մօտենայ մարդուն։

Պէտք չէ մոռնալ որ ներկայիս վէպը մէկ նիւթ ունի միայն, ապրող մարդը։ Իսկ բեմը իրական աշխարհն է ուր կ՚ապրի մարդը։

Իրապաշտութիւն բառը իմաստի այլափոխումներ շատ կրեց։ Նախընտրելի է տարբեր բառ մը գտնել որակելու համար մեր օրերու վէպը, որ իսկական կեանքին առարկայական պատկերացումն ու վերլուծումն է։ Վիպասանը կը պեղէ մարդոց էութիւնը լոյս աշխարհ բերելու համար ճշմարտութիւնը որ անտեսանելի ու անզգալի է խօսքերու կամ շարժումներու մէջ։ Նախորդ դարու վիպասանը երջանիկ երազող մըն էր որ աղուոր տեսիլքներ կ՚ունենար։ Այժմ կը նախընտրեն ապրիլ արիւնելով հողին, բզկտելով մարմինը եւ խորանալով մարդեղութեան հանելուկին մէջ։

×

ՃԻՇԴ ԺԱՄԸ (2)

(L'HEURE JUSTE)

Ուլրիխ Պեքէր գերման ծանօթ թատերագիր մըն է որուն առաջին վէպը ֆրանսերէնի կը թարգմանուի Աստր Ցրէտէբրքի կողմէ։

Գերմանական նոր գրականութեան մէջ դեռ կը շարունակեն նախորդ պատերազմի արհաւիրքէն ծնած տեսակ մը մեղապարտութեան զգացումի դէմ պայքարիլ։ Ընդհանուր «քոմըլէքս» մը կազմուած է կարծէք ու գրողները մրցումի ելած են պատերազմին հոգեբանական ու ընկերային հետեւանքները ողբերգութեան ձեւով ներկայացնելու եւ քօղարկեալ կերպով մը պատերազմի պատասխանատուութիւնը բաժնելու համար ամբողջ մարդկութեան միջեւ։

« Ճիշդ ժամը » վէպին հերոսը պատերազմէն նոր վերադարձած երիտասարդ նկարիչ մըն է, որ կը ներկայանայ իբրեւ տիպարը յետպատերազմի ուղեկորոյս սերունդին։

Պատերազմի ընթացքին այս երիտասարդը կորսնցուցած է իր իտէալները, իր հաւատքը մարդկութեան վրայ եւ նաեւ միակ կինը, զոր սիրած էր, մոռնալով ամէն ինչ կը պահէ իր սիրածին յիշատակը եւ ուր որ կ՚երթայ այդ պատկերը կը գտնէ իր դէմ։ Ի վերջոյ կը հաստատէ որ իր ամէնէն մտերիմ բարեկամը զինք խաբած է արդէն։ Կ՚երեւակայէ վրէժխնդրական արարք մը, բայց վերադառնալով իր մարդկային էութեան, կը ներէ բարեկամին։

Ինքնատիպ ու հետաքրքրաշարժ ձեւով մը պատմուած է նիւթը։ Իտալիոյ մէջ անքուն անցուած գիշերուան մը ընթացքին ամբողջ կեանքի մը զանազան փուլերը կարգաւ կը վերապրի հերոսը։ Հաճելի անակնկալներով լեցուն է ընթերցումը։ Վերջաբանը միայն թատերական բնոյթ կը ստանայ, բայց անակնկալին հմայքը կ՚արդարացնէ այդ շեղումը։

Հեղինակը ծանօթ է արդի վէպին պահանջներուն եւ լաւ պատրաստուած է ընթերցողը գրաւելու ճարպիկութեան մարզին մէջ։

Սէրը երեւութապէս միայն գլխաւոր առանցքն է այս վէպին։ Իրականին մէջ նիւթը հետեւեալն է. մարդը ընդդէմ պատերազմ կոչուած անիմանալի աղէտին։

Ֆրանսական հրատարակչականները շատ փափաքով լայն տեղ կուտան օտար նոր գործերու թարգմանութեանց։ Կրնայ ըլլալ որ շատ դրամ չեն շահիր Ֆրանսացիներուն անծանօթ օտար գրողներու գործերը հրատարակելով, բայց որոշ կերպով ծառայութիւն կը մատուցանեն երկրին մշակոյթին, երիտասարդներուն ծանօթացնելով օտար մշակոյթներու նոր նուաճումները։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

(1) HAAKON CHEVALIER, Editions du Seuil, Paris 1960.

(2) ULRICH BECKER, Editions du Seuil, Paris 1960.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

Այս լոյսերուն ճիշդ եռեւը, Մահմուտիէի ջրանցքին վրայ, քովէ քով կանգնած են, կեռ բարձր կայմերով խոշոր նաւերը, որոնց ամէն մէկին գագաթին վրայ՝ լոյս մը կը պլպլայ։ Երբ արեւը ծագի, անոնք պիտի երթան դէպի բաց ծովերը։ Անոնց գնացքի գաղափարը հոգիիս լոյս կը բերէ։

ուղեցոյց ծառայելու համար։ Անապատին փէշերուն վրայ, ապահովութեան այս խորհրդանիշը, հոգիիս խաղաղութիւն կը բերէ։

Հիմա շատ տաք է Ափրիկեան այս ամառ գիշերը, եւ կարծես անշարժ ինքն իր մէջ։

Երբ մարդիկ եւ աշխարհի բոլոր աղմկոտ ձայները լռեցին, յանկարծ, կարծես բնազդաբար, շուրջի պարտէզներուն ծաղիկները սկսան աւելի ազատ եւ տաքօրէն բուրել։ Յասմիկները մանաւանդ, այնքան թափանցող եւ յամեցող, Արեւելքի երկինքներու յատուկ։ Անոնց բոյրը, յամառօրէն կը տանի զիս, դէպի Մարմարայի կղզիներուն անմոռանալի կախարդանքը։

Բայց կ՚ուզեմ ապրիլ, հիմա հոս, ափրիկեան ամառի այս տաք գիշերը, քանի կը դիտեմ աստղերը, այնքան խոշոր, եւ այնքան ցածէն կախուած …

ՄԱՆՆԻԿ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ուրիշ երկուսը ձայնակցեցին նրան։

Ու մի քանի վայրկեան նրանք, իրար ընդմիջելով, խօսեցին բարկացած։ Իշխանիկը նրանց լսում էր չառազուռած. նա լսեր էր, որ այդ ամէնը զրպարտութիւն է՝ Թագաւորի թշնամիներից յօրինուած, բայց չէր կամենում խօսել այդ մասին՝ նախարարներին չգրգռելու համար։ Այլ միայն նկատեց։

— Բայց որքա՞ն ճշմարիտ է այդ ամէնը։

Կամսարականը նորից տարուբերեց գլուխը.

— Ախ, երիտասարդութիւն, երիտասարդութիւն. միշտ դիւրահաւատ եւ լաւատես։ Երբ քո տարիքին էի, իշխանիկ, ես նոյնպէս կարծում էի, թէ թագաւորները սուրբ են. բայց տարիքիս հետ համոզուեցի, եւ բազում փաստերով, որ արքաները ոչ միայն սուրբ չեն, այլեւ ոճրագործ։ Կարող են նոքա ամէնքիս զոհել իրենց իշխանութեան ու փառքի համար, աւելէ եւս Արշակը։

— Բայց, տէր Կամսարական, — չհամբերեց իշխանիկը, — չէ՞ որ Թագաւորը ցանկանում է հզօրացնել մեր աշխարհը, որպէսզի ամէնքս ապրենք ապահով։ Նա ջանում է ամրացնել սահմանները, զօրացնել բանակը։

— Այդ անում է, իշխանիկ, իր իշխանութեան համար, — ասաց Կամսարականը բեխերը կրծելով, ինչ անում էր նա յուզուած ժամերին, — անում է իր փառքի համար եւ մեզ ամէնքս իր սոտուկը դարձնելու համար։ Միայն իր համար, բայց ոչ երբեք մեզ համար։ Այդ Արշակաւանը մի խարէութիւն է։ Դա կառուցում է մեզ կողոպտելու համար։

Անզգամ երիտասարդ տէրը նորից շառագունեց.

— Իսկ քաղաքը, տէր Կամսարական, մի՞թէ քաղաքն եւս կառուցում է իր համար։ Չէ՞ ամէնքը կարող են ապրել այնտեղ։

Հիւրերը, որ մինչ այդ վրդով զարմանքով էին նայում երիտասարդին եւ ակնեբեւ համակիր չէին նրան, իշխանիկի վերջին խօսքի վրայ դարձեալ միջամտեցին խօսակցութեան, առանձնապէս ասաց Համունին եւ ծեր Վահեւունին։ Առաջինը նկատեց, որ կառուցուող քաղաքը բացարձակ վնասում է իրենց, որ Արշակը սուտ խոստումներով տանում է իրենց ծառաներին, ապա մեղմաբար կշտամբեց երիտասարդին, որ ՝նրա հանգուցեալ հայրը քաջ ըմբռնում էր արքայի ձգտումները եւ լիովին համամիտ էր իրենց. սակայն ինչո՞ւ ինքը խորհում է ներհակ … Իսկ ծեր Վահեւունին, իրեն զսպելով, հարցում արաւ միայն.

— Այժմ, իշխանիկ, եթէ թագաւորը քեզնից պահանջի կարգից դուրս մարդեր, ծառաներ՝ չե՞ս մերժի։

— Բնաւ, եթէ մեր ապահովութեան, Հայոց Աշխարհի ապահովութեան համար է։ տէր Վահեւունի։

Ես արդէն իսկ տուել եմ յիսուն մարդ։

Լռութիւն իջաւ, որ տեւեց մի քանի րոպէ. երիտասարդի կողքին նստող Բասէնի տէր Մանեճը ծանրաշունչ հեւքով ելաւ տեղից եւ, ճակատը սրբելով, նրանից հեռու մի բարձի։ Նոյնպէս վարուեց եւ կրտսեր Համունին, որ լսում էր միայն եւ ոչ մի բառով չէր միջամտում զրոյցին։ Իշխանիկը մնաց մենակ եւ առանձնացած, եւ այնուհետեւ ամէնքը կարծես խուսափում էին նրան նայելուց։ Ինչ անձնապաստան եւ յանդուգն երիտասարդ, — ասես խորհում էր իւրաքանչիւրը։ Իսկ Կամսարականը մտածում էր, թէ ով է արդեօք երիտասարդին ներշնչել այդ մտքերը, եւ իշխանիկի ներկայութիւնը նրան թուաց վտանգաւոր … Ի՞նչ պէտք էր անել. հակաճառե՞լ նրան, թէ արհամարհել նրա մտքերը։ Հակաճառելով, միեւնոյն է, չէր կարելի խելամիտ դարձնել նրան, արհամարհել՝ նոյնպէս չէր կարելի։ Եւ Կամսարականը բարւոք համարեց յայտարարել.

— Այսքանս բաւ համարենք, Տիարք, եւ աւարտենք, մանաւանդ գիշեր է արդէն։

— Ճշմարիտ է, տէր Կամսարական, ուշ է իրօք, բայց պէտք է գանք մի համախոհութեան, — խօսեց Վանանդի տէր Զաքարին, որ մինչ այդ լուռ էր։ — Ես հարկ չեմ տեսնում առ այժմ դիմել ծայրայեղութեաց. բարւոք է խօսել Ներսէս քահանայապետի հետ. թող նա լինի միջնորդ եւ պարզի թագաւորին, թէ իր քամահրող եւ թշնամական վերաբերումը առ մեզ՝ կ՚ունենայ ծանր հետեւանքներ, եթէ շարունակուի հարկաւ …

— Ես համամիտ եմ Վանանդի տիրոջը, — ասաց Բասէնի Մանեճը։ Վաղաժամ է խօսել ապստամբութեան մասին. մանաւանդ անպատրաստ ենք եւ ոչ բոլոր նախարարներն են այստեղ։ Հարկ է, որ նախ քահանայապետը համոզի արքային, որպէսզի նա խաղաղութեամբ ետ առնի իր հրովարտակը։ Եթէ թագաւորը չյօժարի՝ այնժամ մենք ազատ ենք պաշտպանել մեր իրաւունքը։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

1915ին նահատակուած Ամասիացինեուն յիշատակին հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, Կիրակի առաւօտ, Սեպտեմբեր 18ին, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ։

Պատարագէն ետք, հաւաքոյթ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միւթէվէլեան, Յակոբ Տէր-Յակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման համար։

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. Տիկ. Ա. Սարգիսեանէ, Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Չորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանքիւր, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի։ Հայ ծնողքները կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդելով հետեւելու դասընթացքին։ Արձանագրուելու համար դիմել դասերու օրերը, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին։

× Նամակ ունի Յովհ. Թէրլէմէզեան։ Ինք կամ զաւակները Արշալոյս, Արաքսի եւ Սիրուն կը հրաւիրուին ստանալ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆ. Կ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իրենց այցելութեան առթիւ.—

Պ. Ակոնայեան Գուրգէնէ 50 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Թուֆանեանէ 50 Ն. Ֆ.։ Պ. Ռ. Թաղէոսեանէ յիսուն Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Պ. Չպուքճեանէ 40 Ն. Ֆ.։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8 էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին։

×

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ։ Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են։

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան։ 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927-01,72։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի։ Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանքիէ։ Ժամը 9-12 եւ 2-4։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին։

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION des RÉFUGIÉS et APATRIDES Service Arménien, Bureau N. 192 23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, Թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր առենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Բանակումէն վերադարձին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբը կը կազմակերպէ առաջին ընկերահամախմբական հաւաքոյթը։

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Հաճելի մթնոլորտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուալի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նօռ, Լը Ռէնսի։

Հեռաձայն՝ 97-01-72։

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանազան ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SICOMEX

Ֆրանսական կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած հաստատութիւն։

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ

որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ծրարներ ղրկելու։

1.— Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը ճոխ է եւ որակը ընտիր։

ԻՏԱԼԻԱՑԷՆ ուղղակի ներածում, քարտիկան եւ զուտ բուրդէ վերնատուփներ՝ վերջին նորաձեւութիւն։

ԱՆԳԼԻԱՑԷՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ։ Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ, փիրճեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքերը, արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ ստացողի ծախքերը։

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ։

Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ։

2.— Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան։

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2-4 շաբաթէն։

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 13 SEPTEMBRE 1960

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8898 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4699

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

Դատավարութեան նախօրեակին Անգարայի կառավարական շրջանակները նոր «մերկացումներ» կ'ընեն նախկին վարիչներու մասին: Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքին մասին Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն.—

ՄԵՆՏԵՐԷՍ, ԴԷՊՔԻՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ, ԼՈՆՏՈՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼՈՎ, ՏԵՂԵԿԱՑՈՒՑ ԹԷ «ՄԻԹԻՆԿԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԷՐ»

Կայսեր պղծուեցան, սպանութիւններ կատարուեցան, եկեղեցիներ հրկիզուեցան,— Մենտերէսի ճառը ոչ – իսլամնե-րու դէմ գրգռած էր խուժանը

«Ճիշդ հինգ տարի առաջ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անգարայի մէջ պատահած էին 6-7 Սեպտեմբերի դէպքերը, որոնց հաւատարմութեան հիւպատոսը հետեւեալը կ'ըսէր.

«Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած աւարառութիւն ու յարձակումները դեմոկրատ կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած են:

«Ներկայիս Եասը Ատա զտնուողները պիտի տան հաշիւը Թուրք պատմութեան այդ էջին, զոր կէս մը բանալը անգամ արտօնելի չէ:

«6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն բուն պատասխանատուները երեւան չեն հանուած: Այդ դէպքերէն անմիջապէս յետոյ, «Կիպրոս Թուրք է» ընկերակցութեան վարիչներէն եւ անդամներէն 87 հոգի իբրեւ պատասխանատու ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան: Սակայն անոր նպատակն էր իշխանութիւնը պատասխանատուութենէ զերծ ցոյց տալ ներքին թէ համաշխարհային կարծիքին առջեւ: Ամէն ոք գիտէր թէ ասոնք այսպէս էր: Արդարեւ, յիշեալ ամբաստանեալներու հաշւոյ Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին ուղղած էին 15 – 12 – 55 թուակիր հեռագիր մը որուն մէջ կ'ըսուէր.— «Զօրս ամիս է, տակաւին բանտն ենք: Ապահովութեան տնօրէնը անպայման յանցաւորներ գտնելու համար չի կրցներ քննութիւնը: Բարձր ժողովրդապետութեան կ'ապաւինինք: Բարեխօսեցէք, մեզ դատարանի յանձնեն այլեւս:

«Իշխանութեան վարիչները արդէն անկի երկար ատեն չէին կրցած բանտին մէջ պահել այդ անմեղները, կարճ միջոց մը յետոյ ազատ արձակած էին զանոնք:

«Հակառակ զաղտնի պահելու ջանքերուն, ամէն մարդ իմացած էր թէ դէպքերու ընթացքին բազմաթիւ կոյսեր պղծուած, բազմաթիւ եկեղեցիներ հրկիզուած, բազմաթիւ տուներ յարձակման ենթարկուած էին: Սպանութիւններ ալ կատարուած էին: Տարբեւ պիտի ներկայացնենք 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն ներքին ծալքերը՝ հիմնուելով այն շրջաններին կազմակերպութեան մը եւ անձի մը կողմէ պատրաստուած երկու զաղտնի տեղեկագրի եւ զանազան զաղտնի փաստաթուղթերու վրայ: Այսպէսով, հանրային կարծիքը ճանչցած պիտի ըլլայ այդ շրջանի Թաքուն իրականութիւնները եւ իսկական յանցաւորները:

«Այժմ կուտանք զաղտնի տեղեկագիրը, որուն մէկ օրինակը կը գտնուի Հարցաքննիչ Բարձր Մարմնին ձեռքը:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

1.— Դէպքը կանխապատրաստուած էր: Որովհետեւ՝

ա) Թրքական պատուիրակութիւնը 23 Օգոստոս 1955ին Լոնտոն գացած էր Ֆաթին Ռիւշտիւ Զորլուի նախագահութեան ներքեւ, երբեակ խորհրդաժողովին մասնակցելու համար: Զորլու Լոնտոնէն կը հեռաձայնէ Ատնան Մենտերէսի ու կ'ըսէ թէ խորհրդաժողովին վրայ շատ դրական ազդեցութիւն կրնան գործել քիչ մը բուռն ցոյցեր որոնք տեղի ունենային Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ: Սամեթ Ակայօղլուի քոյրը փաստաբանուհի Սեւրէյեա ալ կը հաստատէ այս պարագան եւ կը մեղադրէ Զորլուն:

բ) Ֆաթին Ռիւշտիւ Զորլու, մինչ մէկ կողմէ կ'ուզէր որ միթինկ տեղի ունենայ Թուրքիոյ մէջ, ինք ալ առանձնապէս միթինկ մը կազմակերպել կուտար Լոնտոնի մէջ: Թրքական պատուիրակութեան անպաշտօն կերպով մասնակցող «Կիպրոսի Թուրք Մշակութային Միութեան» Բ. նախագահ փաստաբան Նեւզաթ Քարակիլ եւ քարտուղար Տօքթ. Պուրհաննետտին Նալպանտօղլուի հրամայած էր հաւաքել Լոնտոնի կիպրացի Թուրքերը եւ միթինկ մը ընել չորս Սեպտեմբեր 1955ին: (Ծան.— Նկատելով որ փաստաբան Նեւզաթ Քարակիլ ազատ ասպարէզի կը հետեւի, միշտ պատրաստ է հաստատելու այս կէտը: Բայց Տօքթ. Պուրհաննետտին Նալպանտօղլու պաշտօնական հիւանդանոցի մը մէջ կ'աշխատի, որով զուցէ կարելի չըլլայ զինք խօսեցնել):

գ) Սեպտեմբեր վեցին, երեկուան դէմ, Հանր. Նախագահ Ճէլալ Պայար եւ Վարչապետ Ատնան Մենտերէս երբ Հայտար Փաշա կ'անցնէին Անգարա երթալու համար, դէպքը սկսած էր Պոլսոյ փողոցներուն մէջ: Մենտերէս, Հայտարփաշայէն Լոնտոն հեռաձայնելով «միթինկը տեղի ունեցաւ» ըսաւ Ֆ. Ռ. Զորլուին:

դ) Դեմոկրատ կուսակցութեան մասնաճիւղի նախագահներէն մին, Սեպտեմբեր վեցի վաղորդայնին հետեւեալը ըսած էր վստահելի գրասենեակի մը մէջ ուր յարաբերութիւններ ունէին մեր ընկերները.— «Մեզի զաղտնի հրաման տրուած էր կուսակցութեան կեդրոնէն: Սեպտեմբեր վեցին միթինկ մը տեղի պիտի ունենար: Նախ պիտի հաւաքուէին Թաքսիմի մէջ, երիտասարդները ուղերձներ պիտի արտասանէին, յետոյ Անկախութեան Պողոտային վար պիտի քալէին «Կիպրոս Թուրք է» աղաղակներով, պիտի քարկոծէին յունական խանութները, վաճառատուներն ու բնակարանները՝ ճամբու երկայնքին, եւ պիտի ցրուէին: Յանձնարարուած էր Թալանի չձեռնարկել: Բայց յետագային, դէպքերը մեզի բոլորովին հակառակ ձեւ առին : Մենք ալ չհասկցանք:

ե) Այն ճառը՝ զոր Վարչապետ Մենտերէս արտասանած էր Կիպրոսի առընչութեամբ, իր արտայայտութեան կերպով՝ խոր ընդվզում պատճառած էր վար դասակարգէ ժողովրդային խաւերու մէջ ընդդէմ ոչ – իսլամներու: Ճառին յաջորդող օրերուն, գիշեր մը Պէյքոզէն հարիւր նաւավար եւ ձկնորս Պիւյիւքտէրէ անցած, ուզած էին յարձակիլ Յոյներու տուներուն վրայ: Բայց ոստիկանութիւնը ատենին միջոց ձեռք առած էր ու ցաւալի դէպք մը չպատահեցաւ: (Ծան.— Զրոյց շրջեցաւ թէ այդ գիշերուան դէպքն ալ Դեմոկրատ Կուսակցութեան Պէյքոզի կեդրոնին կողմէ կազմակերպուած էր, բայց չկրցայ ստուգել):

զ) Կ'ըսուի թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը Պոլսոյ մէջ վեց հարիւր հոգինոց զաղտնի կազմակերպութիւն մը ունի, որ կը բաղկանայ կարգ կանոն չճանչցող անձերէ՝ ինչպէս բեռնակիրներ, եւն.: Ասոնց յանդգնութիւնը աւելցնելու համար այդ կազմակերպութեան ընծայուած է «օժանդակ ոստիկանական հաստատ» յորջորջը, եւ ամէն ամիս վճարում կ'ըլլայ եղեր անոնց: Իրականութեան մէջ, այդ վեց հարիւր հոգին պատրաստուեր են ընդդիմադրութեան դէմ օգտագործուելու, ի հարկին քուէտուփերու խաղեր ընելու մտօք: Ահա, կը պնդուի թէ Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն յատկապէս այդ մարդիկը գործածուած են: Կուսակցութեան կազմակերպութիւնը Թաղերու համաձայն ցանկեր պատրաստել տուեր է, որոնց մէջ ցոյց կը տրուին եղեր թէ որ պողոտաներու վրայ, որ փողոցներու մէջ խանութները, վաճառատուները, հաստատութիւններն ու տուները որոնց կը պատկանին: Վեց հարիւր հոգինոց կազմակերպութիւնը այդ գիշեր վեցական հոգինոց խումբերու բաժնուեր, իրենց ձեռքը գտնուող ցանկերու համաձայն բաժնուած են քանդումի գործողութեան: Գրգռութեան հետեւանքով փրփրած անմեղ ժողովրդային զանգուածներու առջեւէն քալող այդ մարդիկը կաւիճով նշան կ'ընէին այն վայրերը որոնց աւերումը կ'ուզէին, իրենց հետեւողներն ալ կը քանդէին այդ վայրերը. այս իրողութիւնը ականատես վկաներ ունի: (Ծան.— Դեմոկրատ կուսակցութեան Բըղըլթօփրաքի օջախին նախագահը Սարաֆիմ այս տեսակ ցանկի մը հիման վրայ քանդել կուտար, եւ պաշտպանման վճակը ստիպուեցաւ ձերբակալել զայն որովհետեւ ականատեսները կը պնդէին իրենց վկայութեան վրայ: Նոյնպէս, Պէյքոզի դեմոկրատ նախագահն ալ նոյն պատճառով ձերբակալուած է: Ուրիշ օրինակներ ալ կան):

(Շար.)

ՔՈՆԿՕ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱԿ ԵՒ ՄԱԿ

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը վերստին յետաձգուեցաւ, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի Քոնկոյի պատուիրակութեան մասնակցելու: Այսուհանդերձ յստակ չէ թէ ինչ պատուիրակութիւն պիտի ղրկէ Լէոփոլտվիլ, քանի որ փաստօրէն երկու կառավարութիւն գոյութիւն ունին: Առաջինը Քազավուպուի նշանակած վարչապետ Իլէոյի եւ երկրորդը ինքզինքին նախագահի պաշտօն տուած Լումումպայի կառավարութիւնն է: Երկուքն ալ կը յաւակնին օրինաւոր ըլլալ: Քազավուպու Համըրշըլտի ղրկած հեռագրով մը կ'իմացնէ Իլէոյի կառավարութեան անդամներու անունները: Այս առթիւ անգամ մըն ալ գիտել կուտայ, թէ Լումումպա պաշտօնանկ եղած է: Համըրշըլտի ղրկած իր հեռագրով Քազավուպու կը պահանջէ՝ Ա) ՄԱԿը չարունակէ վարչական եւ զինուորական իր առաքելութիւնը: Բ) Անժամեայ կերպով տէր կանգնի օդակայաններուն եւ ձայնասփիւռի կայանին: Միւս կողմէ Լումումպա կը շարունակէ հրահանգներ տալ: Առջի օր, քան զինուորներու գլուխ անցած Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը գրաւել փորձեց: Ղանացի երեսուն «կապոյտ սաղաւարտներ» հրամանատարութեամբ անգլիացի սպայի մը Թոյլ չեն տուած, որ Լումումպա ներս մտնէ: Առաջնորդ քաշելով անգլիացի սպան սպառնացած է Լումումպայի վրայ կրակել, եթէ այս վերջինը յամառի չնքէն ներս մտնել: Լարուած կացութիւն մը ստեղծուած է, երբ Քոնկոյի զինուորներ եւ Ղանացիներ իրարու դէմ ելած են, Լումումպա պոռացած է.— «Ես ձեզի հոս կանչեցի եւ հիմա ինծի դէմ զէնք կը բարձրացնէք»:

Մ. Նահանգները ազդարարութիւն մը ուղղեցին Խ. Միութեան: «Թոյլ պիտի չտանք որ Խ. Միութիւնը իր կամքը պարտադրէ ՄԱԿին: Մոսկուա իր կարգին յայտարարեց.— «Ոչ ոք կրնայ արգիլել որ օգնենք Քոնկոյի կառավարութեան»:

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը յետաձգել՝ առաջին առթիւ խորհրդային առաջարկ մըն էր: Սկիզբը Համըրշըլտ եւ Արեւմտեաններ համաձայն չէին Քոնկոյի պատուիրակութեան սպասելու, բայց երբ հասաւ Քազավուպուի հեռագիրը յայտնելով կառավարութեան կազմութիւնը, խնդիրը փոխուեցաւ: Այն ատեն Կուզնեցով անմիջապէս ետ առաւ իր առաջարկը, հասկնալով որ վտանգաւոր է յետաձգել, որովհետեւ կրնայ Քոնկոյի երկու պատուիրակութիւն գալ, բայց ուշ էր, Սլիմ Մոնժի (Թունուզ) որ մեծ դեր խաղացած է Քոնկոյի խնդրին մէջ, կ'ըսէր թէ Ափրիկեան պլոքը կ'ուզէ սպասել պատուիրակութեան:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համեստ ու խոնարհ, պարկեշտ եւ առաքինի, բարի եւ ազնիւ, անձնուրութեան մը կորուստը սգալու համար, ստուարաթիւ բազմութիւն մը փութացած էր Շաբաթ օր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուր պիտի կատարուէր յուղարկաւորութեան արարողութիւնը Յակոբ Տէր – Յակոբեանի՝ յայտնի գրագէտ, մտաւորական, ազգային տրամաբանող գործիչ, ծանօթ թեւ վաղեմի լրագրող:

Յակոբ Տէր – Յակոբեան, սրտի դժաման մէկ խաղին զոհ, անակնկալ մահով փակած էր իր աչքերը Սեպտեմբեր 6էն 7 լուսցող գիշեր, Փարիզ, իր հիմնած եւ իր սիրելի տպարանին յարակից բնակարանին մէջ, ոչ միայն զաւն սուգի մատնելով իր կինը՝ Տիկին Զարուհին, երկու հարազատները՝ Տոքք եւ Մեսրոպ, այլեւ բոլոր իր ընտանեկան պարագաներն ու ազգականները, ծանօթները, բարեկամները եւ մտերիմները բիւրաւոր հոգիներ, նաեւ ազգային եւ մտաւորական բոլոր շրջանակները:

Որովհետեւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան սիրուած եւ յարգուած էր ամէնքէն եւ ամենուրեք, իր զատուական խոհուն կարողութեամբ, գրական եւ մշակութային արժանիքներով եւ իր մաքրամաքուր անձին առաքինութիւններով:

Ժամը 14·30ին, մեռելակառքը կանգ կ'առնէր եկեղեցիին առջեւ, բերելով մարմինը ողբացեալ մտաւորականին: Իւրաքանչիւր սրտէ հառաչ մը եւ աչքերու մէջ մէկ մէկ կաթիլ արցունք կար, երբ կը սկսէր արարողութիւնը, Արա Պարթեւեանի երգեհոնով ու եկեղեցիի երգչախումբով:

Արարողութեան կը նախագահէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, իր կողքին ունենալով Պէյրութէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող Տ. Գիւտ Վրդ. Նագաշեանը եւ եկեղեցւոյ սպասաւոր քահանաները դասը:

Կնքուկի եւ կիրոններու մշուշը, եկեղեցիին մէջ, քող մը ձգած էր կարծես օրուան բացառաբար պայծառ երկինքին վրայ, սուգի այն Թանձր մշուշին պէս, որ կը խնճէր բոլոր սրտերուն եւ ինչ որ կը դառնար կոկորդներու մէջ խեղդուող կայլակ մը՝ երբ Օր. Աստղիկ Առաքելեան, իր հոգւոյն եւ զգացումներուն բացարձակ անկեղծութեամբ, կ'երգէր «Տէր ողորմեա»ն, սրտառուչ եւ հոգեխոյզ ապրումներով:

Սերովբէ Եպիսկ. կը փակէր կրօնական արարողութիւնները պատշաճ դամբանականով մը, վեր հանելով Յակոբ Տէր – Յակոբեանի ազգային կեանքի մէջ, կամ գրական եւ հրապարակագրական ասպարէզներու վրայ կատարած երկարամեայ հանրօգուտ գործունէութիւնը:

Եպիսկոպոսը յիշեց Թէոր պարտաճանաչ, նուիրուած, ինքնատիպ, յանդուգն այլ պահպանողական ոգին:

Յիշեց նաեւ որ, երեքշաբթի իրիկուն, մեռնելէն հինգ ժամ առաջ, կը հեռաձայնէր իրեն, յայտնելով թէ անհանգիստ է եւ պիտի չկարենայ ներկայ ըլլալ այն ժողովին որ պիտի դրադէր Կաթողիկոսի ընդունելութեամբ: Պ. Տէր Յակոբեան կը Թելադրէր որ ամէն ինչ ըլլայ վեհաշուք ընդունելութիւն մը ապահովելու համար Ամենայն Հայոց Հայրապետին, եւ կը խոստանար ներկայ ըլլալ յաջորդ ժողովին: Ձայնը յստակ եւ զօրաւոր էր:

Յանուն Փարիզի կրօնական ընկերակցութեան, ողբացեալին յիշատակը ոգեկոչեց Պ. Սեդրակ Քարեան: «Եթէ մէկ բառով պէտք ըլլար որակել մեր ողբացեալ բարեկամը, պիտի ըսէինք համերաշխասէր էր», չեշտեց վարչութեան ատենապետը: Յիշեց դէպի Հայաստան իրենց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՋԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՈՒԿՐԱՆԻԱ ԲՆԱԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Հայերը մեծ դեր խաղցած են Արեւմտեան Ուկրանիոյ ինչպէս տնտեսական – քաղաքական, այնպէս ալ մշակութային կեանքին մէջ :

Ծիշդ չէ պատմական Լիննիչենկոյի այն կարծիքը, թէ Հայերը հեռու մնացած են մշակութային հետաքրքրութիւններէն ու բացառաբար չահագրգռուած են առեւտրական եւ վաճառականական խնդիրներով :

Ըստ երեւոյթին՝ իրեն յայտնի չէին եղած բազմաթիւ այն փաստերը, որոնք պերճախօս կերպով կը պատմեն, որ Հայերը Արեւմտեան Ուկրանիայի մէջ ոչ միայն զարկ տուած են առեւտուրին, այլ եւ իրենց հետ բերած են նոր արհեստներ, պահպանած ու զարգացուցած են իրենց մշակոյթը, օժանդակած ուկրանական ժողովուրդի մշակոյթի զարգացման՝ անոր մէջ ներմուծելով արեւելեան տարրեր :

Հաստատուելով Լվով, ինչպէս նաեւ Ուկրանական այլ քաղաքներ, Հայերը երբեք չէին մոռցած իրենց հայրենիքը, կը պահպանէին իրենց բարքերը, կենցաղը, սովորութիւնները, լեզուն եւ ազգային տարազը: Ըլլալով աշխատասէր եւ տաղանդաւոր ժողովուրդ, օտար երկիրներու եւ օտար երկինքներուն տակ Հայերը կարողցան պահել իրենց ազգային նկարագիրը, ինքնատիպ մշակոյթը:

Լվով բնակող Հայութիւնը մշակութային կեդրոններ ունեցած է ոչ միայն քաղաքի պարիսպներէն ներս, այլ նաեւ արուարձաններուն մէջ: ԺԶ· դարու ութսունական թուականներուն հայ ազգի Բողտան Դոնովակովիչ, հիւանդանոց մը շինել տուաւ Լվովի Կրակովեան արուարձանին մէջ: Այդ նոյն արուարձանին մէջ 1590ին Հայերը արդէն իրենց դպրոցը ունէին :

Քիչ մը աւելի ուշ, ԺԷ· դարու սկզբնաւորութեան, մէկ ուրիշ հայկական դպրոց մը կար Հայոց եկեղեցիին մօտ : Այդ դպրոցին մէջ ամբողջ տարին՝ ամառ եւ ձմեռ, առանց ամառնային արձակուրդներու, կը սորվէին ութսունէ աւելի երախաներ: Դպրոցին մէջ կը դասաւանդուէին զանազան առարկաներ՝ երաժշտութիւն, քերականութիւն, տառգանութիւն, թուաբանութիւն, թարգմանութիւն եւայլն : Դպրոցին կից կը գտնուէր գրադարանի չէնքը :

Դիւաններուն մէջ, ուսումնասիրելով լվովաբնակ Հայերու կտակները՝ կարելի է նկատել, թէ ինչքան մեծ հոգատարութիւն ցոյց տուած են անոնք դպրոցին եւ հիւանդանոցին նկատմամբ : Գրեթէ իւրաքանչիւր կտակով յատուկ գումար յատկացուած է «մեր Հայոց դպրոցին»· 1644 Ապրիլ 9ին Լվովցի յայտնի հայ նկարիչը՝ Շիմոն Բողուշ դպրոցին յատկացուցած է քսան լեհական ոսկի, իսկ անոր կինը՝ Հելենան՝ տասը ոսկի :

Չէին մոռնար նուիրատուութիւններ ընել նաեւ Ուկրանական հիւանդանոցներուն: Այսպէս օրինակ, Հայուհի Զուզաննա Ստեչկեվիչովա 1637 Յուլիս 23ին Լվովի ուկրանական հիւանդանոցին կը կտակէ տասը լեհական ոսկի: Յայտնի են այս տեսակ ուրիշ փաստեր եւս :

1669ին Լվովի հայ հոգեւորականները կ'որոշեն իւրաքանչիւր հայկական եկեղեցիին կից ունենալ նաեւ ծխական (տարրական) դպրոց, ուր աշակերտները պէտք է սորվեցնէին հայերէն գրել կարդալ, իսկ այն տեղերը, ուր ծխական քահանան միջոցներ չունէր ուսուցիչ պահելու, ինքը պարտականութիւն ստանձնած է երախաներով զբաղելու :

Յայտնի է, որ Լվովէն զատ, 1593ին հայկական դպրոց գոյութիւն ունեցած է նաեւ Կամենեց – Պոտոլսկայի մէջ, սակայն այս մասին մանրամասն տեղեկութիւններ չունինք :

ԺԷ· դարու երկրորդ կիսուն հայկական դպրոց գոյութիւն ունեցած է նաեւ Եազլովեց քաղաքը: Դպրոցը ունեցած է յիսուն աշակերտ, ուր Դէոտատ Ներսիսովիչի ղեկավարութեամբ զանազան առարկաներու հետ միասին աշակերտները կը սորվէին նաեւ հայերէն եւ լատիներէն :

ԺԸ· դարու կէսին հայկական դպրոց մը կար նաեւ Տիսմենիցայի մէջ, որ բազմամարդ հայկական գաղութ մը ունեցած է: Վեց ամսուան մէջ երեսուն երախաներ կը ծնէին :

Ասոնք են այն համառօտ տեղեկութիւնները, որ մենք ունինք Արեւմտեան Ուկրանիայի հին հայ դպրոցներու մասին:

Երբ 1664ին Լվով եկան Կաթոլիկէ քարոզիչներ՝ Կ· Գալանոս եւ Ա· Պիտու՝ նպատակ ունենալով բոլոր Հայերն ալ բռնի Կաթոլիկէ դարձնել, անոնք հիմնեցին բարձրագոյն դպրոց մը, ուր քարոզիչները Հայերու պահանջով ստիպուած էին մեծ ուշադրութիւն դարձնել Հայոց լեզուի դասաւանդութեան եւ, նոյնիսկ քարոզիչ – ուսուցիչները հայերէն լեզուով ողբերգութիւն մը գրեցին Հռիփսիմեան կոյսերու մասին եւ ներկայացուցին դպրոցի բեմին վրայ :

Այս դպրոցին մէջ աշակերտներ կային Լվովէն, Եազլովեցէն, Կամենեց – Պոտոլսկէն, Զամոստէէն, Լիուպլինէն: Հետաքրքրական է գիտել տալ թէ այդ վարժարանը կ'ուսանէր նաեւ Կրիշտոֆ Շիմանովիչ, որ շատ լաւ գիտէր ու կը խօսէր ուկրաներէն :

Լվովի Հայերը ունէին նաեւ իրենց տպարանը: Գիրքերու տպագրութիւնը Լվովի մէջ կը հանդիսանար ազգային մշակոյթի կարեւոր միջոցներէն մէկը եւ Լվով բնակող Հայերու աւանդը մեծ է քաղաքի մշակութային կեանքի պատմութեան մէջ: Կան յիշատակութիւններ այն մասին թէ 1600ին Լվովի Հայերը ունէին իրենց Հայկ· տպարանը : Եւ այս Լվովի մէջ ռուսական տպարան հիմնուելէն ընդամէնը 24 տարի ետք: Հայերը շատ ջանք ի գործ դրած են ուրիշ տպարաններ ալ հիմնելու համար: 1616ին Լվովի մէջ Եան Կարմաղեան նոր տպարան մը կը հիմնէ, ուր 1616, Դեկտեմբեր 15ին լոյս կը տեսնէ առաջին տպագիր սաղմոսարանը, իսկ յետագային՝ աստղաբաշխական եւ բժշկական գիրքեր: Յայտնի է, որ տպարանը, թէեւ ընդհատումներով, գործած է երկար ժամանակ 1662ին Հայերէն գիրքեր տպագրուած են : Ըստ երեւոյթին անոր տպագրական սարքաւորումը բէֆճիֆ բարձր մակարդակ ունեցած է, քանի որ տեւեց մինչեւ ԺԹ· դարու երկրորդ կէսը, երբ յայտնի տպագրիչ Շնայթեր կը գնէ զայն Հայերէն :

Լվովի Հայերը իրենց աւանդը ունին նաեւ գիտական մտքի զարգացման մէջ : Յայտնի աստղաբաշխ մըն էր Թոմաչ : Իր կազմած տոմարով նախատեսած է 1699ի արեւի խաւարումը: Գրական յայտնի դէմք մըն էր Լվովցի հայ Սլոնեւսկի, որ ծանօթ էր տասնեակ մը լեզուներու: ԺԶ· դարու Լվովցի հայ գիտնականներու թիւին պէտք է դասել Եան Եասկեվիչը: Լվովի մէջ նախնական կրթութիւն ստանալէ ետք կը տեղափոխուի Վիէննա, ուր կը սորվի բժշկութիւն եւ 1775ին կը ստանայ բժշկութեան տոքթորայի գիտական աստիճան: Այնուհետեւ բնակութիւն կը հաստատէ Կրակովի մէջ, ուր շուտով մեծ անուն կը հանէ իբրեւ փորձառու եւ բարեխիղճ բժիշկ: Շատ չանցած կը հրաւիրուի Կրակովի համալսարանը, իբրեւ քիմիայի եւ բնապատմութեան դասախօս :

1787 Յունիս 25ին հրապարակով կը պաշտպանէ իր մէկ աշխատութիւնը լեռներու յառաջացման եւ երկրին մակերեսի փոփոխութիւններու մասին, որ արդիւնք էր երկարատեւ հետազօտութիւններու : Յայտնի է, որ ան ուսումնասիրած էր Լեհաստանի Կշեշովիցի հանքային ջուրերու բաղադրութիւնը: Հիմնադիրը եղած է Կրակովի համալսարանի բուսաբանական այգիին, որ առաջնակարգներէն մէկն է Եւրոպայի մէջ: Ինքն է որ կազմակերպած է համալսարանի քիմիական տարրալուծարանը, բնութեան պատմութեան ամբիոնը եւայլն: Հայ գիտնականը համարուած է իր ժամանակի յայտնի գիտնականներէն մէկը, ընտրուած է Փարիզի համալսարանի թղթակից անդամ եւ Վիէննայի գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից – անդամ :

Լվովի Հայերէն ոմանք հարուստ գրադարաններ ունեցած են: Ասոնցմէ կարելի է յիշատակել Եուրի Իվաշկեվիչ, որ ապրած է ԺԶ· դարուն: Այդ գրադարաններուն մէջ կարելի էր գտնել ինչպէս ժամանակակից, այնպէս ալ հին հեղինակներու երկեր: Այնքան մեծ եղած է Հայերու հետաքրքրութիւնը դէպի հին գրականութիւնը, որ կազմած են հայ – լատիներէն բառարան :

ՆԱՏԵԺՏԱ ԿՐԻՎՈՆՈՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՃԱՆՉՑԱՅ ԱՅԴ ՏԵՐՈՒԿԸ

Աւա՜ղ, անհետացող սերունդի մը անբարեպաշտութեան մեծ վկան, որուն սերտը դեռ կը տրոփէր հանդէպ մարդկութեան :

Անիկա մասնակցեր յեղափոխական մեծ շարժումներուն, չաակարկեց իր արիւնը, կռուեցաւ անվեհեր իր հայրենիքին համար, մարդկութեան համար: Նոյնիսկ համաշխարհային պատերազմին ուղեց զինուոր արձանագրուիլ : Հրամանատարութեան ներկայացաւ որ ընդունեցաւ զինքը ժպտադէմ եւ բսաւ.

— Ոչ, պարոն, այլեւս պատեհութիւնը կորսնցուցած էք :

Տխո՜ւր, գլխիկո՜ր վերադարձաւ իր տունը եւ դժբախտութեանց չարանն էր որ սկսաւ: Տարիքը կը յառաջանար, տարեք մը վիշտի եւ խաչելութեան: Կորսնցուց իր կինը, մանչ զաւակ մը, ինչպէս նաեւ իր խնայողութիւնը եւ տանտէրը զինքը փողոց նետեց: Ճարահատ գնաց աղջկանը տունը՝ որ ամուսնացած էր եւ աղջնակ մըն ալ ունէր ու կ'ապրէր արգիականօրէն կահաւորուած ու սարքաւորուած տան մը մէջ: Թախանձեց իր աղջըկանը որ ապաստան շնորհէ, ընդունեց անզինքը՝ նկատելով որ պիտի կարողանային օգտուիլ անկէ : Արդարեւ, պարթեւ հասակով, նիհար՝ բայց ջղուտ մարմինը տակաւին կընար օգտակար ըլլալ անոնց :

Լծուեցաւ գործի ու աղջիկը գոհ էր ու կը հոգար իր հայրը, անիկա դարձաւ չահեբեր գործիք մը իր ձեռքին մէջ բաւական տարիներ: Դժբախտաբար խեղճ ծերունին օր մը ծանր կերպով հիւանդացաւ, բայց ատաղձը ուժեղ ըլլալով շուտ ապաքինեցաւ :

Նախ սկսաւ աշխատիլ ճաշարանի մէջ, յետոյ փորձեց լրագիր ծախել, ի վերջոյ գրասենեակի մը մէջ գրենական գործով զբաղիլ, սակայն ժամանակը անողոք կերպով զինքը առաջնորդեր էր դէպի խոր ծերութիւն: Հոկտեմբերի երեկոյ մը, խեղճ ծերունին լալագին աչքերով մտաւ տուն ուժասպառ, յուսահատ եւ անկարող :

Այդ օրէն իսկ փոթորիկը փրթաւ : Անհուելի տեսարաններ՝ մէկը միւսին սկըսան յաջորդել: Փեսան մէկ կողմէն, աղջիկը միւս կողմէն, անդադար կը յանդիմանէին եւ կը հալածէին ծերունին: Անուցանել մարդ մը այս վիճակին մէջ, որ չէ կարող իր աշխատութեան բաժինը բե-

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ - ՎՐՈՅՐ

Ծագումով արեւմտահայ այս մեծ արուեստագէտը անգնահատելի ծառայութիւն է մատուցած Արեւելահայ բեմին :

Ծնած Պոլիս, Արամ – Վրոյր շատ կանուխէն անցած է Կովկաս, նետուելու համար թատերական յորձանքին մէջ, դեռ Պետրոս Ադամեանէն ալ առաջ :

Արտակարգօրէն բացառիկ դէմք մըն է եղած Արամ Վրոյր Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան մը, ոչ միայն շնորհիւ իբրեւ դերասան իր անստգիւտ տաղանդին, այլ եւ մտաւորական այն անհուն պաշարին որով բեռնաւորուած էր ան :

Արամ Վրոյրի բեմական սեռը եղած է կատակերգութիւնը: Այդ սեռին մէջ, իր սկզբնական քայլերէն իսկ, Վրոյր յաջողած է գտնել սիրելին լայն հասարակութեան : Եւ սակայն, բազմակողմանի է եղած անոր դերասանական բացառիկ կարողութիւնը : Իր կատակերգակ դերերով բազմահազար ժողովուրդ ծիծաղով խեղդող Վրոյրը, նոյնքան յաջողութեամբ յաճախ կարողացած է անդոհանքի մէջ պահել նոյն այդ ժողովուրդը, ողբերգական զաժան ու խժդուժ դերերու մեկնաբանութեանց պահուն : Այդպիսի դերերէն կարելի է յիշատակել այստեղ վրացի յայտնի թատերագիր Իւժին Սումբաթովի «Դաւաճանութիւն» տրամը, որուն մէջ Սիւլէյման Խանի դերը ոչ ոք կարողացած է մարմնաւորել այնքան ահագնազդորդ զաժանութեամբ, որքան կատակերգակ դերասան Արամ Վրոյրը :

Մեծ սէր եւ մանաւանդ անսահման յարգանք է ունեցած Արամ Վրոյր բեմին հանդէպ, իր ամբողջ թատերական գործունէութեան ընթացքին, ոչ միայն, ինչպէս ըսինք, իր դերասանական գործունէութեամբ, այլ եւ իբրեւ հրապարագիր, խմբագիր, փանթէզիսթ եւ մանաւանդ իբրեւ գիտական աշխատող :

Նշենք իր կեանքին ու գործունէութեան այդ հանգրուանները, ժամանակագրական կարգով :

1907 Թուականին, երբ արդէն աճած ու զարգացած էր Արեւելահայ Թատրոնի գործը Թիֆլիզի մէջ, յանկարծ, անախորժ տարակարծութիւններ կը սկսին պատճառել հիմնայատակ կործանելու այդ չքնաղ շինութիւնը, որուն ստեղծումին համար բազմաթիւ անձնուրաց գործիչներ իրենց քրտինքը թափած էին :

Երկու մասի էին բաժնուած դերասանները եւ այդ բեկումը պատճառ էր դարձած որ սկսի կաղալ թատերական գործը Թիֆլիզի մէջ:

Ստեղծուած այդ յուսահատական եւ անախորժ դրութեան դարման մը բերելու մտօք, Արամ Վրոյր հրապարակ կ'իջնէ եւ դիմագրաւելով բազմաթիւ նիւթական եւ բարոյական խոչընդոտներու, կը ձեռնարկէ հրատարակութեանը թատերական – գրական–գեղարուեստական պատկերազարդ երկշաբաթաթերթի մը՝ «Յուշարար» անունով, որուն առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ 1907 Փետրուար 16ին :

Առաջին իսկ օրէն այս հրատարակութիւնը կը սկսի անխոնջ աշխատանք տանիլ Թիֆլիզի հայ թատերական գործը իր անբաղձալի դրութենէն դուրս բերելու համար: Արամ Վրոյր իր խմբագրած «Յուշարար»ի առաջին թիւին մէջ իսկ ողբալով այդ անբաղձալի դրութիւնը, հրաւէր կը կարդայ իբերահասկացողութեան, եւ փրկելու համար հայ թատրոնը, կ'առաջարկէ հիմնական փոփոխութեան ենթարկել զայն: Ու եզրակացնելով, կը գրէ :—

«Հայոց թատրոնի վերակազմութիւնը մի ամենահրամայողական խնդիր է, որով պէտք է զբաղուեն թատրոնական գործի սիրողները, ղեկավարները եւ ծառայողները: Անցել են վաղուց այն ժամանակները, երբ թատրոնը ծառայում էր նախնեաց քաջագործութիւնները ներկայացնելու հանդիսատեսներին կամ ողիմպիական աստուածների գործքերը երեւան բերելու: Անցել են այն ժամանակները, երբ հասարակութիւնը զանազանում էր միմեանցից կեանքի բեմը եւ թատրոնի բեմը եւ ձգտում էր դերասանի գեղեցիկ ձեւախաղը գնահատել միմիայն խոշոր ձեւերի, չափազանցուած շարժումների, գոռում գոչումի եւ վայրենների մէջ և ծառում փահարում էր ու քաջալերում միմիայն հասայնպիսիներին, որոնք այդ բոլորը հասցնում էին չափազանցութեան: Հասարակութիւնը սովորել է այժմ գնահատել այն՝ որ պարզ է, բնական ու լի է ըղձացմունքով եւ կենդանի հայելին է իրականի: Եւ բնական է որ դրանից յետոյ ամէն մի այդ շրջանակից դուրս բան թըւում է կեղծ, պատմական »:

Այս տողերը ճշգրիտ կերպով ցոյց կուտան այն հեռատեսութիւնն ու յառաջատեսութիւնը որ ունեցած է Արամ Վրոյր հայ թատրոնի ապագայի մասին :

Մեծանուն դերասանը այս տողերով իր հաստատ համոզումը կը յայտնէ այն իրողութեան մասին թէ՝ ամէն բանէ առաջ պէտք է ու անհրաժեշտ՝ բարձրացնել ունկնդիր հասարակութեան ճաշակը, ձերբազատել զայն ճաշակներ թունաւորող ու թմրեցնող թատերական երկերու աղիտալի ազդեցութենէն եւ ընտելացնել նոր ու շինիչ գործերու հետ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար·)

...բէլ, աստանկ ժամանակ մը, երբ ապ– բոստի ազութիւնը անտանելի վիճակի մը հասած էր ...: Տունին մէջ աւելորդ բեռ մը դարձած էր, որուն իբրեւ ապացոյց՝ արգիլեցին զինքը միասին նստելէ ...: Թրթռով կամ քանակով իրեն տրուած ճղճիմ կերակուրը հաճոյքով կ'ուտէր, սակայն խեղճը դարձեալ անօթի էր, հակառակ անոր որ իր սրունքները այնքան ուժեղ չէին, բայց ստամոքսը բաւական գոբաւր էր:

— Այսքանը կը բաւէ, պոռաց աղջիկը, մամըն ալ իրիկուան համար պահէ ...:

Աղջիկն ու փեսան անհանդուրժելի կերպով ամէն քայլափոխի կը հսկէին ու կը հեռացնէին իրեն եւ յաճախ ազդարարութիւններ կ'ընէին:

Մարդ մը երբ այլեւս կը դադրի արգիւնաբեր ըլլալէ, արդեօք կը կորսնցնէ՞ նաեւ ապրելու իրաւունքը...:

Իրիկուն մը աղջիկը իր հօրը հանդէպ աւելի աչառելի եւ աւելի անողորմ դարձաւ: Ծալլեց բազուկները իր կուրծքին եւ պոռաց անոր երեսին ի վեր. — տակաւին այսպէս ո՞րքան ատեն պիտի տեւէ: Կ'երեւի թէ մեզ երեքս մոխիրի վրայ պիտի նստեցնես. դուն քաջասրտութիւն ալ չունիս որ մի անգամ ընդ միշտ գետը նետուիս ...:

Աստուած իմ, զարհուրելի բան էր այս կորաքամակ եւ դողդոջուն մարդուն իմանալ թէ քաջասրտութիւն չունի, մէկը՝ որուն անցեալի զինուորական կեանքը շատ փայլուն եղած եւ իր կուրծքը բազմաթիւ արժանեաց շքանշաններով զարդարուած է:

Հեռացաւ տունէն ցոյց տալու համար թէ ինքը քաջ է: Ցամրաբար յառաջացաւ դէպի գետը: Այդ օրը կիրակի էր:

Անցորդները կիրակնօրեայ զուարճութեանց ետեւէն, շաղակրատելով, երգելով եւ աղմկելով՝ ոմանք թատրոն, ոմանք ալ սրճարան կ'երթային: Այդ բազմութիւնը իրենց գրպաններուն մէջ դրամ ունէին... անոնց վերջալոյսը տակաւին չէր հասած, սակայն, իրենը ափսոս, մօտեցած էր...: Ինչ զառնակսկիծ վայրկեան ...:

Բայց գետը այնքան տխուր էր եւ ջուրերը սեւ որ ծերուկը մահասարսուռ ետ վերադարձաւ: Յուսահատութիւնը զինքը պատած էր, կարծես ամէն րոպէ կը դղար ու կ'իմանար անոնց վայրահաջութիւնը ու սիրտը կը խոցոտէր: Առաւօտուն երբ ծունկերը կթոտած դժուարութեամբ սանդուխներէն կ'իջնէր, փեսան կամ աղջիկը կանգնած անոր դէմ՝ կը յանդիմանէին պոռալով.

— Տակաւին դուն հո՞ս ես, դեռ չսատկեցա՞ր:

Երբեմն ալ դրացի կնոջ խօսքը ուղղելով.

— Տեսէք սա ծոյլ անպիտանը՝ որ զինուորութիւն ալ ըրած է, բայց քաջութիւն չունի գետը նետուելու ...:

Խոհանոցին մէկ անկիւնը նստած, խանդաղատանքով Թոռնիկին աչքերուն մէջ կը նայէր ու միեւնոյն ժամանակ կ'արտասուէր, որովհետեւ այդ օրը սովորականէն շատ աւելի խիստ վարուած էին իրեն հետ: Թոռնիկը՝ Թուխ եւ սիրուն աղջնակ մը, ծաղրական շեշտով եւ հեգնող աչքերով, մօտեցաւ անոր եւ ըսաւ.

— Մեծ հայրիկ, ճի՞շդ է արդեօք, իսկապէս դուն ծո՞յլ մըն ես ու չե՞ս կրնար քաջութեամբ գետը նետուիլ ...:

Ծերուկը վշտաբեկ, անոր աչքերուն մէջ նայելով՝ յարեց.

— Դուն ես որ կ'ըսես այդպէս ...:

— Մայրս ալ, հայրս ալ, եւ ամէն մարդ ...:

Այն ատեն ծերունիին համբերութիւնը յորդեցաւ, հաւաքեց իր բոլոր ուժերը, կանգնեցաւ եւ փողոց նետուեցաւ: Անձրեւը բարակ, բարակ կը մաղուէր, բնութիւնը կարծես յաւիտենական տխրութեան մէջ էր:

Խեղճ ծերուկը, ժամէ մը ի վեր գետափը՝ պաղ եւ մահացու ջուրը կը դիտէր: Լինել թէ չլինել...: Եւ ահա, երկու թեւերը վեր բարձրացուց եւ նետուեցաւ ջուրին մէջ...:

Յաջորդ օրը, իր հսկայ մարմինը ջուրէն դուրս հանեցին: Գրպանները խուզարկելով քննեցին ինքնութեան թուղթերը, տեսան զինուորական ծառայութեան հրաշալի վկայութիւնները. անձնազոհութեան բազմաթիւ դէպքերով եւ քաջութիւններով զարդարուած էին անոր էջերը: Բարեկեցիկ վիճակ, փառաւոր անցեալ, ընտանեսիրութեան, բարեգործութեան եւ մարդասիրութեան կրկնակ առաքինութիւններով օժտուած:

— Ահաւասիկ նորէն ինքն է որ պատգարակով մը կը բերեն մեր տունը:

— Այո, սակայն վերջին անգամ ըլլալով... պատասխանեց կինը:

— Ես էի որ ըսի իրեն այդպէս ընել ... յարեց անմեղ աղջիկը:

Իսկոյն փոխադրեցին գերեզմանատուն, զարդարելով անոր դագաղը փունջիկ մը ծաղիկով՝ որ կը բաղկանար բարակ եւ երկար տերեւներէ եւ քանի մը մութ գոյն մանիշակներէ: «Խորին վշտակցութիւն» վերտառութեամբ:

Այս եղերերգութիւնը կը զուգադիպի Ծնունդի նախօրեակին, երբ կարծես յատկանշական կերպով, վաճառատուններու ցուցափեղկերը կը զարդարեն Յիսուս մանուկը, եզը եւ էշը ...:

Մինչդեռ եկեղեցին մէջ կը տօնեն Մեսիային գալուստը, ուր սեղանին վրայ կանգնած պատարագիչը, խորին երկիւղածութեամբ եւ ուղղափառ հաւատքով «Սիրեցէք զմիմեանս» կը գոչէ... իսկ դուրսը՝ գիրար կը մղեն անլուր վայրենութեան, վերադարձ դէպի բարբարոսութիւն:

Հայացուց՝
ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀ

Շատ խօսուեցաւ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մասին ու պիտի խօսուի տակաւին, քանի այնքան դրաւիչ դարձած է անոր հմայքը:

Այն երեւոյթը, որուն ականատես կ'ըլլանք ամէն օր, անկարելի է որ հրճուանք չպատճառէ հայ զգայուն ազգասէրներուն:

Երիտասարդ ու երէց, կուգան այցելել Տան յարկաբաժինները եւ սրտի մեծ գոհունակութեամբ կը մեկնին, հպարտութեան խոր զգացումով առլցուն:

Ու սրահներու վերջնական լրացումը կը յաջորդէ մէկը միւսին: Այլազան ելեկտրական լապտերներ կը լուսաւորեն այդ լոյսի տունը, լուսաւորելով բոլորին սրտերը:

Ահա, այժմ, Թէհլիրեան սրահը: Հայ ցեղի վրիժառու հերոսին նուիրուած այդ յարկաբաժինը ողեւորած է բոլորը: Մինչեւ հեռաւոր գաղութներէն, քաղաքներէն եւ շնորհաւորութեան գիրեր կը հասնին, բոլորը հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ կը մօտենան ձեռնարկին:

Մեծ Թերացում մը պիտի ըլլար մոռացութեան տալ յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն կերպ՝ ծառայութիւն մը մատուցած էին այս գաղութին, հետեւաբար արդար հատուցում մըն է կատարած Տան Յանձնախումբը, անոնց նուիրելով այդ շէնքին զանազան սրահները: Որքան կանգուն են այդ շէնքին պատերը, անմահ պիտի մնան անոնց անունները:

Գլխաւորաբար համեստ Հայորդիներու լումաներով կառուցուած եւ տքնաջան աշխատանքի արդիւնք է Հայ Մշակոյթի Տունը: Ան պարգեւ մըն է Ֆրանսահայ գաղութին եւ է ու պիտի դառնայ կեդրոն մը լոյսի եւ հպարտութեան:

Երիտասարդ սերունդը սկսած է արդէն խարխափ նետել այդ շէնքին սրահներէն ներս, հաւաքոյթներ, ժողովներ, լսարաններ իրարու կը յաջորդեն եւ ինչ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Կ'արժէ թափանցել այդ երիտասարդներու հոգիներէն ներս, զգալու համար անոնց հպարտանքը եւ ոգեւորութիւնը:

Տարեցներս ալ անմասն չենք այդ հրճուանքէն: Վերջապէս մեր սեփական Տան մէջն ենք, ու ազատած մեր գիտակից երիտասարդութիւնը սրճարաններու թունաւոր մթնոլորտներէն:

Կը մտնես գետնայարկի սրահը,— Թէհլիրեան սրահ,— որու բարեզարդութիւնը խանդով յառաջ կը տարուի: Սողոմոնի ոգին կարծես կը սաւառնի հոն ու ակամայ սարսուռ մը կ'անցնի հոգիէդ ներս:

Ո՞ր Հայն է որ անտարբեր պիտի մնար այս երեւոյթին առջեւ ու պիտի չուզէր իր մասնակցութիւնը բերել, որպէսզի այս սրահը արժանավայել ու արագ կերպով բարեզարդուէր եւ ըլլար ընդհանուրին ժամադրավայրն ու ուխտատեղին:

Մեր օժանդակութեան բաժինը բերելու համար չսպասենք նոր «փոխան ծաղկեպսակ»ներու: Կենդանի գործը գոյութիւն ունի, օգնենք այդ գործի յաջողութեամբ պսակման:

Պ. ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը այս տարի ալ, ինչպէս ամէն տարի, պարտականութիւն մը կը նկատէ ընդհ. գծերով տալ կարգ մը տեղեկութիւններ դպրոցին ներկայ վիճակին մասին:

Գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ բոլորեց արդիւնաւէտ տարեշրջան մը:

Նիւթական տեսակէտով ստեղծուեցան աւելի լաւ պայմաններ: Հնարաւոր եղաւ վճարել յետնեալ պարտքերու կարեւոր մէկ մասը: Եղան անհրաժեշտ նորոգութիւններ եւ բարեփոխութիւններ շէնքին մէջ: Գնուեցան նոր մահճակալներ, անկողիններ, գրասեղաններ եւ աթոռներ: Աշակերտուհիներուն թիւը զգալիօրէն աւելցաւ եւ հասաւ 75ի:

Յառաջիկայ տարեշրջանին համար կը նախատեսուի գործադրութիւնը նոր ծրագիրներու: Ուսուցչական կազմը պիտի զօրանայ նոր եւ կարող ուսուցիչներով: Մտադրութիւն կայ յառաջիկային կազմելու երկրորդ դասարան մը քանի որ այս տարուան երրորդ դասարանը այդ տեսակ հնարաւորութիւն մը կրնայ տալ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ իր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնել Հայրապետական պատուիրակ Գերշ. Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեանի, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ անոր նախագահին, Պ. Ալեք Մանուկեանին, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, վարժարանին Օգն. Յանձնաժողովին, Սանուհիներու ծնողքներուն ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք հաճեցան բերել եւ պիտի շարունակեն բերել իրենց թանկագին աջակցութիւնը թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով, որպէսզի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը բարձրանայ աւելի եւ աւելի եւ գրաւէ իր արժանի տեղը հայկական արտասահմանի մէջ:

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Գրող կինը՝ երկու չարիք կը գործէ: Գիրքերուն թիւը կ'աւելցնէ եւ կիներուն թիւը կը պակսեցնէ:

Ճ. Պ. ՇՕ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

— Սակայն քահանայապետը յանձն կ'առնի՞ խօսել արքայի հետ, — կասկած յայտնեց Վահեւունին:

— Չէ՞ որ նա, որքան իրազեկ եմ, չի գնում արքունիք:

— Այո, ճշմարիտ է, տէր Վահեւունի, — ասաց Կամսարականը: Վեհը վշտացած է Արշակից, որ նա կնութեան է առել եղբօր որդու՝ արքայազն Գնելի կնոջը, սակայն նա է Հայոց Աշխարհի վեհագոյն դատաւորը: Ուստի պարտաւոր է ... Եթէ անհրաժեշտ է խօսել արքայի հետ՝ այդ միայն նա կարող է անել:

— Թող լինի այդպէս, լինի այդպէս, — կրկնեցին մի քանի ձայներ: — Դիմենք Ներսէսին. եթէ հրաժարի՝ այնժամ կը խորհենք մեր անելիքը:

Երբ մեծ մասը հաւանեց այդ առաջարկը, խնդրեցին, որ Նար իշխանն ինքը խօսի Վեհի հետ, եւ որքան շուտ՝ այնքան լաւ:

— Բարի, — համաձայնեց Կամսարականը: — Փորձենք եւ այդ ...

Երբ իշխանները, միմեանց «գիշեր բարի» մաղթելով, գնացին իրենց հիւրասրահները հանգիստ առնելու՝ Համունի աւագը բռնեց Կամսարականի թեւը եւ շշնջաց:

— Այդ Անդեղայ իշխանիկը չի՞ վնասի մեզ... եթէ հեռանայ:

— Կը խորհենք անհրաժեշտը, — յօնքերն իրար բերեց Նար իշխանը:

Մի քանի ժամ յետոյ, երբ հիւրերին հրաւիրեցին ընթրիքի եւ ամէնքը նորից գնացին նոյն ճաշասրահը՝ Անդեղայ իշխանիկը մտաւ Կամսարականի առանձնասրահը եւ յայտնեց, թէ ինքը կամենում է մեկնիլ իր ոստանը, եկել է հրաժեշտ առնելու... Բայց տանտէրը բռնեց նրա ձեռքը եւ՝

— Ոչ, իշխանիկ, — ասաց, — ես քեզ թոյլ չեմ տա մեկնիլ այս տարաժամին, թէկուզ եւ քաջարի թիկնապահներով: Սիրում եմ, որ հիւրերս գիշերեն իմ յարկի տակ եւ մեկնեն լոյսով:

Հնար չկար հրաժարուելու: Որքան էլ տհաճ էր այդ իշխանիկի համար, այնուամենայնիւ նա հարկադրուեց ընթրել ամէնքի հետ՝ առանց մի բառ փոխանակելու. եւ այդպէս էլ անխօս, ընթրիքից յետոյ, գնաց քնելու: Բայց ննջել չկարողացաւ ի սպառ, յիշելով, թէ ինչպէս ընդունուեց իր հակառակութիւնը եւ ինչպէս ամէնքը յօնքի տակից էին նայում իրեն ...

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Այդ գիշեր քնել չկարողացաւ եւ իշխան Կամսարականը, նա շարունակ մտածում էր Անդեղայ իշխանիկի մասին, նրա խօսքերի մասին. ուստեղի՞ց էին երիտասարդին այդ մտքերը. մի՞թէ նրա մարդիկ չեն փախչում Արշակի նոր քաղաքը, թէ չէ՞ ըմբռնում Թագաւորի հրովարտակի աղէտաւոր հետեւանքը... Եւ արդեօք ճի՞շդ են նրա խօսքերը, թէ ինքնակամ ծառաներ է ուղարկել այդ քաղաքում աշխատելու ... Ի՞նչ էր նշանակում այդ ... Մի՞թէ կան նախարարներ, որ այդպէս են մտածում ...

Դառնացած խորհում էր Կամսարականը եւ չէր կարողանում քնել. նրան զայրացնում էին անտարբեր նախարարները, որ քիչ էին յուզւում Թագաւորի արարքներից: Ինչ վերաբերում է իրեն՝ Կամսարականին, նա ամէնը չասաց ժողովում, անչափ յուզուած էր Թագաւորի հրովարտակից: Բաւական չէր անցածը՝ Արշակ Թագաւորը նորից արտօնութեան խոստումներով մարդիկ էր գրաւում դէպի իր քաղաքը: Ի՞նչ էր կամենում այդ անհանգիստ մարդը. ինչո՞ւ էր արհամարհում նախարարներին եւ նրանց սեփականութիւնը... Վաղուց Նար իշխանին տհաճ էր, որ Արշակ Թագաւորը արքունիքում բարձր դիրք ու պաշտօններ էր տալիս Մամիկոնեաններին, Գնունիներին եւ միւս, անգամ երկրորդական նախարարներին, — իրեն՝ ոչ... ընդհանրապէս Արշակի վերաբերումը, պահանջներն ու հրովարտակները տհաճ էին Կամսարականին: Աւելին. նրան թւում էր, թէ դա ուղղուած է յատկապէս իր դէմ, իր համախոհների դէմ... Թէ ի՞նչ էր Արշակ Թագաւորի բուն նպատակը՝ Կամսարականը չէր կարողանում հասու լինել, բայց ենթադրում էր, որ ամէնն արւում է չար դիտաւորութեամբ, իրեն եւ իր բարեկամներին վնասելու համար... Թագաւորի վերջին հրովարտակը նրան թւում էր աւելի գայթակղիչ, քան նախորդները ... եւ դա հաստատուեց տխուր փաստերով ... Նար իշխանը, Թագաւորի հրովարտակի առթիւ, մի տասն օր առաջ կանչեց Արշարունիքի եւ Սուրմարիի իր վերակացուներին եւ հարցրեց, թէ կարո՞ղ են ասել՝ իր ծառաներից (շինական թէ ռամիկ) քանի՞սն են հեռացել կամ փախել Թագաւորի խոստումներով հրապուրուած: Թէպէտեւ լսել էր, որ եղել են փախչողներ միւս նախարարների կալուածներից, բայց երբ իմացաւ, որ իր ծառաներից հեռացել են մօտ երկու հարիւր հոգի, նա ոտքը զարկեց յատակին եւ պոռաց.

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ճամբորդութիւնը, ուր աւելի եւս ամբողջ ունեցած էր ճանչնալու հանգուցեալը: Պ. Քարեան լաւագոյն ձեւով ներկայացուց Յակոբ Տէր Յակոբեանը, իբրեւ մարդ, գրագէտ, ժողովական եւ ազգային դէմք: Յանուն Փարիզահայ մտաւորա-կաններու, Հայ Գրողներուն Միութեան եւ Կեդրոնականի, Գ. դամբանականը արտասանեց Պ. Մկրտիչ Պարսամեան (պիտի հրատարակենք առանձին):

Ապա, հանգուցեալին վաղեմի բարե-կամը՝ Նշան Պէշիկթաշլեան յուզուած շեշտով իր յարգանքը բերաւ ողբացեալ Տէր Յակոբեանին, որուն մահով «աւագ կոթող մը տապալեցաւ: 80ամեայ կաղնի մը: Եւ հիմա, աւերակ, ամայութիւն»: Պէշիկթաշլեան յիշեց մարդը՝ ազնիւ եւ բարի, բարեկամը՝ միշտ հաւատարիմ: Ըսաւ որ Տէր Յակոբեանը բախտաւոր մարդ մը եղած է իր կեանքին մէջ, յաջողած ըլլալով իր ընտրած ասպարէզին մէջ:

Ապա եկեղեցւոյ տխուր հնչիւններու մէջէն, դագաղը առաջնորդուեցաւ մեռե-լատուն ուր ամբողջովին ծածկուած էր ծա-ղիկներով:

Բացի այրիէն, զաւակներէն, թոռներէն եւ ազգականներէն, ծաղկեպսակ ղրկած էին «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, բարե-կամներ, գրացիներ: Այս ծաղիկներով պարուրուած Յակոբ Տէր-Յակոբեանի մարմինը, հետեւող մեծ թափօրով, կ'ա-ռաջնորդուէր դէպի Պանթէոնի դերեզմա-նատունը, ողբացեալին արժանի վերջին կայանը՝ Հայ Մտաւորականներու յա-տուկ դամբարանը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պա-րագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կի-րակի առաւօտեան, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները:

Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան տասը Ն. Ֆ., Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 10 Ն. Ֆ., «Յառաջ»ին 20 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆԻ Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեանէ հանգուցեալ Սիրունի Մարգարեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 10 Ն. Ֆ.: Թուլուզէն Պ. Հայկ Փափազեանէ 30 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մար-գարեանէ իրենց թոռնիկին՝ ապաքինման առթիւ 10 Ն. Ֆ., Ոմն՝ բարերար Տիկին մը 50 Ն. Ֆ., Վիէննէն Պ. Արմենակ Մի-նասեանէ 10 Ն. Ֆ., Ոմն բարերար պա-րոն մը 50 Ն. Ֆ., Տիկին Էլպէքեանէ 10 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալճեանէ 10 Ն. Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբաց-ուի այս Հինգշաբթի առաւօտ:

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդա-րանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19:

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլործնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կի-րակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, եկե-ղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկու-թիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նը-կատմամբ առնուած բացառիկ միջոցնե-րու շուրջ:

Ազգ. Միութեան առած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պի-տի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրու-թեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Տէվճեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Ատրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ, Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկու-շաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբա-ցումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի: Արձանա-գրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանիիէ: Ժամը 9-12 եւ 2-4:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերա-բացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի ար-ձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիր-եանի օգահանգիստը տեղի կ'ունենայ Սեպ-տեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տիւնուա-ռի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ-բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաք-պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սոր-պոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր ղպ-րոցներու մասնակցութեամբ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստացի Տիկին Ովսաննա Կոչկար-եան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսիա Գաթ-րանճեանը, հօրը անունը Կարապետ, մօրը անունը Աղնիւ: Այս մասին տեղե-կութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի մար-դասիրաբար իմացնել հետեւեալ հաս-ցէին.

DIKRAN DUMANIAN
Esrefefendi Sokak 54-3
PANCALTI, ISTANBUL (Turquie)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղի-ով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահ-ման: Կ'ապահովենք վիզայի գոր-ծողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղե-կացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղ-թական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ-կական Գրասենեակը, թիւ 192: Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնոր-դուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պար-տաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակից-ները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վա-րանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուր-բաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւ-ղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ու-նենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Զորեքշաբթի ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին:

ՊԼ. ՕՏՏՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին:

ՊՈՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկա-յացուցիչը: Կը խնդրուի բոլոր անդա-մուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Զորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմ-բեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սը-րահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, ուսուց-չութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Հայ ծնողքներու կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդե-լով հետեւելու դասընթացքին: Արձանա-գրուելու համար դիմել դասերու օրերը, Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
18, RUE BRÉZIN, PARIS 14
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 14 SEPTEMBRE 1960

[...]Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8899 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4700

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

6–7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՏԱՐԱԶ ՀԱԳԱԾ 250 ՈՍՏԻԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

[...]մինչեւ 5000 ոսկի յանձնած էր Հիքմէթ Պիլի, Միթինկի պատրաստութիւն[ներուն] համար.— Փրոֆ. Կէօքայ միակ [պաշտօ]նական անձնաւորութիւնն էր որ [...] անցաւ դէպքերը կանխելու համար:

Բ.

[...]րէկ տուած էինք առաջին մասը [...] տեղեկագրի մը որ վեց Սեպտեմ[բեր]ի դէպքերու վաղորդայնին պատրաս[տ]ուած էր երկար ատեն ապահովութեան [...] պաշտօնավարած անձի մը կողմէ՝ ծա[...] քաղաքական դէմքի մը պահանջքին [...]յ:

[...] կը ներկայացնենք տեղեկագրին [...]ութիւնը:

[...]նկախութեան պողոտային վրայ կայ [...] մեծ վաճառատուն մը որ կը [...] «Շարք Փազարը» անունը: Առաջին [...]երուն, այս վաճառատունը չքան[դ]ուեցաւ: Գիշերը ժամը 24ին երբ արդէն [...] վիճակ հաշակուած էր, 15–20 [...] խումբ մը եկաւ, ձեռքի Թուղ[թ]երուն նայելով փնտռեց «Շարք Փազա[ր]»ը, ապա այստեղ է ըսաւ եւ քանդեց [...]: Հաստատութեան տէրերը, որոնք [...] վաճառատան վրայ, անձամբ [...] են այս վիճակը:

[...] երբ իմացայ այդ վեց հարիւր հո[...] կազմակերպութեան խնդիրը, այդ [...] խօսեցայ նախկին ապահովութեան [...] մը որ այժմ հանգստեան կոչ[...] է: Հետեւեալը ըսաւ ինծի.— «Այն [...] մէջ ալ, ուր ապահովութեան [...] եմ ես, այդպիսի կազմակերպու[թիւն] մը հիմնած, ձեռքի տակէ ոստիկա[նու]թեան գործերուն միջամտած, [...] գործերով ապօրինի [...] հետաքրքրուիլ սկսած էին: Կան[...] Դեմոկրատ կուսակցութեան Նա[...]յին նախագահը, տեղեկացուցի թէ [...] պիտի գործածէի եթէ իսկոյն [...] կազմակերպութիւնը: Ստիպ[...] լուծել»:

[...] Սայց մէկ բարեկամս, որ առաջին [...] մէջ կը պաշտօնավարէ ու իր [...] լուրը արժէքաւորելու կարողու[...] տէր է, հետեւեալը ըսաւ ինծի.— [...]ները ճշդած են թէ 6–7 Սեպ[տեմ]բերի դէպքերը սկսած են քաղաքային [...] հագած 250 ոստիկանի մասնակ[ցու]թեամբ»:

[...] Վարչապետ Ատնան Մենտերէս Սեպ[տեմ]բեր վեցի նախորդող օրերուն «Կիպ[րոս]ը թուրք է» ընկերակցութեան նախա[գահ] Հիքմէթ Պիլը կանչելով տեղեկացու[ցած] էր թէ որոշած է Կիպրոսի համար [...] մը կատարել, հրամայած էր ոչ [...]կցութիւնն ալ մասնակցի այդ մի[...]ին, եւ պատրաստութիւններուն յատ[...] նպատակով հինգ հազար ոսկի [...]ած էր Պիլի: (Ծան.— Հիքմէթ Պիլ [...] վիճակի առջեւ նախ ուզած է [...]ութիւն չընել՝ պնդելով այդ դէպքին [...], բայց վերջին օրերուն իր վրայ [...] դրուած ճնշումին հետեւանքով ըս[...] է հրաժարիլ իր այդ դիրքէն: Այ[...]ներէ, վերոյիշեալ կէտը փաստել [...] է: Նոյնիսկ ես անգամ տէր եմ [...] փաստելու հնարաւորութեան):

[...] Դէպքի միջոցին բազմաթիւ քանդիչ [...]իներ գործածուած են: Ասոնցմէ [...] հայթայթուած է նոյնինքն քան[...] վայրերէն, սակայն քանդումի ե[...]ները այն կարծիքը կը ներշնչեն թէ [...] պատրաստուած էին կարգ մը [...]երէ: Արդարեւ, կարգ մը վայրեր՝ [...]ական չալիմօ անգամ գործած–ուած է: Թէեւ ստուգում կամ զօրաւոր փաստեր գոյութիւն չունին, առ այժմ, բայց վրայ կը հշջի թէ քանդիչ գործիքներէն ոմանք Ծովային Դրամատան աշխատանոցներէն հայթայթուած են: (Եթէ հնարաւոր ըլլայ մասնագէտներու քննութեան ենթարկել կարգ մը գործիքներ զորս կրցած ենք ձեռք ձգել, դուցէ կրնայ ճշդուիլ թէ Ծովային Դրամատունէ հայթայթուած են:

Ժ) Կառավարութիւնը, հակառակ ամէն բանի, չէ թերացած Ֆեներ Պատրիարքարանը պաշտպանելու մէջ: Արդարեւ դէպքէն մէկ քանի օր առաջ Պատրիարքարանին շուրջ յաջորդական շղթաներ հաստատուած ու այդ վայրը խստիւ պաշտպանուած է: (Ծան.— Հակառակ ասոր, Դեմոկրատ կուսակցութեան Էյուպի նախագահը անձնապէս շարժելով ուզած է Պատրիարքարանը քանդելու հաճոյքը ըմբոշխնել ու քանիցս փորձած է խզել ապահովութեան շղթան՝ անձերու միջոցով զորս շարժման անցուցած է: Բայց երբ Ֆեներ աւագ քոմիսէրը Մուսթաֆա զէնքով փոխադարձած է յարձակումին, Նախագահը ըսած է. «Դուն կ'երեւի մոռցար թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան Էյուպի նախագահ եմ ես. վաղը առաջին գործս պիտի ըլլայ քեզ աքսորել տալ այստեղէն»):

ԺԱ) Սեպտեմբեր վեցէն առաջ պատահած է հետեւեալ դէպքը զոր կ'ենթադրեմ թէ կապ ունի Ֆեներ Պատրիարքարանին պաշտպանութեան հետ.

Ապահովութեան տնօրէնութենէն գաղտնի ոստիկան մը քանիցս Պատրիարքարան երթալով ուզած է ճշդել քահանաներու տան հասցէները: Պատրիարքարանէն «Քահանայ հայրերուն տուները հականեխե՞լ պիտի տան արդեօք» ըսելով կատակած են: (Ծան.— Այս կէտը այսօր ալ կը հաստատուի Պատրիարքարանին կողմէ եւ կ'ենթադրուի թէ Սեպտեմբեր 1ին պատրաստութիւն մըն էր այդ դիմումը):

ԺԲ) Սեպտեմբեր վեցին, ռատիօն հաղորդած է թէ Սելանիկի Աթաթիւրքի տան վրայ ռումբ արձակուած է: Այդ միջոցին, «Իսթանպուլ Էքսփրէս» թերթն ալ Բ. տպագրութիւնով մը կարծես շարժման անցնելու ազդանշանը տուած է: (Ծան.— Ես տարիներով Անատոլու Գործակալութեան մէջ աշխատած եմ: Այս տեսակ դէպքերու պարագային, այսինքն՝ երբ խնդրոյ առարկայ են լուրեր որոնք կը շահագրգռեն մեր երկիրն ու ժողովուրդը, սովորութիւն դարձած է ռատիօյին եւ թերթերուն բացարձակ լուր չհաղորդել առանց նախապէս Անգարայի հաւանութիւնը առնելու: Նոյնիսկ թրքական թերթերը, որոնք որեւէ լուր կ'իմանան օտար ռատիօներէ եւ գործակալութիւններէ, թախանձանքով կը դիմէին Անատոլու Գործակալութեան, բայց տեղեկութիւն չէր հաղորդուեր իրենց: Շատ անգամ կառավարութիւնը կը խորհրդակցէր խնդրին շուրջ, կամ կ'արտօնէր, կամ կ'արգիլէր մեր գործակալութեան եւ ռատիօյին միջոցով հրատարակումը: Ուրեմն, ի՞նչպէս եղած էր որ կառավարութիւնը օտար գործակալութիւններու հետ միաժամանակ, այդքան շուտ կրցած էր հրատարակել տալ: Ես ուշադրաւ կը գտնեմ այս կէտը: Գալով «Իսթանպուլ Էքսփրէս» թերթին. ան կը պատկանի Դեմոկրատ կուսակցութեան նահանգային վարչական խորհուրդի անդամ Միթհաթ Փերինի):

2.— Կառավարական ուժերը ոստիկանութիւնն ու ոստիկան զօրքը, բացարձակ չեն կատարած իրենց օրինական պարտականութիւնը դէպքին ընթացքին: Որով հետեւ իրենց արգիլուած էր կատարել: Այս վիճակը չէ վրիպած ամբողջ Պոլսոյ բնակչութեան աչքէն: Երրորդ յօդուածին մէջ Պոլսոյ կուսակալին մասին պիտի տամ բացատրութիւն թէ ապահովութեան

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՌՆԱԿ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ, ԵՐԵՔ ԺԱՄ ԵՏՔ ՃԻՓՈՎ ԿԸ ՊՏՏԻ

Ապահովութեան Խորհուրդի առջի օրուան նիստը մօտ մէկ ժամ ուշ բացուեցաւ եւ հազիւ 15 վայրկեան տեւեց: Միայն մէկ որոշում տրուած է: Քանի մը անգամ յետաձգուած նիստը անգամ մը եւս յետաձգել, ու այս անգամ ցնոր տնօրինութիւն: ՄԱԿի Խորհրդային նոր պատուիրակը՝ Զորին բուռն կերպով ընդդիմացած է, ամերիկեան այս առաջարկին, սակայն Ապահովութեան Խորհուրդը 2ի դէմ 9 ձայնով յետաձգելու որոշում տըւած է, յիշեցնելով խորհրդային պատուիրակին թէ ինք միշտ կարելիութիւնը ունի ժողով պահանջելու, համաձայն կանոնագրին:

Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովին մասնակցելու համար, Լէոփոլտվիլ երկու պատուիրակութիւն ճամբայ հանած է: Առաջինը Լումումպայի եւ երկրորդը Իլէոյի կառավարութիւնը կը ներկայացնէ: Երկու պատուիրակութիւններն ալ Նիւ Եորք հասած են: Առաջինը Փարիզի, երկրորդը Լոնտոնի ճամբով: Օռլիի օդակայանին մէջ, Քանզա, Լումումպայի պատուիրակութեան պետը յայտարարեց. — «Օրինաւոր միայն մէկ կառավարութիւն կայ, այն որ կեանքի կոչուեցաւ ժողովուրդին կամքով եւ խորհրդարանի վստահութիւնը վայելեց, վերջերս»: Իլէոյի ներկայացուցիչը՝ Պոմպոքօ Լոնտոնի մէջ իր կարգին յայտարարած է.— «Ցոյց ունիմ որ Ապահովութեան Խորհուրդին ձայն պիտի առնեմ»: Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ «Քոնկոյի հակամարտ ցեղերը պիտի միանան ու բոլորուին Իլէոյի կառավարութեան շուրջ»:

Ապահովութեան Խորհուրդի տուած յետաձգման որոշումը հետեւանք է Քոնկոյի խառնակ կացութեան: Արդարեւ, անակնկալ եւ տարօրինակ միջադէպեր պատահեցան վերջին քանի չորս ժամերուն: Առջի օր ժամը 3ին շուրջ երեսուն քոնկոցի զինուորներ Լումումպայի տունը կ'երթան, եւ առանց միջադէպի կը ձերբակալեն պաշտօնանկ եղած վարչապետը: Ձերբակալութեան պահուն լրագրող մը հետեւեալը լսած է.— «Ամօթ ձեզի, ես ձեր պետն եմ: Երբ իշխանութեան գլուխ գամ պիտի տեսնէք թէ ինչ պիտի ընեմ»:

Լումումպա Լէոփոլտվիլի զօրանոցը փոխադրուած է: Ժամը 6ին, այսինքն ձերբակալութենէն 3 ժամ ետք, Լումումպա ճիփի մը մէջ ոտքի կեցած եւ շրջապատուած կուսակիցներով կը յոխորտար.— «Դուրս ըրէք ՄԱԿը եւ գաղթատէրերը: Կը տեսնէք, հոս եմ: Պիտի յաղթենք: Դաւաճանները անգութ կերպով պիտի պատժուին» եւայլն:

Իր ձերբակալութեան շուրջ մանրամասնութիւններ տուած ու այս առթիւ յայտարարած է.— «Բանակը ընդհանուր զօրակոչի կ'ենթարկեմ: Իշխանութեան գլուխը կը գտնուիմ: Եթէ ուրիշ մը կ'ուզէ իմ տեղս անցնիլ պէտք է զիս սպաննէ»: Փորձած է ձայնասփիւռի կայանը գրաւել: Ղանացի յիսուն մօտ զինուորներ դիրք գրաւած եւ գնդաձիգները լարած են: Գնդապետը յայտարարած է.— «Ցստակ հրահանգ ունիմ, ոչ ոք կրնայ մտնել: Եթէ բռնի ուժ գործածէք կը կըրակեմ»: Լումումպա իր կուսակիցներով քաշուած է:

Գահիրէի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ուժերը պիտի քաշուին Քոնկոյէն: Ըստ Գահիրէի ձայնասփիւռի խօսնակին «ՄԱԿը գաղթատէրերու քաղաքականութեան գործիք դարձած է»: Գահիրէ դժգոհ է որ ՄԱԿը օդակայանները եւ ձայնասփիւռի կայանը գրաւած է:

Իլէօ, Քազավիւպիւի կողմէ գլխաւոր գետական մարմնի անդամներուն ներկայացած է: Այս առթիւ Նորընտիր վարչապետը յայտարարած է, թէ նպատակ ունի համաձողով մը գումարել տալ Քոնկոյի պետութեանց միջեւ: Խորհրդաժողովին նպատակը պիտի ըլլայ հաւկացողութեան եզրեր գտնել երկրի բոլոր հատուածներուն եւ ցեղախումբերուն միջեւ: Զոմպէ մերժած է փոխ-վարչապետի պաշտօնը, Իլէոյի դահլիճին մէջ:

× Համըրշըլտ քաղաքական տեղեկագիր մը բաժնեց առջի օր, ուր ցաւ կը յայտնէ «երկու պլոքներու հակամարտութեան համար, մանաւանդ Ափրիկէի կոյս հողերուն վրայ»:

Համըրշըլտ կ'ըսէ նաեւ թէ Քոնկոյի փորձը հաստատեց միջազգային մնայուն ուժի մը գոյութեան անկարելիութիւնը, որովհետեւ ըստ վայրերու, ՄԱԿի ուժերու կազմը պէտք է վերաքննուի, ամէն անգամ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻ ՄՈԼԷ նոր լուծում մը գտաւ Ալժերիոյ համար.— «Անկախութիւնը լուծում չէ: Մեծամասնութեան օրէնքները չեն կրնար բոլորին պարտադրուիլ: Միայն նահանգային ինքնավարութեան օրէնքը կրնայ յարմարիլ, այլ խօսքով՝ Զուիցերիա մը»:

ՌՈՊԵՐ ՇՈՒՄԱՆ որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ ճումհուրիէթին յայտարարած է թէ հիմնարկութեանց փոփոխութիւնները որոնք տեղի ունեցան Մայիս 27ի յեղափոխական շարժումին հետեւանքով չզարմացուցին, որովհետեւ անոնք «ցոյց տուին Թուրք ժողովուրդին յեղաշրջումը: Մենատիրութիւնը չի կրնար գոյատեւել խաղաղասէր երկիրներու մօտ եւ այն ազգերուն մօտ, որոնք սրտանց կը սիրեն ազատութիւնը»:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ Թագաւորական հրովարտակ մը, մէկ տարի երկարաձգեց խորհրդարանի լիազօրութեան շրջանը որ ըստ սահմանադրութեան կը վերջանար այս ամսու վերջ:

ՖԵՏՈՐ ՊԱՆՔԵՐՈՎ, խորհրդային գրագէտը մեռաւ, 64 տարեկանին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դեսպանատան մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Մէկ վիրաւոր եւ նիւթական վնասներ կան միայն: Ոստիկանութիւնը Ապահովութեան միջոցներ ձեռք առաւ:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ Ռաս էլ Ճէպելի (Թունուզ) մէջ ճառով մը անդրադարձաւ Պիզերթի հարցին: «Մեր անկախութիւնը ամբողջական պիտի չըլլայ, ցորչափ Թունուզի հողէն մաս մը գրաւուած մնայ»: Ցոյս յայտնեց որ Ֆրանսա անզիջող պիտի չգտնուի:

ԼԱՕՍԻ մէջ մէկ ամսուան ընթացքին երկրորդ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ: Ներկայիս երկու կառավարութիւն գոյութիւն ունի: Վիէնթիանի օրինաւոր եւ Սավաննախեթի անջատուած կառավարութիւնը: Քաղաքացիական պատերազմ մը կրնայ ծայր տալ:

ՊՈԿՈԹԱՅԻ միջամերիկեան պետութեանց տնտեսական խորհրդաժողովը վաւերացուց լատին ամերիկեան երկիրներու օժանդակութեան ծրագիրը, որուն գործադրութեան համար, Մ. Նահանգները հինգ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը բացին: Քուպա դէմ քուէարկեց:

ՓԱՐԻԶԻ Խորհրդ. դեսպանը՝ Վինոկրատով Խրուշչեւի կողմէ նամակ մը յանձնեց Զօր. տը Կոլի: Էլիզէէն մեկնած պահուն լրագրողներուն յայտարարեց.— «Զինաթափութեան շուրջ միտքերու փոխանակումը կը շարունակուի»: Ցետոյ աւելցուց.— «Խօսեցանք նաեւ Եւրոպայի կազմակերպութեան եւ Եւրոպայի գաղափարին շուրջ»:

ԿԻՊՐՈՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Միջերկրականի արեւելեան կղզին ալ անկախութիւն ստացաւ կէս միլիոն բնակչութեամբ ռամկավարական իրաւակարգը որդեգրելով, բնակչութեան համեմատական ներկայացուցչութեամբ։ Կրօնական մը ղեկավար դարձաւ միանգամայն եւ յետոյ անկախութեան շարժումին եւ բազմեցաւ նախագահական աթոռին վրայ կրօնական եւ քաղաքական զոյգ պաշտօնները միացնելով։ Կրօնական համայնք մը կրօնականի մը ղեկավարութեամբ քաղաքական մարմին մը եղաւ ինքնորոշման չափազանցուած եւ ընդհանրացած սկզբունքին համաձայն։

Այս փոքրիկ կղզին իր աշխարհագրական դիրքին, կլիմային եւ հարստութեան պատճառով ստրկացած է երեք հազար տարի։ Միջերկրականի արեւելքը ռազմական դիրքով կամուրջ մըն էր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։ Իր մայրիի, նոճիի անտառները հրապուրիչ էին եգիպտական եւ փիւնիկեան նաւորդներու համար առատ ատաղձ հայթայթելով նաւաշինութեան։

Անագապղինձէ դարուն ցեղախումբեր նախնական արուեստ մը, բնակչութիւն մը պիտի բերեն հոն։ Եգէական քաղաքակրթութիւնը պիտի թափանցէ կղզիաբնակներուն միջեւ։ Եգիպտոս պիտի գրաւէ, Ասորեստան հովանաւորութիւն պիտի հաստատէ, Փիւնիկեցիներ պղինձի հանքերը եւ անտառները պիտի շահագործեն։ Պատմութեան բեմին վրայ պիտի գան Պարսիկներ, աշխարհակալ Կամբիւս 525–ին, յետոյ Դարեհ պիտի գրաւեն կղզին, արգիլելու համար թշնամիներուն նաւաշինութեան ատաղձի հայթայթումը։ 480 թուին Կիպրոս Քսերքսեսի արշաւանքին կը մասնակցի 150 նաւերով, կը մնայ պարսկահպատակ։ Իսոսի ճակատամարտէն ետք կ'անցնի մակեդոնական տիրապետութեան։ Աղեքսանդրի յաջորդները պիտի մրցին կղզիին տիրանալու համար։ Կուգան Հռովմէացիներ եւ Կիլիկեան նահանգի մը կը վերածեն կղզին (58 Ք· Ա·)։ Օգոստոս առանձին նահանգի մը վարչութիւնը կը հաստատէ, կը կառավարուի կայսեր տեղակալի կողմէ :

Կղզին կը դառնայ այս շրջանին Միջերկրականի պահակը արեւելեան արշաւանքի մը սպառնալիքին դէմ :

Հռովմէական կայսրութեան բաժանման ատեն, 395ին, կղզին ժառանգութիւն կը մնայ արեւելեան կայսրութեան։ Բնակչութիւնը անդորրութիւնը կը գտնէ ժամանակ մը եւ կը բարգաւաճի։ 632ին կղզին բարգաւաճ վիճակ մը ունի, որ երկար չի տեւեր։ Արաբական արշաւանքներ հոն ալ կը հասնին, 647ին արաբ կղզի մըն է։ Հարուն էլ Ռաշիտ կրկին կը գրաւէ 802ին, կը կոտորէ, կը գերէ եւ մնացողները տուրքերու տակ կը ճնշէ։ Բիւզանդական կը դառնայ Փոկասի օրով (963 – 969), կղզին կրկին կը բարգաւաճի։

Խաչակիրներ կ'արշաւեն Արեւելք։ Ռիչարտ Առիւծասիրտ կը գրաւէ 1191ին, բայց կը վաճառէ իբրեւ սեփականութիւն Տաճարական ասպետներուն հարիւր հազար բիւզանդական ոսկիի։ Գուիտոն Լուսինեանի կ'անցնի յաջորդ տարին, իր եղբայրը թագաւոր Կիպրոսի *տիտղոսը կ'առնէ։ Կը զօրանայ Լատին տարրը, կը հալածուին բնիկները։ Ճենովա կը գրաւէ Ֆամակուստան 1372ին, կը դարձնէ զայն առեւտրական նաւահանգիստ մը, արեւելեան ապրանքներու մթերանոց մը։ Կիպրոսի թագաւորները 1368էն 1489 կը կրեն նաեւ «Թագաւոր Հայաստանի» տիտղոսը ; Կիլիկիան շփոթելով Հայաստանի հետ։ Վերջապէս Յակոբ Բ· Լուսինեան 1460ին պահընկէց կ'ընէ Կարլոտ քոյրը, կը գրաւէ գահը, կ'ամուսնանայ Վենետիկի ազնուազարմ Կատարինէ Քորնարոյի հետ, «որդեգրեալ դուստրը Ս· Մարկոսի Հանրապետութեան»։ Թագուհին կը հրաժարի ի նպաստ Վենետիկի Հանրապետութեան 1489 եւ կը վերադառնայ ծննդավայրը։ Վենետիկ կղզին կը պահէ 82 տարի, մինչեւ 1571 :*

Կիպրոս հինէն ի վեր պատուական գինի կը պատրաստէր։ Սելիմ Բ· կը հրապուրուի կիպրական գինիէն եւ կը հրամայէ Լալա – Մուսթաֆայի սուլթանական սեփականութիւն դարձնել այնքան պատուական գինի արտադրող կղզին։ Կ'ըսուի թէ Եոսեֆ Նաշի անուն հրեան կը թելադրէ սուլթանին կղզին գրաւել, որովհետեւ ռազմական արժէք ունի, Սուրիոյ, Փոքր Ասիոյ եւ Եգիպտոսի բանալին է :

Շուրջ 243·000 Թուրքեր կ'արշաւեն Կիպրոս, կողոպուտի հեռանկարը եռանդ կուտայ ենիչերիներուն։ Թուրք բանակին կը ծառայեն քառասուն հազար Հայեր, որպէս ամրաշէն, մեքենագործ։ Նիկոսիա անձնատուր կ'ըլլայ 45 օր պաշարումէ ետք, 20·000 բնակիչներ կը կոտորուին։ Ֆամակուստա կը դիմադրէ մէկ տարի եւ անձնատուր կ'ըլլայ 6 Օգոստոս 1571ին, հաւատալով Թուրք հրամանատարին երդումին թէ բնակիչներուն պիտի խնայուի, զինուորները պիտի փոխադրուին Կրետէ։ Հրամանատարը կը դրժէ երդումը, զօրավարներ կը գլխատուին, քաղաքին կառավարիչ Մարքանթոնիօ Պրակատինօ չարաչար կը սպաննուի եւ մորթազերծ կ'ըլլայ։ Հազար կիպրացի աղջիկներ Սուլթանին կը ղրկուին։ Արնալտա անուն աղջիկ մը կրակ կուտայ նաւին վառօդարանին եւ ամէնը միասին ծովամոյն կ'ըլլան :

1573 Մարտ 7ի համաձայնութեամբ Վենետիկի Հանրապետութիւնը կը ճանչնայ Սուլթանին տիրապետութիւնը, որ պիտի տեւէ երկու հարիւր տարի։ Բնակչութիւնը երբեմն պիտի ըմբոստանայ Թուրք վարչութեան դէմ, մինչ բիրտ եւ հարստահարող, 1764ին, 1804ին, 1821ի յոյն ապստամբութեան ատեն կղզիին եպիսկոպոսներն ալ խեղդամահ կ'ըլլան Թուրք կառավարչին հրամանով, համակրութիւն ցոյց տուած ըլլալնուն համար դաւանակից եղբայրներուն :

Քրիստոնէութիւնը կը թափանցէ առաջին դարերուն։ Կիպրացիք նախանձախնդիր կ'ըլլան իրենց եկեղեցիի անկախութեան։ Եփեսոսի ժողովը կ'ընդունի անկախութիւնը 431ին՝ հակառակ Անտիոքի Պատրիարքութեան ընդդիմութեան, Զենոն կայսրը կը հաստատէ անկախութիւնը։ Լատիններ կը հալածեն, յոյն եկեղեցին կը տկարանայ, Լատիններ կը տկարանան, յոյն եկեղեցին կը զօրանայ։ 607 եկեղեցիներ, 94 վանք կը վկայեն ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը։ Կը սպառին մարոնիներ 60·000էն 3·000ի իջնելով։ Գուիտոն Լուսինեան Լիբանանէն փոխադրած էր բազմաթիւ մարոնիներ, որոնք 62 գիւղեր կազմած էին։ Կային նաեւ հրեայ գաղութներ :

Ժամանակին մինչեւ մէկ միլիոն բնակիչ ունեցած է, 1878ին անգլիական իշխանութեան փոխանցման ատեն 176·000 էր բնակիչներուն թիւը։ Կոտորած, արտագաղթ, համաճարակ մաշեցուցած էին բնակիչները։ Կոստանդիանոսի օրով 36 տարի երաշտ եղած է, բայց քիչ ատենէն աճած է բնակչութիւնը :

Երեք հազար տարիներու տիրապետութիւնը, տիրողներու հալածանքները, օտար տարրերու մուտքը նուազեցուցած չէ բնիկներու հաւատարմութիւնը ցեղին, լեզուին եւ կրօնին հանդէպ, բնակչութեան յոյն տարրը դիմադրած է ամէն ճնշումի։ Յոյն անկախ եկեղեցին եղած է ազդակը յոյն անկախութեան :

Կիլիկիոյ կողքին, առեւտրական տարանցիկ ճամբուն վրայ հայ առեւտրականներ ալ հաստատուած ըլլալու են կղզիին մէջ։ 1179ին Թադէոս Եպիսկոպոս մը Կիպրոսի մէջ կը մասնակցի Հռոմկլայի ժողովին, ուրեմն եպիսկոպոսական թեմ մըն էր, կար որոշ թիւ մը ներկայացնող գաղութ մը։ Պատմաբաններ կը վկայեն, թէ Հայեր եւ Յոյներ Ֆրանկներուն ենթակայ էին։ Հայերը աւելի նպաստաւոր կացութիւն մը կը ստանան արքայական խնամութեամբ։ Պետրոս Ա· կը ճանչցուի Թագաւոր Հայոց։ 1403ին Սիսէն գաղթած են բազմաթիւ ընտանիքներ, ուրիշներ կը հետեւին 1421ին եւ Վենետիկի տիրապետութեան շրջանին կը գրուեն պատուաւոր գիրքեր։ Երբ Թուրքերը կը գրաւեն Նիկոսիան՝ Հայերուն կը նուիրեն Ս· Աստուածածին եկեղեցին :

Կղզին կը մտնէ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան իրաւասութեան տակ 1775ին, Պոլսոյ Պատրիարքութեան կ'ենթարկուի 1800ին, Սսոյ միաբան մը Սսոյ Կաթողիկոսութեան կ'ենթարկէ 1837ին։ Հոտը ենթակայ է հովիւներու քմայքին, որոնք անձնական հաշիւներէ զատ մտահոգութիւն չունէին։ Արմատախիլ իր երկրէն արմատ չէն դներ օտար երկրի մէջ։ Կը խուսափի արօրէն, փերեզակ է, արհեստաւոր, առեւտրական միջնորդ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, համայնական եկեղեցական նախնական կազմակերպութիւն մը, որ շուտով կը կազմալուծուի, կը կ'ուծանայ լեզուէն, եկեղեցիէն, կը ձուլուի եւ կ'անճետի :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԷՋԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՈՒԿՐԱՆԻԱ ԲՆԱԿՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ինչ կը վերաբերի Լվով գրուած գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն, պէտք է ըսել, որ թէեւ թիւով շատ չեն, բայց եւ այնպէս կը վկայեն հայրենիքէն դուրս գտնուող Հայերուն գեղարուեստական բարձր ճաշակը։ Անոնց մէջ կ'արտացոլայ Հայերուն ջերմ սէրը հայրենի երկրին, լեզուին եւ սովորութիւններուն հանդէպ։ Հին շրջանի հեղինակներու անուններ չեն հասած մեզի։ ԺԶ· դարու ապրած հեղինակներէն պէտք է յիշատակել Մինաս Թոքատցին։ Կարճ ժամանակի մէջ տիրապետելով տեղական հայկական բարբառին՝ երկար ժամանակ կ'աշխատի Լվովի Հայոց դատարանը, իբրեւ դրագիր։ Իր բոլոր ստեղծագործութիւնները գրած է հայերէն լեզուով։ Ըստ երեւոյթին Մոլտավիայէն անցած է Լվով գալու համար։ 1551ին գրած չափածոյ ստեղծագործութեան մը մէջ, որ վերնագրուած է «Երգ Մոլտավիոյ մասին», ան կը նկարագրէ Մոլտավիա ապրող Հայերու կեանքը։ Միւս չափածոյ ստեղծագործութիւնը պաշտօնական բանաստեղծութիւն մըն է, ուր կը գովաբանէ Հայոց հարեւան :

Վերոյիշեալ բանաստեղծութիւններէն զատ, անոր գրիչին կը պատկանին շարք մը փոքրիկ բանաստեղծութիւններ։ Նոյնիսկ ամուսնութեան վկայականներու նախաբանը ոտանաւորով գրած է։ Կազմած է հայկական դատարանին յատուկ իրաւախտական տեղեկատու մը։ Բացի գրական գործունէութենէն, զբաղած է նաեւ մանրանկարչութեամբ եւ ձեւաւորած է բազմաթիւ ձեռագիրներ։ Արեւմտեան Եւրոպայի շարք մը գրադարաններուն մէջ պահպանուած են անոր ծաղկած ձեռագիրները։ 1567ին տոմար մըն ալ կազմած է :

Լվովի մէջ ծանօթ էր նաեւ՝ բանաստեղծ Շիմոն Շիմոնովիչ, որ իր ստեղծագործութիւնները գրած է լատիներէն։ Ան ծնած է 1557ին, Լվովի մէջ, ուսուցչի ընտանիքէ մը։ Տարրական կրթութիւնը կը ստանայ իր տունը եւ Լվովի դպրոցնե-

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ-ՎՐՈՅՐ

Այս ուղղութեամբ, Արամ Վրոյր երկար ամիսներ կ'աշխատի, կը գրէ յօդուածներ, կը մղէ կատաղի պայքար, եւ շնորհիւ իր այս ջանքերուն Թիֆլիսի հայ թատրոնը կը հասնի այն նախանձելի բարձրութեան որուն մասին այսօր կ'արձանագրէ նոյն այդ թատրոնի հարուստ պատմութիւնը :

Արամ Վրոյր գրած է բազմաթիւ ֆանթէզիներ, որոնք եղանակաւորուելով, իր եւ ուրիշներու կողմէ երկար ատեն երգուած են Կովկասահայ բեմերուն վրայ։ Անոնցմէ ամէնէն նշանաւորն է «Կնիկը» զաւեշտական երգը, որ արժանացած է ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան :

Այս երգիծական ոճով գրուած տաղաչափեալ երգը տեսակ մը քաշքշուք է կիներուն դէմ, ուր հեղինակը, զուսպ եւ չափաւոր, սլաքներ կ'արձակէ Եւայի սեռուն դէմ, առանց սակայն իյնալու գռեհկութեանց մէջ։ Երգին բանաստեղծական կառուցուածքը ցոյց կուտայ աներկբայ Արամ Վրոյրի գրական անուրացելի կարողութիւնը եւ կեանքի իրադարձութիւնները յատակօրէն դիտելու եւ զանոնք գեղարուեստականօրէն վերարտադրելու իր արժանիքը :

Իր այս գործին երեւումէն ետք Թիֆլիսի կանացի բարձր դասուն մէջ անշուշտ դժգոհութեան ալիքէ բարձրացած, չորս կողմէն բողոքի ձայներ հասած են հեղինակին, եւ սակայն այդ բոլորը ոչինչով կրցած են ստուեր ձգել գործին գրական և գեղարուեստական արժէքին վրայ։ Գաղափար մը տալու համար, ստորեւ կ'արտագրեմ « Կնիկը » ֆանթէզիին վերջին քառեակը.—

Է՛հ, Նիկոլան էլ մի թագաւոր էր ,
Բայց տեսէք ինչ օյին բերեց գլխին կնի -
կը :
Ասեղնագործով նաշխուն զարդարուած,
Ռասբուբինին շապիկը կարեց ցարին
կնիկը …

Արամ Վրոյր, բեմէն դուրս, զբաղած է լուսանկարչութեամբ եւ իր այդ հանգամանքով մեծ ծառայութիւն է մատուցած մեր հնագարեան աւերակներու հետախուզութեան համար տարուած աշխատանքներուն մէջ :

Արդարեւ, տաղանդաւոր դերասանը երկար տարիներ անմիջական աշխատակիցը եղած է յայտնի հնախոյզ Փրոֆ· Մառի, որուն հետ շրջելով այդ վայրերը, մանրամասնօրէն լուսանկարած է մեր փառաւոր անցեալի փաստերը եղող նուիրական աւերակները : Իր այս աշխատանքին մէջ Արամ Վրոյր այնքան բծախնդրութիւն, այնքան հոգի ու սիրտ է դրած, որ յաճախ իր այդ զբաղումը ստուեր է թողուցած իր բեմական աշխատանքներուն վրայ :

Այդ առթիւ հետաքրքրական է ստորեւ արտագրել Արամ Երեմեանի «Հայ բեմի վաստակաւոր արտիստները» ալպոմէն դերասանուհի Սիրանոյշի հետեւեալ վկայութիւնը .—

« … Վրոյրն օժտուած էր բազմակողմանի յատկութիւններով, կոմիկական դերերում խաղում էր մեծ յաջողութեամբ, նոյնիսկ երբեմն էլ լուրջ դրամատիկական դերերում ցոյց էր տալիս մեծ յաջողութիւն։ Նա իբրեւ դերասան եւ իբրեւ մարդ՝ տալիս է հայ բեմին եւ հայ ժողովուրդին ոչ միայն բեմական բազմակողմանիութիւն, այլեւ իբրեւ լուսանկարիչ, գրականագէտ–խմբագիր՝ թանկագին ծառայութիւն։ Նրա շնորհիւ Անիի աւերակները հետախուզուած են լուսանկարչական ամենամանրամասն հետախուզութեամբ …» :

Արամ Վրոյր եղած է նաեւ կենակիցներէն մէկը հանճարեղ Պետրոս Ադամեանին, որուն հետ, սկիզբի օրերէն իսկ կապուած է եղած մտերմիկ ու սիրալիր կապերով :

Երբ 1879ին, Թիֆլիսի մէջ կը կազմուի նոր թատերախումբ մը, անոնց առաջին գործը կ'ըլլայ վերստին Թիֆլիզ հրաւիրել Ադամեանը, նոր գործունէութեան ծրագրով մը։

Ադամեանի առաջին այցը չէր ասիկա : Հանճարեղ դերասանը առաջին անգամ (1862), Կովկաս էր անցած այն օրը երբ Ֆասուլեաճեանի հետ միասին, ընդվզած Վարդովեանի Պոլսոյ գործունէութեան թերթավարի եւ մանաւանդ մենատիրական զրութենէն,, վճռած էին մեկնիլ Նոր–Նախիջեւան։ Այնտեղ թատերական փայլուն շրջան մը անցընելէ եւ ժողովրդական անսահման սիրոյ եւ գուրգուրանքի առարկայ դառնալէ ետք, Ադամեան իր հօրը կրած մէկ ծանր նիւթական կորուստին զոյգը առնելով, կը ստիպուի վերադառնալ Պոլիս, ուր հեռու կը մնայ բեմէն ամբողջ տասը տարի։ Եւ երբ իրեն կը հասնի երկրորդ հրաւէրը, երկրորդ անգամ ըլլալով Ադամեան կը մեկնի Թիֆլիզ։ Հոն իր առաջին ներկայացումը կ'ըլլայ Շիլլէրի «Սէր առանց համարմունք»ը։ Ահա թէ ինչ կը գրէ Վրոյր այդ ներկայացման մասին .—

« … Բարձրացաւ « Սէր առանց համարմունք»ի վարագոյրը եւ հասարակութեան աչքերին ներկայացաւ այն՝ որի մասին մինչեւ այն ժամանակ գաղափար չունէր :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(2 Շար·)

րուն մէջ։ Այնուհետեւ կ'ընդունուի Կրակովի համալսարանը։ Ուսանողութեան շրջանին իր ազատ ժամանակը կը յատկացնէ քնարերգութեան։ Կրակովի համալսարանը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք կը մեկնի Իտալիա, հուսկ ուրեմն նոր երկիրներ տեսնելու փափաքով կ'այցելէ Ֆրանսա։ Լվով կը վերադառնայ կրթուած և զարգացած։ Բազմաթիւ լեզուներու, հին գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան, իրաւունքի, Թուաբանութեան եւ բժշկութեան հետեւելէ ետք։

Գրականութեան մէջ հիմնադիրը եղած է «հովուերգութեան» սեռին։ Իրապաշտ գիծերով նկարագրած է գիւղացիին աշխատանքը, կոռն ու բեգառը, դատապարտած է շլեախտիչները (լեհ կալուածատէրեր) եւայլն։ Բարձր գնահատուած են նաեւ անոր Զօները, նուիրուած Լեհաստանի կեանքին վերցուած զանազան պատմական դէպքերէ։ Շիմոնովիչ մեծ համբաւ ձեռք բերած է Եւրոպական շարք մը երկիրներու մէջ, եւ հին գրականութեան քաջածանօթ մասնագէտներ բարձր գնահատած են անոր ստեղծագործութիւնները։ Անգլիացի լատինագէտ Տոմոչ Սեխեա հիացող մը եղած է Շիմանովիչի տաղանդին ու այն կարծիքը յայտնած է, թէ լատին գրականութեան մէջ Շիմանովիչի Զօներուն հաւասարը չկայ։ —

Շատ հաճելի է այստեղ նշել նաեւ, որ Լվով քաղաքի առաջին պատմիչը՝ Բ. Զիմորովիչն է (1597 – 1677), որ, ինչպէս կը պնդեն շարք մը ուսումնասիրողներ, նոյնպէս հայկական ծագում ունեցած է։

Անոր աշխատասիրութիւնը, որ կը կոչուի «Լվով քաղաքի ժամանակագրութիւնը» փաստական հարուստ նիւթ կը պարունակէ Լվով քաղաքին եւ Լվով բնակող Հայերու մասին։

Այս փաստերը, ինչպէս նաեւ ուրիշ աղբիւրներէ քաղուած վկայութիւններ ցոյց կուտան թէ Հայերը ինչ մեծ եւ երախտաշատ դեր կատարած են Լվովի գիտութեան եւ մշակոյթի, այնպէս ալ ընդհանրապէս համաշխարհային մշակոյթի զարգացման պատմութեան մէջ։

Լվովի հայ բնակչութիւնը իր ազգային գիծերը մացուցած է քաղաքի հասարակական կեանքին մէջ։

Առաջին ձիարշաւները տեղի ունեցած են 1633ին եւ կազմակերպուած են Հայերու կողմէ Խոձինսկիի կամ Կոսախանչիկի գլխաւորութեամբ՝ Հայոց սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ շրջակայքը։

Հայերը Լվովի մէջ օժանդակած են Նախմատի, Շաչկիի եւ այլ խաղերու տարածումին։ Ուշադրութեան արժանի է նաեւ այն, որ Լվովի հայ հարուստներու հագուստը աչքի կը զարնէր իր բազմազանութեամբ եւ ճոխութեամբ։ Տղամարդոց ամենօրեայ հագուստներուն եւ զարդարութեան իրերուն՝ մէջ կարելի է տեսնել դրահներ կապոյտ վերնաշապիկի հետ, սադոյղակներ՝ կարմիր Թաւիշէ տաատով, տաճկական եւ իտալական սուլիչներ, կապարճներ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ կարելի է տեղաւորել 25–30 նետ, վարժական աղեղներ, խաղախական Թուր, որսորդական հրացաններ եւայլն։

Պէտք է նշել, թէ Լվովցի Հայերը երկար ժամանակով պահպանած են հագուստներու արեւելեան անունները։

ԺԸ. դարուն Ուկրանիայի մէջ մեծ տարածում ստացաւ արեւելեան մետաքսէ գօտին, որ կը կապէին հագուստին վրայէն։ Այդ գօտիներու առեւտրով կը զբաղէին հայ վաճառականներ, որոնցմէ յայտնի էին Նիկոնորովիչները, որոնք նոյնիսկ իրենց առեւտրական գործակալները ունէին Պոլսոյ մէջ։

Ցետագային Հայերը գօտի արտադրութեան գործարաններ հիմնեցին Պելոռուսիոյ եւ Ուկրանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։ Սկիզբները գործարաններուն մէջ աշխատող ջուլհակները Հայեր էին, որոնք իրենց հետ բերած էին արեւելեան հաստոցներ, սարքեր եւայլն։ Ըլլալով այդ արհեստանոցներուն հիմնադիրն ու ղեկավարները, Հայերը իրենք է որ կը կազմէին այդ գօտիներուն նախշերը, եւ այդ ձեւով Ուկրանիոյ մէջ արեւելեան մանածագործութեան արուեստի տարածիչները հանդիսացան։

Դժբախտաբար Ուկրանիա բնակող Հայերու կենցաղը մինչեւ այժմ շատ քիչ ուսումնասիրուած է, եւ այն հարուստ նիւթերը, որ պահպանուած են Լվովի ազգային կեդրոնական դիւանատունը, կը սպասեն իրենց ուսումնասիրողներուն։

Լաւ յիշողութիւններ պահպանած է Հայերու մասին ուկրանացի ժողովուրդը, քանի որ Հայերուն կողմէ հիմը դրըուած որբանոցներուն մէջ, հայ որբերուն հետ միասին կը պատսպարուէին նաեւ Ուկրանացի որբ երախաներ։ Օրինակ, Հայուհի Լիուբինա Անտոնովիչ 1855ին Ստանիսլաւի մէջ որբանոց մը կը հիմէ։ Գեւոր Ռոմաշկին, նոյնպէս Հայ, 1860–ին 4000 գլոտի կը յատկացնէ Լվովի որբանոցին, իսկ Տոմինիկ Բողտանովիչ 1862ին տասը հազար գլոտի կը նուիրէ Լվովի մօտ գտնուող Դուբլեանիի գիւղատնտեսական դպրոցի աշակերտներուն՝ Թոշակ սահմանելու համար։ Ուրիշ Հայ մը՝ Իգնատի Կշեգունովիչ 1864ին 800 գլոտի յատկացուց նոյն դպրոցի երկու աշակերտներու Թոշակ նշանակելու համար։

1856ին Կոլոմիյսկի Հայերը յատուկ ֆոնտ հաստատած էին օգնելու համար երկու հայ ուսանողներու։ Եթէ հայ Թեկնածու չգտնուէր, օտարները իրաւունք ունէին օգտուելու։

Ուկրանիոյ ժողովուրդը մեծ յարգանք ունի լեհ նշանաւոր երաժիշտ Ֆ. Շոփէնի օգնական, հայազգի երգահան Կ. Միկուլիի գործունէութեան նկատմամբ։ Կ. Միկուլի ծնած է 1821 Նոյեմբեր 20ին, Պուկովինայի Զերնովիցի քաղաքը։ 1839ին Վիէննայի մէջ կ'ուսանի բժշկութիւն եւ միաժամանակ երաժշտութիւն։ 1844ին Փարիզ կը մեկնի, ուր Շոփէնի ղեկավարութեամբ դաշնամուրի դասեր կ'առնէ, իսկ երաժշտութեան տեսութիւն՝ երաժշտագէտ Ռոպերի մօտ։ 1848ին կը վերադառնայ իր ծննդավայրը եւ իբրեւ երաժշտագէտ – դաշնակահար բազմաթիւ համերգներ կուտայ Եասի, Պուքրէշ, Քիշնեւ, Քիեւ, Լվով։ 1858 – 1887 Թըւականներուն կը ղեկավարէր Լվովի երաժիշտներու ընկերութիւնը։ Լվովի մէջ Կ. Միկուլի կը կազմակերպէ դաշնակահարներու դասատուն։ Գրած է բազմաթիւ մազուրկաներ, փոլոնեզներ, էթիւտներ, զանազան խմբերգներ եւայլն, մշակած է մօտ յիսուն ռումանական երգեր, որոնց մէջ նկատելի է Շոփէնի բարերար ազդեցութիւնը։ Ան հանդիսացած է Շոփէնի ստեղծագործութիւններուն առաջին եւ շատ յաջող խմբագիրն ու մեկնաբանողը։ Միկուլիի գործերը հրատարակուած են Լվով, Լայփցիկ, Վիէննա, Վարշաւա եւ այլուր։ Անոր քանի մը ձեռագիր եւ 17 տպագրուած ստեղծագործութիւնները կը պահուին Լվովի՝ Լիսինկոյի երաժշտանոցի գրադարանին մէջ եւ մէկ ձեռագիր մըն ալ՝ Լվովի պատմական Թանգարանը։

Կ. Միկուլին Թաղուած է Լվովի Հայոց եկեղեցիին բակը։ Անոր յիշատակին եկեղեցիի պատին փակցուած է մարմարէ յուշատախտակ, որուն վրայ քանդակուած է անոր դիմանկարը։ Նկարին տակ փորագրուած են հետեւեալ խօսքերը․«Ուսուցչին՝ Կ. Միկուլիին իր երախտագէտ աշակերտներէն»։

Մեզի շատ հաճելի եղաւ այն հանգամանքը, որ այժմ Հայաստանի մէջ հետաքրքրուիլ սկսած են Կ. Միկուլիի ստեղծագործական ժառանգութեամբ։ Շատ կարեւոր է, որ հայ երաժշտագէտները աւելի հանգամանօրէն զբաղին այդ հարցով, քանի որ Կ. Միկուլի իր երաժշտութեան մէջ օգտագործած է տեղացի Հայերու ժողովրդական մեղեդիները։

Այս ձեւով բոլոր այս փաստերը կը հաստատեն այն միտքը, թէ Արեւմտեան Ուկրանիայի մշակոյթի զարգացման գործին մէջ նշանակալից տեղ գրաւած են Հայերը։

ՆԱՏԵԺՏԱ ԿՐԻՎՈՆՈՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵՍԻԼ ՍՈՐԵԼԻ 87ԱՄԵԱԿԸ

Ֆրանսական բեմերու վերջին յիսուն տարիներու ամէնէն յայտնի դերասանուհին՝ Սեսիլ Սորել Թեւակոխած է իր 87 տարիները։

Մեծանուն դերասանուհին երեսուն երկար տարիներ եղած է միակ արժանաւոր մեկնաբանողը Մոլիէրի «Մարդատեաց»ին կանացի գլխաւոր դերին՝ Սելիմէնի եւ այդ հանգամանքով իրեն շնորհուած է «Ազգային Սելիմէն»ի պատուաբեր կոչումը։

Տարիներով մաս կազմած է Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանախումբին եւ հեռացած է միայն այն ժամանակ, երբ որոշած է Միւզիք Հոլի նուիրուիլ։

Արդարեւ, զգայացունց սկզբնաւորութիւն մը ունեցած է այդ ասպարէզին մէջ, առաջին անգամ երեւալով Քազինօ տը Փարիի բեմին վրայ։

Արտակարգօրէն սրամիտ եւ պատրաստաբան, Սեսիլ Սորել Քազինօ տը Փարիի ներկայացման վերջաւորութեան, երբ իբրեւ օրուան «աստղ»ը հանդիսաւորապէս իջած է Քազինօ տը Փարիի աւանդական սանդուխներէն, ժողովուրդին ծափերուն տարափին տակ, հետեւեալ խիստ յատկանշական եւ երկայրի արտայայտութիւնը ունեցած է, որ ցարդ մնացած է իբրեւ պատմական ասացուածք մը։

«L'ai-je bien descendue»?

Մեծանուն դերասանուհին իր բեմական ասպարէզի ընթացքին ներկայացած է հարիւրէ աւելի Թատերակներու հերոսուհիներուն տիպարներով։ Երկար տարիներ եղած է նաեւ Ֆրանսական Թատերական արուեստի դեսպանուհին օտար երկիրներու մէջ։

Ներկայիս, յոգնած ու պարտասած Սեսիլ Սորել իր հայեացքը դարձուցած է դէպի երկնային շնորհները, հրաժարելով բոլորովին աշխարհիկ պերճանքներէ։

Կ'ապրի առանձին, շրջապատուած ըսպիտակ պատերէ, մենաստանին մէջ Կոմս Սեկիւրի (իր ամուսնոյն) կալուածներուն։

Այդտեղ է, այդ կրօնաշունչ մթնոլորտին մէջ, շրջապատուած մտերիմներու նեղ շրջանակէ մը, «Ազգային Սելիմէն»ը առանց արտաքոյ կարգի պերճանքի, որոշած է ոգեկոչել իր 87 տարիներու յիշատակը։

Այդ ոգեկոչումի պահուն, երբ Սեսիլ Սորելի մտածումներու սպիտակ պաստառին վրայէն շարան շարան անցնին իր անցեալ փառքի օրերու պատկերները, այն խնկելի ու պաշտելի դէմքերը որոնց աշխատակցութեամբ տարիներով բարձր պահած է Ֆրանսական Թատրոնի դրօշը, հաւանաբար մեծանուն արուեստագիտուհին շրթները անզգալաբար մրմնջեն․

— «Աւա՜ղ փառացս անցաւորի»...

«ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ» ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովը, անցեալ տարուան Մարտի սկիզբը, կազմակերպած էր «Արտաւազդ Գույումճեան Թատերական մրցում» մը ինքնատիպ Թատերախաղերու համար, հայերէն եւ անգլերէն լեզուով։ Եւ ինչպէս յայտարարուած էր, իւրաքանչիւր բաժնի մէջ առաջին հանդիսացողին պիտի տրուէր 375 տոլարի մրցանակ մը եւ թէ՝ դատական կազմերը իրենց կը վերապահէին մրցանակ տալու կամ մերժելու իրաւունքը։

Արդ, մինչեւ մրցումին պայմանաժամը, 31 Դեկտեմբեր 1959, Ամերիկայէն եւ արտասահմանէն ստացուեցան քառասուն հայերէն եւ 11 անգլերէն լեզուով գրուած Թատերախաղեր, որոնք առ ի քննութիւն յանձնուեցան պատկան մարմիններու, անոնց հեղինակներուն ինքնութիւնը առանց յայտնելու։

Հայերէն բաժնի դատաւորներն էին Բենիամին Նուրիկեան, Սուրէն Մանուէլեան եւ Յակոբ Ասատուրեան, իսկ անգլերէն բաժնի դատաւորները՝ Նոնա Պալաքեան, Մարճըրի Յովսէփեան եւ Վահան Սինի։

Հայերէն բաժնի մէջ ներկայացուած ձեռագիրները քննելէ ետք, դատական կազմը որոշեց երկու մրցանակ տալ․ առաջին մրցանակին նշանակելով 250 տոլար եւ երկրորդ մրցանակին՝ 125 տոլար։ Ա. մրցանակը շահեցաւ Գրիգոր Վահան, Փարիզէն, իր «Մեր Կեանքը»ին (ողբերգութիւն, 4 արար) եւ Բ. մրցանակը՝ Արաքսի Օհանեան, Գահիրէէն, իր «Մա՞նչ Թէ Աղջիկ» (զաւեշտ, երեք արար) գործին համար։

Իսկ Անգլերէն բաժնի մէջ ներկայացուած ձեռագիրները քննելէ ետք, դատական կազմը որոշեց մրցանակ չտալ, անոնց մէջ արժանի գործ մը գտած չըլլալով։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Եւ դուք, Թոյլատո՞ւ եղաք... անըզգամներ... Վերակացուները գունատուեցին եւ միայն կարողացան ասել․

— Նրանք, տէր, փախել են գաղտագողի։

Իշխանը նայեց նրանց խստահայեաց, նայեց ոտից – գլուխ եւ գոռաց․

— Դուրս, ապիրատներ ...

Վերակացուները ոչ թէ դուրս ելան, այլ երկուսը միասին, մէկէն ծունկի եկան իշխանի առաջ։ Բայց Կամսարականը այս անգամ ոչ թէ խօսեց նրանց հետ, այլ իւրաքանչիւրին մի աքացի տալով՝ ինքը դուրս ելաւ սրահից, հրամայելով․

— Ամէնը կը յանձնէք նոր վերակացուի... Դուք այլեւս չէք։

Նոր նշանակուած կառավարիչները նոյնպէս չկարողացան անել այն, ինչ ցանկանում էր իշխանը, լուրեր էր առնում դարձեալ, թէ չինականները նորից լքում են իր կալուածները եւ խմբերով անցնում Կողովիտ՝ Արշակի նոր քաղաքը կամ Աւանը, ինչպէս կոչում էին ոմանք։

Նկատի առնելով այս ամէնը՝ իշխանը յատուկ սուրհանդակների միջոցով իր ամրոցը հրաւիրեց համախոհ նախարարներին՝ Թագաւորի վերջին հրովարտակի վրայ խորհելու, եւ գիտաւորեալ չէր յայտնել հրաւիրելու նպատակը, որովհետեւ կամենում էր նախ իմանալ, թէ ինչ է կատարւում նրանց կալուածներում, ինչ են խորհում նրանք, ապա, թէ ինչ կարելի է նախաձեռնել Թագաւորի դէմ ... Եւ այժմ ահա պարզուեց, որ ամէնքի կալուածից էլ չինականներ են փախչում այդ «անիծեալ քաղաքը» ու բոլորը դժգոհ են Թագաւորից, բայց Անգեղա իշխանիկը ...

Ահ, այդ իշխանիկը ...

Երկար խորհելով՝ Նար իշխանը գտնում էր, որ երիտասարդի մտքերը ոչ միայն տհաս են, այլեւ վտանգաւոր, ուստի եւ զղջում էր, որ հրաւիրել էր նրան ... Բայց միեւնոյն ժամանակ արդարացնում էր իրեն, թէ, անծանօթ լինելով նրան, առաջուց չէր կարող իմանալ, որ նա օտարոտի մտքերի տէր է եւ ոչ մի բանով չի յիշեցնում հօրը՝ հանգուցեալ Արտենին, որ չէր համակրում Արշակին։

Մտածում էր իշխանը դառնացած եւ շուտ – շուտ կրկնում․

— Վիժուկ եւ ոչ թէ իշխան։

Միւս կողմից Կամսարականին անհանգստացնում էր մի տագնապալի միտք, թէ ինչ աղէտաւոր բան կը լինի, եթէ այդ իշխանիկը իրենց՝ համախոհ նախարարների այս հանդիպումն ու զրոյցը հասցնի Թագաւորին։ Եւ դա նրան թւում էր ոչ անհաւանական եւ ոչ անսպասելի․ չէ՞ որ երիտասարդները միշտ երազում են ունենալ եւ դիրք, եւ անուն, եւ խտիր չեն դնում միջոցների մէջ դրանց հասնելու։ Այս իշխանիկն էլ ահա, մտածում էր Նար իշխանը, կը ցանկանայ հաճոյանալ Արշակին՝ նրա արքունիքում կամ բանակում պաշտօն ունենալու... Եւ նա կանի ամէն բան, եթէ չկանխես... Ոչ, չպէտք է թոյլ տալ այդ։ Երբեք։

Բաւական միջոց խորհելուց յետոյ Նար իշխանը քնեց, վերջապէս, եւ առաւօտը արթննալով սովորականից շուտ, որ հիւրերի հետ լինի... եւ հազիւ հագնուել էր՝ յայտնեցին, թէ Անգեղայ իշխանիկը նրա տեսութիւնն է խնդրում։

— Հրաւիրիր, — կարգադրեց նա սենեկապետին, կանգնելով սենեակի մէջտեղը՝ մռայլ դէմքին մեղմ արտայայտութիւն տուած։

Ներս մտաւ իշխանիկը ճանապարհորդական Թիկնոցով, Թուրը մէջքին կապած։

— Ներիր տէր իշխան, անժամանակ այցս,— ասաց նա շառագունելով։ — Եկայ մեկնելուց առաջ հրաժեշտ առնելու։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

կազմակերպութեան արգիլուած էր պարտականութիւնը կատարել :

3․— Կուսակալ եւ Քաղաքապետ Օրտ․ Փրոֆ․ Տոքթ․ Ֆահրետտին Քերիմ Կէօքայ միակ պաշտօնական անձնաւորութիւնն է որ իր պարտականութիւնը կատարած եւ այդ աղէտին արգելք ըլլալու համար գլուխը պատէ պատ զարկած է Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն ընթացքին :

Ա) Դէպքէն տասը օր առաջ կռահած է թէ կարգ մը նախանշաններ կան Կիպրոսի խնդրին առընչութեամբ, 26 Օգոստոս 1955ին գիր մը ուղած է Անգարա, կացութիւնը պարզած, բացատրած՝ այն հետեւանքները զորս կրնար ունենալ շարժում մը, այսպէսով թէ ուշադրութիւն հրաւիրած եւ թէ ուզած է որ միջոցներ ձեռք առնուին : Բայց պատասխան չէ ստացած դիմումին :

Բ) Օգոստոս 28ին դիմումը կրկնած, դարձեալ պատասխան չէ ստացած : 29 Օգոստոսին անգամ մը եւս դիմում կատարած է : Այս անգամ առ ի ձեւակերպութիւն պատասխան տրուած է «Հող մի ըներ, մենք պէտք եղածը կ'ընենք» ըսուած է իրեն :

Գ) Կուսակալը սով ալ չէ գոհացած, այս մասին խօսած է նաեւ Վարչապետ Մենտերէսի որ Պոլիս կը գտնուէր ու ջանացած է մատնանշել վտանգը : Մենտերէս սա ձեւով պատասխան մը տուած է իրեն․— «Աստուածդ սիրես Պարոն Կուսակալ, դուն ալ շատ իրարանցնող ես, հոգ մի ըներ, մենք պէտք եղածը կ'ընենք» :

(Շար․ 2)

Պ․ Խաչիկ Վարդանեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Խոսրով Թադէոսեան եւ զաւակները՝ Սուրէն ու Վերժին (Քոլոմպ) սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր թեւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խորթլեան, Շ․ Գարահիսար)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 10–ին, Մոնմորանսիի հիւանդանոցին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի ժամը 2ին, հաւաքուիլ Մոնմորանսիի հիւանդանոցը (Րիւ Պասըրոն) :

Կառ տիւ Նորէն, կառախումբ ժամը 12·30ին, դէպի Անկէն, ուրկէ օթօպիւս առնել եւ իջնել Րիւ տէ Պասըրոն :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ․ ԿԱՊ․ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ․ ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն․—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին :

ՊԼ․ ՕՏՏՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին :

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին :

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ․ Կ․ Խաչի Կեդր․ վարչութեան ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի : Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանթիէ : Ժամը 9–12 եւ 2–4 :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին :

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ․ Վ․ ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝

Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ․ Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտ :

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդարանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19 :

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ․ գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ :

Ազգ․ Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի հանգըրձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան : Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան :

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն․ Ֆր․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն․ Ֆր․	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն․ Ֆր․	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն․ Ֆր․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը, երկու սեռէ աշակերտներու համար, կը վերսկսի Չորեքշաբթի օր, 14 Սեպտեմբեր, ժամը 18ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս․ Թորոսեանի : Հայ ծնողքները կը յանձնարարուի օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները առաջնորդելով հետեւելու դասընթացքին : Արձանագրուելու համար դիմել դասերու օրերը, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ, ժամը 18ին :

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար :

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու :

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր․— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192 : Այլապէս, այցելուն ստէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի :

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին :

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստացի Տիկին Ովսաննա Կոչկարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Մեսիա Գաթրանճեանը, հօրը անունը Կարապետ, մօրը անունը Աղնիւ : Այս մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի մարդասիրաբար իմացնել հետեւեալ հասցէին․

DIKRAN DUMANIAN
Esrefefendi Sokak 54-3
PANGALTI, ISTANBUL (Turquie)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ․— Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար : Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի :

Հեռաձայն՝ 97-01-72 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ համով ընդեղէններով :

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք : Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք :

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիմա», «պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վապէռ», «լոնիյլ», չօքօլա, «նուազէթ», «լոգում», «սալըր», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարամա», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, ճեր– «քաշքավալ» պուլկարական, ճեր– մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», լահարխա, սումագ, թարամա, լաֆերտա, բաքլաւա, ֆատայիֆ, տեբեւ եւայլն :

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՏԻՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 15 SEPTEMBRE 1960

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8900 · 36EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4701

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

Կը ներկայացնենք 3րդ մասը գաղտնի տեղեկագրին որ 1955ին պատրաստուած է 6-7 Սեպտեմբերի դէպքերուն մասին: [illegible] տեղեկագիրը պատրաստողը կը [illegible] կուսակալ Կէօքայի հետ իր տե[illegible]ւթիւնը եւ իր եզրակացութիւնները [illegible] յանգած է կատարած քննութեան [illegible]:

Դ) Ահա այս մթնոլորտին եւ մտայնութեան մէջ է որ հասաւ Սեպտեմբեր 6ը: Մինչ այդ Դեմոկրատ կուսակցութեան պատրաստութիւններն ալ ամբողջացած էին: Սեպտեմբեր վեցի նախօրեակին, Աթաթիւրքին Սելանիկի տան մէջ [illegible] պայթած, դէպքը ռատիոյի միջոցաւ հաղորդուած էր հանրութեան: Ասկէ [illegible] «Իսթանպուլ Էքսփրէս» թերթը Սելանիկի ռումբի դէպքը ժողովուրդին տեղեկացուց երկրորդ տպագրութեամբ մը, [illegible], բորբոքեցնող ձեւով մը, այն [illegible] խոշոր տառերով՝ որոնք ցարդ միայն աֆիշներու մէջ կը գործածուէին: [illegible] այս Բ. տպագրութիւնը ազդանշանի [illegible] կատարեց շարժումի սկսելու համար:

Ե) Կուսակալը, որ այլեւս գործնապէս [illegible] յանդիման եկած էր ծանրակշիռ [illegible]անքի հետ, ապահովութեան կազմակերպութեան հրամայած է պարտականութիւնը կատարել շարժումը կանխելու համար, եւ ինք ալ, հակառակ անոր, որ [illegible] ուշ էր, պաշտօնին գլուխը մնալով [illegible]երուն առաջքն առնելու միջոցներուն [illegible]ած է: Բայց առաջին պահուն իսկ իր [illegible]անները անզօր դարձած էին: Որով[illegible] Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնը [illegible] կրցած գործադրել կուսակալին հրամանները: Ընդհակառակն, ապահովու[illegible] պաշտօնատարները սկսած էին ա[illegible] միթինկներուն:

Զ) Այդ միջոցին, Ներքին Նախարար [illegible] Կէտիկ եւ Ապահովութեան ընդհ. [illegible] Էթհէմ Եթքիներ կուսակալու[illegible] պաշտօնատան մէջ կը գտնուէին: [illegible] թէ կուսակալը աջ ու ձախ հր[illegible] կ՚արձակէր շարժումին արգելք [illegible] համար, նախարարը ըսած է.

— Ձգեցէք, Պարոն Կուսակալ, ասիկա [illegible] պոռթկում մըն է: Ժողովուրդը [illegible] ըսէ, թող թափէ իր մէջ կու[illegible] ոխը:

Հակառակ նախարարին արգելք ըլլալու [illegible] փորձին, կուսակալը գանց առած է [illegible]արին խօսքերը եւ ջանացած՝ կա[illegible] իր պարտականութիւնը, բայց իր [illegible] հանգամանքները անզօր [illegible] են նախարարին եւ Ապահովու[illegible] Ընդհ. Տնօրէնին ներհակ դիրքա[illegible] եւ գործունէութեան հետեւան[illegible]: (Ծան.— Պոլսոյ Ապահովութեան [illegible]ը ոչ միայն չէ անսացած կուսա[illegible] հրամաններուն, այլեւ գանոնք առ[illegible] համարելով՝ ուղղակի հրահանգ [illegible]ած է նախարարէն եւ այսպէսով՝ [illegible]ութեան կազմակերպութիւնը մի[illegible] է դէպքին):

Է) Կուսակալը, որ նախարարին, Ապա[illegible] Ընդհ. Տնօրէնին ու Պոլսոյ [illegible] Տնօրէնին ընթացքին [illegible] չէ կրցած իր հրամանները [illegible] տալ ապահովութեան կազմա[illegible]ութեան, շարժումը դէռ ազգային [illegible] մը հանգամանքը ստանալէ ա[illegible] իր օրինական իրաւասութիւնները [illegible] պարտականութեան հրաւի[illegible] է բանակը: Այս հրաւէրը ուղղուած [illegible] 18–19ի միջեւ: Բայց բանակը չէ [illegible] իսկոյն կատարել այն պարտակա[illegible] որ կ՚ուզուէր իրմէ: «Ծան.— [illegible] անշարժութիւնը երեք գանազան [illegible] կը կապուի:

1.— Այդ ժամուն, բանակի սպաները բաժնուած էին զօրանոցներէն, որով կարելի չէ եղած գտնել մէկը որ շարժման անցընէ զօրքը, 2.— Զօրավարները, շարժման անցնելու եւ ի հարկին կրակ բանալու համար Նախարարաց Խորհուրդէն որոշում ուզած են, եւ ասոր իբր պատճառ ցոյց տուած են հանգուցեալ Զօր. Մուսթաֆա Մուղլալըի դէպքը, 3. — Այն ազդակները, որոնք արգելք հանդիսացած են ապահովութեան կազմակերպութեան գործ տեսնելուն, զօրավարներն ալ մղած են ձգձգումի):

Ը) Այս նիւթական եւ բարոյական անչափելի աղէտին ի տես, որուն կ՚ենթարկուէին՝ դիտմամբ՝ երկիրն ու ազգը իշխանութեան կողմէ, կուսակալ Ֆահրէտտին Քերիմ Պէյ, որ զրկուած էր իր օրինական, ազգային եւ մարդկային պարտականութիւնը կատարելէ, երկրորդ օրը ըրած է իրեն վիճակող յարմարագոյն շարժումը. հրաժարականը տուած է: Եւ հրաժարականին մէջ որոշակի մատնանշած է հարկադրիչ պատճառները: Բայց իշխանութեան գլուխը գտնուող մեծերը, որոնք իրենց գործած ոճիրին հոյակապ մեծութեան, ներսը եւ դուրսը յառաջ բերած չանթահարիչ ազդեցութեան առջեւ շուարած մնացած սարսափի մատնուած էին, բոլորովին իրար անցած են Կուսակալին հրաժարականէն՝ որ տեսակ մը բողոքի հանգամանք կը կրէր, ու շատ ջանք թափած են որպէսզի ետ առնել տան հրաժարականը: Ֆ. Քերիմ Պէյ հրաժարականը ետ առնելու անձնազոհութիւնը ցոյց տուած է խորհելով որ կրնայ մեղմացընել — ինչքան ալ չնչին ըլլայ այդ մեղմացումը — արտասահմանի մէջ գործած ազդեցութիւնները: (Ծան.— Ըստ իս, կուսակալին հրաժարման մէջ վերի նկատումին վրայ պէտք է աւելցնել հետեւեալ պատճառները. անոնք որ իրենց ձեռքը կը պահեն իշխանութիւնը, խիղճէ բարոյականէ, առաքինութենէ զուրկ մարդիկ են: Ցարդ բազմաթիւ օրինակներով տեսանք այս պարագան: Եթէ կուսակալը հրաժարականը ետ չառնէր, կրնային զինք դժուարին դիրքի մատնել չինծու փաստերով, կրնային նոյնիսկ ջանալ գուցէ բանի խլել իր ձեռք գտնուող թղթածրարները: Ֆահրէտտին Քերիմ Պէյը կը զրկուէր իր կացութիւնը ընդունիլ տալու հնարաւորութենէն՝ մնացեալ չահագրգռուողներուն մօտ որոնք իշխանութեան ճնշումին տակ կը գտնուին, ու այսպէսով անձնապէս շատ դժուարին դիրքի կը մատնուէր: Որով, հաստատ համոզում ունիմ թէ ան՝ իր հրաժարումը վերապահած է այնպիսի օրուան մը երբ աւելի լաւ պիտի բանին իրաւական սկզբունքները):

(Շար. 3)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐԸ ՆՈՐԷՆ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՆ Է

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ

ՄԱԿի հրամանատարութիւնը որոշեց պարպել՝ Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը, որ այսուհետեւ «բաց պիտի ըլլայ բոլորին առջեւ անխտիր»: Վարչապետ Իլէոյի տեղեկատուութեան նախարարը՝ Պոլիքանկօ խումբ մը զինուորներով ձայնասփիւռի կայանը փութացած է անմիջապէս եւ ժողովուրդին ուղղուած ճառ մը խօսած է.— «Կը փափաքինք միացեալ եւ զօրաւոր Քոնկօ մը ունենալ: Կ՚ընդունինք խափշիկ թէ ճերմակ բարի տրամադրութիւնով եղած որեւէ աջակցութիւն»: Այս առթիւ յայտարարած է նաեւ, թէ պաշտօնանկ Լումումպայի համար ձերբակալութեան հրամանագիր հանուած է: Նախկին վարչապետը, ըստ Պոլիքանկոյի, «պիտի դատուի շատ շուտով եւ արդար ու օրինաւոր միջոցներով»: Իր ճառի ընթացքին տեղեկատուութեան նախարարը դիտել տուած է, թէ սարսափի վարչակարգը վերջ գտած է քանի որ ՄԱԿի հաւանութիւնը ստացած օրինաւոր կառավարութիւն մը գոյութիւն ունի, ներկայիս:

Քազավուպուի հաւատարիմ զինուորները դիրք գրաւած են ձայնասփիւռի կայանին մօտ: Միւս կողմէ սակայն, Լումումպա ձեռքերը ծալած չէ նստած: Ամէն միջոց ի գործ կը դնէ իր դիրքը ամրապնդելու համար: Խորհրդարանը իր հրաւէրով վերստին հաւաքուած եւ 25ի դէմ 88 ձայնով բացառիկ իրաւասութիւններ շնորհած է Լումումպայի: Այս որոշումը տրուած է թէեւ ներկայ անդամներու թիւը մեծամասնութիւն չէր կազմեր: Խորհրդարանը անգամ մը եւս պիտի հաւաքուի քննելու եւ վերամշակելու համար Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերը: Ներկայ սահմանադրութեամբ հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի պաշտօնանկ ընելու ոեւէ նախարար: Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Լումումպա կ՚ուզէ փոխել տալ սահմանադրութեան այս կէտը: Պաշտօնանկ վարչապետը հեռագիրներ ղրկած է՝ Համըրշըլտի, Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին եւ Ափրիկէ – Ասիա խմբակցութեան: Կը պահանջէ քան օգնաւ իրենց անձնակազմով. մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք եւ վերջապէս զօրաւոր ձայնասփիւռի կայան մը: Եւ վերջացուցած է սպառնալիքով մը.— «Եթէ մերժուիմ, պիտի ստիպուիմ ուրիշ տեղ դիմել»:

Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ առաջարկին վրայ, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ տեղի պիտի ունենար, Զորեքշաբթի: ՄԱԿի Խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին իր նամակին մէջ դիտել տուած է, թէ Քոնկոյի կացութիւնը «վատթարանալու վրայ է ժամ առ ժամ» եւ անմիջական կարգադրութեան կը կարօտի: Զորին քննադատած է ՄԱԿի Քոնկոյի քաղաքականութիւնը. «ՄԱԿի գրօշին ներքեւ, գաղթատէրեր կ՚աշխատին խափանել Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները»: Զօմպէ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ «ազգային խորհրդաժողով մը» գումարելու կողմնակից է:

Նքրումա Համըրշըլտի նամակ մը ղրկած է ուր դիտել կուտայ.— «Եթէ Լումումպա չկարենայ օգտագործել Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռի կայանը» Ղանա ետ պիտի կանչէ ՄԱԿի տրամադրութեան տակ դրած իր ուժերը: Կրնայ պատահիլ որ Ղանայի 2412 զինուորները Լումումպայի տրամադրութեան ներքեւ դրուին: Խրուշչեւ «Տէյլի Էքսփրէս» թղթակցին յայտարարած է.— «Ինչ կը վերաբերի մեզի, Լումումպայի զօրավիգ պիտի կանգնինք, ամէն միջոցներով»:

Ամէն պարագայի մէջ, Քոնկոյի «տէրը» ամէն ժամ կը փոխուի, մերթ Քազավուպուին է, մերթ Լումումպան, թերթը մամուլի տրուած պահուն Լումումպան էր:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 18ին, Օռլիի օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որուն կ՚ընկերանան Վրաստանի Առաջնորդ՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Տէր Ստեփանեան, պաւազանակիր՝ Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեան եւ քարտուղար՝ Պ. Հայկ Առաքելեան:

Կաթողիկոսը դիմաւորելու եկած էին Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. իր շուրջն ունենալով Գիւտ Վարդապետ Նագաշեան եւ Տէսինի հոգեւոր հովիւը, ինչպէս նաեւ Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահը եւ անդամները, Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետը՝ Ադամեան Վրդ., Ցուցաստանի Կաթողիկէ Ժողովրդապետը՝ Յովհ. Վ. Գույումճեան, Ս. Խաչ Ընկերակցութեան կողմէ Պ. Մակարեան, բողոքական համայնքին կողմէ՝ Վերապատուելի Սիսլեան, ֆրանսական արտաքին նախարարութեան փրոթոքոլի պետը, Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան եւ ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչներ, Փարիզահայ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ ազգայիններ:

Կաթողիկոսը որ չորս ամիս է շրջապտոյտ մը կը կատարէ Հիւսիս. եւ Հարաւային Ամերիկաներու մէջ, Փարիզ հասաւ Լիզպոնայէն, ուր մնացած է չորս օր, դէպի էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ: Օդանաւէն իջնելէն ետք, Հայրապետը քանի մը խօսք ըրաւ ներկաներուն յայտնելով իր գոհունակութիւնը կրկին անգամ Փարիզ գտնուելուն համար եւ Մայր – Աթոռի օրհնութիւնը տուաւ ներկայ ժողովուրդին: Օդէն ետքը, բազմաթիւ հայենակիցներ հաւաքուած էին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր Կաթողիկոսը առաջնորդուեցաւ:

Ներկայ էին Գերապայծառ Ամատունի եւ Սեւրի Մխիթարեան Հայրերը: Հոն եւս, Հայրապետը իր օրհնութիւնը տուաւ եւ յայտնեց թէ շատ գոհ մնացած է իր շրջապտոյտէն, որովհետեւ իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ դիտած է թէ հայ ժողովուրդը ամուր պահած է իր հաւատքը:

Կաթողիկոսը Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր եւ ներկայ պիտի ըլլայ կարգ մը պաշտօնական ընդունելութեանց, որոնց առաջինը տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ իրիկուն Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ, Փավիյոն տ՚Արմընօնվիլ: Հաւանական է նաեւ որ Հայրապետը ընդունուի արտաքին նախարարութեան կողմէ:

Կիրակի առաւօտ Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ Փարիզի Ս.Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Երեքշաբթի օրՌօքքանթինայի ամառնային դղեակը գացած է, Հռոմէն 70 քիլոմեթր: Առաջին անգամն է 1870էն ի վեր որ Պապ մը այնքան հեռաւոր տեղ մը կ՚երթայ, ցարդ Վատիկանէն միայն մինչեւ Հռոմ կամ Քասթելկանտոլֆո կրնային երթալ եւ Յովհաննէս ԻԳ. ալ երբեք այդ սահմանը չէր անցած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն ալժերական քաղաքականութիւնը քննած է: Բանաձեւով մը կը շեշտէ, թէ ինչ ալ ըլլայ Էֆ Էլ Էնի պատասխանատուութիւնը, տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը 1) Կը շարունակէ ուշացնել կռիւներու դադրեցումը: 2) Կը ցնցէ Հասարակապետութիւնը եւ վերջապէս Ֆրանսա նեղ եւ դժուար կացութեան կը մատնուի միջազգային գետնի վրայ: Ցարդ ընկերվարական կուսակցութիւնը դէմ էր տը Կոլի ելմտական, ընկերային, տնտեսական քաղաքականութեան, տարակարծիք էր անոր Ատլանտեան եւ եւրոպական տեսակէտներուն, բայց համաձայն էր ալժերական քաղաքականութեան: Սեպտեմբեր 5ի, մամուլի ասուլիսէն ետք ընկերվարական կուսակցութեան բոլորովին ընդդիմադիր կը դառնայ:

ՍԻՐՈՅ ԱՆՆՄԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

Պատահմամբ ձեռքս ընկաւ Թիֆլիզի եւ Երեւանի համալսարանների Պրոֆ. Լեւոն Մելիքսեդբէկի «Սայեաթ – Նովա»ն, ուր բանասիրական մանրամասն քննութեան է ենթարկւում մեծ աշուղի մահուան պարագաները եւ սրբագրւում է ցարդ գոյութիւն ունեցող կարծիքները՝ Սայեաթ – Նովայի մահուան տարեթուի մասին: Հաղբատի վանական ցուցակները խղճամտօրէն քննելով, Պրոֆ. Մելիքսեդբէկը պարզում է, որ Սայեաթ–Նովան ոչ թէ սպաննուել է՝ 1795ին, Աղա Մահմեա Խանի Թիֆլիզի արշաւանքի օրերին, այլ բնական մահով վախճանուել է 1801ին, Հաղբատի վանքում, եւ թաղուել է վանքի Ս. Համազասպ եկեղեցու գաւթում, այլեւս ոչ որպէս աշուղ Սայեաթ – Նովա, այլ որպէս վանական՝ Տէր Ղազար, ինչպէս պատմութիւնն է ասում:

Պատմութեանը յայտնի են Սայեաթ – Նովայի ծագման եւ մահուան շուրջ եղած պղտամիջեան եւ բանասիրական ծանօթ եւ անհամ վէճերը, մինչեւ որ վերջապէս Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի ուսուցչապետ՝ Գէորգ Ախվերդեանը, Սայեաթ – Նովայի թոռների մօտ գտնում է աշուղի երգերի բնագիր դավթարը եւ ղալամը ու 1852ին, առաջին անգամ լինելով հրապարակում է իր մի ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը՝ Սայաթ – Նովայի երգերի մասին, Թիֆլիզի ժողովրդական բարբառի քննութեամբ հանդերձ:

Այնուհետեւ, Գարեգին Լեւոնեանը, Գէորգ Ասատուրը եւ ուրիշներ նոյնութեամբ կրկնում են Ախվերդեանին, աշուղի մահուան թիւը նշանակելով՝ 1795, եւ իբր թէ թաղուած լինէր Թիֆլիզի Ս. Գէորգ եկեղեցու հիւսիսային դրան առջեւ, ուր աշուղի «կարծեցեալ» մահուան 120ամեակին, Թիֆլիզի Հայ Գրողների Միութիւնը, Յովհաննէս Թումանեանի եւ Հայ ծագումով՝ վրաց բանաստեղծ Գրեւլաշուելու նախաձեռնութեամբ, մի յուշարձան կանգնեցրեց Սայեաթ – Նովայի յիշատակին: Այսքանը միայն Պրոֆ. Լեւոն Մելիքսեդբէկի՝ փաստացի եւ նոր լուսաբանութեան առթիւ:

Բայց մեր նիւթը Սայաթ – Նովայի մահուան տարեթուի ճշդումը կամ սրբագրութիւնը չէր, այլ սիրոյ աննման երգիչ աշուղ Սայաթ – Նովան:

18րդ դարից մինչեւ այսօր, ամբողջ կովկասեան գրականութեանց մէջ, ոչ ոք կարողացել է գերազանցել՝ գոզալների եւ մէճլիսների աննման բլբուլը: Դեռ այսօր ոչ ոք կարողացել է երգել սիրոյ կատարեալ յաւերժութիւնը այնպէս, ինչպէս երգեց Մեծ Աշուղը:

Աշուղի երգերի վառ փունջը իր անհատական Սէրն է, իրական եւ գերբնական զօրութեան վսեմութեամբ օժտուած: Աշուղի նուրբ սիրտը տակնուվրայ է լինում, իր գոզալի երկնային տեսքի առաջ, նա այրւում է իր սիրոյ կրակի մէջ, փառաբանութիւններ շռայլելով սիրուհու հասցէին:

Բարդ են Սայեաթ – Նովայի «Կըբակ ծովէն» առած երգերը, բարդ, ոչ միայն այլալեզուութեան կամ լեզուախառնութեան համար, այլ բարդ են իրենց ներքին քնարական կառոյցով, ուր անվերջ կանչերն ու հառաչանքները, յուզումներն ու պատկերները այլաբանական հազար ու մի տեսք առած, իրենց ահեղ ալեկոծութեան մէջ փորձում են խեղդել անբախտ աշուղի սիրուց խորտակուած հոգին:

Սազով, ճեամանչայով երգասաց աշուղը, չար աշխարհի դաժանութիւններից զառնացած, յաճախ դիմում է Արարչին՝ պաշտպանութիւն եւ արեւշատութիւն աղերսելով, իր՝ գոզալին եւ զըրչին:

Սակայն, ո՞վ է Սայեաթ – Նովայի աննման Գոզալը (Գեղուհի), մի զուցէ Վիրաց Թագուհի՞ն: Ո՞վ է վերջապէս այն երկնաճեմ էակը, որ օր ու գիշեր հալւում, մաշում է աշուղի հոգին:

Պատմութիւնը մեզ մի որոշ բան չի ասում, իր երգերի դավթարի մէջ գոզալի անունը չկայ, բայց իր ամէն տաղի, ամէն տողի, ամէն գեղումի սիրոյ հառաչի մէջ «Խաս ու Զմրուխտ» անգին քարերով, հրաշալի քանդակուած է իր Գոզալի պատկերը, այնքան հրոտ, այնքան կենդանի, որ մարդուս ակամայ թուած է, թէ աշուղը իր երգերի կանչերի մէջ, անվերջ յիշում է իր Գոզալի անունը: Դիցուք թէ գիտենք Գոզալի անունը, դիցուք թէ Վիրաց Թագուհին է աշուղի գաղտնի սիրոյ գեղուհին, բայց նոյնիսկ այս դէպքում, ոչինչ փոխւում, ոչինչ աւելանում է Սայեաթ – Նովայի քնարական բուռն երգերի վեհութեան մէջ:

Թերեւս այս գաղտնի ուժն է, որ աշուղի երգերը, իր՝ «Ես»ից հեռանալով, շատ շուտով դառնում են հազար հազարաւորների սիրային սեփականութիւնը:

Իր պարսկերէն, վրացերէն եւ հայերէն երգերում, աշուղական ընդունուած սովորութեամբ, Սայեաթ – Նովան մէկ անգամից աւելի յիշում է իր հայկական ծագումը, բայց ոչ մի երգի մէջ, ոչ մի լեզուով, նա չի յիշում իր Գոզալի անունը, ո՞ւր է գաղտնիքը:

Նա, որ արար – աշխարհին սազով ու տազով փառաբանում է իր Գոզալին, նա, որ խրաքանչիւր իր մի յօյզը, զգացումը, երազն ու տենչանքը պատմում է արքունիքում, զլանում է տալ իր սիրուհու անունը:

Սայեաթ – Նովայի գաղտնի սէրը՝ նըմանութեան զարմանալի մտերիմ գծեր ունի, ծագումով հայ, Վրաց բանաստեղծ Շոթա Ռուստավելիի սիրոյ հետ: Երկուսն էլ Հայ, երկուսն էլ արքունական բանաստեղծ, մէկը՝ գրչով, միւսը՝ սազով: Ինչպէս Սայեաթ – Նովան, Ռուստավելին նոյնպէս իր «Ընձենաւոր»ի մէջ չի յիշում իր գեղուհու անունը, թէեւ Վրաց աղբիւրները ասում են, թէ այդ գեղուհին ինքը Թամարա Թագուհին է, որին բանաստեղծը ձօնում է իր հերոսական պոէմը, որի 700 տողնոց երկար առաջաբանութեան մէջ, անվերջ հիացումի գեղումներ է շռայլել Թագուհու հասցէին:

Ռուստավելիի եւ Սայեաթ – Նովայի սիրոյ ներքին նմանութիւնները զիպուածական չեն, այլ կապուած արքունական բարքերի խստութեան հետ, այն որ ոչ-արքայական ծագումով մէկը, թէկուզ լինի պալատական բանաստեղծ, աշուղ կամ մի այլ ոք, չի կարող տիրանալ Թագուհու սրտին:

Արդարեւ, տարբեր ժամանակում, տարբեր պայմաններում նոյնն են եղել՝ Սայեաթ – Նովայի սիրոյ գաղտնիքի պատմական հիմերը:

Ս. ՍԱՀԱՌՈՒՆԻ

ՍԵՒԱՆԻ ՋՈՒՐԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ծովուն մակերեսէն մօտ երկու հազար մեթր բարձր, շրջապատուած Արեգունի, Շահտաղի, Վարդենեաի եւ Գեղմաղանի լեռնաշղթաներով, որոնք մեծ հռչակ բացած են Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն մէջ իրենց անփոխարինելի արօտավայրերով, կը ծփան Սեւանի կապուտակ ջուրերը:

Հեռաւոր եւ մօտակայ լեռներէն մօտ երեսուն գետակներ կուգան կը թափին Սեւանայ լիճը: Ամենամեծը Գաւառ գետն է: Իջնելով Գեղմաղանի կեդրոնէն, ան իր վճիտ եւ սառնորակ ջուրերը Սեւանին կը յանձնէ Նորադուզ գիւղին մօտերը, ճիշդ այնտեղ, ուր երկու հանդիպակաց հրուանդաններ՝ Նորադուզ եւ Արտանիշ լիճը կը բաժնեն երկու անհաւասար մասերու, հիւսիս – արեւմտեան, որ կը կոչուի Փոքր Սեւան, եւ հարաւ – արեւելեան, որ կը կոչուի Մեծ Սեւան:

Սեւանի բնական ջրամբարը երբեք չէ օգտագործուած շրջակայ տարածութիւնները ոռոգելու համար: Սեւանի աւազանին մէջ կատարուած հնագիտական պեղումները ոչ մէկ ջրանցքի կամ առուի հետք ցոյց կուտան: Մեր հին պատմիչները ձկնորսութեան մասին կը խօսին միայն: Կը յիշատակեն «սրավար թիակօք յառաջացող լաստեր եւ նաւակներ», որոնք կ'երթեւեկէին լիճին վրայ:

Սեւանի ջուրերը չէին ոռոգեր շրջակայ դաշտերը, որովհետեւ աւելի բարձր են, բայց լիճէն սկիզբ առնող Հրազդանը կ'ոռոգէր ցանքեր եւ այգիներ: Ցետագային յատուկ ուսումնասիրութեամբ՝ ջուրերը օգտագործելու նախագիծ մը մշակուեցաւ: Այս ուղղութեամբ Հրազդանի վրայ շինուեցան՝ Քանաքեռի, Սեւանի, Գիւմուշի, Արգնիի եւ վերջերս ալ Աթարբեկեանի ելեկտրակայանները: Այս տարի շահագործման պիտի յանձնուի ելեկտրակայաններու վերջինը՝ Երեւանի ելեկտրակայանը:

Շնորհիւ Սեւան – Հրազդան, ինչպէս նաեւ միւս ելեկտրակայաններուն, Հայաստանի արտադրած ելեկտրական ուժը, բաղդատաբար 1920ին, անհամեմատ բազմապատկուած է: 1920ին, այսինքն 40 տարի առաջ, Հայաստանի մէկ ժամուան արտադրած ելեկտրական ուժը (մէկ միլիոն քիլովաթ) այսօր կը ստացուի մէկ ժամուան մէջ, այն ալ միայն Գիւմուշի ելեկտրակայանէն:

Ելեկտրակայանները բանեցնելէ պատ, Հրազդան իր ջուրը առատօրէն կը բաժնէ Արարատեան դաշտի գիւղերուն եւ քաղաքներուն: Տասնեակ հազարաւոր հեկտարներ կ'ոռոգուին շնորհիւ Կոտայքի, Ներքին Հրազդանի, Սթալինի, Արզնի-Շամիրամի ջրանցքներուն եւ անոնց ճիւղաւորումներուն: Խաղողի եւ պտուղներու լայնատարած այգիներ փարթամօրէն կը ծաղկին երբեմնի անջրդի հողերուն վրայ:

Ելեկտրականութեան եւ ոռոգման համար որոշ քանակութեամբ ջուր օգտագործուած է ու այսօր իսկ պատճառով Սեւանի մակարդակը իր բնական դիրքէն իջած նուազած է:

— Պիտի շարունակե՞ն Սեւանի մակարդակը իջեցնել, թէ ելեկտրականութեան եւ ոռոգման համար տարբեր միջոցներ կան:

Այս տեսակ հարցում ուղղեցինք Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ելեկտրական ուժի արտադրութեան հիմնարկութեան տնօրէն՝ փրոֆ. Ա. Անանեանի:

— Այժմ դրութիւնը հիմնապէս փոխ-

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ - ՎՐՈՅՐ

Բացի շնորհալի, գեղարուեստական խաղից՝ հայ լեզուն հնչում էր բեմից մի բոլորովին անծանօթ քաղցրութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ. նա դիթում էր լսելիքը, նա իբրեւ կակղեցուցիչ սպեղանի՝ թափւում էր մայրենի լեզուի համար անտարբեր սրտերի վրայ եւ նրանց փափկացնում: Հասարակութիւնը այդ գիշեր դուրս եկաւ թատրոնից բոլորովին կախարդուած: Այդ օրուանից հասարակութեան կարծիքը դէպի հայ թատրոնը բոլորովին բարեփոխուած էր» («Կենսագրութիւն Ադամեանի», Հ. Վ. Հացունի):

Արամ Վրոյր մտերիմն է եղած Պետրոս Ադամեանի: Այս վերջինը, իր կարգին, մեծ հիացում եւ սէր է տածած դէպի տաղանդաւոր դերասանը: Ադամեանի հիւանդութեան ամէնէն դժնդակ պահերուն Արամ Վրոյր գտնուած է անոր կողքին, միշտ պատրաստ խրախուսելու եւ քաջալերելու համար զինքը:

Երբ անողոք կոկորդային հիւանդութիւնը կը սպառնայ վերջնականապէս զրկել հայ բեմը տիտանը Զմիւռնիոյ մէջ տրուած «Քին»ի ներկայացման պահուն, Արամ Վրոյր հոն ներկայ է եղած եւ ահա թէ ինչպէս, ինչ սրտառուչ ոճով մը թուղթին է յանձնած իր յուշերը.—

«... Փոխանակ մշակուած, ներդաշնակ ձայնի, լսւում էր խուլ հնչիւններ: Այդ երեկոյեան նման ձախորդ խաղ առաջին անգամ էր տեսնում որ Ադամեան խաղաց: Իջաւ վարագոյրը. Ադամեան յուսահատած դէն շպրտեց սուրը, որով սպառնում էր Մէնվէլին, գլուխը սկսեց խփել պատերին եւ փետել մազերը... Երբ հանդարտեցնելու համար մտայ իր սենեակը, ընկաւ կրծքիս վրայ, լալիս էր բարձրաձայն եւ կրկնում. «Եղբայր Վրոյր, ի՞նչ պիտի ընեմ ես, ի՞նչ պիտի լինի իմ պատիւս, իմ անունս, իմ ապրուստս...»: («Կենսագրութիւն Ադամեանի», Հ. Վ. Հացունի):

Այս տողերը ցոյց կուտան այն անսահման յարգանքը, սէրը եւ գուրգուրանքը զորս Արամ Վրոյր ունէր հանճարեղ Ադամեանին հանդէպ: Եւ սակայն, այս տողերը նոյնպէս կ'ապացուցանեն որ Ադամեան իր կարգին կը յարգէր ու կը սիրէր Արամ Վրոյրը, իրենց մտերմութեան մէջ զայն կոչելով եղբայր Վրոյր: Պատիւ մը որ Ադամեան իր բովանդակ կեանքին մէջ շատ քիչերուն էր շնորհած:

Արեւելահայ բեմը ունեցած է բազմաթիւ տաղանդաւոր կատակերգակ դերասաններ, եւ սակայն անոնցմէ ոչ մէկը կարողացած է ըլլալ այնքան ինքնատիպ, այնքան ինքնուրոյն, որքան Արամ Վրոյրը:

Իր մշակուած միտքը, իր ընդարձակ ծանօթութիւնը միջազգային օտար թատերական գրականութեան վերաբերմամբ, ամէն անգամ ալ իրեն լայն առիթ են ընծայած ներմուծելու նոր ինքնատիպ յղացումներ իր մարմնաւորած բոլոր դերերուն մէջ:

Արամ Վրոյր առաջին ստեղծագործողն է եղած անմահ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ին եւ հակառակ այն իրողութեան որ բազմաթիւ մեծամեծ հայ դերասաններ ստեղծագործած են այն տիպարը, եւ սակայն ոչ ոք կարողացած է հասնել այն բարձրութեան ուր հասած է Արամ Վրոյր այդ դերով:

Իր բազմաթիւ դերերէն կարելի է յիշատակել «Մեծապատիւ Մուրացկաննե-ր»ու մէջ Աբիսողոմ Աղան, «Արցունքի Հովիտ»ին մէջ Ռէօ Մընոն, Իպսէնի «Ուրուականներ»ու մէջ՝ բժիշկը, «Ղարաբաղի Աստղագէտը»ի մէջ աստղագէտը, «Դաւաճանութիւն»ի մէջ Սիւլէյման Խանը, «Քին»ի մէջ Սալոմոնը, եւ մանաւանդ Մոլիէռի «Ագահ»ըին մէջ Հարբակոնը, որ մնացած է ու պիտի մնայ անմրցելի:

×

Իբրեւ մարդ, ամբասիր կեանք մը՛ն է ապրած Արամ Վրոյր:

Ծայրայեղօրէն բարի, ընկերասէր, մարդասէր ու հեզահամբոյր, Արամ Վրոյր հեռու մնացած է դաւերէ ու սանդրանքներէ:

Ընտանիքի պատուական հայր, միշտ հոգածու է եղած իր շուրջիններուն վերաբերմամբ եւ հասցուցած է իր անունին արժանի զաւակներ:

Անոնցմէ մէկուն՝ Արտաշէս Վրոյրին, բախտը ունեցած եմ ծանօթանալ 1922ին, Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին՝ Սոֆիայի մէջ:

Այդ թուականին հոն կը գործէր Կովկասահայ Տրամ – Օփերեթային խումբը, ղեկավարութեամբ հանդուցեալ դերասան Ց. Ղազարեանի (Ղազօ):

Նոյն այդ խումբին մաս կը կազմէինք ես եւ Արտաշէս Վրոյրը եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին մեր երկուքին մէջ հաստատուեցաւ մտերմիկ կապ մը:

Երկու Արդաշէններս անբաժան էինք իրարմէ: Մեր խօսակցութեանց նիւթը առհասարակ կը դառնար արուեստի մասին եւ ինծի համար անսահման հաճոյք էր լսել Արտաշէս Վրոյրը այդ նիւթերուն շուրջ:

Իր հօրը նման նրբաճաշակ արուեստագէտ, պատրաստուած մտաւորական, կրտսեր Վրոյրը ընդունակ էր առաջին առթիւ իսկ գրաւել իր խօսակիցներուն անսահման համակրանքը:

Եւ սակայն, երբ խօսակցութիւնը կը դառնար Կովկասահայ թատրոնի մասին, երբ Արտաշէսը կ'ոգեկոչէր յիշատակները հայ թատրոնի վեթերաններուն՝ եւ երբ կարգը կը հասնէր իր հօրը, այն ժամանակ իր դէմքը կը ճառագայթէր եւ այդ ճառագայթներուն ընդմէջէն ակնյայտնի կերպով կարտացոլար պաշտամունքի եւ հիացումի զգացումը զորս երախտապէտ զաւակը ունէր իր արժանաւոր հօրը հանդէպ:

Կը պատմէր իր պաշտելի հայրիկին մարդկային բարեմասնութիւններուն մասին, համեմելով այդ բոլորը զանազան ու զարմանազան անէքտոտային դրուագներով, որոնց մէջէն միշտ պայծառօրէն կ'երեւէր բարի ու ազնիւ արուեստագէտին՝ Արամ Վրոյրի պատկերը:

Արտաշէս Վրոյր Պուլկարիայէն մեկնեցաւ ներգաղթի կարաւանով մը վերադարձաւ եւ հայրենիք: Հաստատուեցաւ Երեւան եւ երկար ժամանակ աշխատեցաւ հնախուզական կազմակերպութեանց մէջ, իբրեւ լուսանկարիչ, ճիշդ իր հօրկանը նման:

Եւ այսօր, չորս տասնեակ տարիներ են կ'ոսահած գրեթէ այդ օրերէն եւ երբ կ'ոգեկոչեմ յիշատակը մեծանուն դերասան-արժէքաւոր մտաւորական Արամ Վրոյրին, մտածումս անխուսափելիօրէն կ'երթայ նաեւ իր զաւկին Արտաշէսին:

Արամ Վրոյր իր պարտքը իր ժողովուրդին լայնօրէն վճարելէ ետք, մահացած է Թիֆլիզի մէջ ու թաղուած հոն:

Կը սիրեմ յուսալ որ Արտաշէսը կ'ապրի դեռ, անշէջ պահելու համար իր պանծալի հօր անունը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ուած է — կը պատասխանէ հայ գիտնա - կանը — նոր աղբիւրներ եւ նոր հնարաւո-րութիւններ կան :

— Որո՞նք են այդ հնարաւորութիւն - ները :

— Պիտի առեղծուին ջերմային ելեկ - տրակայաններ Երեւանի, Կիրովականի եւ Հրազդանի մէջ. միաժամանակ Զանգե - զուրի Որոտան գետին վրայ նոր ելեկ - տրակայան մը պիտի շինուի (Տաթեւի ելեկտրականութիւն) : Անկէ զատ Անդր - կովկասի ելեկտրական միացեալ ցանցե - րէն Հայաստանի բաժին պիտի իյնայ կա-րեւոր քանակութեամբ ելեկտրականու - թիւն : Այս ձեւով Սեւան - Հրազդան ջըր-վէժի ելեկտրակայանները, որոնք մինչեւ այսօր ելեկտրականութեան հիմնական աղբիւրները կը նկատուին, պիտի սահ - մանափակուին : Ջրվէժի նշանակութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ նախա - տեսուած է Եղեգնաձորի Արփայ գետին ջուրերը դէպի Սեւան ուղղել : Այս նպա-տակով մեծ երկարութեամբ փապուղիներ պիտի շինուին :

Ոռոգելու համար եւս նոր ծրագիրներ մշակուած են : Սեւանի ջուրերը պիտի օգտագործուին բացառիկ պարագաներու տակ միայն, այսինքն սակաւաջուր ա - միսներուն : Այս նպատակով Հրազդանի աւազանին շուրջ պիտի շինուին ջրամ - բարներ : Այդ ջրամբարներուն մէջ պիտի կուտակուին աւելցուկ ջուրերը, որոնք պիտի օգտագործուին ոռոգման նպատակ-ներու եւ պիտի փոխարինեն Սեւանէն թափած ջուրերը : Անկէ զատ Արարատ - եան դաշտի ոռոգման համար պիտի օգ - տագործուին ստորերկրեայ ջուրեր : Մեծ քանակութեամբ ջուր յայտնաբերուած է Արարատեան դաշտին մէջ :

— Ի՞նչ աշխատանքներ կը տարուին մշակուած ծրագիրը իրականացնելու հա-մար :

— Երեւանի եւ Կիրովականի մէջ մեծ ջրաելեկտրակայաններ կառուցանելու նախապատրաստական աշխատանքները արդէն իսկ սկսած են : Այդ կայաններուն ուժ պիտի հայթայթէ Ղարատաղի կաղը : Աւարտած է Որոտան գետի՝ Տաթեւի ե - լեկտրակայանի նախագիծը : Մշակուելու վրայ է Եղվարդի ջրամբարի նախագիծը : Այս ջրամբարին մէջ, Գառնան ամիսնե - րուն պիտի հաւաքուի 65 միլիոն խորա - նարդ մեթր ջուր, որ պիտի օգտագոր - ծուի ամառը՝ ոռոգման նպատակներու համար :

Արարատեան դաշտը ոռոգելու համար ունինք նաեւ ուրիշ աղբիւրներ : Ներքին Հրազդան եւ Սթալին ջրանցքները իրենց ջուրը կը ստանան Հրազդանէն : Այժմ հը-նարաւորութիւն առեղծուած է օգտուելու Սեւ - Ջուր եւ Քասախ գետերէն, որոնք կարեւոր քանակութեամբ ջուր պիտի մա-տակարարեն վերոյիշեալ ջրանցքներուն : Իսկ Արտաշատի եւ Վեդիի շրջաններու դաշտերը պիտի ոռոգուին Արարատեան դաշտի ստորերկրեայ ջուրերով :

Այս աշխատանքները որոնք երկու մասէ կը բաղկանան, պիտի կատարուին տասը տարուան ընթացքին : Առաջին անգամ, մինչեւ 1965, պիտի շինուին Երեւանի, Կիրովականի եւ Տաթեւի ջրաելեկտրա - կայանները : Երբ աւարտին, Սեւանէն օգտագործուած ջուրին քանակը պիտի նուազի մօտ երեք անգամ : Երկրորդ շըր-ջանին, մինչեւ 1970, երբ կը շինուին ջը-րամբարները, կ'օգտագործուին ստորեր - կրեայ ջուրերը եւ իրականութիւն կը դառնայ Արփայ գետին ջուրերուն ուղ - ղումը դէպի Սեւան, հնարաւորութիւն կը առեղծուի պահպանելու լիճին հորիզոնը իր բնական պայմաններուն մէջ : Լիճին մակերեսը միայն 13 տակաւ պիտի պըղ-տիկնայ :

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ԿՈՉ՝ ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Հայ ժողովրդի բարոյական աշխարհի կառուցման, Հայ հաւաքականութեան հոգեկան եւ ֆիզիքական գոյութեան պահպանման, Հայ Ուղղափառ Հաւատքի, Հայ Մշակոյթի եւ Հայ արժէքներու տա-րածման Սրբազան աւազանն է Հայաս - տանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին :

Ան՝ որպէս մշտահոս, առատահոս վը - տակ, լոյս, ճշմարտութիւն եւ կեանք կը բաշխէ Հայութեան ու իր անսպառելի աղբիւրներով կ'ոռոգէ, կը վերանորոգէ Հայոց աշխարհը :

Հայց. Ս. Եկեղեցին անմար կանթեղն է Հայ ժողովուրդին. Լոյս - Հաւատքի կեդրոնը եւ խարիսխը մեր ամրութեան : Հայը՝ անոր կը պարտի իր գոյութիւնը, լուսաւորութիւնն ու յաւերժացումը :

Լուսաւորչի կանթեղը՝ հայ իրականու-թեան մէջ յաւէտ վառ պահելու եւ Հայոց երկինքը՝ Թարգմանչաց, Վարդանանց հոգիներով մշտապէս լուսազարդելու հա-մար, մեր նախնիք՝ իրենց ուրախութեան եւ տրտմութեան օրերուն, լուսատու փա-րոսներ կանգնած են ամենուրեք եւ յար - գանքի ու պաշտամունքի առարկայ դար-ձած ջահը՝ որպէս մշտարթուն հրեշտակ, փոխանցած՝ յաջորդող եւ վերապրող սե-րունդներուն :

Հսկայական ալիքներ, հոսանքներ, դա-րեր շարունակ զարնուած են այդ հաս - տարուն կաղնիին եւ սպառնացած անոր գոյութեան եւ սակայն ան՝ իր ամրակուռ եւ անխորտակելի արմատներով, հաստա-տուն եւ անշարժ պահած է զայն եւ իր բարիքներով ու շնորհներով նպաստած մարդկային յառաջդիմութեան :

Հայց. Եկեղեցին, ալեկոծեալ ծովու մը մէջ ճամբորդելով հանդերձ, կը շարու - նակէ մնալ իր անցեալի դիրքին ու դերին մէջ : Ու այս դժբախտ պայմաններու ներ-քեւ, իր կոչումին ամբողջական գիտակ - ցութեամբ, կուգայ դարձեալ ծառայել իր ժողովուրդին եւ զայն փրկել ձուլումէ եւ կորուստէ :

Վերապրող Յունահայութիւնը՝ իր ալ-գասիրական եւ եկեղեցասիրական զգա - ցումները լաւապէս արտայայտելու ու իր տառապած Մօր՝ Հայց. Առաքել. Եկե - ղեցւոյ մատուցած ծառայութեանց փո - խարէն, իր երախտագիտութիւնը յայտ - նելու համար, պարտի ներշնչուիլ մեր հայրերու հաւատքէն, նախանձախնդրու - թենէն ու Լուսաւորչի կանթեղին յաւեր-ժացման համար, անոնց նման լծուիլ Ե-կեղեցաշինութեան նուիրական եւ անյե - տաձգելի աշխատանքին :

Փայտաշէն, թիթեղաշէն տաճարները տխուր իրականութիւններ են մեր կեան - քին մէջ. պէտք է զանոնք փոխակերպել՝ պատուաբեր, քարաշէն տաճարներու : Տուրքութիի մեր հաւատացեալ ժողովրդի սրտին աւելի կը խօսին մեր այս խօսքե - րը, որովհետեւ՝ ան տարիներէ ի վեր կը յաճախէ իր փայտաշէն եկեղեցին ու իր մորթին վրայ կը կրէ գոյացած վէրքին կողմէ պատճառուած ցաւը :

Սիրելիներ, ժամանակն է աշխատանքի, նուիրումի եւ զոհողութեան : Մեր փա - փաքներու իրականացման եւ մեր աշխա-տանքներու արդիւնաւորման համար չխնայենք մեր լումաները : Մեզի ընծայ-ուած անցաւոր բարիքները վերադարձը - նենք մեր Ստեղծիչին ու անոր ապաւի - նած, աշխատինք ունենալ մեր տեւական շնորհները :

Մեր կողմէ առաջադրուած այս ձեռ - նարկը թէպէտեւ վեր է զաղութիս նիւ-թական կարողութենէն եւ սակայն՝ կը սկսինք անոր, վստահելով միմիայն մեր ժողովրդի անկնճելի կամքին եւ տոկու - նութեան :

Վստահ ենք նաեւ՝ որ մեր արտասահ - մանի եղբայրները եւս պիտի գնահատեն մեր սոյն Աստուածահաճոյ ձեռնարկը եւ տրամադրեն հարկ եղած միջոցները՝ ա - նոր յաջողութեան համար :

Ողջունիւ Սիրոյ եւ Օրհնութեամբ՝

Աղօթարար
ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀԱՅՈՑ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ ԳԵՂԱԿԵՐՏ ՇԻՐԻՄԸ

Մարսէյլի Սէն - Փիէռ Կեդր. գերեզ - մանատան մէջ սկսուած է կառուցումը հոյակապ դամբարանին, ուր պիտի փո - խադրուին Հանգուցեալ Առաջնորդ Պա - լաքեան Եպիսկ.ի եւ վեց քահանայից նշխարները պարունակող դագաղները : Դամբարանը հայկական գեղեցիկ յիշա - տակարանի մը ձեւն ունի :

Գեղարուեստական այս շքեղ յօրին - ուածքը պատրաստող յայտնի ճարտարա - պետ Պ. Հրանտ Գազանճեան պատրաս - տակամութիւն յայտնեց, առաջին օրէն իսկ, իր բոլոր ուշադրութիւնը նուիրելու այս ազգային պատուաբեր ձեռնարկին : Ամէն կառուցման մանրամասնութիւն իր ցուցմունքներով է որ կը կատարուի, իր հսկողութեան ներքեւ եւ հայկական ճա - շակով :

Դամբարանին կառուցման ձեռնարկը իր վերջնական փուլին մէջ մտած է ար-դէն : Զորս գործատէրերէն Փետրի, միւս երեքին ներկայացուցած գիներուն վրայ հարիւր հազար նուազ գինով մը, այսինքն մէկ միլիոն հին ֆրանքով ստանձնեց կա-ռուցման գործը, ստանալով 200.000 հին ֆրանքի կանխավճար մը եւ սկսաւ գոր-ծի՝ խոստանալով լրացնել Շիրիմը, իր

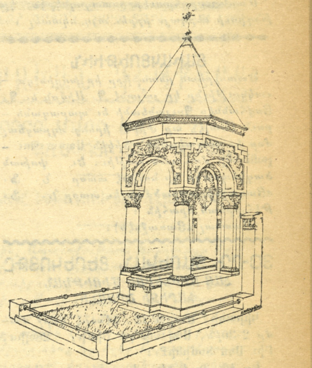

բոլոր շքեղութեամբ, մինչեւ երեք ամիս :

Յանձնախումբը, նախագահութեամբ Հմայեակ քահանային, կը բաղկանայ Թոքատցի ազգայիններէ եւ Դպրաց Դա - սու անդամներէ, որոնք, հովանաւորու - թեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան և Պօ-մոնի Թաղ. Խորհրդոյ, ցարդ կարողա - ցաւ Ֆրանսահայ ազգայիններէն հանգա - նակել 1.140.000 հին ֆրանք : 350.000 ֆրանքը վճարուած է հարիւր տարուան համար գնուած հողին եւ դամբարանին : Որով, պատրաստ գումար կայ 790.000 ֆրանք : Շիրիմին պիտի վճարուի մէկ մի-լիոն : Դագաղներու փոխադրութիւնը եւ այլ ծախքեր եւս նկատողութեան առնե - լով, տակաւին երեք հարիւր հազար Ֆր.ի գումար մը անհրաժեշտ է :

Ներկայիս կոչ կ'ընենք Ֆրանսահայ եւ Սփիւռքի հայ ժողովուրդին, որպէսզի ի - րենց նիւթական աջակցութիւնը բերեն այս գեղեցիկ յիշատակարան - շիրմին կառուցման, որու լրանալէն ետք բացման արարողութեան թուականը եւ հրաւէրը պիտի երեւնան թերթերու մէջ գրեթէ ե - րեք ամիս ետքը :

Լիայոյս ենք, որ Պալաքեան Եպիսկ.ի եւ նաեւ Հայց. Եկեղեցւոյ ծառայող հա-մեստ վեց քահանաներու յիշատակը յա - ւերժացնող եւ Ազգիս պատիւ բերող այս կոթողին կառուցման օժանդակել փափա-քող սրտցաւ բազմաթիւ ազգայիններ պի-տի փութացնեն իրենց լումաները Յանձ - նախումբին եւ Թաղ. Խորհրդոյ գանձա - պահ Պ. Նշան Դարբինեանին,
23, Պուլվ. Փինաթէլ, Պօմոն, Մար - սէյլ, (12)

Պարտք կը համարիմ աւելցնել թէ ճար-տարապետ Պ. Հրանտ Գազանճեան, բացի իր անձնուէր աջակցութենէն, բարեհա - ճեցաւ յանձնախումբին տրամադրել 10 հազար ֆրանք, ցոյց տալով իր ազնիւ զգացումն ու զոհաբերող հայու ոգին :

Մարսէյլ ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Կամսարականը, իր պինդ ձեռքով նրա ուսը բռնելով, բարեմաղթեց, որ նա հօր նման խիզախ լինի, որ չմոռանայ հարե-ւանութիւնը, եւ լինի հաւատարիմ, ինչ - պէս հաւատարիմ էր հանգուցեալ հայրը, եւ շատ - շատ այցելի իրեն : Ապա յայտ-նեց, թէ ինքը կը տայ ապահով ուղե - կիցներ, չի թողնի մենակ մեկնելու : Ե - րիտասարդը փորձեց հրաժարուել, սակ-այն, թէ ինքը թիկնապահներ ունի եւ թէ իր կալուածը շատ հեռու չէ :

— Ոչ, ոչ, իշխանիկ : Հիւրասիրու - թեան կարգը պահանջում է, որ թիկնա - պահներս ճանապարհեն իմ հիւրին :

— Շնորհակալութիւն, իշխան, դուք շատ բարի էք : Սակայն ճանապարհս ա - պահով է եւ բոլոր ամենայնի անվտանգ :

— Ոչ, իշխանիկ, հիւրերիս ճանապար-հում են իմ թիկնապահները :

Եւ երբ երիտասարդը, հրաժեշտ առնե-լով, դուրս գնաց՝ Կամսարականը թիկ - նապահներից երկուսին կանչեց իր ա - ռանձնարանը եւ կարգադրեց, որ Անգե - ղաց իշխանիկին ուղեկցեն մինչեւ նրա կալուածի սահմանը ... ապա՝ ինչ որ շշնջաց :

— Հրամանքդ տէր, — եւ թիկնապահ - ները, երկու թիկնեղ երիտասարդ, թա - փով գլուխ իջեցնելով, դուրս եկան Ան - գեղաց տան ժառանգին, տիրոջ պատուէ-րի համաձայն, ուղեկցելու :

Այդ եւ հետեւեալ օրը մեկնեցին նաեւ միւս հիւրերը :

Սովորաբար նախարար կամ սեպուհ հիւրերը Կամսարականի ապարանքում մնում էին մի քանի օր, որովհետեւ տան-տէրը չէր թողնում՝ հիւրասիրութեան կարգը լրիւ չկատարած, բայց այս ան - գամ հանգամանքներն այլ էին. հիւրերը պէտք է մեկնէին, եւ շտապ, քանի որ ոչ միայն ծառաները, այլեւ երբեմն շինա - կաններն ու ռամիկները լքում էին իրենց բնակավայրը եւ փախչում Արշակի աւա - նը, ուստի պէտք էր գնալ որքան կարելի է շուտ եւ հսկողութիւն սահմանել՝ խա-փանելու ամէն տեսակ փախուստ եւ խռո-վութիւն, մինչեւ որ քահանայապետը կը խօսէր արքայի հետ եւ կը համոզէր վե - րացնել գայթակղիչ հրովարտակը : Նա - խաճաշելով հետզհետէ մեկնեցին Վանան-դի իշխան Զաքարէն եւ Գարեգինից տէր Սահակը՝ իրենց թիկնապահներով, եր - կուսը միասին, որովհետեւ սրանց ճանա-պարհը նորից պիտի անցնէր Երասխաձո-րով : Միւսները գնացին այլ ճանապարհ-ներով, Պապակ Պալունին եւ Վահեւու - նին իրենց սեպուհներով ճանապարհ ըն - կան կէսօրին, Բասենի Մանճը եւ Վար-ձա Ապահունին՝ փոքր յետոյ : Իսկ ամէ-նից վերջը մեկնեցին Համունի եղբայրնե-րը՝ Դաւիթ եւ Դանիէլ իշխանները :

Սկզբում Կամսարականը սրանց, որ - պէս մերձաւորների, ճանապարհ դրեց մինչեւ պարսպադուռը : Ու հէնց այդտեղ էլ կանգնեցրեց քեռայրին եւ ասաց.

— Ես, Դաւիթ, կը ցանկայի, որ դու եւս ընկերանաս ինձ՝ Վեհի մօտ գնալու : Չէի ցանկայ լինել մենակ : Գնանք միա - սին :

— Սիրով :

— Գնա ուրեմն եւ կարգի դիր գոր - ծերդ. մանաւանդ սահմանի խիստ հսկո-ղութիւն, որպէսզի չլինի նոր փախչող : Իսկ ես կը գամ երեք օրից եւ կը ճանա - պարհուենք :

— Բարի : Իմ միակ հոգսը նոյնպէս այն է, որ հաւատարիմ մարդկերից խստաղոյն հսկողութիւն կարգեմ, որպէսզի այսու - հետ մէկ կը չկարենայ փախչել : Իսկ եթէ նկատեն փախչող մէկին՝ զանահարեն այնպէս, որպէսզի իւրաքանչիւր ծառայ սարսափի փախուստի մտքից :

— Իրաւացի ես, — գլխի ծանր շար - ժումով հաւանութիւն տուեց Կամսարա-կանը : — Պէտք է ահ ազդել, որ չհամար-ձակուեն... Պարտ է այնպէս անել, որ մինչեւ մեր վերադարձը չլինի եւ ոչ մի փախուստ :

— Լիայոյս եմ եւ վստահ, — ասաց Համունի Դաւիթը : — Երեք օրից կը սպասեմ քեզ :

— Այո, երեք օրից :

— Բարի է, Նար իշխան, — եւ աւագ Համունին, հեծնելով նժոյգը, կռացաւ եւ նորից խօսեց կիսաձայն, — սակայն ինձ եւ ամէնքիս մտահոգում է Անգեղաց իշ - խանիկը : Գնայ յանկարծ եւ ...

— Եղիր անհոգ : Նա կը դառնայ ան - վտանգ, — Կամսարականը հանդստացնող մի շարժում արաւ, որից Համունին թէեւ չհասկացաւ ոչինչ, բայց գլխով արաւ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Օր· ՄԱՏԼԷՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
եւ
Պ· ԺԻԼՊԵՐ ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

Ամուսնութիւնը կը կատարուի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մասնաւոր հրաւէր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ծատուրեան ընտանիքը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ· Սիմոն եւ Պ· Յովհաննէս Պուլանեանի եւ պարագաներուն (Սալէն տը Ժիրօ) իրենց ողբացեալ մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Սառա Պուլանեանի մահուան առթիւ։ Եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ տասը Ն· Ֆ· «Յառաջ»ի տարածման եւ տասը Ն· Ֆ· Թէհլիրեան սրահին ։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք ։

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ· Կ· Խաչի Տէսինի Ազգ· դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ի Ուրբաթ օր։ Միեւնոյն ատեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւնները ։

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երեք երախայով, հայ ընտանիք մը առանձին տարեց կին մը կը փնտռէ որ գլխաւորաբար ինը ամսու պզտիկով մը պիտի զբաղի։ Ուտելիք եւ բնակարան ապահովուած, տունը սպասուհի մը կայ որ պիտի օգնէ տիկնոջ։ Պայմաններու համար հեռաձայնել՝ MIC. 76-49

Ժամը 18էն ետք, բացի երկուշաբթի օրերէն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը զունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն ։

Գինը՝ 14 Ն· Ֆ· թղթակազմը եւ 16·50 Ն· Ֆ· լաթակազմը ։

Ստանալ Հ· Սամուէլ, Մ· Պարսամեան եւ Հ· Բալուեան գրատուներէն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
—
1960-1961
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար։ Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի։

Հեռաձայն՝ 97–01–72։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շավիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի։ Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանթիէ։ Ժամը 9–12 եւ 2–4 ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին։

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ· Վ· ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝

Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ· Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ։

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդարանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19 ։

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլործնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ· գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ ։

Ազգ· Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլև ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր·— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն ստէպ սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ ամէն Կիրակի առաւօտ, Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին, Մարսէյլ, ժամը 10·45ին, Րիւ Ժէմաբ, թիւ 20 ։

Պիտի քարոզէ Վեր· Յրբ· Հելվաճեան։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ·— Հ· Յ· Դ· «Արցութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ընդհ· ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ· ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն ·—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին ։

ՊԼ· ՕՍՍՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին ։

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին։

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ· Կ· Խաչի Կեդր· վարչութեան ներկայացուցիչը ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ։

Աժան Արագ
եւ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"
Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ
ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ԱՐԵՒԸ քնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ···
ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)
136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD· DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P· V·-COUTURIER, ARGENTEUIL - S· ET O· — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS RUE DALAYRAC· FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 16 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8901 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4702

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ "ՄԱՐԻՖԷԹ"Ը

Սեպտեմբեր 12 Թուակիր Թուրքերէն թերթերը, Պոլսոյ մէջ, գտած են ... նոր նիւթ մը՝ զինուելու համար :

Մենտերէսի ներքին կեանքին մասին նորանոր վկայութիւններ փնտռելու ժամանակ, անկեալ վարչապետին անհամար նամակներու մէջէն կը գտնեն կը հանեն Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին մէկ նամակ, Մենտերէսի ուղղուած : Ու կը հրատարակեն :

Ի՞նչ նամակ :

Թուրք ուսանողութեան Ապրիլեան շարժումներուն առթիւ, Հայոց Պատրիարքը նամակ է գրեր Մենտերէսի՝ գնահատելու համար Թուրք վարչապետին «քաջարի ու վճռական գործելակերպը», եւ իր «ծերութեան հայրական կարօտատենչ սիրով համբուրելու համար (Մենտերէսի) բաց ու փայլուն ճակատը», որ [illegible] է այս օրերուս :

Կրնաք երեւակայել Թուրք թերթերուն հարայ-հրոցը Հայոց պատրիարքին դէմ :

Ձե՞ն ըսեր Հայոց պատրիարքին .

— Քեզի ի՞նչ, մա՛րդ Աստուծոյ :

Մենք գիտէինք թէ կռափոռէ ունի այս մարդը, — կը գրէ, շարունակ կը գրէ, եւ ... կը գրէ : Բայց իրաւունք ունի՞ գրելու իբրեւ Հայոց պատրիարքը : Պոլսոյ հայերէն թերթերն ալ լեզու ելած են այս առթիւ՝ յանդիմանելու համար պատրիարքը եւ յայտարարելու թէ «հայ հայրենակիցներու զգացումներուն թարգման չէ հանդիսանար այդ նամակը» :

Հարկ կա՞յ, այս առթիւ, յիշեցնելու իմաստութիւն մը, որ կը թելադրէ սուր յանձնել երախաներուն, ու գրիչ՝ այն երախաներուն, որոնք ծեր կը կոչուին :

Այժմ կարդացէք ինչ որ, այս միջոցիս, կը գրեն Պոլսոյ Թուրքերէն եւ հայերէն թերթերը.—

«Աքիս» հանդէսին մէջ լոյս տեսան Հայոց պատրիարք Գարեգին արք. Խաչատուրեանի եւ «Կէճէ Փոսթասը» թերթի տէր Էթէմ Իզզէթ Պենիճէի կողմէ անկեալ վարչապետ Ատնան Մենտերէսի գրուած նամակները :

Կարգ մը թերթեր, «Միլլիյէթ» եւ «Ցիմհուր», արտատպած են Գարեգին Պատրիարքին նամակը : «Միլլիյէթ» կը գրէ.— «Ձեռք անցաւ ուշագրաւ նամակ մը, զոր Հայոց Պատրիարքը Գարեգին Խաչատուրեան, ազատութեան պայքարին ընթացքին, գրած է անկեալ վարչապետ Մենտերէսի :

Ցոյժ աղճատեալ Թուրքերէնով մը ու ... գրուած այս նամակին ... Մենտերէս հետեւեալ մակագրութիւնը աւելցուցած է. «Պահել թղթածրարին մէջ, բերանացի շնորհակալութիւն յայտնել» :

Հայոց Պատրիարքին նամակը հետեւեալն է .—

«Շատ սիրելի եւ մեծայարգ Ատնան Մենտերէս, վարչապետ : Կարգ մը հասարականներ դժբախտաբար սխալ ... մղուած են : Ամէն գնահատութենէ գերիվեր է եւ իրաւամբ գնահատութեան արժանի ձեր ուղեգրած լուրջ, խոհեմ, հեռատես, պաղարիւն վեհանձն ու խանդավառ քաջարի ու վճռական գործելակերպը հանդէպ ժխտական շարժումներուն, որոնց գործիք դարձած են մեր մոլորեալ երիտասարդները : Այս շարժումները, որոնք կատարելապէս անհաշտ են հայրենասիրութեան գաղափարականին, սանձուած են պախարակելի ... մտադրութիւններով ու նպատակներով :

«Անշուշտ դուք ալ համոզուած էք եւ ... թէ ՚ի խորոց սրտէ հաւատացած եւ համոզուած ենք որ բարձրեալն ... ու պիտի պաշտպանէ մեր ազգը, ձեր, մեր մեծայարգ Հանր. Նախագահին եւ Ազգ. Ժողովին հայրենասէր երեսփոխաններուն ու ձեր կառավարութեան հաւատարիմ օրինապահ բանակին կողքին կը գտնուի :

«Յաղթանակը անշուշտ կը պատկանի այն անձնուէր ու ամրակուռ ոգիին, որուն նուիրեալն էք բարոյական ու նիւթական անյողդողդ ու աննահանջ հաւատքով մը :

«Եղբայրաբար և եթէ ներեալ կը համարէք ծերութեանս հայրական կարօտատենչ սիրով մը կը համբուրեմ ձեր բաց ու փայլուն ճակատը, ու սրտագին կ՚աղօթեմ, որպէսզի անդադրում շարունակէք ընթանալ դուք, ձեր աշխատակիցները ու հայրենիքը այն գեղեցիկ ճամբէն որ ձեր անյողդողդ յարատեւութեամբ ու հաւատքով բացուած է :

Ձեզ շատ սիրող եւ յարգող հայ հայրենակիցներուն պատրիարքը
ԳԱՐԵԳԻՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Հրատարակելէ ետք այս նամակը, «Աքիս» Թուրքերէն շաբաթաթերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կը կատարէ «Պատրիարք էֆէնտիին Մարիֆէթը» խորագրին տակ.—

«Թէ ո՛վ էին անոնք որ կը քաջալերէին Մենտերէսը զուլումի ճամբուն վրայ, թէ ո՛վ էին անոնք որ զայն կը խրախուսէին, կատարեալ կերպով երեւան կուգան, Վարչապետին արկղին մէջ Թուագրուած նամակներէն : Ահա, Հայոց Պատրիարքին նամակը :

Պատրիարքը այդ նամակը գրած է գըծաւոր Թուղթի մը վրայ որուն ձախ անկիւնը «Էրմէնի Փաթրիքլիղի - Գումգափու - Իսթանպուլ : Աջ անկիւն ալ կայ հեռաձայն 22 49 30 թիւը :

Կը կարծենք թէ մեր հայ հայրենակիցներուն անկ է Պատրիարքին հաշիւ հարցնել այդ գրութեան համար, որ երբեք չի համապատասխաներ մեր հայ հայրենակիցներուն զգացումներուն : Գալով նամակի Թուրքերէնին, Աստուած իմ, այդ տողերու հեղինակը հայրենակից մըն է եւ բարձրացած է Պատրիարքութեան աստիճանին : Խեղճ Թուրքերէն » :

Իր կարգին՝ «Մարմարա» կը գրէ, չափով մը զոհացում տալու համար «Աքիս»ի պահանջին .—

« Պատրիարք Հօր այս նամակը, որքան անակնկալ, նոյնքան ալ զարմանալի է մեզի եւ վստահ ենք, նաեւ բոլոր հայ հայրենակիցներուն համար :

Ընդունուած եւ բազմաթիւ անգամներ կրկնուած իրականութիւն մըն է, թէ հայ համայնքը եւ հայ հայրենակիցները քաղաքական ազդակ մը չեն այս հաւաքականութեան մէջ, այլ հաւատարիմ քաղաքացիները այս հայրենիքին եւ հաւատարիմ հպատակները օրուան իշխանութիւններուն :

Բայց այդ հաւատարմութիւնը պատճառ մը չէ, որպէսզի Պատրիարքը, հակառակ հայ համայնքի կրօնական պետի իր հանգամանքին, արտայայտուի առաւելապէս քաղաքական հարցի մը շուրջ եւ խմբագրէ նամակ մը, որ համապատասխան չըլլայ թէ իր դիրքին եւ թէ այս ժողովուրդին զգացումներուն եւ առաջադրած ուղղութեան :

Պատրիարք Հօր նամակը, դժբախտաբար, ցոյց կուտայ անտեղի եւ անհեռատես փութկոտութիւն մը, որուն իբրեւ հետեւանք, ոչ միայն փափուկ կացութեան կը մատնուին Պատրիարքարանը եւ այս ժողովուրդը, այլ եւ իրաւունք տրուած կ՚ըլլայ Աքիսին եւ անոր միջոցաւ նաեւ թուրք հանրային կարծիքին, որպէսզի անոնք, մեր Պատրիարքարանը ամբաստանեն Մենտերէսի «զուլում»ի քայլերուն մէջ իբրեւ քաջալերողներ եւ խրախուսողներ :

« Աքիս » կը պահանջէ որ հայ ժողովուրդը հաշիւ պահանջէ իր Պատրիարքէն :

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յառաջիկայ Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Ճաշագին՝ 30 Ն. Ֆ. :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Ժամերգութիւն ժամը 8ին : Քառաձայն պատարագ ժամը 10ին :

Ծիշդ է, ժողովուրդը արդարօրէն իրաւունքը եւ պէտքը ունի գիտնալու թէ ինչու իր Պատրիարքը դուրս կուգայ իր կրօնականի հանգամանքէն եւ կ՚արտայայտուի առաւելապէս քաղաքական այդ դէպքերուն առիթով :

Ծիշդ է, այս ժողովուրդը ամէն առենէ աւելի պէտք ունի գիտնալու, թէ, երբ այսպէս, իր Պատրիարքն է որ կ՚ամբաստանուի հրապարակաւ, ան ինչո՞վ պիտի արդարացնէ իր արարքը եւ պիտի կարենայ խաղաղեցնել գայթակղեալ միտքերը : Հակառակ պարագային, մեր ժողովուրդի զգացումներուն թարգման հանդիսացած պիտի ըլլանք, երբ ըսենք, թէ ան պիտի չուզէ ունենալ Պատրիարք մը իբրեւ կրօնական առաջնորդ, որ իր ուսերուն վրայ կը կրէ նման ամբաստանութիւն մը : Անհրաժեշտ է որ Հայոց կրօնապետը, մեր համայնքին կրօնապետը, ըլլայ վճռական եւ անձնազոհութեան գովելի օրինակը ցոյց տալով՝ յանձն առնէ իր նամակին անձնական գաղափարներուն հետեւանքը եւ հրաժարի ներկայացնելէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը եւ հայ համայնքը :

« Ժամանակ» եւս կը դատապարտէ Պատրիարքը, մէջտ ընթացք տալով Թուրքական թերթին հրաւէրին, որուն չըմեղանք ու դիւանագիտութիւն խառնելով իր դատապարտութեան .—

« Պատրիարք Հօր կողմէ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի ուղղուած նամակը, կը կարծենք թէ գրի առնուած է երբ հետեւանք սխալ հասկացողութեան մը, ի մասին համալսարանական երիտասարդութեան Ապրիլեան եւ Մայիսեան շարժումին, որ Թուրք ազգին ազատութեան ցանկութեան արտայայտութիւնն էր եւ որ շնորհիւ քաջարի բանակին եւ ժողովուրդին հաւանութեան, մեծ յեղաշրջումով մը պսակուեցաւ, առանց արիւնի եւ առանց ցաւի :

Աթաթիւրք, Թուրք հայրենիքը, Թուրք հանրապետութիւնը եւ Թուրք ժողովուրդին ազատութիւնը իբր աւանդ Թուրք երիտասարդութեան ձգեց եւ ի պատիւ այդ երիտասարդութեան՝ պէտք է ըսել թէ այսօր ազատութեան ջահը վառ կը մնայ հայրենիքին մէջ :

Պատրիարք Հայրը, որ ծերունազարդ եւ նուիրեալ եկեղեցական մըն է, վերջին շարժումներու բնոյթին եւ տարողութեան մասին, հաւանաբար սխալ տպաւորուած եւ այդ տպաւորութեան տակ գրի առած է յիշեալ նամակը, որ աւելորդ է ըսել ոչ մէկ կերպով կրնայ հայելին նկատուիլ հայ համայնքին զգացումներուն եւ մտածումներուն» :

(ՅԱՌԱՋ.— Սեպտ. 6 – 7ի տեղեկագիրին շարունակութիւնը մեր յաջորդ թիւով) :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՐԴ ՄԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ՏԷՐ ԴԱՐՁԱՒ

ԲԱՆԱԿԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԱՆՑԱՒ

Մինչ Ապահովութեան Խորհուրդը ժողովի նստած, չէր գիտէր թէ Քոնկոյի ո՞ր պատուիրակութեան ձայնը օրինաւոր է, քանի որ Քազավուպու եւ Լումումպա մէկ մէկ պատուիրակութիւն ղրկած էին Նիւ Եորք, անդին Լէոփոլտվիլի մէջ իշխանութիւնը ձեռք կը ձգէր երրորդ մարդը՝ զինուորական մը, սպայակոյտին պետը՝ գնդ. Մոպութիւ : Ի՞նչ էր նոր ղեկավարին նպատակը, չէզոքացնել երկու նախորդ «ղեկավարները» որպէսզի կացութիւնը յստականայ եւ առաջքն առնէ քաղաքացիական պատերազմի մը : Մոպութիւ Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռէն յայտարարեց . — « Երկիրը անել կացութենէ դուրս հանելու համար, Քոնկոյի բանակը որոշեց չէզոքացնել նախագահը, զոյութիւն ունեցող երկու կառավարութիւնները, ինչպէս նաեւ խորհրդարանը, մինչեւ 1960 Դեկտեմբեր 31» : «Եղածը զինուորական պետական հարուած մը չէ, այլ պարզ եւ խաղաղ յեղափոխութիւն մը» ըսաւ գնդ. Մոպութիւ եւ այս առթիւ շեշտեց թէ ոչ մէկ զինուորական պիտի գայ իշխանութեան գլուխը, որ պիտի կառավարուի Քոնկոյի եւ օտար մասնագէտներով :

Համաձայն իր յայտարարութեան Մոպութիւի, նպատակն է ժամանակ տալ, որ « քաղաքագէտները երկրին լաւագոյնս ծառայելու համար, աշխատին համաձայնութեան գալ» :

Միջազգային դէտերու կարծիքով բանակը իր այս քայլը առաւ վերջ դնելու համար գոյութիւն ունեցող կուսակցական, անհատական եւ ցեղային հակամարտութիւններուն եւ պայքարներուն : Քոնկոյի նոր «տէրը» 30 տարեկան է, ծնած է Էքուաթորի նահանգը. ունեցած է զինուորական փայլուն անցեալ մը : Առեն մը՝ ձգած էր զինուորական ասպարէզը եւ լրագրողութեան կը հետեւէր, 1956ի թղթակից էր երկու թերթերու, յետոյ կ՚աշ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը 4 ժամ տեւող իր վերջին նիստին որոշած է որ արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ գլխաւորէ ՄԱԿի Ֆրանս. պատուիրակութիւնը : Երբ Ալժերիոյ հարցը սեղանի վրայ գայ, Ֆրանսացի պատուիրակները նիստէն պիտի բացակային, մնաց որ Ֆրանսա նկատի պիտի չառնէ ՄԱԿի որեւէ մէկ որոշումը այդ մասին : Ինչպէս կը տեսնուի Զօր. տը Կոլ Նիւ Եորք պիտի չերթայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Սեպտեմբեր 22ին Նիւ Եորք պիտի երթայ եւ խօսք պիտի առնէ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին : Նոյն օրն իսկ Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ : Սպիտակ Տան շրջանակները լուրը հաղորդելով դիտել տուին, թէ նախագահը զինաթափութեան մասին պիտի խօսի : Գործնական նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ : Խրուշչեւ խօսք պիտի առնէ մէկ օր ետք, այսինքն Սեպտեմբեր 23ին : Այզընհաուըր հասկցնել տուած է թէ կը տեսակցի Խրուշչեւի հետ, եթէ երբեք այս վերջինը «լրացնէ կարգ մը պայմաններ» : Պայմաններէն մէկն է Յուլիս 1ին հիւսիսային բեւեռ վար առնուած ամերիկեան օդանաւին գերի ինկած երկու օդանաւորդներուն ազատ արձակումը :

ԱՂՕԹՔՆԵՐԸ
ԱՂՕԹՈՂ ՉՈՒՆԻՆ

Հոգեպարար երեւո՞յթ թէ ճակատագրական հեղնանք։ Այս է հարցումը, որուն դժուար է պատասխանել՝ երբ կը տեսնենք թէ, անհետացող սերունդի մը փոսերուն վրայ, երիտասարդ գրիչ մըն է, որ կ՚ողբայ մեր իրականութեան մէջ ստեղծուած այս տխուր կացութիւնը։

Երէկ Հրաչ Փափազեանի, այսօր Յակոբ Տէր-Յակոբեանի կորուստները, իրենց անձին եւ գործին վայել արձագանգը գտան հոս։ Մեր գաղափարական եւ ընդհանրապէս մտաւոր անդաստանի մշակներուն նօսրացումը զգաստացումի դժբախտ առիթներ կը ստեղծէ։ Յառաջի խմբագրութիւնն իր յարգանքի խօսքին հետ տուաւ նաեւ ահազանգը ստեղծուած եղերական կացութեան, որուն անմիջական տուժողը պիտի ըլլայ, Նոր Սերունդը։ Զգացական անդրադարձումէ աւելի իրատես մօտք մը արտայայտութիւնը նկատեցինք այդ զոյգ գրութեանց մէջ՝ որոնք արցունք եղող դամբանականներ ըլլալէ աւելի, լուրջ խորհրդածութեանց առանցքը կը կազմեն։

Նոր ժամանակներ՝ նոր հարկադրանքներ։ Պայման չէ «Ի վերին Երուսաղէմ»ի առաջին վանկը հեկեկանքի մեկնակէտ նկատել, այլ պահ մը խորհիլ մեկնողներուն վրայ ու լծուիլ գործի՝ այնպէս ինչպէս անոնք գիտէին ընել եւ կ՚ուզէին որ ընենք։

Այսօր որբութեան նոր ձեւ մը իր ստուերը նետած է մեր ազգային գոյութեան վրայ։ Եւ քանի կը շատնան խաչերը անոնց որոնք «գիտէին թէ ի՞նչ պէտք է ընել, ինչո՞ւ պէտք է ընել եւ ի՞նչպէս պէտք է ընել», այնքան կը ծաւալի մթութիւնը Սփիւռքահայ իրականութեան վրայ։ Այդ սերունդին անհետացումը խորտակումն է այն կամուրջին, որուն շնորհիւ կարելի էր տեղ հասցնել մեր երազները։ Հիմա այդ կամուրջին կմախքն է որ նետուած է անդունդին վրայ եւ ուր ոտք դնելէ առաջ ստիպուած պիտի ըլլանք պահ մը խորհելու։ Ու քանի պիտի շատնան շիրիմները անոնց որոնց խօսքն ու գործը կշիռ եւ արժէք ունէին, այնքան պիտի ծաւալի տատանումը մեր հոգիներէն ներս։

Ահա թէ ինչո՞ւ կը յուզէ ու միանգամայն կը մտահոգէ մեզ մեծ Շիրիմներու հեռանկարը։ Անոնց ստուարացումը կ՚ենթադրէ նաեւ նուազումը աղօթողներուն, մանաւանդ անոնց՝ որոնց աղօթքը ուխտ մը կը պարփակէ։ Թուաբանական հաշիւով ամէն փոս աղօթող մը կ՚ունենայ, բայց ազգային տեսանկիւնէն դիտուած՝ մեր փոսերը հաւանաբար չենթարկուին այդ տեսութեան։ Հեռու չէ այն օրը, ուր անտարբերութեան քօղին մութ շղարշներով պիտի ծածկուին հայ երիտասարդութեան հոգիները։

Այս պարագան Թուղթին կը յանձնենք, քանի դեռ մեր Աղօթքները Աղօթողներ ունին եւ յոգնած հերոսներուն կողքին չյոգնածներ կը գտնուին։

Ժամանակին, իր սերունդին հոգեվարքը նկարագրելով, Շահան Շահնուր ի միջի այլոց կը գրէր. «Պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին։ Պոլիս մեկնող Նամակներուն թիւը պակսեցաւ ու անդին մայրեր լացին»։ Տժգոյն իրականութեան մը հարազատ պատկերը։

Նահանջականութենէ խուսափելու վերջին փորձ մը ըլլալով՝ կ՚ուզենք դեռ սնանիլ այն հաւատքով թէ ամէն մէկ նոր փոս, նոր ուխտ մը կը հարկադրէ։ Բայց ասիկա կը կատարենք առանց որեւէ պատրանքի՝ քանի ամէն փորձ ձախողութիւն մը կ՚ենթադրէ։

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի արտասանած դամբանականը Յակոբ Տէր-Յակոբեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 10ին։

Փարիզի մտաւորականներու, Հայ Գրողներու Միութեան եւ Կեդր. Սաներու Միութեան կողմէ մեր յարգանքը եւ ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ողբացեալին մահուան առթիւ, զոր առաջին անգամ ճանչցայ տարագրութեան դժնդակ տարիներուն 1917–18ին Պոլիս, ուր իբրեւ պաշտօնեայ, պարենաւորումի դրասենեակին մէջ կ՚աշխատէր։ Այն տարիներուն էր, երբ ծանօթ մտաւորականներ ապաստանած էին եւ մխիթարութիւն մըն էր իրարու հանդիպիլ եւ լաւատեսութեամբ մնալ օրուան անստոյգ վիճակը, հակառակ մեզ շրջապատող լրտեսներուն։

1918–22ին զինքը գտայ Պոլսոյ մէջ, ուր՝ գործակցութեամբ քանի մը գրագէտներու, «Վերջին Լուր»ի խմբագրապետութիւնը ստանձնած էր։ Եւ ամէն օր վերադարձող Հայերուն ապագայի յոյս եւ լաւատեսութիւն կը ներշնչէր։

Աւելի վերջերը Փարիզ էր, ուր հանրային գործունէութեան ասպարէզներուն մէջ, իր չափահաս մարդու փորձառութիւնները կը բերէր, իբրեւ Կրթական Մարմնոյ եւ Հայ Գրողներու Միութեան ատենապետ՝ եւ վերջը պատուոյ նախագահ։ Հանրային գործունէութիւնը ասով չի սահմանափակուիր։ Իբրեւ չէզոք մտաւորական մասնակցած է կաթողիկոսական ընտրութիւններուն, Պոլսէն եւ Փարիզէն եւ փոխ նախագահութիւնը վարած է Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան։

Բոլոր այս աշխատանքներուն ներկայ եղած է եւ իր խօսքը եւ գործակցութիւնը բերած է միշտ, համերաշխ ոգիով «ընկերական սիրով» ջանալով միութեան կապ մը, խորհրդակցութիւններու եւ վիճաբանութիւններու պահուն, հաշտեցնելով բոլոր տարակարծութիւնները։ Որովհետեւ իր ընկերները կը հաւատային իր անկեղծութեան եւ կը յարգէին իր հեղինակութիւնը։

Եթէ երիտասարդ տարիքին պահպանողական մտածումներու հակում ունէր, իր չափահասութեան եւ ծերութեան շրջաններուն կը հաւատար աւելի արմատական եւ բարենորոգչական գործելակերպին։ Այս տեսակէտով մանաւանդ եկեղեցւոյ կրթական յանձնախումբին ատենապետութիւնը, միշտ մտաւորականներու գործակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ, օգտակար եւ շինարար եղաւ։

Իր կեանքով եւ գործունէութեամբ եկաւ հերքելու այն թիւրիմացութիւնը, որուն համաձայն մտաւորական եւ գրագէտ Հայը չի կրնար կեանքի մէջ նիւթական եւ բարեկեցիկ յաջողութիւններ ապահովել։

Հանրային գործունէութեան մէջ երեւան բերած նկարագրի գիծերը, նոյնն եղան նաեւ հրապարակագրութեան մէջ որուն լծուեցաւ երկար տարիներ, այդ կերպով սակայն երկրորդական գծի վրայ ձգելով իր ունեցած գրական հակումները։ Ճիշդ անոնց պէս, որոնք մեր կեանքին մէջ հետեւեցան նոյն ճամբուն։ Եւ սակայն ողբացեալ Յակոբ Տէր-Յակոբեան գրականութեան ալ տուաւ իր վաստակը, թէեւ համեստ, բայց եւ այնպէս նշանակելի նկարագրով։ Նախ գործակցութիւնը խումբ մը երիտասարդ գրագէտներու, որոնք կը վարէին քսաներորդ դարու առաջին տասնամեակին գրական հրապարակը։ Յետոյ ունինք իրմէն հատոր մը, «Ուր խեցիներ ժողվեցի» յատկանշական խորագրով, զոր կարելի է հաճոյքով կարդալ յիսուն տարի ետքն ալ, եւ որուն մէջ կրցած է ներկայացնել գրական պատկերներ եւ մտածումներ, ովկիանոսներու եզերքէն հաւաքած խեցիներ, այսինքն կաւի եւ հողի քարացումէն գոյացած բրածոներ։ Գերազանցապէս իրապաշտ, կեանքին հարազատ վերարտադրութիւնը, մանաւանդ Պոլսոյ անտեսուած թշուառներուն եւ զրկուածներուն կեանքը, իր ժամանակի գոյներու եւ բառերու հարազատութեամբ։ Իր գրականութեան նկարագիրը նմանապէս եղած է գաղափարական։ Եւ ջերմ աշխարհաբարեան մը, որուն՝ վերջին տարիները նուիրած էր մասնաւոր ուշադրութիւն եւ ուսումնասիրութիւն մը։ Նոյն ձեւով նաեւ Պարտիզակի հատորը, որ յետ մահու հրատարակութիւն մը պիտի ըլլայ։ Կեանքէն փրցուած իր գրական էջերուն մէջ կը ջանար մեծ ճշմարտութիւններ արձանագրել, եւ 1900ական թուականներու խորհրդապաշտ շարժումին արձագանգը կը բերէր։ Մասնաւորապէս կը սիրէր Ֆրանսական գրականութենէն Էմիլ Զոլայի գործերը, որոնց կարեւոր մէկ մասին թարգմանիչն էր։ Բազմաթիւ են օրուան կեանքէն նուիրուած յօդուածները, որոնք ցրուած են «Վերջին Լուր»ի, «Արեւելք»ի, «Սուրհանդակ»ի, «Հայրենիք»ի, «Շանթ» պարբերականին, եւ Փարիզի մէջ «Յառաջ»ի, «Անդաստան»ին եւ «Զուարթնոց»ին մէջ։

Իր գրական էջերէն մէկուն մէջ արձանագրած է հետեւեալ նախադասութիւնը։

«Շարժում մը դէպի առաջ, քայլ մը եւս դէպի վախճան, ուրկէ անդին ոչինչ կը տեսնէ մեր սկեպտիկ հոգին, եւ վայրկեան մը կը խորհիս, կրցա՞յ արդեօք ապրիլ...»։

Մենք վկաներն ենք, ըսելու համար, թէ ողբացեալ Յակոբ Տէր Յակոբեան կրցաւ ապրիլ, եւ իր մարդկային պարտականութիւնները կատարել հանրային, հրապարակագրութեան եւ գրական ասպարէզներուն մէջ։

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ, Տիկին Տէր Յակոբեանին, իր զաւակներուն, եղբօրը եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱՆՑ ԲԱԺԻՆ ՄԸ ԿԱՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ» Կ՚ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

«Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարը կը ծաւալի Թուրքիոյ մէջ, այս առթիւ Մարմարա հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ.—

«Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսով վերստին հրապարակ իջած ուսանողական կազմակերպութիւնները, ինչպէս ծանօթ է պայքար ծաւալեցուցած են որպէսզի տարբեր լեզու գործածողները ամենուրեք Թուրքերէն խօսին, ու կը պնդեն թէ ասիկա անհրաժեշտ է Թուրքիոյ բնակչութեան իբր ազգ միաձուլման համար։

«Այս պայքարը նկատելի է որ մահմետական Թուրք բնակչութեան մէջ անգամ այնքան մեծ արձագանգ չէ գտած՝ որքան կը սպասուէր, նոյնիսկ ասդին անդին կը լսուին սապէս խօսքեր, «Ուրիշ դատ չունինք, մէկ աս մնացած էր...»։

«Այժմ, կը տեսնենք թէ Թուրք մամուլին մէջ եւս հակազդեցութիւն մը ծայր է տուած Թուրքերէնէ տարբեր մայրենի լեզու ունեցող համայնքներու եւ անձերու բռնի Թուրքերէն խօսիլ տալու շարժումին դէմ։

Այս առթիւ, «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Նատիր Նատի մասնաւորաբար կը գրէ.

«Ընթերցողներս գիտեն թէ որ աստիճան դիւրազգած եմ Թուրքերէնի հարցին մէջ։ Սակայն հոս պէտք է բացէ ի բաց յայտնեմ թէ բնաւ չեմ հաւնիր «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ»ի պայքարին զոր բացած է Թուրքիոյ Ազգային Ուսանողական Միութիւնը։ Համոզուած եմ թէ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ
"ՊԻՏԻ"ՆԵՐԸ...

Փարիզի «Յառաջ»էն առնելով, քանի մը օր առաջ, 1960 Օգոստոս 30, հրատարակեցինք «ուրախ» լուր մը՝ «Իրա՞ւ է արդեօք...» խորագրին տակ։ Անգամ մը եւս արձանագրենք այս «ուրախ» լուրը, ի լուր բոլորին.

«Հայաստանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ կատարուած մեծ պատրաստութիւններուն հետ՝ ուրախալի լուր մը կը շրջի, զոր կուտանք վերապահութեամբ։

«Խորհրդային կեդրոնական իշխանութեանց պատրաստած ներքին աշխարհագրական նոր ծրագրով, որուն մէջ նախատեսուած են Հայաստանի ի նպաստ սահմանային բարեփոխումներ, Խորհրդային Հայաստանի շրջան պիտի յայտարարուին Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ։

«Կ՚ըսուի նաեւ, թէ խորհրդային վարչապետը՝ Խրուշչեւ անձամբ պիտի նախագահէ պաշտօնական հանդիսութեանց»։

Այս «ուրախալի» պիտիին անդրադառնալէ առաջ, աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս արձանագրել ուրիշ քանի մը պիտիներ ալ, որոնց մասին մեր վերապահութիւնները յայտնած էինք ատենին՝ խմբագրականներով եւ առանձին յօդուածներով։

1956ին, արտասահմանէն հայրենիք վերադարձին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անքողարկելի եւ արդար հրճուանքով կ՚աւետէր մեզի.

ա) Պիտի վերաբացուին փակուած եկեղեցիները։

բ) Պիտի վերաշինուին քանդուած տաճարները։

գ) Պիտի վերադարձուին բռնագրաւուած աղօթատեղիներն ու եկեղեցական հաստատութիւնները։

Արդ,— կը գրէինք մենք 1956ին,— քանի որ այս եկեղեցիները «պիտի վերաբացուին», ուրեմն փակուած էին։ Քանի որ «պիտի վերաշինուին», ուրեմն քանդուած էին։ Քանի որ «պիտի վերադարձուին», ուրեմն բռնագրաւուած էին։

Զարմանալին այն է սակայն, որ մինչեւ 1956 ոչ ոք բան մը ըսած կամ գրած էր այս փակուած, քանդուած եւ բռնագրաւուած եկեղեցիներուն, տաճարներուն, աղօթատեղիներուն եւ եկեղեցական կամ եկեղեցապատկան այլ հաստատութիւններու մասին։ Ընդհակառակն, Հայաստան գացող եւ վերադարձող «ուխտաւոր»ները, աշխարհական թէ կրօնաւոր, մեզի այն հաւատքը տուած էին, որ եկեղեցիները շէն ու պայծառ են եւ կը յորդին բազմութեամբ։

Ի՞նչ եղան այս «պիտի»ները։ Պարզ է, կամ բոլորովին եւ կամ կիսովին «պիտի» մնացին եւ կը վախնանք, որ այդպէս ալ պիտի մնան նաեւ այսուհետեւ։

Եւ հիմա, ահաւասիկ, նոր «պիտի» մը.

«Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ պիտի յայտարարուին Խ. Հայաստանի շրջան»։

Թարմացնենք յիշողութիւնները եւ տանք Հայաստանէն բռնօրէն խլուած չորս գաւառներու «համապատկեր»ը։

ա) Հայաստանի շրջաններէն Ախալքալաքը, որ ունի 2400 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 120.000 բնակիչ (75 առ հարիւրը՝ Հայ), անջատուած է Մայր Հայրենիքէն։

բ) Լեռնային Ղարաբաղը, 4600 քառ. քլմ. տարածութեամբ եւ 165.000 բնակիչներով (95 առ հարիւրը՝ Հայ), նոյնպէս պոկուած է մեր երկրէն։

գ) Նախիջեւանը 5400 քռ. քլմ. տարածութեամբ հողամաս մը, 1921ի ռուսեւթուրք դաշնագրով նոյնպէս անջատուած է Հայաստանէն, իսկ բնակիչները ցիրուցան եղած են։

Ահա այս չորս ընդարձակ շրջանները, 17.400 քառ. քլմ. տարածութեամբ եւ շուրջ 450.000 բնակիչներով, բռնօրէն խլուած ու անարդարօրէն անջատուած են մեր փոքրիկ հայրենիքէն։

Համաձայն «Յառաջ»ի տուած «ուրախ» լուրին, զոր մենք եւս հրատարակեցինք վերապահութեամբ ու կասկածանքով, այս չորս գաւառներէն երկուքը՝ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ՝ «պիտի յայտարարուին Հայաստանի շրջան»։ Ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ պիտի վերակցուին եւ պիտի վերամիացուին Հայաստանի։ Որովհետեւ աշխարհագրական նոր բաժանում մը չէ, որ պիտի կատարուի, այլ պիտի վերահաստատուի հին գոյավիճակը եւ բռնօրէն խլուած հողամասերը ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ իրենց բուն իրաւատիրոջ։ Բայց պիտի վերադարձուին — եթէ անշուշտ վերադարձուին — երկու շրջանները միայն։ Իսկ միւս երկո՞ւքը...

Ի՞նչ էր Հայաստանը երէկ եւ ինչ է այսօր։ «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ը կը գրէ Հայկական Հարցին նուիրուած բաժնին մէջ.

«Դաշնակներու Հայկական Հանրապետութիւնը դաշնակիցներէն ստացաւ Կարսի շրջանը, 1918ին Հայաստանէն խլուած հին Երեւանեան նահանգի մասերը եւ այլ հողեր, որոնք Հայաստանի հողային տարածութիւնը հասցուցին 17.000 անգլ. մղոնի (աւելի քան 45.000 քռ. քլմ.), 1.510.000 բնակիչներով, որոնց 795.000ը Հայ, 575.000ը՝ մահմետական, իսկ 140 հազարը՝ այլ ազգութեանց պատկանող անձեր» (Հտ. Գ., էջ 437)։

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

(1 Տար.)

...ապրողին եւ անպէտ շարժումները, որոնք մերթ ընդ մերթ տենդոտ խանդավառութիւնով մը ձեռք կ'առնուին եւ ...ն մը անցնելէ յետոյ սառխուած մէկ կողմ կը ձգուին առանց արդիւնքի, ոչ միայն օգուտ չունին մեր ազգային մշակոյթին, այլեւ վնասակար են անոր: Փողոցներու եւ հանրային վայրերու մէջ Թուրքերէնէ տարբեր լեզուով խօսող մարդոց մօտենալով զանոնք բռնադատել ...խօսին լեզու մը զոր թերեւս չեն գիտեր, կամ նոյնիսկ եթէ գիտնան՝ այդ լեզուն չեն խօսիր, առնուազն նախ եւ առաջ չի կրնար նկատուիլ արարք մը որ ... ըլլայ ազատութեան ըմբռնումին: «Թուրքիոյ Ազգային Ուսանողական Միութեան յարգելի անդամները, որոնց բարի նպատակներէն կասկած չունիմ, անպայման կարդացած ըլլալու են «Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Յայտարարութիւն»ը որուն ներքեւ մեր պետութեան ստորագրութիւնն ալ կը գտնուի: Հոն գրուած է թէ անհատները չեն կրնար ...ումի տակ առնուիլ եւ մասնաւոր վերաբերմունքի առարկայ ըլլալ լեզուի, կրօնքի, ցեղի եւ դաւանանքի տարբերութիւններու պատճառով: Անկէ զատ, միջազգային դաշինքներու մէջ «Փոքրամասնութիւններու իրաւունքներ»ու բաժին մը գոյութիւն ունի: Պետութիւնները փոխադարձաբար ճանչցած են իրենց սահմաններուն մէջ ապրող փոքրամասնութիւններուն ուրոյն ազգային եւ ընկերային առանձնութիւնները, մասնայատկութիւնները տեւականացնելու, պահելու իրաւունքը: Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւններու վարժարանները, եկեղեցիները, համայնքներու կազմակերպութիւնները բաց են եւ ազատ: Այլ երկիրներու մէջ ալ, Թրքական ծագումով փոքրամասնութիւններ կ'ապրին: Անոնց ալ վարժարանները, մզկիթները, միութիւնները եւ թերթերը ապահովութեան տակ են: Օր մը եթէ լսենք թէ մեր այդ ազգային ցեղակիցներուն վրայ ճնշում կը բանեցնեն, «անպայման յունարէն, սերպերէն կամ ռումաներէն պիտի խօսիք» ըսելով, հաճոյք կը զգա՞ք ատկէ:

«Այս դարուն, ազգային ըլլալու գլխաւոր պահանջն է իրաւունք պահանջել: Այն հաւաքականութիւնները որոնք չեն գիտեր իրենց իրաւունքը պահանջել, կը կորսնցնեն իրենց ազգային բնոյթը: Բայց իրաւունքը պահանջելու առաջին պայմանն է ուրիշներու իրաւունքը յարգել: Այս մայր շրջանակին մէջ, անհատներուն ազատութիւնը ոչ մէկ կերպով կարելի է սահմանափակել որեւէ ընթացքի պատճառով որ յանցանք չի կազմեր: Մարդ մը, ըլլայ օտար, ըլլայ փոքրամասնութեան անդամ, ըլլայ զուտ Թուրք, կը խօսի այնպէս՝ ինչպէս դիւրին կուգայ իրեն: Անոր դէմ կանգնելու, նոյնիսկ ազատարութիւն ուզելու իրաւունքը ոչ ոքի տրուած է:

«Պէտք է այլեւս սորվինք թէ չենք կրնար մեր լեզուն եւ ազգային մշակոյթը զարգացնել այնպէս «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսով պայքարներ մղելով: Այսօր կ'ապրին անհամար հայրենակիցներ որոնք Թրքական ծագում ունենալով հանդերձ բառ մը Թուրքերէն չեն գիտեր եւ որոնք իրենք զիրենք արաբ կամ քիւրտ կը կարծեն որովհետեւ չենք կրցած իրենց սորվեցնել իրենց ազգութիւնը: Թուրք Ազգային Ուսանողական Միութեան երիտասարդները այս մեծ դատին վրայ հակելու են: Նախ ծրագրենք թէ ի՞նչպէս պիտի բանանք մեր լեզուին եւ մշակոյթին դռները հայրենակիցներու առջեւ որոնք իրենց Թրքութենէն անգիտակ են: Խորհինք որ չենք կրնար «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսով փրկել մեր հարազատ եղբայրները որոնք մեր անհոգութեան երեսէն խաւարի մէջ կը խարխափին»:

×

ՈՉ ՈՔ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԽՕՍԷ ԸՍԱԾ Է ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱՅԻՆ

Ջեքիճ Ալթան հետեւեալը կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ :—

«Ամէն անգամ որ ցնցում մը տեղի կ'ունենայ ընկերութեան մէջ, անմիջապէս գիրերն եւ աժան փութաջանութիւններ կը հետեւին այդ շարժումին: Ասոնց գլուխը կուգայ «Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ» կարգախօսը:

Ի՞նչ ըսել է՝ Հայրենակից Թուրքերէն խօսէ: Տխուր փաստ մը՝ թէ չենք կրցած օտարոտի սովորութիւնները ձուլել մեր մշակոյթի ամանին մէջ: Փոխանակ եռացնելու քուրան, կ'ուզենք հրամանով եւ բռնութեամբ խօսեցնել մեր լեզուն: Ու ամէնէն տարօրինակը՝ կը կարծենք թէ ասիկա կրնայ յաջողիլ: Ոչ մէկ լեզու հրամանով կը խօսուի: Ֆրանսայի մէջ Հայեր կան: Ոչ ոք կը ստիպէ զիրենք, բայց Թուրքերէն կը խօսին: Նոյնիսկ եթէ մի խօսիր ըսեն: Գացէք Ամերիկայի մէջ տեսէք այն մարդիկը որոնք երկու սերունդ առաջ գերմանացի, իտալացի, սպանացի էին: Անոնք այլեւս նետած են այդ կապերը, դարձած են ամերիկացի: Ամերիկայի ընկերային ձուլարանը բոլոր այդ տարբերութիւնները կը հալեցնէ, նոյն կաղապարին մէջ կը թափէ:

Ռուսական յեղափոխութեան, Անրի Թրուայայի ընտանիքը Փարիզ խոյս տուած էր: Թրուայա այսօր ֆրանսական կաճառ մտած մեծ ֆրանսական գրող մըն է: Ոչ Ամերիկայի մէջ՝ Հայրենակից անգլերէն խօսէ ըսած են անոնց որոնց մեծ հայրը գերմանացի էր, ոչ ալ Ֆրանսայի մէջ՝ Հայրենակից ֆրանսերէն խօսէ ըսած են Թրուայային: Ընկերային կազմը ինքզինք կը պարտադրէ անոնց այս տեսակ անիմաստ եւ անգործադրելի հրամաններու գործադրութեան: Ամէն բանէ առաջ, հոգեբանութեան ներհակ կողմ մը կայ այդ վերաբերմունքին մէջ: Այսպիսի բռնադատում մը ակամայ ընդդիմութիւն մը կ'արթնցնէ փոքրամասնութեան պատկանող հայրենակիցներուն մէջ: Նոյնիսկ եթէ Թուրքերէն խօսի կարգ մը վայրերու մէջ, կը շարունակէ ուրիշ լեզու գործածել երբ առիթը գտնէ:

Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ Թուրք փոքրամասնութիւններ կան: Չենք լսած թէ այսպիսի բռնադատութիւններու նշաւակ կը դառնան:

Այս դատը Պոլսէն աւելի Արեւելքի եւ Հարաւ-Արեւելքի դատն է: Բայց ինչ ընենք որ Թուրքերէն խօսէ ըսելով չի լուծուիր այս դատը: Կը կարծենք թէ խնդիրը պիտի լուծենք ծխնելոյզին վրայ դրօշ պարզելով փոխանակ հիմէն ազգայնացնելու շէնքը: Որքան մակերեսային կը մնանք եւ դիւրութեան կը հակինք, Աստուա՜ծ իմ»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԵՐԿԳԼԽԱՆԻ ԱՐԾԻՒԸ"

Շաբաթ մըն է արդէն որ բացուած են ֆրանսական թատրոններու դուռները, երկու ամսուան արձակուրդէ մը ետք:

1960–61ի թատերաշրջանը լեցուն է նոր յայտագիրներով: Կարգ մը թատրոններու մէջ թէեւ կը կրկնուին անցեալ թատերաշրջանի ընթացքին մեծ յաջողութիւն գտած երկերը, ինչպէս օրինակ Ժան Անույի «Պէքէթ»ը (Թէաթր Մոնփարնաս), Ժան Ժընէի «Պատշգամ»ը (Թէաթր տիւ Ժիմնազ) եւ ուրիշներ, եւ սակայն նորութիւններ ալ չեն պակսիր:

Այդ նորութիւններու կարգին ներկայիս ամէնէն ուշադրութեան առարկայ դարձած գործն է Ակադեմական Ժան Քոքթոյի «Երկգլխանի Արծիւ»ը թատերգութիւնը որ կը ներկայացուի Սառա–Պեռնարի բեմին վրայ:

Ինչպէս անցեալ տարի Ժան Ժընէի «Պատշգամ»ը ֆրանսական մամուլին մէջ թեր ու դէմ կարծիքներու դուռ բացաւ, նոյնը պատահած է այսօր եւս Քոքթոյի գործին համար:

Երկու կարծիք կայ մեծանուն Ակադեմականին «Երկգլխանի Արծիւ»ին մասին:

Կ'ըսեն թէ Սարտրական ոճով կառուցուած մելոտրամի մը սահմանները չանցնիր այս գործը եւ կ'աւելցնեն թէ՝ «Եթէ Քոքթօ իր այս թատերակը գրած է իր անունին յաւերժացման համար, այդ յաւերժացումը վտանգի տակ է»:

Ուրիշներ, սակայն, կը պաշտպանեն այն կարծիքը թէ՝ հակառակ այն իրողութեան որ «Երկգլխանի Արծիւ» սարտրական կառուցուածք ունի, եւ սակայն անոր տխալոկէն կ'արտացոլայ բանաստեղծական հզօր շունչ մը, որով երկը կը դառնայ բացառիկ արժէքով օժտուած գլուխ գործոց մը:

«Երկգլխանի Արծիւ»ին նիւթը խորհրդաւոր է, պարուրուած միջնադարեան մռայլութեամբ մը: Թագուհի մը, ձանձրացած կեանքէն, առանձնութեան մէջ կը տուայտի իր ընդարձակ պալատին կամարներուն տակ: Վեհապետական իրաւունքները ծանր կը ճնշեն իր ուսերուն: Գարշանք կը զգայ տիրելէն: Եւ ամէնէն զարհուրելին, նմխիթար այրի մըն է ինք, վասնզի դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր ամուսին–թագաւորը, որուն հետ կապուած էր ոչ միայն արքայական ծիրանիով, այլեւ սիրոյ անքակտելի ու հզօր կապերով:

Ամէն բանէ ձանձրացած թագուհին կ'որոշէ վերջ տալ իր կեանքին եւ սակայն քաջութիւնն է որ կը պակսի իրեն: Կը դիմէ պալատին մէջ գտնուող անձի մը եւ կ'առաջարկէ անոր որ սպաննէ զինք:

Ահա այս մռայլ նիւթին շուրջ է որ հաստատուած է բանաստեղծ Քոքթօն իր կարկահը, որուն վրայ բանաստեղծական հզօր շունչով մը ասեղնագործած է իր երկը:

Թագուհիին բարդ ու խրթին դերին մեկնաբանութիւնը առանձնած է վերջին քառորդ դարու ֆրանսական թատրոնի լաւագոյն դերասանուհիներէն Էտուիճ Ֆէօյէր, որ ընդհանուր կարծիքին համաձայն, արտակարգ ճարտարութեամբ եւ մեծ արուեստով մը կը նկարագրէ յուսահատութեան գուբը հասած թագուհիին տիպարը:

Մեծանուն արուեստագիտուհին կը շրջապատեն ֆրանսական բեմերու ծանօթ ուժեր՝ Պ. Պ. Իվ Վէնսան, Կի Թրէժան եւ Նատոն Պագիլ, որոնք կ'աւելցնեն փայլը Ժան Քոքթոյի գործին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

★

ԱՆԳԱՐԱ – ՊՈԼԻՍ ճամբուն վրայ, Օգոստոսի վերջերը, Թրքական բեռնատար կառք մը կը զարնէ ինքնաշարժի մը, որուն մէջ կը գտնուէին Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Լեւոն Յակոբեանները (Փարիզէն), Տիկին Պուճիքանեան (Պէյրութէն) եւ երկու ուրիշ Լիբանանցի Հայեր: Բախումը այնքան ուժգին կ'ըլլայ, որ Տիկին Լեւոն Յակոբեան եւ երկու Լիբանանցի Հայերը կը մեռնին տեղն ու տեղը, իսկ ծանրապէս կը վիրաւորուին Տիկին Պուճիքանեան եւ Անդրանիկ Յակոբեան, որոնք կը փոխադրուին մօտակայ քաղաքի մը հիւանդանոցը: Ինքնաշարժը մեկնած էր Պէյրութէն, եւ Հալէպ – Անգարա – Պոլիս գիծով կը վերադառնար Փարիզ:

ԱԼԻ ԽԱՆԻ ԿՏԱԿԸ

Անցեալ օր Լոնտոնի մէջ բացուած է կտակը Ալի Խանի որ վերջերս զոհ գնաց կառքի արկածի մը: Իշխանը 140 միլիոն թեթեւ ֆրանք եւ Շանթիյիի իր ապարանքը կը թողու իր կեանքի ընկերուհիին՝ Պեթինա: Ոչ ոքի կը ձգէ իր ձիերը, որոնք պիտի ծախուին աճուրդով եւ գումարը յանձնուի իր եւ Ռիթա Հայուորթի աղջկան՝ Եասմինայի: Իշխանը կ'ուզէ Սուրիա թաղուիլ, ուր դամբարան մը պիտի շինուի որուն ծախքը 14 միլիոն պէտք է արժէ միայն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Յաղթութիւն, — ասաց Դաւիթը որպէս հրաժեշտի խօսք եւ մտրակը բարձրացրեց, որից նրա կարմիր նժոյգը վեր առաւ առաջին ոտները եւ մէկէն պարսպատնից սուրաց դուրս: Նրան հետեւեցին Դանիէլ եղբայրը եւ տեղաւոր չորս թիկնապահները՝ սկզբում միատեսակ քայլերով, ապա աւելի ու աւելի արագընթաց: Ու մի վայրկեան յետոյ, Ախուրեանի խախտուած կամուրջն անցնելով, բռնեցին իրենց տիրոյթի ճանապարհը:

Մի ժամի չափ նրանք գնում էին՝ աւագ եղբայրն առաջ ընկած, կրտսերը նրա յետեւից, իսկ թիկնապահները բաւական ետ:

Յետոյ եղբայրները հաւասարուեցին, աւելի ճիշդ՝ մեծը ձին կանգնեցրեց, որ կրտսերը մօտենայ, եւ սկսեցին զրուցել:

— Ինձ այնպէս է թւում, — սկսեց աւագը, — թէ այդ Անգեղայ իշխանիկը վնասելու է մեզ եւ մեր գործը: Վատ մի նախազգացում է ծանրացած սրտիս: Ինչպէս է զգուշաւոր Նար իշխանը հրաւիրել այդ անփորձ պատանուն, առանց նրա մտքերը ստուգելու: —

— Իսկ ի՞նչ կարող է անել այդ իշխանիկը, — հարցրեց կրտսերը:

— Ամէն ինչ: Բաւական է մեր խորհրդակցութեան խօսքերը հասցնի արքունիք, եւ Արշակը՝ դաժան դատաստան կը տեսնի... Աւաղ, երկու աւաղ ... Նար իշխանը, որ զգոյշ է միշտ, այս անգամ գործեց մեծ սխալ, հրաւիրելով խակմիտ մէկին, որ յանդգնեց ներհակել մեզ, չհամաձայնել մեզ: Ճշմարիտ է ասում Նար իշխանը, վիժուկ եւ ոչ թէ իշխան:

— Մոռացիր, եղբայրիկ, եւ վանիր մտքերդ տխուր, — ասաց կրտսերը: Լաւագոյնս է՝ ինքներս միջոցներ խորհենք, որ մեր դրան մարդիկ եւ շինականներ չփախչեն ...

Խօսելով հասան մի ճամբարաժանի, ուր մի փոքր արահետ թեքւում — մտնում էր անտառ: Աւագ եղբայրը ձին թեքեց դէպի այդ արահետը: Զարմանալի սովորութիւն ունէր Դաւիթ իշխանը. տուն դառնալիս, որտեղից էլ լինէր, միշտ շտապում էր եւ սիրում էր վերադառնալ կարճ ճանապարհով, այս անգամ էլ ընտրեց անտառի արահետը: Սկզբում եղբայրներն իրենց նժոյգները վարում էին իրար կողքի, հանդարտ քայլքով. ու երկու ժամից աւելի գնում էին զրուցելով: Յետոյ, երբ մտան անտառ՝ ճանապարհը նեղացաւ, դարձաւ շաւիղ: Եւ նրանք ստիպուեցին, այդ շաւիղը բռնած, գնալ նորից իրար յետեւից: Իսկ շաւիղը մերթ նեղանում էր, մերթ լայնանում... Ծառերի արանքով գնալով՝ նա կամ դուրս էր գալիս մի փոքրիկ արեւոտ բացատ, կամ սեղմւում էր թփերով ու ծառերով, եւ այդ ժամանակ ծառերի ճղները դիպչում էին հեծուորների գլխին, ուսերին, ու անտառի համատարած լռութեան մէջ լսւում էին միայն նրանց նժոյգների փափուկ ոտնատրոփը ու դրանց արձագանքը հեռւում:

Օրը պարզ էր. ամպի կտոր անգամ չէր երեւում երկնքում. յետճաշեայ արեւը շռայլօրէն ոսկեզօծել էր ծառերի կատարները, բացատների թփերն ու կանաչը. եւ չգիտես դրանի՞ց էր արդեօք, գարնան նորաբաց տերեւների՞ց, թէ ծաղիկներից՝ անտառը լցուած էր բուրմունքներով, որ հաճելիօրէն ուռցնում էր մարդու կուրծքը եւ թեթեւացնում շնչառութիւնը: Հեծուորներն այժմ գնում էին անխօս, ասես այդ բուրմունքով հարբած. ձիերն անգամ փնչացնում էին հաճոյքով եւ քայլում թարմացած:

Մի տեղ, երբ արահետը ծառերի արանքից անսպասելի դուրս եկաւ մի փոքր, երեք նիզակաչափ բացատ՝ առջեւից գնացող Դաւիթ Համունու նժոյգը վրնջաց յանկարծ: Իշխանը, փորձով իմանալով, որ ձին վրնջում է մի բան զգալիս կամ նկատելիս, շուրջը նայեց՝ տեսնելու ինչ կայ: Ու նայելով առաջ՝ տեսաւ շինական մի կին ու մի մարդ, որ ինչ որ կապոցներ շալակած գնում էին մի փոքրիկ տղայի հետ, որը քայլում էր նրանց առջեւից: Այդ նկատելով՝ Դաւիթ իշխանը ձին խթանեց ինքնաբեր եւ առաջ անցաւ: Նրան յետեւից եղբայրը:

Ձիերի ոտնաձայնից շինականն ու կինը կանգ առան եւ ետ նայեցին վախեցած, ապա գրեթէ ցատկելով հեռացան շաւիղից, որ ճանապարհ տան ձիաւորներին:

— Այս առա՞ջ բարի, — մօտենալով եւ նժոյգը կանգնեցնելով՝ հեգնոտ ասաց աւագ Համունին միաժամանակ ուշադիր զննելով նրանց:

Շինականները, չգիտես անակնկալի՞ց, թէ ամաչելուց, չկարողացան իսկոյն պատասխանել, առաջինը կինն սթափուեց եւ ասաց.

— Ուխտի, տէր, ուխտի կ'երթանք ...

Համունին նորից զննաբար նայեց նրանց ոտից-գլուխ, նայեց նրանց շալակի կապոցներին եւ հարցրեց զարմացած հեգնոտ.

— Ուխտի՞ ... Բայց ինչո՞ւ հին հագուստների կապոցով:

Այս անգամ պատասխանեց շինականն ինքը.

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

խատակցէր ժամուլի Էմֆորքոնիկօ պելժ գործակալութեան: Ի՞նչ ուժ ունի իր ե-տին.— Երեք հազար զինուոր որոնց մէկ մասը վար դրած է զէնքերը, բայց Մո-պուԹու յայտարարեց Թէ կ՚ուզէ միաս-նաբար աշխատիլ ՄԱԿի ուժերուն հետ: Առաջին տուած որոշումն է՝ 48 ժամ պայմանաժամ խորհրդային եւ չեխ դես-պանութիւններուն երկրէն հեռանալու:

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խոր-հուրդը 10 ժամ տեւող նիստ մը ունեցաւ առանց ոչ մէկ որոշում տալու: Ներկայ էին երկու պատուիրակութիւնները՝ Քա-զավուպուի եւ Լումումպայի: Խորհրդա-յին պատուիրակը կը պաշտպանէր Լու-մումպայի «օրինաւոր» պատուիրակու-Թիւնը, Մ. Նահանգները կը պաշտպանէ-ին Քազավուպուի պատուիրակութիւնը:

Քաթանկայի մէջ արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցած են Լումումպայի համա-խոհ Պալուպաներու եւ քաթանկացի զին-ուորներու միջեւ: Էլիզապէթվիլէն վեց հարիւր քմ. հեռու նահանգին հիւսիսա-յին մասին մէջ (Մանոնօ), Պալուպանցի-ները ապստամբած են նահանգի կառա-վարութեան դէմ– Ցարդ սպաննուածնե-րուն Թիւը հարիւրի կը հասնի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յակոբ Թորոսեան ընտանիքը փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աղաւնի Նուրեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

Բանակում իրենց այցելութեան առթիւ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին հետեւեալ նը-ւէրները ըրած են.— Թորոսեան (Ռուան) յիսուն Ն. Ֆ., Պետոյեան տասը, Քո-չունեան ընտանիք՝ քսան, Քիւփէլեան (Մարսէյլ) երեսուն, Պետրոս Պետիկեան (Էփինէ) յիսուն, Դերձակեան՝ 10 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ միջոցաւ «Ոմն»է յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Ա. Պալեանէ քսան Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ տոկուն երի-տասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur - Livreur

Դիմել անձամբ Թերթիս վարչութեան:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւն կը ծա-նուցանէ Թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի հանգուցեալ Այրի Տիկին Աղնիւ Քէօյլէյեանի մահուան քառասուն-քին առԹիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ԺԱՄԸ 8էն 18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկու-շաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրու-Թեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 97-01-72:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբա-ցումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի: Արձանա-գրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թոռւա Շանթիէ: Ժամը 9–12 եւ 2–4:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերա-բացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի ար-ձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ. Վ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝

Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովր-դապետը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ. Թէ «Հայկազեան» վարժարանը կը վերաբաց-ուի այս Հիգշաբթի առաւօտ:

Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ իրենց զաւակները արձանագրել տան խորհրդա-րանը որ բաց է ամէն օր ժամը 14էն 19:

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլործնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կի-րակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, եկե-ղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկու-Թիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նը-կատմամբ առնուած բացառիկ միջոցնե-րու շուրջ:

Ազգ. Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պի-տի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

1915ին նահատակուած Ամասիացինե-րուն յիշատակին հոգեհանգստեան պա-տարագ պիտի մատուցուի, Կիրակի առա-ւօտ, Սեպտեմբեր 18ին, Առնուվիլի Վա-րազայ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ:

Պատարագէն ետք, հաւաքոյթ եկեղեց-ւոյ կից սրահին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի դա-սաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմ-բեր 16ի Ուրբաթ օր: Միեւնոյն ատեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւն-ները:

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը:

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղե-կացնէ Թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղ-Թական այլեւ Ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան Թուղթերը վերանորոգելու համար:

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու:

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայ-կական Գրասենեակը, Թիւ 192: Այլապէս, այցելուն ստէպ սխալ տեղ կ՚առաջնոր-դուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի:

Այս առԹիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ Թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պար-տաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին:

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակից-ները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վա-րանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուր-բաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Ցոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ: Կարե-ւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կա-րեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներ-կայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կի-րակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւ-ղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ու-նենան հետեւեալ Թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին:

ՊԼ. ՕՏՏՕ՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին:

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկա-յացուցիչը: Կը խնդրուի բոլոր անդա-մուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Աժան Արագ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9ᵉ MÉTRO : CADET

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուշտ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդար-ձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հա-տը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. Թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամ-եան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

AU BEAU NOYER

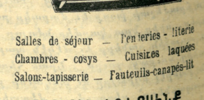

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՉՐԻ ՑԱՆՑՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 17 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8902 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4703

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ ՆՈՐ ՈՐՍ ՄԸ ԳՏԱՆ

"ՀԱՅԵՐԸ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ"

Պոլսոյ Թրքական մամուլը լայնօրէն արձագանգ կուտայ այն բուռն հակազդեցութեան, որ յառաջ բերաւ Հայոց Պատրիարքին նամակին հրատարակութիւնը :

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ .— Քաղաքիս Հայերը խառնիխուռն բողոքած են այս նամակին դէմ եւ Խաչատուրեան Պատրիարքին իսկոյն հրաժարումը պահանջած : Յանուն հայ համայնքին՝ ճարտարապետ Եդուարդ Պէշլաղէ, ճարտարապետ Թաթուլ Ալիքսանեանէ, Տոքթ. Նուրհան Խօզալեանէ, Տոքթ. Արայ Ալթունեանէ եւ Վարդգէս Գարբիէլեանէ բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը Պատրիարքին այցելելով յայտնած են թէ իրաւունք չունի քաղաքականութեամբ զբաղելու եւ իր նամակին արտայայտութիւնները չեն բաժներ Հայերը :

Հինգ հոգինոց պատուիրակութիւնը վճռաբար մերժելով նամակին ոգին, յայտնեց թէ Պատրիարքը իրաւունք չունի քաղաքական յայտարարութիւն տալու եւ Տոքթ. Մատակարար Մարմնին հետ իսկոյն հրաժարումը պահանջեց :

Պ. Խաչատուրեանի նամակը քաղաքիս Հայերուն մէջ ցաւով դիմաւորուեցաւ :

Բացարձակ կը նկատուի որ Պատրիարքը եւ Տոքթ. Մատակարար Մարմինը իսկոյն հրաժարելով ընտրութեան ձեռնարկեն :

«Վաթան»ի մէջ Ճէլալէտտին Չէթին կը գրէ .—

Հայոց Պատրիարքարանին մէջ տեսակցեցանք Պատրիարք Խաչատուրեանի հետ, որ անկեալ վարչապետ Մենտերէսի ուղղուած 5 Մայիս 1960 թուակիր նամակով բանալերած էր եւ բաժնած այդ շրջանի իշխանութեան գործելակերպը : Մեր խօսակցութեան սկիզբը մեզի առաջին ըսածը սա եղաւ .

— Ես համակրութիւն ունէի Մենտերէսի անձին հանդէպ :

Պատրիարքը, որ Մենտերէսի հանդէպ իր հիացումը յայտնող այս նամակը 28 Ապրիլի դէպքերէն ետքը գրի առած է եւ այդ նամակին մէջ բաժնած այդ շրջանի կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած խիստ միջոցները, համալսարանի երիտասարդութեան ապստամբութեան անդրադառնալով ըսաւ .

— Ես այն շրջանին կը կարծէի թէ ա–...ութիւն գոյութիւն ունի, անոր համար անտեղի կտեր էի այդ դէպքերը : Յետոյ, ինչպէս ըսի, երիտասարդները պէտք չէ քաղաքականութեան խառնուին : Ասկէ զատ մենք, հպատակ ենք օրուան կառավարութեան :

Այդ միջոցին կը հարցնենք.

— Ձեր նամակէն շաբաթ մը առաջ համալսարանի մէջ մեծ դէպքեր պատահած, երիտասարդներ սպաննուած էին : Հակառակ ատոր՝ ձեր նամակին մէջ «Ձեր ընթացքը խրախուսանքի եւ քաջալերանքի արժանի է» կ'ըսէք Մենտերէսին : Ինչո՞ւ կ'ըլլայ :

— Ոչ, պարոն, կրօնքի մարդը երբեք չի կրնար համամիտ ըլլալ սպանութեան : Ըստ իս՝ պէտք էր արգիլել ըլլալ երիտասարդներու շարժումին եւ զսպել զանոնք : Յետոյ ես ճիշդ կը գտնէի Մենտերէսի ...որ գործերը, այդ իմաստով ըսած եմ :

Յետոյ Պատրիարքը յայտնելով թէ Մենտերէսի գրած վերջին նամակին մէջ կը գտնուի հատուած մը, որ թերթերուն մէջ չէ հրատարակուած, իր մօտը գտնուած մարդու մը նշան ընելով ներսի սենեակէն մեծ թղթածրար մը բերել տուաւ : Պաշտօնեան թղթածրարին նամակներուն մէջէն 5 Մայիս 1960 թուակիր նամակին պատճէնը մեր առջեւ դրաւ : Կը կարդանք, չհրատարակուած հատուածը վերիվերոյ նոյն բաները կը բովանդակէր, — կրօնք, հաւատք եւ Մենտերէսի հանդէպ համակրանք :

Երբ մեծ թղթածրարը կը փակէր, Մենտերէսի մէկ Յուլիս 1960ին գրուած նամակ մը մեր աչքին զարկաւ : Այս նամակը «Մեր սիրելի վարչապետը» ըսելով կը սկսէր : Կարդալ ուզեցինք, բայց պաշտօնեան ճարպիկ շարժելով՝ թղթածրարը վերցուց :

Գարեգին Պատրիարք ի վերջոյ Եասը Ատա գտնուող անկեալ վարիչներուն անդրադառնալով՝ մեր կարծիքը հարցուց եւ ըսաւ . «Այնտեղ բոլոր գտնուողներն ալ յանցաւոր չեն կրնար ըլլալ չէ՞» : Եւ իսկոյն աւելցուց .

— Զոր օրինակ, անոնց միջեւ մեր երեսփոխանը Շէլլէֆեանը կայ : Այդ խեղճը ոչ մէկ յանցանք ունի, միայն ծառայեց :

Ըսածները մի առ մի նօթ ընելէ ետք ըսինք . «Ձեր ըսածները կրնանք սխալ հասկցած ըլլալ : Եթէ կ'ուզէք ձեզի անգամ մըն ալ կարդանք» :

Ուրախացաւ : Մեր գրածները կարդալէ ետք, ձեռքերը սպիտակ մօրուքին վրայ պտըտցուց եւ «ճիշդ են» ըսաւ :

— Մեր դուռը միշտ ձեզի բաց է, դարձեալ հրամմեցէք, ըսաւ՝ երբ կը մեկնէինք :

«Վաթան» յետոյ նոյնութեամբ կ'արտադրէ «Ժամանակ» եւ «Մարմարա» թերթերուն բողոքի արտայայտութիւնները :

Պոլսոյ մէջ լոյս տեսնող հայերէն թերթերը Հայոց Պատրիարքին անկեալ վարչապետ Ատնան Մենտերէսի գրած նամակին մէջ յայտնած համոզումին դէմ կը բողոքեն :

«Միլլիյէթ» ալ հաղորդելով որ հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը այցելած է Պատրիարքին եւ զայն հրաժարելու հրաւիրած, կը գրէ .— Պատրիարքը ըսած է . —

«Եթէ ամբողջ համայնքը համամիտ է ձեզի, կը հրաժարիմ» :

Հայոց Պատրիարքը Մենտերէսի գրած նամակին մասին ըսաւ .

— Կը տեսնեմ որ սխալ կը մեկնաբանուի : Եթէ գիտնայի որ այսպէս պիտի ըլլար, չէի գրեր : Կը ցաւիմ :

«Ագշամ» իր կարգին կը գրէ թէ Պատրիարքը հետեւեալը յայտարարած է իր գրած նամակին մասին .

— Ես դէմ եմ ուսանողներուն քաղաքականութեամբ զբաղելուն : Անոնք իրենց դասերով պէտք է պարապին եւ միայն վարժարանը աւարտելէ ետք կրնան քաղաքականութեամբ զբաղիլ : Հաւատացած ըլլալով որ ցոյցերը երկրին վնասակար են, գրած եմ Մենտերէսի նամակը :

Պատրիարքը յետոյ ընդգծեց . «Ես կը սիրեմ այս հայրենիքը եւ չեմ ուզեր որ անոր վնաս հասնի» : Ու աւելցուց . «Երբեք կուսակից չեղայ ուսանողներուն սպանութեան : Մնաց որ չէի ենթադրած թէ ցոյցերը յեղաշրջումի համար են : Հիմա ես ալ կը խորհիմ թէ ինչո՞ւ գրած եմ այս նամակը :

Պատրիարքը եզրակացուց ըսելով .— «Մեր կրօնքը կ'ըսէ .— Հնազանդեցէք օրուան կառավարութեան, անոր անսաստը Աստուծոյ ալ անհաստատ կ'ըլլայ : Մենք այս ձեւով կը շարժինք» :

«Տիւնիա» թերթն ալ հայ համայնքին եւ մամուլին մէջ յառաջ բերած բուռն հակազդեցութեան արձագանգ դառնալէ ետք, կը գրէ թէ տեսակցած է Գարեգին Պատրիարքին հետ, որ հետեւեալը յայտարարած է .— Ես նամակը գրեցի՝ չուզելով որ երիտասարդները վարժարանը չլրացուցած այսպիսի բան մը ընեն : Եթէ գիտնայի որ այս շարժումին ետեւ յեղաշրջութեան ոգի կը գտնուի, մանաւանդ առանց արիւնահեղութեան պիտի կա–ուի, այսպիսի նամակ մը չէի գրեր : Նամակին ոգիին մէջ հայրենասիրութեան մասին պէտք բան մը չկայ : Նամակը տարբեր ձեւով պէտք էր գրել : Սխալ մը կրնամ ըրած ըլլալ :

Յետոյ յայտնեց որ հրատարակուած նամակին մէջ հատուած մը ցատկուած է եւ «մեր բանակին» բառը «ձեր բանակին» ձեւով գրուած :

Պատրիարքը եզրակացուց . «Քսաներկու տարի արտասահմանի մէջ իբրեւ թուրք հայրենակից մը ապրեցայ : Կրօնական պարտականութիւն մը կատարելէ աւելի հայրենիքիս մէջ մեռնիլ ուզելուս համար եկայ այս տեղ» :

Պատրիարքին գրած նամակին չհրատարակուած հատուածը հետեւեալն է .

օ ... Անսպառելի այս բարոյական ուժերն են որ կը պողպատեն ձեր հաւատքն ու կամքը ու զրահով կը պատեն զանոնք : Շնորհիւ ատոր իրական հայրենասիրութեամբ մը պաշտպանող մեր սիրելի հայրենիքին ամէն մարզի մէջ վերականգնումը եւ անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն բարօրութիւնը ու երջանկութիւնը ապահովելով անգամ մը եւս կ'աւելնայ հայրենիքին փառքն ու պատիւը» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՔԱՈՍ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ ԹԷ Ո՞Վ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է, Ո՞Վ ԱԶԱՏ Է : Ո՞Վ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐԷ, Ո՞Վ Ո՞ՒՐ Է... :

Հակասական լուրեր կը հասնին Քոնկոյէն, ինչ որ ապացոյց է տիրող անիշխանութեան եւ այս տողերը գրուած պահուն չենք գիտեր թէ իսկապէս ո՞վ է երկրին տէրը : Կարգ մը լուրերու համաձայն պաշտօնանկ վարչապետը՝ Լումումպա իր օձիքը փրկելու համար ՄԱԿի զինուորներու պաշտպանութիւնը ուզած է : Ներկայիս Ղանացի զինուորներ պահակ կեցած են նախկին վարչապետին տան առջեւ : Պետական հարուածէն անմիջապէս ետք, Լումումպա Լէոփոլտվիլի զօրանոցը գացած է համոզելու համար զինուորները որ թեւ – թիկունք կենան իրեն : Սակայն քանի մը օր առաջ իրեն հաւատարիմ զինուորները ձերբակալած են զինքը ու պէտք եղած է որ Ղանացի զինուորներ վրայ հասնին, որպէսզի Լումումպա եւ իրեն հաւատարիմ զօրավար Լունտուլա կարենան սենեակ մը ապաստանիլ :

Քոնկոյի զինուորները քանիցս փորձած են դուռը կոտրել սպաննելու համար պաշտօնանկ վարչապետը : Զինուորները ջղըղըած եւ մատերնին բլթակի վրայ ըսպասած են, որ Լումումպա փախուստի փորձ մը ընէ որպէսզի տեղն ու տեղը սպաննեն, Ղանացի «կապոյտ սաղաւարտները» թոյլ չեն տուած : Միւս կողմէ կարգ մը ուրիշ զրոյցներու համաձայն, Քոնկոցի զինուորները խմբակներու բաժնուած են : Մէկ մասը դէմ է Լումումպայի, ուրիշ մաս մը կողմնակից է ու վերջապէս կան որ Քազավուպուին կը պաշտպանեն եւ կամ գնդապետ Մոպութուն : Լէոփոլտվիլի զօրանոցը թատերաբեմ եղած է բուռն վէճերու եւ նաեւ կռիւներու : Այս ընդհանուր իրարանցումին մէջ ՄԱԿը կ'աշխատի մոքերը հանդարտեցնել, առանց սակայն միջամտելու Քոնկոցիներու ներքին վէճերուն :

Առջի օր Ապահովութեան Խորհուրդը երեք նիստ գումարած է : Առաջին երկու նիստերը անցած են ապարդիւն, քանի որ չեն կրցած որոշել թէ Քոնկոյի պատուիրակութիւններէն ո՞ր մէկը կը լրացնէ օրինական ձեւակերպութիւնները : Երեկոյեան նիստին (երրորդը) միայն քննած են Քոնկոյի ներկայ կացութիւնը : Խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին բուռն ամբաստանութիւններ ըրած է Համըրշըլտի եւ ՄԱԿի Քոնկոյի հրամանատարութեան : «ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը գաղթատէր եւ յետադիմական Պելժերուն զօրավիգ կեցած է եւ իր քաղաքականութիւնը գաղթատիրական քաղաքականութիւն մըն է» : Համըրշըլտ շատ պաղարիւնութեամբ դիտել տուած է, թէ Ափրիկէի ժողովուրդները ականատես եղան ՄԱԿի կատարած դրական աշխատանքներուն : «Քոնկօ գտնուող 18·000 «կապոյտ սաղաւարտներ»էն հազիւ 500ը Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն կը պատկանին, յայտարարած է Համըրշըլտ : ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը Մարոքցի մըն է իսկ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը՝ Հնդիկ մը :

Թունուզի պատուիրակը՝ Մ. Սլիմ դըրուատալից բառերով գոված եւ պաշտպանած է Համըրշըլտի կատարած դերն ու աշխատանքները : Ոչ մէկ որոշում տրըուած է : Նիստերը պիտի շարունակուին :

Քաթանկայի հիւսիսային մասին մէջ բուռն կռիւները կը շարունակուին, Պալիւպաներու եւ Քաթանկացի զինուորներուն միջեւ : Միւս կողմէ Լումումպայի 300 զինուորները Քաթանկայի սահմանը անցած են : Կռիւները սաստիկ են յատկապէս Պիւքամայի (Քամինայի կայանէն 175 քլմ. դէպի հարաւ) եւ Մանոնոյի մէջ : Ըմբոստ Պալիւպաները «կախարդներու» պատրաստած զինովցնող դեղեր կը խմեն եւ կատղած զինուորներուն եւ բնակչութեան վրայ կը յարձակին : Հարիւրէ աւելի սպաննուածներ կան :

Սերժ Միշէլ, Լումումպայի Ֆրանսացի աջ բազուկը պաշտօնապէս հրաժարեցաւ : Գնդապետ Մոպութիւ յայտարարեց . — «Կառավարութիւնը ուսանողներէ կազմուած խորհուրդի մը պիտի յանձնուի» : Այս առթիւ կոչ ուղղեց Եւրոպա գտնուող Քոնկոցի ուսանողներուն որ վերադառնան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ հաւանաբար Նիւ Եորք երթայ եւ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին խօսք առնէ : Լոնտոնէն կը հաղորդեն, թէ արտաքին նախարարութեան քարտուղարը՝ Հիւմ պիտի գլխաւորէ Անգլիոյ պատուիրակութիւնը : Մաքմիլըն Նիւ Եորք պիտի երթայ եթէ կացութիւնը պահանջէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ Նիւ Եորք ժամանելուն առթիւ, զանազան բողոքի ցոյցեր տեղի պիտի ունենան, ոչ միայն տարագիրներու այլեւ բանուորական արհեստակցական կազմակերպութիւններու կողմէ : Նիւ Եորքի քարափի բեռնակիրները որոշած են վար չառնել Խրուշչեւի բեռները :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ բանակին գնդապետ մը՝ Մալիքովսկի իր ընտանիքով Արեւմտեան Գերմանիա փախած է : Հետը փաստաթուղթեր տարած է, որոնք ըստ Պոնի շրջանակներուն ցոյց կուտան, թէ «Արեւելեան Գերմանիա յարձակողական պատերազմ մը կը պատրաստէ Դաշնակցային Գերմանիոյ վրայ» :

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յառաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկեղեցւոյ դիւանատունը :

Ճաշագին՝ 30 Ն. Ֆ. :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Ժամերգութիւն ժամը 8ին : Քառաձայն պատարագ ժամը 10ին :

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողները կը յիշեն այն յօդուածաշարքը, զոր Մանուէլ վրդ. Բոլադեան պատրաստած էր՝ նկարագրելով Իրանի պատմական վայրերը: Երանդուն վարդապետը այս անգամ կը նկարագրէ Իրանի մէկ այլ մասը, որ հարուստ է Հայոց պատմութեան յիշատակարաններով,— այս յօդուածաշարքը, զոր կը քաղենք Թեհրանի *Ալիք*էն, զարդարուած է նկարներով, դժբախտաբար շատ աղօտ:

Այս տարի, Յունիսի 12ին, մեր օդանաւը սաւառնում էր Թեհրանի վրայ: Կամաց – կամաց թողեց մայրաքաղաքը, հեռացաւ արուարձաններից եւ սկսեց շարունակ բարձրանալ եւ ուղղուել դէպի Ատրպատական դէպի Դավրէժ:

Կրակի ընծայած պաշտամունքի համար, ըստ ոմանց — այս նահանգը հնուց կոչուած է Ատրպատական, այսինքն կրակի երկիր: Բայց պատմութիւնից գիտենք, որ Դարեհ Ա.ի կողմից Մարաստանի Մեղացի Սատրապն է, որ Աղեքսանդր Մեծի մահից յետոյ, իր երկրին անկախ պետութիւն յայտարարեց եւ իր անունով Ատրոպատ կոչեց, Ատրոպատէն կամ Ատրպատական:

Ատրպատականի գեղեցիկ նահանգը գտնւում է Իրանի հիւսիս – արեւելեան մասում, սահմանակից Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ:

Պատմական այս բարձրաւանդակը լեռնային մի երկիր է, զարդարուած հրաբխային ծագում ունեցող չոր եւ լերկ սարերով: Զանջանի նեղ եւ երկար դաշտը գալիս է փոխելու այս սարահարթի կերպարանքը՝ միանալով նրան: Միանէից յետոյ, ճամբորդը նկատում է, որ բնութիւնը միանգամից կերպարանափոխ է լինում, սարեր, ձորեր, դաշտեր կանաչութեամբ զարդարուած են, ցորենի եւ ամէն տեսակ արմտիքի առատ մշակոյթի համար, Ատրպատականը արժանապէս կոչուած է Իրանի շտեմարանը:

Երկու ժամ փոթորկալից թռիչքից յետոյ մօտեցել էինք Թաւրիզ քաղաքին, որ մեր պատմութեան մէջ միշտ յիշւում է Դավրէժ անունով եւ Հ. Չամչեան իր Հայոց Պատմութեան մէջ այսպէս է տալիս դրա ստուգաբանութեան բացատրութիւնը.— Դավրէժ, այսինքն Դա ի վրէժ:

Ատրպատականի երկու երեւելի սարերը հեռուից ցոյց տուին մեզ իրենց յաւիտենական ձիւնով ծածկուած սպիտակ գագաթները: Նրանցից մէկը՝ Սահանդ 3798 մեթր, գտնւում է Դավրէժի հարաւային մասում. իսկ Սաւալան, 4925 մեթր, Արդաբիլի արեւմտեան մասում:

Մեր օդանաւը, նախքան վայրէջք կատարելը, մի շրջան արեց քաղաքի վրայ, որ տարածուած է 1500 մեթր բարձրութեան վրայ, պարտէզներով ու կանաչութեամբ ծածկուած մի հովտում:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ՝ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԻՐՏՆ Է ԲԱԲԱԽՈՒՄ...

Բովանդակ Իրանը հարուստ է հայ ազգի հետ կապ ունեցող պատմական վայրերով, սակայն ամէնից աւելի հայ սրտին խօսում է Ատրպատականը: Այդտեղ, ամէն մի անկիւնում կայ դրոշմուած մեր Պատմութեան մի գեղեցիկ դրուագ: Ամէն մի շրջանում կան մեր պատմութեան էջերում քանդակուած, թագաւորների, իշխանների, նախարարների, քաջազործութիւնների, սխրագործութիւնների, թանկագին յիշատակարանների մասունքներ, հետքեր:

Սարերի վրայ, ձորերի մէջ անհետացած, աւերակ կամ դեռ կանգուն, կան եկեղեցիներ, վանքեր, հռչակաւոր՝ պատմութեան մէջ, կենդանի վկաներ հայ ժողովրդի դարաւոր կենդանի հաւատքին եւ գեղարուեստական բարձր ճաշակին: Մեծ յեղաշրջումներ են տեղի ունեցել Ատրպատականում պատմութեան ընթացքին, ժողովուրդներ եկել անցել ու գնացել են իրենց յետին թողնելով միայն հօգակոյտեր: Իսկ հայ ժողովուրդը, որ այստեղ ապրել է երկար ժամանակ, թողել է դեռ կանգուն կոթողներ, որոնք հազարաւոր տարիների պատմութիւն ունեն:

ԴԱՎՐԷԺ

Ատրպատականի պատմութեան մէջ մեծ դեր է խաղացել Դավրէժը, որ հիմա կոչւում է Թաւրիզ: Գուցէ նա գոյութիւն ունեցած լինի Սասանեանց ժամանակ, բայց աւելի հաւանական է, որ արաբական արշաւանքների ժամանակ հիմնուած լինի: Գիտենք պատմութիւնից, որ 858 թուին, երկրաշարժից կործանուեց: Ժ. դարում վերագտնում է իր բարգաւաճ վիճակը եւ դարձեալ 1043 թուին, կործանւում է երկրաշարժից: Բայց էլի մոխիրներից բարձրանում է եւ 1213 թուին, դառնում է Ատրպատականի գլխաւոր քաղաքը: Իլ-խան Ղազանի ժամանակ (1295-1304) մայրաքաղաք է: Թիւրքմէնների ժամանակ Թաւրիզը մնում է Իրանի մայրաքաղաքը: ԺԶ. դարում Շահ – Իսմայէլը Արդաբիլում թագաւոր պսակուելուց յետոյ, փոխադրւում է Թաւրիզ:

1584 թուից մինչեւ Շահ – Աբբաս Մեծ, Թաւրիզն անցնում է Օսմանեան տիրապետութեան տակ: Սաֆավիների օրով, Թաւրիզը երկար ժամանակ մնում է նրանց գերիշխանութեան տակ:

Երկրաշարժները սակայն նրան երբեք հանգիստ չեն թողնում: Հ. Չամչեանը յիշատակում է Թաւրիզում եւ շրջանում մի մեծ երկրաշարժ, որ տեւում է մէջ ընդ մէջ վեց ամիս շարունակ եւ պատճառում է ահաւոր վնասներ, 1641 թուին:

Անցեալի այս բոլոր դժբախտութիւններից յետոյ, այսօր Թաւրիզը գտնւում է բարգաւաճ վիճակում եւ բռնած է յառաջադիմութեան ուղին: Քաղաքը գեղեցկանում է եւ այն օրից, որ երկաթուղին միացրեց Թաւրիզը Թեհրանին, նկատւում է աւելի եռուզեռ: Նոր շինուող երկաթուղու կայարանը իր տեսակի մէջ առաջինն է լինելու — ասում են — Միջին Արեւելքում: Ստոյգ է, որ Թաւրիզը, Իրանի ամենափայլուն ապագայ խոստացող քաղաքը կը լինի, եթէ դրութիւնը այսպէս շարունակուի:

Մենք կամաւ զանց ենք առնում խօսել Թաւրիզի հայ գաղութի մասին: Այդ ուղղութեամբ յաճախ գրուած է թերթերում:

Ատրպատականի ճամբորդութեան ձեռնարկած ժամանակ, գլխաւոր նպատակ ունէի Դարաշամբի Նախավկայի վանքի ուխտագնացութիւնը: Իջեւանելով Թաւրիզում, Լազարեան հայրերի մօտ, վայելեցի նրանց, մանաւանդ Հ. Պօղոս Վ. Տէր Պօղոսեանի եղբայրական ջերմ հիւրասիրութիւնը եւ այսպէս ժամանակ ունեցայ հարկաւոր պատրաստութիւնները տեսնելու:

1957 թուին, դէպի Թադէի վանքը կատարուած Ուխտագնացութեան մասնակցելուց յետոյ, բուռն մի փափաք զարթնեց իմ մէջ տեսնելու նաեւ վերոյիշեալ հռչակաւոր վանքը: Սակայն կային մի շարք հարթուելիք դժուարութիւններ: Վանքը գտնւում էր սահմանամերձ զինուորական արգելեալ գօտու մէջ: Անհրաժեշտ էր յատուկ զինուորական արտօնութիւն: Պ. Ա. Բեջանեանը Թեհրանում կարգադրել եւ ստացել էր պահանջուած թուղթը եւ յանձնել ինձ: Մնում էր ճանապարհի դժուարութիւնների կարգադրութիւնը

Պ. Հայկ Ստեփանեան,— նախագահ Ատրպատականի Հայոց Թեմ. Խորհրդի, սիրայօժար կերպով ընծայեց ինձ իր աջակցութիւնը. վանքի պահապան եւ ճանապարհին ծանօթ՝ Դարաշամբցի Սարգիս տիրացուն իմ խնամակալ ուղեկիցս էր լինելու, ամբողջ երթուղարձի ժամանակ:

ԹԱՒՐԻԶԻՑ ԴԷՊԻ ՋՈՒՂՖԱ

Հինգշաբթի, 16 Յունիս, ճամբորդում ենք դէպի Ջուղֆա: Սարգիսի հետ միասին նստած ենք միեւնոյն սենեակում: Գնացքը 6.20ին շարժուեց: Վանքի վերաբերեալ իմ բոլոր հարցումներին հանգարտ պատասխանում էր ուղեկիցս, մերթ ընդ մերթ տալով նաեւ հանդիպած կայարանների անունները, որոնցից մին, Եամ, գրաւեց իմ ուշադրութիւնը: Ինչ հրաշալի զբօսավայր: Բնութիւնը այնքան գրաւիչ էր երեւում, որ մարդ կարծում էր թէ գարնան եղանակի մէջ է գտնւում:

Բլուրներ, դաշտեր ծածկուած կանաչութեամբ պարզում էին այնպիսի գեղեցիկ տեսարաններ, որոնք հրճուանքով լցնում էին անցորդի հոգին: Եամն ունի առողջ, կազդուրիչ օդ, առատ ջուրը եւ բոլոր հարկաւոր տուեալները՝ դառնալու համար մի սքանչելի ամարանոց: Շոգեկառքը կտրում է Մարանդի ընդարձակածաւալ ծաղկեալ դաշտը, յետոյ անցնում է ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին, չոր եւ ամայի դաշտից:

Երբ հասանք Ջուղֆա, կէսօր էր: Պ. Ռոմանը կայարանում մեզ դիմաւորեց եւ առաջնորդեց Լըվանթ – Էքսփրէսի նորակառոյց շէնքը, ուր Պ. Սիմոնեան շնորհեց մեզի սիրալիր հիւրասիրութիւն: Առանց ժամանակ կորսնցնելու, անմիջապէս ներկայացայ Ջուղֆայի Իրանեան սահմանապահ զինուորական ուժերի պետին, որ շատ սիրալիր կերպով ընդունեց ինձ: Ցոյց տուի Թեհրանից բերած պաշտօնական յանձնարարական թուղթս: Կարդաց եւ ապա դառնալով ինձ, ասաց.

— «Եթէ վաղը Ուրբաթ չլինէր, եւ անձամբ կ՚ընկերակցէի ձեզ մինչեւ վանքը: Շատ ցաւում եմ, որ գործի պատճառով, պիտի չկարողանամ կործադրել փափաքս: Սակայն ապահով եղէք, ամէն յարմարութիւն կը տամ ձեզ»:

Մի քիչ յետոյ, կանչեց մի զինուորական, տուեց հարկաւոր բոլոր հրահանգները.

— Վաղը առաւօտ — ասաց ինձ — զինուորական մի ջիփ կը գայ եւ ձեզ կը հասցնէ մինչեւ Շահաբբասի զինուորական պահականոցը: Այդտեղ կը լինեն երկու ջորի՝ ձեր տրամադրութեան տակ: Նոյնպէս երկու զինուորականներ կ՚ուղեկցեն ձեզ մինչեւ վանքը, թէ գնալուն եւ թէ վերադարձին:

Խորին շնորհակալութիւն յայտնեցի եւ հեռացայ: Գիշերը սկսեց մի սոսկալի փոթորիկ: Դռների եւ պատուհանների ճեղքերից ոռնում էր կատաղի քամին: Փորձեցի դուրս ելնել փողոց, մի քիչ ման գալու. այնքան ուժեղ էր քամին, որ ինձ քշում տանում էր: Ներս մտայ սենեակս մի քիչ մտահոգուած յաջորդ օր մեր կատարելիք ճամբորդութեան մասին: Բայց բարեբախտաբար գիշերը, փոթորիկն անցաւ, եղանակը մեղմացաւ, օդը պարզուեց:

Յաջորդ առաւօտ, ուրբաթ, 17 Յունիս, զինուորական ջիփ կառքը կէս ժամից Ջուղֆայից մեզ հասցրեց Շահաբբասի պահականոցը: Մինչ մեր ուղեկից երկու զինուորները, միեւնոյն ճանապարհը, հեծած ջորիների վրայ, կտրել էին երկու ժամում:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԴ. ԲՈԼԱԴԵԱՆ

(1 Շար.)

Երիտասարդութիւնը սիրոյ տարիքը չէ այլ՝ վայելքի: Մարդ իսկապէս կը սիրէ միայն այն ատեն, երբ բաւական յառաջացած է կեանքին մէջ եւ գիտէ գնահատել իր տուածն ու առածը, երբ յանգած է այն եզրակացութեան՝ թէ ուրիշ ոչ մէկ բանի, ոչ մէկ բանի համար կ՚արժեր ապրիլ:

Է. ՌՈՏ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ „ՊԻՏԻ" ՆԵՐԸ...

Այս տարածութեամբ Հայաստան, 1920էն ասդին, մենք այլեւս չունեցանք:

Այսքան նեղ սահմաններու մէջ ամփոփուած Հայաստանը հողային պահանջներ ունի ոչ միայն իր «արտաքին», այլեւ «ներքին» հարեւաններէն: Մեր մեծ ու հզօր «պաշտպան»էն՝ Խ. Միութենէն մենք չենք պահանջեր, որ գրաւէ Վանը, Մուշը, Բիթլիսը կամ Կարինը եւ նուէր ընէ մեզի. ոչ: Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու, որ ներկայ Հայաստանին վերադարձնէ անկէ բռնօրէն խլուած չորս հայաբնակ *ու* հայապատկան *գաւառները: Այս բանը ընելու համար ամենազօր Ռուսաստանը ոչ պատերազմելու պէտք ունի, ոչ արիւն թափելու, ոչ ալ համաշխարհային պատերազմ շղթայազերծելու: Մեր չորս գաւառներուն ճակատագիրը կրնայ որոշուիլ, խաղաղ ու անարիւն ձեւով, Մոսկուայի մէկ հատիկ բառով, նոյնիսկ մատի մէկ շարժումով:*

Առ այժմ խօսք չկայ այն մասին, որ մենք հողային պահանջներ ունինք նաեւ մեր «արտաքին» հարեւանէն՝ Թուրքիայէն: Կրնայ պատահիլ, որ «իմաստուն»ին մէկը ելլէ ըսէ մեզի.— Գացէք գրաւեցէք այդ Հայաստանը. ինչո՞ւ չէք գրաւեր եւ կառչեր մնացեր էք չորս գաւառներուն...

Տրամաբանական պիտի ըլլար այս հարուէրը ուղղել Մոսկուայի, որ թէ յանուն Խ. Միութեան եւ թէ յանուն Խ. Հայաստանի ընդմիշտ հրաժարած է հողային ամէն պահանջէ Թուրքիոյ նկատմամբ:

1953 Մայիս 30ին, յաւէտ անմոռանալի այս թուականին, Կրեմլինը իր արտաքին գործոց նախարարին բերնով կը յայտարարէր ի լուր բոլորին.

«Յանուն բարի դրացիական յարաբերութիւններու պահպանման եւ խաղաղութեան անվտանգութեան ամրապնդման, Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութիւնները հնարաւոր համարեցին հրաժարուել Թուրքիայի նկատմամբ իրենց տերիտորիալ պահանջներից:

«Այսպիսով՝ սովետական կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Սովետական Միութիւնը ոչ մի տերիտորիալ պահանջ չունի Թիւրքիայից» («Սով. Հայաստան», 1953 Յուլիս 19):

Մեր Դատի այս ուրացումը նուիրագործեց նաեւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Նախագահ Շմաւոն Առուշանեան, որ իր կարգին կը յայտարարէր ՍՍՌՄ Գերագոյն Սովետի երրորդ նստաշրջանին, Մոսկուայի մէջ, 1955 Օգոստոս 5ին:

«Անհրաժեշտ ենք համարում յայտարարել, որ մենք ցանկանում ենք, որ մեր հարեւան Թուրք ժողովրդի հետ հաստատուեն լաւ, բարի – դրացիական յարաբերութիւններ: Սովետական Միութիւնը բազմիցս իր նախաձեռնութիւնն է ցուցաբերել այդ ուղղութեամբ: Մենք սպասում ենք, որ այդ բարի նախաձեռնութիւնը բարեացակամ արձագանգ կը գտնի նաեւ Թիւրքական կողմից» (Սով. Հայաստան», 1955 Օգոստոս 7):

Այսպէս ուրեմն՝ Կրեմլինը պաշտօնապէս հրաժարած է «միացեալ» Հայաստանէն, շատոնց արդէն հրաժարած ըլլալով «ազատ»էն եւ «անկախ»էն ալ:

Այս զարձակէտին վրայ նոյն Կրեմլինը հրապարակ կը բերէ հիմա իր նոր «պիտի»ն...

Բանի մը խօսք ալ «միացեալ»ի մասին եւ անցնինք Կրեմլինի նոր «պիտի»ին:

1945 Մայիս 7ին, Հայկ. Դատի Յանձնախումբը, ընկեր Ս. Վրացեանի գլխաւորութեամբ, Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ յուշագիր մը յանձնեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Յուշագիրը կը փակուէր հետեւեալ տողերով.

«Թէ արդար եւ թէ մարդասիրական լուծում մը պիտի ըլլար պետութեանց կողմէ առաջարկուած եւ Նախագահ Ուիլսընի կողմէ իբրեւ բուն Հայաստան սահմանագծուած Հայաստանի մասը, որ ցարդ Թուրքերուն ձեռքը կը մնայ ամուլ եւ ամայի, կցել այժմու սահմանակից Հայկ. Հանրապետութեան»:

Աւելի ուշ, 1945 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին օրը, մեր յաւէտ ողբացեալ ընկերը՝ Համօ Օհանջանեան, ընդարձակ հեռագիր մը ՄԸ ղրկելով Երեք Մեծերուն, անոնց ուշադրութեան կը յանձնէր Հայկ. Դատը եւ կ՚աւելցնէր.

«Իբրեւ արդիւնք երկու մեծ պատերազմներու, Թրքապատկան Հայաստանի ժողովուրդէն շուրջ մէկ միլիոն Հայեր բռնադատուեցան լքել իրենց հայրենիքը եւ զանգուածաբար գաղթել դէպի աշխարհի հեռաւորագոյն անկիւնները:

«Այս մէկ միլիոն Հայերը անկէ ի վեր կը սպասեն, որ ճանչցուի իրենց իրաւունքը իրենց հինաւուրց հայրենիքին վրայ»:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(2 — Շար.)

×

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

*Այս յօդուածաշարքին առաջին մասին մէջ զոր հրատարակեցինք երէկ, տպագրական վրիպակի հետեւանքով Գ. սիւնակին մէջ պակաս է հետեւեալ պարբերութիւնը.—*Գ. լեռնային Գանձակը, 5000 քառ. քլմ. տարածութիւն եւ 80.000 բնակիչ (88 առ հարիւրը՝ Հայ), այսօր այլեւս մաս չի կազմեր Հայոց Աշխարհին:

ՁՐՈՅՑ ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ա.

Երեք օր տեւող փնտռտուքներէ ետք միայն՝ կարողացայ գտնել 17րդ Ողիմ — պիական խաղերուն մասնակցող Հայ մարզիկները: Ինչո՞ւ, պիտի հարցնէք, քանի որ բոլորն ալ կը բնակէին նոյն Ողիմ — պիական Աւանին մէջ: Իրաւունք ունիք, բայց երբեք կարելի չեղաւ զանոնք գտնել այնտեղ, որովհետեւ կամ փորձի գացած կ'ըլլային, կամ հանդիսատի մէջ, կամ ճա — շարան կը գտնուէին: Եւ խորհրդ. պատ — ւիրակութենէն ոչ ոք կարող էր գոհա — ցում տալ ձեզի, քանի որ բոլորն ալ ռուսերէն կը խօսին եւ հետեւաբար ան — կարելի եղաւ ինծի ժամադրութիւն մը առնել: Արդարեւ, անոնք որոնք Հայ չեն ու կը խօսին միայն ռուսերէն, չեն հաս — կնար ձեր բառերը ու նշանացի խօսե — լով հազիւ թէ սահմանափակ բաներ մը կրնան հասկնալ կամ հասկցնել ձեզի:

Ողիմպիական Աւանի խորհրդ. տաղա — ւարը այցելելով, կ'ուզէի հանդիպիլ Ի — կոր Տէր — Յովհաննէսեանի, որ լաւագոյն ներկայացուցիչն էր իր երկրին, մէկ քայլ ոստումի մէջ: «Հոս չէ...»: Այսպէս եզրակացուցի այն երկարատեւ նշանացի բացատրութիւններէն, զորս ստացայ խորհրդ. մարզիկներէն, որոնք երկարած էին կանաչութիւններուն վրայ:

Այդ միջոցին հանդիսատի պահն էր: Մարզիկներուն մէկ մասը փինկ — փոնկ կը խաղար, ոմանք հեռատեսիլ կը դիտէ — ին կամ ընթերցումով զբաղած էին, ո — մանք ալ թեթեւ փորձեր կը կատարէին կամ վարժութիւններ կ'ընէին: Իւրա — քանչիւր մարզիկ զբաղած էր իր անմի — ջական շուրջիններով, իսկ քիչ անդին տեսայ խումբ մը մարզիկներ, որոնք կո — փամարտի փորձեր կ'ընէին:

Ձախողած ըլլալով Իկոր Տէր Յովհան — նիսեանը տեսնելու ծրագրիս մէջ, ան — միջապէս կը յիշեմ Վլատիմիր Ենգիպար — եանը, կէս — ուելթըրի Եւրոպայի ախոյ — եանը, եւ սրտիս մէջ յոյսի նշոյլ մը կը ծագի չուտով, այդ կռփամարտիկներուն մօտ հայ մարզիկը գտնելու ակնկալու — թեամբ:

— Ենգիպարեանը հո՞ս է..., կը հար — ցնեմ քաշուելով՝ մարդու մը, որ կռ — փամարտիկներուն մօտ կեցած, կը հսկէ անոնց կատարած փորձերուն: Հարցումիս ի պատասխան՝ մատով ցոյց կուտայ ե — րիտասարդ մը, որ կեցած է քիչ անդին:

Ինքզինքս կը ներկայացնեմ եւ կը հար — ցնեմ.

— Ենգիպարեա՞նն էք...:

— Այո, կը պատասխանէ եռանդուն կերպով ու անմիջապէս կ'աւելցնէ. — Հա՞յ էք...:

Այո, կը պատասխանեմ կայծակի արա — գութեամբ:

— Օհ, կը յարէ այն ատեն Ենգիպար — եան, չէք գիտեր թէ որքան ուրախ եմ ձեզի հանդիպելուս համար ...:

Եւ իսկոյն հարցումներու անվերջանալի տարափ մը կը բռնէ զիս:

— Իտալիայէ՞ն էք: Ի՞նչ գործ ունիք հոս: Ի՞նչպէս կարողացաք զիս գտնել:

10 երկվայրկեանի մէջ տասնէն աւելի հարցումներ կ'ուղղէ ինծի՝ իրարու ե — տեւէ: Եւ մինչ ես իրեն ներկայացած էի իբր թէ հարցումներ ուղղելու համար, ի — րականին մէջ սակայն այս անգամ ինքն էր որ զիս կ'ենթարկէր անհամար հար — ցումներու տարափին:

Իրեն կ'երկարեմ իմ այցաքարտս, զոր տեսնելէ ետք՝ հայ մարզիկը կը հարցնէ առաւել եւս հետաքրքրուած.

— Օհ...: Ուրեմն Լիբանանէ՞ն էք, քիչ մը խօսեցէք ինծի Լիբանանի Հայու — թեան մասին:

Ձեմ համարձակիր իրեն ուղղելու հա — մապատասխան հարցումներ, լռեց մը նկատուելու վախէն տաշջնորդուած: Բայց ան չի քաշուիր ինծի խօսելու բո — լորին մասին, ինչպէս Համի Հայկի, Մարտիրոս Պալըքճեանի, Յովսէփի, Բա — շայրի մասին եւն.:

— Մենք շատ լաւ կեանք մը կ'ապրինք Հայաստանի մէջ, կը շարունակէ ան: Այն բոլորը, որոնց մասին խօսեցայ քիչ ա — ռաջ ձեզի, նախանձելի դիրքերու տիրա — ցած են:

Ենգիպարեան ...:

Մարդը, որուն հանդիպելու ամենա — նուազ հաւանականութիւնը ունէի, ահա կը դրուէր զիս առաջին իսկ վայրկեա — նէն: Հարազատ՝ հայկական իր դիմա — գծով սեւ աչքեր, թուխ մորթ, քիթ մը, որ «կոտրած» է կռփամարտէն, եւ ցցուն այտոսկրեր: Կը խօսի բացարիկ համար — ձակութեամբ եւ միամտութեամբ, ար — տասահմանեան Հայու մը հետ խօսած ըլ — լալու անյապութեամբ: Շատ երջանիկ էր մեր այս հանդիպումին համար եւ իր ա — մէն մէկ խօսքէն ու շարժումէն յայտնի էր, թէ մեծապէս գոհ էր այս խօսակցու — թենէն, ինչ նիւթի ալ պատկանէր այդ խօսակցութիւնը:

Վլատիմիր Ենգիպարեան, բուն անու — նով՝ Վարդան Ենգիպարեան, կը բնակի Երեւան: Կռփամարտի սկսած է 1946ին: Առաջին օրէն կ բարձրանալուն իսկ արժա — նացած է բոլորին ուշադրութեան: Ծնած է 1932ին եւ 14 տարիէ ի վեր կը շարու — նակէ յաղթանակներ խլել ամէն տեղ: Ծանրութիւնն է 63.5 քիլօ:

Ենգիպարեան 1953էն ի վեր պայքարած է կէս — ուելթըր քաշի Եւրոպայի ախոյե — նութեան տիտղոսին ի խնդիր, տիրանա — լով անոր՝ Վարշաւայի մէջ կատարուած մրցումներու շարքի մը ընթացքին:

1955ին, Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ուր կատարուեցան Եւրոպայի ախոյենու — թեան մրցումները, բախտը չժպտեցաւ ի — րեն ու երրորդ դասուեցաւ, ընդհանուր դասաւորման մէջ:

Մելպուրնի Ողիմպիական Խաղերուն, 1956ին, դարձեալ արժանացաւ ոսկեայ մետալի:

1957ին եւ 1959ին Փրակայի եւ Լիւսեր — նի մէջ անգամ մը եւս տիրացաւ Եւրո — պայի ախոյենութեան տիտղոսին:

Անկէ զատ, երեք անգամ հռչակուեցաւ Կովկասեան շրջանի ախոյեան եւ երեք անգամ ալ Համամիութենական ախոյ — եան: Մասնակցած է Վիեննայի եւ Պուք — րէշի Փեստիվալներուն, որոնց ընթացքին գլետնած է իր բոլոր հակառակորդները: 1955էն ասդին ունեցած է աւելի քան 40 յաղթանակ եւ միայն մէկ պարտութիւն: Փրակայի եւ Լիւսերնի մէջ տիրացած է Հանրապետութեան նախագահութեան մրցանակին:

Ենգիպարեան ամուսնացած է, հինգ տարիէ ի վեր: Իր ընտանիքը կը բաղկա — նայ հօրմէն, մօրմէն, եղբօրմէն, երկու քոյրերէն եւ իր կնոջմէն: Տակաւին հայր չէ եղած: Բայց կը փափաքի զաւակ մը ունենալ: Երկու տարիէ ի վեր իրեն պաշ — տօն տրուած է մարզել 150 աշակերտներէ ակումբի մը, որ իրեն վստահուած է:

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը վերջինը պիտի ըլլան իրեն համար: Անգամ մը որ հայրենիք վերադառնայ, այլեւս միայն պիտի զբաղի իր աշակերտները մարզելու գործով, որոշած ըլլալով այլեւս ռինկ չբարձրանալ:

Ժամը մէկուկէսն է: Ճաշի ժամանակը հասած է: Մարզիչը հեռուէն նշան կ'ընէ արդէն: Ստիպուած ենք ելլել մեր տեղե — րէն ու բաժնուիլ իրարմէ:

— Դարձեալ զիրար պիտի տեսնենք, կը շարունակէ ան բաժնուելէ առաջ: Հայկա — կան քոնեակ ունիմ սենեակիս մէջ: Ողիմ — պիական խաղերէն ետքը այդ շիշը պիտի պարպենք:

— Կրնա՞ք ինծի համար ժամադրու — թիւն մը կարգադրել Իկոր Տէր Յովհան — նիսեանի հետ, կը հարցնեմ:

— Անշուշտ, կը պատասխանէ: Կարելի չէ միշտ հանդիպիլ անոր, որովհետեւ ու — րիշ տաղաւարի մը մէջ կը բնակի, բայց պիտի փորձեմ անպայման զայն գտնել:

Այդ միջոցին, Ապողոնեան մարմնով ե — րիտասարդ մը կ'անցնի մեր առջեւէն: Կը բարեւէ մեզ: Ալպեր Ազարեանն է, մարմ — նամարզութեան աշխարհի ախոյեան:

Կը ծանօթանանք անոր հետ եւս ու ժա — մադրութիւն կ'առնեմ իրմէ, յաջորդ օր — ուան համար:

Ժ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԳԻՏՆԱԼԸ ՅԱՆՑԱՆՔ ՉԷ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԻՆ, ԿԸ ԳՐԷ *Ճումհուրիյէթ*

«Անատոլուի աշուղներուն շատերը Հայեր են. Հայ մը թուրքերէն գեղեցկագոյն բանաստեղծութիւններէն մին գրած է»

Այս առթիւ «Ճումհուրիյէթ»ի քրոնի — կագիրը կը գրէ Ինքնաքննադատութիւն խորագիրը կրող սիւնակին մէջ:

«Կասկած չկայ թէ Կուսակալին այս յայտարարութիւնը ողջմտութեան ձայնն է եւ կատարելապէս կը պատշաճի Թրքա — կան շահերուն: Մենք բռնած խօսքերուն մէջ քանի մը օր ուշ մնալէ տարբեր թե — րութիւն չգտանք: Երիտասարդներն ալ անպայման պիտի հասկնան թէ սխալ է ի — րենց վարմունքը, պիտի յարմարին տը — րամաբանութեան եւ գատողութեան պարտադրութիւններուն:

Մէկ կողմ ձգեցէք անապահովութիւնը որ ծայր տուած էր քաղաքին մէջ՝ այս պայքարին հետեւանքով Պոլսէն անժա — մանակ կերպով մեկնիլ սկսած էին նաեւ զբօսաշրջիկները որոնք դժուարին դիրքի կը մատնուէին պանդոկներու, ճաշարան — ներու մէջ: Այս դէպքը մեզի հետեւեալ մտածումը ներշնչեց.— Պոլսոյ մէջ դեռ պայմանները կատարեալ չեն զբօսաշրջիկ ընդունելու համար: Փոխանակ աշխարհի առջեւ ծանուցանելու այս իրականութիւ — նը, կարելի էր բոլորէն Թուրքերէն խօսի — լը պահանջել որպէսզի մարդ չհանդիպի մեր քաղաքը: Եւ անտարակոյս աս էր նպատակը այն պայքարին զոր երիտա — սարդները բացած էին, քանի որ անոր նպատակը հայրենակիցներ պատժել չէր որոնք յանցաւոր չեն եթէ Թուրքերէն չեն գիտեր: Բայց խորհեցանք, մտածեցինք, եւ ըսինք թէ աս ալ անոնց պարտակա — նութիւնը չէ»:

×

Դարձեալ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, Եա — շար Քեմալ հետեւեալը կը գրէ.—

«Արմատացած մշակոյթ, ամուր լեզու ունեցող ազգի մը անդամները այս տեսակ պահանջներ չեն ներկայացներ: Նախ դուն պիտի սիրես քու մշակոյթդ լեզուդ, որ — պէսզի ուրիշներն ալ սիրեն: Ոչ ոքի կը — նաս բռնի սորվեցնել քու լեզուդ: Ամէ — նէն դառն այն է որ զարերով քեզի հետ ապրողները չեն կրցած սորվիլ քու լե — զուդ, որովհետեւ դուն կարեւորութիւն չես տուած լեզուիդ, մշակոյթիդ: Մեր ժողովրդային մշակոյթը զօրաւոր է, ինքնուրոյն է: Շատ քաղցր բան մը ըսեմ ձեզի: Անատոլուի ժողովրդային բանաս — տեղծներէն շատեր Հայ են: Մեծամաս — նութեամբ Հայ աշուղներն են որ երգա — խառն պատմութիւն կը պատմեն Չուքու — րովայի մէջ: Անցկա սորվեցայ երբ Փոլք — լորի վրայ աշխատանք կը կատարէի: Մա — րաշցի Հազարի մը կայ, հայ է կ'ըսեն, մեր լեզուին ամենագեղեցիկ բանաստեղ — ծութիւններէն մէկը գրած է: Ու Անա — տոլուի Հայերը մեծ մասամբ Թուրքերէնէ ուրիշ լեզու չէին գիտեր: Նոյնպէս՝ Յոյ — ները: Եթէ դուն քու մշակոյթիդ, ար — ուեստագէտիդ նայիս որպէս անպէտ ա — ռարածներ, օտարը բոլորովին այդ աչքով կը նայի»:

×

Տողան Նատի եւս «Ազգամոլութեան չհակինք» խորագրով կը գրէ.— «Թուրք երիտասարդութիւնն ալ, բոլորս ալ ան — կասկած շատ իրաւունք ունինք այս խնդ — րին մէջ: Միայն մեր բռնած ճամբան սը — խալ է»:

Ու կը պատմէ թէ Մեծ Կղզիի շոգենա — ւին մէջ տեղացի եւ օտար երկու Իտալու — հիներու գլխէն անցած է արկածախնդ — րութիւն մը, որուն ընթացքին Թուրքե — րէն խօսեցնելու պայքար մղողները ու — զած են նոյնիսկ ստուգել Իտալուհիներէն մէկուն օտարահպատակ ըլլալը անձնա — գիր պահանջելով անկէ: Տողան Նատի կ'եզրակացնէ յանձնարարելով որ մնաս չքաշենք փոխանակ օգուտի:

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Ճանապարհին, գիշերը հագնելու համար,— ասաց նա խեղճ, բառերը հատ — հատ արտաբերելով:

— Այդպէս,— երկարեց Համունին մը — տածումների մէջ:— Իսկ ո՞վ է քո տէ — րը:

— Իշխան Կամսարականը,— նորից բառերը ձգեց նա:— Ինչպէս տեսնում եմ դու ճշմարիտ չես խօսում, մարդ:

— Ինչո՞ւ, տէր: Ընտանիքով կ'երթամ Վարդիկ — Հայր՝ ուխտի:

Այս անգամ Համունին նշանակալից նայեց կրտսեր եղբօրը եւ գլուխն օրօ — րեց:

— Ոչ, մարդ, դու ճշմարիտ չես խօ — սում,— ասաց նա դիտաւորեալ մեղմ եւ կարծես անտարբեր:— Ես գիտեմ՝ դու գնում ես Արշակաւան: Եթէ այդպէս է՝ կարող ես գնալ. այնտեղ կեանքը դիւրին է, գիտեմ:

Շինականի եւ նրա կնոջ սառած, մաշ — ուած դէմքերին պոհունակութիւն երե — ւաց: Եւ մարդն ասաց ներողամտութիւն հայցող ձայնով:

— Այո, տէր, կ'ուզեմ գնամ ...

Համունու դէմքը մթնեց մէկէն:

— Կ'ուզես գնաս ... Սատամբակ,— պո — ռաց նա անսպասելի եւ մտրակը բարձրա — ցրեց: — Վերադարձիր անմիջապէս քո շէնը, սինլքոր:

Շինականը բեռը վցեց գետին եւ ծունկի եկաւ, իսկ նրա կինը վախից բռնեց ամուսնու ձեռը եւ շալակի կապոցով նստեց կա — նաչների վրայ:

— Ներիր, տէր, գթայ եւ մի դարձուր ... երկու օր ճանապարհ ենք կտրել ...

Մինչ այդ մօտեցան թիկնապահները եւ ձիերը կանգնեցրին հետաքրքրուած:

— Փախչում է Արշակաւան եւ ասում է թէ գնում է Վարդիկ — Հայր՝ ուխտի ...

Համունին այս խօսքերն ասում էր կար — ծես նրա համար, որ թիկնապահները նոյնպէս իմանան, թէ ինչ մարդ է շի — նականը: Ու այդ ասելով՝ նա երկար մտ — րակը իջեցրեց ծունկի եկած շինականի թիկունքին:—

Ել եւ իսկոյն դարձիր քո շէնը, ապա ոչ, ինքս կը տեսնեմ քո դատաստանը:

— Ներիր, ողորմիր, տէր — խնդրեց շինականը առանց տեղից ելնելու:

— «Ողորմիր», — հեգնեց իշխանը:— Դուք արժանի չէք բնաւ ողորմութեան, երբ փախչում էք այդպէս ... Ձեզ պէտք է պատժել ոչ միայն մտրակով, այլ մա — հով անխնայ:

— Տէր իմ, — ճչաց յանկարծ շինակա — նի կինը եւ, շալակի կապոցը թողնելով, շոքեչոք սողաց դէպի իշխանը: — Գթայ:

— Զայնդ, անառակ,— եւ իշխանը, մտրակը օդի մէջ շխկացնելով, դարձաւ թիկնապահներից երկուսին: — Սեթ եւ դու, Հաբեթ, այս ապիրատին ու իր կը — նոջը,— նա մտրակը մեկնեց դէպի ա — մուսինները,— տարէք եւ յանձնէք իշ — խան Կամսարականին, նաեւ ասացէք, որ կալանել եմ ես ... Տարէք երբ չի կամե — նում վերադառնալ ինքը:

Այս լսելով՝ շինականը վեր թռաւ տե — ղից:

— Ներիր, տէր, կ'երթամ ինքս, — եւ նա ետ գնալու քայլ արաւ ինքնաբեր:

Բայց իշխանը չլսեց նրան եւ կրկին հրամայեց, որ թիկնապահները կատարեն իր կարգադրութիւնը, եւ նրանք, կապոց — ներն ամուսինների շալակը տալով, տա — րան նրանց ետ՝ եկած ճանապարհով: Կինը եւ փոքրիկ տղան, որոնց աչքերում մահու սարսափ կար, լալիս էին. իսկ մարդը, չկարողանալով մի խօսք ասել, տնքում էր զուսպ եւ դժուարով սրբում ճակատի, երեսի քրտինքը:

Երբ մի քանի քայլ հեռացան նրանք՝ Դաւիթ իշխանը, նորից «սինլքորներ» բացականչելով՝ հայհոյեց եւ աղմուկով թքեց նրանց յետեւից, որից յետոյ եղ — բայրները շարունակեցին ճանապարհը միւս երկու թիկնապահի ուղեկցու — թեամբ: Զնայած բարկացած՝ նրանք այ — նուամենայնիւ գոհ էին, որ առաջին իսկ օրը յաջողուեց ի կատար ածել խորհր — դածողի պատուէրը՝ հսկել, որ ծառա — ները չփախչեն:

— Ցաւամ, որ Նար իշխանը դժգոհ չի մնայ մեզնից,— խօսեց Համունի կրտ — սերը առժամ լռութիւնից յետոյ, երբ նո — րից մտել էին անտառը եւ բռնել նոյն ա — րահետը, որին այժմ հովանաւորում էին բարձր, թանձրատերեւ ծառեր:

Երիտասարդ Համունին խօսում էր մի եղանակով, որ. ասես նպատակ ունէր յուզուած եղբօրը հանգստացնելու:

Բայց աւաղ Համունին դեռ տաքացած էր: Աւելին, նա բորբոքուած էր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան,
Տիկին Նուարդ (Ռաքէլ) Երամեան,
Տէր եւ Տիկին Առաքել Յարութիւնեան,
Տիկին Հայկանուշ Յարութիւնեան,
Տէր եւ Տիկին Բ. Կ. Ժամկոչեան (Լիբանան),
Տէր եւ Տիկին Պաղտիկ Քիլիթճեան,
Տէր եւ Տիկին Գասպար Էմիրեան եւ որդիք,
Տէր եւ Տիկին Ժան Վարդանեան եւ զաւակը,
Օր. եւ Պ. Մ. եւ Մ. Յակոբեան,
Տիկին Մ. Պօղոյեան եւ որդիք (Պաղտատ),
Տէր եւ Տիկին Յ. Պօղոյեան եւ զաւակները (Հալէպ),
Օր. Վերժինիա Պօղոյեան,
Տիկին Վ. Քէպապճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մ. Քէպապճեան եւ որդիք,
Տէր եւ Տիկին Ս. Քէպապճեան եւ զաւակները,
Մայր եւ զաւակները Կիրիկեան,
Եւ համայն Պօղոյեան, Ֆէրմանեան եւ Կիրիկեան ընտանիքներն ու բարեկամները կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, զարմուհիին եւ ազգականուհիին՝

ՄԱՐԻ – ԼՈՒՍԻՆ (ԵՐԱՄԵԱՆ) ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
1931 – 1960

մահը որ տեղի ունեցաւ 22 Օգոստոս, 1960ին՝ ինքնաշարժի արկածով՝ Թուրքիա:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս եկեղեցին՝ Շաբաթ առաւօտ, 17 Սեպտեմբեր, ժամը 10.30ին: Մարմինը պիտի հանգչի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը՝ ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներողամիտ գտնուիլ եւ ներկայս ընդունիլ առ այդ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ

Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

×

Տէր եւ Տիկին Սահակ Արըճեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ «Հայ – Բոյժ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Առրինէ Նուրեանի մահուան առթիւ Պ. Վահան Խըտըշեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ տասը Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԶԴ

Հայաստանեայց Սուրբ պատուանշանի ընկերակցութիւնն պատիւ ունի յայտնելու թէ՝ այս Կիրակի օր, Արարայի հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ, ընկերակցութիւնս հրաւիրուած է Անծանօթ Զինուորին դամբարանին բոցը արծարծելու եւ՝ կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը որ իր ներկայութեամբ պատուէ Արարայի վրայ ինկած Հայ Մարտիկներուն յիշատակը:

Ժամադրութիւն երեկոյեան ժամը վեցին Էթուալի հրապարակը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Պուր քըլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8էն 18

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը պէտք ունի կնոջ մը, ընդհանուր մաքրութեան համար: Դիմել հաստատութեան 1 Պուլվար տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Հեռաձայն՝ 927-01-72:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Շաւիլի հայկական դպրոցի վերաբացումը այս Հինգշաբթի 15 Սեպտեմբեր, 1960ին, ուսուցչութեամբ Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանի: Արձանագրութեանց համար դիմել՝ 4 Րիւ տէ Թռուա Շանթիէ: Ժամը 9–12 եւ 2–4:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 15ին:

Ծնողքներէն անյապաղ կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 16ի Ուրբաթ օր: Միեւնոյն ատեն կը կատարուին նորերու արձանագրութիւնները:

Դասաւանդութեանց օրերն ու ժամերը կը մնան նոյնը:

Կը խնդրուի ծնողքներէն սկիզբէն ղրկել իրենց զաւակները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ
Լիոնի Հայկազեան վարժարանի

Ազգ. Միութիւնը կը հաղորդէ թէ «Հայկազեան» վարժարանը վերացուած է:

Կարեւոր ազդարարութիւն մը եւս, կը խնդրուի նմանապէս բոլոր ծնողքներէ որ, հաճին անպայման ներկայ ըլլալ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, եկեղեցւոյ սրահը, ուր կարեւոր տեղեկութիւններ պիտի տրուին Կրթ. գործի նըկատմամբ առնուած բացառիկ միջոցներու շուրջ:

Ազգ. Միութեան տուած որոշումները կիրարկելի պիտի ըլլան այս ժողովին հաւանութեան արժանանալէ վերջ եւ պիտի ըլլան կարծիքի փոխանակութիւններ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւն կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Ալաղեան: Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Այրի Տիկին Աղնիւ Քէօլլէյեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի՝ ժամը 10ին ձայնաւոր պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Փարիզ նոր ժամանած՝

ՏԷՐ ՅՈՎՀ. Վ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ՝
Աթէնքի Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ տոկուն երիտասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ
Chauffeur-Livreur
Դիմել անձամբ Թերթիս վարչութեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանը կը վերաբացուի, երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտեմբեր 19ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղերուն ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հետեւեալ թուականներուն.—

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաք՝ այս Հինգշաբթի ժամը 3ին:

ՊԼ. OSSO՝ այս Ուրբաթ ժամը 3ին:

ՊՕՄՈՆ՝ այս Շաբաթ ժամը 3ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ՝ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, «Խրիմեան» դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

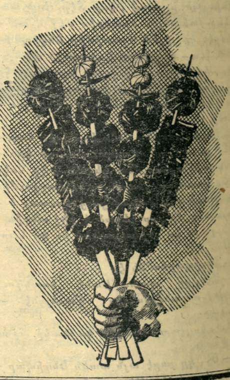

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS RUE DALAYRAC FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց .22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8903 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4704

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

...ՄԲ.— Պոլսոյ Պատրիարքին «մարի–...ջիթին առթիւ, ընդհատած էինք Սեպ–...մբեր 6–7ի դէպքերուն շուրջ կազմուած ...տեղեկագրին հրատարակութիւնը : Այսօր ...նամք այդ տեղեկագրին չորրորդ մա–...սը :

ՑՈՅՆԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

...կարելի է հետեւեալ ձեւով յամառօ–...ել 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերուն մա–...սին կարծիքը Պոլսոյ Յոյներուն՝ որոնց ...հետ քանիցս տեսակցած եմ :

1.— Դէպքը պատահած է իշխանու–...թեան նիւթանքով, զրգումով եւ հովանա–...ւորութեամբ : Բուն կազմակերպիչը նոյն–...ինքն Ատնան Մենտերէսն է :

2.— Իշխանութիւնը այս դէպքին ծը–...նունդ տուած է տարուելով Անգլիոյ թե–...լադրութիւններէն : Անգլիա, որ Կիպրոսի ...խնդրին մէջ կ'ուզէր չէզոքացնել թէ Յու–...նաստանը եւ թէ Թուրքիան, Թուրք կա–...ռավարութիւնը խաբած է անոր ականջին ...փսփսալով թէ այս ձեւով պիտի սմքեցնէ ...Յունաստանը :

3.— Այդ նպատակով, Աթաթիւրքի Սե–...լանիկի տան մէջ ռումբ դրուեցաւ : Ատ–...նան Մենտերէս ռումբը անձամբ դնել տա–...լով ուզած է այդ պատճառին կապել 6–7 ...Սեպտեմբերի դէպքը :

4.— Պատրաստութիւնները օրեր ա–...ռաջ սկսած են : Բազմաթիւ օրինակներ ...կան այս մասին : Քարագիւղի մէջ տեսնը–...ւած են երկու հոգի որոնք փողոցէ փո–...ղոց շրջելով խանութներու եւ վաճառա–...տուներու հասցէներն ու տէրերը կը ճըշ–...դէին :

5.— Կազմակերպուած դէպքերուն մէջ ...մասնակցելու նպատակով Պոլսոյ շրջա–...կայքէն ալ քանդիչներ բերուած էին քա–...միոններով : Քանաքիս անունով չարժա–...ւոր մը, երբ Սեպտեմբեր վեցին իր քա–...ղաքով շոգենաւ կը փոխադրէր Այվանսա–...րայ, տեսած է թէ քանի մը քամիոն լեցուն ...մարդ, քանդիչ գործիքներով, դէպի Պո–...լիս կ'երթան : Քիչ յետոյ տեսնուած է թէ ...այդ քանդիչները, բազմութեան մը մխա–...ռած, Լանկա գացած եւ քանդած են այդ ...շրջանի Այա Թէոտորոս եկեղեցին, (Ծան. ...Յոյները կ'ըսեն թէ, մինչ այդ եկե–...ղեցին կը քանդէին, քանդողներուն մէջ ...կը գտնուէր նաեւ հոճա մը, որ եկեղե–...ցիին հրկիզումէն առաջ նամազ ըրած է ...եկեղեցւոյն մէջ, յետոյ միասնաբար այրած ...եկեղեցւոյ բակը) :

6.— Քաղաքին մէջ քանդումի չարժու–...մը սկսած միջոցին, Թարլապաշըի Քա–...պաս... ոստիկանատան դէմի յոյն ծա–...խավաճառը, տեսնելով թէ իր խանութին կը ...մօտենային, կը վազէ ոստիկանատուն, ...ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը կը խնդրէ ...եւ պատասխանը կը ստանայ . «Ես ...ձեր ...թուն համար բոմիսէր չեմ, միմի–...այն Թուրք մըն եմ, իմ Թրքութեանս պա–...հանջներուն պիտի հպատակիմ » :

7.— Դէպքէն մէկ օր առաջ, կարգ մը ...տներու եւ յետոյ ձեռքեր կարգ մը խանութնե–...րու եւ տուներու վրայ «Կիպրոս Թուրք է» ...ցուցանակը գրած էին կաւիճով : Այսպէս ...նշանակուած էին այն վայրերը որոնք ...պիտի մնային քանդումէ :

8.— Դէպքին գիշերը, Մեծ Կղզիի Եաթ ...ակումբին մէջ ղեմոկրատ ականաւորնե–...րէն ...ուրութիւն մը պահ մը իր ժա–...մացոյցին նայելով ըսած է . «Ահա այս ...ժամուն, Պոլսոյ կողմը յունական եկեղե–...ցիներու, վաճառատուներու եւ բնակա–...րաններու քանդումը սկսած է : (Ծան. — ...Յոյները առայժմ չեն յայտներ այդ ան–...ձին անունը : Կարծեմ Պատրիարքարանէն ...խոհեմութեամբ հրահանգ ստացած ...են — Նար.)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

Ինչպէս յայտարարուած էր Պոլսոյ Պատրիարքարանը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Պատրիարքին նամակին առթիւ (տես «Յառաջ» 16 եւ 17 Սեպտեմբեր) :

Կեղր. Մատակարար Մարմինը ունեցաւ այսօր իր հերթական նիստը : Զբաղեցաւ գլխաւորաբար Ս. Պատրիարքին այն գրութեամբ՝ որ ուղղուած է, Մայիս 5ին, անկեալ վարչապետին, Համալսարանականներու յառաջ բերած ցոյցերու առիթով : Վարչութիւնը, ծանօթ ըլլալով, տասը տարիէ ի վեր եւ անկէց առաջ ալ. Ս. Պատրիարքի հայրենասիրական խորունկ ու անկեղծ զգացումներուն, եւ միշտ ականջալուր այս զգացումներով տոգորուն իր քարոզութիւններուն,— գիտողութեամբ ցաւ յայտնեց որ այդ անձնական գրութիւնը հրապարակուելով՝ տեղի է տուած կասկածներու եւ վիրաւորանքներու : Եւ լուսաբանութիւն պահանջեց Նորին Սրբազնութենէն :

Սրբազանը ինքն ալ շատ զգացուած ըլլալով՝ արդարացուց այդ ցաւը եւ տուաւ հետեւեալ լուսաբանութիւնները .—

« Իմ գրութիւնը, որ ունի լոկ անձնական բնոյթ, կը ցաւիմ որ տեղի տուած է թիւր մեկնութեանց. եւ արդար վրդովում մը պատճառած է մեր հայրենասէր համայնքին մէջ : Այդ նամակը, սակայն, պէտք է վերլուծուի հանդարտ տրամաբանութեամբ եւ երկու դիտակէտներով. — առաջինը ոգին եւ երկրորդը՝ ձեւը :

Պարծանքով կրնամ հաւաստել, թէ այդ ոգին եղած է միշտ հայրենասիրական՝ անկեղծ եւ անշպար : Եւ այս՝ ոչ միայն իմ տասնամեայ պատրիարքութեանս շրջանին, այլ նաեւ անկէ առաջ երբ պաշտօնավարեր էի երկու Ամերիկաներուն մէջ 22 տարիներու ընթացքին : Ես չէի լքած իմ Թուրք հայրենակցի պատուաբեր վիճակս, կատարելով կանոնաւորաբար իմ քաղաքացիական պարտականութիւնս լիովին : Եւ այս իսկ պատճառով ընդունած էի Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքական պաշտօնը, ուրախութեամբ առաջադրելով իմ վերջին տարիներս ապրիլ ու գործել իմ հայրենիքիս մէջ եւ անոր նուիրական հողին մէջ թաղուիլ :

Ահա, այս ոգիէն թելադրուած գրած էի նաեւ խնդրոյ առարկայ եղող այդ անձնական նամակս մէկու մը որ օրուան վարիչն էր երկրին, եւ զոր ճանչցած էի իբրեւ հայրենասէր եւ հայրենիքին վեհելքին համար աշխատող պետական մարդ մը : Մեր սրբազան Գիրքին առաքելական մէկ պատուէրն է հպատակիլ այն կառավարութեան՝ որուն իշխանութեան տակ կը գտնուինք, եւ ով որ երկրի իշխանութեան դէմ կը գործէ՝ Աստուծոյ դէմ գործած կ'ըլլայ : Բայց այս՝ այն պայմանով որ այդ իշխանութիւնը ինք եղած ըլլայ հայրենասէր : Ես, ինչպէս ըսի, այդպէս ճանչցած էի անկեալ վարչապետը : Հետեւաբար կը խորհէի թէ ուսանողական ցոյցերը կրնային վնաս բերել հայրենիքին ներքին խաղաղութեան : Այս էր ոգին իմ մտահոգութեան, իբրեւ մէկը նախանձախնդիր հայրենասէրներէն :

Կը ցաւիմ, սակայն, շատ, որ՝ չըլլալով քաղաքագէտ մը, իմ նամակիս մէջ չեմ կարողացած կռահել ուսանողական այս ցոյցերուն նեցուկ եղող այն փրկարար շարժումը որուն ղեկավարը կը հանդիսանար մեր հայրենանուէր ու քաջարի բանակը իր իմաստուն առաջնորդներով :

Գալով իմ նամակիս ձեւին, այսինքն՝ ոճին, կը խոստովանիմ որ հակառակ իմ բարի մտադրութեանս՝ եղած է կասկածայարոյց, ոչ թէ հայրենասիրութեանս այլ մեր ուսանողներու հանդէպ որպէս թէ անսիրելութեանս մասին : Սակայն, քննադատութիւն մը, որ կը կատարուի անվերապահօրէն եւ ուղղամիտ նախանձախնդրութենէ թելադրուած, չենթադրեր երբեք անսիրելութիւն : Ընդհակառակն, խոր եղած է միշտ իմ համակրանքը մեր բոլոր երիտասարդներուն հանդէպ անխտիր : Իմ ամէնօրեայ աղօթքներուս մէջ սրտագին մաղթանքներ ունիմ անոնց յառաջդիմութեան, զարգացման եւ փայլուն ապագային համար : Զէ՞ որ անոնք կոչուած են վաղը դառնալու դարբնողներն ու վարիչները մեր հայրենիքի ճակատագրին : Զպատգամե՞ց ամէնուս սիրելի եւ անմոռանալի երջանկայիշատակ մեծ Աթաթիւրք, թէ անոնցն է ապագան : Ո՞ր ճշմարիտ հայրենասէրը պիտի համարձակէր ուրիշ կերպ խորհիլ : Ե՞ս պիտի ըլլայի դատապարտելի բացառութիւնը :

Միայն ունիմ անձնական համոզում մը՝ զոր թոյլ ներուի իմ անկեղծութեանս յայտնել : Այն է, մեր երիտասարդները, որքան ատեն ուսանողներ են դեռ, պարտին բարձրօրէն մշակել ու խորացնել իրենց հայրենասիրութիւնը, շարունակելով եւ իր աւարտին հասցնելով իրենց իմացական պատրաստութիւնը եւ գիտական սպառազինութիւնը, առանց գործնապէս միջամուխ ըլլալու քաղաքական գործառնութեանց : Բայց անկէ չարգիլեր, անշուշտ, որ իրենց մէջ տեղ բռնէ նաեւ հակամիտութիւն եւ համակրանք յեղափոխական այն լուրջ շարժումներուն հանդէպ՝ որոնք իրապէս նպատակ ունին երկիրը փրկելու սխալ ու վտանգաւոր ուղղութիւններէ եւ դնելու զայն՝ ճշմարտապէս յառաջդիմական հունին մէջ՝ խաղաղ եւ անարիւն միջոցառումներով :

Այսպէս եղաւ բարեբախտաբար ներկայ յեղափոխական շարժումը, ազգերու պատմութեան մէջ հազուադէպ : Մեր երիտասարդները առաւել խանդավառուած են եղեր, ինչպէս արդիւնքը ցոյց տուաւ : Եւ ես առաջիններէն մէկն եղայ որ փութացի շնորհաւորել հեռագրով ու գրութեամբ այդ շարժումի խոհական ղեկավարները : Եւ կը խորհիմ, թէ մեր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, մէջն ըլլալով մեր սիրելի երիտասարդները, պիտի կարենային ըմբռնել իմ նամակիս ոգին, եւ անոր ձեւն ալ պիտի չխրտչեցնէր զիրենք, անոր մէջ տեսնել ուզելով զզջում մը՝ լաւ չխմբագրուած ձեւին համար :

Կը յուսամ թէ սոյն լուսաբանութիւնս պիտի գոհացնէ բոլոր հայրենակիցներս եւ պիտի հանդարտեցնէ իրենց վրդովումը : Ես ապացոյցն ունեցած եմ միշտ անոնց համակրութեան : Վստահ եմ թէ այս համակրութիւնը կը մնայ անաղարտ, ինչպէս իմս իրենց հանդէպ :

Աստուած պահէ մեր հայրենիքը եւ անոր համար աշխատողները իր բարձրագոյն հովանիին ու խնամքին տակ :

Կեղր. Մատակարար Մարմինը գոհունակութեամբ արձանագրեց սոյն լուսաբանութիւնը, ինքն ալ վստահ ըլլալով թէ ան պիտի փարատէ կասկածի մռայլը Նորին Սրբազնութեան վկայուած հայրենասիրութեան մասին :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

(Սեպտ. 14)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՔՈՆԿՕՅԻ ԱՌԹԻՒ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԵԹՕՆ ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾԵՑ

Ապահովութեան Խորհուրդը չկրցաւ ի վերջոյ լուծել Քոնկոյի հարցը որ յանձնուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին :

Վերջին նիստին խորհրդային եւ ամերիկեան պատուիրակները երկար վիճաբանութեանց բռնուեցան : Ամերիկացիները կ'ուզէին արդելք հանդիսանալ որ ուղղակի օժանդակութիւններ ըլլան Քոնկոյի, մինչ խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին կը պնդէր որ Մոսկուա իրաւունք ունի զէնք, պարենաւորում, օդանաւ ղրկել Լումումպայի որ միակ օրինաւոր տէրն է Քոնկոյի : Ինչպէս միշտ ափրիկեւասիական խումբին ներկայացուցիչն է որ փորձեց միջին ճամբայ մը գտնել : Թունուզի պատուիրակը Սլիմ Մոնժի առաջին օրէն իսկ աչք բացուկը դարձաւ Համըրշոլտի, անշուշտ այն վստահութեամբ թէ Համըրշոլտ իր կարգին ի նպաստ ափրիկեան պետութեանց դիրք պիտի բռնէ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ :

Մոնժի բանաձեւ մը առաջարկեց որ կրնար գոհացում տալ բոլորին : Պնդեց որ Քոնկոյի աջակցութիւն տրուի միայն ՄԱԿի միջոցով (գոհացում՝ Ամերիկայի) ապա չեշտեց որ Քոնկոյի հողային ամբողջականութիւնը յարգուի (ակնարկ՝ Քաթանկայի եւ գոհացում Խորհրդ. Միութեան), Մոնժի եզրակացուց որ մնացեալը ձգուի Համըրշոլտի, որուն գովքը հիւսեց : Զորին կատղեցաւ, կարելի չէր գործը յանձնել Համըրշոլտի զոր «գաղթատէրերու գործակալ» որակած էր նախորդ օրը : Բուլկարիութեան օգտագործեց վեթոյի իր իրաւունքը եւ Քոնկոյի հարցը մտաւ վերջնական անելի մէջ : Զորին անմիջապէս առաջարկեց հարցը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին տանիլ, որ երեքշաբթի կը բացուի : Հաշիւը ճիշդ էր բայց սխալ եղաւ : Զորին կը մտածէր «Խրուշչեւը հոս կ'ըլլայ, ան կը կարգադրէ » : Բայց ժողովը որոշեց ՄԱԿի արտակարգ ընդհ. ժողով մը գումարել շաբաթ գիշեր, «ապօրինի է» պոռաց Զորին, բայց ինչ որ ալ ըրաւ չկրցաւ յաջողիլ եւ ժողովը տեղի պիտի ունենար շաբաթ գիշեր առանց Խրուշչեւի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ վերջապէս պիտի ամուսնանայ : Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր Պոտուէնի պարապան բաւական ըղբաղեցուցած է միջազգային մամուլը եւ տարիներու ընթացքին Պոտուէնի շնորհելէ ետք բոլոր իշխանուհիները իբրեւ նըշանած, վերջերս մամուլը կը հաստատէր թէ թագաւորը պահը եղբօրը ձգելով Դըբարեան միաբանութեան պիտի անդամակցի : Քանի մը օր ետք, այս բոլորը կը հերքուէր եւ Պելժիոյ վարչապետը պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը յայտնէր թէ թագաւորը նշանուած է սպանացի ազնուական ընտանիքի մը աղջկան՝ Տոնա Ֆապիոլայի հետ : Իրեն տարեկից, Պելժիոյ ապագայ թագուհին չորս լեզու կը խօսի, շատ հաւատացեալ է եւ արտաքինով գեղեցիկ : Ցարդ ոչ մէկ տեղ իր անունը գրուած էր «թեկնածուներու» շարքին, Պելժիոյ ժողովուրդը շատ ուրախ է որ իր եւ աշխարհի վերջին կաթոլիկէ թագաւորը կ'ամուսնանայ, վերջ դնելով զանազան զրոյցներու :

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութեան յանձնախումբի առջի օրուան նիստին՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ անդրադառնալով Եւրոպական Միութեան շուրջ Ֆրանսայի տեսակէտներուն յայտարարած է.— Առանց քաղաքական միութեան տնտեսական միութիւն մը կարելի չէ ստեղծել Եւրոպայի մէջ : Այս իմաստով Ֆրանսա կ'ուզէ ունենալ պարբերական հանդիպումներ Եւրոպայի վեցերու միջեւ, ստեղծել վարչական մեքենայ մը եւ վերջապէս պէտք է գոյութիւն ունենայ խորհրդարանական քննիչ մարմին մը, որուն իրաւասութիւնները տարածուին միջազգային քաղաքականութեան, պաշտպանութեան, մշակոյթի եւ դաստիարակութեան մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագահ Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլինի մէջ կարեւոր ճառ մը խօսած ու ի մէջ այլոց

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԵՆ ՄԻՇՏ

Հ. Ներսէս կը գրէ թէ «յոբելեան»բառին հոլովման եւ ածանցումի բացարիկ եւ ուղիղ ձեւն է յոբելինի եւ յոբելինական, այլ ոչ երբեք յոբելենի եւ յոբելենական:

Բացարիկ եւ ուղի՛ղ ձեւ:

Եւ ահա, հաստատելու համար ատիկա, Բազմավէպի երիտասարդ խմբագիրը, «քիչ մը» յունարէն քերականութեամբ եւ լեզուաբանական սուր «հոտառութեամբ», մախաղն ուսին, կապարճն ի ձեռին, որսորդութեան կ'ելլէ հայերէն ձեռագիրներու թռչնարանին մէջ:

Եկուր տես որ՝ ես, միայն հոտոտելիքը չէ, ճաշակելիքն ալ չունիմ, — նման չնորհքներէ զրկուած մարդ, այդ կարգի աժան ու դիւրավաճառ որսեր ճաշակելու կ'ելլեմ միայն երբ... չատ անօթի կը մնամ եւ, անսուաղ, կը վնկամ:

Յուսահատներու յատուկ որսորդութիւն է անունդ ճարել մեր հայերէն ձեռագիրներէն:

Ես կը դիմեմ այդ միջոցին՝ երբ կը յուսահատիմ... գիտութեան խոհանոցէն:

Ոմանց մօտ դեռ կը տիրէ այն չփոթութիւնը, — մեղքը կուղայ «ձեռագիրներու ընդօրինակութիւն» բացատրութենէն, — թէ հին մատենագիրներու ժառանգը մեզի հասած է աչքերու նպաստով: Փաստ որ խօսք անգամ չ'ըլլար «ձեռագիր բազմացնելու» կոչուած դըպրոցներու մասին: Բայց կրնա՞ք երեւակայել թէ ո'րքան ժամանակ պիտի պահանջուէր — տանք փոքր թիւ մը — հաբիւր օրինակ Աստուածաշունչ Մատեան ունենալու համար, հայ դպրութեանց հրեղէն ու մեծ յեղափոխութեան շրջանին, եթէ հարկ ըլլար ընդօրինակել, այսինքն՝ եթէ ընդօրինակողը ի'նք կարդար եւ ի'նք գրէր:

Հետաքրքրական է նկարագրել աշխատանքը, որ տեղի կ'ունենար ձեռագիր բազմացնող հին դպրոցներու մէջ, ուր աչակերտութիւնը, սքանչելի առողանութեամբ օժտուած ուսուցչի մը տալով իր ականջը, կը կատարէր տպագրական արդի մեքենաներուն դերը: Անմիջապէս կարելի է, անշուշտ, նախատեսել թէ ի'նչ թերութիւններ կրնայ ներկայացնել կատարուած այդ աշխատանքը՝ հակառակ բոլոր զգուշութեանց:

Տառը, նիւթական ի'նչ պատկեր ալ ներկայացնէ՝ գիր կոչուելու համար, ձայն է առաւելապէս: Ու լեզուն ձայն է միշտ: Զմոռնալ այն իրողութիւնը թէ ամէ'ն լեզու, ամէնէն զարգացած ժողովուրդին մէջ անգամ, աւելի շատ կը խօսուի քան կը գրուի:

Հատորնե'ր կարելի է գրել ականջին գործած միջամտութեանց եւ թերութեանց մասին՝ լեզուներու յեղաշրջման ու զարգացման մէջ:

Բայց մի՞թէ նուազ թերութիւն պէտք է վերագրել աչքին՝ որ կ'ընդօրինակէ, — երեւակայեցէք մեր աբեղաները, որոնք, ինչպէս կը խոստովանին իրենց յիշատակարաններուն մէջ, ձեռագիր կ'ընդօրինակէին հիւանդ աչքերով, մոմի կամ մախրի լոյսով, ցուրտէն սարսռալով, բարբարոսներու ասպատակութեան լուրերէն դողալով: Այդ պայմաններուն պէտք է վերագրել բառերու եւ անուններու երկձեւ գրչութիւնը.— Շառաւիղ եւ շառաւեղ, ճաղիրդ եւ ճաղերդ, շաւիղ եւ շաւեղ, Բարսեղ եւ Բարսիղ, Բաբելոն եւ Բաբիլոն:

Չեմ ուզեր ծանրանալ ձեռագիր բազմացնելու եւ ընդօրինակելու հին վարժութեանց վրայ, ոչ ալ անդրադառնալ լեզուին կրած վէրքերուն, պատմական քերականութեան օրէնքներուն, բնախօսական այլայլութեանց փաստերուն, — չեմ ուզեր ծանրանալ, որովհետեւ կ'աճապարեմ՝ հասնելու համար այն յայտարարութեան թէ գիտական արժէքով ապացոյց մը չէ... ձեռագիրը, մանաւանդ բարբառ ուղղագրական վէճերու մէջ:

Եւ այս իրողութիւնը՝ ամէն լեզուի համար:

Տպարանական դժուարութեանց պատճառով՝ պիտի չներկայացնեմ ասիմիլասիոնի, տիսասիմիլասիոնի, ասսիպլասիոնի օրէնքներ, լեզուաբանական այլ բազմազան երեւոյթներ, որոնք տակնուվրայ կ'ընեն բառերու ոչ միայն ուղղագրութիւնը, այլ եւ ստուգաբանութիւնը: Կը բաւէ թերեւս ըսել, ինչպէս ցոյց կուտան գերմանացի ու ֆրանսացի լեզուաբաններ, թէ աչք կը ծակեն Կիկերոնի ուղղագրական տարբերութիւնները մէկ հրատարակութենէն միւսը: Վերջապէս հռովմայեցի մատենագիրներ կան, որոնց գործածած ուղղագրութիւնը, նոյն բառին չուրջ, կը տարբերի մէկէն միւսը, մէկուն մօտ գրուած ըստ հնչաբանութեան, միւսին մօտ՝ ըստ ստուգաբանութեան: Ժամանակ մը լատինական ծիսարանը այնքան «ուղղագրուեցաւ», որ անճանաչելի եւ անհասկնալի դարձան բառերը: Լօրան կ'ըսէ թէ ձեռագիրները, շատ անգամ, կը ներկայացնեն ոչ թէ հեղինակին ընդունած ուղղագրութիւնը, այլ ընդօրինակողին պատկանած գեղագրական դպրոցին վարժութիւնը, սեռական հոլովներու կամ լծորդ տառերու փոփոխութեամբ: Այս հարցով հետաքրքրուողները կրնան կարդալ նաեւ Կուինտիլիանոսի վկայութիւնները:

Դուրս ելլենք հին մատենագրութենէն ու մտնենք նոր շրջաններու մէջ, — բացէք Տէքարթը, Քոռնէյլը, Փասքալը եւ ուրիշներ, ոչ միայն չկայ ուղղագրական միութիւն, այլ եւ նոյն հեղինակին մօտ կը գտնէք նոյն բառը այլազան ձեւերով գրուած: Դեռ աւելին, — Պոսիւէ նոյն բառը նոյն էջին վրայ բազմիցս կը գրէ այլազան ձեւերով: Մեր օրերուն, Փարիզեան հռչակաւոր յիշատակարաններու ճակատը կը փայլին ուղղագրական սխալներ: Մարսիլիոյ մէջ, Թէատր Թիւրնէր փողոցին անունը սխալ գրուած է փողոցին պատերուն վրայ: Ինչո՞ւ զարմանալ, — երբ, 1937ին, Ֆրանսայի մէջ, կը տօնուէր Ցիսճուր տը լա մեթոտի հրատարակութեան 300ամեակը, կրթական նախարարութիւնը հրապարակ հանեց դրոշմաթուղթեր, որոնց վրա՛յ ... սխալ գրուած էր գիրքին խորագիրը:

Վա՜յ անոնց որ կ'ապաւինին ձեռագիրներու կասկածելի վկայութեանց:

Արդ, վերադառնալով մեր փարախը՝ կը հարցնեմ.— Ո՞վ կրնայ վկայել թէ ունինք հին ու վաւերական ձեռագիր մը: Մեր ձեռագիրները փաստ չեն, մանաւանդ բարբառ ուղղագրութեան մէջ:

Բացէք Աստուածաշունչ Մատեանը:

Ընկոյզ բառը գրուած է կենով, գրաբարին մէջ, երկու անգամ (Գիրք Ծննդոց, ԽԳ. 11 եւ Գիրք Թուոց, ԺԷ. 8), — ըստ բնագրին՝ նուշ, ինչպէս է աշխարհաբարին մէջ): Նոյն բառը գրուած է գիմով, դարձեալ գրաբարին մէջ, երկու անգամ (Երգ Երգոց, Զ. 10 եւ Երեմ. Ա. 11), — աշխարհաբարին մէջ երկրորդը միշտ նուշ է գրուած՝ ըստ բնագրին, իսկ առաջինը՝ դարձեալ կենով, բայց համարը տարբեր է, 11 ըստ բնագրին):

Ասորական աստուածի մը անունը, Թարաթայ, սեռական հոլով, գործածուած է ուղղական հոլով՝ գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ (Դ. Թագ. ԺԸ. 17, ուր աշխարհաբարը գրած է Տարաթան): Նոյն այս անունը գործածած է նաեւ Մ. Խորենացի (Բ. 27, — սխալ է Երից վարդապետաց Բառարանին տուած թիւը՝ 26): Ս. Մալխասեանցի թարգմանութեան մէջ, տպագր. Երեւան, նոյն այս անունը գրուած է... Թարագան, — նոյն սխալը՝ «Յուսաբեր»ի տըպագրութեան մէջ, ուղիղ՝ Խորէն եպ. Ստեփանէի թարգմանութեան մէջ: Գ. Նարեկացի եւս կը գործածէ նոյն անունը, ասորականին աւելի մօտ:

Աւետարանին մէջ՝ ուղիղ չէ գրել. «Զբանն՝ զոր ես խօսեցայ ընդ ձեզ, հոգի է եւ կեանք» (Յովհ. Զ. 64): Բագրատունի կ'աշխատի փրկել նախադասութեան կազմութիւնը ... զարտուղութեամբ կամ յունաբանութեամբ: Ուղիղ չէ գրել. «Հատուցէ զաւանդն զոր աւանդեցաւ նմա» (Ղեւտ. Զ. 4), — Բագրատունի կը պահէ զայն՝ ըստ «վաղեմի գրչագրաց մերոց եւ յոյն բնագրաց», մինչ Գարագաշեան եւ Յ. Գուրգէն կ'ուղղեն: Ուղիղ չէ գրել դարձեալ. «Յերկիրն յոր հասեր՝ քեզ լիցի ի ժառանգութիւն» (Յես. ԺԴ. 9), — Բագրատունի կը պահէ, Գարագաշեան եւ Յ. Գուրգէն կը սրբագրեն:

Ինչպէս կը տեսնէք, փրկութեան միջոց մը չէ ձեռագիրներու ապաւինիլը, ոչ ալ «ձեռագրական ընտանիքներու բաժնել եւ անոնց մէջէն լաւագոյն օրինակները գտնել» յանձնարարութիւնը, որքան ալ պահանջուի «մեծ հմտութիւն եւ միանգամայն ողջմտութիւն», նոյնիսկ «լեզուաբանական հոտառութիւն»:

Ձեռագիրը միշտ կը դաւաճանէ:

Լաւագոյն պահանջն է լեզուին ներքին հարազատ օրէնքները գտնել: Ամէն լեզու ունի իր սեպուհ օրէնքները, հարազատ ոգի մը որ կը ներշնչէ, կը թելադրէ, կ'առաջնորդէ, կը յաւերժացնէ նոյն լեզուն խօսող ժողովուրդին ինքնատպութիւնը:

Այդ ոգին է որ պիտի փնտռենք հիմա:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂ

Բայլերս կը մերժէին յառաջանալ: Անցեալը կախարդած էր զիս: Աչքերս ներկան չէին տեսներ: Անձրեւին տակ վարդեր կը քաղէի կարծես: Բայց անհոնցմով արտասուացող փունջ մը միայն կրնայի կազմել, ընծայելու համար մէկու մը՝ որ հեռաւոր տարիներէն կուգար եւ կը կանգնէր դիմացս կարօտի երգ մը մրմնջելով: Բայց ես չէի հասկնար: Անծանօթ բառերով հիւսուած աղօթք մը: Աւերակ խորանի մը առջեւ անշէջ մնացած բուրվառ մը: Պլպլուն կանթեղ մը՝ որ հազիւ կը լուսաւորէր քարերուն վրայ քանդակուած պտուղներն ու թռչունները: Փորձեցի հրաշագործ անուն մը տալ տեսիլքին: Բայց շրթներս քարացած էին եւ կուրծքս կ'ուռէր հեկեկանքով:

Ցանկարծ անձրեւին զորշ մառները ըզգացի աչքերուս վրայ մահարօյր զըգուանքի մը նման: Շուրջս ձայները կը փոթորկէին լուսեղէն ալիքներով: Քալեցի Վիշապին Աղբիւրէն դէպի վեր: Ձախ դարձայ: Լոյսի մեհեանին առջեւ ուսանողներու խումբ մը կար: Մօտեցայ եւ պահ մը ետք ինքզինքս գտայ պանդոկի մը դրան առջեւ:

Պանդոկը: «Ոսկի ճառագայթին պանդոկը», ուր բնակած էի քառասուն տարի առաջ, հրաւէր կը կարդար ինծի: Վերն էր սենեակը՝ ուր ձմրան ցուրտին չէի տաքնար եւ ուր գիրքերու աշխարհ մը իր հրեղէն սահմանները կը բանար լուսածաւալ մտքիս: Բայց կար աստուածային զաղտնիք մը՝ որ երիտասարդութիւնն էր, բոցաթեւ ոգի մը՝ որուն երակներուն մէջէն արեւահոս արիւնը կ'անցնէր, եւ որուն լայնածիր աչքերը բաց էին միշտ աշխարհի պատկերներուն: Բայց կար մրրիկ մը սաստկաշունչ, անդիմադրելի որ ոսկի հունձքերուն խոստումները կուտար եւ ծովերու կապոյտը կը ծեփէր հեռաւոր կղզիներուն ծիրանի բաղուկներուն վրայ:

Տեսակ մը վայրագ ու տենչալից խնդութիւն էր կեանքը: Ինչ տղաներ կային այս թաղին մէջ: Արեւելքէն եկած հեբարձակ տղաներ՝ որոնք չէին սարսափեր թշուառութեան ծիրաններէն եւ դառնութեան բաժակներուն մէջ իսկ արբեցում կը գտնէին: Ոմանք էին անոնցմէ շատերը եւ իրենց կուրծքերուն վրայ կը կրէին արիւնոտ խաչ մը: Անոնք իրենց հոգիին մէջ չունէին արհաւիրքներու անջնջելի կնիքը եւ անոնց խօսքը յաճախ արտամլիկ աղաղակ մըն էր:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ «ՊԻՏԻ»ՆԵՐԸ...

Այս յուշագիրը եւ հեռագիրը կարդալով՝ «Հայաստանեան» թերթերը գրեցին. «Տղերքը հաշիշի պէտք ունին քնանալու համար, եւ Դաշնակցականները վարպետ են այս տեսակ հաշիշներ մատուցանելու իրենց կոյր հետեւորդներուն»:

Այս մարդոց համար՝ «հաշիշ» էր ուրեմն Միացեալ Հայաստան պահանջելը, իսկ մեզի համար՝ դաւաճանութիւն էր չպահանջելը:

Այս առնչութեամբ՝ ռամկավար պաշտօնաթերթերէն «Պայքար» կը գրէր իր 1944 Մարտ ութի խմբագրականով. «Հայ իրաւունքներու լուծումը պիտի փնտռուի Խորհրդային Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջոցաւ, բացառապէս եւ վերջնականօրէն»:

Տեսանք արդէն, թէ Խ. Հայաստան եւ Խ. Միութիւն «միացեալ»ը պաշտպանեցին՝ «բացառապէս եւ վերջնականօրէն» հրաժարելով «Թիւրքիայի նկատմամբ իրենց տերիտորիալ պահանջներէն»:

Եւ սակայն, հակառակ այս բոլոր փաստերուն եւ իրողութիւններուն, Թուրքիոյ զինակիցը եւ եղբայրը ... մենք ենք նորէն:

Անցնինք սակայն այս մթին «կամուրջ»էն եւ դառնանք մեր օրերուն:

Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաներու Միութեան մէջ. ամէնէն փոքրն է մեր երկիրը իր տարածութեամբ, բայց ոչ՝ նաեւ բնակչութեամբ: Երեսուն հազար քառ. քլմ.ի վրայ 1926ին կ'ապրէին 881·290 հոգի, 1939ին՝ 1 միլիոն 282·339, իսկ 1959 Յունուար 15ի մարդահամարին համաձայն՝ 1·767·825 հոգի:

Իբրեւ բաղդատութեան եզր՝ առնենք Ղազախստանը, որ բուն Ռուսաստանէն ետք ամենամեծն է իր տարածութեամբ: Այս Ռեսպուբլիկան ունի երկու միլիոն 754 հազար քռ. քլմ. տարածութիւն եւ միայն վեց միլիոն բնակիչ:

Ահա նաեւ Կիրգիզական Ռեսպուբլիկան. 199·000 քռ. քլմ. տարածութիւն եւ ընդամէնը մէկուկէս միլիոն բնակիչ:

Չմոռնանք նոյնպէս Թուրքեմնական Ռեսպուբլիկան՝ իր 485 հազար քռ. քլմ. տարածութեամբ եւ չուրջ 1·3 միլիոն բնակիչներով:

Յիշենք վերջապէս Կարելօ-Ֆիննական Ռեսպուբլիկան, ուր 179·000 քռ. քլմ.ի վրայ կ'ապրին ոչ աւելի, քան 606·000 հոգի:

Սակայն, այս լայնածաւալ երկրամասերէն թիզ մը հող անգամ առնուած եւ ուրիչ՝ հարեւան կամ ոչ-հարեւան Ռեսպուբլիկաներու տրուած կամ կցուած չէ:

Համայն Խ. Միութեան մէջ, բնակչութեան խտութեամբ առաջինն է Մոլդաւական ՍՍ Ռեսպուբլիկան՝ իր 2·7 միլիոն բնակիչներով (իւրաքանչիւր քռ. քլմ.ի վրայ չուրջ ութսուն հոգի):

Բովանդակ Անդրկովկասի մէջ, դարձեալ բնակչութեան խտութեամբ, առաջին կը հանդիսանայ մեր փոքրիկ «ածու»ն՝ Հայաստան, ուր իւրաքանչիւր քռ. քլմի վրայ կ'ապրին 58·5 հոգի (Վրաստանի մէջ այս համեմատութիւնն է 46·6, Ատրպէյջանի մէջ՝ 37·2):

Վերջին քսան տարուան (1939–1959) մարդահամարի թիւերն ու տուեալները ցոյց կուտան, որ մեր ժողովուրդին աճը եղած է 485·487, միայն վերջին քսանամեակի ընթացքին: Յառաջիկայ քսան տարուան մէջ, 1960 – 1980, — այս բնական աճը միայն նկատի ունենալով, — Հայաստանի բնակիչներուն թիւը պիտի ըլլայ ուրեմն 1·767·825, առաւել՝ 485·487: Ուրիչ խօսքով՝ 1980ին մեր երկիրը պիտի ունենայ նուազագոյն երկու միլիոն 253·312 բնակիչ, առանց յաւելումին ալ յաւելումը եւ աճին ալ աճը հաշուի առնելու:

Ուրիչ կարեւոր պարագայ մը:

Անդրկովկասի միւս ժողովուրդները գրեթէ «Սփիւռք» չունին ոչ ներսը՝ Խ. Միութեան մէջ, ոչ ալ դուրսը՝ արտասահմանի մէջ: Գոնէ մեզի չափ չունին:

Նոյնը չէ պարագան մեզի՝ Հայերուս համար. մենք «Սփիւռք» ունինք թէ ներսը՝ Խ. Միութեան ամբողջ տարածքին, եւ թէ դուրսը՝ Գաղթաշխարհի մէջ: «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարան»ը մէկ միլիոն 200·000 կը հաշուէ հայկական «ներքին» Սփիւռքը, նոյնպէս մէկ միլիոն 200·000՝ «արտաքին» Սփիւռքը:

Այս բոլորը իրարու վրայ գումարելով՝ կ'ըլլայ հիմա, 1960 թուին, մեր համրանքը կ'ըլլայ Չորս միլիոն հարիւր վաթսունըութ հազար: Իսկ 1980ին, մօտաւոր հաշուով, մեր մոլորակին վրայ պիտի ապրին ուրեմն հինգուկէս միլիոն Հայեր:

Եթէ այս հինգուկէս միլիոնը ուզէ — եւ սեփական կարենայ — վերաբնակիլ իր հայրենիքին մէջ (ներկայ Հայաստանը), այդ պարագային հարկ պիտի ըլլայ Սեւանայ լիճը ցամաքի վերածել, իսկ լեռները՝ հարթավայրի ... Եւ կամ պայթիլ սակաւահողութենէ:

Կովկասի «եղբայրական» Ռեսպուբլիկաներէն Խ. Վրաստան 76 հազար քռ. քլմ. տարածութիւն ունի եւ 3·5 միլիոն բնակիչ: Միւս «եղբայրական» Ռեսպուբլիկան՝ Խ. Ատրպէյջան ունի 86 հազար քռ. քլմ. տարածութիւն եւ 3·2 միլիոն բնակիչ: Այս կը նշանակէ, որ Խ. Վրաստան իր տարածութեամբ երկուքուկէս անգամ մեծ է Խ. Հայաստանէն, իսկ Ատրպէյջան՝ չուրջ երեք անգամ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(3 Շար.)

ինչ երազներ եւ յոյսեր բոլորին ալ հոգիին մէջ կը վառէին իրենց հրեղէն գաղտնիքը ։

Ուր են այսօր իմ պարմանի տարիներուս ընկերները՝ որոնց կարօտալի ստուերները կը փնտռեմ հիմա ։ Մեռան շատերն անոնցմէ սեւեռաբիր հորիզոնին՝ ուր հայրենիքին կախարդաշող պատկերը կը տեսլանար ։

Անոնց հոգեվարքը ամօթահար կ՚ընէ զիս՝ որ դեռ կ՚ապրիմ եւ կը զոհանամ ըմպուած բաժակներէ՝ որոնց մէջ ոչ իսկ կաթիլ մըն է մնացեր լուսահեղ բերկրանքի գինիէն ։ Անոնց անունները մրմնջելով կարծես դեռ երբեք չերգուած աղօթք մը կը յօրինեմ հոս, եւ ինքզինքս կը գտնեմ ծնրադիր մթաստուեր խորանի մը առջեւ՝ որուն վրայ հսկայաթեւ խաչ մը կ՚արիւնի ։

Դեգերուն քայլերս զիս տարին մինչեւ Պարտէզին սօսիները՝ որոնց տերեւները սկսած էին թափիլ աշնան անձրեւայոյզ շունչին մէջ ։ Ծառուղիէն վերադարձայ լատինական թաղը՝ որ ինծի, իրիկնային այդ պահուն, լքուած գերեզմանոց մը թուեցաւ ։

Առանձին էի հոն ։ Տապանագիր մը կարդացի մամռապատ քարի մը վրայ ․

— Երուանդն եմ, ըսաւ ձայն մը, ինչպէս կապուած էինք իրարու, կը յիշե՞ս ։ Բայց կեանքը մեզ բաժնեց, եւ մահը մեզ միացուց յիշատակի խորհուրդով ։

Քիչ մը հեռուն շրջուած բեկոր մը տեսայ ։ Դիմակ մը քանդակուած էր հոն ։ Պարապ աչքերուն մէջ անթափանցելի ծիծաղ մը ամենամռայլ տխրութիւնը կ՚արտայայտէր ։

— Ես Յարութն եմ, դերասանը՝ որուն հանդիպեցար Երեւանի մէջ ։ Երբ հոս էինք, գրեթէ ամէն օր կը տեսնէինք զիրար Վահանի ճաշարանը ։ Ուսերուս վրայ մետաքսեայ մութ կարմիր վզնոց մը, ձեռքս եփենոսէ գաւազան մը ․․․ — Իշխանի մը կը նմանէիր, շարունակեցի ես, հոս, լատինական թաղին մէջ ։ Բայց հոն, Արօլեան փողոցին վրայ խլեակ մըն էիր, փոթորիկէն հալածուած, ալիչարչար նաւի մը խլեակը՝ որ խարակներուն դէմ կը փշրուի ․․․

Քանիներ յոյսի եւ երազի մահաբեր պատրանքը ապրեցան հոս ։ Իրենց անօթութեան պատառ մը հացը արցունքով թրջեցին եւ սիրոյ թունաւոր բաժակը անոնց տենչածարաւ շրթները պատառոտեց ։

Կը յիշեմ Սուրէն անուն խարտեաշ տղայ մը՝ որ Իզմիրի նախճիրէն փրկուած՝ ինքզինքը նետած էր հոս ։ Երգիչ ըլլալ կ՚ուզէր ։

— Արծաթէ մեծ նաւ մը, կայտառ առագաստներով, առասպելական թռչունի մը նման, խարիսխ նետեց այս ափունքին ։ Հիմա կը սպասեմ որ նաւը վերադառնայ եւ զիս տանի յաղթանակով ու փառքով պսակուած ․․․

— Երգէ, Սուրէն, կ՚ըսէինք մենք ալ անոր, եւ ան կ՚երգէր դեռ մինչեւ այն ատեն մեր գիտցած երգերէն տարբեր տաղ մը՝ որուն մէջ դրժուած սիրոյ հէքեաթ մը կար ։

Ի՞նչ միջոցներով ան կ՚ուզէր հասնիլ անհասանելի երազին, հիւծախտը խլեց մեզմէ այդ աղուոր խարտեաշ տղան ։

— Երգէ, Սուրէն ․․․

Լռութիւն ․․․

Քարի մը վրայ սիրտ մը կար փորուած ։ Անձրեւին կաթիլները լեցուցած էին զայն ։ Իր զաւկին սպասող մօր մը արցունքնե՞րն էին ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Իր ամբողջութեանը մէջ գերեզմաննոցի նմանող ազգի մը համար, չեմ գիտեր, քիչ չե՞ն տարեկան քանի մը մեռելօրները ։ Մահուան ճամբուն վրայ իր բոլոր սէրերուն մէջ զգետնուած այդ ԱյրիՄայրը ո՞ր փոսին վրայ պէտք է իր հեկեկանքի խոնարհութիւնով ծունկի իյնայ ։ Հալածանքի ձորերէն խելայեղ փախած ալեւոր Հայրը՝ իր տառապած գլուխը՝ ո՞ր քարին զարնելով պիտի հարցնէ անկից իր զաւակներուն ոսկորները ․․․ ։ Եւ սգաւոր ամուսինները, եւ քոյրերը, եւ եղբայրները ․․․ ։

Սակայն, սուգի ու մահուան յաճախումը մեզի չի՞ մտերմացներ ամէնէն ահաւոր գաղափարին ։ Ալ Հայութեան համար առօրեայ երգ մըն է մահերգը ․ գագաղները իր աչքին սեւ օրօրոցներ են միայն, եւ կը նմանի այն մանուկին որ իր կողէն վազած արիւնէն կը սոսկայ եւ սակայն միեւնոյն ժամանակ, տեսակ մը հետաքրքրութեամբ, մատը կը դնէ անոր վրայ՝ ինչպէս հոսիլը եւ ինչու հոսիլը հասկնալու անտարբերութիւնով մը, — անտարբերութիւն որ բիրտ խոյանքն է ճակատագրին դէմ, Մեռելներու Ազգի մը կողմէ ձեւաւորուած ։

Մեռելներու ազգ․․․

Մեռելներու ազգ անոր համար որ, ճիշդ մեռնողներու պէս՝ մեր մարած բիբերը միշտ կը ժպտին նոր խաբկանքի մը, վաղորդայնի ակնկալութեան մը կը կառչին, եւ երբ մեր վրայ հողը կը թափեն, քարը կը ծածկեն՝ դեռ թրթռում մը կայ մեր գնդերներուն խորը, զգայութիւն մը այդ ճամբէն անդին նոր կեանքի մը, նոր միջոցի մը համար ․․․ ։ Կեանքէն հալածուած եւ կեանքը հալածող հոսանք մըն է ինչ որ կը կոչուի Հայութիւն ։

Ինչո՞ւ համար է որ մենք սովորութիւն չունինք մեր գերեզմաննոցները ծաղկաւէտելու, թփազարդելու եւ կանաչ առագաստի մը մէջ ընդգրկելու կեանքի առագաստէն եւ կամ ապաշխարհանքէն զրկուածները, հեռացածները ։

— Անոր համար չէ՞ որ մարդ իր ամէնօրեայ բնակավայրը՝ հիւրանոց մը չի նկատեր ։

Մենք ծաղիկներ ալ չենք տանիր մեր մեռելներուն ։ Անոնց գերեզմանները խարկուած գալարիքներով եւ տատասկներով խարտիշուած են ։ Մենք խունկ կը տանինք անոնց՝ որովհետեւ խունկին բոյրը՝ կը ծածանի, կը ծաւալի ու կը ծառանայ՝ եւ մեր սիրտէն եկած աղօթքները գրկելով, կը հասցնէ «անիմանալի»ին, «ամենազօր»ին ։ Մենք ծաղիկներ չենք դներ մեր գերեզմաններուն վրայ, որովհետեւ իրենց բոյրը կը թռչի հոն՝ բարկ լոյսին տակ, բայց հողին տակ, անոնց ոսկորները զովացնելու համար, կրացած, ծարաւցած հողին ջուր կուտանք ․․․ ։

Պահ մը կը խորհիմ այն երջանկութեան, այն արբշիռ գոհացումին վրայ, որ պիտի ունենան տապահար, տաղնապահիւծ ոսկորները, գերեզմաններու վրայ ջուր թափելու կռապաշտական այս սովորութեան ատեն ․․․

Ծաղիկներ չենք տանիր մենք մեր գերեզմաններուն, ուր բնութիւնը՝ փուշեր ցանած է ․․․

Կարծես հողն ալ զգացեր է թէ մենք ծաղիկներու ազգ մը չենք, այլ փուշերու ազգ մը ․․․

1909 ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ
ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ
Բ․

Յաջողեցայ ժամադրութիւն մը ապահովել հայ երկու մարզիկներէն, Ենգիպարեան եւ Ազարեան, որոնք ճշդապահ գտնուեցան իրենց ժամադրութեան մէջ ։ Որոշեալ ժամուն արդէն երկուքն ալ ներկայ էին Ողիմպիական Աւանի խաղաղ պարտէզին մէջ եւ հեռատեսիլ կը դիտէին ։ Այդ պահուն հեռատեսիլը կը ցուցադրէր հրթիռի մը իջման գործողութիւնները ։ Հաղորդումներուն եւ ցուցադրութիւններուն նպատակն էր մարզիկներուն բարոյականը բարձրացնել մրցումներու նախօրեակին, թէեւ չկարողացայ ստուգել, թէ այդ հրթիռը ամերիկեա՞ն էր թէ խորհրդային ։ Չուզեցի ալ մտնել այդ մանրամասնութեանց մէջ, որովհետեւ ատիկա դուրս կ՚իյնար իմ առաքելութենէս ։

Առաջին խօսքը ես կ՚ըլլամ եւ Ալպեր Ազարեանի կ՚ուղղեմ հարցումներս ․

— Մարմնամարզութեան աշխարհի ախոյեա՞ն էք, Ալպեր Ազարեան ։

Խօսակիցս կը ժպտի տեսակ մը ամչկոտութեամբ, մանկական ժպիտով մը, անմեղունակ ձեւով ։ Այնքան հարազատ կը տեսնեմ զայն եւ մօտիկ, որ սիրտս կը բաբախէ ուժգին, սիրոյ եւ յուզումի խառըն զգացումներով ։

Ազարեան շագանակագոյն մազեր ունի, սպիտակ մորթ մը, սեւ աչքեր եւ գնդերոտ մարմին մը, արձանային գեղեցկութեամբ ։ Մարզիկի շապիկ հագած ըլլալուն համար, կարելի կ՚ըլլայ դիտել իր այդ հոյակապ մարմնին բոլոր գիծերը եւ անոնց սքանչելի ներդաշնակութիւնը՝ իր ամէն մէկ շարժումին ։

Իր Ապողոնեան գեղեցկութեան հետ, Ազարեան ունի նաեւ արտակարգօրէն տպաւորիչ համակրելիութիւն մը ։ Ունի արտայայտուելու իւրայատուկ ոճ եւ բացատրուելու սիրուն ձեւ մը ։ Կը սքանչանամ խօսակիցիս վրայ, կը տպաւորուիմ խորապէս՝ առաջին իսկ վայրկեանէն եւ կը զգամ, թէ ան արդէն անհետացուցած է ամէն օտարոտութիւն եւ դարձած այնքան մտերիմ ու անկեղծ, որ իր խօսակցութեան քաղցրութիւնն ու մարմնական գիծերու անթերի գեղեցկութիւնը ի մի առած, իր մէջ կը դառնան տեսակ մը ամբողջականութիւն ու կը լեցնեն սրտիս մէջ կարծէք տեղ մը, որ երկար ատենէ ի վեր պարապ մնացած էր ։ Այլեւս նիւթեղէնին մասին չեմ կրնար մտածել կարծէք, հրեշտակի մը հետ է որ կը խօսիմ, քաղցրալուր ձայնով ու գրաւիչ գեղեցկութեամբ մը, իր շեշտուած առնական գիծերով ։

— Ո՞ւր կը բնակիք, Ազարեան, կը հարցնեմ ։

— Երեւան, կը պատասխանէ, Ենգիպարեանի հետ նոյն շէնքին մէջ ։

— Ամուսնացա՞ծ էք ։

— Այո, եւ հայր՝ երեք զաւակներու, երկուքը մանչ, մէկը աղջիկ ։

— Ուրիշ ընտանեկան պարագաներ ունի՞ք ։

— Մայր մը, հայրս կորսնցուցած եմ ։

— Ի՞նչ աշխատանքով կը զբաղիք Հայաստանի մէջ ։

— Մարմնամարզի ուսուցիչ եմ ։

Ազարեան, որ 1929ին ծնած է Ղարաբաղի մէջ, մարմնամարզի սկսած է 1949ին ։ Շուտով համակրանքին արժանացած է խորհրդային մարզասէրներուն, եօթը անգամ տիրանալով օղակներու վրայ մարմնամարզական ցուցադրութեան Համամիութենական Ախոյեանի տիտղոսին ։

1954ին, Իտալիոյ մէջ, Ազարեան կը տիրանայ աշխարհի ախոյեանի տիտղոսին, մարզական նոյն ճիւղին մէջ ։ 1955ին կը դառնայ կրկնակի ախոյեան, թէ օղակներու եւ թէ զուգահեռական ձողերու մարմնամարզի մէջ ։

1958ին Մոսկուայի մէջ՝ դարձեալ աշխարհի ախոյեան ։

Այս տարի, Խորհրդ․ Միութեան ախոյեանն է ։ Ներկայիս կը գտնուի Հռոմի մէջ, խորհրդային դրօշակը պաշտպանելու համար համաշխարհային իր մրցակիցներուն դէմ ։

Իր ամենալուրջ մրցակիցներն են ներկայիս Ճափոնները, որոնց դէմ պիտի ճակատի ի խնդիր աշխարհի ախոյեանութեան այս թանկագին տիտղոսին ։ Կը յուսայ թէ պիտի յաջողի կրկին ու պիտի կարողանայ անգամ մը եւս Հայութեան անունը լսելի դարձնել ամբողջ աշխարհի ։

— Մեծ հաճոյքով պիտի գայինք Լիբանան, կ՚ըսէ ան, եւ եթէ այդ ուղղութեամբ հրաւէր ստանանք, շատ գոհ պիտի մնանք ։

Պահ մը լռութիւն տիրեց ։

Գեղեցիկ երիտասարդ մը կը մօտենար մեզի ։ Զայն ներկայացուցին ինծի ։ Ան ալ Հայ մըն էր եւ կը կոչուէր Նորիկ Մուշեղեան ։ Փետուր քաշի Համամիութենական ախոյեան է ազատ ըմբշամարտի մէջ ։

Նորիկ ծնած է 1935ին, եւ ազատ ըմբշամարտի կը հետեւի 1952էն ի վեր ։

1957ին, տիրացած է, համաշխարհային ախոյեանութեան մրցումներու ընթացքին, երրորդութեան տիտղոսին ։

1958ին եւ 1959ին, դարձած է Համամիութենական Ախոյեան ։

1958ին Սոֆիայի մէջ, տիրացած է համաշխարհային ախոյեանի տիտղոսին ։

Մուշեղեան ամուսնացած չէ, բայց կ՚ուզէ գործել «այդ խենթութիւնը» եւ զաւակներ ունենալ ։

— Հայաստանը պէտք ունի անոնց, կը յարէ ապա ։

Իր ներկայութիւնը մեր մօտ, կը տեւէ մօտաւորապէս տասը վայրկեան ։ Յանկարծ կ՚ելլէ նստած տեղէն ու կ՚ուզէ մեկնիլ ։ Ճաշի ժամանակը եկած է ։ Իր մարզիչը զինք կը կանչէ պարտէզին խորէն ։ Մենք ալ, մեր կարգին, կ՚ելլենք մեր նստած տեղէն, որովհետեւ մեզի համար ալ ճաշի ժամանակը հասած է ։

— Ե՞րբ է մեր յաջորդ հանդիպումը, կը հարցնեմ ընկերակիցներուս ։

— Վաղը, նոյն ժամուն, նոյն տեղը, կը պատասխանեն հայրենակիցներս բոլորն ալ միաբերան ։

— Բայց ես կ՚ուզեմ Իկոր Տէր Յովհաննիսեանը տեսնել, կ՚ըսեմ անոնց ։ Կրնայի՞ք վաղը զայն ալ բերել ձեզի հետ ։ Կարելի՞ է արդեօք ։

— Բնականաբար, կը պատասխանեն անոնք, եւ մեծ հաճոյքով ․․․ ։

Ֆ․ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Իշխանաժողովում այնքան խօսեցինք փախուստների մասին, որ ես այժմ թիկնապահներիս անգամ չեմ հաւատում, — ասաց նա մռայլած ։ — Կը տանե՞ն արդեօք Կամսարականի ապարանքը, թէ իրենք եւս կը փախչեն դոցա հետ միասին ։

— Իրաւացի ես, իշխան եղբայր, — նորից հանդստացնող եղանակով խօսեց Դանիէլ իշխանը ։

Սուտը եւ խարդաւանքը բոյն են դրել ամէնքի մէջ, վստահել դժուարին է իրօք ։ Երբ արքան ինքը իրաւունք է տալիս ծառաներին՝ դառնալ տիրադրուժ, չի մնում այլեւս ոչ մի հաւատ ։ Սակայն քո կասկածը, եղբայրիկ, ի զուր է մեր թիկնապահների մասին ։ Նոքա, վստահ եմ, չեն փախչի ։ Վերջապէս, նոցա վիճակը բարւոք է եւ չեն նեղւում ․․․

Աւագ Համունին մի առժամ լուռ էր, յետոյ շարունակեց աւելի դառնացած ։

— Արքան․․․ նորից մի բորբոքիր ինձ ։ Արքայ, որ գողանում է իր նախարարների ծառաներին ․․․ — Նա տնքաց ։ — Արքայ, որ ոչ միայն անափառ է, այլեւ անբարոյ․․․ Վայ մեզ, եթէ մի փրկութիւն չլինի, եթէ մի մահ տարաժամ չտանի դորան ․․․

Այս խօսքի հետ աւագ Համունին խթանեց նժոյգը, որը, մէկէն ոստնելով, առաջ ընկաւ, կրտսերը յետեւից եղբօրը, իսկ երկու թիկնապահները մնացին փոքր ինչ ետ ։

Ու այսպէս գնացին նրանք երկար՝ իրարից հեռու եւ անխօս ։ Անտառը շարունակւում էր եւ հետզհետէ խտանում ․ ծառերը պատնէշում էին ճանապարհի երկու կողմը ։ Արեւը գնալով թեքւում էր դէպի մայրամուտ, եւ անտառը լցւում էր մի տեսակ կիսամութով, որ ասես բարձրանում էր գետնից, ու այդ իրիկնամութի մէջ արահետը թւում էր աւելի նեղ, իսկ երբեմն չէր էլ երեւում կանաչների մէջ, ձիերը միայն, բնազդով գտնում էին այն եւ գնում անսխալ, չփոխելով իրենց ընթացքը ։ Վերեւից ինչ որ թռչուններ էին անցնում խմբերով, որ թւում էր գնում են գիշերելու, իսկ աղաւնիների մի խումբ երբեմնակի կռինչով շտապում էր առաջ, երեւի նոյնպէս ապաստանելու վերահաս գիշերից վախեցած ։ Բայց անտառը հանդարտ էր եւ անշարժ ։ Տեղ – տեղ միայն տերեւները խաղում էին անձայն, ասես ծածուկ մի հրճուանքով ։

Աւագ Համունին բաւական տեղ գնալով մենակ՝ նժոյգը կանգնեցրեց յանկարծ եւ գլուխը թեք նայեց՝ մի դիրքով, երբ մարդ կամենում է լաւ լսել մի բան կամ լածը ստուգել ։

— Ի՞նչ է, — հարցրեց կրտսերը մօտենալով ։

— Դու շարժում չլսեցի՞ր, — հարցրեց աւագը զգոյշ, ձայնը իջեցնելով գրեթէ շշուկի ։

Դանիէլը գլուխը տարուբերեց միայն ։

— Ունկն դիր հապա, — գլուխը նորից թեքեց աւագը ։ — Ինձ թւաց, թէ մէկը հազաց մօտիկ ։

Եւ եղբայրները անշարժացան ձիերի վրայ՝ համակ լսողութիւն դարձած ։

— Այո, ինչ որ խշրտուն կարծեօք․․․ եւ մօտիկ, — շշնջաց կրտսերը քիչ յետոյ, վիզն աւելի ձգելով ։

— Ի՞նչ կարող է լինել, — եւ աւագն աւելի լարուեց՝ ականջները պարզելու, թէ ինչ շարժում է դա ։ Բայց ըստ երեւոյթին պարզել չկարողանալով՝ մատով կանչեց թիկնապահներից մէկին, եւ երբ նա մօտեցաւ՝ կարգադրեց կիսաձայն ․

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար․)

յայտարարած է. — «Որպէսզի տանիլ ըլլայ այն հետապնդումը, որուն ենթար֊կուած է Արեւմտեան Պերլին, պէտք է մտոյլկ ըլլանք: Որքան մեծ բանը քիչ գործածենք, այնքան մեծ պիտի ըլլայ մեր հակառակորդին յուսախաբութիւնը», Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ Վ. Պրանտ իր կարգին յայտարարած է Արեւմտեան լրագրողի մը. — «Պոն, դաշնակիցները եւ մենք գիտենք թէ ինչ պիտի ընենք»: Այս առթիւ գիտել տուած է գաղտնի ծրագիր մը պատրաստած են ձախողեցնելու համար Արեւմտեան Պերլինը գրաւելու Փանքովի ծրագիրը:

ՆԵՀՐՈՒ Փաքիստան պիտի այցելէ Սեպտեմբեր 19էն 23, ու պիտի ստորագրէ Հինտուս գետի ջուրերու օգտագործումին շուրջ, Հնդկաստան – Փաքիստան համաձայնագիրը: Երկու երկիրներու յարաբերութեան մէջ կարեւոր քայլ մը կը նկատուի:

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ֆաւզի Օսլոյի մէջ լրագրողներուն յայտարարեց, թէ նախագահ Նասր ՄԱԿի ժողովին պիտի առաջարկէ որ «վերջ դրուի Ալժերիոյ ժողովուրդին դէմ Ֆրանսայի յարձակումին»:

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Ի ՊԱՏԻՒ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, յառաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամը 8ին,

HOTEL LUTETIA, 43, Bd. Raspail

Արձանագրութեան համար դիմել եկեղեցւոյ դիւանատունը:

Ճաշագին՝ 30 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեանէ երեսուն Ն. Ֆ., իրենց պաւկին, Պ. Համբարձումի ամուսնութեան ուրախ առիթով:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հայրապեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ. —

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ, տեղւոյն ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ:

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պելվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19):

Պանեէոյ Բաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան:

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Սիմոն Խանոյեան յաջողութեամբ աւարտած է բժշկական համալսարանը եւ մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանացած է իր թէզը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԼԻՈՆ. — Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սպահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Ռիւ Տինուաւի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

“ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ”

Երգիծական հատոր, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Զորեքշաբթի ժամը 16ին, եկեղեցիին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչութեան:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ տոկուն երիտասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ թերթիս վարչութեան:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630-66
Tél. : PROvence 64-90

Նոր Հրատարակութիւններ

— ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ (հատընտիր երգիծանքի եւ ծիծաղի հայ եւ օտար վարպետներէն), կազմեց՝ Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ 1960:

Թղթատարի ծախքով լաթակազմ 18,00

Թղթատարի ծախքով թղթակազմ 15,50

— ՆՈՐ ԿԻՆԸ (վէպ), Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրան, 1960: 5,00 Ն. Ֆ.

— ԱՆԾԱՆՕԹ (վէպ), Էլլէն Բիւզանդ 2,00 Ն. Ֆ.

— ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, նոր տպագրութիւն, Ա. հատոր, բաղկացած 3 գիրքերէ: Գինը 24,00 Ն. Ֆ. Բ. հատորէն, մէկ գիրք 8,00 Ն. Ֆ.

— ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ, Թէոդիկ (սպառած գիրք), պատկերազարդ, կազմուածը 20,00, թղթակազմը 15,00 Ն. Ֆ.

— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեանի, հայ. թարգմ. 2 հատորով 20 Ն. Ֆ.:

— ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959, 10,00 Ն. Ֆ.:

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ — ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ “ՅԱՌԱՋ”

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL. : PRO. 86-60 — PARIS, 9e — MÉTRO : CADET

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
SICOMEX

Ֆրանսական Կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած Հաստատութիւն:

SICOMEX — 20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ

որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ծրարներ ղրկելու:

1. — Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը ճոխ է եւ որակը ընտիր:

ԻՏԱԼԻԱՑԻՆ ուղղակի ներածում, քարտիկաց եւ զուտ բուրդէ վերնաուրներ՝ վերջին նորաձեւութիւն:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ: Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ, փիրէնեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքերը, արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ ստացողի ծախքերը:

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ:

Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ:

2. — Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան:

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2–4 շաբաթէն:

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանազան ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար. —

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ· տար· 40 Ն· Ֆր·, վեց·22Ն·Ֆր·
Արտասահման՝ տար· 50 Ն· Ֆր· Հատը 0,20 Ն· Ֆր·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MARDI 20 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8904 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4705

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին գրած նամակին արձագանգները կը շարունակուին մամուլին մէջ։ Օրուան Թերթերը ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրք ուսանողներու հակազդեցութեան եւ հայ շրջանակներու խորհրդակցութեան ։

Պատրիարքարանին մէջ նիստի հրաւիրուած կեդր· Մատակարար Մարմնի անդամները բացատրութիւն պահանջած են Պատրիարքէն՝ իր անձնական նամակին համար։ Պատրիարքին բացատրութիւններէն վերջ զեկոյցով մը հաղորդուեցաւ ժողովականներին (ԽՄԲ․— Հրատարակեցինք կիրակի օրուան Թիւով) ։

Աւելի զատ մօտ քան Թաղերու Թաղականաց խորհուրդներու երեսունէ աւելի անդամները հաւաքոյթ մը ունեցան Պէյօղլուի Ս· Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան ստեղծուած կացութեան շուրջ եւ խմբագրուեցաւ բանաձեւ մը, որ պիտի արտայայտէ իրենց դիրքը նամակին հարցին առնչութեամբ ։

ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ մօտէն հետաքրքրուիլ Հայոց Պատրիարքին կողմէ անկեալ Վարչապետ Մենտերէսի գրուած նամակով ։

Ստորեւ կուտանք Թուրք Թերթերուն գրածները․—

«Սոն փօսթա» կը գրէ ․—

— Գարեգին Պատրիարքին դէմ հոսանքը օրէ օր կը ծաւալի։ Երիտասարդութեան ներկայացուցիչներն ու հայ համայնքը Պատրիարքին հրաժարումը կը պահանջեն։ Թուրքիոյ Ուսանողական Ազգային Դաշնակցութեան վարիչները հանդիպած են Պատրիարքարան, բայց Պատրիարքը ըսած է թէ կրնայ իրենց հետ խօսիլ «եթէ Պատրիարքարան հրաւիրուին»։ Բայց ուսանողները հրաժարած են ներկայանալէ։ Նախագահ Նուրեթթին Սէօ– այս մասին մամուլի ասուլիս մը կազմակերպելով յայտարարեց թէ այն բառերը, զորս Պատրիարքը գործածած է իր նամակին մէջ, յանցանք կը կազմեն եւ կը պահանջէ որ դատախազութիւնը շարժման անցնի։

Պատրիարքին նամակին հրատարակութեան վրայ, հայ համայնքը շարժման մէջ դրուած է՝ որպէսզի Գարեգին Խաչատուրեան հրաժարի։ Հայերէն երկու Թերթերն ...ական հրատարակութիւն կ՚ընեն ։ Միւս կողմէ, որոշուած է որ հինգ հոգիներէ Հայոց պատուիրակութիւն մը կուսակալին այցելէ՝ Պատրիարքին հրաժարման առնչութեամբ ։ Կը տեղեկանանք թէ Խաչատուրեան եթէ հրաժարի, հայ համայնքին մէջ չկայ ...հոգեւորական մը որ յաջորդէ իրեն ։

Շահան վրդ·ի եւ Սահակ վրդ·ի անունները կը շրջին իբրեւ Թեկնածու ։ Այս մասին Գարեգին Խաչատուրեանի հարցուցինք թէ ի՞նչ կը մտածէ։ Պատրիարքը մեզի ըսաւ․— «Նամակը ես գրած եմ։ Բայց ոգին չէ հասկցուած ։ Այս պատճառներէն մէկը այն է որ Թուրքերէն լաւ չեմ գիտեր։ Ես չէի կրնար ենթադրել թէ այդ շարժումներուն հետեւանքով այսպիսի ազատութեան մը պիտի հանդիպինք։ Այս տեսակ անարիւն յեղափոխութիւն չէ տեսնուած աշխարհի պատմութեան մէջ։ Կարելի չէ չգնահատել։ Հայ համայնքը կը յարգէ զիս ։ Չեմ կարծեր թէ հրաժարումս պահանջեն ։ 80 տարեկան եմ։ Մինչեւ մահ՝ Թուրքիա պիտի մնամ եւ պիտի աշխատիմ ծառայելու համար հայրենիքիս»։

«Սոն Սահիֆ» կը գրէ ․—

...իր առաջին էջին գլուխը ութ սիւնակի վրայ հսկայ տառերով կը ծանուցանէ թէ «Հայոց Պատրիարք Գարեգին կը հրաժարի»։ Դրած է նաեւ հետեւեալ խորագիրները ․— «Մենտերէսի ուղղուած նամակը զզուանքով դիմաւորուեցաւ», «Պատրիարքը յայտարարեց թէ չէ զղջացած իր ըրածին վրայ»։

Յետոյ կ՚աւելցնէ ․—

— Հարիւրաւոր հայ հայրենակիցներ, որոնց հետ տեսակցեցանք, չեն բաժներ Պատրիարքին վարմունքը ։ Կ՚ըսեն թէ քահանայ մը, որուն պաշտօնն է միայն կրօնական գործերով զբաղիլ եւ որ լոկ բարոյական իրաւասութիւն մը ունի, պէտք չէր երբեք որ անձնատուր ըլլար քաղաքական գործերու ։ Բոլորն ալ կը պահանջեն որ հրաժարի Պատրիարքը։ Այս առթիւ Հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ· Հայրօ Հայրապետեան, յայտնելով թէ զզուանքով կը դիմաւորէ Պատրիարքին այս արարքը, հետեւեալը ըսաւ ․— «Բոլոր Հայերս այս առտուընէ ի վեր կը ձաղկենք Պատրիարքը, այդ գրութեան պատճառով։ Վերջին ծայր զայրացած ենք իրեն։ Այս առաւօտ բազմաթիւ ընկերներ հաւաքուեցանք, բողոքեցինք իրեն դէմ։ Ամօթ եւ զարմանք կը զգանք անոր գրածներէն։ Այս նամակը կրնայ գրել ցնդած մը միայն։ Պատրիարքը պէտք է փոխուի »։

Թաղ· Խորհուրդի անդամներէն Տոքթ· Ազատ Մելիքեան ալ յայտարարեց թէ 80ամեայ Պատրիարքը այլեւս չուարած է, իր ըրածը եւ ընելիքը չի գիտեր։ Եւ աւելցուց· «Անոր արարքը մեծ ցաւ պատճառեց մեր համայնքին։ Ան ո՞ւրկէ գիտնայ մեր զգացումները։ Շատ սխալ արարք մըն է, եկեղեցական գործերով միայն պէտք է զբաղի։ Պէտք չէ մտնէ այս տեսակ գործերու մէջ, մանաւանդ հայ համայնքին անունը գործածելով »։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք նոյն Թերթը յետոյ կը պատմէ իր խմբագրին տեսակցութիւնը ․—

Թեթեւօրէն, դողդոջ ձեռքերով մօրուքը շոյեց ու ըսաւ ․

— Ես շատ կը սիրէի Մենտերէսը, որովհետեւ կ՚աշխատէր ։

Յետոյ քիչ մը եւս Թաղուելով իր պատրիարքական աթոռին մէջ, նոյն պաղարիւն եւ անփոյթ արտայայտութիւնով ըսաւ ․

— Ան օրուան վարչապետն էր, ես ալ Պատրիարք էի, եւ այս պատճառով բնականաբար տեւական շփում ունէի իրեն հետ, նոյնիսկ զովասանական նամակներ կ՚ուղղէի իրեն ։

Այս խօսքերը արտասանողն էր հայ համայնքին Պատրիարքը, որ չէր հերքեր Թերթերուն լուրերը, այլ կը հաստատէր զանոնք ։

— Այս տեսակ նամակ մը գրեցի՞ք Մենտերէսին ։

—Կրնայ ըլլալ, գրած եմ ։

— Իսկ բովանդակութի՞ւնը ։

— Շիտակ է ։

— Բայց երիտասարդութեան վերաբերեալ կարգ մը կարեւոր մասեր կան ։

— Ոչ բոլորին համար։ Մաս մը երիտասարդներ՝ կ՚ըսեմ նամակին մէջ։ Արդէն բան մը ըսե՞մ ձեզի, երիտասարդութիւնը պէտք չէ քաղաքականութիւնով զբաղի։ Իր դասերով պարապելու եւ վաղուան պատրաստուելու է ։

— Մենտերէսի համար ձեր գրածնե՞րը·

— Շիտակ են։ Անձնապէս շատ կը սիրեմ զինքը։ Բայց յանցաւոր է եղեր։ Իր պատիժը պիտի կրէ։ Եթէ ես ալ յանցաւոր եմ , ինծի ալ Թող պատիժ տրամադրեն ։

— Դրդռիչ նախադասութիւններ ալ կան եղեր նամակին մէջ։

— Դրդռութիւն չկայ։ Ես կը հաւնէի անոր ուղղութեան։ Կարգ մը պաշըպզուքներ կը շեղէին շիտակ ճամբէն ու Մենտերէս կ՚ուզէր շիտակ ճամբան ցոյց տալ անոնց ։

Պատրիարքը շեշտեց թէ կը սիրէ երիտասարդութիւնը, առանց կրօնքի խտրութեան, հայրական զուրգուրանքով, թէ երիտասարդութիւնը անտեղի կերպով միջամտել կ՚ուզէ քաղաքական գործերու , թէ ինք չի հաւնիր այդ ընթացքին ։

— Հիմա ալ « Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ»ի պոչէն բռնեցին։ Բնաւ ճիշդ չէ աս։ Արաբական երկրի մը մէջ կարելի՞ է «Հայրենակից, արաբերէն խօսէ» ըսել։ Բարեբախտաբար Վալի Փաշան միջամտեց այս գործին։ Շատ կը սիրեմ Վալի Փաշան։ Ան շատ խելացի եւ վարչագէտ մարդ է։ Ես ոչ միայն Մենտերէսին, այլ Հանր· Նախագահին ալ նամակ գրած եմ։

Պատրիարքին փոխանորդը, որ քովը նստած էր, ճշդեց այս խօսքը·

— Պատրիարք պէյը ըսել կ՚ուզէ թէ, այսինքն, նախագահ Պայարին չէ, Ճեմալ Փաշային ։

« Տիւնիա» թերթը կը գրէ ·—

Պոլսոյ հայերէն Մարմարա եւ Ժամանակ Թերթերը Պատրիարքին հրաժարումը կը պահանջեն։ Այս առթիւ, հայ համայնքը Կուսակալութեան պիտի դիմէ նոր վարչութիւն մը կազմելու համար։ Իսկ Պատրիարքը ընդունած է թէ գրած է նամակը, բայց չէ յայտնած թէ պիտի հրաժարի՞ թէ ոչ ։

«Աքշամ» թերթը կը գրէ·—

Հայ հայրենակից մը, որու հետ տեսակցեցանք, հետեւեալը ըսաւ·— «Գարեգին Խաչատուրեան 85 տարեկան է եւ ցնդած է։ Ան այլեւս չի կրնար ներկայանալ մեզ։ Չի գիտեր թէ ինչ կ՚ըսէ ։ Արդէն եթէ ցնդած չըլլար՝ նամակ չէր գրեր Մենտերէսին »։

« Միլլիյէթ » թերթը կը գրէ ·—

Պատրիարքը հետեւեալը յայտարարած է հրաժարման պահանջքին մասին՝ որ ներկայացուած է իրեն ·

— Քանի մը հոգիի փափաքը կարելի չէ վերագրել բովանդակ հայ համայնքին։ Պատճառ չեմ տեսներ հրաժարելու համար։ Նամակը դէշ նպատակով մը չէ գրուած։ Ես հայրենասէր մարդ եմ։ Ոչ ոք կրնայ հակառակը պնդել ։

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ-ՈՐՔ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

ՔՈՆԿՕՅԻ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄՈՊԻՒԹԻՒԻ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, Քոնկոյի տագնապին քննութիւնը Ապահովութեան Խորհուրդէն ՄԱԿի ընդհանուր - արտակարգ ժողովին փոխանցուեցաւ ։

Ապահովութեան Խորհուրդէն ՄԱԿի արտակարգ ընդհ· ժողովի կը տարուի հարց մը երբ Ապահովութեան Խորհուրդի եօթը անդամները Թեր կը քուէարկեն, բայց մեծ պետութիւն մը կ՚օգտագործէ վեթոյի իր իրաւունքը եւ հարցը չի լուծուիր։ Այս կարգադրութիւնը եղած է Քորէայի առթիւ եւ կանոնագրին անունն է՝ էչիսըն ծրագիրը։ Օգտագործուած է երեք անգամ՝ 1956ին Սուէզի առթիւ (Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վեթօ), Հունգարիոյ առթիւ (խորհրդային վեթօ) եւ վերջին անգամ 1958 Օգոստոսին Լիբանանի առթիւ ։

Շաբաթ օրուան արտակարգ նիստը, որ Ամերիկայի համար կարեւոր յաղթանակ մըն էր եւ Զորինի համար արդիւնք՝ սխալ հաշիւ մը, տեղի ունեցած է, առանց սակայն որոշումի մը յանգելու ։ Արդարեւ, Խ· Միութեան պատուիրակը պիտի աշխատէր եւ այդպէս ալ ըրաւ ժողովը երկարաձգել մինչեւ որ ժամանակը անցնէր։ Ամերիկայի ներկայացուցիչը անուղղակի կերպով «ծուղակը» ինկած է, երբ չորս ժամ տեւող ճառ եւ փոխացութիւն տեղի ունեցած են 15 նոր երկիրներ ընդունելու խնդրին շուրջ։ Զորին առաջարկած է հարցը յետաձգել երեքշաբթի օրուան նիստին· Մ· Նահանգները ուզած են որ տեղւոյն վրայ կարգադրուի ։ Կինէի առաջարկին վրայ 26 ձեռնպահի դէմ 43 ձայնով որոշուած է երեքշաբթիի ձգել այդ հարցին քննութիւնը։ Ժողովի շարունակութեան խորհրդային պատուիրակը բուռն կերպով քննադատած է Համըրշոլտ ու ՄԱԿի Քոնկոյի հրամանատարութիւնը։ Համըրշոլտ խօսք առած ու պատասխանած է ·— « Պարոններ, պիտի չուզէի մէկ օր աւելի հոս մնալ , եթէ երբեք ծառայութիւնս ՄԱԿի շահերուն հակառակ կը նկատուի»։ Ոչ - համայնավար երկիրներու բոլոր պատուիրակներն ալ , անխտիր ջերմ բառերով գրուատած են Համըրշոլտի աշխատանքները։

Լումումպա որ քանի մը օրէ ի վեր պահուըտած կը մնար, (շատեր ենթադրեցին թէ սպաննուած եւ մարմինն ալ Քոնկոյի գետը նետուած ու կոկորդիլոսներու կողմէ բզքտուած էր) դուրս ելած է իր Թաքստոցէն ու վերստին սպառնալիքներ սկսած է ընել։ ՄԱԿին վերջնագիր մը ղրկած է ուր կ՚ըսէ՝ Սեպտեմբեր 26էն առաջ քաշուեցէք Քոնկոյէն, այլապէս շաբաթ մը չանցած Ռուսերը կը կանչեմ։ « Ռուսերուն օգնութեամբ հաւատացած եմ թէ պիտի շահիմ»։ Վերջապէս լրագրողներուն ըրած յայտարարութեամբ մը յոյս յայտնած է որ «ամէն բան պիտի կանոնաւորուի»։

Բացի Եուկոսլաւներէն, Խորհրդային բոլոր քաղաքացիները (դեսպանատան մարդիկ, մասնագէտներ եւ գործակալներ) Քոնկոյէն մեկնած են։ Ինչպէս գրած էինք, Գնդ· Մոպութիւ 48 ժամ պայմանաժամ տուած էր, որուն ընթացքին պէտք է մեկնէին։ Օդակայանին մէջ ամերիկացի լրագրողներ Ռուսերուն պոռացած են·— «Բարեւ ըրէք ձերիններուն» ։ Ռուսերը կատղած պատասխանած են՝ «ի մօտոյ կը տեսնուինք»։ Միջազգային դէտերու կարծիքով Խրուշչեւի վարկին համար մեծ հարուած մըն է։

Լէոփոլտվիլի մէջ Մոպութիւի դէմ մահափորձ կատարուած է։ Փաքասա անունով սպայ մը ատրճանակը պարպած է , սակայն գնդապետը յաջողած է խուսափիլ հարուածէն ։

× ՄԱԿի ընդհ· ժողովին Սէյլան - Թունուզ կրկին բանաձեւ մը առաջարկած են, որոշ բարեփոխումներ բերելով Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ ներկայացուածին, բայց խստօրէն քննադատուած է խորհրդային պատուիրակին կողմէ ։

Խրուշչեւ Նիւ Եորք կը հասնի մինչ Ֆիտէլ Քասթրօ միշտ սենեակ կը փնտռէ ··։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՒՐՍԷԼ, Թուրքիոյ վարչապետը առաջարկեց իր երկրին միջամտութիւնը Ալժերիոյ հարցին լուծման համար , շեշտելով որ Թուրքերը «միշտ զօրավիգ կանգնած են ճնշուածներուն եւ պաշտպանած ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան ձգտումները»։ Ֆրանսա նկատի չէ առած Թուրքերուն առաջարկը, տրուած ըլլալով որ Ալժերիան կը մնայ ներքին հարց մը ։

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ափրիկեան նորակազմ պետութիւններ եւ Կիպրոս երեքշաբթի օր իրենց մուտքը պիտի գործեն ՄԱԿի ընդհ· ժողովին ։

ՎԱՂԸ՝

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Առաւօտեան ժամը 8ին, հեծած մեր գրաստների վրայ, թողնում ենք պահականոցը եւ իջնում դէպի Արաքսի ափը: Մեր առջեւ ցցւում է յանկարծ մի մեծ աւերակի հողակոյտ, Շահաբբասի շինած Քարավանսարայն էր: Պահականոցն էլ նոյն անունով է կոչւում: Հին ժամանակ Իրանի ամէն կողմերում գտնւում էին նման շինութիւններ, ճամբորդների դիւրութեան համար: Դրանք մի տեսակ իջեւաններ էին կարաւանների համար, որոնք այդտեղ էին անցկացնում գիշերը՝ իրենց գրաստներով եւ բեռներով :

Արաքսի միւս ափին, հեռւում, երեւում էր հիւղակներից շինուած մի գիւղ, որ մի ժամանակ եղել էր շէն, իսկ հիմա մնացել էր անբնակ :

— Դա ի՞նչ է, Սարգիս,— հարցրի ես:

— Դա, Շահաբբասի բռնագաղթից յետոյ, փախստական Հին Ջուղայեցիների շինած Նոր Ջուղան է: Հայկական մի գիւղ էր, այժմ Հայերը հեռացել են այդտեղից :

— Իսկ հին պատմական Ջուղան ո՞ւր է:

— Աւելի ցածում, մի քիչ յետոյ կը տեսնէք :

Ռուսական ու պարսկական երկու Ջուլֆա քաղաքները, որոնք միանում են իրարու երկաթուղու գծով, Արաքսի վըրայ ձգուած մի կամուրջով, այդ անունը կրում են հաւանական է, երկաթուղու գծի հաստատուելուց յետոյ, ի յիշատակ Հին Ջուղայի :

Շարունակում ենք մեր ճանապարհը: Անցնում ենք մի բլուրի առջեւից, որ ծածկուած է գերեզմանաքարերով: Աւելի վերեւ, տեսնւում է մի մատուռ՝ աւերակ վիճակում :

— Կանգ առնենք մի րոպէ, ասացի ես, եւ ցած իջայ :

Հայկական մի գերեզմանատուն էր: Խաչքարերի վրայի գրութիւնները կարդացի, ժէ. դարու թուական ունէին: Արձանագրութիւնները ջնջուել էին, դարձել էին անընթեռնլի :

Մատուռը գրեթէ փլատակ էր, ոչ մի արձանագրութիւն: « Խարաբա Քիլիսէ » են անուանում: Սակայն պատմական ստոյգ փաստ չկայ նրա գոյութեան մասին :

—Ահա հեռւում երեւում են Հին Ջուղայի աւերակները, ասաց Սարգիս, երբ վերսկսել էինք մեր ճանապարհորդութիւնը :

ԱՐԱՔՍԻ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԱՆՑՔԻՑ 355 ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Մինչ գնում ենք Արաքսի ափով, մեր հայրենի, բնիկ ազգային մեծ գետը, Երասխը, Արաքսը, ամբողջովին ինձ գիւթում է: Ցափչտակուած, աչքերս յառած նրա պղտոր ջրերին՝ յիշում եմ մեր պատմութեան շատ տխուր ու ողբերգական մի դրուագը, որ տեղի ունեցաւ այստեղ, սրանից 355 տարի առաջ: Դա 1605 թուի Երասխի անցքն է :

Մինչ տխրութեամբ համակուած խորասուզւում եմ մտածումների մէջ, ամբողջ պատմութիւնը ուրուագծւում է աչքիս առջեւ կենդանի խօսուն կերպով: Ու լըսում հեռուից մեղմ, զեփիւռի նման, ազգային ծանօթ երգը·

«Մայր Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գնում եմ ,
Հին – հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պտրում եմ»:

Պատմական , խոկական Հին Ջուղան, որի աւերակներին կամաց կամաց մօտենում էինք, ըստ Հ. Զամչեանի գոյութիւն ունէր Քրիստոսից առաջ 291 թուին, երբ Տիգրան Մեծ բնակեցնում է Աժդահակի տիկնոջ ու հետեւորդներին, Գողթան գաւառի սահմաններում եւ Երասխի ափի աւաններում: Յիշւում են այդ աւաններից երեք աւելի հռչակաւորները, Խրամ, Ջուղա եւ Խոշ – Կունիկ :

Գողթան գաւառի պատմական վայրերում Լէօն յիշում է· «Ագուլիս, Որթվատ (այժմ Օրդուբադ): Վանանդ գիւղ, կամ՝ Ջուղա գիւղաքաղաք, հռչակաւոր միջին դարերում իր վաճառականութեամբ »:

Պատմութեան մէջ, Հին Ջուղան միշտ յիշուել է որպէս հարուստ վաճառականական փարթամ մի գիւղաքաղաք: 1603 թուին, երբ Շահաբբաս Մեծ, Իրանի Սաֆեան ինքնակալների տիպար, պատերազմասէր, զօրծունեայ, ճարտար, մեծագործ, քաղաքագէտ, թագաւորը, Ատրպատականը նուաճելուց յետոյ, մի մեծ բանակով գնում էր Օսմանցիներից գրաւելու Արարատի եւ Կարսի նահանգները, հէնց այս վայրերում, Արաքսից անցնելիս, դիմաւորուեց Հին Ջուղայեցիների կողմից, որոնք թափօրով գնում են նրան ընդունելու իրենց մօտ: Շահը իջեւանում է Խաչիկ հայ իշխանի արքայավայել շքեղութեամբ զարդարուած տանը: Հայ իշխանի որդին Շահաբբասին նուէրում է մի սկուտեղ լի ոսկի: Շահաբբաս Հայերի մասին մի մեծ ծրագիր էր յղացել: Բոլոր Հայերին փոխադրել Պարսկաստան, որպէսզի նրանց ձեռքով այնտեղ զարգանան ձեռագործը, ճարտարարուեստը եւ վաճառականութիւնը : Հին Ջուղայեցիների փարթամութիւնը եւ վերաբերմունքն աւելի եւս իր մէջ հաստատեցին նոյն միտքը :

Նրանց սիրաշահելու համար Շահը ինքն իրեն քրիստոնեաների պաշտպան հռչակեց: Հին Ջուղայեցիներն իրենց մեծամեծների, պատգամաւորների միջոցով, շատ ջանացին Շահին տարհամոզել, միտքը փոխել, անկարելի եղաւ: Նա անդրդւելի մնաց իր որոշման մէջ:

Շահաբբաս վերոյիշեալ Արարատի եւ Կարսի նահանգները գրաւելուց յետոյ, երբ տեսաւ Ճիղալէ – Զադէ – Սինան փաշայի հրամանատարութեան տակ դանըւող, Սուլթան Ահմէտ Ա.ի Օսմանցիների միապետի բանակի գերակշիռ ուժը, որոշեց նահանջել եւ հրամայեց վերոյիշեալ նահանգներում գտնուող բոլոր Հայերին իր բանակի հետ միասին գնալ Պարսկաստան, անցնելով Արաքսից: Յատուկ հրովարտակով Հին Ջուղայեցիներին հրահանգուած էր, թէ երեք օրուայ մէջ թողնելով իրենց տունն ու տեղը, պատրաստ գտնուեն Արաքսի ափին, փոխադրուելու համար Պարսկաստան: Հայ կարաւանը, սարսափած Օսմանցիների հետապնդումից եւ պարսկական բանակի անգութ հալածանքից, սրարշաւ հասաւ Երասխի ափը :

Շահը հրամայում է, որ ամբողջ բազմութիւնը շուտով անցնի Արաքսից: Այստեղ պարզւում է սրտաճմլիկ, ահաւոր մի տեսարան, որի մասին այնքան յուզումով ու վառ գոյներով նկարագրում է ժամանակի պատմագիրը՝ Առաքել Դաւրիժեցին ...

Այսպէս, ողբերգական եղաւ անցքը Արաքսից 355 տարի առաջ :

— Ահա այս է Հին Ջուղան, լսեցի ես յանկարծ ու սթափուելով պատմական տխուր խորհրդածութիւններից, ցնցուեցի մի պահ, ու աչքերս ուղղեցի Սարգսի ցոյց տուած վայրը: Իսկապէս գտնւում էի դէմ յանդիման Հին Ջուղայի :

Շահաբբաս, որպէսզի Հին Ջուղայեցիները վերադարձի ամէն յոյս կտրեն, հրամայել էր զօրքին որ նրանց նախկին բնակավայրերը,— Արաքսի անցքից յետոյ, — կրակի տան, քանդեն ամէն ինչ որ կանգուն է մնացել :

Ուշադրութեամբ հեռուից նայում եմ: ժայռոտ մի սարի լանջին է շինուած Հին Ջուղան եւ երկարում, հասնում է մինչեւ Արաքսի ափը: Յստակ երեւում են տների հետքեր ժայռերի վրայ, այս կողմ այն կողմ փլատակ տների պատեր: Մի եկեղեցի իր գմբէթով, — սա այն եկեղեցին է, որի առջեւ, Արաքսից անցնելուց առաջ, բոլոր քահանաները եւ Հին Ջուղայեցիները համախմբուեցին, եկեղեցու եւ իրենց կողպած տների բանալիները ձեռներում. « Ով Ս. Կոյս Աստուածամայր, քեզ ենք յանձնում մեր եկեղեցին եւ տները» ասելով, բանալիները գցեցին Արաքսի ջրերի մէջ: Հին Ջուղայի միակ կանգուն մնացած մասը գերեզմանատունն է: Բոլոր ննջեցեալների գերեզմանների գլխի վերեւ մնում են կանգուն մեծ խաչքարեր; ամբողջ մի բլուր ծածկուած, հողէ մի պարիսպ բաժանում է Հին Ջուղան իր գերեզմանատնից :

Խ. Միութեան շինած երկաթուղու գիծը, անցնելով այդ կողմից տակն է առել Հին Ջուղայի եւ նրա գերեզմանատան հողերի մի մասը: Արաքսի ափի ջրերում երեւում են գետնի վրայ թողուած խաչքարերը: Որքան սիրտս ուզում էր գնալ այդտեղ, ման գալ, տեսնել հին աւերակները, կարդալ արձանագրութիւնները, չէր կարելի: Տանղէի խօսքը մտաբերեցի, — Նայիր եւ անցիր: Աչքերս բարձրացրի ապառաժէ սարերի վերեւ, այդտեղ տեսայ մի եկեղեցի, Հին Ջուղայի Ամենափրկչեան վանքն էր: Ուղեկիցս հաստատում էր թէ Հայաստանից գալիս են երբեմն ուխտի. կառավարութիւնը մինչեւ որոշ մի տեղ ճանապարհ է շինել :

Ահա ինչ որ մնացել է հին պատմական, փարթամ, վաճառական Ջուղայից, գերեզմաններ, աւերակներ, ամայութիւն, մեռելութիւն, եւ այս բոլորի վրայ տիրում է հեղձուցիչ, ճնշիչ լռութիւնը: Մի խոր տխրութիւն համակեց հոգիս, անցեալի այս դառն յիշատակներն այնքան յուզել էին ինձ որ զգում էի թէ կոկորդս պրկուել էր, չէի կարող շնչել, խեղդըւում էի, յանկարծ փղձկեցի եւ սկսեցին արցունքներս հոսել առատ, լացում էի ու ողբում մահը իմ ազգի հազարաւոր զաւակների, որոնք այս ափերում ընկան անօգնական, որոնք ջրամոյն քշուեցին գետի ջրերից ու կորան անյայտ, լացում էի ու ողբում դժխեմ բախտը մեր ժողովրդի, որին վիճակուած է միշտ շինել ծաղկեցնել, եւ յետոյ թողնել ամէն ինչ ու հեռանալ: Աւերակներն են միշտ մեզ պատմում մեր անցեալի փառքերը :

Հոգեկան այս վրդովմունքի մէջ գնում էի, եւ որոնում հարազատ, սրտակից մէկին, որին բանայի սիրտս ու դատարկէի բոլոր յոյզերս ու զգացումներս :

Կողքիս էր մեր Մայր Արաքսը: Ոչ ոք, բացի դրանից, չէր կարող ինձ հասկանալ: Որդիական ջերմ սիրով դիմեցի նրան ...:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԴ. ԲՈՂԱՏԵԱՆ

(Շար- 2)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ՍԱՀՄԱՆԱԶԱՆՑ ՍԷՐ"

Հեղինակ՝ ԶԱՒԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
(Պատմուածքներ, Հրատ. «Սեւան»ի Պէյրութ 1960)

Պատմուածքներու այս համեստ հատորին բովանդակութեան վրայ խօսելէ առաջ, նկատի ունիմ առնել հեղինակին քանի մը տողերը, որոնք գրուած են իբրեւ արդարացում այս հրատարակութեան առթիւ, եւ որոնք՝ աննախընթաց երեւոյթ, հեղինակին համար քանի մը աննպաստ խորհրդածութիւններ կը թելադրեն :

Ի՞նչ կ'ըսէ հեղինակ վարդապետը.—

« Հեղինակը պարտք կը զգայ յայտնելու թէ՝ ինք կրօնական մը ըլլալով ունի նախ իր կրօնական – եկեղեցական պարտականութիւնները: Հոգեւորականի իր գործին մէջ ուրեմն այս գիրքի հրատարակութեամբը սահմանազանցութիւն մը կ'ընէ ...: Իսկ ՍԷՐԸ գրականութեան հանդէպ իր զգացումն է: Անոր համար, հեղինակը իր մեծաւորներէն եւ բոլորէն կը խնդրէ ներողամիտ գտնուիլ այս սահմանազանցումին համար »:

Ոսկեդարեան մատենագրութենէն սկը-

КРЕМЛИНИ

"ՊԻՏԻ" ՆԵՐԸ...

Խ. Վրաստանի մէջ, 76 հազար քո. քլմ.ի վրայ կը բնակին 3·5 միլիոն հոգի, Խ. Ազրբէջանի մէջ, 86 հազար քո. քլմ.ի վրայ՝ 3·2 միլիոն հոգի, Խ. Հայաստանի մէջ՝ 30 հազար քօ. քլմ.ի վրայ՝ շուրջ 1·8 միլիոն հոգի, իսկ եթէ «ներքին» եւ «արտաքին» Սփիւռքներն ալ հաշուի առնենք՝ պիտի բնակին չորս միլիոն 168·000 հոգի (1980ին՝ հինգուկէս միլիոն):

Մենք թիզ մը հող չենք ուզեր լայնածաւալ Խազախական Ռեսպուբլիկայէն (2 միլիոն 754 հազար քո. քլմ. տարածութիւն եւ միայն վեց միլիոն բնակիչ), ոչ Թուրքմենական ՍՍՌէն (485·000 քո. քլմ.ի վրայ կ'ապրին ոչ աւելի, քան ... լիոն բնակիչ), ոչ ալ Կարելօ – Ֆիննական ՍՍ Հանրապետութենէն, ուր 179·000 քո. քլմ.ի վրայ կ'ապրին ոչ աւելի, քան ... 606·000 հոգի :

Դարձեալ, բթաչափ մը հող իսկ չենք ուզեր Վրացական կամ Ազրբէջանական Ռեսպուբլիկաներէն, հակառակ այն իրողութեան, որ Հայաստան իր տարածութեամբ, երկու հինգերորդն է Վրաստանի եւ շուրջ մէկ երրորդը՝ Ազրբէջանի: Մանաւանդ հակառակ այն փաստին, որ այս երկու Ռեսպուբլիկաները, — կրկնենք անգամ մը եւս,— ոչ «ներքին » Սփիւռք ունին, ոչ ալ «արտաքին» , ինչպէս է պարագան մեզի՝ Հայերուս համար:

Ի՞նչ կրնար պատահիլ, եթէ օր մը յանկարծ ելլէինք պահանջէինք , որ Խ. Հայաստանի կցուէին, օրինակ, Թիֆլիսը եւ Բագուն, կամ որոշ հողամասեր Վրացական եւ Ազրբէջանական ՍՍ Հանրապետութիւններէն:

Բայց , անխմանալի եւ անըմբռնելի « հոգատարութեամբ » մը, մեր մեծ պաշտպանն ու հովանին՝ Խ. Միութիւնը մեր փոքրիկ հայրենիքէն 17·400 քո. քլմ. տարածութեամբ զուտ Հայկական եւ հայապատկան հողաշերտ մը նուիրաբերեց մեզմէ երկուքուկէս եւ շուրջ երեք անգամ աւելի ընդարձակ երկուՌեսպուբլիկաներուն :

Համայն Հայութիւնը չէ կրցած հաշտուիլ այս յայտնի եւ բացարձակ անարդարութեան հետ : Եւ հիմա, եթէ հաւատանք շրջան ընող «ուրախալի» լուրին, Մոսկուա առաջ կը քշէ իր նոր «պիտի»ն:

Ի՞նչ կայ այս «պիտի»ին տակ արդեօք:

Շատ տարածուեցանք. ուստի՝ ամփոփենք :

Մոսկուայի հրամանագրով Խ. Հայաստանէն բռնօրէն խլուեցան եւ հարեւան Ռեսպուբլիկաներուն տրուեցան Հայաբնակ եւ հայապատկան ԶՈՐՍ ընդարձակ գաւառներ, — Ախալքալակ, Լեռնային Ղարաբաղ, Լեռնային Գանձակ եւ Նախիջեւան, որոնք միասնաբար ունին 17·400 քո. քլմ. տարածութիւն եւ շուրջ 450·000 բնակիչ (միջին հաշուով՝ 85 առ հարիւրը Հայ):

Այս ձեւով՝ Խ. Հայաստանի հողային տարածութիւնը 47·000 քո. քլմ.էն իջաւ երեսուն հազարի :

Դարձեալ, այս ձեւով հարեւան Ռեսպուբլիկները ոչ միայն բթաչափ մը հող չկորսնցուցին, այլեւ միասնաբար շահեցան 17·400 քո. քլմ. տարածութեամբ հողաշերտ մը: Կորսնցնողը մենք եղանք: Նման կորուստներ չունեցան ՍՍՌՄի 15 Հանրապետութիւնները, հակառակ այն իրողութեան, որ այս Հանրապետութիւնները ոչ թէ հողի սակաւութենէ «կը տառապին», այլ «կը տառապին» բնակչութեան սակաւութենէ: Օրինակ՝ Կիրգիզական Հանրապետութեան մէջ իւրաքանչիւր քո. քլմ.ի վրայ կ'ապրին շուրջ եօթը հոգի, իսկ Կարելօ – Ֆիննական Հանրապետութեան մէջ՝ ընդամէնը երեք հոգի:

Իբրեւ բաղդատութեան եզր՝ առնենք Խ. Հայաստանը, ուր իւրաքանչիւր քո. քլմ.ի վրայ կ'ապրին 58·5 հոգի:

Խ. Վրաստանի մէջ այս համեմատութիւնն է 46·6, իսկ Խ. Ատրբէջանի մէջ 37·2: Անկէ զատ, այս երկու Հանրապետութիւնները՝ Վրաստան եւ Ատրբէջան ոչ «ներքին» Սփիւռք ունին, ոչ ալ մանաւանդ «արտաքին»: Նոյնն է պարագան նաեւ միւս 13 Հանրապետութիւններուն: Միակ բացառութիւնը մենք ենք :

Եթէ օր մը կարելի ըլլայ ներգաղթ կազմակերպել այնպիսի ձեւով մը, որ մեր «ներքին» եւ «արտաքին» Սփիւռքները վերադառնան հայրենիք, մեր երեսուն հազար քո. քլմ.ը բաւարար պիտի չըլլայ համայն Հայութեան վերաբնակումին՝ իր հայրենի հողերուն վրայ :

1959 Յունուարի մարդահամարին համաձայն, այժմ մեր հայրենիքին մէջ կ'ապրին 1·767·825 հոգի: Այս թիւին վըրայ եթէ աւելցնենք մեր երկու Սփիւռքները՝ ներքին եւ արտաքին, աւելի քան 2 միլիոն 400·000 հոգի, կլոր հաշուով կ'ունենանք չորս միլիոն 168·000 հոգի :

Ո՞ւր պիտի բնակի այս չորս միլիոնը:

Չենք անգիտանար ի հարկէ, որ անջատուած այս չորս գաւառները անբնակ ու ամայի չեն : Չենք անգիտանար նոյնպէս, որ 1914ին միայն 25 – 30 հազար բնակիչ ունեցող Երեւանը այսօր ունի շուրջ կէս միլիոն բնակիչ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(4 Շար.)

ծալ, մինչեւ միջնադարեան ժողովրդական բանաստեղծութիւնը, մինչեւ մեր օրերու գրականութիւնը, սիրելի վարդապետ, հանդիպա՞ծ էք նման չքմեղացումի մը ուեւէ հոգեւորական հեղինակի մը կողմէն, որ գրականութեան չատ անմեղ արտայայտութեան մը առթիւ մանաւանդ, իր «մեծաւորներէն եւ բոլորէն», մեղք մը գործած ըլլալու խղճահարութեան համար ներողամտութիւն խնդրէ: Երբե՞ւն ի վեր գրականութիւնը անհաշտ եղած է կրօնական – եկեղեցական պարտականութիւններուն հետ եւ «սահմանազանցութիւն» նկատուած:

Այդ սահմանազանցումը չզգացին մանաւանդ մեր միջին դարու կաթողիկոսները, եպիսկոպոսներն ու վարդապետները, երբ երգեցին սէրը, բացաւիկ ներշնչումով, փառաբանեցին կոյսերուն փիզիքական գեղեցկութիւնները, աշխարհականներուն կողմէն իսկ չփառաբանուած արուեստով ու բովանդակութեամբ:

Մեր հեղինակը վստահաբար հետեւած է մեր մատենագրութեան պատմութեան, հին դարերէն մինչեւ նոր ժամանակները, գոյդ Մխիթարեան Միաբանութիւններու կատարած գործին եւս, եւ առանց որեւէ անուն եւ վաստակաւոր յիշատակելու այս առթիւ, կրնա՞յ յիշել որեւէ անուն, որ իրմէն առաջ նոյն խղճահարութիւնը եւ մեղք մը գործած ըլլալու զգացումը ունեցած եւ արտայայտած ըլլայ, իր «Մեծաւորէն ու բոլորէն» ներողամտութիւն խնդրելու համար: Բոլորն ալ, այդ բազմահազար հոգեւորականները, ամէնէն բարձրաստիճաններէն մինչեւ համեստները, իրենց կրօնական – եկեղեցական պարտականութիւնները կատարելով մէկտեղ, մեր մատենագրութեան, բանասիրութեան եւ պատմութեան փառքին համար աշխատած են եւ ոչ ոքի մտքէն անցած է «սահմանազանցում» ըրած ըլլալ: Եւ մանաւանդ չարականներու աննախընթաց գրականութիւնը մեր հոգեւորականներուն փառապսակը կազմող վաստակներէն մէկն է:

Հեղինակը գլխագրով գրուած ՄԷՐԸ գրականութեան հանդէպ իր զգացումը կը նկատէ: Արդար խրատանք մը, որուն համար, վստահաբար, ոեւէ մէկէն մեղադրանք պիտի չլսէ:

×

Եթէ գրականութեան սէրը հեղինակին համար ներշնչումի աղբիւր դարձած է, հոգեւորականի մը կողմէն «սահմանազանցում» մը գործած ըլլալու նախազգացումն ալ պատճառ եղած է, որ կը գրէ՞ր կաշկանդուի եւ իր մտածումներուն ու զգացումներուն չկարենայ ազատ թռիչք տալ: Այս է ուրեմն հիմնական պատճառը, որ այս պատմուածքները մըշակուած չըլլան: Այն տարբերութեամբ որ անոնք ժողովրդական կեանքէ առնուած են եւ համեստ տիպարներ կը ներկայացնեն.— Տոյլ եւ անտարբեր Հայկը (Բագերը) որմնադիր Յուսէփ ամուսնութեան տիպար Լեւոնիկը (Ծիծեռնակին բոյնը), երազատես Քաւոր Պետրոսը (Գիւտը), կծծի բայց նախաձեռնող ոգի ունեցող Եսայի Հօրաքը (Զունիմ, չունիմ), նախկին յեղափոխական Աշոտը (Զգացումներու հետ չեն խաղար), տընտես Թաչիկ աղբարը (Թաս Հայը), երկաթագործ Տիգրանը (Պատմութիւն թաւի եւ Գալարափողի), գերեզմանատան պաշտօնեայ Տիգրանը (Հողին ձայնը), տարօրինակ ծերունի Նիկողոս պապան (Կասկը), ոսկի սիրտ ունեցող կինը Մելիան (Կարեկցութիւն) եւ կէս մը արձակ բանաստեղծութիւն (Վասն հայրենի լերանց):

Սկսնակ գրիչ մը ըլլալուն հետքերը ոչ միայն նիւթերը մշակելուն առթիւ կը տեսնուին, այլեւ քերականական աչքի զարնող սխալները, որոնք չեն արդարանար, եթէ նոյնիսկ հեղինակը երբեմն սըրամտութիւններ եւ ժողովրդական արտայայտութիւններ արձանագրէ, ինչպէս «Լուացքի ջուր» երկինք, «Մարդու մէջ մտնելու արժանի», «Տեսած – անցուցած կին», «Աշխարհ տեսած, վայելած» մարդ, «Լաւ չի տեսներ, խէրով բան չէ», «Եղով մեղրով ապրիլ», «Օձը որ բոյնէն հեռանայ, պորտի վրայ սողալով եա իր բոյնը կը դառնայ»:

Քերականական սխալները պիտի անտեսէինք եթէ մէկ կամ երկու ըլլային եւ ուրիշներ ալ նոյն մեղքը չգործէին:

1.— Ներգործական բայը հայցական հոլով սեռի խնդիր կ'առնէ. սխալ է ըսել «Մանչուկ մը... որուն ուղղութեան բերել երբեք հնարաւոր չէ» պէտք է ըսել՝ զոր ուղղութեան բերել...:

— «Մնաց գաւկին հետ որուն չափազանց չատ կը սիրէր» պէտք է ըսել զոր... կը սիրէր:

— «Որուն տեսնել երբեք կարելի չեղաւ» զոր տեսնել երբեք կարելի չեղաւ:

2.— Երկու եզակի ենթականեր յոգնակի բայ կ'առնեն. «Անոր կծծութիւնն ու դրամասիրութիւնը անհանդուրժելի համեմատութիւններու հասած էր, ճիշդը՝ հասած էին:

— «Ամուսնին մահուան ցաւն ու կըսկիծը... իր դրոշմը դրած էր» ճիշդը՝ իրենց դրոշմը դրած էին:

— «Անհաշիւ խանդն ու զուարճութիւնը կը տանի գլխ» ճիշդը՝ կը տանին գլխ:

— «Ձիւնախառն անձրեւն ու մըրիկը կը ծածկէր պարտէզին ծառերը» ճիշդը՝ կը ծածկէին պարտէզին ծառերը:

3.— Ենթական չփոթել հայց. հոլովին հետ.

— «Բաւարարութիւնը զոր դէմքին վըրայէն իսկ կը ճառագայթէր» պէտք է գրել՝ որ... կը ճառագայթէր:

4.— Անցեալ ընդունելութիւնը երկու տեսակ է, տեսեր, բարդ ժամանակները եր ձեւով գրուելու պարագային, սխալ է գրել չէր տեսնէր, չէր հաշտուէր, չեմ ուզէր, չեմ ըսէր, այլ գրելու է չէր տեսներ, չէր հաշտուեր, չեմ ուզեր, չեմ ըսեր:

5.— Սխալ է գրել ՛չախչախուէր է, ճիշդը՝ Ջախջախուեր է, վառվռուն– ճիշդը՝ վառվռուն. բողկապ՝ ճիշդը՝ փողկապ:

Պէ՞տք էր մատնանշել յիշուած սխալները... Թող պատասխանեն անոնք, որոնք քննադատներուն եւ քննադատութեան հասցէին անտեղի եւ անպատասխանատու մեղադրանքներ ունին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՋՐՎԷԺԻ ՄԷՋ

(Ե. Դարու նորայայտ յուշարձաններ)

Ջրվէժ գիւղը կը գտնուի Երեւանէն 11 քիլոմեթր հեռու Գառնի – Գեղարդ տանող նոր խճուղիին աջ կողմը:

Ջրվէժի մասին առաջին յիշատակութիւնը կը գտնենք Է. դարու պատմիչ Ղազար Փարպեցիին մօտ: Յետագային, ԺԷ. դարու պատմիչ Զաքարիա սարկաւագ կը յայտնէ, թէ 1679ին երկրաշարժ մը պատճառ կը դառնայ որ աւերուին Ջրվէժի եկեղեցին եւ Կոտայքի մէկ քանի գիւղերու եկեղեցիները:

Ջրվէժի 1942ի նախնական հետազօտութիւնը ցոյց տուաւ, որ գերեզմանատան եւ Քոս – աղբիւրի մօտակայ հողերուն վրայ եկեղեցիներ գոյութիւն ունեցած են:

Մեր առաջարկով, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութիւնը եւ ճարտարապետական ու պատմական յուշարձաններու պահպանութեան վարչութիւնը, 1957ին եւ 1958ին, պեղումներ կազմակերպեցին:

1958ին հիմնական հնագիտական աշխատանքներ տարուեցան Ջրվէժի արեւելեան սահմանին մօտ՝ գերեզմանատան մէջ: Այստեղ՝ մեծ թումբին ստորոտը, անոր հիւսիսային մասին մէջ, հողէն դուրս ցցուած էր մենաքարի պէս ուղղաձիգ դրուած, եկեղեցիի քիւին՝ խոչոր ակռաներով մեծ անկիւնաքար մը: Անոր ձեւն ու ոճը հնարաւորութիւն ընծայեցին ենթադրելու, թէ Զ. դարուն կառուցուած եկեղեցիի աւերակներէն է: Ճիշդ այդտեղ ինկած էին սիւնի մը երեք խարիսխները եւ աւելի հին շրջանի խոյակ մը: Մենաքարին մօտ կը տեսնուէին բեմի խորանի մանր քարերէ շարուած կիսաշրջանաձեւ եզրաքիծեր, որոնք կը հաստատէին թէ կարծուածին չափ ալ հին չէ հողին տակ ծածկուած յուշարձանը: Սակայն լեցուած հողաշերտը մաքրելէ ետք պարզ դարձաւ, որ այդ շարուածքը ուշ շրջանի կը պատկանի եւ դրուած է հին շրջանի աւերակ դարձած եկեղեցիի պատերու մնացորդներուն վրայ: Պահպանուած է միայն պատերու ստորին մասը՝ չատ խոչոր քարէ սալերով ներքին երեսպատման մէկ շարքի բարձրութեամբ, որուն արտաքինին կը համապատասխանէ գետնախարիսխը՝ կազմուած երեք խոչոր աստիճաններէ: Վերի աստիճանը կը գտնուի ներսի երեսպատման քարերու վերին եզրին հաւասար բարձրութեան վրայ: Այս ձեւով երեսպատումի յաջորդ չարքերը (ներսէն եւ դուրսէն) կեցած են ճիշդ իրարու դիմաց:

Ուշադրաւ են քարերուն խոչոր չափերը, որոնցմով շինուած է շէնքը: Երեսպատման սալերու բարձրութիւնը կը հասնի 0.80 մեթր, աստիճանաձեւ գետնախարիսխի քարերէն մէկուն երկարութիւնը 2.10 մեթր է, իսկ վերը յիշուած քիւի անկիւնաքարը նոյնիսկ 2.45 մեթր է:

Եկեղեցին արեւմուտքէն արեւելք ձըգուած ուղղանկիւն պզտիկ սրահ մը (4.08 ×8.405) կը ներկայացնէ, արեւելեան պատէն ելլող հնգանիստ (այժմ չէ պահպանուած) կիսաբոլորակ սեղանի ելքով: Այս եկեղեցին իր տեսքով լիովին կը համապատասխանէ Է. դարու պատմիչ Սեբէոսի նկարագրած եկեղեցիներուն (թէ անոնք մեծ չէին, ցած էին եւ փայտով ծածկուած):

Շատ հաւանական է, որ մեր կողմէ յայտնաբերուած եկեղեցին եւս ունեցած է փայտէ երկթեք ծածկոյթ եւ կղմինտրէ տանիք, որուն կտորուանքները գտնուեցան պեղումներու ժամանակ: Տանիքին կախուածքը պահած է ակռաներ ունեցող քիւը, որմէ գերեզմանաքարերուն մէջ գտնուեցան երկու քար: Եկեղեցիին մուտքը կը գտնուէր հիւսիսային պատի կեդրոնը՝ ուղիղ թումբի հիմքին մօտէն անցնող ճամբու եզրը: Դուռին ձեւաւորումը բաղկացած էր գետնախարիսխին վերի աստիճանին վրայ՝ դուռին անցքին երկու կողմերը զետեղուած որմասիւներէն, եւ, պէտք է ենթադրել, անոնց միջեւ ձգուած կամարէն: Որմասիւնով քարը երեւան ելաւ պեղումներու ժամանակ: Շէնքի կործանումէն ետքը օգտագործուած է իբրեւ շիրմաքար: Արեւմտեան պատին դուռ գոյութիւն չէ ունեցած: Թէ ինչ տեսք ունեցած են պատուհանները, յայտնի չէ: Հաւանական է, որ արեւմտեան պատին մէջտեղը սիւնով զոյգ պատուհաններ եղած ըլլան: Նման ենթադրութեան հիմք կը ծառայէ հողին վրայ գտնուած խարիսխը, որ մեծ չէ:

Շէնքին ընդհանուր տեսքը իր դէպի դուրս ելած բազմանկիւն աքսիդով, աստիճանաւոր գետնախարիսխը, ակռաներով քիւը, պատին բաւական հաստ ըլլալը (1.17 մ), քարերուն մեծութիւնը ենթադրել կուտան թէ յուշարձանը Ե. դարու գործ է: Անուղղակի կերպով նոյն եզրակացութեան կարելի է գալ շնորհիւ եկեղեցիի հարաւ – արեւմուտքը գտնուած տապանագիրը կարդալով: Վրան արձանագրուած խոչոր ուրուագծերը Զ. դարու գիրեր են:

Տապանագիրը կ'ըսէ.— Սրբասէր Տր. Սիովն, ո՞վ է Տէր Սիոնը, յայտնի չէ:

Նուազ հետաքրքրական չեն եկեղեցւոյ հիւսիս – արեւելեան անկիւնը շինուած շիրիմը եւ անկէ դէպի արեւելք գտնուած ստորերկրեայ հանգստարանը: Գերեզմանին յուշարձանը եկեղեցւոյն ժամանակակից է: Կը ներկայացնէ աստիճանաձեւ պատուանդան, որուն վրայ կանգնեցուցած էին սովորական կամ բազմանկիւն սիւն՝ պատուանդանով զրուագուած խոյակով: Խոյակին վրայ գոյութիւն ունեցած է քարէ խաչ մը (մօտ մէկ մեթր բարձրութեամբ), հիմքէն երկու կողմերուն վրայ աճող ժանեակով զարդարուած տերեւներով:

Դամբարանի մուտքին մօտ կատարուած պեղումներու ժամանակ գտնուած խաչին բեկորները հնարաւորութիւն տուին ամբողջութեամբ վերականգնելու անոր նախնական տեսքը: Դատելով պատուանդանի վարի մասի պահպանուած չափերէն, կարելի է ըսել, թէ բաղկացած էր 6–7 աստիճաններէ: Այդ փառաւոր յուշարձանին բարձրութիւնը խաչին հետ միասին կազմած է մօտ 6 – 6.5 մեթր: Տարբեր չափերու նման շինուածքներ յայտնի են Հայաստանի բազմաթիւ գիւղերուն մէջ:

Ջրվէժի մէջ գտնուած են նաեւ մէկ քանի ուրիշ խաչերու բեկորներ: Կը նըշանակէ, թէ այստեղ այդ ձեւի ուրիշ մահարձաններ ալ եղած են:

Ստորերկրեայ հանգստարանը կամարաւոր շէնք մըն է, երեսպատուած 2.10 × 2.57 մեթր չափ ունեցող սրբատաշ քարով, մուտքը՝ արեւմուտքէն, որ ժամանակ մը ծածկուած է քարէ սալով: Մուտքը պահուած է տափանած խճախառն լիցքով, ապա ծածկուած է երկար քարերով: Դամբարանը ամայացած էր հին ժամանակներէ սկսեալ:

Յայտնաբերուած յուշարձանները գիտական մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն, քանի որ կը պատկերացնեն քրիստոնեայ պաշտամունքի ճարտարապետութիւնը, սկսած քրիստոնէութեան առաջին դարէն:

Ն. Մ. ՏՈԿԱՐՍԿԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Գնա. Մեսրոպ, այս ուղղութեամբ եւ տես ի՞նչ կայ անտառում. մա՞րդ է, ո՞վ, ու վերադարձիր արագ: Եւ ոբոլհետեւ ծառերը խիտ էին եւ դիւրին չէր գնալ հեծեալ, թիկնապահը, ձիուց իջնելով, իրեն նետեց ձախակողմը տարածուող անտառը՝ կատուային զգոյշ ու ճկուն շարժումներով: Համունի եղբայրները, նրանց հետ եւ միւս թիկնապահը, որ բռնել էր ընկերոջ ձիու սանձը, մնացին լարուած կանգնած: Մի առժամ լըսւում էր հեռացող թիկնապահի ոտնաձայնը, այսինքն՝ գետին ընկած չոր ոստերի կոտրուելու ձայն. յետոյ ամէն ինչ լռեց, անգամ տերեւները դադարեցին աշխատել իրենց սօսաւիւնը... Բայց ահա կըրկին կոտրուող ոստերի ձայն ու... փոքր անց երեւաց թիկնապահը:

— Ի՞նչ էր, — անհամբեր առաջ թեքուեց աւագ Համունին:

— Մի խումբ մարդիկ՝ շինականներ իրենց կանանց հետ:

— Եւ ի՞նչ են անում այնտեղ:

— Նստած են փոքրիկ բացում:

— Ուղեւորնե՞ր են, ի՞նչ:

— Հաստ. չեղայ, տէր: Նայեցի հեռուից եւ դարձայ, Համունի աւագը մտածեց մի վայրկեան, ապա հետաքրքրուեց.

— Հեռո՞ւ են:

— Ոչ, տէր, հազիւ մի հարիւր – երկու հարիւր կանգուն:

— Պէտք է տեսնել: Գնանք:

Եւ Դաւիթ իշխանը ձին քշեց առաջ, իսկ կրտսերը, երեւի հեշտ քայլելու համար, հապճեպ իջաւ ձիուց, սանձը տուեց միւս թիկնապահին, որ պահում էր ընկերոջ ձին, եւ յետեւից եղբօրը, որ երկուսը միասին առաջ գնացին թիկնապահ Մեսրոպի առաջնորդութեամբ: Ճանապարհը, ճշմարիտ է, հաճելի չէր —ծառերի կախուած ճղները դիպչում էին նրանց երեսին, գլխին, բռնում էին հագուստներից, մանաւանդ ձիաւոր Դաւիթ իշխանի, բայց հետաքրքրութիւնն աւելի մեծ էր՝ տեսնել ի՞նչ մարդիկ են այդտեղ նստածները... Եւ իրօք. մի երկու հարիւր քայլ գնալով՝ Համունի եղբայրները, իրենց թիկնապահի հետ միասին, նկատեցին ծառերի տակ, կանաչների վըրայ նստած շինականների նմանող մարդիկ, կանայք՝ ինչ՝ որ կապոցներով ու թեթեւ բեռներով. նկատեցին նաեւ ութինը տարեկան մի տղայ, որ խոտի ցօղունը բերանը դրած, փորձում էր սուլել, նաեւ երեխան գրկած մի կին եւ ճերմակմօրուս մի ծերունի: Դրանից մի քանիսը, երեւի ոտնաձայն լսելով, վեր էին կացել եւ նայում էին եկողների ուղղութեամբ. ակներեւ էր, որ նրանք հետաքրքրուած էին, անգամ լարուած... Բայց լուռ էին եւ ունէին սպասողական տեսք:

Մօտենալով՝ աւագ Համունին նախ ձին կանգնեցրեց մի վայրկեան ու զննաբար նայեց նրանց, ապա առաջացաւ եւ հետաքրքրուեց.

— Ո՞վ էք:

— Շինականներ...

— Եւ ու՞ր էք գնում:

— Մենք, տէր, գնում ենք Վարդիկ — Հայր՝ ուխտի, — բոլորի փոխարէն պատասխանեց կանաչներին նստած ճերմակմօրուս ծերունին՝ ոտքի կանգնելով ու գլխարկը վերցնելով, ինչպէս կարգն էր իշխանի հետ խօսելիս:

«Դարձեալ ուխտի», — մտածեց Համունին, եւ դա կասկածի մէջ գցեց նրան. Թուաց պայմանաւորուած խօսք:

— Իսկ ո՞վ է ձեր տէրը: Ո՞ւմ ծառաներն էք, — հետաքրքրուեց նա:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Թուրքիոյ Ուս․ Ազգ․ Դաշնակցութեան Նախագահը Նուրեատին Աէօղէն, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ․

— Պատրիարք Էֆէնտին երբ այդ նամակը կը գրէր, դեռ չէր չորցած արիւնը մեր եղբայրներուն, որոնք հերոսաբար իրենց արիւնը տրամադրեցին իրենց նըպատակին համար եւ հողի տուին մարդուպէս ապրելու սիրոյն։ Պատրիարքին ձեռքը չդողա՞ց, երբ կը քաջալերէր բռնապետները։ Մենք ոչ թէ հայրենասիրութենէն, այլ խելքէն կը կասկածինք անոնց, որոնք կը կասկածին մեր հայրենասիրութենէն։ Պատրիարքը պէտք է հըրաժարի ամենակարճ ատենի մէջ։ Եթէ չհրաժարի, մեր ընթացքը կրնայ տարբեր ճամբու մէջ թափուիլ։ Այդ բանը իրմէ կը պահանջենք իբրեւ Թուրք երիտասարդութիւն, եւ յանուն Թուրք ուսանողութեան՝ կ'ազդարարենք իրեն թէ իր այդ ընթացքը պատիժի արժանի է, ըստ Թուրք Պատ․ Օրէնքին։ Կը սպասենք որ դատախազութիւնը գործի անցնի այս կացութեան առջեւ։ Այս խնդրին մէջ մեր միակ մխիթարութիւնը կը կազմեն մեր այն համոզումը եւ յոյսը թէ երբեք Պատրիարքին պէս չեն խորհիր մեր հայ հայրենակիցները, որոնց հայրենասիրութենէն չենք կասկածիր բնաւ»։

Նախագահը յետոյ յայտնեց թէ Խաչատուրեան Պատրիարք երէկ բժիշկ մը ղըրկած է իրենց՝ իբրեւ միջնորդ եւ աւելցուց․

— «Մենք անշուշտ մերժեցինք իր մօտ երթալ տեսակցելու համար։ Պատրիարք էֆէնտին յեղափոխութենէն ետք Համալսարանի Վերատեսուչ Օնարին այցելելով ըսած էր թէ կ'աղօթէ նահատակ ուսանողներուն համար։ Կ'ուզենք յիշեցնել իրեն թէ այլեւս գործը գործէն անցած է։ Մեծ ճշմարտութիւնը երեւան է ելած»։

(ԽՄԲ․— Սեպտեմբեր 6 – 7ի տեղեկագրին շարունակութիւնը՝ յաջորդով)։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 18ին, Ալֆորվիլի Ս․ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին պիտի այցելէ։

Տեղւոյն հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեան։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Նախորդ գումար	10·352·20
Տէսինի կոմիտէի հանգանակած գումարը	280·00
Սերճանեան – Արապեան ընտանիք	50·00
Տիկին Արաքսի Խաչերեան	20·00
Տէր եւ Տիկ․ Ղ․ Հայրանեան	20·00
Պ․ Քիւփէլեանէ	20·00
Պարոյր Մնակեանէ	10·00
Այրի Տիկ․ Սիրանոյշ Մավեանէ	50·00
Այրի Տիկ․ Թագուհի Գուլումեանէ	10·00
Ծատուրեան ընտանիք	10·00
Գումար	Ն․ Ֆ․ 10·822·00

Հ․ Ց․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ․ Ց․ Դ․ Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ։

Այս կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ։ 17 Րիւ Պլէօ։

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տոքթ․ Խաչիկ Տամլամեան ընտանիքը՝ յիսուն Ն․ Ֆ․ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ, աշխոյժ եւ առկուն երիտասարդ մը՝ 25էն 40 տարեկան, իբրեւ

Chauffeur-Livreur

Դիմել անձամբ Թերթիս վարչութեան։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին։

Մուտքը ազատ է։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ․ 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22էն կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Ալֆորվիլ, տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ։

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ։

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Պելվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19)։

Պանեէօյ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիր – եան։

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն։

Գինը՝ 14 Ն․ Ֆ․ թղթակազմը եւ 16·50 Ն․ Ֆ․ լաթակազմը։

Ստանալ Հ․ Սամուէլ, Մ․ Պարսամեան եւ Հ․ Բալուեան գրատուներէն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ
ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Ց․ Դ․ Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ․ Միութեան, Հ․ Ց․ Դ․ Նոր Սերունդի, Ց․ Կապ․ Խաչի եւ Զարսանճաքի Հայր․ Միութեան։

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ
Կը խօսի ընկեր **Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ**

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ․ Պէրպէրեան, Վ․ Սարգիսեան, կ'երգէ Օր․ Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ․ Սիրանոսեան։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն․ Ֆր․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն․ Ֆր․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն․ Ֆր․	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն․ Ֆր․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն․ Ֆր․	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն․ Ֆր․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ․— Ֆ․ Կ․ Խաչի վարչութիւնը ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16–ին, եկեղեցիին սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր․ վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչութեան։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ․— Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի սգահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբեր 24 շաբաթ երեկոյ Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները շուտով։

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սարպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դըպրոցներու մասնակցութեամբ։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ

Օր․ Արմենուհի Խաչատուրեան նամակ ունի Նուարդ Տիգրանեան–Աթանասեանէ։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE

Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 — Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու։ Նորոյթ խւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731 · Téléph. : PRO. 86-60 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ· տար· 40 Ն· Ֆր·, վեց· 22Ն· Ֆր·
Արտասահման՝ տար· 50 Ն· Ֆր· Հատը 0,20 Ն· Ֆր·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ · MERCREDI 21 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8905 · 36EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՈՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4706

ՀԱՅԿԱԿԱՆ... ՔՈՆԿՕ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին «Մարիջէ»ը պատճառ դարձաւ որ... Հայկական քոնկօ մը ստեղծուի Պոլսոյ մէջ :

Թուրք թերթերը կատարեցին Հրճիւի երբեւ «քունտաք» նետելով Գարեգին պատրիարքի նամակը : Կրակ առին Հայերէն թերթերը, մանաւանդ՝ որ Թուրք իշխանողները Միութիւնը կը պահանջէր պատրիարքին հրաժարիլը եւ պատժուիլը : ...ւթիւնը չեղելու փո՞րձ մըն էր ...ոգեօք՝ մոռցնել տալու համար Թրքական ...ը, թէ ի հաշիւ վերջին «յեղափոխութեան՝ նոր թռոֆէներ չահելու ...պատրաստ կը փնտռուի փոքրամասնութեանց ածուներուն մէջ, — ապացուն ...յց պիտի տայ : Իրողութիւնը այն է որ ...ւ թերթերը, սկզբնարար, դատապարտել եւ յանդիմանելէ ետք Պատրիարքը, հրաժարականի հարց դրին, բայց երբ «Մարմարա» չարունակեց պնդել հրաժարականի պահանջին վրայ, «Ժամանակ» ընդդիմացաւ հրաժարական պահանջողներուն, — այս անդամատանը կըր... պատահիլ բոլորովին տարբեր դիրքեր գրաւելով, օրինակ՝ «Ժամանակ» պիտի պահանջէր պատրիարքին հրաժարականը, եթէ «Մարմարա» պաշտպանէր ...արած պատրիարքը :

Այս կացութեան մէջ, Թուրք մամուլն ...փոխեց իր ռազմավարութիւնը՝ աւելի ...հրելու համար Հայկական գզուըտուքը : Թրքական թերթեր եղան ըսին թէ Հայոց պատրիարքին ըրածը «տալքավութիւն» է՝ ծանր բան մը չէ, փոքրամասնութեանց յատուկ «երկչոտութեան» ...ստ մըն է միայն :

Իր կարգին՝ պատրիարքը կը յայտարարէ թէ կը հրաժարի միայն այն ատեն, երբ կառավարութիւնը պահանջէ, մինչ ...րքներ, ինչպէս եւ հին աղուէսներ, ...նոր պատրիարք մը ընտրելու համար թեկնածուներու անուններ կուտան ներքէն եւ դուրսէն :

Եւ այս խառնաշփոթութեանց մէջ նշանաւոր կատակերգական «հերքումներ» ու «...ումներ» օրուան թերթերուն մէջ, — ...ս ըսի թէ, ես չըսի որ ...» :

Ընթերցողին կը թողունք կազմել իր կարծիքը հայկական այս Քոնկոյին մասին, ուստի կուտանք վճիռն պատմութեան, քաղելով Պոլսոյ հայերէն ու թրքերէն թերթերէն :—

«ՊԻՏԻ ՓՈԽԵՆՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ» Կ'ԸՍԵՆ

«Վաթան»ի մէջ կը կարդանք ·—

«Դիմեցինք Հայոց Պատրիարք Խաչատուր Գարեգինի, իր կարծիքը առնելու համար հայ համայնքին հրաժարման պահանջին մասին : Պատրիարքը մեզի ըսաւ · — Բնաւ չեմ խորհիր հրաժարիլ : Կը հրաժարիմ այն ատեն միայն, երբ այդ ...ի առաջարկ մը կատարուի կառավարութեան կողմէ :

Դիմեցինք նաեւ Հայ Համայնքին Մատակարար Մարմնի անդամներուն, որոնք ...ւմը յայտարարեցին · — Եօթը տարիէ ի վեր կեդր· Մատակարար Մարմնի նոր ընտրութիւններ չեն ...րուիր : Այս ուղղութեամբ կառավարութեան պիտի դիմենք : Այդ ընտրութեան վախճանին՝ օրակարգի վրայ պիտի ...ուի ամէն բանէ առաջ Պատրիարքին ...յ վերջին արարքը : Նորընտիր մարմինը ...ման պիտի փոխէ Պատրիարքը» :

«ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՌԱԿՏԱԾ ԵՆ» Կ'ԸՍԷ «ԵՆԻ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼ»

— «Հայոց Պատրիարքին հրաժարման ...ը պատճառ դարձած է որ կարգ մը ...տարակարծութիւններ ծագին Հայ ...ամայնքին մէջ, ուր Պատրիարքին կողմ... խումբ մը չի համաձայնիր Պատրիարքին հակառակորդ խումբին հետ : ...նչանուր առմամբ, Հայ Համայնքը Պատրիարքին հրաժարման կողմնակից է : Այս խումբին գլուխը կը գտնուին Տոքթ· Խորխորունի, Եղուարդ Պեզազ, Թաթուլ Ալիքսանեան, Նուրհան Եօզալթըն եւ ընկերները : Այս խումբը այսօր Կուսակալութեան դիմելով պիտի պահանջէ որ կատարուին Կեդր· Մատակարար Մարմնի ընտրութիւնները, որոնք տեղի չէն կրնար ունենալ եօթը տարիէ ի վեր : Նորընտիր վարչութիւնը ընտրութենէն ետք՝ օրակարգին վրայ պիտի առնէ Պատրիարքին հրաժարման հարցը եւ պիտի հրաժարեցնէ զայն : Ասկէ զատ, նոր վարչութիւնը հարցաքննութեան պիտի կանչէ նախկին վարչութեան ատենապետ Աբրահամեանը, փաստաբան Աքըլլեանը եւ Պատրիարքը, որոնք զեղծումներ կատարած են, ու հաշիւ պիտի պահանջեն անոնցմէ» :

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

«Ենի Իսթանպուլ» կը շարունակէ տեղեկագրել ·—

«Եթէ իրենց յանցանքը ճշդուի, դատարանի պիտի յանձնուին : Պատրիարքին թափուր աթոռին նոր թեկնածու մը պիտի ճշդուի :

Պատրիարքարանի շրջանակներէն կը տեղեկացուի թէ Պատրիարքը վճռած է չհրաժարիլ : Եւ չի փափաքիր իր այս վճռակամութիւնը սպառնալից կերպով յայտնելէ ընդդիմադիր խումբին, ըսելով անոնց ·— «Օր մը ինծմով զբաղելուն պատիժը կրել պիտի տամ ձեզի» :

ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ

Նոյն Թուրք թերթէն՝ ըստ Ժամանակի քաղուածքին ·—

Գարեգին Պատրիարք, որ կարգ մը ապօրինութիւններու աչք փակած եւ զեղծարարներու պարագլուխը եղած է, հինգ հոգինոց համայնքային ներկայացուցիչներու պատուիրակութեան մը կողմէ հրաժարելու հրաւիրուած է :

Պատուիրակութեան անդամները պահանջած են որ Պատրիարքը ամենակարճ միջոցի մէջ ներկայացնէ իր հրաժարականը եւ հաշիւ տայ : Ցայտնած են նաեւ որ հակառակ պարագային կացութիւնը անմիջապէս պիտի տեղեկացնեն դատախազութեան :

Այս պատուիրակութիւնը կառավարութեան մօտ ալ դիմում կատարելով, պատիժ պիտի պահանջէ Պատրիարքին եւ իր մարդոց համար :

ՁԿՆՈՐՍՆԵՐԸ... ԲՈԿՈՏՆ

Այս պղտոր մթնոլորտին մէջ կը նշմարուին ձկնորսները, որ ջուր մտած են արդէն : Ոմանք նոր ընտրութեանց մասին կը խօսին բարձրաղաղակ, — մինչ մեծ ձըկնորսը, ջուրին եզերքը կանգնած, կը սպասէ որ փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն նոր սեղմում մը եւս կատարելու առիթը ներկայանայ :

ՁԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆ ՄԸ

«Ժուռնալ տ'Օրիան» թերթին մէջ Սթիֆս ստորագրութեամբ ·—

Շատ տխուր է տեսնել որ երբեմն երբեմն կրօնական համայնքներ իրենց Պատրիարքին դէմ կը յարձակին : Հայ Լուսաւորչական համայնքը չնորհաւորելի չէ : Պէտք է յարգանք ունենալ հանդէպ մարդուն եւ այն բարձր պաշտօնին զոր կը վարէ : Աղտոտ ճերմակեղէնները տան մէջ կը լուան եւ գայթակղութեան տեղի չեն տար :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ «ՄԻԼԼԻԷԹ»

Շատ հետաքրքրական է Չեթին Ալթանի յօդուածը, որ կը կատարէ Թուրք եղբայրասիրութեան չարժումներուն պատմութիւնը, կը նկարագրէ ուսանողներու վերջին քաջագործութիւնները, կը մատնանշէ Հայոց Պատրիարքին «տալքավութիւնը», եւ այս առթիւ Թուրքերուն ամօթ հերոսութիւնը : Ցատկանշական այս յօդուածը պիտի տանք առանձին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ

«ՈՐՉԱՓ ԱԼ ՄՈՒԹ ԸԼԼԱՅ ԳԻՇԵՐԸ, ԱՌԱՒՕՏԸ ԿՈՒԳԱՅ», Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԱՍԱԾ ՊԱՀՈՒՆ, ՈՒՐ ՑՈՅՑԵՐ Կ'ԸԼԼԱՆ ԻՐԵՆ ԴԷՄ

Խորհրդ· Միութեան պատուիրակը ի վերջոյ տեղի տուաւ ՄԱԿի մէջ եւ Թունուզ — Սէյլան բանաձեւը քուէարկուեցաւ վաթսուն ձայնով, ինը պետութիւններ (համայնավար պլոքի երկիրները եւ Ֆրանսա) ձեռնպահ մնացին : Ֆրանսա նախապէս յայտնած էր իր ձեռնպահութեան պատճառը, բանաձեւը յօդուած մը ունէր, ուր կը խօսուէր միջամտութեան յանձնախումբի մը ստեղծման մասին :

Երբ Զօրին տեսաւ թէ որեւէ յոյս չկայ խորհրդային տեսակէտ մը պարտադրելու, դէմ արտայայտուելով հանդերձ ափրիկեասիական բանաձեւին առաջարկեց կարգ մը բարեփոխումներ բերել :

Ափրիկեասիացիները պնդեցին իրենց տեսակէտին վրայ՝ ոչ մէկ տող կը փոխուի : Երբ նիստը վերսկսաւ, Զօրին յայտնեց պարզապէս թէ ձեռնպահ պիտի մնայ : Կ'ենթադրուի թէ Խրուշչեւի հրահանգով տեղի տուաւ որովհետեւ չուզեր իր դէմ ունենալ ափրիկեասիական պլոքը ՄԱԿի մէջ :

Խրուշչեւ, արդէն նոր հասած էր :

Անձրեւ, մշուշ, թշնամական ցուցատախտակներ եւ քանի մը հարիւր ոստիկաններ դիմաւորած էին «Պալթիքա» նաւը, ուր կը գտնուէին Խրուշչեւ եւ իր կուսակից ընկերները : Թէեւ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարած է, թէ Խրուշչեւ «ջերմ եւ անվերապահ» ընդունելութեան արժանացած է Նիւ Եորքի մէջ, իրականին մէջ հարիւրաւոր տարագիրներ, բանուորներ եւ Նիւ Եորքցիներ «Կօ Հօմ» (տուն գնա) կը պոռային :

Խրուշչեւի առաջին գործը եղած է փորձել համոզել որ ձեռքէն եկածը պիտի ընէ որպէսզի վերջ գտնէ միջազգային լարուած կացութիւնը եւ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը կարելի ըլլայ : Այս առթիւ դիտել տուած է թէ «զինաթափութիւնը միջազգային ամէնէն հրատապ հարցն է» : Կայուն խաղաղութիւն կարելի չէ հաստատել, ցորչափ մէկ կողմ չեն նետուիր բոլոր տեսակի զէնքերը : Խ· Միութիւնը, միշտ Խրուշչեւի յայտարարութեան համաձայն, ՄԱԿի ուշադրութեան պիտի յանձնէ ներկայ հիմնական խնդիրը, այսինքն միջազգային խիստ հսկողութեան ներքեւ զինաթափութիւնը : Իբրեւ եզրակացութիւն յայտարարած է ·— «Ի վերջոյ գիտենք, թէ գիշերը որքան ալ մութ ըլլայ, առտուան լոյսը պիտի գայ» : Խրուշչեւ Փարք Էվընիւի Խորհրդային դեսպանատունը կը մնայ : Նիւ Եորք ժամանած է նաեւ Քուպայի մենակալը՝ Ֆիտէլ Քասթրօ : Ժամանումը պատճառ դարձած է որ կատարեալ քօրիտա մը տեղի ունենայ Քասթրօյի կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ : Արդարեւ հակառակորդ թէ համախոհ երկու խումբերու բաժնուած պոռչտուքներով դիմաւորած են : Առաջինները ի նպաստ, միւսները թշնամական : Նեհրու կիրակի պիտի հասնի :

ԶՕՐ· ՍԱԼԱՆ Փարիզ կանչուեցաւ բացատրութիւններ տալու համար իր յայտարարութեան շուրջ, ուր կը յայտնէր թէ համաձայն չէ Զօր· տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒԼԷՅ ՀԱՍԱՆ Նիւ Եորք մեկնեցաւ, ուր յանուն Մարոքի Ալժերիան պիտի պաշտպանէ ՄԱԿի ժողովին :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը նոյնն է այսինքն ոչմէկ բան յստակ է :

ՊԵԼԺԻՈՅ վաղուան թագուհին Պրիւսէլ հասած է, առջի օր, մինչ քաղաքին մէջ, «Ձայն եւ Լոյս» յայտագիրը պատմական ներկայացում մը կուտար՝ Պելժերու գիմադրութիւնը սպանական յարձակման դէմ : Ֆրանքօ առաջինը եղած է շնորհաւորելու նշանածները, որոնց ամուսնութիւնը պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Պելժ ընկերվարականները սակայն կը թելադրեն որ Ֆրանքօ հարսնիքին չհրաւիրուի : Տը Կոլ եւս շնորհաւորական հեռագիր մը գրկած է, միայն պաղ ընդունելութիւն ընողները Անգլիացիք են, որոնք «հաշիւ կը մաքրեն» : Արդարեւ այս ձեւով կը պատասխանեն պելժ արքունիքին պաղ վերաբերմունքին Մարկարեթի ամուսնութեան առթիւ : Մամուլը կը գրէ այս առթիւ, — «Այս անծանօթ սպանուհին որ տխուր երկրի մը թագուհին պիտի ըլլայ» : Ֆապիոլա 32 տարեկան է (թագաւորը՝ 30) : Կիթառ կը նուագէ եւ հիւանդապահուհի էր : Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ մէկ ամիսէն, իսկ Պօտուէն որ Փարիզ Հոկտեմբերին պիտի այցելէր, գարնան պիտի գայ, կնոջը հետ :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ բացուեցաւ հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան չորրորդ խորհրդաժողովը : Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը նախագահ ընտրուեցաւ : Մոլոթով կը ներկայացնէ Խ· Միութիւնը : Օրակարգի հիմնական կէտն է թէ ի՞նչպէս ընել որպէսզի անդամ երկիրներու տրամադրութեան տակ դրուած կորիզային ուժը զինուորական նպատակներու չգործածուի : Հաւանաբար Խ· Միութիւնը դէմ քուէարկէ միջազգային հըսկողութիւն նախատեսող ծրագրին :

ՖՈՆ ՊՐԵՆԹԱՆՕ Դաշնակցային Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի մէջ տեսակցութիւն ունեցած է Մ· Նահանգներու արտաքին նախարար Հերթըրի հետ : Քննութեան առած են հարցեր որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրներու կառավարութիւններն ալ, անխտիր : Տեսակէտներու նոյնութիւն նշմարուած է : Միւս կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հիւմ Այզընհաուըրի հետ տեսակցած է : Ցայտարարութեամբ մը դիտել տուած է, թէ աղետաբեր պիտի ըլլար եթէ երբեք Ափրիկէի անկախ երկիրները պաղ պատերազմին միջամուխ դառնային : Զինաթափութեան շուրջ խօսակցութիւններ կարելի է սկսիլ եթէ երբեք փաստերը ցոյց տան, թէ Խ· Միութիւնը իսկապէս բանակցիլ կ'ուզէ :

ՓՈԹՈՐԻԿ, անձրեւ ամէն կողմ : Իտալիոյ մէջ (Թոսքան)· 38 մեռեալ, 200 վիրաւոր եւ 3000 անապաստան կայ : Քանի մը միլիառ լիրի կը հասնի աննպաստ օդին գործած աւերները :

ՇՈՒԷՏԻ մէջ ընկերվարականները փառաւոր յաղթանակ մը ապահովեցին, ընտրութիւններուն : Նոր խորհրդարանը ձախ հակում ունեցող պատկեր մը կուտայ, իր 116 ընկերվարական երեսփոխաններով ընդդէմ 36 պահպանողականի : 6 երեսփոխան ունին համայնավարները :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ կարեւորագոյն թերթը՝ Հինտուսթան Թայմզ կը գրէ թէ Խրուշչեւ, ՄԱԿի ընդհ· ժողովին պիտի առաջարկէ որ ՄԱԿը չէզոք երկիր մը փոխադրուի : Միշտ նոյն թերթին համաձայն Խրուշչեւ երկու ուրիշ առաջարկներ պիտի ընէ՝ 1) Բարձրացնել Ապահովութեան Խորհուրդի անդամներուն թիւը : 2) ՄԱԿը արգիլէ լրտեսութիւնը բովանդակ աշխարհի մէջ :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Որքա՜ն կը գեղեցկանայ մեր աշխարհը՝ երբ զայն ցոյց կուտանք մանուկին: Մեր հին աշխարհը որքա՜ն կը պայծառանայ, կը թարմանայ եւ կը վերանորոգուի, երբ զայն կը բանանք պճլտուն աչուկներուն առջեւ մանուկի մը, որպէս թէ դարձնէ-ինք գունաղեղ էջերը՝ երջանիկ անմեղութեան:

Այն տարիքը, մշտանորոգ հետաքրքրութեան եւ հիացքանչ յափշտակութեան այն տարիքը որ մանուկինն է, կարելի՞ է միթէ հմայել երբ գրագէտը անեղծ չէ պահած իր իսկ հոգիին թարմութիւնը: Եւ քանինե՞ր կը յիշեն տակաւին թէ Յակոբ Տէր-Յակոբեան եղած է անոնցմէ, որ գիրք բացած են մանկութեան առջեւ, որ մշակած են մանկական գրականութիւն, երջանիկ պարզութեամբը իրենց հոգիին:

Այն որ փրփականոտի գրականութիւն կը մշակէ, իր ըրածը կոչելով «չինիչ գրականութիւն», ան կամայ ակամայ եւ առաւել կամ նուազ չափով ինքզինքը գերադաս էակի մը տեղ դրած կ'ըլլայ, երբ կ'ելլէ մարդ դաստիարակելու, իր ընթերցողը նկատած չըլլար որպէս չափահաս էակ, զայն յարգած չըլլար պէտք եղածին չափ: Գերադասութեան վանիչ տպաւորութիւն չի թողուր այն գրագէտը մի-այն, որուն հոգին կ'երթայ նոյնանալ իսկապէս անչափահաս, եւ միակ անչափահաս էակին հետ, այսինքն մանուկին հետ:

Եթէ կան այնպիսիներ, ինչպէս Յով-հաննէս Թումանեան, որ իրենց ներքին երջանկութիւնը լիովին կը փոխանցեն իրենց մշակած մանկական քերթողութեան, կան նաեւ ուրիշներ՝ որ զայն մանաւանդ կը գտնեն իրենց առօրեայ մէջ: Բիչ մը այդ էր Տէր-Յակոբեանի պարագան:

Գերադասութիւն չցուցադրել, այսինքն մնալ համեստ, ունենալ սակայն գիտակցութիւնը թէ մենք տէրն ենք որոշ գերադասութեան մը, եւ առով իսկ պարտինք ըլլալ ներողամիտ հանդէպ բոլոր անոնց որ ստորադաս են, պահել գեղեցկասէր սիրտի մը թարմութիւնը, եւ առով իսկ մնալ բարեկիրթ եւ առաքինի, ահա այդ էր Յակոբ Տէր-Յակոբեան:

Բաշուած այն կիսաստուերին մէջ, զոր համեստութիւնը կը պարտադրէ մարդուս, ան ժպտուն հանդիսատեսն էր կեանքի թատրոնին: Ժպտուն եւ կարեկցող: Խանդավառութիւնը իր մէջ փոխանորդուած էր զգուշաւորութեամբ, վիշտը՝ մեղմաղձոտութեամբ: Ստուերը միշտ թեթեւ էր եւ ջերմիկ: Պէտք եղաւ որ դրական հրապարակը ամայանայ յաջորդական մահերով, որպէսզի իր կիսաստուերէն դուրս բերուի, եւ առաջին մակարդակի վրայ քաշուի Տէր-Յակոբեանի նման հաշտարար մը եւ խաղաղասէր մը, որ ոչ միայն չէր ճանչնար հակառակորդ, մեր մտաւորական թունաւորուած կեանքին մէջ, որ ոչ միայն չէր ընկճուած յուսաբեկումով եւ դառնութեամբ, այլ որ կը թուէր ըլլալ վերջին ներկայացուցիչը սերունդի մը, որ մեկնելէ առաջ կը ժպտի, բարի մեծ հայրիկի մը պէս: Ան կը ժպտի, որպէսզի մենք չատ չտրտմինք: Ասով է որ կը բացատրուի այն լայն համակրութիւնը, որով շրջապատուեցաւ Տէր-Յակոբեան: Ասով մանաւանդ, քան թէ սուկ իր երկով:

Այդ երկը համեստ է, թէեւ բազմաճիւղ: Կարսի Անկումը, Ուր խեցիներ ժողվեցի, Պարտիզակ, քննադատական էջեր (Մեծարենցի եւ այլոց նուիրուած, զոր փորձեց խմբել հատորի մը մէջ), առանց աշխատութիւններ են որ կը պատկանին այլազան սեռերու, բոլորն ալ մշակուած հաւասար գեղեցկութեամբը այն պատուական աշխարհաբարին, որ իր սերունդին փառքն ու պատիւը պիտի մնայ: Ամէնէն աչքառուն, Տէր-Յակոբեանի մէջ, մնաց անշուշտ լրագրողը, որ հեռու կեցաւ արկածախնդրութենէ, որ չարաճրացուց իր ձայնը, գիտնալով հանդերձ թէ ժողովուրդը նախընտրաբար կը հետեւի անոր որ կը պոռպռայ, վասնզի, ինչպէս կ'ըսէ Ֆ. Նիցչէ, աշխարհի մեծագոյն հռետորը թմբուկն է: Այսուհանդերձ, Վահան Թէքէեանի համար Տէր-Յակոբեան նոյնքան եւ աւելի կ'արժէր, որքան մեծանուն նկատուած հրապարագիրներ: «Միայն մը, կ'աւելցնէր ան, քու Յակոբդ սկեպտիկ է ...»:

Արդարեւ, քիչ մը այդպէս էր: Ծիծղ իր տեղն էր Վերջին Լուրի խմբագրատան մէջ, այն միւս սկեպտիկին՝ Երուանդ Օտեանի դէմ նստած: Բայց սկեպտիկութիւնն ալ ունի մէկէ աւելի կերպարանք: Այն սերունդին համար, որուն նախընտրեալ հանդէսը եղաւ Մերքիւռ տը Ֆրանսը, կարելի չէ՞ միթէ խորհիլ որ Տէր-Յակոբեանին սկեպտիկութիւնը բան մը կը պարտէր Ռեմի տը Կուրմոնի Երջանկութեան Փիլիսոփայութեան, որ կ'ըսէ «Պէտք է երջանիկ ըլլալ: Այդ քանը պարտական ենք մենք մեզի, ըլլալ ամէն բանէ վեր: Արհամարհել ամէն ինչ եւ սիրել ամէն ինչ: Գիտնալ թէ ոչինչ կայ, եւ թէ այդ ոչինչը իր մէջ կը պարունակէ ամէն ինչ»: Իմացականութեան կարելի չէ վստահիլ, քանի որ ան հաւանական ճշմարտութեանց փուշերը միայն մեզի կը բերէ: Կարելի չէ վստահիլ սիրտին, որ չի դադրիր մեր գլխուն խաղ խաղալէ, եւ որուն դերն է շլացնել եւ խաթարել իմացականութիւնը. ոչ ալ բնազդներուն կամ կրօնքին, որոնք շաղակրատութիւն են կամ մոլեռանդութիւն: Եւ սակայն, կ'աւելցնէ Երջանկութեան Փիլիսոփայութիւնը, կեանքը ներկայացում մըն է, զոր կ'արժէ դիտել, եւ ծանօթանալու եւ ըմբռնելու մեր ճիգին մէջ կայ վեհաշունչ բան մը, որ մտածումը վեր կը պահէ. անէութենէն:

Սկեպտիկութիւնը այսպէս ըմբռնուած՝ յոռետես՝ սկեպտիկութիւն չէ: Հող էր անշուշտ գաղտնիքը, Տէր-Յակոբեանին երջանկութեան: Ան կը ներկայացնէր ըղձուշաւոր եւ խոհական մարդոց սերունդ մը, զոր պէտք չէ դատապարտել այն լաւագոյնին համար որ չկրցաւ ընել, եւ զոր պէտք է շնորհաւորել այն գէշին համար որ կրնար ըրած ըլլալ եւ չըրաւ, հակառակ անոր որ կը գտնուէր խելացնոր շըրջանի մը յորձանապտոյտ մոլուցքին մէջ: Երիտասարդ եւ խռովեալ կուսակցականներու դէմ, որ անմիջական յեղաշրջում մը կը պահանջէին գաղթաշխարհի մէջ, Տէր-Յակոբեան կ'ըսէր. «Հայուն կացութիւնը աւելի լաւ չէ եղած, ոչ ալ աւելի գէշ»: Եթէ հոս վայրէջք մը կայ անյեղլի, սահմանէն անդին վերելք մը ծայր առած է արդէն: Իրար հանցնինք: «Պէտք է երջանիկ ըլլալ», այդ էր իր նշանաբանը: Միշտ առով գինուած, ան գնաց մինչեւ էջմիածին, հոն կրօնաւոր մը երջանկացնելու, զայն ընտրելով Կաթողիկոս: Եթէ ձեռքէն գար, պիտի ընտրէր երկու հատ: Համերաշխաբար:

Կը յիշեմ: Գեղադէմ եւ աւելի քան վայելչագեղ անձ մը դուրս եկաւ Պոլսոյ մէկ եկեղեցիէն, եւ գիս գտաւ բակին մէջ: Քիչ վերջ ան կրկին ներս պիտի անցնէր, հոն պսակուելու համար: Տէր-Յակոբեան օրուան փեսացուն էր: Ես իրեն կը բերէի շնորհաւորական տոմս մը, ուր Թէքէեանի կը գեղգեղէր բաց ծովը ելլող ցռկանաւի մը, ափտակափայլ առագաստի մը, եւ դեռ չեմ գիտեր ինչ հարսներգի մը մասին: Այս եղաւ մեր առաջին հանդիպումը:

Եւ այժմ կը մեկնի ան: Առագաստները դող: Քառասուն տարի վերջ կրկին եկեգեցի կը մտնէ ան, մինչ միւսը կը մնայ պաղ սալաքարերուն վրայ բակին: Հարսներգի տեղ այս էջը, որ կը մերժէ ըլլալ մահերգ: Կար քառասուն տարուան կապ մը որ մնաց անբեկանելի, շնորհիւ իմ երէց բարեկամիս լայնախոհութեան: Մա՞հը: Սթեֆան Մալարմէ զայն կը սահմանէ սապէս — «Բիչ խորութիւն ունեցող առուակ մը, որ վրպարտուած է»:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՄՐՏԱԲԱՑ ԶՐՈՅՑ ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ ՀԵՏ

Մանկութիւնից, պանդուխտ որդիդ, անհուն կարօտն իր սրտում, միշտ քեզ երազել է ու ցանկացել արժանանալ քո ափիդ տեսքին, ո՜վ իմ հայրենի երկրի գետըն՝ Արաղ սրբազան:

Երջանիկ ու բախտաւոր, կանգնած՝ այսօր քո ափերիդ, գնում եմ ուխտի դէպ ի Դարաշամբի վանքը պատմական:

Գալիս ես դու, ծնունդ առած մեր աշխարհի Բիւրակեան լեռների Բինկեօլի լճերից, ու բերում ես դու մեզ համար հողն ու ջուրը, օդն ու շունչը հայրենիքին մեր սիրական:

Արաղ, դու իմ աչքին, երբ քեզ նայում եմ կրկին ու կրկին, հողի եւ շունչ ես առնում:

Սովորական մի գետ չես այլեւս դու ինձ համար, այլ դառնում ես կենդանի Մայր Հայրենիք, Մայր Հայաստան: Դրա համար քեզ կոչում ենք Մայր Արաքսի:

Որքան շատ նմանութիւններ կան Հայ ժողովրդի եւ քո կեանքի պատմութեան մէջ:

Երբ մեր թագաւորներն քո ափերին կառուցին Արմաւիրի, Արտաշատի արքայանիստ իրենց չքեղ քաղաքները, դու էլ այն փառքի օրերին, թագուհու նման պճնազարդուած ուրախ հոսում էիր ու անցնում այս ափերից:

Պատմութեան մէջ Վիրգիլիոս քեզ անուանեց «կամուրջի չհանդուրժող»: Պատկերացնում ես դու, այդ խորհրդաւոր խօսքի մէջ, քո՝ Հայ ժողովրդի նկարագիրը. Նրա պէս դու էլ կը քանդես, կը փշրես օտար ձեռքերով քեզ կապելու ծառայող արգելքները: Չես հանդուրժում բռնութիւն: Ազատութիւն, ազատութիւն սիրում ես դու:

Արաքս, դու ճշմարիտ բարեխնամ մի մայր ես: Դարերով ոռոգում ես, արգաւանդում ես քո ափերը, — դաշտեր, հովիտներ քեզի են պարտական իրենց բուսական հարստութիւնը: Եւ որպէսզի աւելի առատ լինի քո շուրջը սփռած բուսական սնունդն ու կեանքը, դու քո մէջն ընդունում ես գետեր ու գետակներ, կողմերի սահմաններում՝ Ախուրեանը, Արփարատեան դաշտից յետոյ ձախ կողմից՝ Քասախ՝, Մեծամօր, Հրազդան, Ազատ, Տղմուտ ու այսպէս առատանում են քո ջրերը, եւ դու դառնում ես աւելի բարերար, բաշխում ես լի եւ առատ ձեռքերով անթիւ բարիքներ քո հոսանքի ընթացքին, ամէնքին, ամէնքին:

Քո ցեղիդ զաւակների ազնիւ նկարագրի բարեմասնութիւնն է դա: Ուր որ էլ գտնուի Հայ ժողովուրդը, միշտ շուրջը շէնցնում է, միշտ շուրջը ծաղկեցնում եւ բարիքներ սփռում:

Արաքս, գետ մեր Հայրենի, ինչո՞ւ, ասա, յստակ չես հոսում: Ես ուզում էի, որ իմ ակնարկն թափանցելով ջրերիդ մէջ, խորասուզուէր մինչեւ յատակդ, մինչեւ խորքդ մաքուր ու ջինջ եւ տեսնէր թէ ինչ գանձեր կան այդտեղ թաղնուած:

Բայց Արաքսն անձայն, հոսում էր եւ գնում միշտ իր պղտոր ջրերով ...

«Բայց նրանք միշտ յեղյեղուկ
Պղտոր ջրով եզերքին
Դարիւ – դարիւ խփելով:
Փախչում էին լալագին»:

Գ. ԲԱԹԻԿԵԱՆ

«Մեր սարերէն, խոր ձորերէն
Պղտոր – պղտոր կուգաս, Արազ,
Մեր սրտերէն, խոր աչքերէն
Արուն քամեր կ'երթաս, Արազ»:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Կարծես այդ մութ եւ պղտոր ջրերից մի սեւ վարագոյր է քաշուած, որ ծածկում է Արաքսի խորունկ յատակը: Սուգի նշան է դա: Նրա սրտի խորքում կուտակուած, պահուած կան իր ժողովրդի դարաւոր վէրքերն բիւրապատիկ ու ցաւերն սրտակէզ, ահա նրա գանձերը թանկագին:

Յաւերժն մի Տիրամայր է Արաքը, որ ունենալով ծածկել իր զաւակներից իր կեանքի տխուր պատմութիւնը, ինքն իր մէջ ամփոփուած, հայրենի սարերից, ձորերից անցնելով, գալիս ու գնում է մոլոր – մոլոր, միշտ տխուր:

Մեր Հայ բանաստեղծները, հարազատ զաւակներ իրենց մօր, նկատել են նրա սուգն ու նրա թաքած տխուր արցունքները: Գամառ Քաթիպա գրում է «Արաքսի արտասուքը» եւ նրան հարցնում.

«Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են
Քո սէգ, հպարտ աչերից.
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես,
Այդ հարազատ ափերից»:

Նոյն միտքն է արտայայտում ահա Աւ. Իսահակեան.

«Քանի հարուր – հարուր տարի
Մեր սրտերէն ելեր, կ'երթաս,
Մեր դարդերով, մեր ցաւերով
Ոլոր – մոլոր կ'երթաս, Արազ»:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ "ՔԻՏԻ" ՆԵՐԸ...

Այս կը նշանակէ, որ անբնակ հողերը բնակելի դարձան, շնորհիւ մեր ժողովուրդի շինարար բազուկին: Նոյն համեմատութեամբ բնակելի կրնան դառնալ նաեւ չորս գաւառները:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է այն, որ մենք ո՛չ վրացական հող կը պահանջենք, ոչ ատրպէջանական, ոչ թուրքմենական, ոչ ալ կարելօ – ֆիննական: Այլ կը պահանջենք հայաբնակ եւ հայապատկան հողերուն վերակցումը մեր Մայր Հայրենիքին:

Միջազգային տարողութեամբ հարց մը չէ մեր յարուցածը: Ներքին հարց մըն է պարզապէս եւ կրնայ կարգադրուիլ Մոսկուայի մէկ բառով, առանց տեղի տալու միջպետական բարդութիւններու:

Քառասուն տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է այն հարցը, թէ ինչու մեր Հայրենի հողերը անջատուած կը մնան եւ չեն վերադարձուիր իրենց բուն իրաւատիրոջ: Այս տեսակ հարց չունին միւս Հանրապետութիւնները: Բացառութիւն կը կազմենք միայն մենք՝ Հայերս:

Ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել մեր պահանջներուն անտեսումը: Ոճի՞ր գործած ենք, դատապարտութի՞ւն կրած ենք որ եւ է յանցանքով, անջատական ձգտումնե՞ր ունեցած ենք, հաւատարիմ հպատակնե՞ր չենք, աջ կամ ձա՞խ թեքած ենք, դաւաճանութի՞ւն գործած ենք: Ի՞նչ է վերջապէս մեր մեղքը: Կամ արդեօք կեդրոնական իշխանութիւնները կը մտածեն, թէ մեր երեսուն հազար քմ. տարածութիւնը աւելի՞ կ'արժէ, քան վրացական 76 հազարը եւ ատրպէջանական 86 հազարը: Ամէն տարի կը նուազի՞նք թիւով: Ներսէն դուրս գաղթողնե՞ր կան:

Ոչ մէկը, ոչ միւսը:

Ընինք արդէն, թէ այսօր ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ Հայեր կան ի սփիւռս աշխարհի: Այս թիւէն հազիւ միայն մէկ չորրորդը կ'ապրի իր հայրենի հողերուն վրայ, մընացած երեք չորրորդը կ'ապրի այդ հողերէն դուրս, աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն մէջ, ամէն օր ենթակայ՝ ձուլման վտանգին:

Ո՞ր ժողովուրդը, Խ. Միութեան 16 Հանրապետութիւններուն մէջ, այսքան ցրուած է եւ այսքան հեռու՝ իր հայրենիքէն: Մե՞նք միայն դատապարտուած ենք կազմելու միակ բացառութիւնը:

Չենք գիտեր, թէ «Յառաջ» ուրկէ՞, ի՞նչ աղբիւրէ քաղած է իր «ուրախալի» լուրը: Նման լուրեր արեւմտեան աղբիւրներէ չեն բխիր, այլ կը բխին մեզի ծանօթ աղբիւրէ մը: Պէ՞տք է արդեօք ենթադրել, թէ Հայաստան գացող եւ վերադարձող ուխտաւորները բերած են ... գի այդ աւետիսը, իբրեւ «արմաղան»:

Մեզի՝ թերահաւատներուս համար, ... կընկալելի է, որ ՏԱՍՍ գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաղորդէ «ուրախալի» լուրը. հակառակ պարագային՝ մեր թերահաւատութիւնը իրաւունք պիտի տայ ... գի ըսելու, թէ պարապ փամփուշտ մըն է արձակուածը, եւ ուրիշ ոչինչ:

Կը յիշենք հիմա, որ 1955ին, Գարնիկի ... թեմական ընտրութեանց նախօրէին, ... բիչ «ուրախալի» լուր մը սկսաւ շըջանելու յանկարծ. — Հայաստան իր գեղատեսիլ ... ները պիտի ունենայ Միջին Արեւելքի ... կիրներուն մէջ:

Նման խայծ մը չէ՞ արդեօք մեզի ... բամցուած «ուրախալի» այն լուրն ... թէ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ պիտի ... բակցուին Խ. Հայաստանի:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(5 Նար.)

Հայր մը կ'ըսէ իր բարեկամին.
— Կ'ուզեմ հոչակաւոր երգահանի մը կիսանդրին դնել աղջկանս դաշնակին վըրայ: Քու կարծիքով, որո՞ւն կիսանդրին դնելու եմ:
— Պեթհովէնինը, որ խուլ էր, կը յաբէ բարեկամը:

Մեր սարերէն, խոր սրտերէն
Ցխուր – տրտում կ'երթաս, Արազ »:

Մայր Արաքսի, ասա ինձ, ի՞նչպէս մընացիր անտարբեր ու լուռ, երբ տեսար քո ափերին շինուած երբեմնի չէն ու փարթամ աւանները կործանուած, աւերակի վերածուած:

Երբ տեսար հազար – հազարաւոր քո զաւակներդ, այստեղ, քո ափին, պաղթական, յոգնած, կիսամեռ: Նրանց լացի ձայներից լեռներն ու ձորեր սարսեցին: Որքան արցունք քո այս ջրերում թափուեցին: Ի՞նչպէս այս բոլորը տեսար ու տոկացիր: Իսկ երբ, ինչպէս Ցաւալին Մայր, դիրկդ տուին զաւակներիդ անչունչ անկենդան դիակները հազարաւոր, ու դու երբ խեղդեցիր, պղտոր ջրի փոթերքն արիւնով ծածկեցիր մակերեսդ եւ դարձար արիւնախուռն գետ, ի՞նչպէս, ի տես այնքան սպանդի եւ զուլումի, ցաւից չմեռար, ինչպէս սարսուռից ջրերդ միանգամից չցամաքեցան:

Կարծես Արաքս նոյն ձեւով պատասխանեց ինձ, ինչպէս երբեմն բանաստեղծին.

— Անցորդ Հայորդի, Թող ինձ մենակ, իմ ցաւերի հետ ...

« Նիրհըս ինչո՞ւ դարաւոր
Վրդովում ես, ճորոգում
Իմ ցաւերը բիրաւոր »:

Ես ցաւ ունեմ, աշխարհս չունի, ես դարդ ունեմ՝ ինձ հասկացող մարդ չկայ: Ես ո՞ւմ պատմեմ իմ վշտերն, ո՞ւմ գանգատուեմ, ո՞ւմ բողոքեմ, մի հարազատ չունիմ ես, չորս կողմս ամէնն օտար են, նախընտրեցի իմ խորհուրդներն ու ցաւերը իմ մէջ պահել ու լուռ, համակերպ, չարունակել իմ ուղին: Այս պատճառով դուք ...

«Ինձ միշտ սգուոր կը տեսնէք
Այս է անխաբ իմ սուրբ ուխտ »:

ԴԷՊԻ ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԸ

Ու այսպէս լուռ ու անխօս, հոգւով միացած պատմական յիշատակների հետ, գնում եմ, գնում Արաքսի ափով: Մի րոպէ յանկարծ կանգնում եմ մտամփոփ, աղօթք մրմնջում, «Հոգւոց Հանգուցելոց» ասում բոլոր նրանց համար՝ որոնք այս վայրերում իրենց յաւիտենական քունը մտան: Արաքսն է մնում միշտ վկայ նրանց դառնաղէտ մահուան եւ պահապան նրանց գերեզմաններին:

— Կանգնենք մի րոպէ, ձայն տուի ես իմ ուղեկիցներին:

Իջայ գրաստից, մօտեցայ Արաքսի ափի ջրերին, լուացի արցունքոտ աչքերս, մօր ու որդու ցաւերն խառնուեցին իրար: Կարծես մայրական մի գթոտ ձեռք սրբեց աչքերս, ամոքեց տխրութիւնս, ուժ տըւեց հոգուս, սփոփանք սրտիս:

Մայր Արաքսն էր, որ հիմա չարունակում է լռիկ մնջիկ թաւալուել, այս ափերի ամայութեան ու լռութեան մէջ:

Մեր ճանապարհը չարունակւում է միշտ Արաքսի ափով: Գնում ենք հոսանքի հակառակ ուղղութեամբ, մերթ մօտենալով ու մերթ հեռանալով եզերքից: Իմ հայացքը սակայն չարունակ ուղղուած է դէպի հայրենի գետը, անկարող նրանից անջատուել: Ամէն մի ազգասէր Հայ սիրում է Արաքսին, եւ անկեղծ սրտով կապուած է նրան: Ցոյս ունենք, անդրդուելի, հաստատուն յոյս, որ կը գայ մի օր, երբ կը վերանայ սուգի քօղը նրա դէմքի վրայից: Աւերակ գիւղերը, եկեղեցիները, քաղաքները կը վերաշինուեն: Վզից կախուած ղարղարանքի մանեակի նման, նրա վրայ կը կապուեն բազմաթիւ կամուրջներ, որոնց վրայից, խումբ – խումբ, հազարաւոր հայ անցորդներ, ուխտաւորներ կ'երթեւեկեն, ստեղծելով նոր կեանք, նոր կենդանութիւն: Նրա առատ ջրերից կ'արտադրուի կայծ ու լոյսերով կ'ողողուեն նրա բոլոր ափերը: Ու նաւակներ լցուած զբօսաշրջիկներով, ման կը գան ուրախ նրա ջրերի վրայ: Եւ այն ժամանակ կը դադարի արտասուքն Արաքսի, պղտոր ջրերը կը յստականան եւ տխուր երգը կը վերածուի ուրախութեան եւ յաղթութեան երգի:

Անզգալաբար, կամաց – կամաց, մենք հեռացել էինք ափից: Հին Ջուղան էլ բոլորովին չէր երեւում: Մտել էինք մի կանաչ եղէգնուտ: Արաքսը ծածկուել էր մեր աչքերից: Փոխուած էր տեսարանը, փոխուած էր նաեւ մեր տրամադրութիւնը:

ՄԻ ՑՆՑԱՂԱՇԱՐԺ ՄԻՋԱԴԷՊ

Մինչ հանդարտ նստած գրաստի վրայ, դիտելով հսկայ սարերը, հետեւում էի իմ ուղեկիցներին, յանկարծ, իմ ջորին րոպէական անսպասելի մի ցնցում ունեցաւ: Արդեօք կանաչ խոտն ու եղէգնուտն էին, որ գրգռեցին նրա ախորժակը կամ քաղցը, կամ թէ արդեօք ազատութեան բնա՞զդն էր, որ նրան մղեց ըմբոստութեան, դեռ մինչեւ հիմա չեմ կարողացել հասկանալ նրա խրտնումի խակական պատճառը, նա անզուսպ կերպով, քառասմբակ սկսեց վազել, ինձ չպրտեց գետին, բարեբախտաբար աւազի վրայ, ու ազատ փախաւ գնաց դէպի եղէգնուտն արածելու: Ուղեկիցներս նկատեցին եւ անմիջապէս հասան օգնութեան: Երկու զինուորականները վազեցին ջորու յետեւից: Շատ մեծ դժուարութեամբ կարողացան նրան բռնել ու սանձել: Սարգիս տիրացուն, ցաւում էր պատահածի վրայ, բայց փառք էր տալիս Աստծուն, որ այսպէս թեթեւ անցաւ, առանց լուրջ հետեւանքի: Մինչ ես, մի րոպէ չնչասպառ կծկուած մնացել էի ցաւի ազդեցութեան տակ, ձախ թեւս եւ կողս ցաւում էին: Ուխտագնացութեան ճանապարհը միշտ դժուար է եղել, ասացի ես ինձի, մըտքումս: Նախավկայի վանքի սրբավայրը տեսնելու համար, նրա պէս պէտք էր անցնել չարչարանքի բովից: Ս. Ստեփանոս Նախավկան իր թշնամիների քարերի տարափի տակ ընկաւ, ոչ միայն կողն ցաւեց, այլ ամբողջ մարմնի անդամները ջարդ ու փշուր եղան եւ նա նահատակուեց: Այս մտքերի մէջ էի, երբ փախըստական, ըմբոստ ջորին, զինուորները բերին առջեւս, որպէս մի յանցաւոր: Խեղճ անասունին ենթարկեցին խիստ ծեծի, որպէսզի նրան պատժած լինեն եւ այդպէս մի քիչ խելօքացնեն: Գլխին, կողին, կռնակին իջնում էին հարուածները անխնայ:

— Բաւական է, միջամտեցի ես, ծիծաղըս հազիւ զսպելով, մեղք է անասունը:

Իմ առաջարկի վրայ ջորիները փոխեցինք: Սարգիսը, որ հմուտ էր ջորեպանութեան, նստեց կատաղի ջորու վրայ:

Ընթերցողները գուցէ մտածեն թէ պատահած անախորժ միջադէպը հետեւանքն է եղած իմ անճարակութեան կամ անփորձառութեան, մեծապէս սխալւում են: Մի քանի րոպէ յետոյ պատահած դէպքը սակայն հաստատեց որ ինքը, ջորին է, որ անզուսպ ու կատաղի էր: Նոյն ձեւով, ինչպէս ինձ էր արել, սպիտակ ջորին խեղճ Սարգիսին եւս չպրտեց գետին: Ի զուր կրկին աշխատեցան զինուորները նրան նստեցնել, չէր թողնում: Ստիպուած երկու զինուորները նստեցին կատաղի ջորու վրայ եւ այսպէս զսպեցին նրան: Մի առ ժամանակ Սարգիսը ստիպուած հետիոտն քայլեց:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՂԱԴԵԱՆ

(Շար. 3)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Վերջերս իր մահկանացուն կնքեց Քոմէտի Ֆրանսէզի անդամներէն՝ ծանօթ դերասան Ժորժ Վիրէ, 72 տարեկանին, զոհ դառնալով ինքնաշարժի անհեթեթ արկածի մը:

Նախ քան բեմական ասպարէզը ընդգրկելը, Ժորժ Վիթրէ պարապած է ոսկերչութեամբ, մինչեւ այն օրը, երբ Ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի ռահվիրաներէն՝ Ժագ Քոփօ քաջալերելով զինքը, պատճառ դարձած է որ իր սկզբնական քայլերը առնէ բեմին վրայ, 1919 թուականին:

Այնուհետեւ, Ժորժ Վիթրէ երկար ատեն մաս կազմած է Կաստոն Պաթիի խումբին եւ 1932 թուականէն սկսեալ երեւցած է բազմաթիւ շարժանկարի ժապաւէններու մէջ:

Ժորժ Վիթրէ 1946էն ի վեր կ'անդամակցէր Քոմէտի Ֆրանսէզին, ուր երեւցած է բազմաթիւ դասական երկերու մէջ կարեւոր դերերով: Ժամանակակից փիէսներու մէջ ալ իր մասնակցութիւնը արժանացած է մեծ գնահատութեան: Ողբացեալ արուեստագէտին ամէնէն յաջող դերը եղած է Մոլիէռի «Թարթիւֆ»ին Օրկոնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ առաջնորդ Արտակ եպիսկ. Մանուկեան այցելած է Ատրպատականի թեմը: Արտակ Սրբազան պատարագած է Ղալայի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ապա խօսած ժողովուրդին, յայտնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի Հայրապետական ողջոյնները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ վերադարձին Պարսկաստան հասած է բանասէր Ց. Բիւրտեան եւ այցելած «Ալիք»ի խմբագրատունը: Պ. Բիւրտեան սրտապնդիչ տեղեկութիւններ հաղորդած է Հայաստանի մէջ կատարուած հնագիտական եւ առհասարակ շինարարական եւ մշակութային բազմաթիւ աշխատանքներու մասին:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ հասած է հայազգի բժիշկ Աննա Ասլան, ուր կը ներկայացնէ տարեցներու հիւանդութիւնները բուժելու եւ զանոնք երիտասարդացնելու իր մասնագիտական ուսումնասիրութիւնը եւ տեղեկագիրը, այն միջազգային համագումարին որ այդ հարցերով կը զբաղի:

ՖՐԷԶՆՕ հասած է պրազիլական երեսփոխանական պատուիրակութիւն մը, որուն մէջ է Գարլոս Խրլագեան: Հայ երեսփոխանը բարձր դիրքի հասած է շնորհիւ իր ջանասիրութեան եւ միշտ կը հըպարտանայ իր ծնունդով: Ի պատիւ իրեն տրուած ճաշի մը առթիւ, Պ. Խրլագեան ըսած է.— «Մեծ երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեանի Սան Փաւլօ գալէն առաջ, Պրազիլի ժողովուրդը չէր գիտեր զանազանել Հայը Արաբէն: Արամ Խաչատուրեան ինք անձնապէս եւ իր մասին գրուածները, հայ մարդը, հայ ժողովուրդն ու իր հարուստ պատմութիւնը ծանօթացուցին Պրազիլի ժողովուրդին »:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ժամանած է, Պէյրութէն, ազգային առաջնորդարանի քարտուղարը՝ Պ. Արամ Աֆարեան եւ դիմաւորուած Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Եղիշէ Մելիքեանի եւ Տէր Արսէն քհնյ. Ցակոբեանի կողմէ:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, 15րդ անգամն ըլլալով Լը Ֆոյի երկու բանակումները տեղի ունեցած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Առաջին բանակումին մասնակցած են 141 փոքրիկներ, իսկ երկրորդ բանակումին 92 երիտասարդներ: Այս բանակումները առաջնորդած է Ժէօնէս Է Աֆսիոնի Հիմնադիր Տնօրէնը Վեր. Յ. Հելվաճեան: Բանակավայրը այս տարի օժտուած է նոր ննջարաններով եւ ճաշասրահով մը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Հարցումները մի վայրկեան կարծես վարանքի մէջ դրին հաւաքուածներին, թւում էր մտածում են՝ յայտնե՞ն, թէ ոչ ...

Այդպէս զգաց Դաւիթ իշխանը եւ ասաց անհամբեր.

— Լսում էք... Հասկանալի է: Եթէ չէք յայտնում ձեր տիրոջ անունը՝ ուրեմն փախստական էք: Այո՞,— շարունակեց նա դիւրագրգիռ եւ, այլեւս պատասխանի չսպասելով, մտրակը բարձրացրեց: — Հասկանալի է, դուք փախչում էք Արշակաւան:

— Ոչ տէր, մենք գնում ենք ուխտի,— ասաց նորից ծերունին:

Իսկ մի տարիքով կին, սովոր լինելով իշխան մարդկանց հետ խօսել կանգնած, նոյնպէս վեր կացաւ եւ չգիտես վախից, թէ շփոթուած վրայ բերաւ.

— Այդպէս է, տէր, միայն թէ ...

Նրա փէշերը ձգեցին կողքի կանայք եւ տղամարդկանցից մէկը, եւ նա լռեց շըփոթուած... Համունի իշխանը նկատեց այդ եւ գլուխն օրօրեց.

— Դուք ճշմարիտ չէք ասում: Դուք գնում էք Արշակաւան, ասաց նա կտրուկ:

— Դժգո՞հ էք ձեր տիրոջից.

Նրան ոչ ոք չպատասխանեց, բայց այս անգամ բոլորը ոտի կանգնեցին՝ կանայք մօտեցան իրենց մարդկանց, իսկ մի դեռատի աղջիկ փարուեց քիչ առաջ խօսող պառաւին եւ նայեց մեկուսի կանգնած մի երիտասարդի, որ յօնքերի տակից, շուրթերը սեղմած նայում էր ձիաւոր իշխանին:

— Կարծում էք այդ Արշակաւանում դուք կը լինէք ազա՞տ:

Խաբւում էք,— շարունակեց Համունին ոտներն անհանգիստ դոփող ձիու վրայ:

— Թագաւորը ծանր աշխատանքով տանջելու է ձեզ չարաչար: Մարդիկ դարձեալ չպատասխանեցին. ոմանց աչքերում վախ կար եւ տարակոյս: Այդպէս էին մանաւանդ կանայք եւ ութ տարեկան տղան: Իսկ մեկուսի կանգնած երիտասարդը, որ յօնքերի տակից նայում էր իրենց յանդիմանող իշխանին, յանկարծ առաջ եկաւ շառագունած:

— Մենք քո ծառաները չենք, իշխան,— ասաց նա մի տեսակ զուսպ, հեւքը պահած,— Ի՞նչ ես կամենում մեզնից ...

— Այո, մենք քո ծառաները չենք,— կրկնեց ծերունին հանգիստ, կամենալով կարծես հանգստացնել եւ հեռացնել բարկացած իշխանին:

Բայց, հանգստանալու փոխարէն, Համունին մտրակը բարձրացրեց:

— Լռիր, ծեր շուն: Ես գիտեմ ով էք դուք: Կամսարական իշխանի ծառաներն էք եւ անշուշտ նրան կողոպտել ու փախչում էք ձեզ փրկելու: Վերադարձէք, սինլքորներ, եւ անմիջապէս,— հրամայեց նա եւ թիկնապահին դառնալով, կարգադրեց.— Ժողովիր սրանց եւ տար:

Թիկնապահը, որ ձեռքին միայն նիզակ ունէր, մօտեցաւ խմբուած կանանց ու տղամարդկանց եւ պահանջեց, որ կապոցները վերցնեն եւ շարժուեն: Բայց ոչ ոք չշարժուեց: Այդ ժամանակ թիկնապահը մօտեցաւ ծերունուն եւ նրա մօտ կանգնած խէթ նայող երիտասարդին, որ պէտք է նրանք շարժուեն եւ միւսներին օրինակ տան: Ու իր խօսքի հետ թիկնապահը ձգեց երիտասարդի թեւը:

— Հեռու,— գոռաց երիտասարդը թիկնապահին հրելով:

Այդ տեսնելով՝ Համունին մռայլուեց աւելի: Նա սովոր էր, որ իր խօսքը լսեն եւ հնազանդին անխօս, եւ ահա մէկը համարձակւում է... եւ նա անմիջապէս ձին շրջեց դէպի երիտասարդը ու մտրակը բարձրացրեց:

— Սինլքոր ...

Երբ իշխանի մտրակը շաչելով զարկեց երիտասարդի ուսին ու մէջքին, կանայք, որ չորս էին, ճչացին մէկէն, իսկ տղամարդիկ ընդվզարա՞ր, թէ օգնելու համար գնացին դէպի երիտասարդը: Բայց մինչ նրանք կը մօտենային կամ կ'անէին մի բան՝ տաղուած երիտասարդը, որ ջլապինդ տղայ էր խոշոր, թուխ աչքերով, մի ոստիւնով բռնեց իշխանի մտրակը եւ, ատամները սեղմած, քաշեց դէպի իրեն:

Դա աւելի զայրացրեց Համունի իշխանին. նա թափով ձգեց մտրակը՝ նրա ծայրը երիտասարդի ձեռքից ազատելու. բայց տեսնելով՝ նա չի թողնում, գոռաց.

— Թող, ապիրատ, եւ դարձիր անմիջապէս: Նոյնպէս եւ դուք,— հրամայեց նա միւսներին:

— Շարժուեցէք, արձագանգի պէս կրկնեցին կրտսեր Համունին եւ թիկնապահը:

Բայց ոչ ոք չլսեց նրանց, որովհետեւ կանայք լաց էին լինում, իսկ տղամարդիկ դառնում էին երիտասարդի շուրջը, չգիտես նրա՞ համար, որ չհակառակի իշխանին ու բաց թողնի մտրակը, թէ նրա համար, որ չկռուի հետը: Այնինչ աւագ Համունին սաստիկ զայրացել էր արդէն երիտասարդի յանդգնութիւնից:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կարպիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խաչրուեան, Օր. Նատիա Փանոսեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Զաքարեան, Պ. Յակոբ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Օդսէն Խաչրութեան եւ զաւակը Ժան-Փիէռ, Տէր եւ Տիկին Արամ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գարագաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Փափազեան, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քրոջ, թոռնիկին, քեռորդիին եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻՆԱ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ, 18 Սեպտեմբեր, առաւօտեան ժամը չորսին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 12 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Չորեքշաբթի, 21 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Տէօյ Լա Պարի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Աղաւնի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարաճեան եւ զաւակը՝ Պ. Ժաք Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թորոս Գալիքեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարդար Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Համբարձումեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մ. Պասմաճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Ա. Չէմպէրեան եւ զաւակը (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Հ. Պատաճեան (Հայաստան), Այրի Թիկին Միսաքեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Միսաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Արեգ Սէմէրճեան, Այրի Տիկին Մ. Խաչոյեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Թորոս Խաչոյեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Վահան Վարդանեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Խուրշ Գրիգորեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Թորոս Տոսիկեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Մ. Խաչոյեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ա. Երամեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Շարփինէ Մարգարեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Օ. Պարսամեան եւ զաւակը (Լաթուաքէկ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պապուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Զուլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Խաչոյեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանը, 7 Րիւ Լասէռ (Իսի):

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, Իսիի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ բնակարանը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Բարսեղ Նշանեան եւ ընտանիքը, որոնք Փարիզէն բացակայ ըլլալով չէին կրցած ներկայ ըլլալ իրենց քեռայրին՝ ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, փոխան ծաղկեպսակի երեսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ «Հայ-Բոյժ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանէէօ Քաջանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ Պիւֆէ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալֆորվիլ, տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ:

Շաւիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պեվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19):

Պանեէօ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան:

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA
par
LES BARCLAY
super 70.335 45 T. simple 60.212
Discophiles Arméniens!
C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.
EN VENTE PARTOUT

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարսանճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոսեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի ժամը 16ին, եկեղեցիին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը: Կարեւոր օրակարգ, ընտրութիւն վարչութեան:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին: Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան:

Պրազիլի Րիօ տը Եանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

GRAND GALA
de la Presse Parisienne

LE MILLIARDAIRE

INTERPRETE PAR
Marilyn MONROE
et Yves MONTAND

sera présenté le 3 Octobre à 20 h. 45 au Palais de Chaillot.

Ce Gala est organisé par la 20th Century Fox et le Syndicat de la Presse Parisienne

au profit des œuvres sociales de la Presse

Retenir les places au palais de Chaillot et au Soutien Confraternel des Journalistes 14, Rond-Point des Champs-Élysées (Rez de Chaussée) de 10 à 30 N.F.

(COMMUNIQUÉ)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
22 SEPTEMBRE
1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8906 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4707

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԲԱՒԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼԸ, ԵԱՍԸ ԱՍՍ ... Է ՂՐԿԵԼ». — «ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ...ՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԱՆԳԱՄ ՅԱՐԳԱՆՔ ԵՒ ...ՅՈՒՄ ՊԱՐՏԱԴՐԱԾ ԵՆ». — «ՀԱՅԸ ... ՓԾԱՆԱՅ, ԲԱՅՑ ՉԻ ԳՌԵՀԿԱՆԱՐ : ...ՍՏՈՐՆԱՆԱՐ». — «ՖԱԹԻՀԻ ՀԱՍՏԱ-...Ն ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱԹՈՌԷՆ Ի՞ՆՉ -... ԿԱՐԵԼԻ՛ ԱՅՍՔԱՆ ՆՈՒԱՍՏԱՑՈՒ -... ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՂՐԿԵԼ ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ»:

...ՈՒՐ.— Այս գեղեցիկ խօսքերով հիւս...ած է թուրք հրապարակագիր Նիզա...մի Նազիֆի խմբագրականը Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին ծանօթ խնդրին մասին, «Հիւր Նիզամ» շաբաթաթերթին ...էջ: Կ'արժէ կարդալ այս յօդուածը իր ամբողջութեան մէջ, — ոչ մէկ Թուրք արտայայտուած է Հայոց մասին այսքան անկեղծութեամբ, այսքան գովեստով, ու Պատրիարքին մասին՝ այսքան ընդվզումով. —

Հայոց Պատրիարք Գ. Խաչատուրեան էֆէնտի հիասթափութեան մը մատնած է մեզ :

...ք :

Այն օրը՝ երբ, հիւսիս - ամերիկեան ...քաղաք մը մեկնելով, մեր քաղաքը ժամանեց, որքան ուրախացած էինք կարծելով թէ վերջապէս արժանաւոր անձնաւորութեան մը յանձնած էինք պատմական ...երեւոյթ աթոռ մը, որ Ֆաթիհի յիշատակն է Պոլսոյ :

Այս աթոռը, դարեր ամբողջ՝ շատ ար...ժէքաւոր մարդոց կողմէ շատ լաւ կառավարուելէ ետք, կարճ միջոցի մը հա...մար մթագնած էր քաղաքական կիրքերու հետեւանքով: Մենք կարծած էինք թէ Խաչատուրեան էֆէնտի, որ խակապէս ...ական մարդ մըն է, վերստին ...կանգնման տաճարի մը պիտի վերածէ զայն :

Սխալեր ենք :

Հայկական ծագում ունեցող Թուրքերը (ՄԲ.— Ըսել կ'ուզէ Թրքահպատակ Հայերը) այնպիսի մարդիկ են որ, ամենա...մեծ արկածախնդրութիւններու առելա...նոտոք օրերուն իսկ, իրենց բարձր ...ղափարներին հանդէպ յարգանք եւ հիա...ցում պարտադրած են իրենց ամէնէն ան... թշնամիներուն անգամ :

Հայկական ծագումով Թուրքը (Թրքահպատակ Հայը) եթէ կիրքի մը փարի, ...պէս ինքզինք կը փճացնէ կամ զինք կը փճացնեն, կը լմննայ : — Բայց զոհէհկա...լ, երբեք: Երբեք չի զոհէհկանար: Չի ...նար զոհէհկանալ: Այսպիսի ստորնութիւն գոյութիւն չունի Թրքահայերին խառնուածքին մէջ:

Դուք, Խաչատուրեան էֆէնտի, ի՞նչ ...պէս կրցաք մոռնալ այս իրականութիւնը: ...մարդ մը, որ այս արժէքը ունեցող հա...մայնքի մը բարոյական Թողոններուն պա...հապան կարգուած է, ի՞նչպէս կրնայ գը...տնել այսպիսի անգիտակցութեան մը վի...ճակի մէջ :

Երբ կարդացի ձեր նամակը, որ գրա...ւած է Մենտերէսի Թուղթերուն մէջ, առաջին հակազդեցութիւնս եղաւ ձեզի ...ղկելու փափաքը, այսպէս.

— Զգեցէք ձեր ձեռքէն Պատրիարքական նուիրական գաւազանը: Պէտք է ...պատկառելի հովիւ մը գտնել այս ատի...ճանի մաքուր զգացումի տէր համայնքի մը: Դուք Աստուծոյ ճամբուն վրայ չէք ...նար պատկառելի մարդոց Թափօր մը ...լ, Խաչատուրեան էֆէնտի :

Եւ խորհեցայ.—

«Պոլսոյ եւ ստացուածքներու Հայոց Պատրիարքութիւն» է անունը այն աթո...ռին, որ այժմ անխուճօրէն «Հայոց Պատրիարքութիւն» կը կոչուի: Օսմանեան կայսրութեան մէջ՝ ուրիշ մէկ քրիստոն...եայ հոգեւորական հաստատութիւն միայն ...էր, որ արժանի տեսնուած էր այս տիտղոսի մը, եւ այն հաստատութիւնն ալ փոխանցուած է Հանրապետութեան :

Ֆեներ Պատրիարքարանն է ատիկա : Փոթորկոտ մէջ անոր ամբողջական անունն է «Յունաց Պատրիարքութիւն Պոլսոյ եւ ստացուածքներու», եւ Ֆաթիհի աչքին՝ Հռոմի Պապական Աթոռին հետ մէկ էր ան : Պապութեան յաւակնութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ Քրիստոս ներկայացնել չէ՞ր միթէ : Այս էր նաեւ յաւակնութիւնը արեւելեան Եկեղեցիին, որ Ֆաթիհի պաշտպանութեան տակ մտած էր :

Ըլլալ տիեզերական եկեղեցի :

Եւ Պոլսոյ մէջ նստած Պատրիարքը ինքզինք տիեզերական Պատրիարք կը նկատէր, եւ կը նկատէ: Էհ, Ֆաթիհ այս «Տիեզերական Պատրիարք» տիտղոսը իր ընդունումին յարմարցուց, «Պոլսոյ եւ ստացուածքներու Պատրիարքութիւն» անուանեց, որովհետեւ Ֆաթիհի համար աշխարհ բաղկացած էր երկիրներէ, որոնք իրեն ենթակայ էին, իրեն կապուած էին իր մայրաքաղաքին միջոցով: Այն երկիրները, որոնք դեռ չէին կապուած իրեն, օր մը անշուշտ իր ձեռքը պիտի անցնէին :

Այն իրողութիւնը թէ Ֆաթիհ մը Հայ Եկեղեցիին ալ տուած է Յունաց Եկեղեցիին իրաւունքները նոյնութեամբ, հարկաւ աւելցուցած է արժէքը այն Աթոռին՝ որ վստահուած է Խաչատուրեան էֆէնտիին :

Երբ հասայ մտածումներուս այս կէտին, հետեւեալ հարցումը ներկայացաւ ուղեղիս մէջ.—

— Այսպիսի Աթոռէ մը ի՞նչպէս կրնայ այս տեսակ նամակ մը ուղղուիլ Մենտերէսի :

Գտայ պատասխանը.—

Սա տարաբախտ Խաչատուրեանը անպայման վախցած է Համալսարանի յոյզերէն: Կարծեց թէ այդպիսի շարժումները չեն կրնար երիտասարդութեան եւ ժողովուրդին գործը ըլլալ այնպիսի շրջանի մը մէջ՝ երբ ամէն մարդ սմքած էր: Յոյզերը վերագրեց կառավարական գաղտնի հետեւանքի մը: Վախցաւ որ նոր 6-7 Սեպտեմբերի դէպք մը կը պատահի, եւ իր ժողովուրդը պաշտպանելու մտահոգութենէն տարուեցաւ: Ո՞վ պիտի փրկէր զինք վրդովուած եւ մոլեգնած վոհմակներու յարձակումէն, կէօքա՞յը: 6-7 Սեպտեմբերը իր բնակած թաղին մղձաւանջն էր դեռ: Այս պատճառով գրիչը առաւ եւ գրեց այս նամակը :

Այո, այս տեսակ յիմարի զառանցանք մը միայն կրնար ծնիլ այդպիսի մղձաւանջի մը տագնապէն, եւ կրնար ներելի նկատուիլ... եթէ սա պարբերութիւնը չըլլար մէջը :

Ուշադրութիւն, Խաչատուրեան, նայէ ինչ ածեր ես .—

«Կատարելապէս քաջալերանքի եւ գնահատանքի արժանի է լուրջ որոշումը, զոր տուած էք ընդդէմ ժխտական ծանօթ շարժումներու, որոնք ձաղկելի նպատակներով ծնունդ առած են ու երբեք հաշտ չեն հայրենասիրութեան սկզբունքին...»:

Ահա հոս կանգ կ'առնէ ամէն ինչ: Կարելի չէ որեւէ կերպով տարբեր իմաստ վերագրել այս խօսքերուն: Այդ տողերը Պարոն Խաչատուրեանը կը վերածեն առաջնակարգ մեղսակիցի մը, որ բարոյական աջակցութիւն ընծայած է Մենտերէսի դահլիճին վերջին ոճիրներուն: Եասը Ատա դոնուողները ոճրագործութեան եւ ապօրինութեան մղելով, այնքան բացայայտ, շատ ամչցուցիք անոնք՝ որ հաւնած էին ձեզի, երբ Պատրիարքական աթոռը կը նստէիք, Խաչատուրեան էֆէնտի :

Հրաժարումը բաւականաչափ դարման մը չի նկատուիր այժմ: Ձեզ օգափոխութեան պէտք է ղրկել Եասը Ատայի մէջ :

ՆԻԶԱՄԷՏՏԻՆ ՆԱԶԻՖ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

«ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՎԵՐՋԱՆԱՅ, ՊԻՏԻ ՄՆԱՄ» ԸՍԱՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ...

ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը բացուեցաւ երեքշաբթի, ֆրանսական ժամով 20.30ին: Հարիւրաւոր պատուիրակներուն մէջ աչքի զարկած են՝ Մառեշալ Թիթօ, Խրուշչեւ եւ Ֆիտէլ Քասթրօ: Խրուշչեւ սեւ պաշտօնական զգեստ հագած էր, մետաքսէ սպիտակ շապիկով: Բաճկոնին ձախ անկիւնը զետեղած է կարմիր երիզներով Լենինի Խաղաղութեան մետալը: Հետաքրքրական տեսարան պարզած են Քուպայի պատուիրակները իրենց մօրուքով: Ժողովը չսկսած Խրուշչեւ տեղէն ելած, Քասթրոյի մօտեցած է եւ երկու պետերը սիրալիր եւ քիչ մըն ալ ցուցական իրար գրկած եւ ջերմօրէն համբուրուած են :

Նախկին նախագահին՝ Պըլոնոի բացման խօսքէն ետք, 25ի դէմ 46 ձայնով ժողովին նախագահ ընտրուած է Իրլանտացի Ֆրետերիք - Հէնրի Պոլան: Սկանտինաւեան երկիրները (ինը ձայն) Իսլանտայի պատուիրակին ի նպաստ քուէարկած են :

Օրակարգի առաջին հարցը եղած է 14 նոր պետութիւններու անդամակցութիւնը: Առանց վիճաբանութեան ընդունուած են, — Քամըրուն, Թոկօ, Մատաքասկար, Քոնկօ (մայրաքաղաք Լէոփոլտվիլ), Տահոմէ, Նիժերիա, Բարձր - Վոլթա, Քոթ տ'Իվուար, Չատ, Քոնկօ (մայրաքաղաք՝ Պրազավիլ), Կապոն, Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութիւն: Ոչ ֆրանսախօս երկու միւս երկիրներն են՝ Սոմալի (նախկին Իտալական գաղութ) եւ Կիպրոս: Բացառութիւն կազմած են Մալի որ վերջին դէպքերուն առիթով երկուքի բաժնուած (Սենեկալ եւ Սուտան) էր : Նոր անդամներով ՄԱԿի անդամակցող երկիրներու թիւը 82էն 96ի կը բարձրանայ, իսկ Ափրիկեան երկիրներու թիւը՝ 9էն 22ի:

Ֆրանսայի պատուիրակը՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ նոր անդամներու ընդունուելուն առթիւ դիտել տուած է, թէ Ֆրանսա ուրախ եւ հպարտ է, վասնզի անկախութիւն ստացած նորակազմ պետութեանց մեծամասնութիւնը ֆրանսական նախկին գաղութներ էին : Հերթըր (Մ. Նահանգներ) եւ Կրոմիքօ (Խ. Միութիւն) գոհունակութիւն յայտնած են իրենց կարգին :

Նիւզ - Ուիք ամերիկեան շաբաթաթերթին համաձայն, Այզընհաուըր ՄԱԿի մէջ խօսք պիտի առնէ ու առաջարկէ. 1) «Բաց երկինք»ի նոր ծրագիր մը: Այս ծրագիրը կը նախատեսէ ՄԱԿի հսկողութեան տակ «Իւ 2» օդանաւերով քննութիւն: 2) «Ուտեստեղէն խաղաղութեան համար»: Կը նախատեսէ ՄԱԿի հսկողութեան տակ ուտելիքի բաժնում: 3) 30 հազար քլկ. «ուրանիոմ 235» տրամադրել խաղաղ նպատակներու, պայմանաւ որ նոյնը ընէ Խ. Միութիւն : Առջի օր ժողովի բացումէն առաջ, Խրուշչեւ անակնկալ այցելութիւն մը տուած է Ֆիտէլ Քասթրոյի: Ինքնաշարժով այս վերջինին պանդոկը գացած է: Նաեւ Նիւ Եորք հասած է, իսկ հաւաստի աղբիւրներու համաձայն Նիւ Եորք պիտի ժամանէ նաեւ, Յորդանանի Թագաւորը՝ Հիւսէին: Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի թղթակիցը չէ յաջողած «Պալթիքա» նաւը բարձրանալ Խրուշչեւի Նիւ Եորք ժամանումը տեսնելու եւ նկարագրելու համար: Խորհրդային նաւաստիները արգիլք հանդիպացած են :

Ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ ՄԱԿէն ներս Խրուշչեւի բռնելիք դիրքէն :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 - 7Ի ՇՈՒՐՋ

(Շարունակութիւն Կիրակի օրուան թիւին) :

9.— Սեպտեմբեր վեցի օրը կէսօրէն առաջ Վասիլ անուն ելեկտրագործ մը Եալովա անցած է գործի մը համար զոր ստանձնած էր գիւղի մէջ: Նաւամատոյցին կից գրօսարանը կը նստէր իր մօտ ունենալով պայուսակը որ կը պարունակէր իր գործիքները, երբ ոստիկան մը իրեն կը մօտենայ, կը հարցնէ թէ ո՞վ է եւ ի՞նչ գործով ո՞ւր կ'երթայ: Վասիլ կը պատասխանէ: Ոստիկանը կ'ըսէ Վասիլի. «Դուն այսօր հրաժարէ այս գործէն: Առաջին շոգենաւով Պոլիս վերադարձիր, տունդ գնա եւ այս գիշեր դուրս մ'ելլեր»: Վասիլ առաջին շոգենաւով Պոլիս կը վերադառնար, երբ կը տեսնէ թէ քանդիչ գործիքներ կրող խումբ մը իրեն հետ Պոլիս կ'երթայ խիստ զուարթ վիճակով :

10.— Քանդումի շարժումը քաղաքին մէջ ամէն կողմ նոյն ժամուն եւ վայրկեանին սկսած է :

11.— Շատ մը տեղեր տեսնուած է թէ քանդիչ խումբերը առաջնորդող անձերուն ձեռքը ցանկեր կային, եւ թէ անոնք առանց սխալելու կը գտնէին իրենց փընտռած վայրերը: Օրինակ, «Պայլան» ծաղրանի տէր Կիրեցիսին ծիհանկիրի տունը նախ չէին կրցած գտնել, բայց յետոյ ափարթմանին գոնապանը բռնելով հարցաքննած էին թէ Կիրեցիս ո՞ր յարկը կը բնակէր, ու գտնելէ յետոյ քանդած էին:

Վերեւ ճշգած կէտերս ցոյց կուտան թէ 6 - 7 Սեպտեմբերի դէպքերը կանխապատրաստուած էին նոյնիքն իշխանութեան կողմէ: Առանձնապէս եւ յաւելուածաբար պիտի ներկայացնեմ տեղեկութիւններ որոնք կը հաստատեն այս պարագան : Մնաց որ, յոյն հայրենակիցներըն ալ անջատ թղթածրար մը կը պատրաստեն: Անոնք չեն աճապարեր այդ թղթածրարը պատրաստելու համար՝ սերտ գործակցութեամբը նաեւ Պատրիարքարանին, բայց շատ ուշադիր եւ բծախնդիր կերպով կաշխատին: Թերեւս քանի մը շաբաթ եւս կը տեւէ այդ թղթածրարին պատրաստութիւնը :

(Շար. 5)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սակարանը զգալի անկում մը ունեցած է առջի օր, որ իր արձագանգը ունեցած է նաեւ Լոնտոնի սակարանին վրայ, կը կարծուի թէ տոլարի մօտակայ արժեզրկում մը ոսկիի բաղդատմամբ առաջին պատճառներէն մէկն է: Հարկ է յիշել նաեւ թէ ամերիկեան առեւտուրը եւ ճարտարարուեստը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ գնդապետ Մոպութիւ ուսանողներէ կազմուած «վերին յանձնախումբ» մը կազմած է: Նոր յանձնախումբը տեսակ մը կառավարութիւն պիտի ըլլայ: Մոպութիւի դէմ երկրորդ մահափորձ մը կատարուած է, բայց ձախողած է: Միւս կողմէ Մոպութիւ հրամայած է ձերբակալել Լումումպան, եթէ երբեք փորձէ Նիւ Եորք երթալ: Լումումպա կը շարունակէ ճառել.— «Մոպութիւ աւազակներու պետ է. ինձմէ 60.000 ֆրանք գողցած է»:

ԻՏԱԼԻՈՅ երիտասարդ համայնավարներու դաշնակցութիւնը 189.767 անդամ կը հաշուէ, կը հաղորդէ մամուլի Քոմինֆորմալ գործակալութիւնը : 1953ին մօտ կէս միլիոն էր :

ՆԱՍԸՐ կարեւոր փոփոխութիւններ ըրաւ դահլիճին մէջ:

"ՎԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ"

ՈՒՐԱՐՏՈՒ

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի թղթակից – անդամ, Փրոֆ. Բորիս Պիոտրովսկի իր գիտական գործունէութիւնը սկսած է Խորհրդ. Հայաստանի մէջ: Աշխատած ըլլալով Լենինկրատի նիւթական մշակոյթի պատմութեան թանգարանը, ցանկութիւն կը յայտնէ ուսումնասիրելու Հայաստանի պատմութիւնը եւ անոր պատմական յուշարձանները: Հայաստան կատարած իր առաջին այցելութեան առթիւ կը գրէր տարիներ առաջ.— «Ի՜նչ բարձր տրամադրութեամբ եւ ուրախութեամբ էր որ կը ծանօթանայի ես այն վայրերուն, որոնք քաջ յայտնի էին ինծի գիտական գրականութենէն»: Այժմ ջերմութեամբ կը յիշէ, թէ ինչպէս ընդառաջ գացին իրեն եւ հրաւիրեցին Հայաստան եւ քաջալերեցին զինք հայ մշակոյթի գործիչներ, Մարտիրոս Սարեան, Ալեքսանդր Թամանեան եւ Թորոս Թորամանեան: Տարիներ անընդհատ ուսումնասիրեց Սեւանի աւազանին մէջ գտնուած ամրոցները, Հրազդանի ձորին մէջ գտնուած հնութիւնները, մասնակցեցաւ այն պեղումներուն, զորս սկսած էր Ամբերդի մէջ Թ. Թորամանեան:

Քառասնական թուականներէն Պիոտրովսկիի անունը կապուած կը մնայ Կարմիր Բլուրի պեղումներուն հետ: Քսան տարիէն աւելի է որ կը ղեկավարէ ուրարտական այդ հոյակապ յուշարձանին պեղումները, միաժամանակ հրատարակելով շարք մը արժէքաւոր աշխատութիւններ Ուրարտուի պատմութեան եւ մշակոյթին մասին: Վերջերս Արեւելեան գրականութեան Հրատարակչականը Մոսկուայի մէջ լոյս ընծայեց իր «Վանի Թագաւորութիւնը, Ուրարտու» նոր ծաւալուն աշխատութիւնը, որ կը լրացնէ հեղինակին նախորդ ուսումնասիրութիւնները:

Ուրարտուի մասին մեր ծանօթութիւնները հիմնուած են ասորական եւ ուրարտական արձանագրութիւններու եւ նիւթական մշակոյթի յուշարձաններու ուսումնասիրութեան վրայ: Վերջին տասնամեակներու ընթացքին գիտութիւնը հարստացած է այդ ուղղութեամբ շարք մը նոր կարեւոր աշխատութիւններով: Խ. Միութեան մէջ հրատարակուած են յայտնի բոլոր ուրարտական արձանագրութիւններու բնագիրները եւ անոնց ռուսերէն թարգմանութիւնը: Հրատարակուած են նաեւ այն բոլոր տեղեկութիւնները Ուրարտուի մասին, որոնք կը գտնուին ասորա-բաբելական գրաւոր աղբիւրներու մէջ: Հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով լոյս տեսած են ուսումնասիրութիւններ, որոնք կը լուսաբանեն Ուրարտուի պատմութեան եւ մշակոյթի հետ կապուած զանազան հարցեր: Կարեւոր ուրարտագիտական ուսումնասիրութիւններ հրապարակած են նաեւ եւրոպացի գիտնականներ:

Պ. Պիոտրովսկի իր աշխատութեան մէջ կուտայ ուրարտագիտութեան բնագաւառին ներս հայ եւ եւրոպացի գիտնականներու կատարած յիշեալ ուսումնասիրութիւններուն պատմութիւնը, որ կ'ընդգրկէ աւելի քան հարիւր տարիներու ժամանակաշրջան մը: Այնուհետեւ հեղինակը կուտայ ասորական եւ ուրարտական արձանագրութիւններու, նիւթական յուշարձաններու տեսութիւնն ու վերլուծումը, մանրամասն կը խօսի Ուրարտուի տնտեսութեան, արհեստներուն, ճարտարապետութեան, կրօնքի, զինուորական գործողութիւններու մասին: Նորագոյն տուեալներու հիման վրայ՝ գիրքին մէջ լուսաբանուած են Ուրարտուի կապերը հարեւան եւ հեռաւոր երկիրներու ժողովուրդներու, մասնաւորապէս, Սկիւթացիներու հետ, որոնք որոշ դեր խաղացած են Ուրարտուի կեանքին մէջ, մանաւանդ անոր անկումի շրջանին: Գիրքին մէջ այդ հարցին նուիրուած է առանձին գլուխ մը, «Սկիւթացիները Առաջաւոր Ասիոյ մէջ»:

Պիոտրովսկի կը համադրէ, կը համեմատէ արձանագրութեանց տեղեկութիւնները եւ նիւթական մշակոյթի յուշարձաններուն մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան տուեալները, մինչդեռ անցեալին ուրարտական արձանագրութիւնները եւ լեզուն մեծ մասամբ ուսումնասիրուած են հնագիտական պեղումներու տուեալներէն անջատ:

Այսպէս «Երկրագործութիւնը եւ Անասնաբուծութիւնը» գլուխը կը պատկերացնէ, թէ ինչպէս կը զարգանային տնտեսութեան այդ կարեւորագոյն ճիւղերը Առեւելքի ճորտատիրական պետութեան՝ Ուրարտուի պայմաններուն մէջ: Ինչպէս հնագիտական նիւթերը, այնպէս ալ պատմական տեղեկութիւնները, կը նշէ հեղինակը, ցոյց կուտան, որ Հայկական լեռնաշխարհին մէջ գոյութիւն չունէին այնպիսի ցեղեր, որոնք զբաղէին առաւելապէս երկրագործութեամբ կամ անասնաբուծութեամբ. լեռնային շրջաններուն մէջ կը զբաղէին նաեւ երկրագործութեամբ, դաշտավայրերուն մէջ՝ նաեւ անասնաբուծութեամբ:

Հեղինակը կը թուէ զինուորական գործողութեան այն ձեւերը, որոնք ընդունուած էին Ուրարտուի պետութեան սահմաններուն մէջ, կուտայ երկրագործական գործիքներու զարգացման պատմութիւնը:

Հետազօտութիւնները թոյլ կուտան գաղափար կազմելու նաեւ, թէ ինչ՝ ձեւի բնակավայրերու մէջ կ'ապրէին Ուրարտուի բնակինները:

Վերին աստիճան հետաքրքրական է գիրքին մէջ զետեղուած նկարագրութիւնը այն երկարատեւ պատերազմներուն, զորս վարած է Ուրարտու իր ախոյեանին՝ Ասորեստանի դէմ եւ երկրին ներսը՝ ըմբոստ ցեղերու եւ փոխարքաններու դէմ: Քննելով պատերազմներու քաղաքական եւ տնտեսական պատճառները, խօսելով պատերազմներու նախապատրաստութեան, զինուորներու թիւին ու զէնքերու տեսակներուն, ռազմագիտական ուղիներուն մասին, անուանի գիտնականը իր հետազօտութիւնները եւ վերլուծումները կը զարդարէ արձանագրութիւններէն վերցուած կենդանի պատկերներով:

Հեղինակը մեծ ուշադրութիւն ցոյց կուտայ գիտութեան կողմէ քիչ ուսումնասիրուած հարցի մը՝ Վանի թագաւորութեան ազդեցութիւնը այն ցեղերու մշակոյթին վրայ, որոնք կ'ապրէին Անդրկովկաս եւ Հիւսիսային Կովկաս: Հնագիտական յուշարձաններու ուսումնասիրութեան եւ վերլուծութեան հիման վրայ՝ կը ճշդէ, թէ այդ ազդեցութիւնը շատ մեծ եղած է: Ուրարտուի միջոցաւ էր որ այդ երկիրներուն կը հասնէր Արեւելքի քաղաքակրթութիւնը: Միաժամանակ Ուրարտու միջնորդ կը հանդիսանար Հիւսիսային Կովկասի բնակչութեան եւ Մերձաւոր Սկիւթացիներու եւ Արեւելքի երկիրներուն միջեւ:

Պիոտրովսկի իր գիրքին մէջ որոշ պրպտումներ կատարած է հայ ժողովուրդի ծագումի մասին: Առաջաւոր Ասիոյ հին ճորտատիրական պետութիւններու փլուզումի ժամանակը այն շրջանն էր, երբ կազմաւորուեցան Ուրարտուի մշակոյթը ժառանգած Անդրկովկասի ժամանակակից ժողովուրդները: Հեղինակը մէջ կը բերէ պատմաբան Սուրէն Երեմեանի «Հայերի խտնոգենեզիսի մասին» աշխատութեան մէջ յայտնուած կարծիքը, թէ Վան ծովակի շրջանին մէջ Ուրարտուի անկումին ժամանակ կը կազմուի քաղաքական նոր միաւորում մը, որ կը տնօրինէ հայկական – մարական Երուանդունիներու հարստութեան հիման վրայ: Այդ առանձին ցեղերու պատմութիւնը մեզ կը տանի դէպի հնագոյն ժամանակները: Հեղինակը կ'ընդգծէ, որ ուշադրութեան արժանի են Մովսէս Խորենացիի զրոյցները հայ ժողովուրդի նախահայրերու՝ Հայկի, Արմենակի եւ Արամի մասին. անոնց տոհմաբանութեան մէջ կը հանդիպինք Գամերի եւ Թորգոմի անուններուն, որոնք յիշատակուած են Աստուածաշունչի մէջ: Պէտք է նկատի ունենալ, թէ Հայկի մասին զրոյցները Մովսէս Խորենացի զետեղած է իր պատմութեան սկիզբը, Արմենակի եւ Արամի մասին խօսելէ առաջ, քանի որ անոր ժամանակ առաջնութիւնը Հայերուն կը պատկանէր:

բնութիւնը: «Այսպէսով, — կ'ըսէ Պիոտրովսկի — նախկին ուրարտական պետութեան կեդրոնը հայացուեցաւ շատ աւելի կանուխ քան ընդունուած է կարծել: Հոն ապրող Ուրարտացիները, Ալարոդները, ձուլումի ենթարկուեցան Հայերու կողմէ: Երուանդունիներու եւ Արտաշէսեաններու Հայաստանի մշակոյթի յետագայ ուսումնասիրութիւնները հնարաւորութիւն կուտան մեզի աւելի որոշ կերպով յայտնաբերելու ուրարտական եւ հին հայկական մշակոյթներու յաջորդականութեան գիծերը»:

Ուրարտական պետութիւնը իր գոյութիւնը պահեց 9րդ դարէն մինչեւ 16րդ դար (Ք. Ա.): Զ. դարուն, Ուրարտուի անկումէն ետքը, անոր սահմաններուն վրայ մէջտեղ եկաւ ցեղերու նոր միութիւն մը, որ յետագային նոր պետութիւն ստեղծեց: Այդ միութիւնը սկզբնական շրջանին կը գլխաւորէին Վանի պետութեան հարաւ – արեւմտեան մասին մէջ ապրող Արմէնները: Այնուհետեւ նախամեծար հանդիսացան Հայերը: «Հայկական պետութիւնը մէջտեղ եկաւ, — կ'եզրակացնէ Պիոտրովսկի — Ուրարտուի սահմաններուն մէջ ապրող ցեղերու միութեան հիման վրայ: ...

«Վանի Թագաւորութիւնը, Ուրարտու» գիրքին մէջ զետեղուած են բազմաթիւ նկարներ, չափագրութիւններ եւ տախտակներ՝ վերցուած Հայաստանի պետական Թանգարանէն, գլխաւորապէս Կարմիր Բլուրի պեղումներէն ստացուած յուշարձաններէն, պետական Էրմիտաժէն (Լենինկրատ), Անգլիոյ, Լուվրի եւ արտասահմանի այլ թանգարաններէն:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԴԷՊԻ ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԸ

Ամենի հսկայ ապառաժէ սարեր, Արաքսի ափին կանգնած, կարծես ճամբորդին ասում են.— Մի յառաջացէք իզուր, այստեղից այլեւս ճանապարհ չըկայ:

Պարտաւոր էինք բարձրանալ սարերն ի վեր:

— Սարգիս, ո՞ր կողմն է վանքը. որտեղի՞ց է ճանապարհը ...

— Հեռւում երեւացող այդ երկու մոխրագոյն սարերն տեսնո՞ւմ էք, այդ սարերի յետեւում է գտնւում վանքը: Այլեւս ճանապարհը փոխւում է, պէտք է բարձրանալ չարունակ:

Ջրերի միջից բարձրանում ենք սարերի գագաթները եւ այդտեղից յաջորդ երեւացող սարը բարձրանալու համար, կրկին պէտք է դժուար զառիվայրը կտրել եւ էլի բարձրանալ: Եւ այսպէս իրար յետեւից սարեր ու ձորեր իջնում, բարձրանում ենք: Անցնում ենք երբեմն լայն ճանապարհներից, երբեմն էլ նեղ արահետներից, մերթ սարերի լանջից, մերթ ձորերի եզերքից, ուր մի փոքր սխալ քայլ քեզ կը տանի թաւալգլոր մինչեւ անդունդը: Կիզիչ արեւը իր չեչոտակի ճառագայթներով այրում էր մեզ: Ոչ մի կանաչութիւն, ոչ մի ծառ, սարեր, սարեր, լերկ ու չոր սարեր, ցցւում էին անընդհատ մեր դիմաց:

Շատ վտանգաւոր վայրերից էինք անցել եւ այժմ, երբ գնում էինք մի սարի լանջից, նկատեցի որ աջ կողմս գտնւում է անդնդախոր մի ձոր, իսկ ճանապարհը մի քիչ նեղ եւ քարքարոտ է: Վերջին միջոցէպից յետոյ, իմ նոր ջորին, շատ խելօք կերպով տանում էր իր վրայ նստողին: Յանկարծ, այդ դժուար եւ վտանգաւոր տեղում քարերի վրայից սայթաքեց եւ չոքած մնաց ու ես հաւասարակշռութիւնս կորսնցնելով կամացուկ ընկայ ճանապարհի կողքին — եւ իմ մեղքից — նոյն ցաւացրած կողիս եւ թեւիս վրայ:

Այս երկրորդ փորձանքից էլ ազատեց ինձ Աստուած շնորհիւ Ս. Ստեփանոս Նախավկայի բարեխօսութեան: Անմիջապէս Սարգիսն փութաց ինձ օգնութեան: Ոչ մի վնաս չէր հասել ինձ:

— Սարգիս, ես ուզում եմ այլեւս քալել. արդեօք, վանքը դեռ շա՞տ հեռու է:

— Ոչ, Հայր Սուրբ, շատ ենք մօտեցել, բան չի մնացել:

Քայլում էի, թէեւ մի քիչ կաղալով, բայց աւելի հանգիստ եւ ապահով: Կէս ժամից յետոյ յանկարծ մեր աչքերը վերջապէս կանաչութիւն տեսան դիմացի ձորում: Շամբի ձորն էր, որի անունով վանքն էլ կոչւում է (Դարա = Տէրէ = Ձոր) Դարաշամբի Վանք — Շամբի ձորի վանք: Կանաչութիւն, թթենու ծառեր: Բայց ահա երեւաց վանքի հոյակապ գմբէթը:

Ողջո՜յն, ողջո՜յն քեզ, դարաւոր Նախավկայի հոյակապ վանք: Անտեսանելի մի ուժ կարծես սրբավայրից եկաւ հասաւ մեզ, ու մենք զօրացած, մոռացանք մեր յոգնութիւնն ու նեղութիւնը, թեւ առինք, ու շուտով, անցնելով վանքի հոյակապ պարիսպների առջեւից, կանգ առինք վանքի դրան առջեւ: Դիմացը, մշտահոս

ԿՐԵՄԼԻՆԻ

"ՊԻՏԻ"ՆԵՐԸ...

Մոսկուա յայտնապէս կ'ուզէ համակրանք շահիլ արտասահմանի Հայութեան մէջ, որ զանցառելի չէ ոչ իբրեւ քանակ, ոչ իբրեւ որակ: Շահեցա՞ւ, մնացածը մեկնաբանութեան չի կարօտիր. մեզ բոլորս ալ պիտի լծէ իր կառքին: Եւ կամ բոլորովին պիտի պառակտէ մեզ, իր «պիտի»ներուն հաւատացողները հանելով չհաւատացողներուն դէմ: Երկուքն ալ շահ մըն են իրեն համար, բայց երբեք՝ վնաս մը:

Գիտենք, թէ մեր մէջ կան երկու տեսակ «առաքեալ»ներ.

Ա) Անոնք, որ բոլոր «պիտի»ները իբրեւ կատարուած իրողութիւն կ'ընդունին:

Բ) Անոնք, որ այս «պիտի»ներուն չեն հաւատար եւ զանոնք կատարուած կամ կատարուելիք իրողութիւն չեն նկատեր:

Այս վերջինները կը կոչուին «Թովմաս առաքեալ»:

Մենք կը պատկանինք այս «առաքեալ»ներու դասին: Մինչեւ որ աչքով չտեսնենք եւ ձեռքով չշօշափենք, չենք հաւատար «ուրախալի» լուրերուն: Թերեւս կը հաւատանք միայն ոչ – ուրախալիներուն:

Քառասուն տարիէ ի վեր սեղանի վրայ է անջատուած չորս գաւառները իրենց բուն խրաւատիրոջ վերադարձնելու կենսական հարցը: Դեռ նոր միայն այս հարցը ընդհ. ուշադրութեան առարկայ դարձած է: Բացառութիւն կը կազմեն անշուշտ ՌԱԿը եւ իր «հայրենասէր ճակատ»ը, որոնք ոչ միայն մինչեւ հիմա բառ մը չգրեցին այս գաւառներու մասին, այլ եւ կը կարծենք, թէ պիտի չգրեն նաեւ ասկէ ետք:

Ինչո՞ւ մենք այսքան թերահաւատ ենք Մոսկուայի «պիտի»ներուն հանդէպ: Պատասխան.— Նախընթացները նկատի ունենալով:

Երբ Մայր Աթոռի Գահակալը ասկէ շուրջ չորս տարի առաջ յայտարարեց, թէ պիտի վերաբացուին, պիտի վերադարձուին կամ պիտի վերաշինուին հայկական եկեղեցիներն ու աղօթատեղիները, մենք յայտնեցինք մեր թերահաւատութիւնն ու վերապահութիւնները: Ըսինք ու գրեցինք, թէ մենք կը պատկանինք Թովմաս առաքեալի սերունդին. կը հաւատանք ոչ թէ «պիտի»ներուն, այլ կատարուած իրողութիւններուն:

Կը մտածէինք այն ատեն եւ հիմա ալ կը մտածենք.— Տրամաբանական չէ, որ եկեղեցի յաճախողները հալածող, կրօնը հաշիշ է յայտարարող, Աստուծոյ գոյութիւնը ուրացող, Յիսուսը առասպել համարող իշխանութիւնները արտօնէին ոչ թէ նոր եկեղեցիներու կառուցումը, այլ հիներուն իսկ վերաբացումը կամ վերաշինութիւնը:

Կը սպասենք, որ այս իշխանութիւնները ըսեն մեզի.— Հայարինակ եւ հայապատկան չորս գաւառները ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԵՑԱՆ Հայաստանի, եւ ոչ թէ ՊԻՏԻ վերադարձուին:

Այս պարագային՝ մենք ալ պիտի ըսենք մեր կարգին.— Ուրախ ենք, որ վերջապէս արդար գործ մը կատարուեցաւ Խորհրդային Կայսրութեան մէջ:

Հիմա ատենը չէ բացատրելու, բայց ատենն է յայտարարելու ի լուր եւ ի յուշ բոլորին.

— Մենք կը հաւատանք, որ քսանըմէկերորդ դարը չսկսած՝ պիտի ստեղծուի ոչ միայն դաշնակցային Եւրոպա մը, այլ եւ պիտի ստեղծուի դաշնակցային աշխարհ մը:

Մարդկութեան փրկութիւնը ստեղծուելիք այս աշխարհէն կախում ունի:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(6 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

պաղ մի աղբիւր, չուաքի տակ մեզ հրամցրում էր: Մեծ հաճոյքով, նրա սառը ջրերով, լուացուեցինք, մաքրուեցինք եւ ապա մուտք գործեցինք վանքից ներս: Ժամը 12 էր: Զորս ժամ էր տեւել «Շահարբաս»ից մինչեւ վանք:

Վանքի վերեւի յարկում, հին մի պատշգամբից մեզ դիմաւորեցին Դարաշամբի կառավարական պահականոցի երկու զինուորականները, որոնց հաղորդուած էր մեր գալուստը: Այդտեղ էր նաեւ Սարգսի ընկերը, Դարաշամբցի Ղազարը, այս երկուսին էր յանձնուած վանքի պահպանութիւնը: Ճաշի պատրաստութիւն տեսնուած էր արդէն: Մեծ խոհեմութիւն էր ունեցել, ինձ հետ բերել երկու հոգու համար երկու օրուան պաշար, այնպէս այդ կողմերում ուտեստեղէն չէր կարելի գտնել: Միացրինք մեր կէսօրուան կերակուրը, կազմեցինք հասարակաց մի սեղան եւ միասնաբար ճաշեցինք դարաւոր յարկին տակ, ուր բազմաթիւ հոգեւորականներ վարել էին միաբանական կեանք:

Երկու ժամուան հանգիստը մեզ կազդուրել էր: Առանց ժամանակ կորցնելու անցայ աշխատանքի. չրջեցայ վանքի ամէն կողմը, լուսանկարեցի վանքի եւ եկեղեցու բոլոր պատմական կէտերը, ընդօրինակեցի կարեւոր արձանագրութիւնները: Մութն ընկել էր՝ երբ ես չարունակում էի իմ աշխատանքը: Ամէն ինչ թողած բարձրացանք վանքի պատշգամբը, գիշերելու չոր փայտի վրայ փռուած մի վերմակով: Խեղճ Սարգիս տիրացուն, ջորու անկման հետեւանքով, ստացել էր ստամոքսի այնպիսի մի ցաւ, որ նրան մի բոպէ հանգիստ չէր տալիս: Գիշերային խոր մթութեան ու լռութեան մէջ, չէի կարողանում քնել: Վերյիչում էի վանքի փառաւոր անցեալ պատմութիւնը, վերյիչում նրա բարգաւաճ վիճակը, ու այս մտքով տարուած, մի բոպէ կարծում էի թէ վանքում գոյութիւն ունի դեռ բազմանդամ մի միաբանութիւն, որ այժմ խոր քնած է: Զանգի ձայն լսուեց ու ահա վանքի բոլոր խցիկները բացուեցին եւ խումբ - խումբ ծերունազարդ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, երիտասարդ աբեղաներ, սարկաւագներ, հետեւելով իրենց Առաջնորդ հօրը գնում էին եկեղեցի, Աստծուն փառաբանելու, գիշերային ժամերգութիւն անելու:

Վանքում կեանք կար, կանոն կար, ամէն ինչ բարգաւաճ վիճակում: Ուրախ սրտով դիտում էի այս բոլորը, երբ յանկարծ մի ուժեղ սուլոցի ձայն ցնցեց ինձ: Աչքերս բաց արի: Արաքսի ափից Ն. Միութեան գնացքն էր անցնում, սուլելով, լեռներ ու ձորեր արձագանգում էին գիշերային խոր լռութեան մէջ, լսւում էին ծղրիթների միապաղաղ համերգը ձանձրալի, եւ Շամբի ձորում հոսող աղբիւրի ձայնը, որ գլգլալով գնում, թափւում էր աւազանի մէջ:

Ցաջորդ առաւօտ, լուսաբացին, դիմեցի եկեղեցի աղօթելու, այնտեղ ուր երբեմն անդադար երգ ու աղօթք բարձրանում էին դէպի վեր, դէպի երկինք: Հիմա աւաղ խոր լռութիւն:

Արեւը դեռ չէր ծագել, երբ մենք ճանապարհ ընկանք Շամբի ձորով: Վերադարձն աւելի հանգիստ եղաւ: Նոյն գրաստներն էին, բայց աւելի խելօքացած: Շամբի ձորի վերջում, Արաքսի ափի մօտից ապառաժէ սարերի պատճառով, դարձեալ, բարձրացանք սարերն ի վեր: Վտանգաւոր, դժուարին զառիվերեր, զառիվայրեր նոյն ձեւով, իջանք ու բարձրացանք, երբեմն գրաստով, երբեմն հետիոտն: Ճանապարհը փոխուած էր մինչեւ որոշ մի տեղ:

Երբ հասանք Արաքսի ափը, չունչ քաշեցինք, էլ հարթ էր մեր ուղին: Ի տես միեւնոյն պատմական վայրերի, վերանորոգուեցին տպաւորութիւններս ու ես խնդրեցի իմ ուղեկիցներից, որ կանգ առնենք միեւնոյն տեղում: Իջայ գրաստից, ջրամանս լցրի Արաքսի պղտոր ջրով ու մի քիչ դադարից յետոյ չարունակեցինք ճանապարհը: Ժամը 10ն էր, երբ հասանք Շահբրասի պահականոցը: Դարձեալ եկաւ զինուորական ճիփը եւ մեզ փոխադրեց Ջուլֆա: Կէսօրուան չոգեկառքը պատրաստ էր: Շնորհակալութիւն յայտնեցի սահմանապահ զօրքի ընդհանուր պետին, իր ցոյց տուած ազնիւ վերաբերմունքի համար: Երեկոյեան ժամը եօթին գտնւում էինք Թաւրիզ:

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

(Շար. — 4)

ԹՈՒՐՔԸ ԵՐԲԵՄՆ ՇԻՏԱԿ ԲԱՆԵՐ ԱԼ ԿԸ ԳՐԷ

« Միլլիէթ»ի մէջ կը կարդանք .—

Բ. Աշխարհամարտէն առաջ Պոլսոյ մէջ համալսարանական երիտասարդութեան պատկանող տարօրինակ խմբակ մը կար: Անոնք կը կրէին մոխրագոյն fauf-էրներ մէջտեղը, պոզֆուրքով, իրենց մազերը դէպի ետեւ կը սանտրէին fauf-էքի, տակէն, խիստ քայլերով կը պտըտէին Պէյօղլուի մէջ: Իրենց ամենամեծ նախասիրութիւնն էր միթինկ ընել, փոքրամասնութիւնները վախցնել, Մեհմէտ Աքիֆէն բանաստեղծութիւններ արտասանել եւ Թիւրքչիւ երեւալ:

Շատ յայտնի չէր թէ քանի՞ թիւ կ'առնէին դասերէն, ո՞ր սեմինէրները կը պատրաստէին, ո՞ր թէզերուն վրայ կ'աշխատէին: «Թուրքերէն խօսէ» ըսելը եւ մարդ ծեծելը բաւարար կը նկատէին թիւրքչիւ ըլլալու համար: Առանց ուղելու օտար լեզու սորվիլ, գաղափարային վէճերէ ճամբաներուն մէջ մտնել, կը կարծէին թէ թրքութիւնը պիտի բարձրացնէին պոզֆուրքաւոր քասքեթ կրելով եւ յոնք պռստելով:

Այսօր Եասը Ատայի մէջ կը գտնուին այդ չրջանի համալսարանականներէն 250 — 300 հատը:

×

Մենք Բ. Մեչրութիյէթէն աղէն իրենց ամբողջ կեանքին տեւողութեան ապրեցուցինք մարդիկ, որոնք հերոսի անուն չահած են: Մերթ ընդ մերթ հանդուրժեցինք անոնց չփացածութիւններուն: Անհամար մարդիկ, տեսնելով այս առանձնաշնորհը, հերոսութիւն կեղծեցին ու ապրեցան ընկերութեան կռնակէն: Մանաւանդ մեր քաղաքական կեանքին մէջ ունեցանք օրեր, ուր հերոսէ ուրիշ բան չկար մէջտեղը: Ամէն մարդ հերոս էր, եւ ամէն մարդ կ'ուզէր սոսր գինը վճարել տալ ազգին, երբ որ նեղը մնար՝ չեքի մը պէս պետական արկղերուն կը ներկայացնէր իր հերոսութիւնը, որպէսզի փոխարժէքը վճարէն:

Ընկերութեան մէջ ամէն անհատ թէ հայրենակից, թէ պաշտօնի մը տէր է: Օրինակ Մեհմէտ էֆէնտին հայրենակից է ու իր պաշտօնն է ազդահաւաքութիւնը: Ահմէտ էֆէնտին ալ հայրենակից է եւ պաշտօնը ճարտարագիտութիւն է: Հերոսութիւնը ամենաբարձր աստիճանն է հայրենակցական հանգամանքին: Տեսակ մը խարդախութիւն կ'ըլլայ այդ աստիճանը փոխադրել պաշտօնի գետնին վրայ: Ահմէտ էֆէնտին չի կրնար պնդել թէ ինք է ամէնէն արժէքաւոր ճարտարագէտը՝ հերոս հայրենակից մը ըլլալուն պատճառով: Մեհմէտ էֆէնտին ալ ամենավատ ազդահաւաքը չէ՝ նուազ հերոս հայրենակից մը ըլլալուն համար:

Մենք չյաջողեցանք կատարել այս զանազանութիւնը: Ըսինք՝ մարդ մը քանի որ հերոս է, այլեւս կարեւորութիւն չունի անոր ասպարէզի եւ գիտութեան կողմը: Ամէն մարդ սկսաւ հերոս ձեւանալ, հերոսութիւնը յառաջ քշել: Ասպարէզի տկարութիւնները հաշուի չառնուեցան:

Ճիշդ է որ կատարեալ հերոս մը ըլլալ դիւրին չէ: Բայց դիւրին չէ նաեւ բարձր գիտութեան տէր եւ պարտաճանաչ ըլլալ: Մանաւանդ մարդ ըլլալ՝ ամէնէն դժուարըն է երբեմն:

Համէյացի կուսակալ Պիղատոս տեսնելով Յիսուսը զոր խաչելու կը տանէին, ըսեր է.

– Ահա մարդը:

Քեսթլեր կ'աւելցնէ.

— « Զէ ըսեր՝ ահա հերոսը»:

×

Այսօրուան համալսարանական երիտասարդութիւնն ալ հասեր է հայրենակցական հանգամանքին բարձրագոյն աստիճանին եւ մեծ հերոսութիւն է յայտնաբերեր: Սակայն, պէտք է այս հերոսութիւնը պահէ իր ուսանողական սպրտականութենէն դուրս: Պէտք չէ ամէն վայրկեան ամէնուն աչքը խօթել այդ հերոսութիւնը: Պէտք չէ այդ հերոսութիւնը գործածել իբրեւ վահան՝ չարունակ մի - ջամտելու համար շատ պարզ դէպքերու:

Հայոց Պատրիարքի մը, համալսարանի դէպքերուն միջոցին, «տալքավուքի» նամակ մը գրեր է նախկին վարչապետին:

Մենք ալ շատ կը փափաքէինք յարձակիլ Պատրիարքին վրայ:

Թէ Հայ է, թէ Պատրիարք է, թէ«տալքավուք» է, ուրեմն շատ դիւրին է յարձակիլ: Այս խոշոր «դիւրութիւն»ը արգելք եղաւ մեզի: Որովհետեւ մինչեւ որ կարգը գայ Հայոց Պատրիարքին մանկլաւիկութեան, թրքական ծաղումով անուանի եւ համբաւէ մէջ գրողներ, ճարտարախօսութեան, փրոֆէսէօրներ եւ քաղաքական դէմքեր այդ մանկլաւիկութեան հոգարառատիկը գործեցին: Այսօր անոնց Ազգային Միասնականութեան կողքին կը կանգնին եւ կ'ամբաստանեն նախկին պալքարողները: Մեր խիղճը չարտօնեց որ խնդիր յարուցանենք Պատրիարքին փոխարինող բուրող նամակին չուրջ որ յատուկ է փոքրամասնութեան, մինչ մեր մոռացկոտութեան տակ թաղուած են մեր մանկլաւիկներուն զաղտնի յանցանքներու պատուխարէն գրած յօդուածները, ճառերը, գրկած նամակները եւ արտասանած ճառերը: Հայոց Պատրիարքին առաջ՝ քանի քանի հոգիներ կան մեր մէջ, որոնց պէտք է հերոսութեան, պարտաճանաչութեան եւ մարդկութեան մարդոյն ընել տանք: Ի վերջոյ, մանկլաւիկութիւնն անզամ մեզի հետ նոյն ցեղին էր, եւ անոնց ալ նակինքներ Համալսարանին մէջ ալ գոյութիւն ունին: Կը կարծէք թէ հիմա բոլորը չոգիացա՞ծ են:

Հայոց Պատրիարքին մանկլաւիկութիւնը ... այս մանկլաւիկութիւնը ձախ կողմը գրուած փոքրիկ զերօ մըն է: Մեծ հերոսները պէտք է գրադին ոչ թէ ձախ կողմը զերօներով, այլ կեղծ թուանշաններով որոնք ամէն չրջանի համաձայն տեղ փոխելով արժէք չահիլ կ'ուզեն: Նոյնիսկ եթէ անոնցմով գրադիլը այնքան դիւրին չըլլայ, որքան գրադիլը՝ հնամաշ քաղաքականով մը որուն ծերութիւնը աղդած է մեզի:

ՔԵԹԻՆ ԱԼԹԱՆ

« ԿԵՆԱՖԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ »

Պէյրութի մէջ մամուլի տակ է Ս. Վըրացեանի « Կենաֆի Ուղինէրով»ի երկրորդ հատորը, որ լոյս պիտի տեսնէ Հոկտեմբերին:

Հեղինակին կարծիքով՝ այս հատորն ալ « Պաղալ վաչտի խաղալիք » է: Իրական կեանքէ առնուած դէպքեր, դէմքեր եւ ապրումներ:

Բովանդակութիւնը՝ հեղինակին յուչերը «Դէպի Աղբիւր լոյսի» դպրոցական տարիներէն մինչեւ չրջանաւարտ ըլլալը Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանէն: Ապա կուսակցական եւ հանրային կեանքը՝ Հիւսիսային Կովկասի եւ Ռոստով - Նախիջեւանի չրջանին մէջ: Հ. Յ. Դ. Զորրորդ ընդհանուր ժողովը Վիէննայի մէջ: Պետերբուրգի ուսանողական չըրջանը, Պոլիս, Արմաշ, Տրապիզոն, Կարին, Թղթ 1911 – 12ին: Եւայլն բացի այդ, հատորին մէջ կան կարգ մը յուչագրական պատմուածքներ եւ քառասունէ աւելի նկարներ:

Կիմանանք թէ երրորդ հատորին ձեռագիրն ալ պատրաստ է՝ միեւնոյն ծրագրով եւ նոյն ծաւալով: Այս հատորը կը բովանդակէ 1914 – 17 թուականներու դէպքերը, դէմքերը եւ ապրումները: Կամաւորական չարժումէն սկսած մինչեւ Ռուսաստանի Յեղափոխութիւնը 1917 Փետրուարին.

« Կենաֆի Ուղինէր»ու ամբողջ չարքը բաղկացած պիտի ըլլայ վեց հատորներէ: Ցաջորդ հատորներու նիւթ պիտի կազմեն Կովկասի եւ ընդհանուր Հայ կեանքի դէպքերը, Հայաստանի Հանրապետութեան կեանքը, խորհրդայնացումը, Փետրուար 18ի չարժումը, տարագրութիւնը եւայլն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Համոզուելով, որ նա չի թողնելու մտրակը՝ իշխանը ձին քշեց երիտասարդի վրայ, կամենալով կարծես կենդանու ոտներով տրորել նրան, բայց տղան, ոչ ոք չիմացաւ ինչպէս, մի ակնթարթում ուժգնապէս ձգեց, խլեց իշխանի մտրակը եւ զարկեց այն ձիու գլխին: Ու նժոյգը ըղբանից այնպէս ծառս եղաւ իրեն ոտքերի վրայ, որ քիչ մնաց տապալէր տիրոջը: Եւ Համունին անշուշտ կը տապալուէր գետին, եթէ իսկոյն չգրկէր ձիու պարանոցը: Բայց երբ կենդանին չտկուեց՝ նա, փորձանքն անցած համարելով, գոռաց կոկորդի ամբողջ ուժով:

— Կալանել ստամբակին եւ կապել:

Թիկնապահը, նրա հետ եւ Համունի կրտսերը, որ գունատուել էր եղբօր ընկնելու երկիւղից, միասին թափով, գրեթէ վրէժխնդիր ցասումով նետուեցին դէպի երիտասարդը՝ չգիտես նրան խեղդելու կալանելո՞ւ, թէ մտրակը նրա ձեռից առնելու համար: Բայց երիտասարդը, որ ստացած հարուածից նոյնպէս գրգռուած էր, մտրակը պինդ բռնած, թոյլ չէր տալիս մօտենալու:

– –Հեռու: Զմօտենալ: Կը զարկեմ, — կրկնում էր նա եւ մտրակը չաչխում տարուբերում առջեւը:

— Թող, Թորգոմ, թող, – ճչում էր խմբի մէջ եղած պառաւ կինը. իսկ մի ուրիչ գեռատի կին թէ աղջիկ եւ երկու տղամարդ նոյնպէս խօսքով, թէ ձեռքով խնդրում էին, որ զգոյշ լինի, որ մտրակով չխփի իշխան մարդկանց:

Բայց յուզուած մարդիկ կարո՞ղ են զգոյշ լինել: Այդպէս էլ Թորգոմ երիտասարդը, ինքնապաշտպանութեան համար տարուբերող մտրակը դիպաւ Համունի կրտսերի ձեռքերին... եւ դա բաւական եղաւ. սկսուեց այնուհետեւ մի տարօրինակ իրարանցում, գրոհ, Համունի եղբայրները իրենց Թիկնապահի հետ միասին, երիտասարդին չրջապատելով, կամենում էին ձերբակալել նրան, բայց տղան պաշտպանւում էր չարունակ մտրակը փոքրիկ բացատում տարուբերելով իր առջեւն ու իր չուրջը: Իսկ նրա հարազատներից թէ բարեկամներից մէկ երկուսը ետ էին քաշում նիզակաւոր Թիկնապահին, չհամարձակուելով մօտենալ իշխաններին, որոնց մէկն արդէն ձիաւոր էր՝ մօտենալ անկարելի էր: Ու մի առժամ նրանք զանում էին այդպէս՝ ոմանք զայրալից խօսքերով, ոմանք վախեցած, աղաչական բացականչերով. բայց քիչ յետոյ, երբ Թիկնապահը, ետ զանալով, հրեց թէ խփեց իր թեւքը քաշող ծերունուն եւ ան ընկաւ գետին — այդ ժամանակ կատարուեց անսպասելի բան. ծերունու մօտիկները՝ վայ կանչեցին եւ մի երկուսը, գետնից չոր ճղափայտեր վերցնելով, յարձակուեցին Թիկնապահին խփելու ...

Այդ տեսնելով՝ Համունի Դաւիթը նժոյգով կանգնեց փայտաւորուածների առաջ: Բայց դա չզսպեց նրանց, ընդհակառակն, կռիւը տաքացաւ աւելի: Թիկնապահը, մի կողմից՝ ստացած հարուածներից զայրացած, միւս կողմից՝ տէրերից խրախուսուած, զուցէ եւ ինքնապաշտպանութեան բնազդից մղուած սկսեց նիզակի փայտով խփել աջ ու ձախ՝ թէ մարդկանց, թէ կանանց: Սրանք պատասխանում էին նոյնպէս փայտերով եւ ոչ պակաս զայրացած, եւ Թիկնապահը պարզապէս նեղւում էր... Բայց իշխան տէրերը դարձեալ խրախուսում էին նրան՝ առանց մօտենալու: «Զարկ, զարկ » ... Սակայն երբ Թիկնապահը նեղն ընկաւ եւ իշխան Համունուն էլ չթողին իր նժոյգով առաջ գնալու՝ նրան օգնելու համար, իշխանը մէկէն սուրը հանեց պատեանից եւ առաջ խոյացաւ.

— Սինլքորներ չնաբերան ...

Սուրը տեսնելով՝ կանայք ետ քաշուեցին եւ վախուորած խմբուեցին իրենց կապողների մօտ, դրանց հետ եւ ինը տարեկան տղան, բայց միւսները, որոնք ոգեւորում էր Թորգոմ անունով երիտասարդը, պատրաստուեցին փայտերով պաշտպանուելու. եւ այնժամ ահա, երբ իշխանը սուրը ճօճելով, գնաց դէպի նրանց, Թորգոմը ձեւի երկար ձողը բռնեց սրի դէմ, ապա, նկատելով իշխանը կամենում է հարուածել, նչան բռնեց նրա մերկ սուրը՝ խփելու եւ գցելու, բայց վրիպեց. իսկ երբ իշխանն ուզեց թափով հարուածել՝ ձողը դիպաւ ոչ միայն սրին, այլեւ ուղղ Համունու գլխին ու ... Նախ ընկաւ իշխանի մորթէ գդակը, ապա եւ սուրը, իսկ ինքը իշխանը յանկարծ չըրջուեց ու կախուեց ձիուց ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Հերթըր, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարութեամբ մըանգամ մը եւս չեշտած է, թէ Այզընհաուըր Խըրուշչեւի հետ պիտի չտեսակցի: Հերքած է, թէ Ռուսերը նման փափաք յայտնած ըլլան:

Խրուշչեւի, Քասթրոյի, Նասըրի, պաշտպանութեան եւ հսկողութեան համար, Նիւ Եորք օրական մէկուկէս միլիոն տոլար կը ծախսէ: Եւ Նիւ Եորքցին աւելի կը մտահոգուի լսելով Խրուշչեւի բերնէն թէ մինչեւ վերջը պիտի մնայ...: Ընդհ. ժողովին վերջը կը նախատեսուի Յունուարի համար:

Օր. ՆԱՏԻՆ ԼԸ ՌՈՒԱ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՕՆՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած

18 Սպտեմբեր, 1960

Կնքահայրութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պալապանեանի:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Պ. Ասլանեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը կուզայ իր ցաւակցութիւնները յայտնել վարչութեան անդամուհի Այրի Տիկին Նուարդ Երամեանի եւ փեսային Պ. Անդրանիկ Յակոբեանի իրենց աղջկան եւ կնոջ Տիկին Լիւսի Յակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ վարչութիւնս փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին, քսան Ն. Ֆ. ալ Կ. Խաչի Մանուկներու կայանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Մինասեան եւ Պ. Արամ Զրաքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի իրենց սիրեցեալ եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆԻ (մահացած Մեքսիքոյի մէջ) յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Պորտոյի Կ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է իրենց զաւակներուն ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան տասը հազար ֆրանք (հին ֆրանք), Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան Արամ 5000 Հ. Ֆ.:

Այս ուրախ առթիւ Կապոյտ Խաչը իր ջերմ խնդակցութիւնները կը յայտնէ երիտասարդ ամոլին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Ազգային Տան մէջ (Րիւ տը Թրէվիզ):

Պիտի խօսի «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագրապետ Պ. Անդրանիկ Ծառուկեան: Նիւթ ունենալով Ազգային Հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր ութին, Մարսէյլ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Պասմաճեան (Ամերիկայէն) տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Տիկին Նուարդ Քէջէճեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ Շավիլի եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՕՇԻՆ ՎՐԴ. ՆԻԿՈՂԵԱՆ:

Շաբաթ Նախատօնակ եւ Լոյսզուարթ ժամը 17ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին: Ջայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան:

Պրազիլի Րիօ տը Եանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 22ին կը վերաբացուին եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Հինգշաբթի օրուան հայերէնի բոլոր վարժարանները հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Առնուվիլ, եկեղեցւոյ կից սրահը:

Ժանթիյի 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ:

Ալփորվիլ, տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Պուա Քոլոմպ Անիէռ, Րիւ Մարի Լոռ, Պուա Քոլոմպ:

Շավիլ, եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Պելվիլ Լիլա, 48 Րիւ տէ Սոլիէթէռ, Փարիզ (19):

Պանեէօ Քաշան, 24 Րիւ Հայկ Դպիր-եան:

Եկեղեցւոյ կեդրոնական եւ կիրակնօրեայ դասընթացքները, Առնուվիլ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները նշանակուած թաղամասերուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարսանճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոսեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 22) ժամը 9էն 12, ուսուցչութեամբ Տիկին Հազարեանի,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Պոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը: Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Միսթիք: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ Պիւֆէ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

GRAND GALA
de la Presse Parisienne

LE MILLIARDAIRE

INTERPRETE PAR

Marilyn MONROE

et Yves MONTAND

sera présenté le 3 Octobre à 20 h. 45 au Palais de Chaillot.

Ce Gala est organisé par la 20th Century Fox et le Syndicat de la Presse Parisienne

au profit des œuvres sociales de la Presse

Retenir les places au palais de Chaillot et au Soutien Confraternel des Journalistes
14, Rond-Point des Champs-Élysées (Rez de Chaussée) de 10 à 30 N.F.

(COMMUNIQUÉ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՕՍՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷ՛Ք ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ + ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Նախատեսուած մեկնում՝ Փարիզէն՝ 1960 Նոյեմբեր 11:

Արձանագրութիւն մինչեւ Հոկտեմբեր 15:

Բոլոր ծեւակերպութեանց համար դիմեցէ՛ք՝

Tourist Romea France

Organisation Internationale de Voyages

10, Rue Pasquier - PARIS 8e Métro : Madeleine

TÉL, ANJ, 48-47

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
23 SEPTEMBRE
1960

36-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8907 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4708

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Տինիմ» թերթը կը գրէ.—

Հայոց Պատրիարք Խաչատուրեանի կողմէ վարչապետ Մենտերէսի ղրկուած նամակին դէպքը հետզհետէ կ'արծարծի ու կը շարունակէ օրուան խնդիր դառնալ հայ համայնքին մէջ:

Ներկայիս համայնքը երկու մասի բաժնուած է.— Հրաժարական ուզողներ եւ չուզողներ:

Հրաժարական չուզողներու խումբը առաւելապէս պատգամաւորականներէ բաղկացած է եւ փոքրամասնութեան մէջ կը մնայ: Անոնք կ'ըսեն թէ Պատրիարքը թէեւ գործած է այս սխալը, բայց եթէ հրաժարի՝ անոր տեղ իրեն առանձնապէս հոգեւորական մը կարելի չէ գտնել:

Հրաժարական ուզողները մեծամասնութիւն կը կազմեն: Անոնք կը յայտնեն թէ կրնան նոր հոգեւոր պետ մը գտնել եւ իբրեւ թեկնածու ցոյց կուտան Կիպրոսի նախկին առաջնորդը, Զէյթեան Արքեպիսկոպոս: Անկէ զատ կ'ըսեն թէ փաստերով պիտի ապացուցանեն որ Պատրիարքը 15-20 միլիոն ոսկի վնասի պատճառ դարձած է: Եւ կ'աւելցնեն որ եթէ Պատրիարքը չհրաժարի, հրաժարեցնելու համար ամէն միջոց ի գործ պիտի դնեն եւ կառավարութեան պիտի դիմեն:

«Վաթան» կը գրէ.—

Պոլսոյ 24 Թաղ. Խորհուրդներէն 18ին ներկայացուցիչները Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ հաւաքուելով բողոքած են Գարեգին Պատրիարքին ծանօթ նոյթին դէմ:

Հայ համայնքը կը բաղձայ ժամ առաջ կատարել Կեդրոնական Մատակարար Մարմնին ընտրութիւնը, որ եօթը տարիէ ի վեր չի կատարուիր: Այս ընտրութիւնները, որոնք ըստ օրէնի երկու տարին անգամ մը պէտք է նորոգուին, գլխաւորութեամբ նախկին երեսփոխան Շէլլէֆեանի, Պատրիարքին չարք մը «քոմպինէզոններով»ը եօթը տարիէ ի վեր չեն կատարուած: Թաղ. Խորհուրդները այս պայմանաւ ալ չարժման անցած են: Ընտրութիւններ կատարելու վերաբերեալ առաջարկը շատ մօտ ատենէն չահագրգռող իշխանութեանց պիտի ներկայացուի:

Միւս կողմէ, Հայ ներկայացուցիչները Թուրքիոյ Ազգ. Ուսանողական Միութեան ատենապետ վարչութեան նախագահ Նուրեթթին Սէօզէնի այցելեցին: Ներկայացուցիչները առժամեայ վարչ. ժողովին հետ հաւաքական նիստ մը գումարելով՝ տեղեկացուցին յեղաշրջական կառավարութեան հանդէպ իրենց փարումը եւ իրենց ցաւը յայտնեցին Հայոց Պատրիարք Գարեգինի վերջին գործելակերպին մասին:

«Ենի Իսթանպուլ» կը գրէ.—

Հայ համայնքը ներկայացնող հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը առջի օր Գարեգին Պատրիարքը հրաժարելու հրաւիրեց: Անկէ ետքը, տեսակցեցանք Պատրիարքին հետ, որ յայտնեց թէ նպատակաւոր կերպով տարաձայնուած են այս լուրերը եւ ըսաւ.— «Համայնքին մէջ պառակտում սերմանող կարգ մը մարդոց բաղձանքով չեմ հրաժարիր»:

Խաչատուրեան յայտնեց նաեւ որ համայնքը կ'ուզէ զինքը:

Հայ համայնքին եւ երիտասարդութեան միջեւ իրաւամբ ցասում պատճառեց այն իրողութիւնը թէ հակառակ հոգեւոր պետ մը ըլլալուն՝ պաշտպանած է համայնքին մէջ գոյութիւն ընող կերը, անձնապէս արտօնութիւններ բրած ու նամակ գրած է նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի՝ ընդդէմ Թուրք երիտասարդութեան: Ներկայիս հայ հայրենակիցներու միջեւ Պատրիարքին հրաժարման խնդիրը օրուան հարց դարձած է:

Հայ համայնքին 15-20 միլիոն ոսկի վնաս պատճառող եւ նուազագոյն երկու միլիոն ոսկի իւրացուցած կամ իւրացնել տուած Պատրիարքը եթէ հրաժարի, անոր տեղ պիտի կարգուի Կիպրոսի նախկին առաջնորդը»:

ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԶԵԿՈՅՑԸ

Պոլսոյ կարգ մը թաղերու խորհուրդներու ներկայացուցիչները եւ խումբ մը երիտասարդներ խորհրդակցութիւն մը կատարած են Պատրիարքին ծանօթ նամակին մասին եւ հանրային կարծիքը լուսաբանելու նպատակով, որոշած են մամուլին տալ հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Զարմանքով եւ մեծ ցաւով կարդացինք «Աքիս» հանդէսին վերջին թիւին մէջ հրատարակուած Պատրիարք Գարեգին Խաչատուրեանի նամակը, որ մամուլին ու հանրային կարծիքին մէջ լայն անդրադարձներու ծնունդ տուաւ:

Մեր համայնքը յիշեալ նամակին բովանդակութեամբ ամբողջութեամբ եւ վճռաբար չի բաժներ, մեծ ցաւ կը զգայ այս դէպքին համար եւ մեր երկրին հանրային կարծիքին մօտ կը բողոքէ բացարձակապէս չրաժնելով Պատրիարքին այս արարքը:

Այս կացութեան առջեւ, գոհունակութեամբ արձանագրելով նաեւ նոյնինքն իրեն այն յայտարարութիւնը թէ «ի պահանջել հարկին պատրաստ եմ հրաժարելու», կը յայտարարենք որ այս կերպով մեր համայնքին հանրային կարծիքը մասամբ հանդարտած կ'ըլլայ:

ԹՐՔԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ
ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՂԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ

«Սոն Փոսթա», իր կարգին, մտաւ համերգին մէջ՝ ձայնով մը որ ուշադրութիւն կը գրաւէ.—

Հին տետրակներու դրեթէ ամէն մէկ էջին վրայ կը գտնենք փտած մաս մը, որ առնուազն մէկ անձի հոգին կը վառէ: Հիմա նամակ մը, որ գրուած է Վարչապետութեան՝ այն օրերուն երբ Համալսարանի դէպքերը տեղի կ'ունենային, փորձանք դարձաւ սպիտակամօրուս, լերկ գանկով, սեւ աքեմով ծերունիի մը գլխուն:

Այս ցաւալի անձին անունը Գարեգին Խաչատուրեան է, Թրքահայերու Պատրիարք Եպիսկոպոս Խաչատուրեան էֆէնտի:

Պատրիարքը յանցանք մը չէ գործած նամակ գրելով օրուան վարչապետին: Մնաց որ Գարեգին Պատրիարք ոչ դրամ մուրացած է զաղտնի յատկացումէն, ոչ որեւէ խնդրանք կատարած, ոչ ալ իր եկեղեցիին եւ համայնքին առընչութեամբ մասնաւոր աղերսանք մը ներկայացուցած:

Պատրիարքին, ինչպէս շատերու, մեղքն է առիթ փնտռել օրուան Վարչապետին աչքը մտնելու համար, թէեւ բնաւ պէտք չկար այդ բանը ընելու: Խաչատուրեան էֆէնտին, առանձնարանին մէջ՝ ուր քաշուած է իր կեանքին վերջին տարիներուն, ականջէ ականջ շրջած լուրերու հաւատացած եւ իր ծիծաղելի թուրքերէնով այդ նամակը գրելու ելած է: Բայց այսօր կը քննադատուի, նոյնիսկ հրաժարման կը հրաւիրուի հայ համայնքին կողմէ, որուն շահերը ուզած է նկատի առնել կերպով մը: Պատրիարքը, այսօր, թերթերուն ուղղուած իր բացատրականներով, բերան փոխած ու ջանացած է ի վեր հանել թէ խօսքերը սխալ հասկցուած են:

Կ'արժէ քննել ընթացքը ըլլայ համայնքի ներկայացուցիչներուն, ըլլայ Պատրիարք էֆէնտիին, անոնց պատասխանատուութեան ըմբռնումը ցոյց տալու տեսակէտով:

Մատակարար Մարմնի Նախագահներուն համաձայն Պատրիարքը ինքնահաւան մարդ մըն է: Միայն իր գիտցածը կ'ընէ: Անկէ զատ, իր տարիքին բերումով՝ ցնցած է եւ չի կրնար իր պաշտօնը կատարել լիովին: Հայ երեսփոխանի մը ճնշումով, միշտ ձեռքէն եկածը ըրած է որպէսզի ծառայութիւն մատուցանէ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան:

Իսկ Գարեգին Խաչատուրեան էֆէնտի, իր նամակին մէջ՝ զոր կը սկսի «անկեալ Մենտերէս» խօսքով, կ'ըսէ թէ կատարեալ համաձայնութեան մթնոլորտ մը գոյութիւն ունի իր եւ Թաղական խորհուրդներուն միջեւ:

Ինչպէս կը տեսնուի, միակ նամակի մը հրապարակումը գրեթէ իրարու դէմ ցըցած է հայ համայնքին մեծերը: Այսուհանդերձ, ոչ մէկուն ընթացքը կրնայ փոխել կացութիւնը:

Պատրիարքը, պայմանները փոխուելէն ետք, անդրադարձած է իր այդ ծիծաղելի նամակով կորած փոթին եւ յատկապէս անոր պարունակութիւնը հրապարակուելէ ետքը՝ ջանացած է ազատիլ հինը գետին զարնելով, ինչպէս ըրած են ուրիշներ ալ իրմէ առաջ:

Գալով Թաղական խորհուրդներու ատենապետներուն, կանխաւ հաշուած են հաւանական հոսանք մը՝ որ Պատրիարքին նամակին հետեւանքով կրնար ծնունդ առնել: Ու ասոր ամենադիւրին ձեւը համարած են կարելի եղածին չափ աղմուկ յարուցանել, ջանալով ուղեգրել Պատրիարքին վրայ յարձակելու ռազմավարութիւնը:

«Պատրիարքը տարիքոտ է, Պատրիարքը ցնցած է, Պատրիարքը նախկին իշխանութեան մարդն է», ահա իրենց յանկերգը:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՎԵՐԱՊԱՀ ԿԸ ՄՆԱՅ ՄԱԿ-Ի ՀԱՆԴԷՊ

ԽՐՈՒՇՉԷՖ ՊԱՏԳԱՄԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ԿՈՒՏԱՅ

Աոջի օրուան նիւթերուն՝ քննութեան առնուած է օրակարգի վարչական մասը: Ընտրուած է դիւանը, կազմուած ժողովի եօթը յանձնախումբերու նախագահներէն և 13 փոխ-նախագահներէն: Աստուծեան նիստին նոր ընդունուած Աֆրիկեան պետութիւններու ներկայացուցիչները խօսք առած են, եւ գրուատալից բառերով գոված Ֆրանսայի դերը: Բոլորն ալ չեշտած են թէ սերտ յարաբերութիւն կ'ուզեն պահել Ֆրանսայի հետ: Նորընտիր դիւանը ճշդած է օրակարգի հարցերը: Խ. Միութիւն օրակարգի հարց դրած է՝ Համայնավար Չինաստանի անդամակցութիւնը, զինաթափութեան հարցը, Քոնկօ եւ վերջապէս «Խ. Միութեան դէմ Մ. Նահանգներու յարձակողական քաղաքականութիւնը, որ խաղաղութիւնը կը վտանգէ»:

Աոջի օր, Խրուշչէւ, ՄԱԿ-ի շէնքի պատշգամէն մամուլի ասուլիս մը տուած է: Պատասխանած է լրագրողներուն զանազան հարցումներուն: Պիտի տեսակցի մաուչալ Թիթոյի եւ գնդապետ Նասրի հետ. ինչ կը վերաբերի նախագահ Այզընհաուըրի «իրեն հարցուցէք» ըսած է: Որոշած է Քուպա այցելել: Մաօ Ցէ Թունկի հետ գաղափարական ոչ մէկ տարակարծութիւն գոյութիւն ունի, ընդհակառակն «տեսակէտներու նոյնութիւն» կայ: Զինաթափութեան հարցին շուրջ դիտել տուած է, թէ Խորհրդային կառավարութեան ղեկավարի իր հանգամանքով պատրաստ է, անմիջապէս, իր ստորագրութիւնը դնելու զէնքերը ոչնչացնելու շուրջ համաձայնութեան մը ներքեւ: Սակայն հակառակ է քննութեան: «Ինչո՞ւ քննութիւն սահմանել երբ քննելիք ոչինչ կայ»:

— Զէ՞ք յայտարարա՞ծ թէ օր մը համայնավարութիւնը պիտի թաղէ Արեւմուտքը, հարցուցած է լրագրող մը:

— «Երբեք այդպէս յիմար բան չեմ ըսած» պատասխանած է Խրուշչէւ, բայց աւելցուցած է.— «Համայնավարութիւնը մարդուն զարգացման յաջորդ հանգրուանն է: Ով որ ծանօթ է աշխարհի պատմութեան գիտէ թէ առիկա ճիշդ է»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ինչպէս նաեւ Վրաստանի Առաջնորդ՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս, Գուաւանակիր՝ Եղիշէ վարդապետ եւ դիւանապետ Պ. Հայկ Ասաքելեան էջմիածին վերադարձան հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին, Պուրժէի օդակայանէն: Կաթողիկոսը Հայաստանէն մեկնած էր Մայիս 20ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԺԱՆՍՈՆ ՑԱՆՑ»ի դատավարութիւնը կը շարունակուի զինուորական ատեանի առջեւ եւ սուր հանգամանք կը ստանայ: Ծանօթ է որ Ժանսոնի Ցանցը ամբաստանուած է Ալժ. Ազատ. Ճակատին իր բերած օժանդակութեան համար: Աոջի օր 125 ծանօթ դէմքեր իրենց համախոհութիւնը ապացուցանելու համարմանիֆեստ մը ստորագրած էին ուր «անհնազանդութեան» կոչ կ'ընէին եւ կը դատապարտէին Ֆրանսայի պատերազմը Ալժերիոյ դէմ: Վերջին պահուն ստորագրողներուն վրայ աւելցած է նաեւ Ֆրանսուազ Սականը: Վկաները, մեծ մասով «ձախ մտաւորականներ» շատ ծանր բառերով կը դատապարտեն Ֆրանսան: Գրագէտուհի Ժերմէն Թոնրֆիւա կ'ըսէ «շնորհիւ այս ամբաստանեալներուն, Ֆրանսացիք այլեւս ամօթ պիտի չզգան, որովհետեւ Ֆրանսացի են»: Արթիւր Ատամոֆ նոյն ձեւով կը դատապարտէ իր երկրորդ հայրենիքը եւ կ'ըսէ.— «Ալժերիոյ մէջ չարչարանքներ կ'ըլլան զուարճանալու համար»: Ամէնէն ծանրը անշուշտ Ժան-Փօլ Սարթրի մէկ նամակն է ուր գրագէտ-փիլիսոփան կը շեշտէ թէ Ալժերիոյ անկախութիւնը եղած վերջացած բան մըն է: «Այս անկախութիւնը ապահով է, ինչ որ չէ Ֆրանսայի ժողովրդավարութեան ապագան է: Բոլոր անոնք զորս աջ մամուլը կ'ամբաստանէ իբրեւ դաւաճան եւ ձախը չի համարձակիր պաշտպանել, արտասահմանի մէջ նկատուած են իբրեւ փրկութեան Ֆրանսայի յոյսը եւ այսօրուան պատիւը»: Նախկին ռազմիկները եւ Ալժերիոյ նախկինները ուժգնօրէն կը բողոքեն այս դատավարութեան առթիւ ուր վկաները կուգան անարգել Ֆրանսան եւ իր բանակը: Կառավարութիւնը բարձրացուց «անհնազանդութեան» կոչ ընողներուն պատիժները՝ մէկէն երեք տարի բանտարկութիւն եւ տուգանք:

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ.— Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք յանկարծական մահը, Մարսէյլի մեր վաղեմի գործակցին՝ Գեղամ Ծերիկեանի: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՒ ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Հարցը, զոր պիտի ներկայացնեմ, ոմանց թերեւս թուի ժամանակավրէպ :

— Ինչեր կը բարբառես, պիտի ըսեն :

Բայց այդ հարցը գիս կը մտալլկէ տարիներէ ի վեր: Պիտի գրեմ, որպէսզի խիղճս խաղաղի: Որպէս զի ապագայ պատմագիրը սխալ դատողութիւն չընէ եւ անարդար եզրակացութեան մը չյանգի իմ սքանչելի հայրենակիցներուս հանդէպ :

Խնդիրը հետեւեալն է.— Ջանց առնելով Թուրքիոյ մէջ հոծ Հայութիւն պարունակող այլ շրջաններ, Նիկոմիդիոյ շրջանի, մասնաւորաբար Պարտիզակի Հայերը կրնայի՞ն, ի վիճակի՞ էին զինեալ ըմբոստութիւն մը կազմակերպելու: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար քաշուէին լեռը եւ փոխանակ տարագրութեան անարգ ցուպը առնելով անապատներուն մէջ բնաջնջուելու, զինակցաբար մեռնէին կամ մեռցնէին :

Պարտիզակ պատրաստուա՞ծ էր այդ գերագոյն անձնազոհութեան :

Նպատակս մէկն ու միւսը դատապարտել կամ չքմեղացնել չէ: Գիւղին մէջ գտնուած կամ պահուած զէնքերու քանակին կամ որակին մասին ազօտ գաղափար անգամ չունիմ: Գիւղէն բացակայ էի այդ միջոցներուն: Արտաքին օժանդակութեան յոյս երեւակայելն անգամ զառանցանք պիտի ըլլար: Նման կարգ մը ազդակներէ զատ, կար հոգեբանական շատ կարեւոր պարագայ մը, որ իւրայատուկ է Պարտիզակին :

Տասներկու հազար զուտ Հայութիւն: Ամփոփուած ինքն իր մէջ: Դպրոցներու հսկայ ցանց մը, Համիտեան շրջանին իսկ: Ոչ մէկ մզկիթ: Տիրող լեզուն հայերէն ամենուրեք: Ուր աշակերտներ հայերէն երգեր եւ «Տէր, կեցո դու զՀայս» կ'երգէին դուրսէն եկող պաշտօնատարներու ներկայութեան: Կիներ եւ աղջիկներ աղբիւր կ'երթան գիշերանց, ազատ ու անվախ՝ լուացք կ'ընեն: Հանդէս, թատրոն, բանախօսութիւն՝ գիշեր թէ ցերեկ: Կալուածական. հողային, ընտանեկան, ոչ մէկ բռնաբարում: Եւ միայն Հայերէ բաղկացած քաղաքապետական կամ թաղ. խորհուրդներ՝ գլխաւորութեամբ հայ միւտիւրին, իրենց ձեռքերուն մէջ բռնած էին գիւղին հսկայ մեքենան: Ուր ոստիկանապետն ու ոստիկանը — երբեմն այցելող Թուրք ժանտարմաներէ զատ — թղթատարական պաշտօնեան, մունետիկը, եւն. Հայեր էին :

Պարտիզակցիք գիւղին մէջ կը ծնէին, հոն կ'ապրէին եւ այնտեղ ալ կը մեռնէին: Ոմանք Թուրքերէն խօսիլ իսկ չէր գիտէր: Մենք Թուրքին, իբրեւ իշխող տարր, գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանայինք: Եւ բնականաբար չէինք ճանչնար զայն: Մանրանկար Հայաստան մը, ազատ ու ինքնիշխան :

Մեր ժողովուրդին սիրտը թէեւ կը բաբախէր Հայրենիքի սիրով, բայց այդ Հայրենիքը վերացական բան մըն էր, անորոշ, զգացական: Շատ հեռաւոր անցեալի մը յիշատակներ զինքը անոր կը կապէին: Բայց ի՞նչ էր ուզածը, ո՞ւր էր Հայաստանը, թերեւս չէր իսկ գիտէր :

Եւ, ինչպէս այլաբանօրէն գիտել կուտար հանգուցեալ Տոքթ. Տէր Ստեփանեան իր աշակերտներուն, որուն մէջ կը խտանար Համիտեան շրջանին ալ տիրող հոգեբանական վիճակը, մենք, օրինակ, աւելի բան գիտէինք հեռաւոր Քամչաթքայի մասին, քան մեր անմիջական շրջապատին մասին :

Գիւղին կեանքը այսպէս կ'ընթանար, խաղաղ եւ անդորր, երբ հռչակուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը: Ազատութիւնը նոր աւիւն ներմուծեց ներքին գաւառներու Հայութեան ընդարմացած երակներուն մէջ, լուծուեցան կապանքները: Պոռթկացին դարերով կուտակուած դայրոյթն ու տառապանքը: Մամուլ, լսարան, կուսակցութիւն, բանախօսութիւններ, համազգային եռուզեռ: Պարտիզակի նման հայկական քաղաք մը անշուշտ ետ պիտի չմնար կարաւանէն: Ուր Հայութեան ընտրանին կ'այցելէր նոր կարգախօսներով, նոր գաղափարներով: Հայկական գաւառներու ջարդերը, առեւանգումները, անիրաւութիւնները, ահ ու սարսափը կը նկարագրուէին: Պարտիզակցին սկսած էր քիչ մը ճանչնալ Թուրքը, իր դարաւոր թշնամին ու կողոպտիչը: Գտած էր փնտռած Հայաստանը եւ հոգեւին փարած՝ իր տառապակոծ ազգակիցներու ազատագրման դատին :

Սակայն չորս–հինգ տարիները բաւակա՞ն էին ամբողջովին հոգեփոխելու համար ժողովուրդ մը, որ այդ ջարդերուն պատմութիւնները դուրսէն միայն կ'իմանար, որ չէր զգացած իր սեփական մորթին վրայ: Հետեւաբար թերահաւատ եւ անընդունակ զինեալ ըմբոստութիւն կազմակերպելու հանդէպ, թշնամիին, զոր հազիւ սկսած էր ճանչնալ: Եւ, ինչպէս կ'ըսեն, Շարաթը Ուրբաթէն առաջ եկաւ :

×

Այս խորհրդածութիւնները գրի առնուեցան վշտալի եւ անակնկալ մահուանը առթիւ Պարտիզակի մեր սիրելի միւտիւր, վաղեմի գրագէտ եւ հրապարակագիր Յակոբ Տէր–Յակոբեանի, որուն անունը սերտօրէն կապուած պիտի մնայ Պարտիզակի պատմութեան հետ :

Յիշողութեանս մշուշին ընդմէջէն կը տեսնեմ զինքը, յիսուն տարի առաջ, նստած կառավարչատան շէնքին դիմաց, Ագասի էֆէնտիի դեղարանը: Խարտեաշ երիտասարդ մը, սլացիկ հասակ, գեղադէմ, նուրբ վեր ցցուած ոլորուն պեխերով: Դեղարանը տեղւոյն երեւելիներուն եւ մտաւորականներուն ժամադրավայրն էր: Այնտեղ կը հաւաքուէին ուսուցիչները, կրօնականները, որոնց մէջ լուսահոգի Հայրս, Թաղ. խորհուրդի անդամները: Մենք, պատանի ուսանողներս, պատկառանքով կ'անցնէինք անոր առջեւէն: Գեղացիի ամօթխածութիւն եւ յարգանք ունէինք անոնց հանդէպ: Այդ պատկառանքը կը զգայի տակաւին Տէր Յակոբեանի հանդէպ, Փարիզի մէջ, իմ յաճախակի հանդիպումներուս միջոցին :

Դժբախտաբար ինծի մութ է քաղաքական կամ ազգային գործունէութիւնը, զոր ունեցաւ Պարտիզակի մէջ: Տարիքի այդ հասունութիւնը չունէի տակաւին: Մեր միջեւ ստեղծուած էր մտերմութիւն մը, որ Պարտիզակէն կուգար: Գիւղին մտաւորական սակաւաթիւ վերապրողներէն էր եւ ինծի համար հաճոյք էր լսել իր սրամիտ, երբեմն խայթող պատմութիւնները: Հիմա կը զղջամ զինքը այդ մասին աւելի շատ հարցափորձած չըլլալուս համար: Գիւղին ժողովուրդը եւ ուրիշ շատեր Պարտիզակցի կը դարձնէին զինքը: Անգամ մը ինքն իսկ արտայայտուեցաւ այդ մասին :

— Արշաւիր, ըսաւ, ամէն մարդ գիս ձեր գիւղացին կը կարծէ, բայց ես Պարտիզակցի չեմ :

— Բայց մենք ձեզ նաթիւռալիզէ ըրած ենք, ուրախ չէ՞ք:

Խնդաց, եւ այդ ժպիտին մէջ հաւանութեան շեշտ մը կար :

Ուրիշ առիթով մը հարցուցի թէ ո՞ւր կը գտնուէր այժմ, իր շատ գեղանի քոյրը, Զարուհին:

— Ամերիկա է, ինչ կայ, աղա, աչքդ խածա՞ծ էր, Պարտիզակցի աղջիկներն ալ գեղեցիկ կ'ըլլային :

— Կ'երեւայ թէ մեր աղջիկներն ալ ձեր աչքերը խածած էին, ըսի կատակելով :

Պարտիզակցիի մը չափ, նոյնիսկ աւելի բան գիտէր Պարտիզակի մասին: Միշտ կը հետաքրքրուէր անոր հին ու նոր դէմքերով, դէպքերով: Հաճոյքով կը պատմէր որ, ազգ. վարժարանէն շրջանաւարտութեանս տարին՝ հայերէն գրաւոր քննութիւնս ինքն էր կատարած հանգուցեալ դաստիարակ Մինաս Ծալեանի հետ եւ բարձրագոյն նիշը դրած էին, ի հեճուկս ուսուցչին, Հօրս, որ պակաս նոթ էր տուած :

Երկար տարիներ իր տպարանին մէջ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ը: Ամէն առտու, կանուխ, կը տեսնէի զինքը, հակած՝ տառերու արկղիկներուն վրայ, երբ կ'երթայի «Յառաջ»ի փորձերը նայելու :

Օր մը խմբագրատուն մտաւ շատ ուրախ: Միջին Ֆրանսայի հայկական գաղութները կատարած շրջապտոյտէ մը կը վերադառնար: Շատ խանդավառուած էր գաւառի մեր տղոցմով: «Դաշնակցական մկրտուեցայ», ըսաւ :

Անխարդախ բարեկամ մըն էր «Յառաջ»ին եւ նախանձախնդիր անոր բարգաւաճումին ու կոչումին բարձրութեան :

Տարիներէ ի վեր մեր միւտիւր պէյը, այս անունով կը կոչէի զինքը, որմէ հաճոյք կը զգար, նիւթեր կը հաւաքէր Պարտիզակի մասին, զանոնք հատորով մը լոյս ընծայելու համար: Հարցումներ կ'ուղղէր դեղջկական երգերու, ասութիւններու, դէպքերու մասին: Բառարան մըն ալ կազմած էր Պարտիզակի մէջ գործածուած գաւառական բառերու: Վերապրող գիւղացիներուս եւ անձնական ծանօթութիւններուս շնորհիւ կրցածիս չափ օգնեցի իրեն: Շատ կը փափաքէր ունենալ քեմալական շարժումի միջոցին Պարտիզակի եւ շրջաններուն մէջ տեղի ունեցած հայ եւ Թուրք հրոսակային կռիւներու մանրամասն նկարագրութիւնը: Կը ցաւիմ, չկրցայ օգտակար ըլլալ, իբրեւ հետեւանք շրջանէն բացակայութեանս եւ իրազեկներու չգոյութեան :

Հատորը ամբողջացնելու համար իրեն զրկած էի, իր խնդրանքին վրայ, կարգ մը նիւթեր, որոնք կորսնցուցած էր: Կրկին գրեցի եւ անոնց հետ ներփակեցի տարագրութեան տարիներուն գրուած՝ Հօրս գաղտնի օրագրէն յատկանշական դրուագներ :

29 Դեկտեմբեր 1959 թուակիր նամակով մը կը պատասխանէր.— «... Ստացայ նամակդ եւ իր պարունակեալն որ ինծի մեծ ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն պատճառեց: ... Կրկին բոլոր թուղթերս տակն ու վրայ ըրի ու չյաջողեցայ: Բայց փառք կուտամ այդ աննախընթաց կորուստին, որուն մէջ Աստուծոյ մատը կը գտնեմ, քանի որ անոր շնորհիւ ողբացեալ Հօրդ գաղտնի Օրագրէն էջերը բացած եմ հատորիս մէջ: Որչափ բնական, պարզ եւ յուզիչ այդ տողերը, վստահ եմ գրքիս լաւագոյն էջերէն մէկ քանին պիտի կազմեն: Եթէ կան այլապէս հետաքրքրական եւ յատկանշական էջեր, իմ գիրքս տեղ ունի տակաւին» :

Եւ ահա կը մեկնի անդարձ, առանց տեսնելու իր փայփայած երազին իրականացումը :

Վստահ եմ, սակայն, թէ իր ընտանեկան պարագաներն ու զաւակները պիտի լրացնեն հատորը, յաւերժացնելու համար իրենց սիրելին եւ բազմիցս յաւերժացնել Պարտիզակը, որուն պատուակալ քաղաքացին էր հանգուցեալը :

Ա. ՀԱՐԲԼԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՎԱՆՔԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Նախիջեւանի վանքերի մէջ, ամէնից նշանաւորը՝ Նախավկայի վանքն է: Պէտք չէ շփոթել այս վանքը Ս. Ստեփանոսի վանքին հետ, որ գտնւում է Աստապատում եւ կոչւում է նաեւ Քարատակի վանք, կամ՝ Կարմիր վանք, կամ՝ Աստապատու վանք :

Նախավկայի վանքը պատմութեան մէջ յիշւում է զանազան անուններով.

1.— Նախավկայի վանք է կոչւում, որովհետեւ այդ սուրբին անունն է նուիրուած եկեղեցին: Եթէ եկեղեցում չկայ նրա նկարը, կամ նրա կեանքից առնուած

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՒՔ (1)

Իրիկուն մը միայնակ կը դառնայի որսէն: Տակաւին ութը վերստ ճամբայ ունէի կտրելիք եւ մատակ ձիս արագավազ կը սլանար փոշոտ ճամբուն վրայէն, ականջները շարժելով եւ յաճախ լայն շունչ քաշելով: Յոգնած ըլլալով հանդերձ, կառքիս ետեւէն կը վազէր շունս, կպած անիւին, կարծես կապուած ըլլար անոր :

Մօտալուտ փոթորիկի մը սպառնալիքը կար :

Անտառին ետեւէն, երկնակամարին վըրայ խոշոր ու գորշագոյն ամպ մը կը կուտակուէր եւ ճիշդ գլխուս վրայ սեւ ու մռայլ ամպեր կը դեգերէին:

Հեղձուցիչ տաքին կը յաջորդէր խոնաւ ցուրտ մը: Ճամբան հետզհետէ անտեսանելի կը դառնար :

Ձիուն կողքին փոքրիկ հարուած մը տալով, արագացուցի անոր վազքը, իջայ ձորի մը մէջ, անցայ չորցած առուակի մը վրայէն ամբողջութեամբ մացառներով լեցուած, բարձրացայ փոքրիկ զառիվեր մը եւ մտայ անտառ :

Դիմացս, ճամբան օձապտոյտ էր, մըխրճուած արդէն թանձր խաւարի մը մէջ: Դժուարութեամբ կը յառաջանայի :

Կառքս կը ցատկոտէր կաղնիներու հողին մէջ թողած կարծր արմատներուն վրայէն, որոնք ցրուած էին սայլերու անիւներուն թողած արահետներուն երկայնքին :

Յանկարծ սաստիկ հով մը փչեց, ծառերը դողդողացին, անձրեւի խոշոր կաթիլներ իջան տերեւներուն վրայ եւ կայծակը շողարձակեց :

Փոթորիկը ծայր տուաւ: Անձրեւը սկըսաւ հեղեղի նման տեղալ: Փոքրիկ քայլերով կ'ընթանայի եւ ստիպուեցայ քիչ յետոյ կանգ առնել: Ձիուս ոտքերը արդէն ցեխին մէջ կը մտնէին եւ առջեւս ոչինչ կը տեսնէի :

Որքան որ կարելի էր ապաստանեցայ լայն տերեւներով կազմուած ապաստանի մը ներքեւ :

Երկուքի ծալլուած, կկզած էի տերեւներուն ետին, որոշած ըլլալով համբերութեամբ սպասել փոթորիկին վերջաւորութեան, երբ յանկարծ, կարծեցի դէմս՝ լոյսի մը շուքին տակ նշմարել բարձր հասակը մարդու մը: Կ'աշխատէի զայն որոշակի տեսնել, երբ ան յանկարծ ամբողջ հասակովը ցցուեցաւ կառքիս կողքին :

— Ո՞վ է հոն, որոտաց յանկարծ զօ– ձայն մը:

— Դուն ինքդ, ո՞վ ես :

— Անտառապահն եմ :

Յայտնեցի անունս :

— Շատ լաւ, զձեզ կը ճանչնամ: Տուն կը վերադառնայիք :

— Այո... եւ սակայն անկարելի է այս փոթորիկով առաջանալ :

— Արդարեւ, կատարեալ փոթորիկ ...

Այդ պահուն, սպիտակ լոյս մը ոտքէն մինչեւ գլուխ լուսազարդեց անտառապահը: Անոր յաջորդեց ուրիշ աւելի խուլ ու դաժան փայլատակում մը եւ անձրեւը կրկնապատկուեցաւ :

— Տակաւին բաւական ճամբայ ունիք ձեր տեղը հասնելու համար, վերսկսաւ անտառապահը :

— Ի՞նչ ընել :

— Ձեզ ինծի մօտ կը հիւրասիրեմ, ըսաւ յանկարծ :

— Ուրախութեամբ :

— Մ'իջնէք կառքէն ...

Յառաջացաւ դէպի ձին, բռնեց անոր սանձէն եւ սկսաւ քաշել :

Կը քալէինք հիմա: Կպչած էի նստարանին, որովհետեւ կառքը ծով ու մութ ճամբուն վրայ կը ցատկոտէր, նման ծովուն վրայ ձգուած ուռած գնդակի մը: Կը կանչէի շնիկս: Մատակ ձիս ալ դըժուարութեան մէջ էր: Խեղճ կենդանին ցեխին մէջ խրած ոտները հազիւ կրնար դուրս հանել եւ յաճախ երերտալով կը սահէր :

Անտառապահը, մութին մէջ կը յառաջանար, եւ իր ճամբուն ընթացքին աջ ու ահեակ կը հակէր :

Այսպէս, երկար ժամանակ քալեցինք: Վերջապէս, առաջնորդս կանգ առաւ.

— Ահաւասիկ, հասանք, պարին (*), ըսաւ հանդարտութեամբ :

Խոշոր դուռ մը բացուեցաւ, քանի մը փոքրիկ շուներ սկսան հաջել :

Գլուխս վերցուցի եւ մերթ ընդ մերթ փայլատակող լոյսերուն ընդմէջէն տեսայ փոքրիկ տնակ մը, ընդարձակ բակի մը կեդրոնը: Պատուհանէ մը կուգար տժգոյն լոյս մը:

Անտառապահը յառաջացաւ, բռնած ձիուն երախակալէն: Զարկաւ տնակին դըռան :

— Ահաւասիկ, ահաւասիկ, գոչեց ներսէն տղոյն ձայն մը :

Բոպիկ ոտքերու ձայներ լսեցի դրան ետեւէն, նիգ մը կոնչեց, եւ տասներկու տարեկան աղջնակ մը երեւցաւ դրան սեմին: Հագած էր շապիկ մը, որուն ծայրերը պլլուած էին իր մէջքին իբրեւ գօտի, եւ ձեռքին ունէր լապտեր մը:

(*) Պարին, տէր, պարոն :

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(1 Շար.)

(*) Պիրիւք, ռուսերէն գայլ: Բառը փոխաբերաբար կը գործածուի ճանեւ մեճակեաց մարդոց համար :

...մի յիշատակութիւն, կայ սակայն եկեղեցու արեւելեան կողմում, դրսի պատի վրայ բարձր տեղում գետեղուած մի պատկեր, քարի վրայ քանդակուած, Ս. Ստեփանոս Նախավկան ծունկի՝ աղօթում է, իսկ Հրեաները քարերն իրենց ձեռքերում բռնած կանգնած են քարկոծելու դիրքում: Վերեւ երեւում է մի հրեշտակ, ձեռքում բռնած նահատակութեան պսակը: Ձախ կողմի վերեւի անկիւնում քանդակուած են Ամենասուրբ Երրորդութեան երեք անձերը: —

Հաւանական է, եկեղեցու անունով, վանքն էլ կոչուած է Նախավկայի վանք:

2.— Դարաշամբի կամ Շամբի ձորի վանք է կոչւում, որովհետեւ վանքի առջեւ գտնւում է մի փոքրիկ ձոր, որ Շամբի ձոր է կոչւում: Վանքից քառորդ ժամ հեռաւորութեան վրայ գտնւում է հայկական մի գիւղ՝ Դարաշամբ անունով, որ յաճախ յիշւում է պատմութեան մէջ:

3.— Մաղարթայ վանք է կոչւում, որովհետեւ վանքի հարաւային մասում գտնւում են Մաղարթայ բարձր սարերը: Այդ սարերի վրայից կարելի է տեսնել Արարատը եւ Նախիջեւան քաղաքը:

ՎԱՆՔԻ ԴԻՐՔԸ

Վանքը կառուցուած է Շամբի ձորի եզերքում, ձորի ուղղութիւնը շարունակւում է գրեթէ մինչեւ Արաքսի ափը, արեւելեան կողմում գտնուող մի սարի ստորոտում: Ալիշանն ասում է «Ի դժուարակոխ վայրի կանգնեալ կայ հոչակաւոր մենաստանն»: Այսինքն վանքի ճանապարհը դժուար է, ով որ գնացել է՝ լաւ է իմանում եւ հասկանում:

Վանքը դղեակի կամ բերդի նման, չորս կողմից պաշտպանուած է ամրակուռ, հաստարուն պարիսպով: Պարիսպի չորս անկիւններում կան բրգաձեւ աշտարակներ, որոնցից մին, հարաւային մասինը, կիսափուլ է: Շատ բարձր են պարիսպը եւ աշտարակները եւ բացայայտ երեւում է, որ վանքը թշնամիների դէմ պաշտպանուելու մի վայր է եղած: Տեսնւում են աշտարակների վրայ փոքր լուսանցքներ, նետ արձակելու կամ հրացան պարպելու համար:

Վանքը շինուած է զառիվայրի վրայ: Տափարակ տեղ չունի: Առջեւը ձոր է:

ՎԱՆՔԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴՈՒՌԸ

Վանքի չորս կողմի պարիսպից ներս մտնելու համար կան մի քանի փոքրիկ դռնակներ, որոնք շատ ամուր կերպով փակուած են եւ հազուադիւտ պարագաներում միայն կը գործածուեն: Վանքի գլխաւոր մուտքի դուռը գտնւում է արեւմտեան կողմում: Շինուած է սրբատաշ սպիտակ քարերով: Վերեւում կայ քանդակուած մի փոքրիկ Տիրամայր: Դրան առաջ գտնուող փոքր բակից մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրայ, ճիշդ դիմացը, հոսում է վանքի աղբիւրը: Ջուրը լցւում է մի աւազանում, որ ծառայում է ոռոգելու վանքի մշակուելիք հողերը, պտղատու ծառեր, բանջարեղէններ: Ժամանակին այդտեղ մեծ անտառ է եղել, բոլոր ծառերը կտրել են:

Հազիւ դռնից ներս էք մտնում, դըտնըւում էք կամարապատ, քարաշէն բարձր մի նրբանցքում. ձախ կողմի դուռը տանում է եկեղեցի, որ գտնւում է վանքի հիւսիսային մասում: Մուտքի դրան դիմացը կայ մի փոքրիկ նրբանցք, ուր կարելի է գնալ քարէ փոքր աստիճաններից բարձրանալով:

Այդտեղ գտնւում են զոմը, տնտեսատունը եւ ուրիշ խուցեր:

Մուտքից եթէ շրջուէք աջ կողմ, եւ բարձրանաք աստիճաններից վեր, կը հասնէք խսկական վանքի յարկաբաժնի մուտքի դրան, որից ներս մտնելով դուք ձեզ կը գտնէք վանքի մեծ բակում:

Վանքի մէջտեղի բակի չորս կողմում են գտնւում բոլոր խուցերն ու յարկաբաժինները: Այս բոլոր շինութիւնները, երեք կամ երկու յարկանի, իրարու միացած են սենեակներով, կազմելով մի ամբողջութիւն՝ վանքը: Կան քառասունի չափ խուցեր: Անպայման որոշ մի յարկաբաժին վերապահուած էր առաջնորդին, մի ուրիշը եպիսկոպոս կամ վարդապետ միաբաններին եւ մի որոշ յարկաբաժին էլ յատկացուած էր ուխտաւորներին: Վանքում գտնւում են նաեւ սրահներ, կամարակապ, առաստաղը բարձր, նման մի մատրան: Այս ընդարձակ սրահը գտնւում է բակի հարաւային մասում: առաստաղը շատ ցած, իսկ գետինը տախտակամած էր: Այս սրահների իսկական գործածութեան նպատակը մեզ անյայտ է:

Վանքի արեւմտեան մասի յարկաբաժնի երկու յարկերն էլ ման եկայ, գրեթէ միեւնոյն ձեւով կառուցուած են: Մէջտեղը մի երկար նրբանցք, երկու կողմը խուցեր՝ շատ լաւ վիճակում: Քարաշէն խցերում կային կէճից շինուած յարմարութիւններ, գրելու, աշխատելու, սեղանելու, նոյնիսկ մի խցում փայտէ մի պահարան: Մի քանի խուցեր նկարչական զարդարանքներ ունէին: Այս մասում, երկրորդ յարկում գտնւում է մուտքի դըրան նայող պատշգամը: Առ հասարակ բոլոր շինութիւնները հին սովորական ոճով են, հասարակ քարով եւ ցեխով: Հարաւային յարկաբաժնի վերեւի պատուհանները ենթադրել են տալիս, որ փուլ է եկել երրորդ յարկից, մնացել միայն հետքերը:

Վանքի արեւելեան յարկաբաժինը գնալու համար, բակից փոքրիկ քարէ աստիճաններից վեր պէտք է բարձրանալ: Աստիճանները բարձրութեան վրայ եւ ամբողջ երկայնքին, երեւում է մի գետնափոր յարկաբաժին: Բակի կողմ բացուած են օղանցքի նման լուսամուտներ: Նկուղներ են մութ, որոնք ծառայում էին վըտանգի ժամանակ իրեղէնները պահելու:

Արեւելեան յարկաբաժնի առջեւ կայ մի փոքրիկ տարածութիւն, բակը: Այս յարկաբաժինը, որ աւելի ներկայանալի տեսք ունի երկու յարկանի է: Մէջտեղում երեւում է երկրորդ յարկի մուտքի մեծ դուռը, որ մի պատշգամի է նմանում, առջեւի դուրս ցցուած տախտակամածի պատճառով: Հաւանական է դա փայտէ աստիճանի մնացորդ մասն է, որով բարձրանում էին երկրորդ յարկը: Այս յարկաբաժնի պատերի քարերը սրբատաշ են: Մէջտեղի մուտքի դրան վերեւ, մէջտեղը կայ մի փոքրիկ խաչքար, աջ ու ձախ կողմ երկու համառօտ արձանագրութիւններով, բայց անընթեռնլի: Ոչ մի կարելիութիւն կար բարձրանալու երկրորդ յարկը: Ենթադրում եմ, որ այս յարկաբաժինը վերապահուած լինի վանքի Առաջնորդ Հօր: Որովհետեւ առաջին յարկի մի խցի դրան վերեւ կարդացի հետեւեալ արձանագրութիւնը.—

«Տառայ Պետրոս,

Շնորհիւն Աստուծոյ նորոգեցաւ գայս սենեակս ձեռամբ իմով անարժանիս իբր առաջնորդ Սուրբ Ուխտիս Սարգիս վարդապետ կոչեցո ի ժամանակի Տեառն Եփրեմի եւ Օհաննէսի կաթողիկոսաց եւ երկուց Տէրութեանց Ռուսաց եւ Պարսից Բաբախանի եւ Նիկոլայ արքայից եւ էր ժամանակս այս որք տեղափոխուեցան ազգն Հայոց եւ ամենեքեան այն կոյսն Երասխայ 1832, 7 Յուլիսի, ՄՌ. ՏՆ»:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱՂԵԱՆ

(Շար. 5)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԻՐԱՆՕ ՏԸ ՊԵՐԺԸՐԱՔ... ԱՍՏՂԱԳԷՏ

Միջ – մոլորակային ճամբորդութիւններն անկասկած պիտի ըլլան քանիերորդ դարու գիտական մեծագոյն նուաճումները:

Ամերիկացի գիտունները ցարդ այդ ուղղութեամբ կատարեցին զգալացունց փորձեր եւ խորհրդային գիտունները, իրենց կարգին, կը խորհին շուտով դէպի լուսին ուղարկել ճամբորդ մը: Բացի Լուսինէն, կը մտածուի նաեւ մարդ ուղարկել դէպի Հրատ եւ այլ մոլորակներ ...

Աստեղագիտութիւնը կը յառաջանայ հսկայաքայլ:

Սակայն, գիտական այս մարզին մէջ հետաքրքրութիւնը չի պատկանիր միայն ու միայն քանիերորդ դարու գիտնականներուն: Անոնք, այս ուղղութեամբ, ունեցած են իրենց նախակարապետները:

Արդարեւ, Երկրէն դէպի Լուսին ընդարձակ տարածութեան ճամբան առաջին անգամ «կտրողը» եղած է Լիւսիէն (մեր Թուականի Բ. դարուն) որ այդ «ճամբորդութեան» նկարագրութիւնը ըրած է իր «Իրական Պատմութիւն» հատորին մէջ, որ յետագային բարձի գիրքը դարձած է Վերածնունդի շրջանի յառաջդիմասէրներուն (Էրասմ, Ռապըլէ):

Այնուհետեւ այս ուղղութեամբ ուսումնասիրութիւններ եւ աշխատանքներ կատարած են նաեւ Թովմաս Մորիւս (1518), Քամփանելլա (1620) եւ սակայն անջրպետի առաջին հետախոյզը եղած է Քոփերնիկի, Քեփլերի, Կալիլէի եւ Քասանդիի հետեւորդ՝ Ֆրանսացի մեծ բանաստեղծ եւ թատերագիր՝ Սավինիէն տը Սիրանօ տը Պերժըրաք (1619 – 1655):

Այդ թուականներուն Սիրանօ տը Պերժըրաք գրած է գիրք մը՝ «Միւս Աշխարհը», որուն մէջ երեւակայած է ճամբորդութիւն մը դէպի Արեւ եւ դէպի Լուսին:

Այս երկը Սիրանօ տը Պերժըրաք գրած է ոչ թէ անոր համար որ ինք միայն երազող մըն էր ու երեւակայող մը, այլ անոր համար որ ուզած է այդ թուականներուն խսկ քննել, ստուգել եւ ճշգրտել գիտական բազմաթիւ այժմէութիւններ: Ուզած է հաստատապէս գիտնալ թէ աշխա՞րհն է որ կը դառնայ ինքն իր եւ Արեւուն շուրջ, թէ ոչ՝ Լուսինը՝ որ ինքնին աշխարհ մըն է, կը դառնայ երկրին շուրջ: (Զմոռնանք որ 1633ին էր որ Եկեղեցին (հաւատաքննութիւնը) պարտադրեց Կալիլէին երդուիլ թէ՝ Երկիրը չէր դառնար):

Սիրանոյի ժամանակակիցներուն համար, արդարեւ, «Լուսինը երկնից պատուհանն էր ուրկէ կը նշմարուէր երջանկայիշատակներու փառքը», եւ կամ, կը մտածէին թէ՝ «Բաղոս, որ հոն, վերը, հիմնած էր գինետուն մը, լուսինը իբրեւ նշանատախտակ զետեղած էր իր խանութի ճակատին», եւ կամ կը խորհէին թէ նոյնինքն Արեւը «օր մը ճառագայթաթափ եղած, կը դիտէր ծակէ մը թէ՝ ի՞նչ կ'ընէին Աշխարհի մէջ երբ ինք հոն չէր...»:

Սիրանօ տը Պերժըրաքի ձեռնարկը նըպատակ ըրած էր իրեն վերջնականապէս բառնալ այս թիւր կարծիքը: Ու կը գրէ իր «Միւս Աշխարհը»:

«Միւս Աշխարհ»ը, որուն մէկ փաս-թէզին կը յաջորդէ սաթիրին, հրատարակուածէ Սիրանօ տը Պերժըրաքի մահէն ետք միայն, իր բարեկամին՝ Հանրի Լըպրէի ջանքերով: Հեղինակին յանկարծական մահով գործը արդէն գրեթէ կիսաւարտ էր մնացած:

Ճշմարիտ վէպ մըն է այս գործը, ուր ճարտարօրէն եւ զրական զունադեղ ոճով մը իրարու են ագուցուած իրականն ու երեւակայականը, որուն մէջ սակայն «ցնորքը» թմրեցուցիչ հաշիշ մը չէ, այլ հատու զէնք մը՝ պայքարողին ձեռքին:

Այսպէսով, ուրեմն, այժմ Սիրանօ տը Պերժըրաք, կը ներկայանայ երկու դիմագիծերով: Մէկը՝ առասպելական ու հէքեաթային Սիրանօն, որուն զովքը հիւսած են բազմաթիւ բանաստեղծներ, եւ միւսը՝ իրական Սիրանօն՝ որ աւելին կարժէ քան իր անուան շուրջ ստեղծուած առասպելը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Սա եղաւ այնքան արագ եւ անսպասելի, որ բոլորը ցնցուեցին ու մնացին սառած: Դա ըստ երեւոյթին անսպասելի էր ձիու համար. հեծուորի անկումն զգալով՝ նա վիզը թեքեց, ասես ընկնողին նայելու, եւ փախաւ ծառերի միջով ... Այդ տեսնելով թիկնապահը նոյնպէս վազեց. նրան հետեւից եւ միւս իշխանը:

Շինական մարդիկ, այս տեսնելով, հանչ քաշեցին ազատ, իսկ Թորգոմն ուզեց վազել նրանց յետեւից, բայց պառաւի եւ տղամարդկանց ձայնը զգաստացրեց նրան:

— Թող, Թորգոմ, արիւնի տէր մի լինի ...

— Թորգոմը կանգ առաւ, եւ երբ նա եկաւ՝ խմբի միւս անդամները՝ տղամարդիկ, կանայք խուճապով հաւաքեցին ինչ ունէին եւ կապոցները շալակած, երեխան գրկած պատրաստուեցին հեռանալ, վախենալով, թէ ընկած, գուցէ եւ ուշակորոյս իշխանը կ'ելնի հիմա եւ կը գայ վրէժխնդիր լինելու ...

Մինչ մեծերն զբաղուած էին այդ հոգսով, փոքրիկ ինը տարեկան տղան վազեց վերցրեց իշխանի ընկած թուրը կանաչների միջից:

— Թող, Յուսիկ, պէտք չէ, նզոված բանը, — գոռաց մայրը վախեցած:

Տղան սակայն չթողեց:

— Չէ՞ կը գան նորից կը վերցնեն մեզ զարկելու, — ասաց:

— Բեր, բեր, տղաս հարկաւոր կը լինի, — ասաց Թորգոմը տակաւին յուզուած ձայնով, եւ փոքրիկ տղան, դրանից խրախուսուած, քարշ տուեց մերկ թուրը նըրա դատակից բռնած:

Երբ վերջապէս շարժուեցին բացատից՝ նրանք քայլեցին արագ, հեւալով, շտապելուց առաջ կռացած, ու առժամ մէկը չէր արտասանում մի բառ: Բաւական տեղ գնալուց յետոյ, վերջապէս, երիտասարդ Թորգոմն ասաց.

— Պէտք էր ամէնքին սատակել, որ լուր չտանէին եւ հետապնդում չուղարկեն:

— Պէտք չէ, զաւակս, — հեւաց ծերունին: —

Պէտք չէ: Ամէնը իմ պատճառով եղաւ: Պէտք չէ... — Նա լռեց մի փոքր եւ ապա ասաց խղճուած: — Որ եղաւ այդպէս՝ հեռանանք շուտ, այլապէս կը գան եւ ամէնքիս կը սատակեն անիրաւները ...

Ու բոլորը աճարեկ արագացրին քայլերը:

Գնում էին անտառի խիտ ծառերի միջով, իրար յետեւից եւ անխօս. յուզուած էին, եւ այնքան, որ չէին նկատում, թէ Յուսիկը մնացել է բոլորի վերջում եւ հանգիստ քարշ է տալիս մերկ սուրը, որը մերթ խրւում էր կանաչների մէջ, մերթ շողում արծաթ փայլով ...

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Վախը մեծ զգացում է. նա երբեմն անզգամ է անում մարդուն, բայց յաճախ մղում է հնարագիտութեան ու խիզախութեան:

Այսպէս կատարուեց եւ անտառի մարդկանց հետ: Սկզբում, տեսնելով իշխաններին՝ զինուած թիկնապահներով, նրանք ընդարմացան վախից, սակայն ըզգալով խսկոյն իրենց կեանքին սպառնացող վտանգը, այն, որ եկողները կամենում են կալանել իրենց եւ ետ ուղարկել, ուր առան. եւ երբ ընկաւ յարձակուողներից մէկը, իսկ միւսները փախան, խումբն շտապեց հեռանալ բացատից այնպիսի արագութեամբ, որ անսպասելի էր յոգնած մարդկանցից:

Օրը մթնում էր, անտառը խոժոռւում էր եւ մռայլւում. բարձրացած քամին տարուբերում էր ծառերը, եւ նրանք ճղներով զարկւում էին իրար ու խշշում մերթ մեղմ՝ սարսուռով, մերթ բարձր՝ տագնապահար, անտառը լցնելով բազմաձայն ժխորով:

Եւ այժմ փախստական մարդկանց այդ խումբը հետզհետէ խորանում էր անտառում, ձգտելով, որքան կարելի է հեռանալ այնտեղից, ուր երեւացին իշխաններն իրենց թիկնապահներով: Ու որքան առաջ էին գնում՝ անտառն աւելի էր խըտանում ու մթնում. քայլելը դառնում էր դժուարին: Մի կողմից խանգարում էին բեռները, կապոցները, որ դէմ էին առնում ծառերին, ճղներին, միւս կողմից՝ թփերը, մացառներն էին կտրում ճանապարհը:

Իշխանին զարկող երիտասարդը, որին Թորգոմ էին ասում, ծերունուն տանում էր թեւանցուկ արած եւ շուտ – շուտ ետ էր նայում տեսնելու, թէ խմբի մարդիկ բոլո՞րը գալիս են, ետ մնացող չկա՞յ: Երբեմն էլ դառնում – խրախուսում էր մօրը եւ նրա հետ եկող աղջկան, որ ծերունու դուստրն էր:

— Արի, մարէ ... Զգոյշ, Մինա, այստեղ փշոտ թփեր կան:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Լաւ, բայց յարգելի տանտիկիններ, դուք նո՞ր կը տեսնէք ձեր հոգեւոր պետին բոլոր այս թերութիւնները: Պէտք ըսէք թէ վախցած էք շարժման անցնիլ՝ նկատելով որ իշխանութեան մարդն էր: Եթէ լուր չունիք, ձեր շուրջիններուն հարցնէիք ու հասկնայիք: Ի մօտոյ չորս ամիս պիտի ըլլայ որ իշխանութիւնը ձեռք փոխած է: Դուք արդեօք ո՞ւր էիք այս չորս ամսուան ընթացքին: Ձեզմէ մանաւանդ մէկը որ յատկապէս Պատրիարքին դէմ խօսելու դացած էր թերթի մը խմբագրատունը, չէ ուզած լուսանկարուիլ եւ ջանացած է դէմքը ծածկել լուսանկարի գործիքին դէմ: Նոյնիսկ ատեն ատեն իր պայուսակը իբր վահան գործածելով պատսպարուած է լուսանկարչական գործիքին զօրաւոր լոյսէն: Կարծես թէ յարգելի տանտիկինը յանցաւոր մըն է, որ դատարանի դռնէն դուրս կը հանուի՝ բանտի կառքը նստելու համար:

Ինչո՞ւ այս ցոյցերը երբ քանիցս ըսուած է թէ առանց խտրականութեան պիտի պաշտպանուին փոքրամասնութեան հայրենակցական իրաւունքները, եւ երբ ձեզմէ ոչ մէկին ուսերուն վրայ կը ծանրանայ այն պատասխանատուութիւնը, որ յառաջ կուգայ Գարեգին էֆէնտիին գործած սխալէն:

Հոգեւոր պետի մը քաղաքական մանկլաւիկութիւնը կամ հացկատակութիւնը (տալքավուքլըք) այքան կ՚ըլլայ ու միայն իր քթէն բերնէն կուգայ: Ապա թէ ոչ, Գարեգին էֆէնտիին արարքին հետեւանքով ոչ մէկ ցեղ կը ցատկէ ձեր վրայ: Եթէ այքան ժամանակ եղբ տարբեր պատճառներ ալ յառաջ քշելով՝ ջանաք զայն գլեանել, ձեր ձեռքով դուք ձեզ սեւցուցած կ՚ըլլաք:

Ցեղաշրջական կառավարութիւնը ոչ ոքի պիտի դպի նամակի մը պատճառով: Մնաց որ ձեր հոգեւոր պետը, որուն համար ցնդած է կ՚ըսէք, կրցած է հաշուի առնել կարգ մը հաւանականութիւններ: Ահաւասիկ նամակէն մաս մը.—

«... Ձեր, մեր յարգելի Հանր. Նախագահին ու Ազգ. Մեծ Ժողովի հայրենասէր երեսփոխաններուն եւ ձեր կառավարութեան հաւատարիմ կարգապահ բանակին կողքին կը գտնուի մեր ազգը»:

Ոչ ձեր մերկացումները, ոչ ալ Գարեգին էֆէնտիին բացատրութիւնները չեն կրնար այնքան ի լաւ բարեփոխել կացութիւնը, որքան նոյնինքն այդ նամակը, որ մեծ խրարանցումի մատնած է ձեզ: Պատրիարքը երբ միասնականութեան հաւատիքը կը շռայլէր, չէ մոռցած Թուրք բանակն ալ յիշել ի շարս այն մեծերուն զորս թուեր է: Ինչպէս գիտէք, այսօր Թուրք բանակին ներկայացուցիչներն են՝ որ գործի գլուխ կը գտնուին:

Կը տեսնուի թէ ձեզմէ ոչ մէկը պատճառ ունի մտատանջուելու: Դուք երէկուան իշխանութեան եւ այսօրուան իշխանութեան կողքին էք: Եթէ աւելի առարկութիւն ընէք այդ նամակին դէմ, կ՚ազդարարենք ձեզի թէ ուրիշ իմաստներ ալ կրնանք հետեւցնել անկէ: Ամէնէն ադէկը՝ լռեցէք, եւ լրացուցէք պակասները ձեր այն մարմիններուն ու խորհուրդներուն, որոնց թերիները կը մերկացնէք:

Գարեգին էֆէնտին կը հրաժարի կամ կը նստի, ատիկա չի շահագրգռեր մեզ: Ամէն պարագայի՝ մենք չենք որ պիտի համբուրենք անոր ձեռքը: Միայն, ձեր անկեղծ դիրքաւորումը տեսնենք, որպէսզի հասկնանք թէ որո՞ւ կողքին էք»:

ԽՄԲ.— Վաղը պիտի տանք Պատրիարքին անհատական յայտարարութիւնը, որ ղրկուած է Պոլսոյ թուրք թերթերուն:

Տէր եւ Տիկին Արման Զահրէճեան եւ աղջիկը՝ Շաքէ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱՀԷԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 20ին, չորս ամսականին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ ժամը 14·30ին, բնակարանը՝ 72 Ալէ Անրի Պարպիւս, Փավիյօն Սու Պուա, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փավիյօն Սու Պուայի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿՍԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տեսչութիւնը կը խնդրէ որ ներկայ ուսումնական տարուոյ համար նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Ազգային Տան մէջ (Րիւ տը Թրէվիզ):

Պիտի խօսի «Նայիրի» շաբաթաթերթի խմբագրապետ Պ. Անդրանիկ Ծառուկեան: Նիւթ ունենալով Ազգային հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Մինասեան եւ Պ. Արամ Զրաքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի իրենց սիրեցեալ եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՐԴՈՒԿԵԱՆԻ (մահացած Մեքսիքոյի մէջ) յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք՝ ամէն կիրակի առաւօտ, Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին, Մարսէյլ, ժամը 10·45ին, Րիւ Ժէմաք, թիւ 20:

Պիտի քարոզէ Վեր. Յրք. Հելվաճեան:

AU BEAU NOYER

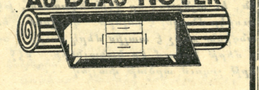

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՑԱՆՑՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ց. կապ. Խաչի եւ Զարմանճաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20·30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ՚արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ՚երգէ Օր. Լուիզ Հաքէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանոսեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ՚ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ Շավիլի եկեղեցիին մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՕՇԻՆ ՎՐԴ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ:

Շաբաթ Նախատօնակ եւ Լոյսզուարթ ժամը 17ին:

×

Տէսինի Կրօն. ընկերակցութիւնս կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին:

Ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան:

Պրագիլի Րիօ տը Ժանէյրօ քաղաքին Հայ Կաթողիկէներու ժողովրդապետը:

Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաջունի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ Պիւֆէ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 24 SEPTEMBRE 1960

…ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8908 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4709

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

…ԵՐԿՐԱՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿ…ՆԵՐՆ ԷԻՆ, 1.— ՎԱԽՑՆԵԼ ՅՈՒՆԱՍՏԱ…, 2.— ՎԱԽՑՆԵԼ ԱՄԵՐԻԿԱՆ, 3.— …ԺԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՀԻԼ ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

…կայանի տեղեկագրին հեղինակը, որ …րք պահուրութեան կազմակերպու…ն մէջ երկար տարիներ ծառայած անձ …է, մեր ստորեւ ներկայացուցած մա…ն մէջ կը վերլուծէ դեմոկրատ իշխա…թեան դրդապատճառները եւ ապա ա…ին պատասխանատուութենէն պրծելու …մար վատնած յուսահատ ճիգերը ։

×

…կը կարծեմ թէ հետեւեալ օրինակներն …քէ շատ փաստ մը կրնան կազմել թէ …ումի ղէպքը Դեմոկրատ իշխանու…եան գործն է ։

1) Անկախութեան Պողոտային վրայ …աքսիմ հրապարակի մօտերը) մասամբ …ուած է ։ Տէրը հալէպցի է եւ Օ… նախագահ ։

2) Նոյն միջոցին կոտրած են Հալէպցի …րներու վաճառատան ցուցափեղկ…ները ։ Տէրերը հալէպցի են եւ ա…ոք գիտէ թէ միշտ նիւթական օժան…ութիւն կ՚ընեն կուսակցութեան ։

3) Ճ. Բ. Մ. վաճառատունն ալ նոյն …րին մէջ կը գտնուի ։

4) Մեչրութիյեթ պողոտային վրայ …յիթ Սաքարիայի նոր կառուցած խա…մասամբ աւերուած է ։ Սայիթ Սաքար…ն ծանօթ է ։

5) Ցարակից Չուքուրպոզա վաճառատան …ցափեղկերը խորտակուած են ։ Վաճա…տան եւ շէնքին տէրերը հալէպցի են ։

6) Պանքալար պողոտային վրայ Սա…ի վաճառատունը մասամբ աւերուած …։ Տէրերն են Ֆիքրեթ Եւպաթլը, Սուաթ …րաօսման, Միթհաթ Նեմլի եւ Նուրի …ոլլու ։

…կարելի է տակաւին երկարել այս օրի…ները ։

×

…ղ խանութներ, առաջին օրերուն, ու…ած է հալք կուսակցութեան բնոյնել 6–7 …Սեպտեմբերի դէպքերը ։ Երբ հասկցած է …թէ պիտի չյաջողի, համայնավարները …ուղ քշած է ։ Արդարեւ, «Կիպրոս …ուրք է» ընկերակցութեան վարչական …ողի անդամներուն մէջ կայ նաեւ Քեա…իլ Լօնալ անունով մէկը որ ձերբակալ…ած է Պաշարման Վիճակին կողմէ ։ …նակած չկայ որ համայնավար է այս …միլ Լօնալը որ պղտոր գործեր տե…ած է Սուրիոյ, Լիբանանի եւ միջին ա…եւելեան կարգ մը այլ երկիրներու մէջ ։ …ա, այժմ յառկայէս կանգ կ՚առնեն ա…ր ղէքին վրայ ։ Եթէ կարենան ցատա…րտել այդ Քեամիլ Լօնալը, ղատարա…ն պաշտօնակէրին վրայ հիմնուելով ամ…ղջ աշխարհի առջեւ պիտի ծանուցանեն …թէ ճշդուած է որ 6–7 Սեպտեմբերի դէպ…երը կազմակերպուած էին համայնա…արներուն կողմէ ։ Բայց ես կը պնդեմ թէ …ո դէպքը համայնավարի գործ չէ ։ Ո…վհետեւ երկար տարիներէ ի վեր պայ…քարող համայնավարներու դէմ, 10 …արի գործակցեցայ Ազգային Ապահո…վութեան հետ ։ Նոյնիսկ, Ազգային Ապա…հովութեան կողմէ ես հետապնդեցի եւ …ղէպքերը կապեցի նշանաւոր Սապահատ…ին Ալիի դէպքը եւ անոր առընչութեամբ …երէլլիի դատավարութեան խնդիրը ։ …որ այս փորձառութիւններուս վրայ …հիմնուելով կը պնդեմ թէ 6–7 Սեպտեմ…բերի դէպքը համայնավարի գործ չէ ։ …ջ որ, ինչպէս ամէն ոք գիտէ, հա…մայնավարները ոչ թէ միայն ազգի մը, …այլ բոլոր ազգերու հարուստներուն եւ ա…րեւմտեան… թշնամի են ։

(Շար. 6)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ Կ՚ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՆՔԶԻՆՔ

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք, Պատրիարքարանին կողմէ «լուսաբանութիւն» մը ղրկուած է Պոլսոյ բոլոր թուրք թերթերուն, ինչպէս նաեւ Թուրք Ուս. Միութեան ։

Թուրք թերթերէն ոմանք ամփոփ կերպով, իսկ Ենի Իսթանպուլ ճոխութեամբ հրատարակած են Պատրիարքարանի լուսաբանութիւնը, զոր թարգմանաբար կու տանք ստորեւ .—

Անկեալ վարչապետ Ատնան Մենտերէսի քաղաքականութեան եւ շարժումներուն իմ կողմէ հաւանութեան արժանացած եւ խրախուսուած ըլլալու մասին մամուլին մէջ երեւցած գրութիւնները, նկատելով որ ամբողջութեամբ իրականութիւնը չեն պատկերացներ, այս մասին հանրային կարծիքը լուսաբանելու նպատակաւ, կը խնդրեմ որ յետագայ յայտարարութիւնս հրատարակէք .—

1.— Հայոց Պատրիարքութիւնը հոգեւորական պաշտօն մը ըլլալով՝ քաղաքականութեան հետ ոչ մէկ կապ ունի ։ Միայն թէ, նկատելով որ Թուրք հաւաքականութեան հայրենասէր մէկ մասնիկը կը կազմէ այն համայնքը, որուն հովիւը պետն եմ, այն համոզումը ունիմ թէ օրուան կառավարութեան հանդէպ հնազանդութիւն եւ յարգանք կը պարտի ։ Անկեալ իշխանութեան ուղղեալ նամակիս ժխտական բնոյթի մը վերագրումը, իմ ճշմարիտ զգացումներուս ներհակ ըլլալով, վերջին ծայր ցաւ պատճառած է ինծի ։

2.— Նկատելով որ այն ատեն չէի գիտեր բնոյթը այն վարմունքին, որ անկեալ իշխանութեան կողմէ ի գործ կը դրուէր հանդէպ համալսարանական մեր սիրելի երիտասարդութեան, խորհած էի թէ ուսանողներուն քաղաքականութեամբ զբաղիլը կրնայ անոնց ուսման արգելք ըլլալ եւ ըստ այնմ արտայայտուած էի ։ Ինչպէս որ մեր Մեծ Աթան եւս «խակական առաջնորդը գիտութիւնն է» պատգամած է, այս տեսակէտով բնաւ երբեք խնդրոյ առարկայ չէր կրնար ըլլալ այն պնդումը թէ իմ կողմէ հաւանութեան արժանացած է, այդ թուականներուն ուսանողներուն հանդէպ ի գործ դրուած վերաբերումները, որոնց խիստ գէշ ըլլալը վերջը հասկցուեցաւ ։ Գլուխ հանուելէ ետք այն յեղաշրջումը, որ մեր երկրին համար բարեղէպ եղաւ եւ երեւան ելլելէ ետք այն ատենի անիրաւ ու գէշ վերաբերումները, խղճի կատարեալ համոզում գոյացուցի թէ մեր սիրելի երիտասարդներուն կողմէ անկեալ իշխանութեան դէմ կատարուած ձեռնարկները իրաւացի էին ։ Ահա այս համոզումով է որ 5 Յունիս 1960ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ իմ նախագահութեամբս արարողութիւն կատարել տուի ի հանգիստ հոգիներուն այն երիտասարդներուն որոնք ազատութեան պայքարի ճամբուն վրայ իրենց կեանքը զոհած էին եւ նոյն առթիւ խօսած քարոզիս մէջ հանգիստ հայցեցի հոգիներուն համար այն հայրենասէր երիտասարդներուն, որոնք սիրելի Աթաթիւրքին գծած ճամբէն ընթանալով 27 Մայիսի յեղաշրջումը գլուխ հանելու համար զոհուած էին ։ Նոյնպէս 6 Յունիս 1960 թուականին Համալսարանի յարգելի վերատեսուչ Փրոֆ. Սըտըգ Սամի Օնարի ալ գրած մէկ նամակիս մէջ խնդրած էի որ կատարուած հոգեհանգստեան արարողութեան մասին տեղեկութիւն տրուի Համալսարանի մեր երիտասարդութեան, ինչպէս նաեւ այն սիրոյն եւ համակրանքին մասին՝ զոր միշտ կը սնուցանեմ անոնց հանդէպ ։

Այս առթիւ յեղաշրջումին եւ կառավարութեան հանդէպ՝ մեր համայնքին, Պատրիարքարանին, բոլոր եկեղեցիներու թաղականութեանց և նուաստ անձիս խոր փառքը անգամ մը եւս կրկնել ինծի համար պարտականութիւն կը նկատեմ եւ այն պարտականութեան հետեւանքով մեծ հաճոյք ու պատիւ կը զգամ ։

Յարգանօք՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊՍԿ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ թերթերը նոր նամակ մը եւս գտած եւ հրատարակած են Մենտերէսի թուղթերուն մէջէն, Հայոց պատրիարքին ստորագրութեամբ ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

ՄԱԿի վերջին նիստին խօսք առաւ Այզընհաուըր ։ Ան չէր եկած իբրեւ ամերիկեան պատուիրակութեան ղեկավարը, ինչպէս Խրուշչեւ, այլ՝ պետութեան մը ղեկավարը որ անմիջապէս Ուաշինկթըն վերադառնալ ճամբէն ետք որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Միացեալ Նահանգներու նախագահին քաղաքական կտակը ։

Իր ճառի ընթացքին պարզեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ տեսակէտները .— 1) Միայն ՄԱԿն է որ կրնայ արդար խաղաղութեան մը հաստատման միջոցները սահմանել ։

2) Ափրիկէի մէջ օտար միջամտութիւններ եղան, որոնք մարտահրաւէր են միջազգային կազմակերպութեան դէմ ։ Եթէ վերիվայրումները տարածուին Ափրիկէի մէջ, աշխարհ կրկին ուժի եւ զօրութեան ճամբան պիտի առնէ եւ այն ատեն փոքր ազգերը մեծերուն կեր պիտի դառնան ։ ՄԱԿի բոլոր երկիրները պէտք է յարգեն ափրիկեան պետութեանց իրաւունքները՝ ընտրելու իրենց ապրելակերպը ։

3) ՄԱԿը պատրաստ պէտք է ըլլայ օգնելու Ափրիկէի երկիրներուն, առանց որ իրենց ապահովութեան պահպանման համար անոնք մեծ եւ վտանգաւոր ծախքերու մէջ մտնեն զինուելու համար ։

4) Քոնկոյի հարցին կապակցութեամբ, ՄԱԿի բոլոր պետութիւններն ալ, անխտիր, պէտք է զօրավիգ կ՚անգնին ՄԱԿի առանձնած պարտաորութիւններուն ։ Պետութիւնները պէտք է օգնեն Ափրիկէի տնտեսութեան յառաջդիմութեան ու այս ուղղութեամբ ՄԱԿի թեքնիք օժանդակութեան դրամագլուխը պէտք է հարիւր միլիոն տոլարի բարձրացուի ։ Միւս կողմէ միջազգային դրամատունը պէտք է աւելցնէ իր օժանդակութիւնը ։

5) ՄԱԿը պէտք է զարկ տայ տնտեսական եւ ընկերային օժանդակութեան իր ծրագրին, լատին Ամերիկայի, Ասիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Թերաճ երկիրներուն նկատմամբ ։

6) Միջազգային ոստիկանական ուժ մը պէտք է գոյութիւն ունենայ, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը հաստատել հոն, ուր ան վտանգուած է ։

7) Մոլորակները սեփականութեան առարկայ պէտք չէ դառնան եւ Մ. Նահանգները համաձայն են որ ոչ մէկ պետութիւն զինուորական գործողութեան ձեռնարկէ հոն ։

8) Ամէն արուեստական արբանեակի արձակում կամ միջմոլորակային կայանի հաստատում ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ պէտք է կատարուի, որ միեւնոյն ատեն պարտականութիւն պիտի ունենայ ղեկավարելու՝ մոլորակները խաղաղ նպատակներու գործածելու միջազգային համագործակցութիւնը ։

9) Զինաթափութեան շուրջ բանակցութիւնները պէտք է շուտով վերսկսին ։ Մ. Նահանգները պատրաստ են ենթարկուելու միջազգային քննութեան մը զրութեան ։ Մ. Նահանգներու ուժը պաշտպանողական է ։

10) Պէտք է վերջ տանեն զինուորական «զաղտնի» պատրաստութիւնները ։ Երկու ճակատներու մասնագէտները պէտք է ձեւ մը գտնեն վերջ դնելու համար կորիզային զէնքերու արտադրութեան ։ Եթէ համաձայնութիւն մը գոյանայ, Մ. Նահանգները պատրաստ են Խ. Միութեան հետ, համապատասխան քանակութեամբ կորիզային զէնքեր արտադրող նիւթեր միջազգային մթերանոց մը փոխադրել ։

11) Արեւմտեան Պերլինի բնակչութեան դէմ եղած սպառնալիքները կը մտահոգեն Մ. Նահանգները ։ «ԷՌՊԷ 47» օդանաւին վար առնուիլը ազատ երթեւեկի բռնաբարում է ։

Ճառի վերջաւորութեան Այզընհաուըր առաջարկեց անհատի ազատութեան շուրջ միջազգային հանրաքուէ մը որ պատեհութիւն պիտի տար ազգերէն իւրաքանչիւրին որոշելու իր ազգային ազատ ընտրութիւններու ձեւով ։

Բացի համայնավար պատուիրակներէն բոլորն ալ բուռն ծափերով ղիմաւորած են Այզընհաուըրի ճառը ։

Ապա բեմ բարձրացած է Մառեշալ Թիթօ, իր ճառի ընթացքին համաձայն գըտնուած է Խրուշչեւի անցեալ տարի ներկայացուցած զինաթափութեան ծրագրին ։ Դէմ արտայայտուած է «տասներու» ձեւին, իր կարծիքով ՄԱԿի մէջ պէտք է քննուի զինաթափութեան հարցը ։ Ալժերիոյ համար ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէ պահանջած է ։ Այս առթիւ յայտարարած է, թէ հակառակ անոր որ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՐ. ՍԱԼԱՆԻ արգիլուեցաւ Ալժերիա վերադառնալ ։ Ծանօթ է որ Սալան Փարիզ կանչուած էր Ալժերիոյ մասին իր վերջին յայտարարութեան առթիւ ։ Սալանի Ալժերիա վերադարձը արգիլուեցաւ համաձայն այն տրամադրութեան որ թոյլ կուտայ կառավարութեան Ալժերիայէն արտաքսել անոնք որոնց ներկայութիւնը կրնայ խանգարել անդորրութիւնը ։ Սալան խնդրեց որ գրաւոր տրուի իրեն այդ արգելքը զոր Մեսմեր յայտնած էր բերանացի ։

ՍՈՒՏԱՆ առանձին «Մալիի Հանրապետութիւն» անունը առաւ, ճանչնալով Սենեկալը իբրեւ բաժնուած պետութիւն ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապի մը առաջքն առնուած է երբ վարչապետ Սաէպ Սալամ եւ բազմաթիւ խորհրդարանականներ միջամտած են արգիլելու համար կռիւ մը, որ սկսած էր կըրթական նախարար Քամիլ Շամուլթի եւ փաղանգաւորներու միջեւ ։ Շամուլթ գաւառի մէջ չորս լիսէներ բանալ կ՚ուզէր, փաղանգաւորները կը նախընտրէին նախակրթարաններ եւ թեքնիք դպրոցներ ։

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԻ մէջ բացուեցաւ Եւրոպայի Խորհուրդի ժողովը ։ Օրակարգի կարեւոր նիւթն է՝ Եւրոպայի Միութիւնը Խորհրդային սպառնալիքին առջեւ ։ Թուրքիոյ տասը ներկայացուցիչները չեն մասնակցիր, որովհետեւ բոլորն ալ դեմոկրատ՝ Եասը Ատա կը գտնուին ։ Ժողովը դժգոհ է հաւաքական այս բանտարկութեան ձեւէն, որ «չի համապատասխաներ Եւրոպայի Խորհուրդի սկզբունքներուն» ։

ՏՔԹ. ԶԱՔԱՐ ԴԱՐՎԷՐ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ դեմոկրատ երեսփոխան Տոքթ. Զաքար Դարվէր որ Եասը Ատա արգելափակուած էր, յանկարծամահ եղած է երկուշաբթի օր ։ Ազգ. Միութեան կոմիտէն մահը հաղորդած է պաշտօնական զեկոյցով մը ։ Տոքթ. Դարվէր ծնած էր Ակն, 1894ին ։

ՍԵՂԱՆԱՃԱՌ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Վազգէն Ա., չորս ամիս բացակայութենէ մը ետք, դէպի Էջմիածին վերադարձի ճամբուն վրայ կանգ առաւ Փարիզի մէջ քանի մը օր: Այս առթիւ, երկու հացկերոյթներ տրուեցան ի պատիւ իրեն, մին Բարեգործականի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, միւսը Փարիզի Հայոց եկեղեցիին վարչութեան կողմէ:

Պիտի չնկարագրենք այս հացկերոյթները, որոնք «ազգային յայտագրէն» դուրս չելան՝ թերեւս բատ պատշաճութեան: Վազգէն կաթողիկոսի ճառն էր միայն, որ, «ազգային յայտագրէն» դուրս ելած ըլլալով, արժան դատեցինք ներկայացնել մեր ընթերցողներուն ու մինչեւ հոն, ուր «Յառաջ»ի ձայնը կը հասնի, իբրեւ ձայն մը որ այրը այր կը կարդայ ու բանը բան, ամէն իշխանութեան տակ, ամէն արգելքի դէմ, առանց շփոթելու, վարանելու եւ այլայլելու:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ամէն ձայնի ականջ տալու վարժութեամբ, ընդունած է որ այդ ձայնին մէջ գտնէ նախ զարմանքի արտայայտութիւն մը, յետոյ՝ հարցում մը.— Ինչո՞ւ բողոքեցաւ երկրորդ հացկերոյթին, երբ այնքան հանդարտ էր առաջին հացկերոյթին:

Այդ մասին՝ իր կարգին:

Վայել էր որ շնորհակալութիւն յայտնէր,— եւ յայտնեց: Շնորհակալութիւն քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն, ազգային կազմակերպութիւններուն, Միութիւններուն: «Ամէն կազմակերպութիւն, ամէն միութիւն իր խմորը ու դերը ունի մեր ազգային կեանքին մէջ»: Բայց, Փարիզի հայ գաղութին կազմին մէջ, պակաս գտաւ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն մը, Եկեղեցասիրաց Երիտասարդաց Միութիւն մը, նաեւ Ազգային Տուն մը, չմոռնալով աւելցնել թէ Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը ծրագրեր է հիմնել նման Տուն մը: Այս յո՛յժ կենսական անհրաժեշտութեանց պակասը մատնանշելէ ետք՝ մաղթեց որ Ֆրանսայի Հայութիւնը հաւատարիմ մնայ հիւրընկալ երկրին եւ գիտնայ իր պարտականութիւնները ներդաշնակել ազգային երազներու իրականացման հետ:

Ապա կաթողիկոսը ծանրացաւ իր ճամբորդութեան վրայ, զոր կատարած է հետապնդելով երեք նպատակ.

1.— Էջմիածնի օրհնութիւնը տանիլ Սփիւռքի Հայութեան: Այս առթիւ յիշեց թէ ամենուրեք արժանացած է ջերմ ընդունելութեան:

Առոր վկայութիւնը Պէյրութն էր, սակայն, որ տուաւ առաւելագոյն չափով, գերազանցելով կատարուած եւ կատարուելիք բոլոր ընդունելութիւնները:

2.— Իր այցելութեամբ զօրացնել հայ ժողովուրդին կրօնական զգացումը, որ, թերեւս, քիչ մը շատ գտաւ՝ տեսնելով որ աւելի եկեղեցի կառուցուած է արտասահմանի մէջ քան դպրոց:

Իր նիւթէն դուրս կ'իյնար խօսիլ թէ ի՛նչ է բրած զօրացնելու համար Հայ ժողովուրդին կրօնական զգացումը Հայաստանի մէջ:

3.— Իր վերջին նպատակը ծանօթ է արդէն, ինչպէս գիտել տուաւ, կոնդակով մը՝ որ ճամբայ ելած էր աւելի կանուխ, Ապրիլ 25ին (տես «Յառաջ», 8 Մայիս):

Ըստ Հայրապետին, այս երրորդ նպատակը կը ձգտէր իրականութեան հասցնել հաշտութիւնը հայ եկեղեցիէն ներս: Ասոր համար վճռական քայլեր առած էր կոնդակ ղրկելով «Անթիլիասի մեր եղբայրներուն» ու նոյն այդ կոնդակին օգնով արտայայտուած, սիրոյ եւ համերաշխութեան կոչ ուղղած հրապարակաւ եւ անձնապէս: Ուզած է որ մօտենա՛ն «բաժանեալները» Ամերիկայի մէջ, առանց հետաքրքրուելու թէ ո՞վ բաժնած էր զանոնք եւ քանի՞ տարիէ ի վեր: Ամէն ոք պատասխանած է իր հրաւէրին, կուսակցական եւ ազգային գործիչներ գացած տեսած են զինք, բայց ոչ երբեք «բաժանեալ» եկեղեցիներու հովուապետները: Մէկ հովուապետական միայն յանդգնած է երթալ համբուրելու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին աջը, ան ալ... պատժուած է անմիջապէս:

— Ամօ՛թ, ամօ՛թ... լսուեցաւ աջէն ու ձախէն, «ամէ՛ն, ամէ՛ն» երգող տիրացուներու եղանակով՝ ինչպէս եկեղեցիին մէջ:

Կաթողիկոսը խոստովանեցաւ թէ կը հաւատար, երբ ճամբայ կ'ելլէր, թէ պիտի յաջողի իր համերաշխութեան փորձին մէջ: Բայց բոլոր «բաժանեալները» իրեն պատասխանած են նոյն ձեւով, բանաձեւի պէս. «Մենք կապուած ենք Անթիլիասի, կոնդակ չենք ընդունիր Էջմիածնէն»: Յունաստան աւելի «ճկուն» եղած է իր պատասխանին մէջ: Գալով Հայրենիք օրաթերթին, «արտառոց մեղադրանքներ բրած է, կասկածելի ցոյց տալով կաթողիկոսը Միացեալ — Նահանգներու կառավարութեան առջեւ»:

Ընթերցողը կը զգայ արդէն թէ տաքցա՛ծ է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ այլեւս չի՛ խօսիր ... Ամենայն Հայոց:

«Ամբողջական զիջումներ» է բրած «բաժանեալներուն», բայց իր կոչը մնացած է «Ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Այստեղ իրապէս բարկացած է կաթողիկոսը: Եւ ինչո՞ւ չբարկանայ: Ու կրքոտ շեշտով մը կը շարունակէ.— «Գաղտնիք չէ՛ այլեւս, մտածուած ծրագի՛ր մը կայ, արտասահմանի թեմերը բաժնել Էջմիածնէն»:

Ահաւասիկ «նշանաւոր գաղտնիքը», ահաւասիկ «մեծագոյն ոճիրը», զոր մէջտեղ է հանած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, եւ ի՛նչ ոճով, ի՛նչ թոնով կամ ի՛նչ... պատրաստուած էֆէքով:

«Մենք, իբրեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, չենք կրնար հանդիստ սիրտով դիտել այս բոլորը: Ի սէ՛ր ազգին, սխա՛լ է այս ճանապարհը, առանց Էջմիածնի՝ յուսահատութի՛ւն է Անթիլիասը»:

Բարեմիտ ունկնդիր մը կը սպասէր որ Կաթողիկոսը ամբողջացնէր անմահ Գրիգոր Օտեանի խօսքը, որուն կուտար տարբեր վարիանտ մը.— «Առանց Անթիլիասի՝ յուսահատութիւն է Էջմիածին»: Այս ճշմարտութիւնները գիտեն անոնք որ ազգային պատմութիւն գիտեն: Էջմիածին՝ Անթիլիասով, Անթիլիաս՝ Էջմիածինով, ինչպէս աջ ձեռքը՝ ձախ ձեռքով ու ձախ ձեռքը՝ աջ ձեռքով:

Եւ այսպէս երեք քառորդ ժամ, ներկայացնելու համար «բաժանեալ» հօտին «յոռի» պատկերը: «Պառակտումներու եւ գրպարտութեանց» այս զեկուցման վերջաւորութեան մէջ յանկարծ մէկ կողմ կը հրէ մութ ամպերը եւ կ'ըսէ. «Բայց այս ամէնը անցողական է: Լուծում մը պիտի յանգինք ի վերջոյ: Որովհետեւ պաշտօնական չէ՛ն այս բոլորը: Եւ ես անոնք չեմ նկատեր իբրեւ Զարեհ «աթոռակից» եղբօրս պատասխանը: Նոյնիսկ Խորէն Սրբազանի պատասխանը, ինչպէս ինք ալ ըսաւ թէ Անթիլիասի պատասխանը չէ իր պատասխանը: Ես կը սպասեմ, ուրեմն, Զարեհ «աթոռակից» եղբօրս պատասխանին, ի՛ր ձեռքով, իր ստորագրութեամբ»:

Ի՛նչ պէտք ճառ... սպասելու համար:

Ապա կաթողիկոսը ըսաւ թէ արտասահմանի իր այցելութիւնը նպատակ չունէր դրամ հաւաքելու, բայց եւ այնպէս Էջմիածնի համար հաւաքուած է 300.000 տոլար, (այս գումարին մէջ՝ հարիւր հազար տոլարը հաւաքուած է չորս անգամ քանեհինգ հազարնոց նուէրներով): Այդ գումարը իբրեւ հիմնադրամ անձեռնմխելի պիտի պահուի Նիւ Եորքի մէկ դրամատան մէջ եւ եկամուտները միայն պիտի օգտագործուին Էջմիածնի համար: Յետոյ տեղեկութիւններ՝ Մայր Աթոռի շինութեանց մասին: Այսպէս ըսաւ թէ Գայիանէն կը վերանորոգուի Հիւսիսեանի եւ Մանուկեանի նուէրներով (Իտալիայէն): Թէ Էջմիածին ունի երեք միլիոն 200.000 րուբլիի պիւտճէ մը:

Կոմիտաս Եպիսկոպոսի «Տէր, կեցո» երգը, բացառիկ ձայնով, պահ մը ընդհատեց այն անհաճոյ տպաւորութիւնը, որ կը թողուր այս անճահ, անտեղի, անպատեհ ճառը: Խաղաղ գաղութի մը մէջ, որ չխառնուեցաւ երբեք այլ գաղութներու վէճերուն, այս անհամ արձագանգը թելադրա՞նք մը կը բերէր արդեօք,— յաջորդով՝ մեր խօսքը այդ մասին, եւ կարգ մը փրոթոքոլային թերութեանց մասին, որոնց կրկնութիւնը տարբեր գաղափար կազմել կուտայ մեզի, ա՛յս ալ թող բաւէ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Եկեղեցու հարաւային մասում է գտնւում զանգակատունը շատ լաւ վիճակում, կպած եկեղեցու պատին: Երեք յարկ ունի զանգակատունը: Առաջին յարկում, գետնի վրայ կան վեց Առաջնորդների գերեզմանները: Արձանագրութիւնները անընթեռնելի են: Նոյնպէս, այս մասում, եկեղեցու պատի վրայ կայ մի յիշատակարան, որի վերեւ երեւում է քարի վրայ քանդակուած Յիսուսի ծնունդը, Աստուածածնի գրկում, Յիսուսը եւ հովիւներ, որոնք գառներ են բերում, որպէս նուէր Յիսուսին:

Երկրորդ յարկը բաղկացած է չորս սիւներից: Սրանց վրայ բազմել է ութ սիւներով փոքրիկ կաթողիկէն: Երկրորդ յարկի եկեղեցու պատի վրայ քանդակուած է Աստուածամօր Աւետումը: Ամբողջ զանգակատունը շինուած է գեղեցիկ ոճով, սրբատաշ սպիտակ քարերով եւ զարդարանքներով: Եկեղեցու արեւմտեան մասում տեսնւում են երկու քառակուսի կիսաւարտ շինութիւններ: Դրանք լինելու էին ուրիշ երկու զանգակատուներ, ըստ ծրագրի Յակոբ Կաթողիկոս Ջուղայեցու, որի մահուան պատճառով գործը մնում է կիսատ:

Եկեղեցու մուտքի դրան ձախ կողմում գտնւում է մի մատուռ, նուիրուած Ս. Պետրոս եւ Ս. Պօղոս առաքեալներին: Դիզնած են սրբատաշ քարերը, բայց մատուռը լաւ վիճակումն է: Բեմի ճակատում, սեւ մարմարէ մի քարի վրայ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Յիշեցէք ի Քրիստոս Աստուածատեղի խօճայ Աստուածատուրն եւ ծնողացն խօճայ Արզումանն եւ Գիւլբէ խանըն եւ որդի Վարդանն եւ կողակիցն. ՌՃՀԵ» (1726):

Նկատեցի որ այս սրբատեղին, որ երկար ժամանակ գործածուել է որպէս եկեղեցի, երբ դեռ ներկայ եկեղեցին չէր աւարտել, այժմ ծառայում է որպէս ոչխարների գոմ, բաւական էր տեսնել յատակի վրայ թափուած կեղտը:

Գեղեցիկ է եկեղեցու ճակատի ընդհանուր պատկերը: Եւ լաւ է պահուած, թէեւ աջ կողմը, պատի ծայրամասում երեւում են ճեղքեր: Ամբողջ եկեղեցու շինութեան համար գործածուած են սրբատաշ սպիտակ եւ կարմիր քարեր: Եկեղեցու ճակատի մէջտեղում, բարձր, ամենավերեւի մասում պատի մէջ զետեղուած է քարաքանդակ Յիսուսի Խաչելութիւնը, ձախ ու աջ՝ Աստուածածին եւ Ս. Յովհաննէս: Մի քիչ ցած, ճիշդ տակը, միջակ մեծութեամբ մի պատուհան, երկաթապատ վերնատունը լուսաւորելու համար: Ներքեւումը մի յիշատակարան: Երկու կողմերում, աջ ու ձախ դարձեալ երկու փոքրիկ լուսամուտներ վերնատան համար:

Օղակներով իրարու միացած, շղթայի նման, երկար մի քարէ զարդարանք ժապաւէնի նման պտտւում է, ծածկելով

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՈՒՔ

— Լուսաւորէ պարոնը, մինչեւ որ իմ կառքն ու ձին տեղաւորեմ:

Աղջիկը նայեցաւ ինծի եւ ապա մտաւ տնակ: Հետեւեցայ իրեն:

Անտառապահին տնակը բաղկացած էր միակ սենեակէ մը, ծխապատ, ցած ու պարապ, առանց որեւէ կահ-կարասիի: Պատառոտած կենդանիի մորթ մը կախուած էր պատէն: Աթոռակի մը յենած էր հրացան մը, ցնցոտիներու կոյտ մը քարշ կուտար անկիւն մը, երկու խոշոր հողէ ամաններ կը գտնուէին ուրիշ անկիւն մը՝ կրակարանին մօտ: Խեղճուկ կրակ մը իր երկար լոյսը կը սփռէր տխրօրէն:

Սենեակին ճիշդ մէջտեղը, երկար ձողէ մը կախուած էր երախայի մը օրօրոցը:

Աղջնակը մարեց ձեռքին լապտերը, նստաւ ցածլիկ նստարանի մը եզերքը եւ սկսաւ օրօրել երախային օրօրոցը:

Չորս կողմս դիտեցի եւ սիրտս մղկտաց: Այնքան ալ հաճելի տեսարան մը չէր գիշերանց խեղճ մուժիկներու տնակը տեսնել:

Օրօրոցին մէջ երախան դժուարութեամբ եւ արագ կը շնչէր:

— Հոս մինա՞կ ես, հարցուցի աղջնակին:

— Մինակ...

— Անտառապահին աղջիկն ե՞ս:

— Աղջիկն եմ, մրմնջեց...

Դուռը ճռնչեց: Անտառապահը ներս մտաւ սեմէն, գլուխը ծռելով: Առաւ գետնէն լապտերը, մօտեցաւ սեղանին եւ պատրոյգը վառեց:

— Դուք անշուշտ վարժուած չէք այս տմոյն լոյսին, ըսաւ գլխուն խոպոպները թօթուելով:

Կը դիտէի զինք: Հազիւ թէ առիթը ունեցած ըլլայի իր նման լաւ կազմուած անձ մը տեսած ըլլալու: Հասակը բարձր էր, ուսերը լայն եւ նշանակալիօրէն կազմուած: Իր թաց շապիկին տակէն ակնյայտնի կ'երեւէին իր հուժկու մկանունքները: Իր առնական դիմագիծը շրջապատուած էր սեւ մօրուքով մը: Շագանակագոյն երկու փոքրիկ աչքեր խիզախութեամբ կը դիտէին իր թանձր յօնքերուն տակէն, որոնք կը միանային իր քիթին վերեւ: Իր երկու ձեռքերը մէջքին դրած, կանգնեցաւ դէմս:

Շնորհակալութիւն յայտնեցի իրեն եւ հարցուցի անունը:

— Կը կոչուիմ Ֆոմա, եւ սակայն զիս Պիրիուք մականուանած են:

— Ա՛հ, դո՞ւն ես Պիրիուքը:

Զինքը կը դիտէի կրկնապատկուած հետաքրքրութեամբ: Երմոլայի եւ ուրիշներ յաճախ պատմած էին ինծի անտառապահ Պիրիուքի արկածները, որ շրջապատի գիւղացիներուն սարսափն էր: Կը պնդէին թէ աշխարհի մէջ տակաւին չէր գտնուած անտառապահ մը որ այնքան խստապահանջ ու անդութ ըլլար իր պաշտօնին մէջ:

«Երբեք չի թողուր որ ոեւէ մէկը իր հետ տանի անտառէն որեւէ փայտի կտոր: Գիշեր ատեն, օր ցերեկով եւ ամէն պահուն հոն ներկայ է, ինչպէս ձիւնը ձեր գլխուն, եւ երբեք պէտք չէ իրեն ընդդիմանալ: Ուժեղ է եւ ճկուն՝ ինչպէս սատանան: Ոչ մէկ բան ազդեցութիւն ունի իր վրայ իր համոզումները փոխելու համար, ոչ դրամը եւ ոչ ալ ալքոլը, այնպէս որ կարելի չէ զինքը շեղել իր պարտականութեան ճամբէն: Բազմաթիւ անգամներ, շատեր իր հաշիւը ուզած են մաքրել, բայց ամէն անգամուն ալ յաղթական է դուրս եկած...»:

Այսպէս կը խօսէին Պիրիուքի մասին շրջակայքի գիւղացիները:

— Դո՞ւն ես Պիրիուքը: Բարեկամ, քու մասիդ լսած եմ: Այնպէս կը թուի թէ ոչ ոքի շնորհ կ'ընես:

— Պարտականութիւնս կը կատարեմ, պատասխանեց սրտնեղած: Երբեք չեմ ուզեր առանց որեւէ գործ տեսնելու տիրոջս հացը ուտել:

Իր մէջքի գօտիէն անցուած փոքրիկ կացինը հանելով, նստաւ գետինը եւ սկսաւ փայտի կտորներ տաշել:

— Տանտիկին չունի՞ս, ուրեմն:

— Ոչ, պատասխանեց եւ վերցուց կացինը:

— Մեռա՞ծ է:

— Ոչ... այո... մեռած...:

Երեսը դարձուց: Լռեցի: Յանկարծ աչքերը վրաս սեւեռեց.

— Փախաւ անցորդ աշխատաւորի մը հետ, վերսկսաւ տխուր ժպիտով մը:

Աղջնակը աչքերը խոնարհեցուց եւ յառաջացաւ դէպի օրօրոցը, ուր երախան արթննալով սկսած էր ճչալ:

— Առ, տուր ասիկա իրեն, ըսաւ Պիրիուք, աղջնակին երկարելով աղտոտած ծծօնը:

Եւ ապա, տխուր ձայնով մը, աւելցուց.

— Փոքրիկն ալ լքեց...

Այս խօսքերը արտասանեց կիսաձայն, ցոյց տալով երախան: Յետոյ յառաջացաւ դէպի դուռը, կանգ առաւ հոն եւ դառնալով ինծի, ըսաւ.

— Մեր հացը անտարակոյս ձեզի համար լաւ չէ, պարոն... եւ սակայն, ուրիշ բան չունիմ:

— Անօթի չեմ:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք... պիտի տաքցնեմ ինքնաեռը, բայց թէյ չունիմ...: Երթամ ձեր ձին տեսնեմ:

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(2 Շար.)

...Մատքի վրան եւ երկու կողմերի յիշա –
տակարանների վերեւի մասերը: Մուտքի
վրան վերեւի քանդակուած զարդարան –
քէ, արաբական ճարտարապետութեան ո–
ճի դրոշմն է կրում: Գաւթում, վրան ա–
ռաջ գրուած է միաձոյլ սրբատաշ մի սեւ
քար: Գաւթի աջ ու ձախ պատի անկիւն–
ներում զետեղուած են երկու փոքր սեւ –
ներ :

Եկեղեցու ճակատը եւ չուրջի բոլոր պատերի վրայ սրբատաշ քարերով գըր –ուած են յիշատակարաններ, խաչքարեր անհատների կամ ընտանիքների անունով: Մենք ուզում ենք յիշել միայն այն արձանագրութիւնները, որոնք որոշ պատմական արժէք են ներկայացնում թէ բովանդակութեամբ եւ թէ մանաւանդ թուականի հնութեամբ :

Մուտքի վրան ուղիղ վերեւ.

«Կամօք եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ, նորոգեաց Սուրբ Ստեփաննոս Նախավկայ եկեղեցւոյս, Յարեւմտեան կողմն գրսի երեսն, Նախջեւանցի Ազամալն Յիշատակ իւր եւ կողակցուն Մարիամին եւ ծնողացն Ազաջանի եւ Նանագուլին ՌՃԾԳ (1704) Թուին»:

Դրան ձախ կողմը մի յիշատակի խաչքարի վրայ .

«Յիշատակ է քարս դաշտեցի Մելքոմի որդի Մարտիրոսի եւ ծնողացն եւ որ գիս յիշէք, յիշեալ լիջիք ի Քրիստոս ՌՃԾԶ (1707) Թուին»:

Դրան աջ կողմի վերեւ յիշատակ խաչքարի վրայ.

«Սուրբ խաչս յիշատակ է Ջուղայեցի Բաբաջանի որդի Յօհանն Ուստուրլուն ՌՃԺԵ (1666) Թուին» :

Դրան ցածի մասում ձախ կողմը.

«Ողորմութեամբ Տեառն Արարչին նորոգեցաւ տունս կրկին ի ժամանակս Տեառն Եփրեմ ընտիր հայրապետի, Պարսից Մեծի ինքնակալի Շահ Բաբախան մեծ արքայի պայծառացի տաճարն նորին արդեամբ ազա Շերմազանին որ է տեղեաւ Ջուղայեցի Թիֆլիս քաղաք բնակի խել մանաւոր օժանդակեցին որդիք մելիք Սանփանեանի որք են բնիկ Ջուղայեցի Աբրահամ եւ Մաթէոսին Մկրչեան Օհաննէսին, որ եւ կոչի փեսան նորին: Ջուղա եւ Շամբ բոլորովին կաճն ձրի ատո հասցուցին վարձս նոցին փոխադրեալ յաւուր մեծի դատաստանին, իչխող տանը զիմ նուաստի Սարգիս անուն Առաջնորդի հետեւողիս այժմ գործի, բազում ջանիւ կատարեցի. Հանդիպողաց այժմ տառի, Հայր մեղայիւ մեղ յիշեացի ի Տեառնէ յիշեալ լիցի յաւուր փրկչին մեծ ատենի... բաղացս բոլորովին հայր երկնաւոր լսէ նոցին Թուականին Հայոց ՌՄՀ (1821)»:

Դրան աջ կողմի երկար արձանագրութիւնը. —

«1831 եւ Հայոց Թուին ՌՄԾ իշխանութեամբն Տեառն Եփրեմ կաթողիկոս Հայոց ազգի Պարսից ազգի ինքնակալի Շահ Բաբախան մեծ արքայի, որդւոյ նորին Աբբաս Միրզի երկրիս մերոյ միշտ իշխողի ասլովիչի ի սոյն ժամու զիմ նուաստս մեծի ինքնակալի Նիկոլաբավ–տիս, Սարգիս Առաջնորդի որ եմ տեղաւս Ա–Մ Արամքեցի այժմ կոչիմ Ջուղայեցի գիւղն Շամբայ զնեցի երեք հարիւր թուման փողի, դայաքան դրամ ժողովեցի ընկերութեամբ իմ որդեկի Օհաննէսի վարդապետի որ է տեղաւս իսկ Շամբեցի, երկրէն Սիւնեաց եւ Շամբուրայ Դալարակաց եւ Ագուլեաց Նախջեւան իսկ ըստ նոսա Տէր պահէ չէնս այժմ եւ յաւա վերայիշեալ Աբբաս Միրզային հրովարտակաւ արքայական զհարկն Շամբայ արքունական շնորհեաց մեզ յայտ յանդիման. զկնի իմ Առաջնորդ որ իշխան կամ միարան որ վասն թեթեւ ինչ պատճառի ինքնագլուխ եւ խորովի թէ վաճառել զայս գիւղս կամի, այնպիսի այրն ընկեր լիցի Տիրամաճառ չար Յուդայի անհծանօք կապեալ լիցի եւ սեւերես երեւեսցի յաւուր մեծի դատաստանի: Միարան Տանս մեծի Ստեփաննոս վարդապետի Դանիէլ եւ Գաբրիէլ մաքրակենցաղ աբեղայի ծառայ գրչիս Պետրոս դպիր Շամբեցի»:

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈԼԱՏԵԱՆ

(Շար. 6)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԳԻՉ–ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

Տարուէ տարի կրկնուող երիտասարդ երգիչ – երգչուհիներու միջազգային մրցումը տեղի ունեցաւ Բեճճօ Էմիլիա քաղաքին մէջ, որուն կը մասնակցէին 88 թեկնածուներ :

Յաջորդական պտոյտներու աշխատանքը տարուեցաւ Սեպտեմբեր 8ին, 9ին եւ 10ին, որոնց արդիւնքը եղան 13 պատրաստուածներ :

Մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, 13 պատրաստուածներուն մաս կազմող լիբանահպատակ Տիկին Անայիս Եղիայեան – Պօղարալեան, յաջորդաբար երգելով Լէոնքավալլոյի «Փայլաչչի»էն «Նետտայի Պալլաթա»ն, Վէրտիի «Տէր Ֆրայչուծ–ց»էն «Ահ, Բէ նօն ճունճէ իլ Սոգքօ»ն եւ Փուչչինիի «Մատամ Պըթըֆլայ»էն «Ուն պէլ տի Վէտրէմօ»ն :

Քննիչ յանձնախումբը, նախագահութեամբ Ճիլլօ Քոնֆալոնիէրիի՝ կազմըւած էր երաժշտական, թատերական հանրածանօթ քննադատներէ եւ երգիչ – երգչուհիներէ, որոնց կը չարս կը փափաքինք յիշատակել ուսուցչապետ Եողէֆ Պորգոնէն, Մաֆալտաֆավէրօն, Ճիլլիա Դէլը, Մարիա Տամպօնին, Մարիանօ Սթապիլէն, եւն., ինչպէս Բեճճօ Էմիլիայի նահանգային թատրոնին վարիչ կազմը իր ամբողջութեամբ :

Սեպտեմբեր 11ի առաւօտ, «Զիրքօլօ Ծիպարտի» սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցան 13 պատրաստուած երգիչ – երգչուհիներուն արծաթ մետալներուն բաշխումն ու պատուոյ վկայականներուն յանձնումը, իսկ ժամը 21ին, Բեճճօ Էմիլիայի հաչակաւոր թատրոնին մէջ, քննիչ յանձնախումբին 15 անդամներուն եւ աւելի քան երկու հազար հանդիսական – ներու ներկայութեան պաշտօնական բացումը յայտարարուեցաւ «Աքիլլէ Փէրի» անուանակոչեալ մրցանակին, որուն ընթացքին անցեալ տարուան տասը եւ այս տարուան 13 պատրաստուածները ելոյթ ունեցան :

Տիկին Անայիս այս անգամ հանդէս եկաւ Փուչչինիի «Ուն պէլ տի Վէտրէմօ» եւ «Ոհ, սօավէ Ֆանչուլլա» զուգերգներով, ընկերակցութեամբ վերնարամբ երգիչ (թէնորէ) Լուչիանօ Փավարոթիի : Մինչ կ'երգէր մեր երգչուհին՝ թատրոնին ճակատին կը ծածանէր Լիբանանի ազգային դրօշակը :

Այս առթիւ եւս եօթը պատրաստումներ տեղի ունեցան, բոլորն ալ 1959ի մրցանակաւորներէն, որոնց առիթ պիտի ընծայուի զեր ստանձնել իտալական կարեւորագոյն նուագաւոր թատերախաղերու մէջ :

Ո՞վ է տիկին Անայիս Եղիայեան – Պօղարալեան: Դեռ չատ երիտասարդ, ազնիւ Հայուհի մը, որ իր երաժշտական ուսումը կատարած է Պէյրութի պետական երաժշտանոցին մէջ, ուսուցչապետուհի Փէրացցիի հովանաւորութեամբ, եւ բաւանալով կառավարական թոշակ՝ եկած է Իտալիա կատարելագործելու համար իր արուեստը: Շուրջ տարիէ մը ի վեր կը գտնուի Միլանօ, ուր մասնաւորաբար դասեր կ'առնէ Սքալայի ուսուցչապետներէն Վիթթորիօ Ռուֆֆօյէն: Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Սեպտեմբեր 14ին, Հնդկաստան մեկնած է Կարտինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան, կաթողիկոս – պատրիարք եւ Մեծաւոր Հաւատոյ Տարածման ժողովին: Օդակայան փութացած են կաթոլիկէ բոլոր համայնքներու պետերը եւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուցիչը եւ բազմաթիւ քահանաներ ու ապայիններ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Բէրիոյ Ազգ. Գաւառական Ժողովի անդամ Անդրանիկ Խորայէլեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 11ին, Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ նախագահութեամբ Լիբանանի Առաջնորդ Խորէն Արք.ի որ կը փոխարինէր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը՝ Զարեհ Ա.:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ Թեմի Կեդր. վարչութիւնն ու ժողովուրդը գնահատելով Լիբանանի Թեմի Առաջնորդ՝ Խորէն Արք.ի աշխատանքները, Ամերիկահայ Թեմի կազմակերպման համար, նուիրած են 1960ի Քրայսլըր կառք մը: Առաջնորդը կառքը ստացած է եւ կը գործածէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՁՆԻ հանքաջուրերու մեծ եւ անըսպառ պաշար ունի: Տեղւոյն հանքաջուրերու գործարանը, 1959ին, 19 միլիոն շիշ հանքաջուր արտադրած է: Թառասիլի (Խրիմ) մէջ ծախուած է 1200 շիշ, Ուկրանիոյ մէջ՝ 3500 շիշ, իսկ Մոսկուայի մէջ՝ իր միլիոն շիշ: Արզնիի ջուրը կը յագեցնէ մարդու ծարաւը, կը թարմացնէ եւ անուշ համ ունի :

«ՈՍԿԵԴԱՐ» խորագրուած է Սողոմոն Տարօնցիի բանաստեղծութիւններու վերջին ժողովածուն: Հոն ամփոփուած են հեղինակին տարբեր ժամանակներուն գըրած բանաստեղծութիւնները, պէօնները ու քերթուածքները, որոնք նուիրուած են հայրենիքին, ընկերային առօրեային, մարդկային զգացումներուն եւ խաղաղութեան: Ժողովածուն ունի հետեւեալ բաժինները՝ «Փառքի բարձունքը», «Կեանք ու խոհ», «Պատերազմի դաշտից», «Զըրոյց», «Զմրուխտ պլպուլ» եւ «Արուեստ պոետական» :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ է Յովհ. Թումանեանի երկերուն վեցերորդ հատորը (լրացուցիչ): Այս հատորին մէջ զետեղուած են բանաստեղծին այն երկերը, որոնք այլեւայլ նկատումներով դուրս մնացած էին նախորդ հինգ հատորներէն: Այս բանաստեղծութիւններէն չատերը, առաջին անգամ է որ տպագրութեան կ'արժանանան: Հետաքրքրական է «Երեւանի կոխը» եւ Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանին» իբրեւ չափածոյ, եւ «Հայկական էպոսի բառարանից»ը, որոնք նոյնպէս առաջին անգամն է որ կը տպագրուին: Այս վեցերորդ հատորով կ'աւարտի Յովհ. Թումանեանի «Երկերի ժողովածուի» ամբողջական հրատարակութիւնը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է :

ՀՌՈՎՄԱՅԵՑԻ անուանի բանաստեղծ Լուկրետիոսի «Իրերի բնութեան մասին» փիլիսոփայական քերթուածը համաչխարհային գրականութեան եզակի գործերէն կը նկատուի: Փիլիսոփայ բանաստեղծը կը ձաղկէ հեթանոսութեան եւ այլ կրօններու հետ ծագում առած սնոտիապաշտութիւնները: Համէյցի բանաստեղծին այս գործը որ թարգմանուած է չատ մը լեզուներու, վերջերս թարգմանուեցաւ նաեւ հայերէնի: Թարգմանողն է՝ Գր. Արէյեան: Ներածական կենսագրականը գրած է Սողոմոն Տարօնցի :

ԽՈՀԱՆՈՑ – ԳՈՐԾԱՐԱՆ կ'անուանեն Երեւանցիները պատրաստուած կերակուրներ արտադրող գործարանը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է: Ի՞նչ կ'արտադրէ խոհանոց – գործարանը: Խորոված, լցօն, բանջարեղէններով զանազան կէս պատրաստի ճաշեր, ձուկ, հրուշակներ, տապկուած հաւ, հնդկահաւ, խոճկոր եւ այլ թռչուններէ եւ կենդանիներէ պատրաստուած համեղ կերակուրներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Անտառում չէր երեւում ոչ մի արահետ եւ ոչ մի կածան. դա կարծես մարդու երես չտեսած անկոխ անտառ էր, եւ փախչողներին թւում է, թէ առաջին ոտքըն իրենք են դնում, ու երբ չոր ճղները երբեմն ճարճատիւնով կոտրւում էին ոտքերի տակ՝ նրանք ահից կանգ էին առնում, չիմանալով ինչ անել. առա՞ջ գընալ, թէ սպասել... Եւ մի պահ կանգառնելուց յետոյ, նորից էին շարունակում իրենց երթը:

Բայց քանի մթնում էր՝ քայլերը այնքան դառնում էր ծանր. ծառերն առջեւում երեւում էին պատի պէս, չէր նըկատւում ոչ լոյս, ոչ հորիզոն. երբեմն միայն ծառերից վեր երեւում էր կապոյտ, մթնակապոյտ երկնքի մի չերտ եւ խսկոյն չքանում: Բայց պէտք էր գնալ, եւ գնում էին... Գնում էին, չիմանալով ո՞ւր են գնում, ինչի՞ կը հանդիպեն եւ ո՞ւր դուրս կը գան արդեօք, նորից եա չէ՞ն դառնայ նոյն բացատը, որտեղից ճանապարհ ընկան կամ՝ չե՞ն հանդիպի այն մարդկանց, որ փախան – գնացին դուցէ հետապնդողներ բերելու... Ինչ էլ լինէր սակայն՝ աւելի լաւ էր քայլել, քան կանգնել: Ու քայլում էին ճիգով, քրտնախմած, երբ մէկը կամ միւսը պատահաբար սայթաքում էր ընկնում, խկոյն վեր էր կենում արագ ու նորից շարունակում անյայտ, անորոշ ուղին: Եւ առջեւից գնացողները յաճախ կանչում էին զգոյշ.

— Եկէք ... Այսպէս եկէք ...

Ետեւից գնացողները պատասխանում էին.

— Գալիս ենք ...

Իսկ պառաւը մրմնջում էր շարունակ ինքն իրեն, երբեմն եւ բարձրաձայն.

— Թորգոմս ... Զուր մեղապարտ զարձաւ... Եթէ մեր հարեւանն ու կինը էտ չմնային՝ մենք իչխան մարդոց չէինք հանդիպի ու կռիւ չէր լինի ... Բայց տեսնես ի՞նչ եղան, ո՞ւր մնացին ողորմելիք ...

— Այո, այո,— հաստատում էր նրա կողքին քայլող աղջիկը :— Երբ էտ մնացին՝ Հայրս, իմ պապան ասաց. «Էտ մնալը վատ է. կուչանաք, փորձանքի կը հանդիպէք»: Այդպէս էլ եղաւ, մարէ :

— Բայց ի՞նչ եղան անբախտները, — չարունակեց պառաւը փոքր յետոյ: — Մոլորեցի՞ն, մեղ կորցրի՞ն, ուրիշ մի ճանապարհո՞վ գնացին, թէ նորից իշխանների հանդիպան ու նրանց ձեռքն ընկան ...

— Հիմա մտածելով ի՞նչ կարող ենք անել, մարէ,— ասաց աղջիկը: — Նրանց գտնել կարո՞ղ ենք:

Միւսները չէին խօսում: Փոքր երեխայ ունեցող կինը ջանում էր, որ ծծկերը ձայն չհանի, ու քայլում էր ստինքը նըրան տուած, մարդու յետեւից, որը դըռնում էր թուրը քարչ տուող տղայի ձեռքը բռնած: Միւս ջահել կինը եւ մարդը քայլում էին սրանց հետեւով եւ ոչ մի բառ չէին արտաբերում ... Ծերունին էր միայն, որ ժամանակ առ ժամանակ ասում էր կիսաձայն, ասես ինքն իրեն.

— Վատ եղաւ, որ հանդիպեցինք անիրաւներին... Այո: Բայց լաւ եղաւ, որ ընկաւ եւ ձին վախցրեց ... Հիմա կը հետեւի՞ն մեզ, կը հասնե՞ն ...

— Եթէ արագ քայլենք չեն հասնի: Երբեք... անտառը խիտ է. ձիերը հեծւորներով այս անտառում չեն չարժուի, — պատասխանում էր ծերունուն՝ նրա թեւը բռնած Թորգոմը :

Ու նրանց զրոյցին, իբրեւ արձագանգ կարծես, պառաւն ասում էր չուտ–չուտ:

— Աճապարենք... աճապարենք ...

Բոլորն էլ զգում էին, որ կատարուածը լաւ բան չէր, ուստի պէտք էր զգոյշ լինել եւ որ միայն հեռանալը կը փրկի իրենց. ու քայլում էին, որքան կարող էին, արագ. քայլում էին արդէն ոմանք իրար թեւ ու փէշ բռնած մի կենդանի շղթայ կազմած, որովհետեւ այնպէս էր մթնել, որ իրար չէին տեսնում. գնում էին կոյրերի նման: Թէպէտեւ քայլելը թւում էր փրկութիւն, կանգնելը՝ մահ, բայց մի երկու տեղ այնուամենայնիւ կանգ առան ակամայ շունչ առնելու, բռները չտեղու եւ լսելու, թէ հետապնդում չկա՞յ արդեօք :

Մութի մէջ ոչինչ չէր երեւում. չուրջը ծառերի սեւագանգուած չարժուն պատերն էին. սկսուել էր զարնան մի զով քամի, որ թեթեւակի օրօրում էր ծառերը՝ տերեւների մերթ մեղմ, մերթ ծաւալուն շըրշիւնով. բայց փախչողները, հնայած տաքացած ու քրտնած, քամու զովութիւնը համարեա չէին զգում :

Քամու հեւքից բացի, անտառում լըսւում էին ինչ որ մնչիւն, թռչնային մի ճիչ կամ թեթեւ թեւաբախում, ու նորից ամէն ինչ լռում էր եւ միայն ծառերի չըշիւնն էր լցնում միջոցն ու գիշերը : Ոչ մի ոտնաձայն, մարդկային ոչ մի կանչ, ոչ մի վրնջիւն: Բայց դա չէր հանգստացնում նրանց. հետապնդողը մի՞թէ ձայն կը հանի: Ոչ, նա կը մօտենայ գաղտագողի, անձայն, աննկատ, որ սպահով հասնի իր նպատակին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Ֆրանսա կ'ընդունի ինքնորոշման իրաւունքը, սակայն եւ այնպէս բանակցութիւնները ցոյց տուին թէ «Ֆրանսացիները կործնական նպրակցութեան չեն կըյած գալ»: Արտայայտուած է Քոնկոյի, Քաւպայի եւ Հարաւային Ափրիկէի շուրջ: «Գաղթատէր բաղմաթիւ պետութիւններ չեն ուզեր ըմբռնել պատմական յեղաշրջումը որ տեղի կ'ունենայ Ափրիկէի եւ այլ թերած երկիրներու մէջ»: Գերմանիոյ շուրջ մտահոգութիւն յայտնած է, յատկապէս Պոնտրովէրի (գերման սպայակոյտ) որոշումին՝ հիւլէական զէնքերով զինուելու շուրջ: «Գերման զինուորապաշտութիւն մը ծնունդ կ'առնէ»: Համաձայնութիւնը ընդհանուր պէտք է ըլլայ եւ ոչ թէ երկու կողմերու միջեւ միայն: Ֆրանսայի պատուիրակը անմիջապէս բողոքած է Թիթոյի առաջարկին: Արդարեւ գլխաւոր օրակարգի նիւթ դարձուցած է Ալժերիոյ հարցը: Ֆրանսացիք չեն ընդունիր ՄԱԿի ձեռնհասութիւնը Ալժերիոյ հարցին մէջ, արդէն վերապահ էին առաջին օրէն իսկ: Քուվ տը Միւրվիլ կիրակի Փարիզ կը վերադառնայ եւ այդ ձեւով կառավարական ոչ մէկ անդամ պիտի ըլլայ ֆրանսական պատուիրակութեան մէջ, իսկ երբ Ալժերիոյ հարցը գայ, ֆրանսական պատուիրակութիւնը դուրս պիտի ելլէ, հաւանաբար ամբողջ մը: Ֆրանսական պատուիրակը չեշտեց թէ Ալժերիոյ հարցին լուծումը աւելի պիտի ուշանայ երբ ՄԱԿը անով զբաղի:

Ա. Ջ Դ

Պ. Յ. Պալճեան (Քալիֆորնիայէն), քանի մը օրէ Փարիզ է, կը տեղեկացնէ իր բարեկամներուն որ կը փափաքին՝ զինքը տեսնել թէ Փարիզի եկեղեցին պիտի ըլլայ կիրակի առտու:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տեսչութիւնը կը խնդրէ որ ներկայ ուսումնական տարուոյ համար նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով:

Տէսինի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը, Այրի Տիկին Սրբուհի Տապալեան եւ զաւակները՝ Բրաբիոն եւ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փափազեան (Քալայոն), Այրի Տիկին Քրիստինէ Սէթեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Պ. Սէթ Տապալեան (Փարիզ), Պ. Մամբրէ Տապալեան եւ զաւակները (Հայաստան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Բարսեղեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Նիկողոսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան (Փարիզ), եւ պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ատենապետին, ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 22-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Լիոն, Էտուար Էրիօ հիւանդանոցին մէջ, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 15.30ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Պ. Զպուքճեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին, Տիկին Յակոբեանի դառնալէտ մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Կիրակի Ազգային Տան մէջ (Րիւ Թրէվիզ) ժամը 9ին պիտի խօսի Օշին վրդ. Նիկոլեան: Նիւթ ունենալով՝ Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ Ուղղափառութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գաբրիէլ Համբարձումեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր քրոջ՝

ՄԱՐԻ ՄԱՂԱՔԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Փոն տը Շէրիւէն Պիչաքճեան ընտանիքը տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ ի պատիւ բանաստեղծներ՝

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹԻ ԵՒ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանի տեսուչ՝

ԳԱՐԱՄԱՐՏԵԱՆԻ

Կազմակերպուած է հաւաքոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, (17 Րիւ Պլէօ), 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21ին:

Մուտքը ազատ է:

ՎԵՆԵՏԻԿ (ԻՏԱԼԻԱ)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարսիլիաբնակ Տիկին Անուշ Զատիկեան կը փնտռէ իր եղբայրները, Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան, Եողղաթցի, որոնք 1920–23 Պոլսոյ որբանոցներու մէջ եղած են: Հօր անունը՝ Արթաքի, մօրը անունը՝ Եղիսաբէթ: Եողղաթցի Քիւրքճի Եուսուֆի թոռները: Գրել. — Խորէն քհնյ. Աստուրեանի,

339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ալֆորթվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝

Պ. Պայլոզեան, ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նիգոլեան, ողբ. Օր. Մազալճեանի մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան, ողբ. Տիկին Արաքսի Թէնէքէճեանի մահուան առթիւ 25 Ն. Ֆ., Պ. Խաչիկ Վարդանեան հինգ Ն. Ֆ., Պ. Սարգիս Ալապաչեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին 20 Ն. Ֆ., Տիկին Ֆիլոր Փափազեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Վ. Ռ. Զարգարեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին իր քրոջ՝ ողբ. Տիկին Էլմասեանի յիշատակին յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Պետրոս Փէհլիվանեան 30 Ն. Ֆ.:

Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցիէն չորս սնտուկ խաղող, Մոնմորանսիի ծերանոցին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ:

Տիկին Ուզունեանէ, երեք հաւ, բրինձ եւ զանազան ուտեստեղէններ:

Պ. Աւետիս Քէպապճեանէ այր մարդու բիժամաներ, Մոնմորանսիի ծերանոցին, ողբ. Գ. Փափազեանի յիշատակին:

Տիկին Տալաքիւբէլեանէ երեք սնտուկ հաղուստեղէն:

(Շար.)

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կապ. Խաչի եւ Զարմանձաքի Հայր. Միութեան:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին Րիւ Տիւնուարի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Երեկոյթին պատշաճ գեղարուեստական բաժին, խմբերգ Նոր Սերունդին կողմէ, կ'արտասանեն ընկերներ Յ. Պէրպէրեան, Վ. Սարգիսեան, կ'երգէ Օր. Լուիզ Հաբէլեան, կը նուագէ Պ. Սիրանին սեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի տօն Վարագայ Խաչին: Զայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ Տէր Վինկենտիոս Վ. Դաւիթեան: Պրազիլի Րիօ տը Ժանէյրօ քաղաքին Հայ կաթողիկէներու ժողովրդապետը: Սիրով կը հրաւիրուին բարեկամներն ու ծանօթները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաչանի «Մուրատ» խումբի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ: 17 Րիւ Պլէօ:

Հաճելի մթնոլորտ — Պիւֆէ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հողաբարձութիւնս կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի աւանդական մատաղ օրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյս մէջ: Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Ս. ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՍԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷ՛Ք ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ + ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Նախատեսուած մեկնում՝ փարիզէն՝ 1960 Նոյեմբեր 11:

Արձանագրութիւն մինչեւ Հոկտեմբեր 15:

Բոլոր ձեւակերպութեանց համար դիմեցէ՛ք՝

Tourist Romea France

Organisation Internationale de Voyages

10, Rue Pasquier - PARIS 8e Métro : Madeleine

TÉL, ANJ, 48-47

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՒ ԲԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE

(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

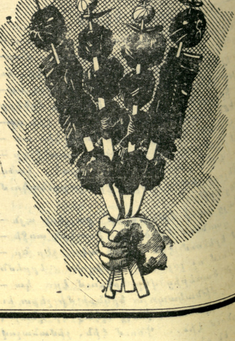

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ․ տար․ 40 Ն․ Ֆր․ ,վեց 22Ն․Ֆր․
Արտասահման՝ տար․ 50 Ն․ Ֆր․ Հատը 0,20 Ն․ Ֆր․․

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 25 SEPTEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8909 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4710

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՌԸ ԵՒ ԻՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Վազգէն կաթողիկոս կը թուի թէ չի տեսներ խաղաղ գաղութները: Մենք ճիշդ հակառակը կ'ակնկալէինք իրմէ: Մինչ– նախապէս այն համոզումն ունէինք թէ Ամե– նայն Հայոց Հայրապետը գոհ պիտի մը– նար, որ Հարաւ․ Ամերիկայէն զատ՝ կար ուրիշ գաղութ մը եւս, ուր «Իմ եկեղե– ցիս», «Քու եկեղեցիդ» չկար, ոչ ալ կռիւ, ատելութիւն:

Սխալած էինք: Կաթողիկոսը յուսախաբ ըրաւ «մենք» ու «դուք» չկայ եւ, օր– ուան բառով, «խաղաղ համակեցութիւն» է հաստատուած, տեւական գաղութ մը գտած, ուզեց փոխել այս բոլորը, կիրք եւ ոխ արթնցնել:

Ջհասկցանք պատճառը: Թող թոյլ տրուի մեզի, ոչ թէ մոռնալով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի իր հանգամանքը, այլ այդ հանգամանքին իսկ պատճառով, կա– տարել կարգ մը զատ խորհրդածութիւն– ներ:

Ինչո՞ւ, Հայրապետը, քաղաքի մը մէջ՝ որ իր հովուական շրջապտոյտին մաս չէր կազմեր, այլ պարզ հանգրուան մըն էր Աթէնս – Երեւան ճամբուն վրայ, հարկ համարեցաւ նման մանրամասն զեկուցում մը տալ ժողովուրդին, որ հովուական է, եւ մանաւանդ հովուական իր Բար– ձրագոյն Պետէն ուրիշ բան չէր սպասեր, եթէ ոչ աղօթք եւ օրհնութիւն:

Հայրապետը նախ հերքեց ինչ որ ըս– ուեցաւ, խօսք առնողներու կարգին, այն յայտարարութիւնը թէ «Սէր է Վազգէն Ա.»: Մենք ալ հաւատացած էինք, որով– հետեւ միայն Սէր կրնայ ըլլալ, միայն Սէր պէտք է ըլլայ Ամենայն Հայոց Կա – թողիկոսը:

Առաջին անգամ չէ որ Հայրապետը Ֆր– անսայէն կ'ընտրէ իր կողմնակալ տեղեկա– գիրներու ընթերցման իբրեւ կայան: Տա– րիներ առաջ թարմ են մեր յիշողութեան մէջ Քէ– մաթրոքէի ճառը եւ Անթիլիասի եկեղեց– ւոյ մէջ տուած քարոզը (1956): Կասկած չունինք որ իրեն լուսած պիտի ըլլայ թէ ոչ Անթիլիասը, ոչ ալ Լիւթեսիան յարմար ամպաչուեր են նման յայտարարու– թեանց համար: Եւ ի վերջոյ ի՞նչ կը շա– հի Հայաստանեայց Եկեղեցին, նման յայ– տարարութիւններով:

Մենք գիտենք թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկո– սը հրահանգ ղրկած է Ամերիկայի թեմերուն, նախ քան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ժամանումը Ամերիկա, թէ սէր ու պատշաճ է ընդառաջ երթալ այդ բոլոր հրաւէրներուն, որոնք կ'ըլլան Վեհափառ Հայրապետին այցելութեանց առթիւ, ընդունիլ մեծ պատիւներով եւ տրամադրել Անթիլիասի Թեմին պատկա– նող եկեղեցիները, եթէ Հայրապետը ուզէ այցելել կամ պատարագել: Արդ, Կաթո– ղիկոսը յայտնեց թէ հրաւէրներ եղած են, որոնց «երբեմն եկան, երբեմն չեկան, բա– ցի... ան ալ... պատժուեցաւ»:

Աւելի տրամաբանական չէ՞ր, եթէ Ա– մենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Լիւթեսիայի այդ զեկուցումը ընէր Հոգեւոր Խորհուր– դի ժողովներուն առջեւ, կամ պաշտօ – նական հաղորդագրութեամբ մը իր տպա– ւորութիւնը կամ կարծիքը ըսէր «Էջմիա– ծին» պաշտօնաթերթին մէջ: Ճիշդ այս ձեւերով է որ մեզի խորթ մնաց Հայրապետին նպատակը:

Գուցէ թէ գաղութ վէճերը արդէ՛ն կը հրապարակուին մամուլի միջոցով: Մենք պատրաստ էինք այդ դերը կատարելէ, բայց չէինք կարծեր թէ մեր պակասը պի– տի լրացնէր ... Ամենայն Հայոց Կաթո – ղիկոսը:

Այս քանի մը խորհրդածութիւնները ը– րինք պարզապէս մեր ցաւը յայտնելու համար, ինչո՞ւ չէ նաեւ մեր խոր յուսա– խաբութիւնը: Մնացեալը մեզի չի վերա– բերիր:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ 140 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԿԱՐԴԱՑ՝ 70 ԷՋ ԱՐՏԱՍԱՆԵՑ 20·000 ԲԱՌ

« Ձեր ճաշը միասին ըրէք» յայտարա– րած էր Խրուշչեւ լրագրողներուն երբ հարցուցած էին իրեն, թէ որքա՞ն պիտի խօսէր: ՄԱԿի առջեւ օրուան խօսած իր ճառը տեւած է 140 վայրկեան եւ 20·000 բառերէ բաղկացած էր: Պարզած է մի – ջազգային հարցերու շուրջ խորհրդային տեսակէտները:

Գլխաւոր նորութիւններն են՝ ՄԱԿի դէմ իր յարձակումը որ Հերթըրի յայտարա – րութեամբ «պատերազմական յայտարա – րութիւն մըն էր», Պերլինի հարցին յետա– ձգումը, Ֆրանսայի ալժերական քաղա – քականութեան բացէ ի բաց քննադատու – թիւնը եւ ափրիկեան[?]երուն եղած « սիրային յայտարարութիւնները »:

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ ․— Ընդհանուր եւ ամբող– ջական զինաթափութեան հասնելու ձըղ – տող, երեք հանգրուաններէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է, գործա – դրութեան համար կը նախատեսէ չորս տարի: Առաջին անգամ ըլլալով միջազ – գային հսկողութեան եւ քննութեան շուրջ խօսած է: Անմիջապէս որ համաձայնագի– րը ստորագրուի, նախապատրաստական կոմիտէ մը պիտի կազմուի, որուն գործը պիտի ըլլայ գլուխ հանել՝ միջազգային հսկողութեան մարմինը:

Այս մարմինը ՄԱԿի հսկողութեան ներ– քեւ պիտի գտնուի եւ պիտի բաղկանայ ստորագրեալ բոլոր պետութիւններէն: Խորհրդաժողովը քննիչ մարմին մը պիտի կազմէ՝ բաղկացած մնայուն եւ ոչ մնա – յուն խորհրդային, արեւմտեան եւ չէզոք երկիրներէ: Որոշումները ի զօրու պիտի ըլլան երկու երրորդի մեծամասնու – թեամբ, եթէ սկզբունքի խնդիր է, եւ պարզ մեծամասնութեամբ, եթէ ընթացիկ հարցեր են: Քննիչները ազատ մուտք պի– տի ունենան ամէն տեղ:

ԳԱՂԹԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ ․— Պահանջած է որ ՄԱԿը ջնջուած յայտարարէ բոլոր գաղթավայրերը․ եւ ցարդ խնամակալու – թեան ներքեւ գտնուող գաղութները: « Գաղթատիրութիւնը հոգեվարքի մէջ է: Պէտք է թաղել այս ամօթալի գաղթատի– րական վարչաձեւերը»: Պահանջած է որ ՄԱԿի անդամ իւրաքանչիւր երկիր յարգէ հաւասարութեան եւ ինքնիշխանութեան սկզբունքը եւ ի նպաստ մէկուն դիրք չբռնէ: Քննադատած է Ֆրանսայի Ալժե– րիոյ քաղաքականութիւնը: «Նման կա – ցութիւն մը անհանդուրժելի է , երբ յա– ռաջդիմութեան եւ գիտերու այս դարուն Ֆրանսա՝ օդանաւերով , հրետանիով , հրասայլերով, արդի ռումբերով եւ այլ հաւաքական բնաջնջումի ձգտող միջոց – ներով գաղթատիրական պատերազմ կը մղէ Ալժերիոյ մէջ: ․․․ Հարիւր հազա – րաւոր Ալժերացիներ սպաննուած են եւ բազմաթիւ գիւղեր եւ քաղաքներ հրկիզ – ուած: Ժողովուրդին մէկ հինգերորդը կեդրոնացման կայանները նետուած են իսկ անդին, Ֆրանսայի զաւակները կը մեռնին անարդար դատի մը համար »:

ՄԱԿը ․— Հիմնական փոփոխութիւններ առաջարկած է: Քոնկոյի փորձառութեան լոյսին տակ ժամանակը հասած է, որ Հա– մըրշոլտի տեղ (այսինքն ՄԱԿի ընդհ․ քարտուղարութեան տեղ) երեք անձերէ կազմուած վարիչ մարմին մը ստեղծուի: Անձերէն իւրաքանչիւրը խմբակցութիւն մը պէտք է ներկայացնէ՝ Արեւմտեան եր– կիրներու զինուորական ճակատը, ըն – կերվարական պետութիւնները եւ չէզոք – ները: Առաջարկած է նաեւ ՄԱԿի կեդրո– նատեղին Նիւ Եորքէն չէզոք երկիր մը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ․ ՍԱԼԱՆԻ կինը յայտարարութիւն հրապարակեց ուր բացէ ի բաց կ'ամբաս– տանէ կառավարական պատուիրակ՝ Տը – լուվրիէ (իր ամուսնոյն յաջորդը): Տիկին Սալան կ'ըսէ « Եթէ այն յայտարարու – թիւնները որոնք համապատասխան են Սահմանադրութեան հաճելի չեն մեր իշ – խաններուն, կրնանք եզրակացնել թէ ա– նոնք անկախ Ալժերիա մը կը պատրաս – տեն»: Տըլուվրիէ յայտնեց թէ ՏիկինՍա– լանի յայտարարութիւնը, բացի այն մա– սերէն որոնք իրեն կը վերաբերին, պիտի խստօրէն դրաքննուի: Տիկին Սալան եզ – րակացուցած էր «Ալժէի մէջ, ինչպէս Փարիզի մէջ, Զօր․ Սալան մեր պաշտպա– նըն է»:

ԳՆԴ․ ԹԻՒՐՔԷՇ որ «Թրքական յեղա – փոխութեան ուղեղը» կը նկատուէր պաշ– տօնանկ եղաւ: Թէեւ Ազգ․ Միութեան Կոմիտէի անդամ կը մնայ, բայց վարչա– պետութեան մէջ իր ունեցած պաշտօնը (պետական ենթանախարար) յանձնուե – ցաւ Հիլմի Ինճէսուլուի: Այս լուրը կը հերքէ այն զրոյցները , որոնց համաձայն Թիւրքէշ «վաղուան մարդն էր»:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ դրօշի տակ պիտի կանչուի 1960 Բ–2 զօրամասը

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Կրթ․ նախարարը՝ Քամիլ Ճումպլաթ, Հինդշարթի առաւօտ խոր – հրդարանի ներողամտութիւնը խնդրեց , առջի օրուան իր ելոյթին համար:

ՆԱՍՐԻ կառավարական փոփոխու – թեանց հետեւանքով Գնդ․ Սարաճ խսկա – կան տէրը դարձած է սուրիական նա – հանգին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Նասր հրաժարած է Սուրիան եգիպտականա – ցնելու իր ծրագրէն :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

1․— Ընկեր Արամ Թերլէմէզեան, Պոս– թընէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Ֆրանսայէն Միջին Արեւելք :

2․— Մեր աշխատակիցը, Պ․ Յ․ Պա – պէսեան, Քալիֆորնիայէն, ը կը մեկնի Անթիլիաս :

փոխադրել , ինչպէս օրինակ Զուիցե – րիա կամ Աւստրիա :

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ․— Կենսական հար– ցը Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնա– գրի ստորագրումն է: Նաեւ Արեւմտեան Պերլինի հարցին լուծումը: Խ․ Միութիւ– նը պատրաստ է դեռ ժամանակ մը եւս սպասելու :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ ․— Ըստ Խրուշչե– ւի Արեւմտեան պետութիւններ Ատլան – տեան Ուխտի միջոցաւ տեսակ մը «Սրբա– զան դաշնակցութիւն » կազմած են, նպա – տակ ունենալով խեղդել ազատութեան ո– գին, հոն ուր երեւան կ'ելլէ: Իբրեւ օրի– նակ, յիշած է Քուպա որ թիրախ դարձած է ամէն տեսակ սադրանքներու, տնտեսա– կան խեղդումներու եւայլն:

ՔՈՆԿՕ ․— Լումումպա համայնավար մը չէ, այլ հայրենասէր մը: Ժողովը պէտք է աղդարարէ գաղթատէրերուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն եւ յիշեցնէ Համըրշոլտի թէ պէտք չէ չահագործէ ընդհանուր քարտուղարի իր հանգաման – քը: Վերջապէս, Խրուշչեւ յարձակումներ ըրած է նախագահ Այզընհաուըրի վրայ , որ « երրորդ պատերազմի մը դուռ կը բանայ «Իւ 2» նման լրտես – օդանաւեր ղրկելով, Խորհրդային Միութեան վրայ: Խրուշչեւ առաջարկեց վերին ժողովի մը գումարումը հինգ ամիսէն, հոն լուծելու համար մանաւանդ Պերլինի խնդիրը :

Խօսք առնելով Խրուշչեւէ անմիջապէս ետք, Պելժիոյ արտաքին նախարարը՝ Վինեի ըսած է․— « Պելժիա անկախու – թիւն պարգեւեց Քոնկոյի Յունիս 30ին : Թող Խորհրդային վարչապետը այս օրի– նակէն ներշնչուի իր հակակշռին տակ գտնուող կարգ մը շրջաններու համար»:

Խօսք առած է նաեւ Նքրումա, Ղանայի վարչապետը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

Ասկէ զատ, 6–7 Սեպտեմբերի դէպքերը համայնավարներուն բեռնելը սա մեծ անպատեհութիւնները կը ներկայացնէ .

Կառավարական բերնով պաշտօնապէս յայտնել թէ Թուրքիոյ մէջ համայնավար– ները այսքան հօյակապ կազմակերպու – թեան տէր են, կրնան այսքան խոշոր շարժում մը ստեղծել:Ասիկա կրնայ խու– ճապի եւ սարսափի մատնել Թուրք հան – րային կարծիքը համայնավարներուն առ– ջեւ, ինչ որ կը կոտրէ ազգին քաջութիւնը եւ դիմադրութիւնը :

Իմ կարծիքով, իշխանութիւնը միան – գամայն քանի մը նպատակ կը հետապըն– դէր 6–7 Սեպտեմբերի շարժումը ընելով․

1․— Կիպրոսի խնդրին մէջ Յունաստա– նը վախցնել, համաշխարհային կարծիքին վրայ ազդել :

2․— Վախցնել Ամերիկան որ իշխանու– թեան ցանկութիւններուն եւ նպատակնե– րուն դործիք չըլլար :

3․— Ցուցնել թէ Թուրք ժողովուրդին համբերանքը կը սպառի, մինչ ընդդիմա – դիրները մերժած էին չմասնակցիլ տեղա– կան ընտրութիւններուն :

4․— Լռեցնել բողոքները որոնք սկսած էին բարձրանալ տնտեսական եւ վարչա – կան ձախողանքներու դէմ, եւ բոլորովին վախցնել ընդդիմադրութիւնը :

Բնական է որ այս նպատակները, որոնք պէտք է ծնունդ նկատուին փտտած տրամաբանութեան մը, ճիշդ հակառակ արդիւնք տուած են եւ երկիրը մատնուած է այսօրուան կացութեան :

Իշխանութիւնը վաղուց Թաքթիք կը գործածէ սմքեցնելու, ճնշումի տակ պա– հելու , համար ընդդիմադրութիւնը , մամուլը, իր կուսակցական կազմակեր – պութիւնը: Այս անգամ, ուզած է սմքե – ցնել, ճնշումի տակ պահել ոչ միայն :

— Ընդդիմադրութիւնը ,

— Մամուլը ,

— Իր կուսակցական կազմակերպու – թիւնը այլ եւ՝ յաւելուածաբար՝

— Թուրք հանրային կարծիքը ,

— Օտար երկիրները:

Եթէ անձնատուր չըլլար այս սին պատ– րանքին, կամ եթէ չանդամալուծէր Պոլ – սոյ կուսակալ եւ քաղաքապետ Փրոֆ․ Ֆահրէտտին Քերիմ Կէօքայը իր պաշտօ – նական հանգամանքը արժեցնելու մէջ , 6–7 Սեպտեմբերի դէպքը չէր վերածուէր աղէտի մը որ այսօր ալ, վաղն ալ ազգո – վին մեր վրայ պիտի ճնշէ :

Դէպքին այսօրուան վիճակը հետեւեալ երեւոյթը կը պարզէ ․

Հազարաւոր անմեղ անձեր տակաւին ձերբակալեալ վիճակի մէջ կը գտնուին եւ կը հեծեն: Անմեղներու այս դանդուածը չէ անդրադարձած իշխանութեան սադ – րանքին, չէ հասկցած թէ իր ազգային մաքուր զգացումները կը շահագործուէ – ին:

Զինուորական դատաւորներու մեծ մա– սը կը ստիպուի դատապարտութեան վը– ճիռ արձակել ակամայ , քար դնելով իրենց խղճին : Մէկ ապայ բարեկամս, որ դատախօս է պատերազմա– կան կաճառին մէջ, հետեւեալ տխուր դէպքը պատմեց ինծի ․

Պաշարման վիճակի դատաւորներէն մէ– կը չէ հանդուրժեր որ իրեն հրամայուի սա կամ նա վճիռը արձակել, իր վճիռնե– րը տուեր է իր խղճին — մասնաւորաբար իր ազգային խղճմտանքին — համաձայն: Այս կացութեան առջեւ, որոշուեր է դա– տաւ փոխադրել զինքը :

(7 Շար․)

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒԵՐԿՈՒ ԺԱՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ (1)

Ակընթարթի մը մէջ անհետացած գեղեցիկ երազի մը նման անցան այս երեսուն եւ երկու ժամերը, որոնց նորեւափայլ ցոլքերը տակաւին լուսավառ կը մնան սրտիս ու մտքիս մէջ:

Երեսուն եւ երկու ժամ միայն Հայաստանի մէջ: Այսպէս հաճելի պատեհութիւնը ունեցայ առաջին անգամ տեսնելու մեր հայրենի լեռները, օտար Արեւելագէտներու հետ: Այդ կարճ ժամանակամիջոցին այնքան ուժեղ եւ հոգեյոյզ տպաւորութիւններ կրեցի, այնքան ոգեւորիչ եւ խանդավառ վայրկեաններ ապրեցայ, որ կը զգամ թէ հոգիս լեցուած է հայրենի գանձերով, հարստացած եւ հըպարտացած :

Անմոռանալի պիտի մնան ինծի համար այն հոգեմայլ պահերը, զորս ապրեցանք հազիւ Հայաստանի հողին վրայ ոտք դըրած, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի գիտնականներուն ցոյց տուած սրտաբուխ, սիրալիր, եւ խանդավառ ընդունելութեան առջեւ: Մինչեւ մեր մեկնումի պահը, առարկայ դարձանք անոնց ջերմ, հոգածու հիւրասիրութեան :

Ստեղծագործ ինչ հսկայ աշխատանք շինարարութեան, ճարտարարուեստի, գիտութեան եւ գեղարուեստի մարզերուն մէջ: Ի՛նչ սրտագեղ հայրենասիրութիւն, խանդավառութիւն : Յառաջդիմութեան ինչ անզուսպ եռանդ եւ ինչ հոգածու նախանձախնդրութիւն հանդէպ նորակառոյց հայրենիքին նուաճումներուն, հանդէպ հայրենիքին դարաւոր հնութիւններուն, որոնցմով այնքան հարուստ է Հայաստանը եւ որ փառահեղ յուշարձաններու բացօթեայ, կենդանի թանգարան մը կրնայ նկատուիլ :

Հնագոյն դարաշրջաններու, մօտ 3000 տարուան հնութիւնները, յայտնաբերուած Կարմիր Բլուրի եւ Արինբերդի վերջին պեղումներով, մասնաւորապէս ուշադրութեան առարկայ դարձան Ուրարտական քաղաքակրթութեամբ հետաքրքրուող Արեւելագէտներուն: Տեսանք նաեւ պետական Թանգարանին մէջ, բազմաթիւ իրեղէններ, որոնք նոր լոյս կը սփռեն Հայաստանի բնիկներուն մշակոյթին եւ առ հասարակ հին ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան եւ իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն մասին :

Այցելեցինք Քրիստոսէ առաջ կառուցուած Գառնիի այնքան հռչակաւոր եւ ծանօթ հեթանոսական տաճարին աւերակները, պատուական խոշոր քարեր, ցիրուցան, իրենց շքեղ եւ նրբարուեստ քանդակներով :

Գառնին Հայոց Թագաւորներու նշանաւոր ամրոցներէն մէկն էր Քրիստոսէ առաջ, Գ. դարուն կառուցուած: Վերջին պեղումներուն շնորհիւ, գտնուեցան պզտիկ գիւղի մը հետքերը, ինչպէս նաեւ դամբաններ: Յայտնաբերուեցան պալատին 14 հզօր աշտարակները: Անոնց մաքուր տաշուած պատուական հսկայական քարերը, երկաթէ հաստ գամերով իրարու հետ միացուած, առանց շաղախի, ցոյց կուտային ժամանակին ամրոցին ճարտարապետութեան յանդուգն, բարձր շինարուեստը :

Մեր նախնեաց այս հանճարեղ գործերը կանգնած էին բարձրադիր հրուանդանի մը հարթ մակերդակին վրայ, անդնդախոր կանաչազեղ ձորի մը գագաթին, դէմ յանդիման՝ բուսականութենէ մերկացած, վայրի, պատկառազդու լեռնաշղթաներու անհունութեան: Ներքեւ՝ գետի մը ոլորապտոյտ դարձուածքները և աւելի հեռուն՝ անտառները անջրպետին մէջ կորսուած :

Խաղաղ երեկոյեան մը լռութեանը եւ շրջապատի անսովոր մենութեանը մէջ սուզուած՝ դիտեցինք խորհրդաւոր եւ վայրի հմայքը, որ կը բխէր ամէնէ այս դարաւոր հնութիւններէն, հեռաւոր երկիրներէ՝ հին քաղաքակրթութիւններու հետքերը փնտռելու եկած համակրելի գիտնականներու զննող, հսկիչ եւ յուզուած նայուածքներուն տակ :

Ս. Էջմիածնայ կամարներուն ներքեւ՝ հաղորդուեցանք Ս. Լուսաւորիչի քրիստոնէական շունչովը կառուցուած մեր առաջին պատմական սրբավայրին հետ: Նայուածքս ուղղած գմբեթարձ սիւներուն՝ դէմս ցցուեցան մեր մեծ երանաշնորհ Հայրապետներու հերոսական գործերը եւ Ս. Տաճարը երեւաց ինծի իբրեւ լուսեղէն սիւն մը անսասան, որ հին դարերէ ի վեր լուսաւորած է ժողովուրդը, անոր հետ ապրած, մաքառած, տանջուած :

Հապճեպով դիտեցինք Ս. Հռիփսիմէն, Է. դարու այդ զուտ հայկական ոճով, մաքուր սրբատաշ քարերով կերտուած վարդագոյն գոհարը :

Մութը կ'իջնէր՝ երբ արեւելագէտներու խումբը ուղղուեցաւ դէպի Զուարթնոց : Ամրակուռ մոյթեր, անջատուած իրենց խոյակներէն, մեզ կը դիտէին խրոխտօրէն, դարերու մէջէն: Թեւատարած արծիւները կարծես պահապան կանգնած ըլլային աւերակներու այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ, ուր երբեմն կը բարձրանային Ս. Ներսէսի կառուցած համբաւաւոր եկեղեցին, կաթողիկոսարանը եւ յարակից մասերը: Այս հնութիւնները մեծ խնամքով, հոգածութեամբ դասաւորուած, նօթագրուած և ներկայացուած էին այցելուներուն, մօտակայ թանգարանին մէջ:

Դժբախտաբար շատ արագ այցելութիւն մը տուինք պետական Թանգարանը, ուր հայ ժողովուրդին պատմութիւնը եւ մշակոյթը պատկերացնող թանկագին իրեղէններ, քարէ դարաշրջանէն մինչեւ մեր օրերը, ներկայացուած էին բծախնդիր կարգապահութեամբ մը :

Նոյնպէս արագ այց մը Երեւանի պետական մատենադարանին, որ աշխարհի հնագոյն եւ հարուստ մատենադարաններէն մէկը կը նկատուի իր հայերէն եւ արեւելեան բազմաթիւ լեզուներով ձեռագիր անգուգական գանձերովը : Հիասքանչ մնացինք ի տես մեր նախնեաց եւ քաղաքակիրթ մարդկութեան մեզի ժառանգ թողած այդ անգին գանձերուն, ի տես նաեւ ջերմեռանդ հոգածութեամբ եւ գուրգուրանքով անոնց վրայ հսկած մեր մեծ գիտնականներուն եւ ազնիւ պաշտօնեաներուն սիրալիր վերաբերմունքին :

Իմ սրտագին շնորհակալութիւններս յարգելի հնարան Պիոտրովսկիի, որ հակառակ իր վերջին օրերու ծայրայեղ յոգնութիւններուն, նաեւ ժամանակի չգոյութեան, չմերժեց մեր խնդրանքը եւ ուշ երեկոյեան այցելեցինք Գեղարդի վիմափոր տաճարները:

Պարծանքը՝ հայ ժողովուրդի դմայլելի հանճարին, իրագործուած զուրչէն՝ անտեսանելի ժայռերու մէջ, ներսէն՝ ներդաշնակ աղեղներով, ինքնատիպ կամարներով, քանդակազարդ գմբէթներով եւ պատերուն մէջ փորագրուած բազմապիսի խաչքարերով, որոնք արժանացան միջնադարեան ճարտարապետութեան մասնագէտներուն, խոր հիացումին :

Ս. Աստուածածնայ Տօնին նախօրեակին զուգադիպած էր մեր այցելութիւնը: Հոծ բազմութիւն մը, երգի, թմբուկի, զուռնայի ուրախ մթնոլորտի մը մէջ, կը պարէր ու կ'երգէր եկեղեցիին շրջակայքը: Անոնք եկեր էին գիշերելու Գեղարդի մէջ, յաջորդ օրը Ս. Աստուածածնայ տօնին իրենց ուխտը կատարելու նպատակով :

Մոմերու բոցերով լուսաւորուած կիսամութ եկեղեցիին մէջ, Երեկոյեան ժամերգութիւնը կը կատարուէր՝ երբ մտանք ներս: Ապառաժներու մէջ կորսուած եւ արտաքին աշխարհէն անջատուած, պզտիկ դուռներով իրարու հետ հաղորդուող քարափոր եկեղեցիներուն խորհրդաւոր մթութեանը մէջ: Անտեսանելի անկիւնէ մը աղօտ լոյս մը կը թափանցէր: Հիասքանչ եւ շփոթած, պահ մը ինծի թուեցաւ թէ կը գտնուիմ հին հին դարուց աշխարհ մը հէքեաթներու, ուր պարզ, մաքուր նախնական կենցաղով, ցեղային աղուոր առաքինութիւններով օժտուած ժողովուրդ մը իր քարափոր տաճարներուն մէջ կ'աղօթէր, կ'երգէր եւ կը ստեղծագործէր :

Ուշ վերադարձանք պանդոկ: Շոգեկառքը պիտի մեկնէր կէս գիշերին: Երբ կամաց կամաց շարժեցաւ շոգեկառքը եւ անյայտացաւ գիշերային մթութեան մէջ, Երեւանի կայարանին քարափին վրայ՝ ողջերթի եկած ժպտուն դէմքեր, երկար ատեն հետեւեցան մեզի: Երեսուն երկու ժամ միայն Հայաստանի մէջ: Երազ եւ իրականութիւն: Շատ հապճեպ՝ սակայն տեսայ, շնչեցի ստեղծագործ աշխատանքին բոյրը եւ գեղեցկութիւնը: Չափեցի թափուած հզօր, քրտնաթոր աշխատանքին ծաւալը, զգացի համեստ մեծութիւնը մեր տաղանդաւոր մասնագէտներուն, եւ սիրտս լեցուեցաւ անուշ յուզումով, երախտագիտական զգացումներով: Ժողովուրդին հետ ժամանակ չունեցայ շփում ունենալու, սակայն դեռ ականջիս մէջ քաղցր կը հնչեն գիս մատենադարան առաջնորդող վարիչին եւ մեզի սպասարկող երկու երիտասարդներուն ջերմ հայրենասէր խօսքերը, հայ մարդու, Հայու զգացումներու անկեղծ, սրտաբաց, սիրալիր արտայայտութիւնները, որոնք կը ստեղծեն հոգեպարար, անքակտելի կապ մը :

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան օտար արեւելագէտները ընդունեցաւ իր ցեղային գեղեցիկ աւանդական առաքինութիւններով, արդար հպարտութեամբ, դարաւոր հայ ժողովուրդին հոգիին մաքուր ակունքներէն բխող եւ իրեն համար նուիրական դարձած ջերմ, հոգեյոյզ եւ սրտաբուխ հիւրընկալութեամբ :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

(1) Արեւելագէտներու 25րդ Համաժողովը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ Օգոստոս 9ին, ապա արեւելագէտներ հրաւիրուեցան հինգ օրուան ճամբորդութիւններ ընել Խ. Միութեան զանազան քաղաքները: Տիկին Խանտանեան եւ իր ընկերները հրաւիրուեցան Թիֆլիզ եւ Հայաստան :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ"

(ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան, Վենետիկ – Ս. Ղազար, 1960

—o—

Գրականութեան պատմութիւններուն մէջ ընդհանրապէս գիտուած է որ բանաստեղծները երիտասարդ տարիքի մէջ կը ներշնչուին եւ իրենց բանաստեղծութիւնները այդ շրջանին կ'արտադրեն, գրական այդ սեռը մասնաւորաբար յատուկ ըլլալով երիտասարդական հակումներու եւ անձնական, ենթակայական ապրումներու :

Մեր գրականութեան պատմութեան մէջ ալ այսպէս եղած է, թէեւ օրէնք մը չէ, բայց այդ տարիքն է որ կը պահանջէ անպատասխանատու թռիչքներ, երազներ, սէրեր եւ կարօտներ, քանի որ բանաստեղծութիւնը անպատասխանատու եւ անվնաս ստեղծագործութիւն մըն է :

Կը զարմանամ որ յաճախ դերերը կը փոխուին և հասուն տարիքի գրագէտներ, երբ իրենցմէ կը սպասուէր բոլորովին տարբեր վաստակ մը, մեզի կը ներկայանան երիտասարդական օրերու յատուկ ստեղծագործութիւն մը:

Հայր Մեսրոպ Ճանաշեանը կը ճանչնանք: Վենետիկեան Միաբանութեան այս անխոնջ վարդապետը բազմավաստակ հոգեւորական մըն է: Գրեթէ ամէն տարի մեր գրականութիւնը կ'օժտէ որակաւոր գիրքերով: Իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» հատորը, վերածնունդի շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, որուն շարունակութիւնը վստահաբար շուտով պիտի ունենանք: Ապացոյցը տալու համար թէ Հ. Մ. Ճանաշեան ի՛նչպէս կը նայի գրականութեան պատմութեան եւ ի՛նչ մեթոտով կը ներկայացնէ իր քննութեան տակ ինկած ամէն մէկ հեղինակ, պիտի առնեմ Պետրոս Դուրեանը, հետեւեալ բաժանումներով Կեանքը, Իսկիւտարի ճեմարանին մէջ, Կեանքի պայքարին մէջ եւ Մահը, ինչպէս նաեւ Նկարագիրը, Գործերը, Քնարերգութեան նիւթը, Բանաստեղծը, Ոճը, եւ Լեզուն, որուն կը հետեւի մատենագիտութիւնը: Եւ այսպէս գրեթէ բոլոր հեղինակները, աւելի կամ պակաս ծաւալով :

Հայր Մ. Ճանաշեանի երկրորդ երկասիրութիւնը գրականութեան «Ծաղկաքաղ» մըն է նոյնքան խղճմտութեամբ պատրաստուած, ապացոյցը տալով, որ Վենետիկեան տպագրութեան արուեստէն գիտէ օգտուիլ, մեր դպրոցական երկսեռ սերունդներուն տալու համար հատընտիր ծաղկաքաղ մը, գրականութեան պարտէզին մէջ պտոյտի ելլելով : Հաւանական է որ այս ձեռնարկին երկրորդ հատորն ալ կը պատրաստուի: Այս երկասիրութիւնն ալ վկայութիւն մըն է անխոնջ եւ յարատեւ պրպտումի, գրականութեան տարեգրութիւններուն մէջ կորսուելու, խորասուզուելու, անկէ երեւան հանելու համար մարգարիտներ, ճաշակով ու սիրով ընտրուած էջեր :

Արդ, այս բոլորէն ետքը, մեր սիրելի վարդապետը ժամանակ եւ տրամադրութիւն ունեցած է հրապարակ հանելու համար 1960ին բանաստեղծութիւններու հատոր մը, «Լուսաղբիւր» հրապուրիչ եւ բանաստեղծական խորագրով : Մենք գիտ- չենք որ քլուռնի սահմաններուն հասնող աւելի գրագէտ, երբ իր խակ վկայութեամբ մազերուն վրայ ալ ձիւն իջած է, բանաստեղծական արուեստին չծառայէ : Այս որակաւոր թուղթով ու տպագրութիւնով հատորին մէջ կը գտնուին անշուշտ գեղեցիկ ու խորհրդապաշտ էջեր : Եւ սակայն մենք պիտի փափաքէինք որ հեղինակը մեզի տար գրականութեան Պատմութեան եւ Ծաղկաքաղին նման նոր հատորներ, աւելի մեծ թիւով ընթերցողներու հետաքրքրութեան եւ զարգացման համար, քանի որ Վենետիկեան հարուստ եւ բազմաբովանդակ մատենադարանը, զոր ունի իր տրամադրութեան տակ, իրեն թոյլ պիտի տայ նման արժէքաւոր եւ անհրաժեշտ գործեր լոյս ընծայելու :

«Լուսաղբիւր»ը բաժնուած է չորս խումբերու, «Լռութեան Ձայներ», «Ուղեւորի Քնար», «Անձկութեան Պահեր» եւ «Կուսական» :

Քերթուածներու ամէն մէկ բաժանում իր որոշ նկարագրով կը ներկայանայ: Եթէ «Լռութեան Ձայները», «Անձկութեան Պահեր»ը եւ «Կուսական» հինգ գրուածները քնարերգական եւ անձնական են, «Ուղեւորի Քնար»ը ընդհանրապէս նկարագրական էջեր են, բնութեան տեսարաններուն եւ ծանօթ վայրերու նուիրուած, բանաստեղծական ներշնչումներով ու խորհուրդներով, որոնց շատերուն մէջ քերթողը Աստուծոյ ներկայութիւնը կը տեսնէ եւ լոյսին եւ ջերմութեան մէջ:

Վերջին շարքը «Կուսական»ը սիրոյ սրտի մը դմայլանքի, խանդաղատանքի, հեծութեան եւ թախանձանքի երգն է: Բոլոր գրուածներուն մէջ շքնաղ, անբիծ, լուսածոր կոյսին ներբողն է, նոր օրերու Նարեկացիի մը փառաբանութեան երգն է, ողբերգութիւնը կամ աղօթքը, ինչպէս՝

Լուսեղէն ամպ, եւ հովանի անկարօտ,
Ո՛հ, տարածէ վրաս բազուկներդ գըթոտ,
Ամպ հովանի հոգիներու երկնքին :

Սիրոյդ ամպին մէջ առ զիս ալ մայրաբար
Որ կրքերուս բոցը չայրէ ոգեսպառ
Ծիլերն հոգւոյս՝ հազիւ հասած իր գարնան :

Դիր աչքերուս կափարիչ, ամպ երկնաշող,
Կուսական սէրդ՝ հրապոյր հոգւոյս իմ մատաղ,
Որ չառինքնեն զիս պատրանքներ մարդկային :

Բանաստեղծը կուսական խորհրդապատկերին մէջ երազել ու տեսնել կը կարծէ տիրուհին, սիրուհին, մայրը՝ Մարիամը, այնպէս ինչպէս Նարեկացին երգեց Մեղեդի Ծննդեան եւ Վարդավառին քերթուածներուն մէջ, ինքզինքը նկատելով մեղքի կալանաւոր մը եւ ծերացած տենչեր ունեցող մը, պատկերին առջեւ կոյսին, որ քաղցրութիւնն ու կեանքն է անհպելի եւ անճառ :

Հայր Մ. Ճանաշեանի «Լուսաղբիւր» քերթողագիրքը՝ մեր քերթողական արուեստին ու լեզուին, դուք բոլէք աշխարհին, վերջին արտայայտութիւնն է, ցաւի եւ տխրութեան պահերուն խաղաղ նուական, երբ վարդապետը կոյսէն կը խնդրէ լուսաւոր սիւն մը ըլլալ, աշխարհի կամրջակին վրայ՝ երբ նոր էնդի դէմը, ողջունէ ...:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

— Կամքի ուժով մարդ կրնայ ոչ միայն բարի ըլլալ, այլ նաեւ՝ մեծ :

— Իր հացը առանձինն ուտողը իր բեռն ալ առանձինն կը կրէ :

— Մեծ դրամօժիտով կինը՝ ամուսնին ծանրատար բեռն է :

— Ծերերը, սովորաբար լաւ խորհուրդներ կուտան, որովհետեւ, լաւ օրինակներ տալ չեն կրնար :

— Կ'ըսենք թէ՝ ժամանակը կ'անցնի : Սխալ է ասիկա : Որովհետեւ, ժամանակը իր տեղը կը մնայ եւ մենք է որ կ'անցնինք :

ՔԻՉ ՄԸ ՎԷՊԱԿՆԵՐՈՒՍ ՄԱՍԻՆ

«Հեթանոս Տղայ», հինգ վէպակներու հատորս, հրապարակ ելած էր, երբ ես դեռ Աղեքսանդրիա կը գտնուէի։

Փափուկ խնդիր մըն է, հեղինակի մը համար, խօսիլ իր իսկ գործին վրայ, բայց ներուի ինծի, որ պիտի ջանամ այդ-պէս ընել, տրուած ըլլալով ներկայացուած գործիս անծանօթ հանգամանքը արտասահմանեան հայ գրականութեան մէջ։

Ուրեմն, «Հեթանոս Տղայ» վիպակնե-րու հատորիս երեւցած ատեն, հեռաւոր Եգիպտոսի մէջ, շատ խօսուեցաւ այդ գիրքիս մասին, եւ տեղւոյն վրայ գիրքը ամբողջովին սպառեցաւ։

Բայց ինծի անծանօթ պատճառներով, արտասահմանի մէջ, բուն կ՚ուզեմ Փա-րիզ, ուր գիրքը հասած է, չանանուելու դատապարտուած է, եւ անթափանցելի լռութիւն մը պահուած է անոր հանդէպ։ Ամէնքս ալ գիտենք թէ չարունակ յուսա-ծը, թէեւ սքանչելի, իր վիպակը, յաւիտենական Ջոհրապն է, շատ շատ ալ Սրմաքէշխանլեանը, բայց ժամանակը քալա՞ծ է։

Գրուածքներուն խորքը եւ ձեւերը փոխուած են։ Բարեբաղդաբար անոնցմէ վերջ, ուրիշներ եկած են։ Ի՞նչ կրնայ շա-հեցնել գրական դպրոցապաշտութիւնը։

Ուրեմն հիմա, մեզի, արտասահմանի գրագէտներուս համար, նոր ասպարէզ մը բացուած է, այն է ներկայացնել ի-րենք իրենց գործերը եւ ինքզինքնին։

×

Վիպակներուս այդ հատորէս առաջ, հրա-տարակած ունէի արձակ բանաստեղծու-թիւններու երկու հատոր. — «Արձակ եր-գեր» եւ «Արեւոտ ճամբան»։ Ասոնց, ինչպէս յայտնի է, երկրորդին Ֆրանսե-րէն թարգմանութիւնը նախ, յետոյ ալ յունարէն թարգմանութիւնը, արդէն ե-րեւցան։

«Հեթանոս Տղայ»ն արձակներու առա-ջին հրատարակութիւնս է ուրեմն։ Կը յուսամ որ, եթէ հրատարակչական մը ստեղծուի, պիտի երեւան վիպակներու, պատմուածքներու, օրագրի էջերու, եւ ամերիկեան ու պոլսական յիշատակնե-րու, արդէն պատրաստ սպասող միւս հատորներս։

Ինչ որ անշուշտ, արդէն հրապարակ ելած վիպակներուս այս առաջին հատորիս եւ ընդհանրապէս իմ գրականութեանս մէջ ամէնէն առաջ ընթերցողին ուշա-դրութիւնը, եւ թերեւս զարմանքը կը գրաւէ, ընդհանրապէս սպառուած հայ-կական դժբախտութիւններու, ջարդերու, գուլումներու, անսպառ ահաւոր պատ-կերներու, եւ վերջապէս ընդհանուր «Արցունքի Հովիտ»ի աշխարհի մը բա-ցարձակ պակասն է։

Արդեօք համարձակի՞մ չեշտել, որ մեր արտասահմանեան գրականութեան մէջ, մէկ քանի ցանցառ բացառութիւններով, առաջին անգամ ըլլալով, ոչ մէկ հետք այս բոլորէն իմ էջերուս մէջ։

Զարմանալ թէ ինչու հայերէն գիրքե-րը չեն կարդացուիր, մանաւանդ մեր նոր սերունդին կողմէ։ Հիները թերեւս տա-կաւին պէտք կը զգան, ընթերցումով ալ, երկարաձգելու տառապանքի եւ վրէժի լարը։ Բայց երիտասարդ սերունդը ապ-րած չըլլալով ջուլումներու այդ շրջանը, այլ միայն սորվելով լսած հեռաւորա-պէս, չուզեր այլեւս անոնց մասին բան կարդալ։

Ահա թէ ինչու հայերէն գիրքի մը տեսքը իսկ, յաճախ, փակուած ծանր վա-րագոյրի մը կը նմանի, որ երբ վերցնե-լու ձեռնարկես, ինքզինքդ կը գտնես, աւաղ, մեր ցեղին արիւնի ծովին առջեւ։

Միայն անոնք, որոնք իրենց վրայ յա-ւերժապէս տառապելու կարողութիւն մը եւ յաճախ ալ պէտք կը զգան, կրնան այդ վարագոյրը բանալ։

Միւսները կ՚անցնին լռակեաց, եւ տա-րիներուն ալ մաշումով, անտարբեր՝ ա-նոր առջեւէն։

Փարիզի մէջ հայ տունի մը մէջ կը գտ-նուէի, որուն տիկինը կ՚ըսէր ինծի, որ իրենք հայերէն գիրք չեն գներ երբեք։

Սեղանին վրայ, տեսայ սակայն խոշոր դէզ մը սինեմայի մակազիններ եւ ըսի.— «Կը կարդաք սակայն, եւ ասոնց դրամ ալ կուտաք»։

— Այո, պատասխանեց, որովհետեւ ա-սոնք գլխ ցաւէ կը փարատեն, մինչ-դեռ հայերէն գիրքերէն լաց է միայն բա-ցատածս, որուն դիմանալու կարողու-թիւնը չունի այլեւս հոգիս։

Խորհրդածելու լայն ճամբայ մը ահա-ւասիկ։

Մեր թերթերուն մէջ հանդիպած եմ լոկ «ազգային ջիղ»ով գրականութիւն մը միայն ընելու խնդրին շուրջ զօրաւոր ե-լոյթներու։ Օր մըն ալ, սակայն, կարդա-ցի «Լալկան գրականութիւն» խորագրով հետաքրքրական յօդուած մը, որուն հե-ղինակը այդ չարունակական ազէտին գիծէն դուրս ելլալ կը թելադրէր մեր գր-րականութեան, փրկելու համար այլեւս հայ ընթերցողը, եւ մանաւանդ, նոր սե-րունդին գաղափարը եւ տպաւորութիւնը մեր ազգին եւ գրականութեան մասին։

×

Սակայն, հոս պահ մը հեռանալով մեր գրականութենէն, պէտք է չեշտել, թէ առաջին մեծ պատերազմէն ի վեր, Արեւ-մուտքի բոլոր ազգերուն ալ գրականու-թիւններէն, լոկ «ազգայնական գիծ»ը անհետացած է։ Աշխարհաքաղաքացիու-թիւնը մուտք գործած է բոլոր երկիրնե-րու գրագէտներուն գործերուն մէջ։

Տասնեւիններորդ դարու Ֆրանսացի գր-րագէտները նկարագրած են միայն Ֆր-րանսան, Փարիզեան սալոնները, էնթ-րիկները, կեանքը ընդհանրապէս, Պալ-զաք, Զոլա, Անաթօլ Ֆրանս, ուրիշ մի-ջավայր չունին։

Բայց 1920էն ասդին, Ֆրանսացի գրա-գէտը իր աչքերը դարձուցած է դէպի ան-դին, հեռուն, դուրսը, դէպի ուրիշ եր-կիրներ, բարքեր, հետը քաշելով ընթեր-ցողներու ստուար բազմութիւնները դէպի նոր հորիզոններ։ Փօլ Մօռան, Մալրօ, շատերու մէջ օրինակներ են։ Համա-մարդկային գիծը երեւցած, եւ այժմ հիմը դարձած է բոլոր գրականութիւն-ներուն։

×

Տղայութենէս մինչեւ այս երկիրը հաս-նիլս, լայն ճամբորդութիններ ըրած եմ, ծննդավայրէս մինչեւ հեռաւոր Ամերի-կան։ Ապրած եմ զանազան երկիրներու մէջ բաւական երկար, գիտելու եւ ուսու-մնասիրելու համար զանազան ժողովուրդ-ներէ եւ բարքերէ։

Ուրեմն, իմ գրականութիւնս համա-դրութիւն մըն է բոլորէն, ինչ որ տեսած եւ ապրած եմ։ Կեցծ պիտի ըլլար գրել — ինչպէս շատեր կ՚ընեն թոնին մէջ մնալու համար — նիւթերու մասին, որոնց հե-ղինակը խառնուած չէ, այլ լսած կամ ե-րեւակայած միայն։

Եւ սակայն, անշուշտ, Հայ ըլլալով, օտար բազմութիւններուն մէջ գտնուող Հայերը գրաւած են ուշադրութիւնս, ինչ որ ապահովաբար կը պարտի օտարներէն։ Եւ այսպէս է, որ վիպակներուս գրեթէ բոլորին մէջ, խառնուած են Հայ թիփեր, որոնց մօտեցած եմ։

«Հեթանոս Տղայ» վիպակին հերոսը, օրինակ, հայ հողամշակ մըն է, ուսանող Մոնփելիէի հողագործական վարժարանը։ Հերոսուհին ամերիկացի նկարչուհի մըն է։ Իսկ միջավայրը Փարիզն է։

Երկրորդ վիպակը «Սենեակներ», կ՚անցնի Նիսի տան մը վարձուած տասնե-րեք սենեակներուն մէջ, համազգային եւ համամարդկային կիրքերով շաղախուած, որուն դիմացի տունէն, սակայն, հայ ընտանիք մը, իր հետաքրքրութեան եւ ազգային գոյնի մասնակցութիւնը կը բե-րէ։

Երրորդ վիպակը, «Վերջին գիշեր» Պոլսոյ մեր վաղեմի Սկիւտարի հայ հո-գիներէ ընակուած տան մը մէջ է, բայց որուն նիւթը, իր թաքուն, Ֆրէօյտեան կիրքերով, համամարդկային լարն է միշտ։

Ըսենք թէ ժամանակը քալած է, տեսնե-լու, զգալու ձեւերը փոխուած են, ինչ-պէս եւ արտայայտուելու միջոցները։

Անոնք որոնք կ՚ուզեն զգտնի պահել ժամանակին բռած աշխատանքը, կը մի-նասեն մեծապէս համայնքին։

Գիտնանք փոխուիլ, վերաստեղծուիլ։

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Հայաստանի երգահանները, ստեղծա-գործելու խանդավառութեամբ տոգոր-ուած, սկսած են նոր երկերու վրայ աշ-խատիլ։ Իրաքանչիւրը կը ձգտի յօրինել թէ ձեւով եւ թէ բովանդակութեամբ ար-ժէքաւոր գործեր, որոնցմով հայ ժողո-վուրդը պիտի խանդավառուի եւ արժե-ւորուի։

Հայաստանի եւ արտասահմանի ուն-կնդիրները պիտի լսեն հետեւեալ նոր ստեղծագործութիւնները։

Է. Պաղտասարեանի եւ Գ. Աճէմեանի Սուիթը, Գ. Հախինեանի «Հանդիսաւոր նախերգանքը», Է. Յարութիւնեանի, Ջ. Տէր-Թադեւոսեանի, Ջ. Կիրակոսեանի ջութակի, Հ. Ստեփանեանի եւ Վ. Կո-տոյեանի դաշնակի եւ Ա. Խուդոյեանի թաւջութակի կոնչերթոները։ Ձայնական համանուագի գործերէն՝ Ա. Յարութիւն-եանի կոնչերթոն, Է. Յովհաննէսեանի «Սասունցի Դաւիթ» ծաւալուն տաղեր-գը, Ա. Պապաջանեանի Հայաստանին նը-ւիրուած երգօնը։

Ա. Խաչատուրեան մեծ գործ մը պատ-րաստելու վրայ է։ «Թէ դա ինչ ձեւի եւ բնոյթի գործ կը լինի, խօսքը մեր մէջ, ես էլ չգիտեմ։ Բայց հաւատացած եմ, թէ դա կը լինի Խաչատրեանի մեծ տաղան-դին արժանի ստեղծագործութիւն, ըստ երեւոյթին, սէմֆօնիկ նուագախումբի համար»։ Ա. Խաչատուրեանի նոր երկի մասին այս բնորոշ խօսքերով արտայայտ-ուած է Հայաստանի երգահաններու մի-ութեան վարչութեան նախագահը՝ Է. Միրզոյեան։

Նոր գործեր են Գ. Արմենեանի «Խա-չատուր Աբովեանը», Բ. Սակելարիի «Լուսաւոր լրացեր» մանկական պա-լէն։

Հ. Ստեփանեան վերամշակած է «Լու-սաբացին» պատմական-յեղափոխական օփերան։

Երաժշտական կատակերգութեան թատ-րոնին համար Ս. Ջրբաշեան աւարտած է Հայաստանի երիտասարդութեան նուի-րած՝ «Երազիր» հետաքրքրական օփե-րեթը։

Գործիքաւոր փոքր ձեւի նոր երկերէն նշենք Ա. Յարութիւնեանի, Է. Պաղտա-սարեանի, Ս. Ջրբաշեանի եւ ուրիշներու դաշնակի գործերը, նախերգանքները են։

Ձայնաւոր գործերու կարգին Գ. Զթ-չեան աւարտած է «Հայաստան» խմբերգ-քերթուածը, Ա. Տէրտէրեան կ՚աշխատի երգերու շարքի մը վրայ՝ Ե. Չարենցի բանաստեղծական բնագիրներով։ Ա. Այ-վազեան, Կ. Զաքարեան, Ղ. Սարեան, Ա. Յարութիւնեան, Է. Յովհաննիսեան, Ա. Պապաջանեան, Է. Պաղտասարեան, Կ. Օրբելեան, Գ. Աճէմեան, Վ. Կոտոյ-եան, Արտ. Խաչատրեան եւ այլ երգա-հաններ հանդէս պիտի գան նոր երգերով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Կարող է պատահել, որ շրջապատեն անտառը, — ասաց կանանցից մէկը շշու-կով, որպէսզի չարթնացնի գրկին քնած մանկանը, եւ մի ձայնով, որի մէջ ոչ այնքան հարցում կար, որքան վախ։

— Դա հնար չէ, — պատասխանեց ըստ երեւոյթին նրա ամուսինը նոյնպէս շշուն-ջով, բայց աւելի կնոջ վախը փարա-տելու համար։ — Թադաւորի զօրքն էլ չի կարող անտառը շրջապատել։

— Բայց այդ իշխանները, ո՞վ գիտի, ինչքան հեռու են ապրում, — վերջապէս խօսեց միւս տղամարդը։ — Մինչեւ գը-նան, մինչեւ մարդիկ բերեն…

Մութը նրանց էլ չի թողնի շարժուել… իսկ մինչեւ նրանց գալը՝ մենք կը լինենք հեռու։

Երեւում էր, որ բոլորի գզայարաններն այնքան էին սրուած, որ ամենամեղմ շշունջն անգամ լսում էին եւ արձագան-գում։

— Բայց չէ՞ որ գիտեն ուր ենք գնում. ճանապարհը կը բռնեն, — շշնջաց նորից երեխան գրկած կինը ի պատասխան։

— Այդ չի լինի. նրանք մեզնից շուտ չեն հասնի, — լսուեց Թորգոմի ձայնը։

— Աստուած հասնի մեզ — բարեմաղ-թեց ծերունին։

Կանայք հառաչեցին։

Ու նորից գնում էին անխօս, երբեմն միայն նայելով երկինքին, ուր այժմ ծա-ռերի միջով մէկ-մէկ երեւում էին մանր ու մեծ աստղեր, որ ցոլում էին հեռու՝ հանդարտ թարթող աչքերի նման։ Գի-շերուայ մթնում միակ բանը այդ աստ-ղերն էին, որ կարծես ինչ-որ յոյս էին ներշնչում նրանց։

Մութը գնալով թանձրանում էր, դրա հետ խորանում էր եւ լռութիւնը, որը երբեմն խախտւում էր ինչ-որ անսպա-սելի մի բանով։ Մի տեղ նրանք լսեցին ճիւղեր կոտրուելու ձայն ու կանգ ա-ռան սասած։ Ականջ դրեց իւրաքանչիւրն իր տեղում անշարժացած։

— Անասուն էր, — ասաց ծերունին։ — Գնանք։ Ոմանք չհաւատացին, բայց կաս-կած յայտնելու ժամանակ չէր։ Ու քայլե-ցին իծաշարուկ, թանձրացող մութի մէջ։

Այսպէս անցան բաւական տեղ, երբ Մինան շշնջած յանկարծ.

— Մարէ, մեռելը կարո՞ղ է զարթնել։

Այս խօսքերից պառաւը սարսուռ զգաց, բայց ասաց.

— Չէ, աղջիկս, չէ։ Մեռելը բնաւ չի զարթնի։ Բնաւ… Իսկ հարցնում ես ին-չո՞ւ։

— Ինծի կը թուայ, մարէ, զարկուած իշխանը զարթել - գալիս է մեր յետեւից։

— Չէ, աղջիկս, մեռելը չի զարթնի, — կրկնեց պառաւը, թէեւ շշուկով, բայց հաստատ չեշտով։

— Բայց նա մեռա՞ւ, մարէ։

— Մեռաւ, մեռաւ, աղջիկս։ Դրա մա-սին մի մտածիր։ Գնանք։ Լուսը կը բաց-ուի շուտով ու… ամէն ինչ կ՚անցնի։

Մինան աւելի պինդ գրկեց պառաւի թեւը, եւ նրանք ճիգ արին քայլել աւելի արագ՝ առջեւից գնացողներից ետ չմնա-լու համար։ Պառաւը թէեւ սիրտ տուեց Մինային, բայց աղջկայ վախն անցաւ ի-րեն. ինչ իմանաս, գուցէ եւ իրօք այդ իշխանը չմեռաւ, այլ մնաց ուշաղնաց եւ հիմա զարթնած հետեւում է իրենց։

— Էհ, գնանք աղջիկս, էլ ետ մի նայի, — ասաց նա։ — Քու հայրն ու Թորգոմը գնում են առաջ։ Հասնենք…

Ու ժամեր քայլեցին այսպէս։ Նրանց աչքերը ցաւում էին, կոպերը ծանրացել էին, բայց ոչ ոք, թւում էր, չէր մտա-ծում քնելու մասին։ Միայն փոքրիկ ութ տարեկան տղան էր՝ Յուսիկը, որ չդիմա-ցաւ. մի առժամ քայլեց արծաթէ թուրը քարշ տալով, յետոյ կախուեց հօր փէշե-րից. «Ես քնել եմ ուզում, պապօ»… Եւ երբ հայրը, այդ խօսքերը մի քանի ան-գամ կրկնուելուց յետոյ, շալակեց նրան, Յուսիկը խնդրեց.

— Սուրս չկորցնես, Պապօ։…

Հայրը խոստացաւ, եւ նա քնեց։

Այնուհետեւ այդ հայրը, որի անունը Վարդան էր, քայլում էր բեռների տակ կռացած, տղան շալակին, նրա սուրը դա-ւազան շինած։ Նա ճիգ էր թափում ետ չմնալ առջեւից գնացող Թորգոմից ու նրա բարեկամ ծերունուց։

Միւսներն անում էին նոյնը. ետ չմնալ եւ աչքից չկորցնել առջեւից գնացողնե-րին։

Որքան գնացին՝ անյայտ է. մի տեղ յանկարծ ծերունին կանգ առաւ եւ ասաց ուրախ.

— Լուսը շուտով կը բացուի։

— Ինչի՞ց իմացար, հայրիկ, — հար-ցրեց Թորգոմը։

— Ծառերն արթնացան, թռչունները ձայն տուին…

Եւ իրօք. շատ չանցաւ մութը կարծես պարզուեց մի փոքր, ինչպէս պղտոր ջու-րն է սկսում պարզուել եւ ծառերը, որ առաջ երեւում էին միաձոյլ զանգուածի պէս, սկսեցին զատուել. երեւացին բներ, ճիւղեր, իսկ վերեւում աստղերը գու-նատւում էին, եւ երկինքը դառնում էր բաց մոխրագոյն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Communiqué

Գեղարուեստի ամէնէն ծանօթ դերա-սանները ընդունած են Ի. Սէնթըրի Ֆոնսի եւ Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութեան հրաւէրը. ներկայ ըլլալու Մամուլի բարենպատակ ձեռնարկներու ի նըպաստ տրուած կալային:

Le Milliardaire

ժապաւէնը պիտի ցուցադրուի այդ իրիկուն: Դերասաններն են՝

Marilyn MONROE
et Yves MONTAND

Հոկտեմբեր 3ին, ժամը 20·30ին:

Retenir les places au palais de Chaillot et au Soutien Confraternel des Journalistes 14, Rond-Point des Champs-Élysées (Rez de Chaussée) de 10 à 30 N.F.

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հաբէշեան՝ Պ. Յակոբ Գոչումեանի տխուր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ Այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 30ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայաններուն եւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ կրթական ձեռնարկներուն:

(Սատանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մարսիլիաբնակ Տիկին Անուշ Զատիկեան կը փնտռէ իր եղբայրները, Կարապետ եւ Աւետիս Քիւրքճեան, Եօզղաթցի, որոնք 1920–23 Պոլսոյ որբանոցներու մէջ եղած են: Հօր անունը՝ Արթաքի, մօրը անունը՝ Եղիսաբէթ: Եօզղաթցի Քիւրքճի Եսայիի թոռները: Գրել.— Խորով քհնյ. Ասատուրեանի,

339, Ave. du Prado, Marseille (8e)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ն. Ֆ. Օր. Տիրուհի Անդրէասեանէ, Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:

ՏՆՕՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ արձանագրութիւնները չափէն աւելի լեցուած ըլլալով, տեսչութիւնը կը խնդրէ որ ներկայ ուսումնական տարուոյ համար նոր դիմումներ չկատարուին նամակով կամ հեռաձայնով:

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք:

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուառի սրահին մէջ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Հայկազեան վարժարանի

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ամէն Հինգշաբթի Հոկտեմբեր 6էն ըսկըսեալ ժամը 14ին, կը դասաւանդէ Տիկին Այվազեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանդերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան: Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան:

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱԶԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չրացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւսուածեղէնի մեքենաներ ամբողջ մօթէօրներով:

Jacquard	Jauge	10-1 m	20
	J.	9	80
	J.	10	70
	J.	7	80

1 bobinoir à 6 branches

1 machine à bande avec tout le matériel revisé, état neuf.

Ամէնը՝ 6500 Ն. Ֆ.:

Կը փնտռուի մէկը ընկերութեան համար կամ աշխատանոց մը ղեկավարելու համար կարող մէկը:

Դիմել՝

Henry

1, Passage du Poteau, Paris 18e

MON. 38-24

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ,

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL.: PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO: CADET

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

SICOMEX

Ֆրանսական Կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած Հաստատութիւն:

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ

որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ծրարներ ղրկելու:

1.— Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը նոր է եւ որակը ընտիր:

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, քարտիկյան եւ զուտ բուրդէ վերնաուիններ՝ վերջին նորաձեւութիւն:

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ: Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ, փիրէնեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքերը, արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ ստացագրի ծախքերը:

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ:

Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ:

2.— Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան:

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2–4 շաբաթէն:

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ խղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS RUE DALAYRAC FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 27 SEPTEMBRE 1960
36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8910 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4711

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐ»

ՄԵՂՔԵՐՈՒՆ ՇՂԹԱՆ ԿԸ ԵՐԿԱՐԻ՝ ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ

Թուրքերէն թերթերէն մին կը լռէ, միւսը ձայն կը բարձրացնէ: Մէկը պատրիարք պաշտպանելու ձեւեր կ'առնէ, միւսը աւելի յարձակողական կը դառնայ: Այս անգամ «Պիւյիւք Կազեթէ» թերթն է, որ կ'արծարծէ պատրիարքին բացուած վէճը, մինչ ուրիշներ Մենտերէսի թղթածրարին մէջէն կը գտնեն նորանոր նամակներ, ուր Հայոց պատրիարքը դասեր կուտայ թուրք վարչապետին:

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Պիւյիւք Կազեթէ .—

— Մեր թերթին խմբագրութիւնը հայ փոքրամասնութեան հոգեւոր պետին նամակին վրայ կանգ առաւ, որպէս ամէնէն կարեւորը այն նամակներուն, որոնք ուղղուած են անկեալ վարչապետին: Այս նամակը հիմնական վարանումներ եւ յուզող հարցականներ կը ստեղծէր այն միտքերուն մէջ, ուր կենդանի են Թուրք-հայկական յարաբերութիւնները մեր մօտաւոր անցեալին մէջ: Արդեօք Գարեգին Խաչատուրեան Պատրիարք, որ կը ղեկավարէ հայ համայնքին գլուխը եւ որուն պաշտօնն է միայն հոգեւոր պետ մը ըլլալ, առաջին աշխարհամարտի մօտաւոր օրերուն՝ Հայոց համբաւաւոր Զաւէն Պատրիարքին յաջո՞րդն է ամէն տեսակէտով:

Հարկ էր լաւ հասկնալ ու գիտնալ խնդիրին եւ դէպքին իսկական դիմագիծը, այնպիսի շրջանի մը՝ երբ ոչ միայն միւսլըմաններէն, այլեւ ուրիշ կրօնքներու պատկանող իւրաքանչիւր հայրենակիցէ եւ հաւաքականութենէ կ'ակնկալենք որ իրենց կրօնքը գործիք չդարձնեն քաղաքականութեան: Այնպիսի ատեն մը՝ երբ հաւաքաբար զօրաշարժի ենթարկուած ենք, կանխելու համար կրօնքին չարաշահումը ի նպաստ քաղաքականութեան, Հայերը, իրենց հոգեւոր պետին միջոցով, արդեօք կրօնքը գործի՞ք կ'ուզեն դարձնել քաղաքականութեան: Կամ թէ ուրիշ նպատա՞կ մը ունին:

Արդարեւ, առաջին ակնարկէն, Գարեգին Խաչատուրեան ստորագրութիւնը կրող նամակը, որ շատ աղճատ Թուրքերէնով մը խմբագրուած էր, այդպէս կարծողներուն իրաւունք ընծայել կը թըւէր: Բնական էր որ անկեալները զիջումներ ընէին Յունաց եւ Հայոց Պատրիարքներուն: Եւ ծանօթ էր ատիկա: Բայց ասիկա չիտակ պիտի ըլլար դէպքին պատճառը հասկնալ եւ նամակին տէրը մօտէն ճանչնալ ու ճանչցնել:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Այլեւս պատմական իրականութիւն մըն է որ մինչեւ ազգային ազատագրութեան շրջումը՝ կար մտահոգութիւն մը, որմէ Օսմանեան կայսրութիւնը չէր կրցած ինքզինք ազատել,— «Հայկական Հարց»ը: 1880-1890ի միջեւ Հայերը, Օսմանեան կայսրութեան բռնակալութենէն ու հարստահարութենէն փրկուելու պատրուակով, բարեգործական ընկերութիւններու ապաստանելով, մանաւանդ արեւելեան նահանգներուն մէջ գինեալ կազմակերպութիւններ կը կազմակերպէին: Հնչակեան եւ Դաշնակցական կոմիտէները յեղափոխական կազմակերպութիւններ են, որոնք մարմին առած են Հայոց Պատրիարքարանին մէջ: (ԽՄԲ.— Թուրքերը պատմութիւն կոչուած նիւթին մասին, ըլլայ Հայոց Պատմութեան, ըլլայ Թուրքիոյ Պատմութեան մասին, այնքան գիտեն որքան Մեհմետճիքը սատուրնի մասին): Արդարեւ Հայոց Իզմիրլեան Պատրիարքը Հնչակեան կուսակցութեան գլուխն էր ու Պատրիարքարանէն կը վարէր այդ կուսակցութիւնը: Այս բոլորը պատմութեան էջերուն մէջ թաղուած էին անվերադարձ կերպով: Արդեօք Հայոց այժմու Պատրիարքն ու Պատրիարքարանը կ'արթննայի՞ն այս երկարատեւ քունէն: Խնդրոյ առարկայ նամակը այս տեսակէտով ալ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նամակի խնդիրը խիստ շարժման անցուց հայ համայնքը: Խաչատուրեան Պատրիարքին դէմ բողոք բարձրացաւ: Պոլսոյ գլխաւոր հայերէն թերթերը, Ժամանակ եւ Մարմարա, պայքարի սկսան Պատրիարքին դէմ: Հայոց Թաղային խորհուրդները Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ գումարուելով խստիւ բողոքեցին ու Պատրիարքը հրաւիրեցին հրաժարիլ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Հայոց փոքրամասնութեան գլուխը (Պատրիարքը) ի՞նչ ըսել եւ ի՞նչ ձեռք ձգել կ'ուզէր այսպիսի նամակ մը գրելով անկեալ իշխանութեան գլուխին:

Ուզեցինք տեսակցութիւն մը ունենալ Հայոց Պատրիարքին հետ:

Պատրիարքը երբ մեզ դիմաւորեց, ըսաւ.

— Պատրիարքարանը ազգին տունն է: Դէմ առ դէմ խօսակցիլ եւ գործին էութիւնը հասկնալ միշտ օգտակար է:

Պատրիարքը ենթադրութենէ վեր խելացի կ'երեւայ: Այնպէս կը թուի թէ կանխաւ պատրաստուած էր մեր հարցումներուն: Թուրքերէնը քիչ, բայց առանց չեշտի կը խօսի: Քովը Կարապետ Աբրահամեան անուն անձ մը կայ: Խաչատուրեան կ'ըսէ.

— Այո, հրատարակուած նամակը ես գրեցի անկեալ վարչապետին: Բայց անձնական բան մըն է ատիկա:

Պատրիարքը ընդունած է թէ մեծ սխալ մը գործած է այդ նամակը գրելով: Կը հարցնենք.

— Այս նամակը միթէ չի՞ նշանակեր կրօնքը գործիք դարձնել քաղաքականութեան:

— Ոչ: Բոլորովին սխալ հասկցուեցաւ: Ես միայն անձնական նամակ մը գրեցի: Կը կարծէի թէ ուսանողները իրենց դասերը ձգած՝ քաղաքականութեամբ զբաղիլ սկսած են: Բայց յետագային տեղեկացայ թէ այն ատենուան կառավարութիւնը եւ վարչութիւնը շատ դէշ վերաբերում ցոյց տուած է ուսանողներուն հանդէպ: Ես սխալեր եմ: Երիտասարդները իրաւունք ունին եղեր:

— Հանրապետութեան հաստատումէն ետք՝ Թուրք եւ հայ տարրերուն միջեւ որեւէ անհամաձայնութիւն եղա՞ծ է, ըլլայ կրօնքի, ըլլայ քաղաքական իրաւունքներու տեսակէտով:

— Ոչ: Երբեք չէ եղած: Թուրքեւհայկական անհամաձայնութիւնն ու թշնամութիւնը այլեւս պատմութեան մէջ թաղուած են: Զաւէն Պատրիարքի ըրածն եւ ըսել ուզած շարժումը այսօրուան համար ոչ մէկ իմաստ կը կրէ: Աշխարհիկ (լայիք) պայմանը անհրաժեշտ է մեր դարուն: Հանրապետութեան հռչակումէն ետքը, բոլոր կառավարութիւնները ամէն տեսակէտով հաւասար վերաբերում ցոյց տուած են հայ համայնքին հանդէպ: Իմ այս նամակս մէկ սխալ ըմբռնումիս արտայայտութիւնն է: Արդէն այդ նամակով ոչ թէ կրօնական, այլ ընկերային տեսակէտով քննել ուզած եմ կացութիւնը:

Պատրիարքին հետ մեր տեսակցութենէն այն եզրակացութեան հասանք թէ Հայոց Պատրիարքարանը, հակառակ այս յոյժ կարեւոր սայթաքումին, հայրենասիրութեան դիրքին վրայ կը մնայ: Հայ համայնքը այլեւս կատարելապէս հեռու է հին օրերու հակումներէն:

(ԽՄԲ.— Սեպտեմբեր 6–7ի տեղեկագրին վերջին մասը՝ վաղը):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԿԱՏԱԿԷ... ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻ

Այզընհաուըրէն եւ Խրուշչեւէն ետք, ՄԱԿի մէջ ձայն պիտի առնեն եւ իրենց տեսակէտները պիտի պարզեն «երրորդ» ուժի ղեկավարները: Միջազգային դէտերու կարծիքով Խրուշչեւ ռազմավարական մեծ սխալ մը ըրաւ քննադատելով Համըրշըլտի աշխատանքները ու ՄԱԿի շուրջ իր առաջարկները դժգոհութեան մթնոլորտ ստեղծած են Ասիոյ եւ Ափրիկէի չէզոք պետութիւններուն մօտ: Խրուշչեւ պահանջեց վերջ դնել գաղթատիրական եւ հոգատարութեան դրութիւններուն, Ափրիկէի մէջ եւ այլ տեղեր: Սակայն, պէտք չէ անտեսել Քոնկօն որ լաւագոյն ապացոյցն է թէ ինչ կացութիւն կը ստեղծուի երբ մէկ օրէն միւսը պետութիւն մը կը քաշուի քաղաքական եւ քաղաքացիական հասունութիւն չունեցող երկրէ մը: Միւս կողմէ «եռապետութիւն» մը առաջարկեց Համըրշըլտի տեղ:

Նեհրու, որ չէզոք քաղաքականութեան ջատագովներէն է եւ միեւնոյն ատեն «երրորդ» ճակատի ղեկավարներէն, Լոնտոնի մէջ յայտարարած է թէ չէ կրցած լաւ հասկնալ Խրուշչեւի ճառին կարգ մը կէտերը:

Խրուշչեւ իր շաբաթավերջը անցուցած է Կլէն Քովի մէջ: Հոն երթալու համար Ուաշինկթընէն յատուկ արտօնութիւն ստացած էր: Կիրակի մամուլի ասուլիս մը տուած է: Համըրշըլտի մասին յայտարարած է.— Ոչինչ ունիմ Համըրշըլտի դէմ: Սակայն պէտք է գիտնաք թէ աշխարհի մէջ երեք ձեւի քաղաքական եւ տնտեսական դրութիւններ կան: Դրամատիրութիւն եւ աշխարհակալութիւն, ընկերվարականներ եւ վերջապէս չէզոքներ: Արդ, երբ Համըրշըլտ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները կը գործադրէ, յանուն դրամատէրերուն եւ գաղթատէրերուն կ'աշխատի: Այս առթիւ ամբաստանած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը որ «հինգ միլիոն տոլար տալով» փորձած է Համըրշըլտը կաշառել: Ալժերիոյ հարցին կապակցութեամբ յայտարարած է.— «Մեր համակրութիւնը իրենց անկախութեանը եւ ազատութեանը համար պայքարող ալժերացիներուն կ'երթայ»: Համաձայն է ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէի մը կազմակերպումին: Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ «զօրավիգ կը կանգնիմ զօրավար տը Կոլի. ըսել կ'ուզեմ այն տը Կոլին որ ինքնորոշման առաջարկը ներկայացուց եւ ոչ թէ այն տը Կոլին որ մերժեց նոյն առաջարկը»:

Լուրջ խօսքերու կողքին, Խրուշչեւ ունեցած է նաեւ իր սովորական «սրամտութիւնները»: Դրամատէրի իր փառաւոր ապարանքին մէջ լրագրողներուն յայտարարած է «Շատ երջանիկ եմ. որ հոս կը գտնուիմ, դրամատիրութեան սրտին վրայ, համայնավարի իմ սիրտով: Կը տեսնէք, ամէն բան շատ դէշ չերթար: Ձեզ մօտ կը պատահի որ շատ հարուստ այրի մը ամուսնանայ գեղեցիկ աղքատ երիտասարդի մը հետ, դէշ – աղէկ կ'երթայ, կրնայ նոյնիսկ ամբողջ կեանքը տեւել»: Անմիջապէս հարց տրուած է Խրուշչեւի «ո՞վ է հարուստ այրին»: Շատ հետաքրքիր էք, կը պատասխանէ: Սակայն շատ պարզ է, միշտ կ'ուզէք քովընտի դուռէն մտնել երբ այնքան դիւրին է մեծ դուռէն մտնել»:

Խրուշչեւ յայտարարած է նաեւ ՄԱԿի միջազգային ուժերը «սնանկութիւն» ցոյց տուին իրենց ձախողութիւններով եւ չէն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԵԼ ճառ մը խօսած է «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան Ռոնի ինքնավար դաշնակցութեան առջեւ, որուն նախագահն է: Սուսթել, համաձայն է Սալանի հետ, միայն ֆրանսական Ալժերիայի կը հաւատայ: Յայտարարած է թէ Ալժերիոյ մէջ զինուորական կացութիւնը բարւոքած է մինչ քաղաքական կացութիւնը աւելի դէշ է: «Ալժերական քաղաքականութիւնը անելի մէջ է, խաղաղութիւն չունինք, պատերազմ չունինք: Պէտք է ընտրել ափրիկեան Մինխի մը կամ պատերազմը ընել ինչպէս որ պէտք է»:

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼ բնականոն վիճակ ստացած է: Բաւական մեծ թիւով Պելժեր վերադարձած են: Մոպութիւ Լումումպայի եւ Քազավուպուի հետ տեսակցած է: Լրագրողներուն յայտարարած է.— «Պէտք է որ քաղաքական պետերը համաձայնութեան մը գան: Եթէ պէտք ըլլայ պիտի պարտադրեմ» լրագրողի մը այն հարցումին թէ ինչո՞ւ չէ ձերբակալած Լումումպան, Մոպութիւ ժպիտով մը պատասխանած է «որովհետեւ քրիստոնեայ եմ»:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը մամուլի հերթական իր ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց.— «Ինչ կը վերաբերի Խ. Միութեան հետ մեր յարաբերութիւններու բարելաւումին, ոչ մէկ ճիգ պիտի խնայենք: Սակայն մեր շահերը եւ միջազգային յանձնառութիւնները վնասելու գինով կարգադրութիւն չենք ընդունիր: Որեւէ գինով կարելի չէ բարեկամութիւն գնել»:

ՄԱԿի խորհրդային մնայուն պատուիրակ նշանակուած է՝ Վալերիան Զորին: Նախկինը՝ Սոպոլեւն էր:

ՊԵԼԺԻՈՅ Պոտուէն թագաւորը շաբաթ օր կառավարական, պաշտօնական շրջանակներուն եւ համայն Պելժիոյ ժողովուրդին ներկայացուց իր նշանածը՝ Ֆապիոլա: Հարիւր հազարաւոր Պելժեր արտակարգ խանդավառութեամբ ողջունեցին Պելժիոյ ապագայ թագուհին: 25 տարի է որ երկիրը թագուհի չունի:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տի Վէլթ թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսա զինուորական կայաններ պիտի տրամադրէ Գերմանիոյ: Ֆրանքօ-գերման այս համաձայնութիւնները կատարուած է առանց Ատլանտեան Ուխտի մասնակցութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ 300 հազար տոլար տուին Յորդանանի, որպէսզի կարենայ ընթացիկ ամսուան ծախքերը փակել:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին՝

1.— Տոքթ. Բ. Նազարեան, Աղեքսանդրիայէն, որ տարեկան իր արձակուրդը անցընելու համար եկած է Եւրոպա:

2.— Պ. Ժողէֆ Նալպանտեան, Պէյրութէն, թղթակից Լը Սուար թերթին, որ հետեւելու համար Հռոմի ողիմպիական մրցումներուն, եկած էր Եւրոպա:

3.— Տէր եւ Տիկին Ս. Քիւրքճեան, Լոնտոնէն, որ իրենց արձակուրդը անցընելու եկած են Ֆրանսա:

4.— Տիկին Մինասեան, Նիւ-Եորքէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ:

5.— Տիկին Սիրվարդ Զիլեան, Ամերիկայէն, որ կը վերադառնայ իր բնակավայրը՝ պտոյտ մը կատարելէ ետք Պուլկարիոյ մէջ:

6.— Օր. Սահակեան, Նիւ-Եորքէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ:

7.— Օր. Մավիսաքալեան, Պէյրութէն, շրջանաւարտ Համազգայինի Ճեմարանէն, որ կը մեկնի Պելժիա՝ հետեւելու համար լրագրութեան:

8.— Հայկազուն Քհնյ. Բանտիկեան, Ս. Ժերմէն:

ՂԱՐԱԲԱՂ, ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ ԵՒ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Այսօր այլեւս անհերքելի փաստերով հաստատուած իրողութիւն է, որ 1920ին, Քեմալական Թուրքիայի եւ Խորհրդային Ռուսաստանի միացեալ ուժերով եւ հայ բոլշեւիկների աջակցութեամբ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը գրաւուեց եւ բաժանուեց Թուրքերի եւ Ռուսների միջեւ:

Յաջորդ տարի, 1921 Մարտ 16ին, Մոսկուայում, դաշնագիր կնքուեց Խորհ. Ռուսաստանի եւ Քեմալական Թուրքիայի միջեւ, որով Խորհրդային Ռուսաստան հրաժարւում էր Հայաստանի Կարսի, Արտահանի, Օլթիի, Կաղզուանի շրջաններից յօգուտ Թուրքիայի եւ Շարուր–Նախիջեւանից յօգուտ Ազրբէջանի, ուրիշին չփոխանցելու պայմանով:

Նոյն տարի, 1921 Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի դաշնագրով Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն էլ՝ առանց որեւէ փոփոխութեան հաստատեց Մոսկուայի դաշնագիրը, որով, ահա քառասուն տարի է, սահմանը Խորհրդ. Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ անցնում է Ախուրեան-Արաքս գետերի գծով, եւ Հայաստանի սրտում ընկած Շարուր – Նախիջեւանը, իբրեւ ինքնավար շրջան, գտնւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան ներքեւ, որի հետ ընդհանուր սահման իսկ չունի:

Խորհրդայինների կողմից Թուրքերին զիջած Կարս – Արտահան – Կաղզուան – Սուրմալուի ներքին վիճակը նոյնն է՝ ինչ որ Վասպուրականի, Տարօնի եւ Բարձր Հայքի մէջ: Ոչ մէկ հայ բնակիչ չէ մնացել:

Եթէ 1921 Թուականին, երբ Թուրքերը խորհրդայիններին բարեկամ էին եւ գործակից, իրերի այս դրութիւնը հասկանալի էր եւ խորհրդային տեսակէտից անհրաժեշտ, այսօր 1960ին, երբ Թուրքիան անդամ է Խ. Միութեան թշնամիների կողմը, հայկական ըմբռնմամբ առաւել անբացատրելի ու տարօրինակ է Խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը Հայաստանի սահմանների վերաբերմամբ: Եւ ոչ միայն արտաքին, այլեւ ներքին սահմանների:

Այսօր արդէն ոչ միայն խելահաս մարդիկ, այլ եւ Երեւանի Հայերն անգամ գիտեն, որ Խորհրդ. Հայաստանի արտաքին եւ ներքին սահմանները գծուած են ոչ թէ բնականոն դէպքերի հետեւանքով, տարկայական պայմաններում, այլ արտաքին եւ ներքին դէպքերի քաղաքականութեան թելադրանքով, գլխաւորապէս Թրքական գործօնի ազդեցութեան տակ եւ վրացի շովինիստ համայնավար Ստալինների եւ Բերիաների հաշիւներով:

Բնականոն պայմաններում, օրինակ, անհեթեթութիւն է Ախալքալաքի մնալը Վրաստանի սահմաններում, այնքան աղաղակող հակասութիւն է Լենինեան ազգային քաղաքականութեան, որով ղեկավարւում է Խորհրդ. Միութիւնը: Ախալքալաքի գաւառը գտնւում է Հայաստանի հիւսիս – արեւմտեան ծայրում եւ կազմում է հայկական բարձրաւանդակի բնական մասը՝ Վրաստանից տարբեր աշխարհագրական եւ կլիմայական պայմաններում, անմիջական շարունակութիւնը հայկական Շիրակի կլիմայական եւ տնտեսական տեսակէտից:

Ախալքալաքի բնակչութեան 90 առ հարիւրից աւելին Հայեր են. երկրորդ տեղը բռնում են Ռուսները, ապա՝ մի քանի հազար Վրացիներ:

Բոլոր Հայերի ձգտումն է միանալ Հայաստանին:

Առարկայական եւ ենթակայական նկատումներով Ախալքալաքը պէտք է մաս կազմէր Հայաստանի, բայց բռնութեամբ պահւում է Վրաստանի սահմաններում:

Հողային տարածութեամբ եւ ազգային կազմով Ախալքալաքի վիճակն է յիշեցնում Աբխազիան, որ նոյնպէս բանի դրւում է վրացական տիրապետութեան տակ, բայց Աբխազիան կազմում է ինքնավար հանրապետութիւն: Ախալքալաքին ինքնավարութեան իրաւունքն էլ զլացուած է: Ախալքալաքը պարզապէս գրաւուած եւ Վրաստանի սովորական վարչական մասի է վերածուած՝ շեշտուած վրացական քաղաքականութեամբ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ Վրաստանի տնտեսական եւ ռազմագիտական շահերը այդպէս են թելադրում, ասում էին Ժորդանիան ու Ծերեթելին՝ երբ Վրաստանը անկախ էր, եւ նոյնը կրկնում էին Ստալինն ու Բերիան, աւելի խորամանկ լեզուով, երբ Վրաստանն անցաւ Խորհրդային տիրապետութեան տակ: Բայց ի՞նչ են ասում Հայաստանի շահերը: Հայաստանի ու հայ ժողովրդի շահերն էլ ուշադրութեան արժանի չե՞ն Խորհրդային Իշխանութեան աչքում: Մի ուրիշ օրինակ՝ Ղարաբաղը:

Ղարաբաղը գտնւում է Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան ծայրում, նոյնպէս բնական մասը Հայկական Բարձրաւանդակի: Ղարաբաղից դէպի հիւսիս եւ արեւելք ընկնում են կիսանապատային դաշտեր: Ղարաբաղը միշտ համարուել է Հայաստանի մաս – պատմական Արցախն ու Սիւնեաց աշխարհը:

Ղարաբաղը կարելի է ասել, զուտ հայկական շրջան է: Ազգաբնակչութեան 95 տոկոսից աւելին Հայ է՝ հայկական ուժեղ գիտակցութեամբ: Ղարաբաղցիք միշտ ձգտել են մնալ Հայաստանի սահմաններում, բուռն պայքարներ են մղել եւ ծանր վէճեր են ունեցել այդ նպատակով թէ՛ մուսաւաթական եւ թէ խորհրդային տիրապետութեան շրջաններում:

Աստուածային եւ մարդկային օրէնքներով եւ Լենին – Ստալինեան ազգային փիլիսոփայութեամբ Ղարաբաղը պէտք է մաս կազմէ Հայաստանի, բայց բռնի ուժով պահւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան տակ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ասում են, Ազրբէջանի դաշտային մասի անասունները կը սատկին, եթէ Ղարաբաղի արօտավայրերը Ազրբէջանի ձեռքը չգտնուին:

Յայտնի է թէ Խորհրդային աշխարհում անասունները աւելի արժէք ունեն, քան մարդիկ: Բայց մի՞թէ կարելի չէ այնպիսի պայմաններ ապահովել, որ Ազրբէջանցի հովիւներն ու ոչխարները հանգիստ սրտով արածեն Հայաստանին պատկանող Ղարաբաղի արօտավայրերում, ինչպէս, օրինակ արածում են Հայաստանի սահմաններում գտնուող Զանգեզուրի լեռներում: Անկասկած, Ազրբէջանի անասունները յանցաւոր չեն, որ Ղարաբաղը, Ղարաբաղցիների կամքին հակառակ, բռնի պահւում է Ազրբէջանի տիրապետութեան տակ:

1920 Թուականին էլ Ազրբէջանում հովիւներ եւ ոչխարներ գոյութիւն ունէին, բայց այդ համակրելի կենդանիները արգելք չեղան, որ Ազրբէջանի կառավարութիւնը Նարիմանովի բերանով եւ Ստալինի ու Օրջոնիկիձէի ցնծագին ճառերով յայտարարուէր, որ այսուհետեւ Ղարաբաղը մտնելու է «եղբայրական» Խորհրդ. Հայաստանի սահմանների մէջ(*): Ի՞նչ պատահեց, որ այդ ի լուր աշխարհի արուած յայտարարութիւնը չգործադրուեց եւ հայկական Ղարաբաղը մնում է Ազրբէջանի տիրապետութեան ներքեւ: Արդեօք, վերջին պահուն, Ազրբէջանի էշերն ու գոմէշները ըմբոստացա՞ն եւ թոյլ չտուին՞:

(*) Տես իմ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը», երկրորդ տպ. էջ 500:

Խօսենք նաեւ Շարուր – Նախիջեւանի մասին: Այս շրջանը ընկնում է Երեւան – Թաւրիզ երկաթուղու ճամբու վրայ՝ Պարսկաստանին եւ Թուրքիային սահմանակից՝ Զանգեզուր–Դարալագեազի կողքին, Հայաստանի սրտում: Ինչպէս ասինք, Ազրբէջանի հետ ընդհանուր սահման չունի եւ տնտեսապէս ու վարչապէս Հայաստանի է պատկանում: Ազգագրական տեսակէտով Թուրքերն են կազմում բնակչութեան մեծամասնութիւնը:

Խորհրդային ազգային քաղաքականութեան հիման վրայ մէկ լուծում կայ Նախիջեւանի հարցին, պահել Հայաստանի սահմաններում, իբրեւ ինքնավար շրջան, ինչպէս Ղարաբաղը Ազրբէջանի սահմաններում: Բայց ահա քառասուն տարի է, Շարուր – Նախիջեւանը Ազրբէջանին կցուած է՝ Թուրքերի ազդեցութեան տակ: Անուանապէս Բաղուն է Նախիջեւանում իշխողը, փաստօրէն՝ Անգարան:

Խորհրդային վերջին մարդահամարի հրատարակած տուեալներից երեւում է, թէ Հայերը, իբրեւ ժողովուրդ, հոլկատում, իրենց թուով առաջին տեղն են գրաւում: Իբրեւ ազգ եւ պետութիւն Հայաստանը յետին տեղն է բռնում — շուրջ 31.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ շուրջ 1.750.000 բնակիչ, որից հազիւ 1.500.000ը Հայ:

Այս փաստը հետեւանք չէ միայն Հայերի ցրուածութեան, այլեւ, մեծ չափով Հայաստանի արհեստական, բռնազբօսիկ եւ անարդար սահմաններին, իբրեւ հետեւանք Խորհրդային Ստալինեան քաղաքականութեան:

Ստալինի եւ Բերիայի անհետացումից ազդին խորհրդայինների մօտ ընդունուած է ամէն բացասական երեւոյթ Խորհրդային Միութեան մէջ վերագրել Ստալինի եւ Բերիայի անձնական յոռի յատկութիւններին:

Ասում են, թէ Ստալինի եւ Բերիայի մահից յետոյ ամէն բան փոխուած է, եւ կեանքը Խորհրդային աշխարհում դարձել է հեշտ եւ ուրախ: Սակայն, ինչ որ վերաբերւում է Հայերին, հիմնական որեւէ փոփոխութիւն տեղի ունեցած չէ:

Ասում են, Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի առթիւ մեծ անակնկալներ են սպասում հայ ժողովրդին: Ի՞նչ անակնկալ կարելի է ակնկալել:

Միջազգային կացութիւնը ի նկատի ունենալով՝ կարելի չէ յուսալ հիմնական որեւէ գործ Հայկական Հարցի ուղղութեամբ: Թուրքիան, իբրեւ անդամը արեւմտեան աշխարհի, այժմ անխոցելի է այդ տեսակէտից: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից անմիջապէս վերջը, եթէ փոխանակ Իրանի վրայ արշաւելու մտնէին Հայկական վիլայէթները, կամ գոնէ Կարս եւ Սուրմալու, առանց մեծ բարդութեան Խորհրդ. Հայաստանին կցուած կը լինէր Թրքահայ հողերի մէկ մասը: Այսօր այդ հնարաւորութիւնը չկայ:

Ներքին կեանքի բնագաւառում Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի համար բացառիկ «անակնկալ» կարելի չէ երեւակայել: Եթէ փոփոխութիւն պիտի լինի, ամբողջ Խորհրդ. Միութեան համար կարող է փոփոխութիւն տեղի ունենալ՝ ինչ որ որեւէ կապ չունի Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հետ:

Առարկայօրէն, սակայն, հնարաւո՞ր է Խորհրդային վարչաձեւի հիմնական որեւէ փոփոխութիւն միջազգային ներկայ պայմաններում: Մեզ թւում է՝ միամտութիւն է որեւէ լաւատեսութիւն այդ ուղղութեամբ:

Մի «անակնկալ», որ, մեր կարծիքով, վաղուց հասունցած է, լիովին համապատասխան է բովանդակ հայ ժողովրդի բաղձանքներին — առարկայօրէն հնարաւոր է եւ անհրաժեշտ, ներքին սահմանների վերաքննութիւնն ու սրբագրութիւնը, ազգագրական արդարութեան հիմունքներով: Այսինքն, գործածելով Քրիստափոր Միքայէլեանի լեզուն, «Պէտք է խորտակել բռնաւորների կամքով հաստատուած սահմանները» իր բնական տիրոջ վերադարձնելով այն հողերը, որոնք բռնութեամբ խլուած են նրանից:

Մենք համոզուած ենք, որ կը գայ ժամանակը Հայկական Հարցի լիակատար լուծման, երբ հայ ժողովուրդը կը դառնայ անվիճելի տէրը իր հայրենիքի, եւ Հայաստանը ազատ եւ անկաշկանդ կը գրաւէ իրեն վերապահուած տեղը գերիշխան ազգերի համակեցութեան մէջ: Այդ օրը կը գայ, անկասկած: Այսօր, սակայն, այդ «անակնկալը» չէ որ հայ ժողովուրդը սպասում է Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ:

Ներքին սահմանների սրբագրութիւն, Ղարաբաղը, Ախալքալաքը եւ Նախիջեւանը վերադարձնել Հայաստանին:

Մէկից աւելի անգամներ հայ համայնավարները յուսադրել են հայ ժողովուրդին, թէ Հայաստանից խլուած այդ երեք շրջանները պիտի վերադարձուին իրենց բնական տիրոջ: Յուսադրել եւ յուսախաբ են արել: Մաղթենք, որ այս անգամ, քառասուն տարի անհամբեր սպասելուց յետոյ, հայ ժողովուրդը նորէն յուսախաբ չլինի:

Ղարաբաղ, Ախալքալաք եւ Նախիջեւան Հայաստանին, Երեւան եւ Մոսկուա, լսո՞ւմ էք միահամուռ, բովանդակ հայ ժողովրդի ձայնը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Աշխարհահռչակ նկարիչ Փապլօ Փիքասօ օր մը, երբ կը ճաշէր բարեկամի մը հետ, այս վերջինը իրմէ խնդրեց որ, ջնջատակի համար, թուղթի կտորի մը վրայ եռանկիւն մը գծէ:

Փիքասօ սիրով կատարեց բարեկամին խնդրանքը:

— Տակն ալ ստորագրութիւնդ դի՛ր, ըսաւ բարեկամը:

— Օ՜, ինչո՞ւ կը փափաքիս որ քեզ ինը յիսուն հազար ֆրանք կ'ուզես, գոչեց Փիքասօ խնդալով:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՕՆԻՔ

Դուրս ելաւ դուռը գոցելով:

Վերստին դիտեցի չուրջս եւ այս անգամ ինծի թուեցաւ որ տնակը աւելի մըռայլ էր քան առաջ: Զորս բոլորը կուտակուած սառած ծուխին հոտը, որ կ'արտաբուրէր մարխի կրակէն, դարձած էր բոլորովին անշնչելի: Աղջնակը անշարժ կանգնած, աչքերն իսկ չէր թարթեր: Ժամանակ առ ժամանակը կը շարժէր օրօրոցը եւ կը բարձրացնէր շապիկը որ կը սահէր իր ուսերէն վար: Իր բոպիկ սրունքները անշարժ կախուած էին:

— Ի՞նչ է անունդ:

— Ուլիթա, մրմնջեց ան, եւ կախեց իր գլուխը տրտմաթախիծ դէմքին վրայ:

Անտառապահը մտաւ եւ նստեցաւ փայտեայ աթոռակին վրայ:

— Փոթորիկը հասած է իր վերջաւորութեան: Եթէ ձեզի յարմար է, զձեզ կ'առաջնորդեմ մինչեւ անտառին եզերքը:

Ոտքի ելայ: Պիրիուք առաւ հրացանը եւ քննեց զայն:

— Ինչո՞ւ, հարցուցի, պէ՞տք պիտի ունենաս:

— Գողեր կան անտառին մէջ... Անոնք զբաղած են հեղեղատին եզերքի ծառերը կտրելով...

— Այստեղէն բան մը չի լսուիր:

— Բակէն ամէն բան կ'իմացուի:

Միասին դուրս ելանք: Անձրեւը դադրած էր: Հեռուն կը տեսնուէին տակաւին հսկայ ամպակոյտեր: Երկար փայլատակումներ կը վառէին այս ու այն կողմ: Եւ սակայն, մեր գլխուն վերեւ, մռայլ ամպերու ընդմէջէն կը նշմարուէր պայծառ երկինքի կտոր մը, ուր կը փայլէին աստեղահոյլեր, որոնք կ'աւետէին փոթորիկին անհետացումը: Շրջապատի թրջուած ծառերը տերող հովէն թօթուուած կը թափէին իրենց վրայ կուտակուած ջուրերը եւ տակաւ դուրս կուգային աղջամուղջէն:

Մտիկ ըրինք: Անտառապահը վերցուց իր գդակը եւ գլուխը ծռեց:

— Տեսէք... տեսէք... գոչեց յանկարծ, ձեռքի լայն շարժումով մը: Գեղեցիկ գիշեր մըն է ընտրած...

Իմ ականջիս կը հասնէին միայն տերեւներուն սոսափիւնը: Պիրիուք քիչ մըն ալ յառաջացուց ձիս եւ ապա.

— Կրնամ զինքը ձեռքէս փախցնել, ըսաւ յանկարծ բարձրաձայն:

— Քեզի հետ կուգամ, կ'ուզե՞ս...

— Լաւ, պատասխանեց, եւ ձին ետեւ քշեց: Ձինքը պիտի բռնենք թակարդի մէջ ձգելով, եւ այնուհետեւ կ'ընկերանամ ձեզի: Եկէք:

Մեկնեցանք: Պիրիուք կը քալէր առջեւէն իսկ ես կը հետեւէի իրեն: Աստուած գիտէ միայն թէ ինչպէս գտաւ իր ճամբան, եւ սակայն, շատ յանցաւ կերպով կանգ առաւ, այն ալ ականջները ցցելու համար հասնող կացինի ձայներուն:

— Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք, մըլտաց բացմաթիւ անգամներ:

— Ոչինչ կը լսեմ:

Մտանք հեղեղատիքի մէջ: Հովը մեղմացած էր: Որոշակի կը լսէի հասնող կացինի հարուածներուն ձայնը: Պիրիուք նշան ակնարկ մը նետեց ինծի եւ գլխով նշան ըրաւ: Վերստին քալեցինք, թրջուած մացառներու վրայէն:

Խուլ ու երկար աղմուկ մը դղրդաց:

— Տապալեց, շշնջաց Պիրիուք:

Այսուհանդերձ, երկինքը նորէն մաքրուած էր:

Սկսած էինք անտառին մէջ չորս բոլորը յստակօրէն տեսնել: Հեղեղատէն դուրս ելանք:

— Սպասեցէք հոս ինծի, գոչեց անտառապահը:

Ծռեցաւ, վերցուց հրացանը եւ կորսուեցաւ թաւուտներուն մէջ:

Սրեցի ականջներս: Հովին աղմուկներուն ընդմէջէն, որոշակի լսել կարծեցի անորոշ աղմուկներ — կացինի հարուածներ կ'իջնէին ծառի ճիւղերուն, անիւներ կը կռնչէին, ձի մը կը հեւար...

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԿԵՆԵՎ

(2 Շար.)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Գարաչամբի վանքի եկեղեցու դրան վըրայ կայ նաեւ մի արձանագրութիւն Աբբաս Միրզայի պարսկերէն լեզուով, որի մէջ ասում է թէ նա արքայական տուրքից ազատեց եւ 300 թումանի գնելով գիւղը՝ տուի վանքին, որպէսզի Շահին համար աղօթեն:

Եկեղեցւոյ ներս մտնելիս, աջ ու ձախ երկու կողմերում փոքրիկ աւանդատներ կան, որոնք առաջնորդում են, ըստ հին սովորութեան, կանանց վերապահեալ յարկաբաժինը, վերնատուն, որ շինուած է դրան մօտ կանգնած երկու սիւների վըրայ: Եկեղեցու հիւսիսային մասում՝ մի փոքր մատուռ, որի հարաւային պատի տակ կայ տապանաձեւ սպիտակ մարմարէ քար՝ ծածկուած ուխտաւորների վառած մոմի հետքերով: Այս քարի վրայ կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Թուին ՌՂ. երկի
Հիմնարկութեամբ այսմ տաճարի
Սուրբ Հազարաց նշխարէս յայտնի,
Ձեռամբ Յակոբ վարդապետի,
Որ յետ ինեակ եռակ ամի,
կաթողիկոս Հայոց լինի»:

«Դարձեալ ի տեղւոջս ամփոփի թվն. ՌՃԷ ամի 1658 թուին»:

Մենք կ'անդրադառնանք այս դէպքի մասին, երբ խօսինք Յակոբ Վ. Ջուղայեցու մասին:

Եկեղեցին ունի միջակ մեծութիւն: Աւագ խորանը, պատարագելու սեղանը, շատ պարզ եւ փոքր, գտնւում են, եպիսկոպոսական գահի նման չորս բարձր սիւների վրայ գտնուող մի կաթողիկէի տակը: Այս մի տեսակ ամպհովանին եւ կաթողիկէն փայտից է շինուած: Կաթողիկէն կիսափուլ վիճակում է: Բեմի ետեւի մասում, պատերի վրայ, ամբողջ սեղանի շուրջ, երկյարկանի լցուած պատուհանի ձեւ ունեցող դարաններ կան որպէս զարդարանք: Տեղ տեղ, նրանց արանքները նկարչութեամբ զարդարուած են: Բեմի եւ սեղանի շուրջը գտնուող կիսաբոլորակ պատը մօտ երկու մեթր բարձրութեամբ շինուած է տոկուն սեւ եւ սպիտակ մարմարից: Բեմի գետնի ծայրամասում, գասի առաջ, կայ հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«Յիշեսցի զիս Քրիստոս աստապատցի երեսփոխ Բաշխիմէն իւր ծնողն Արխջինի Ֆիլատանին զկենակիցն իւր ... (անընթեռնլի) եւ զդուստրն իւր, զՀոռոմն որ ետ մարմարել սուրբ սեղանս ՌՃՂ (1741) թուին, թուին մէջ ՌՂ. (1641) գերեզմանի»:

Դրան աջ ու ձախ կողմից մուտք ունին երկու աւանդատներ: Դրան յետեւի մասում կանգնած կան, աջ ու ձախ կողմերում, երկու ամահովաններ, գրեթէ նոյն մեծութեամբ ինչպէս աւագ խորանինը, եւ նոյնպէս չորս բարձր սիւներով եւ կաթողիկէով: Երկու փոքր խորաններ կան նրանց ներքեւում, որոնց վըրայ գրուած են հասարակ սրբերի նկարներ:

Առաստաղի նկարչութիւնը գրեթէ թափուած է, երեւում են անկիւնների քերոբէները:

Մէջտեղի գմբէթը լաւ վիճակում է իր ութ լուսամուտներով, երկաթապատ առանց ապակու: Աղաւնիկները սկսել են արդէն մուտք գործել այդ պատուհաններից, որովհետեւ լքուած է սրբատեղին եւ ընկած գործածութիւնից անբնակութեան պատճառով:

Նախավկայ կաթողիկէն մի գոհար հայկական քանդակագործութեան:

Նկատելի է որ յատուկ խնամք եւ գեղարուեստական աշխատանք է թափուած Նախավկայի կաթողիկէի շինութեան: Նուրբ ճաշակ, գեղեցիկի հասկացողութիւն միացած են աննկուն եւ յարատեւ աշխատանքի, ի կատար ածելու համար այս քարի վրայ եղած հայկական գոհար քանդակագործութիւնը, որ առաջին իսկ րոպէին հմայում է ուխտաւորին: Միայն այս գմբէթը տեսնելու համար կ'արժէ յանձն առնել վանքի դժուարին ճամբորդութիւնը:

Ահա գմբէթի նկարագրութիւնը: Կաթողիկէն բազմած է գեղեցկօրէն զարդարուած մի գչխոյի նման եկեղեցու կըտուրի մէջտեղում որպէս հայկական ճարտարապետութեան մի աննման կոթող: Ցածի մասում կան չորս անկիւններ: Գաւի ձեւով մի մեթր բարձրութեամբ: Այս եռանկիւնները չորս հատ են: Ամէն մէկի անկիւնի վրա բազմած է քառաչէն առիւծէ արձան չոքած դիրքում: Շուրջ առ շուրջ կան կամարաձեւ սիւնանման դեղաձաչակ զարդարանքներ, թւով 16: Այս զարդարանքների վերեւի մասում քանդակուած պատկերներ կան թւով 16: Չորս պատկերները ներկայացնում են Ս. Կոյս Տիրամայր, Ս. Յովհաննէս Կարապետ, Ս. Ստեփանոս Նախավկայ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ: Իսկ 12 նկարները ներկայացնում են 12 Առաքեալները: Օղակաձեւ զարդարանքների անկիւններում քանդակուած են վեց թեւ քերոբէներ: Աւելի վերեւ կաթողիկէի պատի վրայ շուրջ առ շուրջ 16 անկիւններում մարմարէ քարերի վրայ, քանդակուած փոքրիկ խաչքարեր կան ագուցուած: Կաթողիկէի կըտուրի մէջտեղում կանգնած կայ երկնաւլաց Ս. Խաչը: Գմբէթը ճաճանչաւոր շառաւիղաձեւ շինութեամբ ծածկուած է, թւով 16 հատ: Ամէն մի շառաւիղների ծայրին կանգնեցրած է քարէ մի մի խաչ: Կաթողիկէի կտուրի 16 անկիւնների ծայրերում կան քանդակուած զանազան կենդանիներ, որոնց իւրաքանչիւրի բերնից հոսում է անձրեւի ջուրը, ձմեռ ժամանակ:

Ամբողջ կտուրը ծածկուած է սրբատաշ քարերով: Կտուրի զանազան մասերում տեղ տեղ փլած մասեր կամ ճեղքեր կան: Եթէ չնորոգուի, անձրեւից ու ձիւնից կարող է վնասուի եկեղեցին: Կայ մի կարեւոր արձանագրութիւն որ կաթողիկէի կըտուրի վրայ է. Թվ. ՌՂԲ հիմնարկեցաւ, Թվ. ՌՃԴ աւարտեցաւ 1643–1655:

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈԼՍԵԱՆ

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՊԵՏԻՆ ԴԻՒԱՆԸ

Ծրագիր կայ տուն–թանգարանի վերածելու Աւ. Իսահակեանի վերջին տարիներու ապրած եւ ստեղծագործած բնակարանը: Աշխատասենեակին մէջ խնամքով պահուած են անոր ձեռագիրները, մեզի յայտնի երկերու սեւագրութիւնները, օրագրութիւնը, ծոցատետրեր, հազարաւոր պատառիկներ: Ասոնց մէջ կան անտիպ աշխատութիւններ, ինչպէս իր երիտասարդ հասակին գրած «Մասսայ Մանուկը եւ Դեւ Սուլթանը» դիւցազնավէպը՝ գրուած թրքական բռնակալութեան դէմ, որ չէ տպագրուած ցարական բռնակալութեան գրաքննութեան արգելքին պատճառով, իսկ հասուն տարիքին մէջ՝ վերամշակութեան անհրաժեշտութեան թելադրութեամբ, «Հայկական Ֆաուստ», «Ղազարոսի Լեգենդը», «Հայկական ազատամարտը», «Հայաստանը 100 տարուց յետոյ», «Բնութիւնը» եւայլն:

Վարպետը տասնամեակներու ընթացքին մեծ նիւթ կուտակած է իր հինէն ի վեր փայփայած օրագրերի կազմութեան համար: Իր ըսելով հոն տեղ պիտի գըտնէին «այն բոլորը, որ մարդ կը զգայ ու կը խորհի, կը տեսնէ ու կը լսէ»: Այդ օրագրին համար ան գրի առած է ընտիր լեգենտներ, ժողովրդական երգեր, հեքեաթներ, առակներ, առածներ, բառեր, ոճեր, բոյսերու, քարերու, թռչուններու անուններ, մտքեր, դիտողութիւններ, երազներ:

Նիւթերու մեծ քանակը ապացոյց է, թէ Աւ. Իսահակեան պատանի տարիքէն գիտակցած է իր կոչումին եւ իր ողջ կեանքի ընթացքին՝ իր բոլոր միջոցներն ու ուժերը տրամադրած է միջազգային դասական գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան ստեղծած արժէքներու ուսումնասիրութեան: Ընթերցումը եւ խորհիլը, եւ անոնց զուգընթաց ստեղծագործելը Վարպետին համար հոգեկան պահանջ դարձած են, օդ եւ ջուր միանգամայն:

Ձեռագիրներուն մէջ զգալի տեղ կը բռնեն հայկական բնաշխարհին նուիրուած սրտառուչ գրութիւնները, դիտողութիւնները գիտութիւններու՝ կենսաբանութեան, բնախօսութեան, կորիզային բնագիտութեան, աստղաբաշխութեան, բժշկութեան հարցերու վերաբերեալ:

Այդ ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուի նաեւ հռչակաւոր «Ուստա Կարօ» վէպը, որ կ'ընդգրկէ մեր քառորդ դարու ազատագրական պայքարի պատմութիւնը: Վէպին առաջին տարբերակը սկսած եւ վերջացուցած է 1910–1912 թուականներուն: Վէպին մէջ աւանդական Շիրակն է իր առասպելներով, ժողովրդական առողջ, զուարթ կենսափիլիսոփայութեամբ եւ կենցաղային հիւթեղ, գունեղ պատկերներով, նուրբ հիւմըրով:

«Ուստա Կարօ»յի երկրորդ տարբերակը անաւարտ է: Հրատարակուելու համար կը պահանջէ հմուտ եւ նուիրուած մասնագէտ–ուսումնասիրողի մը աշխատանքը: Մամուլի մէջ երեւցած են վէպին հատ ու կտոր գլուխներ («Հայրենիք» ամսագրի մէջ վէպը հրատարակուած է, սակայն անաւարտ մնացած է):

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ լուսանկարներու ֆոնտը, ուր բազմաթիւ ծանօթ դէմքերու լուսանկարներ կան:

Հետաքրքրական են նաեւ Վարպետին ստացած եւ գրած նամակները:

ՓՈՐՁԱՌԱԿԱՆ ՀՆՉԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

Երեւանի պետական համալսարանին մէջ, Հայկական բանասիրութեան կաճառին կից, վերջերս բացուեցաւ փորձառական հնչաբանութեան աշխատանոց մը, որ կարեւոր դեր պիտի կատարէ հայերէնի հնչիւնային ուսումնասիրութեան տեսակէտով:

Փորձառական հնչաբանութեամբ զբաղած են լեզուաբանները անցեալ դարէն սկսեալ: 1890ին Սորպոնի համալսարանին մէջ հայ անուանի լեզուաբան Հ. Աճառեան փորձառական հնչաբանութեան յայտնի գիտնական Ռուսլոյի աշխատանոցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով շարք մը հետազօտութիւններ կատարած է հայերէն բաղաձայններու վերաբերեալ:

Ներկայիս, փորձառական հնչաբանութիւնը առանձին գիտութիւն մը դարձած է, իր ուսումնասիրութեան առարկան ունի եւ հետազօտութեան ձեւերը: Կ'ուսումնասիրէ ելեկտրական աքուստիկի նորագոյն ձեւերով՝ հնչիւնները եւ շեշտերը:

Համալսարանի նոր փորձարանին մէջ կը հետազօտուին արդի հայերէնը եւ բարբառները: Աշխատանքները կը ղեկավարէ համալսարանի Հայոց լեզուի ամպիոնը:

Փորձարանը ունի նոր սարքաւորումներ: Վերջերս նոր մանեէթոֆոն մը ստացած են Գորկիէն: Վարիչ Ա. Խաչատուրեան ամէն օր կը ձայնագրէ ուսանողներու խօսքերը եւ կ'օգտագործէ զանոնք ուսումնասիրութեան համար:

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՆՐ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Մատենադարանը պահուած հին եւ արժէքաւոր ձեռագիրները, հին գիրքերը եւ հանդէսները Երեւանի մատենադարանին մէջ միկրոֆիլմի կ'առնուին, լուսանկարչական յատուկ գործիքներով՝ շարժանկարի պէս կը նկարահանուին ձեռագիրները իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով: Արդէն պատրաստ են 887ին գրըուած «Լազարեան Աւետարան»ի եւ կարգ մը ձեռագիրներու մանր ժապաւէնները:

Գիտական աշխատողին կը տրամադրուի ոչ թէ իրական ձեռագիրը, այլ անոր նկարահանուած մէկ պատճէնը: Անոր առաւելութիւնը այն է, որ ձեռագիրը այս ձեւով աւելի մատչելի կը դառնայ եւ միեւնոյն ժամանակ անաղարտ կը մնայ:

Հետզհետէ պիտի նկարահանուին բոլոր գանձերը: Նկարահանումէն ետք ֆիլմերը պիտի պահուին յատկապէս այդ նպատակին համար պատրաստուած մետաղէ փոքրիկ տուփերու մէջ եւ պիտի դրուին յատուկ պահարաններու մէջ:

Արդէն միկրոֆիլմի առնուած են 1172ին ընդօրինակուած Եղիշէի «Վարդանանց Պատմութիւն»ը, Մովսէս Խորենացիի Ժ. դարուն ընդօրինակուած «Հայոց Պատմութիւն»ը եւ 1193ին գրուած «Շարականոց»ը:

Նկարահանուած են նաեւ «Արեւելք», «Մեղու», «Ազդարար» հայկական հին եւ հազուագիւտ ամսագիրներուն եզակի թիւերը:

Երկու «ճետող» ամուսիններ կը զրուցեն: Առաջինը կ'ըսէ.

— Սենեակս այնքան փոքր է որ, երբեմն, երբ կը հիւանդանամ եւ բժիշկը կուգայ՝ դուրսը կեցած զիս կը քննէ:

Երկրորդը կը յարէ.

— Ատիկա բան մը չէ: Իմ սենեակս այնքան պզտիկ է որ, երբ արեւը ներս կը մտնէ ես կը ստիպուիմ դուրս ելլել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

''ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՔՈԼՈՄՊՈՍ''

Փոլ Քլոտէլ ֆրանսական թատերական գրականութեան լաւագոյն հեղինակներէն է: Իր թատերական երկերը առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն ֆրանսական թատրոնի խաղացանկերուն վրայ, սկսած Քոմետի–Ֆրանսէզէն մինչեւ Փարիզի բազմաթիւ ուրիշ բեմերը, ուր իր գործերը ի պատուի են:

Հեղինակ մըն է Փոլ Քլոտէլ որ իր բազմաթիւ համակիրներուն քով ունի նաեւ բազմաթիւ հակակիրներ: Այս երեւոյթը, ի հարկէ, յառաջ կուգայ այն հանգամանքէն, որ ան բացառիկ եւ ինքնուրոյն թատերագիր մը ըլլալով, իր շօշափած նիւթերուն կը մերձենայ առանձնայատուկ փիլիսոփայութեամբ մը, որ յաճախ անհասկնալի եւ անմարսելի կը թուի շատերուն:

Անցեալ թատերաշրջանին երբ Ժան Լուի – Պարօ ստանձնեց Թէաթրը տը Ֆրանսի ղեկավարութիւնը, իր բացումը կատարեց բեմադրելով Քլոտէլի «Ոսկեայ Գլուխը»: Այդ շրջանին ալ քննադատութեան աղմուկ բարձրացաւ, Քլոտէլականներն ու հակաքլոտէլականները ճակատեցան, եւ նոյնիսկ գտնուեցան այնպիսիներ որոնք այդ գործը որակեցին երիտասարդական շրջանին գրուած անհեթեթ ու անիմաստ երկ մը:

Սակաւաթիւ են ֆրանսացի բեմադիրներ որոնք կը մերձենան Քլոտէլի երկերուն: Նոյնը չէ սակայն պարագան Ժան Լուի Պարոյի համար, որ կատաղի Քլոտէլական մըն է: Անցեալ տարուան «Ոսկեայ գլուխ»ին բեմադրութեան առթիւ մամուլին մէջ երեւցած քննադատականները ոչինչով ազդեցին բեմադիրին վրայ, եւ ընդհակառակն, ան չվարանեցաւ 1960–61ի թատերաշրջանին բացումը կատարել Քլոտէլի ուրիշ մէկ թատերախաղով՝ «Քրիստափոր Քոլոմպոս»:

Պատմութիւնը մեզի կուսուցանէ թէ Ճենովացի նաւորդ մըն էր Քրիստափոր Քոլոմպոս, որ 1482ին ծառայութեան մտնելով Սպանիոյ արքունիքին մէջ, առաջարկեց ծրագիր մը՝ երթալ եւ Նոր Աշխարհը գտնելու համար: Սկիզբները Ֆերտինանտ թագաւորը, արքունիքի մեծամեծները եւ ամբողջ Սպանիոյ ժողովուրդը զինքը խենթ հռչակեցին, կարեւորութիւն չընծայեցին իր խօսքերուն եւ եթէ չըլլար Իզապել թագուհիի միջամտութիւնը, Քոլոմպոս բնաւ պիտի չկրնար ձեռնարկել իր ճամբորդութեան:

Երբ Քոլոմպոս յաղթական վերադարձաւ երկիր, վարձատրուեցաւ միայն ապերախտութեամբ: Հակառակութիւնները միշտ շարունակուեցան իր դէմ եւ ի վերջոյ մահացաւ յետին թշուառութեան մէջ:

Այս է ահա ընդհանուր ատաղձը «Քրիստափոր Քոլոմպոս»ի եւ սակայն Քլոտէլի երկին մէջ Քրիստափոր Քոլոմպոսի կեանքը այսպէս պատմուելով հանդերձ, հեղինակը հոն ներմուծած է խորունկ բարոյական մը՝ պայքարը որ քրիստոնեան կը մղէ հասնելու համար «անհասանելի ափը», ըլլալու համար «Աստուծոյ ստեղծած երկին համախմբողը» եւ կարենալ «խաչին ներքեւ ստեղծելու միակ տիեզերք մը ...»:

Այս ամէնով հանդերձ, Փոլ Քլոտէլ իր երկին մէջ հեռու մնացած է քարոզչական բնոյթէն: Հոն կը տիրէ միայն ինքնուրոյն տեսակէտներու խուրձ մը, բանաստեղծական հոյակապ ոճ մը, որ «Քրիստափոր Քոլոմպոս»ի հետ ձեզ կ'անցընէ արեւու շողերով ոսկեզօծուած քնարական ճամբայէ մը:

Ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի տնօրէնը՝ Ժան Լուի Պարօ, կարծես մոգական գաւազանով շարժում, հմայք եւ ջերմութիւն կ'ընծայէ Քլոտէլի թատերախաղին: Իր բեմադրութիւնը, ինչպէս միշտ, արժանի է ամէն գնահատանքի: Իսկ ներկայացման մասնակցող դերակատարները (մօտաւորապէս յիսուն հոգի) նոյն այդ մոգական գաւազանի հրաշագործ շունչին ներքեւ, անգամ մը եւս կը պանծացնեն փառքը Ֆրանսական թատրոնին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ՝ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

կրնար գոյութիւն ունենալ կամ «եթէ գոյութիւն ունենան, ես կ'ուզեմ որ Մալինովսքին ըլլայ անոնց հրամանատարը, աղուոր գինուոր է, բայց Ամերիկացիները պիտի ուզեն որ անոնց հրամանատարը ... Օհ, ի՞նչ է անունը, Կրոմիքօ օգնէ, Ատլանտեան հրամանատարը ով է» Կնոմիքօ.—«Նորսթատ»։ Խրուշչեւ կը շարունակէ.— «Այո, ես ալ ան չեմ ուզեր, արդէն Մալինովսքին աւելի լաւ զինուորական է»։

Վերջապէս մէկը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ միջամտեց Հունգարիա, ինք որ դէմ է «ներքին խնդիրներու օտար միջամտութեանց»։ «Միջամտեցի, կ'ըսէ խորհրդային վարչապետը, Հունգարիոյ կառավարութեան դիմումին վրայ ճզմելու համար Մոպիւթիւի նման մարդիկ»։

ՄԱԿի օրակարգին վրայ արձանագրուեցաւ Հունգարիոյ հարցը հակառակ Քատարի (Հունգար վարչապետը) բողոքին։

Ըստ կարգ մը զրոյցներու Ռուսերը մարդ մը զրկած են անջրպետին մէջ։ Այս լուրը հետեւանքն է այն խօսքին թէ «Երեքշաբթի, պատմական օր մը պիտի ըլլայ»։ Թէեւ Խրուշչեւ հերքեց։ Այդընհաուըր Նիւ Եորք վերադարձաւ, ուր պիտի տեսնուի Մաք Միլընի հետ։

CONTRIBUTION A LA PREHISTOIRE DU MOYEN ORIENT A LA LUMIERE DE L'IDIOME SUMERO - ARMENIEN

Par Docteur C. G. GULBENKIAN

Les Sumériens, les Prohittites, les Haïs, les Arameens, les Inscriptions urartiennes, les Hurris, les Arméniens.

Editions G. P. Maisonneuve, Besson et Chantemerle Succ. 198 Bld. Saint Germain, Paris.

Prix : 12 N.F.

Այս գիրքին մէջ հեղինակը չորս հարիւրէ աւելի նոյնաձայն բառերու յիշատակութեամբ երեւան կը հանէ Սումմերներու եւ Հայերու ազգակցութիւնը, ինչպէս նաեւ գոյութիւնը սումմերահայ բարբառի մը, որ ոչ միայն մեծապէս սատարած է Հայ լեզուի կազմութեան, այլ եւ Հայաշայի, Հաթթիի եւ Ուրարտուի բարբառներուն։

Նոյնպէս տեղական եւ յատուկ անուններու ստուգաբանութեամբ սումմերահայ բարբառով ի յայտ կը բերէ Հայերուն եւ Նախահիթթիթներուն ազգակցութիւնը, Հայ անուան ծագումը եւ նշանակութիւնը, արամական արշաւանք մը Հայաստան, դասակններուն անծանօթ, ինչպէս նաեւ հայ-հուրրիական դիցաբանութեան մը գոյութիւնը։

Գիրքը կը վերջանայ, ուրարտական արձանագրութիւններուն սումմեր-հայերէն բառարանով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ։

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ)։

Կարեւոր օրակարգ։

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան, Այրի Տիկին Նուարդ Երամեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Քիլիթճեան, ինչպէս նաեւ Էմիրեան, Վարդանեան, Յակոբեան, Ժամկոչեան, Պողոսեան, Կարապետեան, Ղարիպեան եւ Գուրգէնեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ - ԼՈՒՍԻՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Ծնեալ Երամեան)

զառանցքէ մահուան առթիւ։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630-66
Tél. : PROvence 64-90

Նոր Հրատարակութիւններ

— ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ (հատընտիր երգիծանքի եւ ծիծաղի հայ եւ օտար վարպետներէն), կազմեց՝ Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ 1960։

Թղթատարի ծախքով լաթակազմ 18,00
Թղթատարի ծախքով թղթակազմ 15,50

— ՆՈՐ ԿԻՆԸ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրան, 1960։ 5,00 Ն. Փ.

— ԱՆԾԱՆՕԹ (Վէպ), Էլլէն Բիւզանդ 2,00 Ն. Փ.

— ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, նոր տպագրութիւն, Ա. հատոր, բաղկացած 3 գիրքերէ։ Գինը 24,00 Ն. Փ. Բ. հատորէն, մէկ գիրք 8,00 Ն. Փ.

— ՏԻՊ ՈՒ ՏԱՌ, Թէոդիկ (սպառած գիրք), պատկերազարդ, կազմուածը 20,00, թղթակազմը 15,00 Ն. Փ.

— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փասդրմաճեանի, հայ. թարգմ. 2 հատորով 20 Ն. Փ.։

— ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՂ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959, 10,00 Ն. Փ.։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի զործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն գիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց Գրասենեակը կը տեղեկացնէ թէ իրաւասու է տալու ծննդեան և ամուսնական վկայագրեր ոչ միայն գաղթական այլեւ ֆրանսահպատակ Հայերուն, որոնք ներկայիս պէտք ունին անոնց՝ յատկապէս իրենց ինքնութեան թուղթերը վերանորոգելու համար։

Որոշ պարագաներու մէջ, Հայկական Գրասենեակը կրնայ այդ վկայականները տալ նաեւ օտար հպատակութիւն ունեցող Հայերու։

Գրաւոր կամ անձամբ դիմել՝

OFFICE FRANÇAIS de PROTECTION
des RÉFUGIÉS et APATRIDES
Service Arménien, Bureau N. 192
23, Rue La Pérouse, PARIS, 16 Métro : KLEBER

Խիստ կարեւոր.— Աւելորդ դրամ եւ ժամանակ չվատնելու համար, անձամբ ներկայանալու պարագային՝ մուտքին հարցնել միայն եւ դիմել ուղղակի Հայկական Գրասենեակը, թիւ 192։ Այլապէս, այցելուն սխալ տեղ կ'առաջնորդուի եւ աւելորդ անպատեհութիւններու կը հանդիպի։

Այս առթիւ Գրասենեակը կը յիշեցնէ թէ 3 տարուան տեւողութեամբ տրուած «Հայ գաղթականի վկայագիրը», պարտաւորիչ է վերանորոգել իր ատենին։

Մարսէյլի եւ շրջակայքի հայրենակիցները իրենց դիւրութեան համար կրնան դիմել՝ առաջնորդարան,

26, RUE DES CONVALESCENTS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱԶԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը։

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահութիւն։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք։

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տրինուասի սրահին մէջ։

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի հանգերձատան համար երկու կիներ կ'ուզուին, 40էն 60 տարեկան։ Դիմել ուղղակի վարժարանի մատակարարութեան։

Հեռախօս՝ OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թունցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 28 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8911 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4712

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ՇՈՒՐՋ

Դատաւորը Ա. աշխարհամարտէն ի վեր ...ճանչնայ եղեր այն յոյնը որ իբրեւ ...տախաղ ներկայացեր է իրեն: Գրաւ... ...ման շրջանին, այդ Յոյնը իրիկուններ ...քական դրօշը դետին կը փռէ եղեր իր ...ղօսարանին առջեւ (որ այժմ քանդուած է) եւ զայն ոտնակոխել կուտայ եղեր հո... պարողներու :

Դարձեալ ըստ դատաւորին համոզման, ...յները իրենց դատերը հետապնդել կու... ...ան ոչ - իսլամ փաստաբաններու եւ նա... ...րոք «փաստերու ճշդում» կատարել կու... ...ան եղեր իրաւական ատեանին կողմէ : ...րենց նպատակն է եղեր յետագային հա... ...ուցումի դատ բանալ իրաւական ատեա... ...նին առջեւ՝ ընդդէմ Թուրքերուն որոնք ...նախապէս դատապարտուած պիտի ըլլան ...ւարման Վիճակի դատարանին կողմէ, ...ւ յաւիտենապէս տառապեցնել Թուրքը :

...կը տեսնուի թէ Սեպտեմբեր վեցի դէպ... ...ը Թուրք ազգին համար վերածուած է ...վէտի մը որուն վերջը պիտի չգայ դիւ... ...րաւ :

Այս բոլորին հետեւանքով, վրէժխնդ... ...ութեան նոր սերմեր ալ ցանուած են :

Թուրք հայրենակիցները սկսած են ա... ...ելի խոր սխի եւ ատելութեան զգացում... ...եր տածել ոչ - իսլամներու հանդէպ : Ո... ...րովհետեւ իրենց հարազատ երկրին մէջ ...ազգային խրոխտութիւնն ու արժանա... ...պատուութիւնը խոցուած են իրենց գլու... ...ր գտնուողներուն վատ ռազմավարու... ...թեան հետեւանքով :

...Վերեւ կը յայտնեմ այն տեղեկութիւն... ...ները զորս կրցայ քաղել : Այս տեղեկա... ...գրիս կը կցեմ այն Թղթածրարը զոր ...պատրաստած է փաստաբան Նեւզաթ Քա... ...րակիլ, եւ որուն մէկ օրինակը Պաշար... ...ման Վիճակին յանձնուած է :

Տոքթ. Ֆայըլ Շերաֆէթթին Պիւրկէի ...համար կրկին պիտի յղեմ նոր տեղեկու... ...թիւնները զորս պիտի քաղեմ ինչպէս եւ ...այն Թղթածրարը զոր փաստաբան Նեւ... ...զաթ Քարակիլ պատրաստելու վրայ է :

28 Հոկտեմբերի այցելութեանս ընթաց... ...քին, ձեր բարձրապատուութեան հակիրճ ...կերպով խօսած էի նաեւ Տոքթ. Քըրտարի ...մասին: Ես բաւական լայն ծանօթութիւն ...ունիմ այդ Քըրտարին մասին : Այդ ծանօ... ...թութիւններս ալ անջատաբար պիտի ...պատրաստեմ եւ ներկայացնեմ :

Եթէ Տոքթ. Պիւրկէն իբր հասցէ ցոյց ...տուած, պատճառը այն է որ այսպիսով ...կրնամ աւելի դիւրաւ ստանալ ձեր հրա... ...մանները եւ աւելի ապահով կ'ըլլայ ...գաղտնապահութիւնը :

...Որին յարգանքներս կը յայտնեմ, ձեր ...ձեռքերը կը համբուրեմ :

(Տրդ եւ վերջին մաս)

×

Հայք կուսակցութեան խորհրդարանա... ...կան խմբակի անդամ Ֆեւզի Լիւթֆի Քա... ...րաօսմանօղլու լրագրողներուն հետեւեա... ...լ յայտարարած է :

6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերը կազմա... ...կերպուած էին անկեալ դեմոկրատ կառա... ...վարութեան կողմէ, եւ այդ դէպքին գըլ... ...խաւոր պատասխանատուներն են Ճէլալ ...Պայար, Ատնան Մենտերէս, Նամըք Կե... ...տիք, եւ Ֆ. Ռ. Զորլու: Սկիզբը ոչ մէկ ...տեղեկութիւն ունէի: Ես Իզմիր կը գտնը... ...ւէի երբ դէպքը պատահեցաւ: Սեպտեմ –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՍԹՐՕ ՉՈՐՍՈՒԿԷՍ ԺԱՄ ԽՕՍԵՑԱՒ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐՈՒԻ, ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԿԱՏՂԻ

ՄԱԿի առջի օրուան նիստին խօսք առած են Համըրշոլտ, Ֆիտէլ Քասթրօ, Արժանթինի արտաքին նախարարը եւ Քանատայի վարչապետը՝ Տիֆընպէքըր: Խրուշչեւի քննադատութիւններուն պատասխանելով, Համըրշոլտ, պաղարիւնութեամբ գիտել տուած է, թէ անձնական խնդիր մը չէ այլ հիմնարկութեան մը հարցն է: Յաճախ ՄԱԿը դժուար կացութիւններու առջեւ գտնուած է, ուր սխալ շարժում մը բաւական պիտի ըլլար որ, ինք գործածուէր կողմնակալ դատի մը ի նպաստ: «Եթէ կ'ուզենք կառչած մնալ Ուխտին ոգիին եւ տառին, պէտք է աշխատինք խուսափիլ նման պարագայէ մը, մինչեւ իսկ դժգոհ ձգելով անոնք, որոնք կը խորհին թէ իրենց դերքը պիտի նպաստաւորուի եթէ ՄԱԿը իրենց ձեռքը գործիք դառնայ»: Դիտել տուած է նաեւ, թէ «կը նախընտրեմ որ պաշտօնս խորտակուի հաւատարիմ անկողմնակալութեան սկզբունքին, քան թէ լուծուի, վտանգաւոր գործերու մէջ: Շատեր կը պնդեն, թէ Քոնկոյի խնդիրը ընդհանուր քարտուղարին վիճակուած անձնական խնդիր մըն է: Ոչ, ձեր բոլորին գործն է, պարոններ»: Այս առթիւ ըսած է նաեւ թէ երբ ոչ ոք գրական խորհուրդներկուտայ, իրեն կը մնայ գործել իր հասկցած ձեւով եւ համաձայն իմ համոզումներուն :

Համըրշոլտ խօսքը վերջացուցած է բուռն ծափերու մէջ: Միայն Խրուշչեւ ձըգայնութենէն կաս - կարմիր՝ գրասեղանին վրայ զարկած է: Ներկաները այն տպաւորութիւնը ստացած են, թէ Խրուշչեւ հասկցնել կ'ուզէր որ « հաշիւը կը կարգադրեմ » :

Համըրշոլտի յայտարարութիւնը, որ խորքին մէջ պատասխան մըն էր Խրուշչեւ քննադատութիւններուն, մեծ ընդունելութիւն գտած է Ափրիկէի եւ Ասիոյ պլոքի ներկայացուցիչներուն մօտ: Ասոնցմէ մէկ քանին համակրանքով արտայայտուած են, նրբանցքներուն մէջ : «Ընդհանուր քարտուղարին ճառը լաւ էր» այս է ընդհանուր տեսակէտը :

Ինչպէս կը սպասուէր, Ֆիտէլ Քասթրօ չորսուկէս ժամէն աւելի տեւող ճառով մը քննադատած եւ ձաղկած է եւ Մ. Նահանգները եւ Արեւմուտքը, Նոյնիսկ անվայել բառեր գործածած է, այնքան անվայել որ տեղական թերթերը ստիպուած կախման կէտեր դրած են չյիշելու համար խօսքերը: Ալժերիոյ համար յայտարարած է.— «Քուպա հարիւր առ հարիւր Ալժերիոյ անկախութեան կողմնակից է » ու ապա աւելցուցած «ծիծաղելի է յաւակնիլ թէ Ալժերիա Ֆրանսայի մաս կը կազմէ: Ալժերիա Ափրիկէի մաս կը կազմէ, ինչպէս Ֆրանսա Եւրոպայի»:

Սկիզբը Քասթրօ յայտնած էր թէ «կարճ» պիտի խօսի, կամ «կարելին պիտի ընէ կարճ խօսելու համար»: Ի վերջոյ ամէն մարդ ստիպուած եղած է փոխել իր ժամադրութիւնները, Խրուշչեւ որ Նեհրուի հետ պիտի տեսնուէր, ճաշի փոխած է իր ժամադրութիւնը :

Եւ վերջապէս, մթնոլորտը բոլորովին տաքցաւ երբ ժողովականներու առջեւ որոնց մէջ կային խմբակաց Նեհրուն, պահպանողական Մաքմիլլընը եւ բազմաթիւ կիներ, Քասթրօ ըսաւ թէ Մ. Նահանգները կը դատապարտէին զինքը որ վատահամբաւ պանդոկի մը մէջ (աւելի ճշգրիտ բառ մը գործած է) տեղ գտած է: Յետոյ Քասթրօ մինչ պատկերալից ոճով հասած է մինչեւ Սարթրի բեափեէքթիւէօ- զը... :

Քանատայի վարչապետին համար պարզ քարոզչութիւն էր Խրուշչեւի առջի օրուան ճառը: Խրուշչեւ ՄԱԿը «ծովամոյն» ընել կ'ուզէ յայտարարած է Տիֆընպէքըր: Այս առթիւ հարցում մըն ալ ուղղած է, ո՞րքան մարդիկ ազատագրուած են Խ. Միութեան կողմէ: Ընդհակառակն, պատերազմէն վերջ ռուսական գաղութներ ստեղծուած են: Թուած է Հունգարիոյ, Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ եւ Լեթոնիոյ պարագաները :

Արժանթինի պատուիրակն ալ ի նպաստ Համըրշոլտի արտայայտուած է :

բերբ 12ին, երբ արտակարգ նիստի հրաւիրուեցանք խօսք ուղեցի խմբակին մէջ : Բայց անմիջապէս առաջարկուեցաւ առանց վիճաբանութեան ընդունիլ պաշարման վիճակի որոշումը: Քուէարկութիւն կատարուեցաւ: Մենք 90 հոգի առարկութիւն ըրինք: Բայց առաջարկը ընդունուեցաւ: Զկրցանք խօսիլ: Ես կը հաւատամ թէ 6–7Սեպտեմբերի դէպքերը նախկին իշխանութեան կողմէ կազմակերպուած են, ու այս ուղղութեամբ խօսեցայ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ՝ երբ հարցաքննում կատարուեցաւ այս մասին: Այն ատեն իմացած էի թէ Արտաքին Նախարար Ֆ. Ռ. Զորլու, Կիպրոսի խնդիրը ազգային խանդավառութեան և շարժումի երեւոյթով ցոյց տալու համար, Լոնտոնէն վարչապետին թելադրած էր ցոյց մը կազմակերպել :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ հանգուցեալ ընկեր Վահան Նաւասարդեանի այրին՝ Տիկին Հերմինէ Նաւասարդեան մեռած է, անցեալ Շաբաթ, Եգիպտոս :

Տիկին Նաւասարդեան քանի մը տարի է հիւանդանոց փոխադրուած էր եւ հոն ալ կնքած է իր մահկանացուն: Բնիկ Ղարաբաղցի, շուրջ 70 տարեկան էր: Մեր ցաւակցութիւնները՝ իր զաւկին (Նիւ Եորք) :

ՃԵԼԱԼ ՊԱՅԱՐ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁԵՑ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Ճէլալ Պայար, փորձեց անձնասպան ըլլալ, Եասը Ատայի մէջ, ուր արգելափակուած է նախկին վարիչներուն հետ :

Կիրակի առտու, Պայար քաղնիքն էր երբ անկումի մը ձայնը լսուեցաւ, որմէ ետք սուր պոռչտուք մը: Դուռը կոտրելով ներս մտան եւ նախկին նախագահը գտան գետինը, մարած, կաշիէ գօտի մը վիզին անցած: Անմիջապէս արուեստական շնչառութիւն փորձուեցաւ եւ Պայար կեանքի եկաւ: Ըստ վերջին լուրերուն ամէն վտանգ անցուցած է :

Ծանօթ է որ ինք եւ Մենտերէս պիտի դատուէին իբրեւ հայրենադաւ եւ սահմանադրութիւնը բռնաբարողներ եւ իրենց դէմ մահապատիժ պիտի առաջարկուի :

Պայար 77 տարեկան է եւ թրքական այն օրէնքը որուն համաձայն մահապատիժը չի գործադրուիր 65էն վերջ, ջնջուեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ Բ. ՕՐ» նշանակուած է 1960 Սեպտեմբեր 27, Խորհրդային Միութեան կողմէ: Խաղաղութեան առաջին օրը 1935 Սեպտեմբեր 27 էր Կոռքիի եւ Կոլլովի առաջարկով: Ամբողջ օրը, աշխարհի չորս կողմը, խորհրդային լրագրողներ հարցումներ պիտի ընեն անցորդներուն.— «Ի՞նչ ըրիք Սեպտ. 27-ին» եւ արդիւնքները պիտի ձայնասփռուին Մոսկուայի կայանէն :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ մերժեցին զօրացնել Արեւմտեան Պերլինի իրենց ուժերը : Առաջարկը Պոնէն եկած էր: Միւս կողմէ փանքով արգելք հանդիսացած է Ամերիկեան գեսպանին որպէսզի Արեւելեան Պերլինէն անցնելով Արեւմտեան Պերլին երթայ: Այս առթիւ Մ. Նահանգները բողոքեցին խորհրդային իշխանութեանց մօտ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ բանակին եւ Լումումպայի կողմնակիցներուն միջեւ: ՄԱԿի ուժերը կատարեալ չէզոքութիւն պահած են : Լումումպա մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, գիտել տուած է, թէ խորհրդարանի անդամներուն մեծամասնութիւնը իրեն հետ է: Մոպութիւ դժգոհ է Լումումպայի ընթացքէն : Կատղած է երբ տեսած է թէ Լումումպա պաշտպանուած ՄԱԿի զինուորներով քաղաքին մէջ կը պտըտի : «Որոշած եմ խստացնել վերաբերումս, եթէ պէտք ըլլայ պետական հարուած կը կազմակերպեմ » :

ՄԱԿի անդամներու թիւը 96էն 98ի բարձրացաւ Սենեկալի եւ Մալիի (Սուտան) անդամակցութեամբ :

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ Գահիրէէն մեկնեցաւ դէպի Փեքին եւ Մոսկուա: «Ալժ. առժամեայ կառավարութեան» երեք պատուիրակները որոնք Նիւ Եորք են, տեսակցութիւն մը ունեցան Թիթոյի հետ :

«ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԻ» ընդհ. քարտուղարը Ռոժէ Տիւշէ գրաւոր դիմում մը ներկայացուց վարչապետ Տըպրէի առաջարկելով որ Սալանի դէմ ձեռք առնուած միջոցները վերաքննուին: Տիւշէ զուգահեռ մը կ'ընէ Ժան - Փօլ Սարթրի, որ «համարձակեցաւ հրապարակով յայտնել թէ բռնաբարելով իր երկրին օրէնքները եւ թշնամիին օգնելով, պատիւը փրկած կ'ըլլայ » եւ Սալանի միջեւ «որ Ֆրանսայի ամէնէն շատ չքանչան ստացած սպան է, որ Ֆրանսան փրկած է քաղաքացիական պատերազմէն 1958ին» եւն. :

ՃԱՎԱՀԱՐԼԱԼ ՆԵՀՐՈՒ որ չէզոք Յրդ ուժին պարագլուխը կը դառնայ, բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած է երկուշաբթի օր: Կարգով խօսած է՝ Նքրումայի, Թիթոյի, Խրուշչեւի, Համըրշոլտի եւ Այզընհաուըրի հետ: Պիտի տեսնուէր նաեւ Մաքմիլլընի եւ Նասրի հետ :

ՆԵԿԵՐԻԱ Հոկտեմբեր մէկին իր անկախութիւնը պիտի տօնէ: Ներկայ պիտի ըլլայ Անգլիոյ թագուհիին զարմուհին՝ Քենթի Ալեքսանտրա իշխանուհին: Ամբողջ երկիրը դրօշազարդուած է :

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ 36 միլիոն խուլեր կան, որոնց չորս միլիոնը զպրոցական ծրագրի հետեւած են :

ՈՒԼՊՐԻԽԹ, արեւելեան Գերմանիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կ'ուզէ որ բոլոր ազգերը ճանչնան իր երկիրը :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ Քոնկոյի ներկայացուցիչը կը հաստատէ թէ 250.000 գաղթականներ փախած են Քազայի շրջանէն: Տեղեկագրին մէջ, Տայալ նկարագրելով Քոնկոյի վիճակը կ'ըսէ թէ բնակչութիւնը (13 միլիոն 700.000) համաճարակի ըսպառնալիքին տակ է (մալարիա, ծաղիկ եւն.): 400 հիւանդանոցի վրայ, հազիւ յիսուն հատը բժիշկ ունին տակաւին :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՄՊԻՈՆՆԵՐ

Քալիֆորնիոյ համալսարանի տնօրէնութեան կողմէ Պրքլէի մէջ հայագիտական ամպիոնի մը հաստատումը պատմական դէպք մըն է ամերիկահայ գաղութի տարեգրութեանց մէջ։

Առաջին անգամն է, որ հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի մասին լայն հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի Ամերիկայի մէջ։

Այս հետաքրքրութեան նախաձեռնութիւնը կը պատկանի ամերիկահայ նոր սերունդի կարգ մը մտաւորականներուն, որոնք վերջին տարիներս մասնաւոր հակում մը ցոյց կուտան մեր ազգային արժէքներուն եւ մշակոյթին հանդէպ։

Շարժումը սկսաւ քանի մը տարի առաջ, երբ Քէյմպրիճի Հարուըրտ համալսարանի տնօրէնութիւնը յանձնառու եղաւ հայագիտական ճիւղ մըն ալ աւելցնելու Մերձ. Արեւելքի Ուսումնասիրութեանց բաժանմունքին վրայ։ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները փութացին իրենց սովորական առատաձեռնութեամբ կարճ ժամանակի մէջ կարեւոր գումար մը հանգանակել այս ծրագրին իրագործման համար։ Շուրջ 350.000 տոլար կը հաշուէին ցարդ հաւաքուած եւ Հարուըրտի վարչութեան յանձնուած գումարը։

Սակայն հայագիտական ամպիոնը չէ բացուած դեռ։ Մօտէն տեղեակ չենք պատճառներուն։ Իրազեկներ կը հաստատեն, թէ ցարդ կարելի չէ եղած գտնել ձեռնհաս օտար հայագէտ մը, որուն վստահուէր ամպիոնին ղեկավարութիւնը։

Մերձաւոր Արեւելքի Ուսումնասիրութեանց Կաճառի կողքին քանի մը տարիէ ի վեր բացուած է հայկական գրասենեակ մը, որուն վարիչն է երիտասարդ Հայ մը, Աւետիս Սանճեան, տասը տարի առաջ Պէյրութէն Ամերիկա գացած։

Պ. Սանճեան երկու տարի առաջ ճամբորդութիւն մը կատարեց դէպի Եւրոպա ու Հայաստան, Հարուըրտի հաշուին հայերէն գրքեր գնելու համար։

Ներկայիս Հարուըրտի մատենադարանին մէջ կան կարգ մը հայերէն գիրքեր եւ պարբերականներ, որոնք որակով ու քանակով բաւարար չեն գոհացնելու հայագիտական ուսումնասիրութեանց հետեւիլ ուզող մտաւորականները։ Այդ գրքերուն մէկ մասը իբրեւ նուէր տրուած է Մատենադարանին՝ մեռած հայրենակիցներու ժառանգորդներուն կողմէ։ Հայաստանի եւ արտասահմանի նոր հրատարակութիւններու գնումով հետզհետէ կրնայ ճոխանալ հայերէն գրքերու բաժինը։

Ի դէպ ըսենք, թէ Թուրք լեզուի, Թուրք գրականութեան ու պատմութեան մասին մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի Հարուըրտի մէջ։ Թուրք փրոֆէսէօրներ կը հրաւիրուին հոն՝ ուսումնասիրութիւններ կատարելու եւ դասախօսութիւններ տալու համար։ Համալսարանը մասնաւոր պիտճէ մը յատկացուցած է այս նպատակին։

Մեծապէս բաղձալի է, որ օր առաջ բացուի հայագիտական ամպիոնը աշխարհահռչակ այս համալսարանին մէջ՝ ի փառս մեր հոյակապ Մեծասքանչին եւ հայկական պանծալի մշակոյթին։ Անոնք, որ առաջին օրերուն մեծ խանդավառութեամբ ապարէզ իջած եւ հանրութեան ազգասիրական զգացումներուն կոչ ընելով նիւթական զոհողութիւններ պահանջած էին, պէտք է հետապնդեն գործը և միջոցներ ձեռք առնեն՝ ապահովելու համար վերջապէս ամպիոնին բացումը։

Հայագէտ օտար ուսուցիչ մը ճարելու չափ դժուար պիտի ըլլայ նաեւ գտնել հայագիտական դասընթացքներու հետեւող ուսանողներ։ Անցեալի փորձառութիւնը — Եւրոպայի մէջ — ցոյց կուտայ, թէ մատի վրայ համրուող տարրներ միայն հետեւած են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ համալսարաններուն կից հաստատուած հայագիտական ամպիոններուն, մինչ Հայերը աւելի քիչ թիւ մը կազմած են։

Ֆրանսայի մէջ կան հայագիտական երկու ամպիոններ, մէկը՝ Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու Ազգային Վարժարանին, միւսը՝ Էնսթիթիւ Կաթոլիկի մէջ։

Առաջինը հիմնուած է Մեծն Նափոլէոնի օրով, 1798ին։ Առաջին ուսուցիչն է եղած Եգիպտացի հայ մը՝ Շահան Ջըրպետ(եան)։ Իրմէ ետք, բոլոր ուսուցիչներն ալ եղած են Ֆրանսացիներ, որոնք իրենց կարեւոր հրատարակութիւններով մեծ նպաստ են բերած Հայոց լեզուին ու պատմութեան եւ գանոնք ճանչցուցած Արեւմուտքի ժողովուրդներուն։

Ներկայիս ուսուցիչն է Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, իբրեւ օգնական ունենալով հայ մը՝ Պօյաճեան, նախկին ուսուցիչ Անթիլիասի դպրեվանքին։ Դժբախտաբար շատ հետեւողներ չկան։ Երեք դասարաններու աշակերտներուն թիւը կարելի է համրել մէկ ձեռքի մատներով։ Երբեմն 6–7 հոգի կ'ըլլան, սակայն երբեք տասնի չեն հասնիր։ Հայերէնը ընդունուած էր իբրեւ երկրորդ օտար լեզու՝ պաճալոբէայի քննութեանց համար։ Հակառակ ատոր, երկրորդական վարժարանի հայ աշակերտներէն եւ աշակերտուհիներէն շատ քիչեր միայն կ'ընտրէին զայն։

Փարիզի Էնսթիթիւ Կաթոլիկին մէջ ալ երկար տարիներէն ի վեր կայ հայագիտական ամպիոն մը, որուն ուսուցիչները եղած են ֆրանսացի կաթոլիկ կրօնաւորներ։ Այստեղ ալ աշակերտներու թիւը շատ սահմանափակ է։ Երբեմն ամբողջ տարեշրջանին՝ երկու հոգի միայն, յաճախ օտար։

Այս հաստատութեան ամէնէն կարկառուն հայագէտ ուսուցիչը եղած է Հայր Լուի Մարիէս, անցեալ տարի վախճանած։ Անիկա խորապէս ուսումնասիրած էր Եզնիկի Եղծ աղանդոցը, որուն գրաբար բաղդատական բնագիրն ու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսան իր մահէն ետք, 1960ի սկիզբը, իր աշակերտին եւ յաջորդին՝ այժմու ուսուցիչ հայագէտ Հայր Մէրսիէի խնամքով։

Ներկայիս հայագիտական ամպիոններ կան Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ։ Մինչեւ քանի մը տարի առաջ ամպիոն մըն ալ կար Միւնիխի մէջ, սակայն Տօքթ. Արտաշէս Աբեղեանի մահէն ետք փակուեցաւ։

Մեր նիւթէն դուրս է տալ ամբողջական պատկերը Եւրոպայի հայագիտական ամպիոններուն եւ ներկայացնել գործերը օտար հայագէտներու, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն եւ անհուն ծառայութիւններ մատուցած են Հայութեան։

Պետերման, Հայնրիխ Հիւպշման, Եուգէֆ Կարստ, Ֆրիտրիխ Միւլլէր, Լաքրոզ, Սէն Մարթէն, Լը Վայեան տը Ֆլորիվալ, Էտուար Տիւլորիէ, Վիկտոր Լանկլուա, Օգիւստ Քարրիէր, Անթուան Մէյէ, Ֆրետէրիք Մաքլէր, Տիւմէզիլ, Վալերի Բրիւսով, Պէքուէլ, Քոնիպէր, Պէյք, Սարչիկովսկի եւ միջազգային համբաւի տէր բազմաթիւ ուրիշ հայագէտներ իրենց ուսումնասիրութեանց առարկայ դարձուցած են մեր լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնն ու արուեստը։ Երիտասարդ Տօւսէթ Լոնտոնի համալսարանին մէջ ներկայիս կ'աւանդէ հայերէնը։

Մեր գրաբարը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է լեզուագէտներու շրջանակին մէջ։ Հնդեւրոպական լեզուներու մասնագէտները հայերէն գրաբարի օգնութեան կը դիմեն յաճախ՝ բազմաթիւ բառերու ստուգաբանութիւնը գտնելու համար։

Արեւելագէտներու համաժողովներուն մէջ հետզհետէ աւելի լայն տեղ կը տրուի հայերէնին, որուն կարեւորութիւնը ստուգճան մը աւելի կը շեշտուի օրէ օր։

Պրքլէյի եւ Հարուըրտի համալսարաններուն մէջ հայագիտական ամպիոններու հաստատումը մեր ազգային փառասիրութիւնը շոյելու պէտք չէ ծառայէ միայն։

Ամերիկա ծնած ու մեծցած եւ ամերիկեան վարժարաններու մէջ ուսած մեր երիտասարդներուն եւ աղջիկներուն համար առիթ մը կը ներկայանայ այժմ սորվելու իրենց մայրենի լեզուն եւ ուսումնասիրելու Հայոց պատմութիւնն ու մատենագրութիւնը, ծանօթանալու մեր Ոսկեդարին եւ մեր անմահ պատմիչներու գործերուն, որոնք հիացում կը պատճառեն օտար գիտնականներուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ԴԱՐԱՇԱՄԲԻ ՎԱՆՔԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ

Այն բոլոր հարցերը, որոնք վերաբերում են վանքի հիմնադրութեան, կեանքին, գործունէութեան եւ այլ խնդիրներին, պէտք է լուսաբանել հիմնուած՝ պատմական տուեալների վրայ։ Արդ, մութ է վանքի պատմական անցեալը։ Քիչ են հրատարակուած վաւերագրերը։ Դժուար է խօսել մի պատմական հարցի մասին, երբ չունես ձեռքիտակ բոլոր հարկաւոր փաստաթղթերը։

ՎԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վանքի գոյութեան մասին ունենք հետեւեալ յիշատակագրութիւնները.

Ա) «Յիշատակագրութիւնք եպիսկոպոսաց առաքելական վիճակիս Արտազու, զոր գտաք ի հին յիշատակարանէ միոջէ, որ էր գրեալ ՂԸ = 649 Թուին Հայոց, ձեռամբ Յովհաննէս սպասաւորի ի սուրբ ուխտէն Մաղարթայ...»։

Այս մի պատմական պատառիկ է, որ հասած է մեր ձեռքը եւ հրատարակուած «Արարատ» 1868 թուին, էջ 102։ «Սամուէլ Անեցւոյ ժամանակագրութիւն՝ Յաւելուած էջ 279»։ Հանդ. Ամս. 1941 էջ 44։ Ըստ այս վաւերագրի, բանասիրութիւնը դեռ չի տուել իր վերջին խօսքը։ 649 թուին, Նախավկայի վանքը ոչ միայն գոյութիւն ունի այլ եւ յիշւում է միաբան՝ Յովհաննէս անունով։

Բ) 1736 թուին, Աբրահամ կաթողիկոսի հրամանով, Ստեփան Ջուղայեցին, միաբան Էջմիածնի, աւելածու եւ տեսուչ Նախավկայի վանքին, ընդօրինակում է վանքում գտնուած կոնդակները։ Ըստ նրա սաութեան, այդ կոնդակների մէջ ամենահինները չորս հատ էին։ Ահա նրա վկայութիւնը. «Զարքայականն հնագոյն... Զկնի արքայականին եւ քահանայապետին պետական հրամանագրոց այսինքն Աշոտայ եւ Տեառն Խաչկայ, որ ի ՆԻԵ = 976 թուին։ Ուսումնասիրենք այս երկու հին գրութիւնները. 1) «Նուիրագիր Աշոտ Ողորմած թագաւորի, թուեալ յամի Տեառն 976, յանուն Նախավկայի վանքից, Մաղաթիայ, վասն Աստապատ եւ Դարաշամբ գիւղօրէից»։ 2) Կոնդակ Խաչիկ Ա. Արշարունի կաթողիկոսի 972–992։

Նախավկայի վանքի վերաբերեալ մի կոնդակ է սա, որ ՍտեփանոսՋուղայեցին արտագրած է 1736 թուին։ Հ. Ալիշան այս կոնդակի բնագրի հարազատութեան եւ վաւերականութեան մասին կասկած ունի։

Երկու գրութիւնների թուականը նոյնն է. 976 թուին։

Աշոտ Ողորմածի նուիրագրի բովանդակութիւնը.— Արքան զօրքով գնում է Շամբի վերեւ եւ հանգստանում է տափարակ մի տեղ։ Շուրջի բոլոր հողերը գնում եւ նուիրում է Մաղարթայ վանքին։ Նուիրատուութիւնը կատարւում է Նախավկայի Առաջնորդ Տէր Բարդէնի ձեռքով եւ նրա վկայութեամբ։ Նուիրագիրը գրում է Զարեւանդ գաւառի իշխան՝ Վաչէն, 976 թուին։

Բովանդակութիւն Խաչիկ Ա. կաթողիկոսի կոնդակին.

Աշոտ թագաւոր, իր զօրքով ուխտի է գալիս. Վանքի Առաջնորդ Տէր Բարդէն եպիսկոպոս է ձեռնադրւում։ Վանքի չինութիւնը, շնորհիւ Բարդէն Առաջնորդի ջանքերին և աշխատանքին, պերճանում է։ Վանքի հիմնադիրն եղել է Բարթուղիմէոս Առաքեալը, որից յետոյ Ներսէս Պարթեւ Հայրապետը հետաքրքրւում է նրանով եւ թեմ ու վիճակ է սահմանում նրա համար։

Այս կոնդակի ընթերցումից, բայցայայտ երեւում է որ մի քանի դէպքեր իրար խառնուած են։

Վերոյիշեալ երկու ամենահին պատմական յիշատակագրութիւններից կարելի է հետեւեալ եզրակացութիւնները հանել.—

Ա.— Վանքի հիմնադիրն է Ս. Բարթուղիմէոս Առաքեալը։

Բ.— Ս. Ներսէս Պարթեւ վանքը դարձնում է թեմական եւ վիճակաւոր։

Գ.— 649 թուին, յիշւում է վանքը իր մի միաբանով։

Դ.— 976 թուին, Խաչիկ Ա. կաթողիկոս հաստատում է Ս. Ներսէսի որոշումը եւ վանքի Առաջնորդը, Տէր Բարդէնը, որ ստանում է չինութիւնը, ձեռնադրւում արքեպիսկոպոս։

Բարդէն Արք. առաջին պատմական ծանօթ Առաջնորդն է։

Հայկական վանքերի պատմութեան մէջ յաճախ հանդիպում ենք թեմաւոր կամ վիճակաւոր վանքերի։ Այսինքն Միաբանական Ուխտին յանձնւում է որոշ մի գաւառ կամ շրջան, ուր տարածւում է Առաջնորդի հոգեւոր իշխանութիւնը։ Թեմակալ Առաջնորդը կառավարում էր իրեն յանձնուած վիճակը, վանքում ապրող միաբան հոգեւորականներով։ Վանքը դառնում էր միեւնոյն ժամանակ Առաջնորդական Աթոռ։ Վանքը յանձնառու է լինում վիճակի վերաբերեալ հոգեւոր եւ եկեղեցական բոլոր գործերի։ Կար նաեւ վանքում՝ մի վանահայր միաբանութեան ներքին գործերի կառավարութեան համար։ Յաճախ միեւնոյն Թեմակալ Առաջնորդն էր կատարում այդ երկու պաշտօնները միասին, երբեմն էլ առանձին - առանձին Առաջնորդ եպիսկոպոսներ կային այդ երկու պաշտօնների համար։

Մի վանքի թեմ կամ վիճակ տալով, ուզում էին ապահովել նրա տնտեսականը թեմի եկամուտներով։ Թադէի վանքը թէ Արտազ գաւառի Առաջնորդական Աթոռ էր եւ թէ միաբանական Հաստատութիւն։ Այսպէս էլ Դարաշամբի Նախավկայի վանքը թէ Առաջնորդական Թեմական Աթոռ էր եւ թէ Միաբանութիւն։

Տեսանք մի քիչ առաջ, որ Ս. Ներսէս Պարթեւ հետաքրքրւում է վանքով եւ նրան թեմ եւ վիճակ է սահմանում։ Ահա Ս. Ներսէս Հայրապետի սահմանած վիճակի գաւառները, ըստ Խաչիկ Ա. կաթողիկոսի կոնդակին, Նախիջեւան, Խոյ, Ղարաթափա, Մարանդ, Իշխնթալ, Ագատ եւ Գերան, Ջուղա եւ իր վանքը, Զաղացատեղն, Շամբ եւ իւր վանքը, Արարքն եւ իր վանքը եւայլն։

Ինչպէս տեսնւում է, հսկայ տարածութիւն ունի Նախավկայի թեմը եւ վիճակը։ Անշուշտ այդ ժամանակներում վերոյիշեալ վայրերում մեծ թուով Հայութիւն էր ապրում։

Էջմիածնի կաթողիկոսները անուանում կամ ընտրում եւ ձեռնադրում էին Նախավկայի թեմի Առաջնորդներին եւ միջամտում եւ օգնում նրանց, դժուարին պարագաներում։ Այսպէս Էջմիածնի կաթողիկոսները Նախավկայի վանքի համար գրել են 27 կոնդակներ։ Հ. Համազասպ Վ. Ոսկեան հրատարակած է այս կոնդակները իր «Վասպուրական - Վանի վանքերը» հատորի մէջ, որից մենք մեծապէս օգտուել ենք։

Այս 27 կոնդակների բովանդակութեան գլխաւոր կէտերը գրեթէ միշտ նոյններն են.—

Առաջնորդի ընտրութիւն, կամ հաստատութիւն կամ ձեռնադրութիւն։ Վիճակի սահմանների թուրքմացութեանց հարթում։ Կոնդակ հանգանակութեան, օգնելու համար վանքին։

Վանքը ծաղկած վիճակ ունէր 1173 թուին։ Կային երկու Առաջնորդներ. Ստեփանոս եւ Գրիգոր։ Վերոյիշեալ թուականից մինչեւ ԺԴ. դար, վանքի մասին բացարձակ լռութիւն է պահւում յիշատակագրութիւնների մէջ։

ԺԴ. դարում, վանքը բոլորում է զարգացումի մի շրջան, դառնում է հռչակաւոր եւ մեծանում։ 1332 թուին, վանքի Առաջնորդն է Տէր Սարգիս։ 1395 թուին, Կարապետ Բ. Կեղեցի կաթողիկոսը վանքի համար կոնդակ է գրում։ 1418 թուին, Սսի Պօղոս Բ. Գառնեցի կաթողիկոս վանքի համար կոնդակ է գրում։ Գրիգոր Ժ. Մակուեցի Կաթողիկոս երեք կոնդակներ է գրում, թեմի եւ վիճակի սահմանները կ որոշում, վանքի Առաջնորդ Մխիթարին եպիսկոպոս է ձեռնադրում։

Այս առաջնորդի ժամանակ, 1441 թուին, վանքում կային մէկ եպիսկոպոս եւ մեծ թուով միաբաններ։ 1507 թուին, վանքի առաջնորդն է Տէր Անտոն։ 1541 թուին, Աւետիս Ա. Արխատեցի Գ. Կաթողիկոս վանքի Առաջնորդ Աթանաս Վարդապետին եպիսկոպոս է ձեռնադրում եւ այդ մի կոնդակով յայտնում է։ 1563 թուին, Միքայէլ Սեբաստացի կաթողիկոսն վանքի Առաջնորդ է կարգում հեղահօղի եւ սրբասէր հէնց Մատթէոս Արքեպիսկոպոսին, որ թէ նոյն վանքում սնուել եւ կրթուել էր։ Թեմի սահմաններում յիշւում են. մայրաքաղաքն Խոյ, Աստապատ, քիւղաքաղաքն Ջուղա, իրենց վանքերով, մեծաքաղաքն Նախիջեւան։

Մատթէոսի յաջորդ է նշանակւում Ժողովրդի վկայական թղթով եւ Դաւիթ ու Մելքիսեթ կաթողիկոսների հրամանով Մարտիրոս վարդապետը, որ եպիսկոպոս է ձեռնադրւում 1589 թուին։

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈԼԱԴԵԱՆ

(Շար. 8)

ՁԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԶՊՈՆԱ

Պատասխանելով Կեդր. Վարչութեանս հրաւէրին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. բարեհաճեցաւ այցելել Հիմնարկութեանս, ի Լիզպոնա, ընկերակցութեամբ իր հետեւորդներուն, Վրաստանի Առաջնորդ Տ. Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր Ստեփանեանի, Գաւազանակիր Տ. Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեանի եւ Հոգեւոր Խորհուրդի քարտուղար Պ. Հայկ Առաքելեանի :

Գալով Պուէնոս Այրէսէն, Նորին Վեհափառութիւնը օդային ճամբով մայրաքաղաքս հասաւ Ուրբաթ օր 9 Սեպտեմբերին, ժամը 21ին :

Օդակայանը Ն. Վեհափառութիւնը ընդունելու փութացած էին նախարար Պ. Քառլիոս տէ Մրէթըշ, որ կը ներկայացնէր Փորթուկալի կառավարութիւնը, Հիմնարկութեանս նախագահ Տօքթ. Ժօզէ տէ Ազերետօ Փերտիկաօ, Հիմնարկութեանս Կեդր. Վարչութեան անդամներ Պ. Գէորգ Լ. Էսաեան եւ Փալմելայի Դուքսը, Հիմնարկութեանս հայկական բաժնի տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Հիմնարկութեանս Միջին Արեւելքի եւ Հայկ. բաժնի պաշտօնէութիւնը եւ Լիզպոնաբնակ սակաւաթիւ Հայերը :

Օդակայանի հիւրասրահին մէջ Ն. Վեհափառութիւնը արտայայտեց իր ուրախութիւնը գտնուելու Փորթուկալեան հողին վրայ, որուն ազնիւ ժողովուրդին ծոցին մէջ եւ բարեխնամ կառավարութեան հովանիին տակ կը գործէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը :

Այնուհետեւ նախագահ Տօքթ. Փերտիկաօ եւ Պ. Գ. Լ. Էսաեան առաջնորդեցին Վեհ. Հայրապետը եւ իր հետեւորդները Ավիզ պանդոկը, ուր հաստատուած էր մեր հիմնադիրը իր Լիզպոնա բնակութեան ամբողջ տեւողութեանը : Ն. Վեհափառութեան յատկացուեցան այն յարկաբաժինները ուր բնակած էր մեր հիմնադիրը :

Յաջորդ օրը, Շաբաթ 10 Սեպտեմբերին, այցելելով Փորթուկալի Հանրապետութեան նախագահութեան Պալատը, Վեհ. Կաթողիկոսը ստորագրեց Հանրապետութեան նախագահ Ծովակալ Ամերիքօ Թոմաշի Ոսկեմատեանին մէջ :

Յետոյ հանդիպում մը ունենալէ ետք Փորթուկալի Կարտինալ Պատրիարք Ն. Վսեմութիւն Կոնզալվըշ Սերեժերիայի հետ, որուն ներկայացուցիչը նախապէս բարի գալուստի այցելութիւն տուած էր իրեն, Ն. Վեհափառութիւնը այցելեց, ընկերակցութեամբ նախագահ Տօքթ. Փերտիկաոյի եւ Պ. Գ. Լ. Էսաեանի, Վարչապետ Պ. Անթոնիօ Օլիվէյրա Սալազարի որուն հետ ունեցաւ կէս ժամուան սիրալիր տեսակցութիւն մը : Այս առթիւ Վեհափառը Վարչապետ Պ. Սալազարի նըւիրեց արծաթեայ պնակ մը, Ս. Էջմիածնի փորագրուած նկարով զարդարուած :

Նոյն օրը երեկոյեան Հիմնարկութեանս կողմէ տրուեցաւ պաշտօնական հացկերոյթ մը ի պատիւ Վեհափառին եւ իր հետեւորդներուն, Լիզպոնայի մօտ Քէլուշի Պալատին ճաշասրահին մէջ : Ներկայ էին Փորթուկալի Արտաքին Գործոց Նախարար Տօքթ. Մարսելլօ Մաթիաշ, Ն. Վըսեմութիւն Կարտինալ Պատրիարքին ներկայացուցիչ Ն. Սրբազնութիւն Քոռէյա տէ Սա, Հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղար Տօքթ. Լուիշ Ֆիշէիրա Քուեթինեօ, Արտ. Գործոց Նախարարին գլխաւոր պետ Տօքթ. Հենրիք Մարթինշ, Հիմնարկութեանս նախագահ Տօքթ. Փերտիկաօ, Հիմնարկութեանս Վարչութեան անդամներ Պ. Գ. Էսաեան եւ Փալմելայի դուքսը, Հայկական բաժնի տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, ինչպէս նաեւ Միջին Արեւելքի եւ Հայկական բաժնի պաշտօնէութիւնը :

Կենդանի եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ հացկերոյթը որու ընթացքին Պ. Գ. Լ. Էսաեան ատենախօսութեամբ մը յայտնեց Հիմնարկութեանս Կեդր. Վարչութեան անդամներուն եւ անոնց գործակիցներուն երախտագիտութիւնը Վեհ. Հայրապետին որ բարեհաճեցաւ պատասխանել իրեն ուղղուած արտալին հրաւէրին : Ընդգծեց առաջնորդող դերը զոր կատարած է Ս. Էջմիածինը Հայոց հոգեւոր եւ ազգային կեանքին մէջ եւ վեր հանեց բարեդէպ զուգորդութիւնը որ կայ մէկ կողմէ Ասիոյ դուռներուն առջեւ եւ միւս կողմէ Եւրոպայի արեւմտեան ծայրամասին վրայ գտնուող Հայաստանի եւ Փորթուկալի պատմական կոչումին միջեւ, քրիստոնէութեան պաշտպանութեան եւ քաղաքակրթական արժէքներու պահպանումին համար : Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր հիւրերուն որոնք ուզած էին միանալ հիմնարկութեան վարչութեան, յարգանքի այս տուրքը մատուցանելու համար Հայոց Հայրապետին, շեշտեց մարդասիրական եւ հայասիրական անդուլ ճիգերը նախագահ Տօքթ. Փերտիկաոյի :

Պատասխանելով Պ. Գ. Լ. Էսաեանի խօսքերուն, Վեհ. Կաթողիկոսը շնորհակալութիւն յայտնեց Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան վարչութեան որ փափաքած էր ընդունիլ այցելութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որ հեռաւոր Էջմիածինէն կը բերէ իր ողջոյնը եւ իր օրհնութիւնը փորթուկալեան ազգին եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան : Շեշտելով հայ Առաքելական Աթոռին բազմադարեան հնութիւնը եւ քըրիստոնէական հաւատքին հաստատումը Հայոց մէջ մեր թուականութեան ամենահին շրջաններէն սկսեալ, ծանրացաւ հայ ժողովուրդին երկար պայքարին վըրայ պահպանելու եւ տարածելու համար քրիստոնէական հաւատքը : Յիշեց Հայոց պատմութեան մռայլ շրջանները եւ պատմական զուգակշիռ մը կատարեց Արեւելքի մէջ Վարդանանց պատերազմին եւ նոյն տարին Հոներու ընկրկումին միջեւ Արեւմուտքի մէջ : Ողջունելով ներկայ անձնաւորութիւնները որոնք ընտրանին կը ներկայացնեն փորթուկալեան մեծ ժողովուրդին, իր ջերմ խնդակցութիւնը յայտնեց տեսնելու անոր գլուխը Պ. Սալազարի նման անձնաւորութիւն մը որ մէկն է ներկայիս Եւրոպայի ամէնէն փայլուն պետական ղեկավարներէն :

Ուղղելով իր խօսքը հիմնարկութեանս նախագահ Տօքթ. Փերտիկաոյին, Վեհափառը ըսաւ թէ որքան ուրախ է տեսնելով զինքը իբր առաջնորդ այս մեծ հաստատութեան որ կոչուած է նախախնամական դեր մը կատարելու յօգուտ հայ ժողովուրդին եւ ամբողջ մարդկութեան :

Հայրապետը վերջացուց շնորհելով իր մաղթանքները եւ օրհնութիւնը ներկաներուն, Փորթուկալի բարօրութեան եւ Հիմնարկութեան յառաջդիմութեան :

Հացկերոյթը վերջ գտաւ Հայրապետին Տէրունական աղօթքով կէս գիշերուան մօտ :

Երկուշաբթի առաւօտ Սեպտեմբեր 12ին Վեհափառը իր հետեւորդներով այցելութիւն տուաւ Հիմնարկութեանս ուր ընդունուեցաւ նախագահ Տօքթ. Փերտիկաոյի, Գ. Լ. Էսաեանի, Փալմելայի դուքսին եւ . Ռ. Կիւլպէնկեանի կողմէ :

Վարչ. Խորհուրդի սրահին մէջ իրեն ներկայացուեցան Հիմնարկութեանս զանազան սպասարկութեանց պետերը եւ հայկ. բաժնի գրագրուհիները : Յետոյ կարճ արարողութեամբ մը որուն մասնակցեցան Տ. Կոմիտաս Եպ. Տէր-Ստեփանեան եւ Տ. Եղիշէ Վրդ. Սարգիսեան, Վեհափառը օրհնեց Հիմնարկութիւնը : Վեհափառը կատարեց նաեւ, մասնակցութեամբ նոյն հոգեւորականներուն, հոգեհանգստեան կարճ եւ յուզիչ պաշտօն մը ի յիշատակ մեր հիմնադիր ողբացեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի :

Այնուհետեւ Վեհ. Կաթողիկոսը շնորհեց Կեդր. Վարչութեան անդամ Փալմելայի դուքսին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ շքանշանին Ա. աստիճանը, ի վարձատրութիւն դուքսին ծառայութիւններուն յօգուտ հիմնարկութեան :

Յետոյ Վեհափառը առաջնորդուեցաւ Հիմնարկութեան զանազան գրասենեակները ուր իրեն բացատրուեցաւ իւրաքանչիւրին սահմանուած գործունէութիւնը : Վեհափառը առաջնորդուեցաւ նաեւ կատարելու կարճ պտոյտ մը հիմնարկութեան ընդարձակ փառքին մէջ ուր պիտի կառուցուին Հիմնարկութեան շէնքը եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Թանգարանը որոնց մաքէթները ցոյց տրուեցան Ն. Վեհափառութեան :

Նոյն օրը ցերեկին Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Կիւլպէնկեան հացկերոյթ մը տուին ի պատիւ Վեհ. Կաթողիկոսին եւ իր հետեւորդներուն, իրենց բնակարանին մէջ : Ներկայ էին նաեւ Գ. Էսաեան, Օր. Արաքսի Էսաեան եւ Տիկին Լիւսի Քէշիշեան, ինչպէս եւ Հիմնարկութեան հայ պաշտօնէութիւնը :

Հացկերոյթին ընթացքին Վեհ. Հայրապետը խօսք առնելով գրուատեց Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանի գործունէութիւնը Հիմնարկութեան մէջ, եւ տալով իր օրհնութիւնը եւ կատարելով ջերմ մաղթանքներ Պ. Ռ. Կիւլպէնկեանի եւ իր ընտանիքին բարօրութեան, ի գնահատութիւն Պ. Ռ. Կիւլպէնկեանի շնորհեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի շքանշանին Ա. աստիճանը :

Դարձեալ նոյն օրը յետմիջօրէին Պ. Պ. Գ. Լ. Էսաեան եւ Ռ. Կիւլպէնկեան, ինչպէս նաեւ Հիմնարկութեան հայ պաշտօնէութիւնը այցելութիւն տուին Ն. Վեհափառութեան եւ խօսակցութիւններ ունեցան Սփիւռքահայութիւնը շահագրգռող զանազան հարցերու մասին :

Յաջորդ օրը, Երեքշաբթի Սեպտեմբեր 13ին, ժամը 15.30ին Ն. Վեհափառութիւնը եւ իր հետեւորդները մեկնեցան Լիզպոնայէն դէպի Փարիզ օդային ճամբով :

Օդակայանը ողջերթի եկած էին Արտաքին Գործոց նախարարին գլխաւոր պետ Տօքթ. Հենրիք Մարթինշ, նախագահ Տօքթ. Փերտիկաօ, Պ. Գ. Լ. Էսաեան, Փալմերայի դուքսը, Պ. Ռ. Կիւլպէնկեան, Միջին Արեւելքի եւ Հայկ. բաժնի պաշտօնէութիւնը, ինչպէս նաեւ Լիզպոնաբնակ Հայերը :

Օդակայանին հիւրասրահին մէջ Ն. Վեհափառութիւնը խօսակցութիւններ ունեցաւ ներկայ անձնաւորութեանց հետ եւ անոնց տալով իր հայրական օրհնութիւնը յայտնեց այն խոր եւ սրտայոյզիչ տպաւորութիւնները զորս կրած էր Լիզպոնա այցելութեան առթիւ :

Մեկնումի պահուն Վեհ. Կաթողիկոսը օրհնութեան եւ շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղեց Վարչապետ Պ. Սալազարին :

×

Նորին Վեհափառութեան ժամանման նախօրեակին եւ Անոր Լիզպոնա բնակութեան ընթացքին, ինչպէս եւ մեկնումին առթիւ Մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու փորթուկալեան մամուլը լրատուութեամբ, յօդուածներով եւ լուսանկարներով տեղեկութիւններ հաղորդեց հայ ժողովուրդին, Ս. Էջմիածնի եւ Վեհ. Կաթողիկոսին մասին եւ ներկայացուց Անոր Լիզպոնա բնակութեան գլխաւոր անցքերը : Վեհափառին ժամանումը ցուցադրըուեցաւ Փորթուկալի ազգ. հեռատեսիլին կողմէ : Կիրակի իրիկուն Ռատիոյի ունկնդիրները լսեցին հայկական պատագը :

Հայրապետին մեկնումին օրը Վարչապետ Պ. Սալազար իբրեւ նուէր արծաթեայ ափսէ մը ուղարկեց Նորին Վեհափառութեան :

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ.

Լիզպոնա, 17 Սեպտ. 1960

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Տնօրէնութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ 1959 – 1960 ուսումնական տարեշրջանին պետական Պաքալորէայի եւ Պրըվէի քննութիւններուն, իր աշակերտներէն յաջողեցան հետեւեալները.—

Վեց հոգի Պաքալորէայի մէջ։
Կիւլեան Յովհաննէս,
Մոսոյեան Յովհաննէս,
Մինասեան Դանիէլ,
Հրաչեան Ժիրայր,
Շերոյեան Մօրիս,
Սոլաքեան Վարդգէս :
Տասնեւերկու հոգի Պրըվէին :
Նալպանթեան Ռոպէր,
Զիլէմեան Պօղոս,
Գարիկեան Յովհաննէս
Պետրոսեան Յովհաննէս,
Խոյլաթեան Ռոլան,
Պուլուրեան Ժիրայր,
Տարագճեան Յակոբ,
Տաքէսեան Պետրոս,
Պատոսեան Ժան Փիէր,
Սանճեան Միքայէլ,
Տօնիկեան Անդրանիկ,
Խաչատուրեան Ալպէր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Լսուեցին մեծ թռչունների հատ ու կենտ կանչ ու կռինչ եւ փոքրերի ծլվլոց : Մի փոքր էլ ... եւ առաւօտը բացուեց արագ, ինչպէս այդ լինում է գարնանը :

Լոյսն ուրախացրեց ճամբորդներին, մոռացնել տալով գիշերուայ տագնապը : Ուրախացան, որ կարող են ազատ քայլել եւ տեսնել, թէ ինչ տեղով են գնում : Զէյին մոռանում ի հարկէ իրենց վիճակը, բայց լուսաբացը նոր եռանդ տուեց նըրանց յոգնած ոտներին : Իսկ քիչ յետոյ, երբ դուրս եկան մի փոքրիկ բացատ, իրար նայեցին վշտախառն զարմանքով, բոլորի հագուստները պատառոտուել էին եծուէններով կախուել՝ ճղներին, թփերին ընկնելուց. նրանց ձեռքերը, երեսները կանաչել էին, աղտոտուել ... Տեսնելով բացատի գուրեկան կանաչը՝ իւրաքանչիւրը կարօտով կ՚ուզէր ընկնել այդ խոտերի վրայ եւ քնել, քնել ... գոնէ մի փոքր հանգիստ առնել : Բայց վախը նորից մտրակում էր նրանց : Կանայք, որ աւելի էին յոգնած, անգամ նրանք չտապում էին չատ հեռանալ այդ բաց տեղից, որ չնկատուեն : Եւ առհասարակ մի տխրական միտք մղում էր նրանց գնալ, հեռանալ, դուրս գալ վտանգի սահմաններից ... Բայց թէ ո՞րն էր վտանգի սահմանը՝ պարզ չէր տակաւին, գուցէ եւ անցել էին՝ չգիտէին : Չգիտէին եւ այն՝ դէպ Արշակաւա՞ն են գնում, թէ շեղուել են նրա ուղղութիւնից : Նոյնիսկ չէին կարող որոշել՝ առա՞ջ են գնում, թէ ետ — անտառն այնքան մեծ էր եւ անծանօթ : Այդ էր պատճառը, որ, բացատն անցնելուց յետոյ, Թորգոմն առաջարկեց .

— Դուք հանգիստ առէք, ես նայեմ որտե՞ղ ենք :

— Վայ, Թորգոմս, հեռու չգնաս , — անհանգստացաւ պառաւը :

— Հեռու չէ, ծառը բարձրանամ՝ պարզեմ :

— Ջուր մի բարձրանայ,— ասաց ծեբունին, — հիմա արեւը կ՚ելնի՝ կը պարզենք : Արշակի քաղաքը պիտի լինի արեւելքում :

Ծերունու խօսքը հանգստացրեց բոլորին : Շուտով հասնելով թաւուտ մի տեղ, նստեցին, արեւի ելքին սպասելու : Եւ այդ ժամանակ ահա, երբ Վարդանը դգուշութեամբ շալակից իջեցնում էր որդուն՝ Ցուսիկը զարթնեց եւ նրա առաջին քնաթաթախ խօսքն եղաւ. «Մուրս ո՞ւր է, Պապօ» : «Այստեղ է», — ասաց հայրը եւ, նրան հանգստացնելու համար, ցոյց տուեց մերկ սուրը : Երեխան նայեց դրան մի ակնթարթ եւ աչքերը փակեց նորից : Տըղամարդիկ տեղաւորուեցին ուղղակի գետնին, չնայած խոնաւ էր եւ թաց, կանայք՝ հագուստների կապոցների վրայ , իսկ Թորգոմն ու Մինան՝ փոթորիկից տապալուած մի ծառի բնի :

Անտառում լռութիւն էր դարձեալ , գիշերուայ քամին ընկել էր. ծառերը կանգնած էին անշարժ՝ կատարները վեր պարզած. թռչուններն անձայն թեւածում էին նրանց գագաթներից վեր, եւ բոլորը, ծառ ու թռչուն, կարծես սպասում էին արեւին ... Որքա՞ն սպասեցին՝ դժուար է ասել, բայց ծերունին, որ նստած տեղից երբեմն նայում էր վեր, յանկարծ բացականչեց կիսով չափ ելնելով :

— Արեւը , — ու ձեռքը պարզեց երկինք, ցոյց տալով ծառերի կատարները , ապա գոհութեամբ խաչակնքեց երեսը :

Բոլորը, նրա խօսքի վրայ, մէկէն վեր թռան տեղերից եւ նայեցին վեր, նրա ցոյց տուած ուղղութեամբ. ծառերի կանաչ կատարներն իրօք փայլում էին արեւի առաջին ճառագայթներից, տերեւները ցնծում, ժպտում էին կենդանի արարածների պէս :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լուսի Ցակոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Ստեփան Ինճէճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Ինճէճեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կարպիս Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խաչրուբեան, Օր. Նատիա Փանոսեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Զաքարեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց խոր սուգին, իրենց զաւկին, քրոջ եւ թոռան՝

ՄԱՐԻՆԱՅԻ

զաւան կորուստին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ազաւնի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարաճեան եւ զաւակը՝ Ժաք, Տէր եւ Տիկին Ցովհաննէս Սէմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուաոի սրահին մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Պոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը: Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Միսթիք: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

ԵՐԵՒԱՆ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Երեւանի Ռատիօ հաղորդման ժամերն ու ալիքները.— Ամէն կիրակի եւ չորեքշաբթի առաւօտները Փարիզի ժամով 9էն կարճ ալիք 19 եւ 25 մեթրի վրայ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. Ց-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր—ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ս. Զթճեան եւ քոյրը՝ Տիկին Գոհար Պետրոսեան (Ամերիկայէն), շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց բոլոր բարեկամներուն, մասնաւորաբար՝ Երամեան, Օհանեան եւ Սարգիսեան ընտանիքներուն իրենց ընծայուած ջերմ ընդունելութեան առթիւ (Մարսէյլ), նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Գեղամ Աճէմեանի (Փարիզ):

Ամերիկա իրենց մեկնումին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ս. Զթճեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԶԴ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարսէյլի մէջ տեղի պիտի ունենայ կիրակի Հոկտեմբեր 16ին, տարեկան փառատօնը Հայ Ռազմիկներու Բարեկամական Միութեան, Կիլիկիոյ գրաւման 42րդ տարեդարձին առթիւ: Բոլոր ողջ մնացած լեգէոնական կամաւորները որ Ֆրանսա կը բնակին, հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու սոյն հաւաքոյթին, բոլորուած ի շուրջ Միութեան Պատուակալ Նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի, որ հայասէր հրամանատար Պրնուա տ'Ազիի հետ հիմնեց Հայկական Լեգէոնը 1916ին եւ անկէ ի վեր չարունակեց անձնուիրաբար ծառայել բոլոր մեր ընկերներուն: 65 տարեկանէն վեր դուրսէն եկող հին կամաւորները ձրի պիտի մասնակցին մեր մեծ եղբայրական կէսօրուան հացկերոյթին:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբերին հետեւեալ հասցէին.—

Secrétariat de l'AVACAF

chez M. Tékéian

2,Rue Paradis MARSEILLE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 30ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Ave. Georges V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան դրասենակը: ՓՐՕվանս 77-73

ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սարպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

ԶԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 **45 T.** simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք:

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն ռէնքէքիf եւ վինիլիf պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիf:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս

Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր

Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ

Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ

HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 29 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8912 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4713

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԷՕԶԲԵՔԻՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԿՌՈՒՆԿՆԵՐ... ՍԱՄԲՐՂԱՆՏԻ ՄԷՋ ՈՒՐ 25.000 ՀԱՅԵՐ ԿԱՆ

Միլլիէթ Թուրք թերթին մէկ աշխատակիցը, Սամի Ճօշար, սկսած է հրատարակել Սամբրղանդի իր տպաւորութիւնները Խորհ. Միութեան մասին, և այս առթիւ կը պատմէ թէ այցելած է նաեւ Էօզպեքիստանի մայրաքաղաքը, Սամբրղանտ, ուր, պանդոկի մը ճաշարանին մէջ կը ծանօթանայ երկու Հայերու, Ղազարոս Մակարեան եւ Յակոբ (անունը մականունի):

Ղազարոս ծնած է Աֆիոնի մէջ, իսկ Յակոբի հայրը Մալաթիացի է: Ղազարոս ամուսնացած է Ժողեֆին Միւլլէր անուն կնոջ մը հետ և ունեցած է զաւակ մը Փարիզի մէջ, անունը Ալֆրէտ: Ուսուցիչ եղած է Ճօշարին, որ փնտռէ եւ գտնէ իր զաւակը:

Այս երկու Հայերը, երկրորդ աշխարհամարտէն շատ քիչ ժամանակ առաջ գացած են դէպի Խորհրդ. Միութիւն:

Ղազարոս կը պատմէ թէ նախապէս կը բնակէր Պոլսոյ մէջ Գատըգիւղի Ալթըեօլ թաղը: Ունի քոյր մը, Հայկանուշ, որ ամուսնացեր է Երուանդ Արապեան անուն մէկու մը հետ ու կ'ունենայ երկու զաւակ, Անդրանիկ եւ Երուանդ (?):

Սամի Ճօշար կը գրէ թէ այս երկու Հայերը խաբուեր են Ստալինի խոստումներէն՝ Ֆրանսայէն գացեր են Երեւան 1947ին (?), բայց գործ չկարենալով գտնել՝ մեկներ են Սամբրղանտ:

Նոյն Ճօշարը, յետոյ, կը խօսի Հայոց ներգաղթին մասին.—

«Մոսկուա այն տարին աշխարհի չորս կողմը հանդստօրէն ապրող Հայերուն պատգամներ ղրկած էր եւ ըսած. «Ռուսիոյ եկէք, Հայաստանի խորհրդային ընկերվարական հանրապետութեան հողերուն վրայ հաստատուեցէք, բոլորիդ համար գործ եւ տեղ կայ»: Ի՞նչ խոստումներ չէին շռայլուած:

«Գիւղերը հաստատուիլ ուզողներուն երկար պայմանաժամով 25 հազար րուբլի պիտի տրուէր: Բաղաք մնալ նախամեծար համարողները երեսուն հազար րուբլիի վարկ պիտի կրնային ստանալ: Այս անուշ խոստումներէն տարուողներ եղան: Պոլսէն անգամ ճամբայ ելլողներ եղած էինք: Միջին Արեւելքի քաղաքներէն, Եւրոպայէն, նոյնիսկ Ամերիկայէն մարդեր մեկնած էին Երեւան: 1946ին յիսուն հազար Հայեր խորհրդային հայրենիք դարձան: Յաջորդ տարի այս թիւը մինչեւ 35 հազար նուազեցաւ: Մինչեւ 1947ին Ռուսիա 65 հազար Հայ կը սպասէր: Տարի մը ետքը ներգաղթը յանկարծ դադրեցաւ: Ի՞նչ պատահած էր: Երեւան այսուհետեւ ետքը խօսք տալ յաջողողները «Պէտք չկայ եկէք երթալ» ըսած էին:

«Հայաստանի խորհրդ. ընկերվարական հանրապետութեան տարածութիւնը երեսուն հազար քառ. քիլոմեթր է: 1939ին այս հողերուն վրայ 1.300.000 Հայ կ'ապրէր: 85 հազար Հայ ալ Ռուսիոյ միւս շրջաններուն մէջ գործի եղեր էր: Գուրջէն եկածները արդէն լեցուն երեսուն հազար քառ. քիլոմեթր տեղը պիտի չկրնար պարփակել: Ահա այդ օրերուն Մոսկուա մեզի կը գանար: «Խորհ. Հայաստանի հող տուր արեւելքէն», կ'ըսէր:

«Ցայսի կ'ըլլար թէ ի՞նչ էր նպատակը: Սամբրղանտի մէջ ասիկա լաւագոյնս կը տեսնուէր: Բայց միայն այս երկու Հայերն են: Էօզպէքիստանի մէջ քանի՞ հազար Հայ կայ: Խորհրդ. Հայաստանի հողերուն բնակչութիւնը տասներկու տարուան մէջ երկու հարիւր հազար աւելցեր է: Բայց Ռուսիոյ միւս շրջաններուն Հայերուն թիւը նոյն շրջանին ընթացքին 1.300.000ի հասեր է:

«Ճօշար յետոյ կը յայտնէ թէ իր ճանչցած Հայերը ամիսը վեց հարիւր րուբլի կը շահին, ինչ որ ամէնէն անձուկ եկամուտն է: Սամբրղանտի խորհրդ. կառավարութեան պաշտօնական ուղեցոյցներէն մին Հայուհի մըն էր: «Միլլիէթ» կը հրատարակէ Հայուհիին նկարը»:

«ՀԱՊԱ ԱՅՍ ՆՈՐ ՆԱՄԱ՞ԿԸ, ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԷՖԷՆՏԻ»

ԿԸ ՀԱՐՑՆԷ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹ ՄԸ

ԽՄԲ.— Գրած էինք Մենտերէսի թուղթերուն մէջէն գտնուած է նոր նամակ մը եւս, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին ստորագրութեամբ: «Աքիս» թերթը, հրատարակելով այդ նամակը, որ կը կրէ 13 Մայիս 1959 թուականը, կը հարցնէ. «Հապա այս նամա՞կը, պատրիարք էֆէնտի»: Յետոյ կը շարունակէ.—

Հրատարակած էինք Հայոց Պատրիարք Գարեգին էֆէնտիի մէկ նամակը, որ գտնուած էր անկեալ Մենտերէսի արկղին մէջ:

Պատրիարք էֆէնտին, որ խելացութիւն համարած էր, հայ համայնքին անունով հայ համայնքին զգացումներուն բնաւ թարգման չհանդիսացող համակրութիւն մը յայտնել Մենտերէսի, այն պահուն երբ ան երիտասարդութեան դէմ պայքարի լծուած էր, կը փորձէ «չէի գիտեր, լուր չունէի, չանդրադարձայ» եւ նման փաստի մը ետեւ պատսպարուիլ:

Սակայն Պատրիարք էֆէնտին, ամէն անգամ որ Մենտերէս պայքարի մը սկսած է, խրախուսած է զայն հայ համայնքին անունով: Ահա մամուլի մասին այն բարբանջանքները զորս կատարած է Գարեգին էֆէնտի 13 Մայիս 1959 թուականով Մենտերէսի ուղղած նամակին մէջ: Ուշադրութի՞ւն կ'ընէ՞ք,— Գարեգին էֆէնտի, երբ խօսքը Մենտերէսի ուղղելով «Դուք» կ'ըսէ, կարծես Աստուծոյ մասին խօսէր, գլխագիր տառերով կը գրէ:

Ահա նամակը.—

«Սիրելի վարչապետ, ինչո՞ւ համար կարելի չըլլայ որ մամուլը, փոխանակ պարապ եւ նոյնիսկ երբեմն վնասակար վիճաբանութեանց եւ պայքարներու թատրոն հանդիսանալու, բարձր գաղափարներէ ներշնչեալ՝ լուրջ եւ օգտակար գրութիւններ հրատարակելով, կենսական խնդիրներով զբաղի: Մեր հայրենիքը ասոր պէտք ունի: Ինչո՞ւ համար մամուլը այս մարզին մէջ իր աշխատութիւններով Ձեզի զօրավիգ չհանդիսանայ, Ձեր շինարարական սքանչելի թափին մէջ:

Վստահ եմ թէ, ուսման եւ դաստիարակութեան այս հարցն ալ, ձեր միւս ձեռնարկներուն չափ, ձեր սրտին եւ ձեր միտքին խօսող հարց մըն է: Եւ ապահովաբար Դուք, նոյն զգացումներով եւ նոյն գաղափարներով տոգորուած, ձեր գործակից ընկերներուն հետ՝ այս մարզին մէջ եւս ուժի եւ կորովի տէր էք: Սակայն, մամուլին եւ ձեր ներդաշնակութեան ապաւինելով է որ կ'ըսեմ,— մեր բոլորին պարտականութիւնն է, մեր իրաւունքներուն համեմատութեամբ, աշխատիլ այդ մարզին մէջ: Ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը ասիկա կը պարտադրէ»:

«Աքիս» կը վերջացնէ ըսելով.—

Ոչ, ոչ, Մենտերէս երկինքէն կողովով վար չէ իջած: Այս հաւաքականութեան մէկ ծնունդն է: Մինչեւ Հայոց Պատրիարքը, ինչեր գրած են ուրիշներ, Աստուած իմ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍԸՐ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐԷ

ՄԱԿի վերջին նիստին խօսք առած է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը՝ Նասր: «Դուք լսեցիք Մ. Նահանգներու նախագահին եւ խորհրդային վարչապետին յայտարարութիւնները: Ըսին թէ պատրաստ են վերսկսելու զինաթափութեան շուրջ բանակցութիւնները: Հարց կը դնեմ: Ի՞նչ բանի կը սպասենք»: Եւ կ'առաջարկէ որ ՄԱԿի գիմումին վրայ երկու մեծերը կամ առանձին, կամ ՄԱԿի կողմէ նշանակուած ուրիշ անդամներու ներկայութեան ապալինման շուրջ համաձայնին:

Խրուշչեւ ծափահարած է Նասրի այս խօսքերը: Ամերիկացիք լուռ մնացած են: Ճառին շարունակութեան՝ Նասր պնդած է կարմիր Չինաստանի անդամակցութեան վրայ: Ուզած է որ վերջ դրուին օտար հողերու վրայ հաստատուած զինուորական կայաններուն: Դատապարտած է Սուէզի, Իրաքի եւ Քոնկոյի մէջ «աշխարհակալական յարձակումները»: Պաղեստինի առընչութեամբ նոր բան չէ ըսած: «Հաստատել նախկին զոյավիճակը», սակայն ինչպէս գիտել կուտայ Ֆիկառոյի թղթակիցը, Նասր միշտ կրկնած է թէ նախկին զոյավիճակ ըսելով կը հասկնայ 1919էն (Պալֆուրի յայտարարութիւնը) առաջ գոյութիւն ունեցող կացութիւնը:

Քոնկոյի հարցին կապակցութեամբ, անուղղակի կերպով, Խրուշչեւի տեսակէտները պաշտպանած է: «Բօզարկուած զաղթատէրեր կան—եւ Կրեմլինը չէ — որ չեն վարանիր չհաշուրծելու ՄԱԿը, իրենց յետին նպատակներուն»: Առաջարկած է որ սահմանուի նախկին կացութիւնը՝ երբ Լէոփոլտվիլ ՄԱԿի օժանդակութեանը դիմեց, (Ֆրանսացի լրագրող մը այս առաջարկին առթիւ կը գրէ. — «Արդեօ՞ք այս առաջարկը կը նշանակէ, թէ Պելժերը իրենց կիները ետ պէտք է ղրկեն): Անդրադարձած է Ալժերիոյ հարցին եւ քննադատած ֆրանսական կառավարութիւնը որ «մոռնալով ՄԱԿի որոշումները եւ Ուխտի տրամադրութիւնները» ջարդեր կը կազմակերպէ, ժողովուրդը կեդրոնացման կայաններու մէջ կը հաւաքէ եւայլն:

Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն Նիւ Եորք հասած է: Տեսակցած է նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Երկու պետական դէմքերու ունեցած խօսակցութիւններուն շուրջ, Սպիտակ Տան բանբերը՝ Հեկըրթի յայտարարած է, թէ քննութեան առած են օրուան կացութիւնը եւ միտքերու կատարեալ նմանութիւն կայ: Նախապէս տեսնուած էին նախագահ՝ Նասրի եւ Նեհրուի հետ: Այս երկու պետական դէմքերը իրենց կարգին, տարակարծիք են Խրուշչեւի հետ:

ՄԱԿի քաղաքական շրջանակներու կարծիքով «երրորդ» ուժը կարեւոր դեր պիտի ունենայ Արեւելք - Արեւմուտք մերձեցումի ճամբուն վրայ:

Խրուշչեւ առաջարկեց 15ի բարձրացնել զինաթափութեան «տասներու» ժողովը, Ափրիկէի եւ Ասիոյ պետութիւններէն հինգ ներկայացուցիչներ աւելցնելով:

Մաքմիլըն յետաձգեց Լոնտոն իր վերադարձը, ինչ որ կարծել կուտայ թէ պիտի տեսնուի Խրուշչեւի հետ: Համամիտ է նաեւ վեհաժողովին, Նասրի առաջարկը պաղ ընդունելութիւն գտած է սակայն, ափրիկեան պետութեանց մօտ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թեհրանէն ետք, բանաստեղծ Յ. Քիւրտեան անցած է Գահիրէ, ուր այցելութիւն մը տուած է «Յուսաբեր»ի խմբագրութեան:

Այս առթիւ, Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը հետեւեալը կը գրէ.— «Պ. Յ. Քիւրտեան ջերմ խանդավառութեամբ պատմեց հայրենիքէն ստացած իր սրտապնդիչ տպաւորութիւնները, շեշտելով յատկապէս շինարարական եւ հայագիտական մարզին մէջ կատարուած աշխատանքները եւ ձեռք բերուած արդիւնքները: Աւելցուց միաժամանակ թէ Երեւանի մէջ պատասխանատու անձնաւորութենէ մը լսած է, որ շուտով սահմանային բարեփոխութիւններ պիտի կատարուին ի նպաստ Հայաստանի:

«Իբրեւ պատասխան մեր վերապահութիւններուն եւ այն հարցումին, թէ անձնապէս կը հաւատա՞յ իր լսածներուն, Պ. Քիւրտեան յայտարարեց՝ այո»:

ՏԻԿԻՆ ՀԵՐՍԵԼԻԱ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սեպտեմբեր 22ին, իր մահկանացուն կնքեց Այրի Տիկին Վահան Նաւասարդեան, դարմանատան մը մէջ: Ողբացեալը՝ վկայուած բժիշկ, բաւական գործունէութիւն ունեցած է թէ Հայաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ: Հիմնադիրներէն էր Եգիպտոսի Հայ Կարմիր Խաչին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Սեպտեմբեր 23ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրօն, Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն, Աղեքսանդրիոյ կոմիտէն, Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութիւնը, Յառաջդիմասէրի Հայ Մշակ. Ընկերակցութիւնը, Կարմիր Խաչի եւ Համազգայինի վարչութիւնները: Ծաղկեպսակ մը դրուած էր՝ Բէգլար Նաւասարդեանի անունով: Դամբանականներ խօսած են յանուն կուսակցական մարմիններուն՝ ընկեր Կայծ Կոկանեան եւ Հ. Յ. Դ. Ե. Միութեան կողմէ ընկերուհի Հայկանուշ Ջիթճեան: Արարողութենէն ետք, ողբացեալ ընկերուհիին դագաղը առաջնորդուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը եւ զետեղուած այն դամբարանին մէջ, ուր չորս տարի է իր յաւիտենական հանգիստը գտած է ընկեր Վահան Նաւասարդեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԺԱՆՍՈՆԻ ՑԱՆՑԻՆ » դատավարութիւնը կը շարունակուի միջադէպերով: Անցեալ օր, պաշտպան փաստաբանները դատարանը ձգած դուրս ելած են, որովհետեւ, նախագահը մերժած է անմիջապէս ձայն տալ, պաշտպան փաստաբաններէն մէկուն: Կառավարութեան ներկայացուցիչը իր ամբաստանութեան ընթացքին վրդովումով գիտել տուած է, թէ մտածումի ազատութիւնը մինչեւ դաւաճանութիւն հասած է:

« ԱՐԱԲԱԿԱՆ քարիւղը արաբական գրոշ կրող փոխադրանաւերով պէտք է փոխադրուի»: Արաբական լիկան նման ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ արաբական քարիւղի ժողովին որ պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ:

ՈՒԼԱՆ - ԲԱԹՈՐԻ դեսպան նշանակուեցաւ Քլորոսթուխին, որ Մոլոթովի պիտի յաջորդէ: Ծանօթ է որ Մոլոթով մնայուն պատուիրակ նշանակուած է, Վիէննայի հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան մօտ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Մ. ԻՇԽԱՆԻ ՀԵՏ

Քանի մը տողով հաղորդած էինք թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայ երկրորդական վարժարաններու տնօրէնները Ֆրանսա եկած են՝ Սեւրի մէջ մանկավարժական *սթաժ* կատարելու համար: Այդ խումբին մաս կազմող ընկեր Մ. Իշխանին հետ յատուկ տեսակցութիւն մը ունենալով «*Յառաջ*»ի կողմէ, քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հ.— Քանի՞ հոգի էք եւ ո՞ր վարժարաններու տնօրէնները կը մասնակցին ձեր խումբին.

Պ.— *Ինը հոգի ենք, չորսը՝ Սուրիայէն եւ հինգ հոգի՝ Լիբանանէն: Մեր խումբին մաս կը կազմեն Պէյրութի Նշան Փալանճեան եւ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարաններու կրթական տնօրէնները, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի, Հայ Բողոքականաց, Հռիփսիմեանց եւ Կիլիկեան վարժարաններու տնօրէնները:*

Հ.— Ի՞նչ միջոցներով ձեզի ընծայուեցաւ այս գեղեցիկ առիթը.

Պ.— *Երթեւեկի մեր ճամբու ծախքը կը հոգայ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, իսկ Սեւրի մէջ բնակութեան ծախքերը ստանձնած է Ֆրանս. կառավարութիւնը, մէկ ամսուան համար:*

Հ.— Ի՞նչ է ծրագիրը ձեր կատարած աշխատանքին.

Պ.— *Մենք եկած ենք առաւելաբար ծանօթանալու մանկավարժական այն նորութիւններուն, որոնք կը կիրարկուին ներկայիս Ֆրանս. արդիական դպրոցներուն մէջ: Այդ տեսակէտէն՝ Սեւրը սքանչելի կեդրոն մըն է, բաղկացած երկու անջատ բայց սերտօրէն գործակից հաստատութիւններէ: Տարիներէ ի վեր հոն գոյութիւն ունի «Մանկավարժական գիտութեանց միջազգային կեդրոն» մը, ուր տարուան բոլոր եղանակներուն, կրթական մշակներ կուգան, քանի մը օր կը մնան, դասախօսութիւններ կը լսեն, նոր մեթոտներ կը տեսնեն եւ կը մեկնին: Անոր կողքին կայ նաեւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած լիսէ մէ, 2600 երկսեռ աշակերտութեամբ, ուր կը կիրարկուին արդիական մեթոտները: Այցելու ուսուցիչներուն ամէն դիւրութիւն կը տրուի դասարաններ այցելելու, դասերուն ներկայ գտնուելու եւ «տիպար» դասաւանդութեան մը կերպերուն ծանօթանալու: Ահա մենք կ'օգտուինք այս զոյգ հաստատութիւններէն ալ:*

Հ.— Ինչի՞ մէջ կը կայանայ այդ կեդրոնին կիրարկած մանկավարժական նորութիւնը:

Պ.— *Իրականին մէջ հիմնական եւ յեղաշրջող նորութիւն մը գոյութիւն չունի: Միայն թէ Սեւրի լիսէն քաջութիւնը եւ հնարաւորութիւնները ունի մանկավարժական արդիական սկզբունքները գործի վերածելու: Այսինքն՝ առաւելագոյն չափով զարգացնել տղոց անհատականութիւնը, գտնել եւ ուսուցանել անոնց բնական կարողութիւններն ու հակումները, անձնական աշխատանքի սէրն ու ճաշակը ներշնչել, խմբակային աշխատանքի վարժեցնել, գիտութիւնները ի սպաս դնել մտքի եւ հոգիի կազմութեան եւ ոչ թէ միտքը պարզ գործիքի մը վերածել, զարկ տալ բարոյական ինքնակրթակցութեան՝ առանց պատիժներու եւ առանց վարձատրութեանց, եւն.: Ինչպէս կը տեսնէք՝ այս բոլորին հիմնական նպատակն է աշակերտը լաւ ճանչնալ եւ օգնել անոր, որպէսզի ան իր ներքին ուժերը ծաւալեցնէ եւ իր խառնուածքին համապատասխան ուղղութիւն մը գտնէ կեանքին մէջ:*

Հ.— Ի՞նչ տեսակ դասախօսութիւններու ներկայ գտնուեցաք:

Պ.— *Լիսէն իր դռները նոր բացաւ աշակերտութեան առջեւ եւ մենք նոր սկսանք դասարաններ մտնել: Մինչ այդ սակայն, Սեպտեմբերի առաջին երկու շաբաթներու ընթացքին, առիթը ունեցանք քանի մը շատ օգտակար դասախօսութիւններ լսելու՝ Ֆրանսայի մշակութային եւ քաղաքակրթական արժէքներու մասին: Մեզի նոյն ատեն պատեհութիւն տրուեցաւ ներկայ գտնուելու Ֆրանսացի կրթական քննիչներու եւ տնօրէններու բազմամարդ մէկ ժողովին, որու ընթացքին անոնք քննեցին Ֆրանսայի կրթական գործին կարեւոր հարցերը: Շատ հետաքրքրական խորհրդաժողով մը, որ բազմաթիւ նիւթեր խլեց:*

Հ.— Դասերէն եւ դասախօսութիւններէն զատ ուրիշ ի՞նչ զբաղումներով կը լեցնէք ձեր օրերը.

Պ.— *Սեւրի Մանկավարժական Կեդրոնը հոգածու է մեր խումբին ծանօթացնելու նաեւ Ֆրանս. մշակութային այլ արժէքները եւ պատմական վայրերը՝ մեզի աւելի լայն գաղափար մը տալու համար Ֆրանսայի մասին: Այս նպատակով յաճախ կը կազմակերպեն պտոյտներ՝ ըլլայ Փարիզի մէջ եւ շուրջը, ըլլայ Փարիզէն դուրս, դէպի այլ վայրեր: Այսպէս՝ հաճոյքը ունեցանք տեսնելու Շարթրը՝ իր հոյակապ տաճարով, Ռուան եւ Հավրը՝ իրենց յատկանշական արժէքներով, Նորմանտիի սքանչելի բնութիւնը, Վերսայլը ձայնի եւ լոյսի բեմադրութեամբ, թանգարաններ, հրատարակչական տուներ, Ազգային Տպարանը, Սաքլէի հիւլէական մեծ գործարանը, գիտական եւ գեղարուեստական հաստատութիւններ եւն.:*

Հ.— Բազմազբաղ եւ հեւ ի հեւ վազք մը...

Պ.— *Այո, բայց շատ օգտակար, շատ դաստիարակիչ, շատ արդիւնաւոր, որուն համար պէտք է խորապէս շնորհակալ ըլլալ այս ձեռնարկը կազմակերպողներուն եւ մաղթել որ յառաջիկային առիթ տրուի ուրիշ հայ ուսուցիչներու խումբի մը՝ նմանօրինակ պատեհութիւններէ օգտուելու:*

Հ.— Ի՞նչ է ձեր ընդհանուր տպաւորութիւնը Ֆրանսայէն.

Պ.— *Ֆրանսան գտանք մտաւոր եւ ճարտարարուեստական հսկայ ճիգի մը սկզբնաւորութեան: Բացայայտ է որ լարուած աշխատանք կայ ազգերու առաջին շարքին վրայ իր նախկին տեղը գրաւելու եւ զայն պահելու տեւաբար: Մանկավարժական կալուածին մէջ եւս զգալի է այս ճիգը:*

Հ.— Կը խորհի՞ք թէ մանկավարժական նորութիւնները, զորս տեսաք Սեւրի մէջ, կարելի է կիրարկել Մերձ. Արեւելքի հայ վարժարաններուն մէջ ալ: Կամ ո՞ր չափով կարելի է օգտուիլ անոնցմէ.

Պ.— *Յաջողութիւնը մասամբ կապուած է անշուշտ նիւթական կարելիութեանց հետ: Մեր վարժարանները չունին ոչ անհրաժեշտ շէնքերը, ոչ նիւթերը, ոչ գիտական կամ ձեռական աշխատանոցները եւ ոչ ալ բաւարար չափով որակեալ ուսուցիչներ: Այսուհանդերձ միշտ կարելի է մեր վարժարանները բարեկարգել, դասաւանդութեանց ձեւին եւ ոգիին մէջ որոշ փոփոխութիւններ մտցնելով:*

ՓՈԽԱՆ ԱՂՕԹՔԻ

Խօսեցաւ Հայոց Հայրապետը: Երկնային համաստեղութիւնը, եթէ չճոխացաւ, ոչինչ կորսնցուց իր հմայքէն: Յարգողներու ճամբուն վրայ, աստղեր չշարժեցան: Չմթագնեցաւ նաեւ կեանքի հորիզոնը, ու անդենականին մէջ ոգիները չմրմռացին: Ուրեմն ոչինչ: Խօսեցաւ միայն Հայոց Հայրապետը, ի խորոց սրտի ու վասն հայրենեաց:

Եթէ հայրենիքը, իր վերելքի ճամբուն վրայ, այդ խօսքերէն ոչինչ չշահեցաւ, Սփիւռքը, իր չսպիացած վէրքերուն վրայ ցաւ մը եւս ունեցաւ...

Եւ հիմա վերադարձաւ Հայոց Հայրապետը, «աւելի մխիթարուած քան իր մեկնումի ժամանակ», ու մնացինք մենք հոս, քիչ մը աւելի յուսաբեկ: Բայց լաւատեսներուն հետ այս ալ կ'անցնի... «Երազի մը նման»: Լա՞ւ ըրաւ, գէ՞շ ըրաւ, ինչ փոյթ: Ըրաւ: Պատմութեան առջեւ պատասխանատո՞ւ պահանջենք՝ երբ յուսահատ պայքար կը մղենք, մեր կարգին... Պատմութիւն չըլլալու համար: Լաւ է որ ճակատագրական խաղի մը վերագրենք այս, ու մխիթարուինք թէ ինչպէս ամէն խաղի մէջ, հոս ալ շահող մը եղաւ: Երանելի են այն մարդիկը, որ գիտեն այդ շահողին անունը: Իսկ մենք համեստօրէն ըսենք թէ կը ճանչնանք միայն կորսնցնողը, այսինքն Մենք, հոս մեծցածներս, աւելի ճիշդ՝ բոլոր անոնք, որոնց հայրենակարօտ էութիւնը կը կարօտէր աղօթքի մը:

Աղօթքը իբր այդ, լսելու կամ ըսելու յատկութիւնը շատոնց կորսնցուցած ենք: Բայց մեր հոգիներուն մութ ծալքերուն մէջ, կար ու կը մնայ թերեւս տեղ մը, Հայ Աղօթքին սահմանուած: Արդ՝ այդ աղօթքն է, այդ հին աղօթքը, որուն կարօտը, իբրեւ մորմոք, դեռ քիչ մը եւս մեր սրտերուն մէջ պիտի պահենք:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

Յակոբ Դ. Ջուղայեցի ի՞նչպէս է կարողանում այսքան շինարարական գործեր կատարել: Որ տեղի՞ց է գտնում հարկաւոր գումարները:

Հ. Զամչեան ասում է թէ նա ընտանեկան մեծ ժառանգութիւն ունէր եւ իր անձնական դրամը յատկացրեց վանքերի, եկեղեցիների շինարարական գործին:

Յակոբ Դ. Ջուղայեցի մեծագործ վաստակաւոր հայրապետների շարքին է պատկանում: Ահա ինչ են ասում նրա մասին. «Սա էր այր հոգելինկալ եւ առաքինի, իմաստուն եւ հանճարեղ, հեզ եւ երկայնամիտ: (Զամչ., 23):

Ըստ իս, Նախավկայի վանքի ներկայ վիճակը իր ընդհանուր գծի մէջ, հէնց Յակոբ Դ. Ջուղայեցու շինութեան մնացորդն է: Մասնաւորապէս գմբէթը, որ դեռ գեղեցիկ պահւում է շինարարութեան եւ աւարտման թուականները, որ տասը տարի է տեւում: Ապագայի նորոգութիւնների ոչ մէկի համար չեն ասում թէ տասը տարի տեւեց: Նա Էջմիածնի զանգակատունը շինում է 1657 թուին, Նախավկայի գմբէթի շինութիւնից երկու տարի յետոյ, եւ ըստ Առաքել Դաւրիժեցու նկարագրութեան, գեղարուեստական մեծ ճաշակ է ի գործ դնում. «զարմանալի արուեստիւ, յոգնազան նկարակերտութեամբ քանդակել ի վէմսն յամենայն պատշաճաւոր տեղիս տեսակս զանազան կենդանեաց, գազանաց, անասնոց, թռչնոց, բուսոց, եւ տնկոց. այլ եւ յօրինուած շինուածոյն յոյժ գեղեցկայարմար...»:

1684 թուին, Յակոբ Ջուղայեցու յաջորդ Եղիազար կաթողիկոսի կոնդակը, ինձ մեծ զարմանք է պատճառում: Ասում է Աշոտ Ողորմած թագաւորին շինած եւ Յակոբ Ջուղայեցու նորոգած վանքը ... «բայց թէ ինչ պատճառի փութով խարխալեալ եւ քայքայեալ եղեւ, զոր եւ այժմ կամին զգլուխն նորոգել..»: Յետոյ յորդորում է Թիֆլիսեցիներին եւ շրջակայ Հայերին, որ Պետրոս եւ Յոհան հանդամակից վարդապետներին տան իրենց դրամական օգնութիւնը, որպէս զի վանքը վերաշինուի: Յակոբ Ջուղայեցի մինչեւ իր մահը 1680 թուին, միշտ հետաքրքրուած էր Նախավկայի վանքով, որպէս իր ձեռակերտը, նա նոյնիսկ մտադիր էր եկեղեցու տակի արեւմտեան մասում շինել տալ երկու զանգակատուներ, որոնք այժմ լցուած են, եւ այս ծրագիրը չկարողացաւ գործադրել, իր մահուան պատճառով՝ Պոլիս 1680 թուին: Ինչպէ՞ս է լինում որ չորս տարուան մէջ վանքը խարխալեալ եւ քայքայեալ վիճակ է ստանում: Ուզում են «գլուխը նորոգել» ի՞նչ են հասկանում այս բառով: Արդեօք ո՞ր մասն են հասկանում: Ցամե-

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՒՔ

—Կանգ առ... մի շարժիր, գոռաց յանկարծ Պիրիւքի մետաղային ձայնը:

Յետոյ՝ երկրորդ ձայն մը, աւելի ողբալին՝ կարծես վիրաւոր եղնիկ մը: Յետոյ, լսուեցաւ մղուող կռիւի մը աղմուկը:

— Սպասէ, սպասէ, բռնած եմ քեզ, կը հեւար Պիրիւք:

Ամէն մէկ քայլափոխիս իյնալով ու ելլելով, յառաջացայ դէպի աղմուկին եկած կողմը:

Գետնին վրայ ծռած, անտառապահը գրաւած էր մէջքին գօտիովը կապել գողը, որ բռնած էր տապալուած ծառին կողքին:

Մօտեցայ: Պիրիւք բարձրացաւ եւ ոտքի հանեց իր հակառակորդը:

Ցնցոտիներու մէջ ծածկուած, մինչեւ ոսկորները թրջուած գիւղացի մըն էր, սեւ ու երկայն մօրուքը ցիրուցան:

Թշուառ ու հաշմանդամ ձի մը, կիսով չափ ծածկուած աղտոտ քուրջերով, կապուած էր խարխուլ սայլի մը: Անտառապահը լուռ էր, իսկ գիւղացին առանց ձայն հանելու կը շարժէր գլուխը:

— Թող տուր երթայ, շշնջացի Պիրիւքի ականջին, ես կը վճարեմ տապալած ծառին գինը:

Առանց խօսք մը արտասանելու, Պիրիւք ձախ ձեռքով բռնեց ձիուն սանձէն, մինչ աջով պինդ կերպով սեղմած էր գողին գօտին:

— Օն, ճամբայ ինկիր, դժբախտութեան թռչուն, գոչեց բրտութեամբ:

— Առէք կացինս, մռլտաց գիւղացին:

— Պէտք չէ թողուլ որ կորսուի, մտածեց անտառապահը, եւ հաւաքեց գործիքը:

Մեկնեցանք, ես երկուքին ետեւէն: Անձրեւը սկսած էր դարձեալ մեղմօրէն իջնել: Տակաւ իջնող ջուրը փոխուեցաւ հեղեղի եւ մենք բաւական դժուարութիւն կրեցինք հասնելու համար անտառապահին տնակը:

Պիրիւք գողին ձին թողուց բակին մէջ, գիւղացին մտցուց սենեակը, արձակեց անոր կապանքները եւ զայն տեղաւորեց անկիւն մը: Աղջնակը ընդոստ արթնցաւ քունէն եւ մեր վրայ սեւեռեց իր ահաբեկ աչքերը:

Նստեցայ նստարանին վրայ:

— Ինչ հեղեղ, ըսաւ անտառապահը: Պէտք է սպասել որ անցնի: Չէ՞ք ուզեր քիչ մը երկննալ...

— Ոչ, շնորհակալ եմ:

— Ձեզի հաճելի ըլլալու համար զինքը կ'արգելափակէի ախոռին մէջ, սակայն կղպանքը...

Ընդմիջեցի զայն.

— Հանգիստ ձգէ զինքը...

Գիւղացին աչքին տակէն նայեցաւ ինծի: Երդում ըրի ամէն գնով այդ դժբախտին ազատութիւնը ձեռք բերել: Իր տեղը անշարժ կեցած էր: Կանթեղին լոյսով աւելի լաւ դիտեցի իր կնճիռներով լի ու մաշած դէմքը, իր դեղնորակ յօնքերը որոնք նստած էին աչքերուն վրայ, եւ իր արտակարգօրէն նիհար ու վճիտ անդամները:

Աղջնակը վերստին քնացած էր, երկննալով գիւղացիին ոտքերուն առջեւ:

Պիրիւք նստած էր սեղանին առջեւ, գլուխը ծռած ձեռքերուն վրայ:

Անձրեւը կը թափէր տանիքին վրայ եւ կը զարնուէր պատուհաններուն:

Ոչ ոք կը խօսէր:

— Ֆոմա Քուզմիչ, ըսաւ յանկարծ գիւղացին խուլ ու կոտրած ձայնով մը, Ֆոմա Քուզմիչ...

— Ի՞նչ կ'ուզես:

— Թող տուր հեռանամ:

Պիրիւք չպատասխանեց:

— Թող տուր մեկնիմ, անօթութիւնն էր որ գիս մղեց...

— Ձեզ բոլորդ կը ճանչնամ, ձեր ամբողջ գիւղը ... բոլորդ ալ գողեր էք:

— Թող տուր մեկնիմ, պնդեց գիւղացին: Գիտես որ սնանկացած ենք... Գիտե՞ս ինչ ահարկու կառավարիչ մը ունի՞նք... Ձգէ գիս աղաս:

— Սնանկացա՞ծ... ոչ ոք իրաւունք ունի գողնալու:

— Թող տուր մեկնիմ, Ֆոմա Քուզմիչ... իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլաս: Տէրդ գիս պիտի ոչնչացնէ ... այսպէս...

Պիրիւք անդին դարձաւ: Գիւղացին վախէն կը դողար, կարծես կը ցնցուէր սոսկալի ջերմէ մը: Կը շարժէր գլուխը եւ անկանոն կերպով կը շնչէր:

— Թող տուր մեկնիմ, վերսկսաւ անյաղթելի յուսահատութեամբ մը: Թող տուր մեկնիմ. կը վճարեմ, Աստուած վկայ կը վճարեմ... Անօթութիւնն էր որ գիս մղեց, կ'երդնում Աստուծոյ անունով ... Զաւակներս կուլային, դուն ինքդ լաւ գիտես, կեանքը դժուար է եղած ...

— Ատիկա գողնալու պատճառ մը չէ:

— Գոնէ ձիս վերադարձուր, ուրիշ չունիմ:

— Չեմ կրնար, կը կրկնեմ: Ես հրամանի հպատակ եմ, ես իմ տէրս չեմ, պարտաւոր եմ հաշիւ տալու: Ես եմ որ հետեւանքները պիտի կրեմ: Ոչ մէկ բանով պարտաւոր եմ տեղի տալու ձեզի:

— Թոյլ տուր երթամ, Ֆոմա Քուզմիչ, թշուառութիւնն էր ...

— Հերիք է, ձեզ բոլորդ կը ճանչնամ:

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ

(3 Շար.)

…նոյն գէպս վերոյիշեալ երկու վարդապետները բաւական մեծ գումար են հաւաքում եւ նորոգում են վանքը: Ենթադրում եմ որ գմբէթը մնում է անաւարտ, այս թէ ոչ մի արձանագրութեամբ կը յայտնէին այդ բանը: Սակայն սրանց գործը եւս մնում է կիսաւարտ եւ իրենք մահանում են: Յաջորդ Յակոբ առաջնորդի ժամանակ շինութիւնը վերջանում է, բայց վանքը մնում է պարտքի տակ:

1670 թուին Վանքի Առաջնորդ է Յակոբ Ջուղայեցու Աթոռակալ Միքայէլ Արքեպիսկոպոսը որի անուամբ մեծ գովքեր են հիւսուած. «Ամէն իմաստ հզօր իմաստասէր եւ բանիբուն քարոզչապետ եւ ստուածաբան վարդապետ…»: Վանքը այս Առաջնորդի ժամանակ բարգաւաճ վիճակ է ունենում, — վանքում կային երեք եպիսկոպոս եւ 11 միաբան վարդապետներ: Մի յիշատակարանում 1679 թուին, մի-եւնոյն Առաջնորդի ժամանակ յիշւում են վանքում՝ 17 միաբան, չորս սարկաւագ եւ դպիր եւ կղերիկոսներ:

1705 թուից առաջ վանքի Առաջնորդն է Յակոբ Շամբեցին: Սրա ժամանակ եւս վանքում ապրում էին հինգ եպիսկոպոսներ, 13 վարդապետներ, սարկաւագներ և դպիրներ:

1712 թուին, արդէն վանքի առաջնորդն է Գալուստ Վարդապետը: Սրա օրով, վանքը պարտքի տակ է, եւ աղքատ վիճակում, կարիք կայ վանքի նորոգութեան: Աղեքսանդր Կաթողիկոս (1706–1714) երեք կոնդակ է գրում վանքի համար. առաջինով՝ հաստատում է Առաջնորդութիւնը Գալուստ Վարդապետի: Երկրորդով եւ երրորդով՝ յորդոր է կարդում ժողովրդեան օգնելու վանքին թէ պարտքերը վճարելու եւ թէ հարկաւոր նորոգութիւնները անելու: 1726 թուին վանքը դարձեալ աղքատ վիճակումն է: Կարապետ Ուլնեցի Կաթողիկոսը երկու կոնդակ է գրում: Առաջնորդի պաշտօնն է հաստատում եւ Նախիջեւանցիներին յորդորում հոգալ վանքի կարիքները:

1759 թուին, Մուսայէլ վարդապետը, որպէս Առաջնորդ վանքին, Յակոբ Շամախեցի Կաթողիկոսից կոնդակ է ստանում հանգանակութիւն անելու համար: Որովհետեւ վանքի եկեղեցու կտուրը պատերը եւ խցերը գտնւում են քայքայուած վիճակում: Մի երկրորդ կոնդակով Կաթողիկոսը վանքին յայտնում է Գրիգոր Վարդապետի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը:

Սիմէոն Երեւանցի Կաթողիկոս (1763–1780), մի կոնդակով հաստատում է վերոյիշեալ վարդապետի Առաջնորդութիւնը:

Ղուկաս Կարնեցի Կաթողիկոս, 1780 թուին, Նախիջեւանի ժողովրդեան ուղղուած իր կոնդակում, յայտնում է Սիմէոն Կաթողիկոսի մահը եւ իր ընտրութիւնն ու օծումը: Նոյն եւ նման բովանդակութեամբ մի ուրիշ կոնդակ է ուղղուած վանքին: 1791 թուին, խնդրագիր են ներկայացնում վերոյիշեալ Կաթողիկոսին, որ վանքի Վանահայր կարգէ Մաղաքիա վարդապետին:

Մաղաքիա Առաջնորդի յաջորդներն են. 1820–1840. Սարգիս Դաւիթեան, որ մասնակցում է Յովհաննէս Կարբեցի Կաթողիկոսի ընտրութեան: Վանքի մէջ ներկայ բոլոր արձանագրութիւնները, որոնք Սարգիս Առաջնորդի անունն են կրում, իրանից են: Եկեղեցու դրան գտնուած արձանագրութիւնը նրանից է:

Սրա յաջորդներն են Յովհաննէս Գալստեան եւ Յովհ. Ալէքեան, որի օրով յիշւում են Դանիէլ, Գաբրիէլ, եւ Մկրտիչ միաբանները:

1864 թուին, վանահայր է Մեսրոպ Սմբատեան, որ նորոգում է եկեղեցու կտուրը:

1882 թուին վանահայր է Իգնատիոս, որ գրկւում է պաշտօնից իր անփութութեան պատճառով եւ տեղը նշանակւում է վանահայր. Յովհաննէս Աշտարակեցին:

Սրա իրար յաջորդում են.

Յակոբ Վ. Տէր Աբրահամեան, Թադէոս Վ. Առիւծեան, Վահան Վ. Գէորգեան, Ստեփան Վարդապետ, Մկրտիչ Վ. Գալստեանց, Ղեւոնդ Վ. Բարսեղեան, Ստեփան Վ. Յովհաննիսեան, Թորգոմ Վ. Վրթանիսեան:

ՄԱՆՈՒԷԼ Վ. ԲՈՒԱՏԵԱՆ

(9 Շար.)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՄԱԿ-Ը

Ութսունըերկու երկիրներ ներկայացուած էին ՄԱԿի 15րդ ընդհանուր ժողովի բացումին (Նիւ Եորք) Լը Քորպիւզիէի շինած շէնքին մեծ սրահին մէջ: Քանի մը վայրկեան յետոյ ասոնց թիւը 96ի բարձրացաւ:

Ի՞նչպէս եւ ե՞րբ ՄԱԿը, որ իր հիմնադրութեան օրերուն 51 անդամներ կը հաշուէր, կրցաւ այս ծաւալը ստանալ: Ստորեւ ներկայացուած ցանկը կը պարզէ ՄԱԿի պատմականը:

1) Հիմնադիր երկիրները.— Առանցքին դէմ պատերազմած երկիրներն են, որոնց լիազօր–պատուիրակները Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ, 1945 Յունիս 26ին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կեանք տուող ուխտը ստորագրեցին եւ անոր ծրագիր կանոնագիրը մշակեցին:

Ամերիկեան ցամաքամասի 22 անկախ երկիրներ.—

Քանատա 17·5 (1) Մ. Նահանգներ 180, Մեքսիքա 33, Կուաթեմալա 3·5, Հոնտուրաս 1·8, Սալվատոր 2·5, Նիքարակուա 1·4, Քոսթա–Ռիքա 1·1, Փանամա մէկ, Վենեզուելա 6·5, Քոլոմպիա 14, Էքուաթոր 4·2, Պոլիվիա 3·5, Պրազիլ 64, Արժանթին քսան, Չիլի 7·5, Փերու 10·5, Ուրուկուէյ 2·7, Փարակուէյ 1·7, Հայիթի 3·5, Քուպա 6·3, Տոմինիքեան Հանր. երեք:

14 Եւրոպական երկիրներ.—

Պելժիա 9, Պելոռուսիա 8 (*) Դանիա 4·5, Ֆրանսա 45·3, Յունաստան 8·2, Լիւքսեմպուրկ 0·3, Նորվեկիա 3·6, Հոլանտա 11·4, Լեհաստան 29, Անգլիա 52·2, Չեխոսլովաքիա 13·6, Ուկրանիա(*) 41·9, Խ. Միութիւն 158, Եուկոսլաւիա 17·6:

Ասիական ինը երկիրներ.—

Սէուտական Արաբիա վեց, Չինաստան (ազգայնական, այդ շրջանին շուրջ 450 միլիոն բնակչութիւն, ներկայիս Ֆորմոզայի մէջ, տասը միլիոն բնակչութեամբ), Հնդկաստան (այդ շրջանին կը պարփակէր ներկայի 3 պետութիւններ՝ Հնդկական Միութիւն, Փաքիստան եւ Սէյլան) Հնդկաստանի բնակչութեան ներկայ թիւն է 397 միլիոն: Պարսկաստան 20·4, Իրաք 6·6, Լիբանան 1·5, Փիլիպպեան կղզիներ 24·7, Թուրքիա 26·9, Սուրիա չորս: (**)

Ափրիկեան չորս երկիրներ

Եգիպտոս 21, (տես Սուրիոյ համար տրուած ծանօթութիւնը), Հապէշիստան 21·5, Լիպերիա 1·2, Հարաւային Ափրիկէի Միութիւն 14·5:

Ովկէանիոյ երկու երկիրներ

Աւստրալիա 10·2, Նոր–Զելանտա 2·4:

2) «Պաղ պատերազմէն» առաջ մուտք գործած երկիրներ

Չորս հատ 1946 Նոյեմբեր–Դեկտեմբերին: Աֆղանիստան 12, Իսլանտա 0·17, Շուէտ 7·5, Թայլանտ 21·9:

Երկու հատ 1947 Սեպտեմբերին: Փաքիստան 86·8, Եմէն 4·5:

3) Երեք երկիրներ ընդունուեցան 1948էն 1950, հակառակ «պաղ պատերազմին», որովհետեւ չէզոք երկիրներ էին եւ երկու ճակատներն ալ սիրաշահիլ կը փորձէին:

1948ին Պիրմանիա 48,

1949ին Իսրայէլ 2·1,

1950 Ինտոնեզիա 90,

Սակայն, այս թուականէն ասդին, Արեւելք թէ Արեւմուտք մինչեւ 1955 արգելք հանդիսացան իրենց բարեկամ երկիրներու անդամակցութեան:

4) Լարուածութեան առաջին մեղմացում 1955ին երկու ճակատներու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ ընդունելու համար, 16 թեկնածուներ.—

— Արեւելեան Եւրոպայի չորս պետութիւններ: Ալպանիա 1·5, Պուլկարիա 7·8, Հունգարիա 9·9, Ռումանիա 18·2:

— Արեւմտեան Եւրոպայի երեք երկիրներ: Սպանիա 29·9, Իտալիա 49·1, Փորթուկալ 9·1:

— Ութ չէզոքներ, որոնցմէ երեքը Եւրոպայէն, չորսը Ասիայէն եւ մէկը Ափրիկէէն: Աւստրիա 7(—պետական դաշնագիր մը ստորագրուած է տասը տարուան բանակցութիւններէ ետք), Քամպոճ 4·9, Սէյլան 9·4, Ֆինլանտա 4·4, Իրլանտա 2·8; Լաոս 1·7, Լիպիա 1·1, Նեփալ 9:

Յորդանան 1·7:

5) 1956էն ի վեր յաջորդաբար ընդունուեցան անկախութիւն հռչակած երկիրներ՝ մասնաւորաբար Ափրիկեան:

1956ին, Մարոք տասը, Սուտան 11·3, Թունուզ չորս:

(Ինչպէս նաեւ Ճափոն, որ նոր դաշնագրեր ստորագրած էր արեւմտեան դաշնակիցներուն եւ Խ. Միութեան հետ 93·2):

1957ին, Ղանա 5, Մալէզիա 6·6:

1958ին, Կինէ 2·7:

6) 1960ի ընթացքին, Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ յանձնարարեց ընդունիլ՝ Քամըրուն 3·2, Թոկօ 1·1, Մալի հինգ, Մատակասքար հինգ, Սոմալի երկու, Քոնկօ —նախկին պելժիական— 13, Չատ 2·5, Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութիւն 1·2, Քոնկօ —նախկին ֆրանսական— 1, Տահոմէ 1·5, Կապոն 0·4, Քոթ տ'Իվուար երեք, Նիկէրիա 2·5, Բարձր–Վոլթա 3·3, Կիպրոս 0·5:

Այս ձեւով ՄԱԿէն դուրս կը մնան

— Համայնավար Չինաստան 640,

— Պաղ պատերազմին պատճառով երկու մասի բաժանուած երեք երկիրներ՝ Գերմանիա 72, Քորէա 31·4, Վիէթնամ 25:

— Զուիցերիա 5·1, որ իր չէզոքութեան ներհակ կը գտնէ միանալ հաւաքական ապահովութեան կազմակերպութեան մը:

— Լիլիփութեան երկիրներ՝ Անտորա, Մոնաքօ, Լիխթընշթայն:

— Վատիկան:

— Պետութիւններ որոնք տակաւին անկախ չեն:

ՄԱԿի հիմնադրութենէն ի վեր Ամերիկայի եւ Ովկէանիայի ներկայացուցչութիւնը չէ փոխուած: Եւրոպայինը աւելցած է 12 ձայնով (147 միլիոն բնակչութիւն), Ասիայինը 14 ձայնով 305 միլիոն, Ափրիկէինը քսան ձայնով 78 միլիոն բնակչութիւն:

---

(1) Բնակչութեան թիւը՝ միլիոնով:

(*) Պելոռուսիա եւ Ուկրանիա իրականին մէկ ինքնավարութիւն ունին, արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ: ՄԱԿէն ներս իրենց աթոռ տրուեցաւ պարզապէս զօրացնելու համար խորհրդային ներկայացուցչութիւնը՝ անգլիական Հասարակապետութեան եւ Մ. Նահանգներու դիմաց: Խ. Միութեան բնակչութեան թիւէն զեղչուած է այս երկու հանրապետութիւններուն բնակչութեան թիւը:

(**) Սուրիա եւ Եգիպտոս մէկ պետութիւն կազմած ըլլալով — Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւն — 1958էն ի վեր մէկ ներկայացուցիչ ունի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԻՒՐԵՂՆԵՐ, քերթուածներ, թարգմանութիւններ, արձակ էջեր, գրեց՝ Յակոբ Անտոնեան (Նիւ Եորք):

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ (4րդ ճիւղ) հայ ժողովրդական դիւցազնավէպը, գրեց Տիգրան Չիթունի: Հրատարակութիւն Շիրակ տպարանի: 1960:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Թէ որքան ենք չեղուել՝ ասել չեմ կարող, բայց հիմա պիտի գնանք դէպի արեւը, — ասաց ծերունին, մէջքի գօտին պնդելով ու մաշուած ոզորկ ցուպը վերցնելով: — Գնանք, յետոյ կ'ասեմ որտեղ ենք, ինչպէս պիտի գնանք: Յիշում եմ անտառը վերջանում է քարոտ սարի մօտ: Այս դեռ կամսարական իշխանի անտառն է: Երիտասարդ ժամանակս մի անգամ ինձ բերին այստեղ փայտ կտրելու: Քարոտ սարը բարձրանանք՝ փրկուած ենք:

— Բայց ո՞ւր է սարը, — հարցրեց մէկը:

— Հիմա տեսնենք, — պատասխանեց ծերունին:

— Ուրեմն սարից յետոյ կը լինի՞ թագաւորի քաղաքը, — հետաքրքրուեց Թորգոմի մայրը առանձին մի յոյսով:

— Էլ դէնը գնացած չեմ, — ասաց ծերունին: — Բայց գնանք:

Երբ չարժուեցին ճանապարհը շարունակելու՝ ամէնքը հիմա աւելի յոգնած էին զգում, քան գիշերը քայլելիս. խուրանքներն զգում էր, որ իր մարմնի բոլոր անդամները նւում են, անքում. բայց այն հանգամանքը, որ չէին չեղուել եւ ճանապարհը գտան համարեա՝ դա կարծես մոռացնել տուեց յոգնածութիւնը:

Բայց երբ օրը պայծառացաւ եւ արեւը երեւաց իր ամբողջ փայլով, նրանք մոռացան նաեւ երկիւղը եւ մի երկու տեղ, ընկած ծառերի հանդիպելով, նստեցին հանգստանալու, միայն Թորգոմի մայրն էր, որ չտապեցնում էր դարձեալ:

— Ելէք, քելէք: Նստելու ժամանակ չէ:

Եւ քայլեցին նորից, քայլեցին դէպի այն սարը, որ փրկութիւն էր բերելու իրենց:

Միայն կէսօրին, առջեւից գնացող Թորգոմը ծառերի միջից նկատեց մի սարագագաթ եւ հարցրեց ծերունուն:

— Սա՞ է, հայրիկ, ասածդ սարը, — մատնացոյց արաւ նա երեւացող գագաթը:

Ծերուկը ձեռը դրեց ճակատին եւ նայեց ուշադիր:

— Դա է, դա է, — խաչակնքեց նա երեսը: — Դա է: Բարձրանանք՝ փրկուած ենք:

Շտապեցին ուրախացած: Սարը մերթ երեւում էր, ծառերի արանքից, որպէս փրկութեան յոյս եւ գրաւիչ հանգրուան, մերթ ծածկւում էր անտերեւոյթանում, ինչպէս խաբուսիկ տեսիլ:

— Անտառը վերջանում է …

Իրօք, նրանք մօտենում էին անտառի եզրին: Թորգոմը, որ գնում էր առջեւից, բոլորից շուտ հասաւ նրա պռնկին: Բայց հասնելուն պէս մնաց արձանացած. յանկարծ լսեց ձիերի ոտնատրոփ եւ, քիչ յետոյ, այն բաց տեղով (որն անտառը բաժանում էր սարից) անցան տասի չափ ձիաւորներ …

Թորգոմը զունատուած ետ նայեց եւ, ձեռը բերանին տանելով, նշան արաւ իւրայիններին, որ կանգ առնեն եւ ձայն չհանեն

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Իշխանաժողովի երրորդ օրը Կամսարական ապարանքում խաղաղութիւն էր, եթէ նկատի չառնենք Ջրերի հեռուից եկող անլռելի շառաչը, ինչ բնակիչներին թւում էր անդորրութեան օրօր, եւ բակի ծառաստանի երբեմնակի սօսաւը, որ առաջանում էր ասես Ջրերի հոսքից:

Գայծառ կէսօր էր: Իշխան Կամսարականը, իր սովորութեան համեմատ, միայն կապայով եւ գլխաբաց, զբօսնում էր տան առջեւը տարածուող ծառաստանի իր սիրած, աչքից հեռու անկիւնում, ուր ծառերն աւելի խիտ էին եւ սաղարթուէտ: Դատելով դէմքից ու քայլուածքից՝ նա թւում էր զոհունակ տրամադրութեան մէջ: Չնայած միաժողովից անցել էր երկու օր, իսկ հիւրերի մեկնումից՝ մէկ օր, այնուամենայնիւ Նար իշխանը գտնւում էր տակաւին բարեկամների յայտնած մտքերի տպաւորութեան տակ: Գոհ էր, որ հրաւիրել էր նրանց եւ սթափեցրել. ցաւում էր, որ Մերուժանը չեկաւ: Բայց Կամսարականին ուրախացնում էր նախարար հիւրերի այն որոշումը, թէ կը հսկեն եւ չեն թողնի որ իրենց ծառաները գնան Թագաւորի կոչին՝ փախչեն նոր շինուող քաղաքը … եւ դրա անմիջական արդիւնքն ու ապացոյցը նրան թւում էր այն, որ իր քեռայրը՝ Համունի Դաւիթ իշխանը եւ նրա եղբայր Դանիէլը փախուստի ճանապարհից ետ էին դարձրել իր ծառաներից երկուսին՝ շինական ամուսիններին իրենց փոքրիկ տղայի հետ միասին:

Եւ ահա, ծառերի ստուերում քայլելով, Նար իշխանը գայրոյթով մտածում էր դրանց պատժելու մասին: Սակայն նրան նորից զարմացնում էր այն, որ Անդեղ տան հանգուցեալ նահապետի որդին անսպասելի դիրք ընդունեց եւ յայտնեց այնքան վտանգաւոր մտքեր … Բայց իշխանը վստահ էր, որ նա այսուհետեւ վրդովմունք չի ներկայացնի:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազելի Մատոյեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Քրիստինէ Ագոպեանեան իրենց անդրանիկ զաւակի՝ Գաբրիէլի ծնունդի առթիւ կը նուիրեն 10ական Ն. Ֆ.: Հ. Յ. Դ. Ազրիւր Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբին, Փորթ տ'Իթալիի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին, Մշակոյթի Տան, «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար եւ Սրբազան Պալաքեանի չիրիմի համար: (Մշակոյթի Տան եւ Պալաքեան Եպիսկ. ի չիրիմին գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. — «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուաի սրահին մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արհեստաւորներ (արթիզան), որոնք հաշուեցոյցով ծախելու իրաւունք ունենան, անոնցմէ ապրանք գնելու համար: Կանանց շատ լաւ ֆոնֆէքսիոն, որակը պէտք է համապատասխանէ «3 իրոնտելի»: Անմիջապէս ներկայանալ ֆօլեֆսիոնով:

MAISON MARIE-CLAUDE
18, RUE SAULNIER, PARIS

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 8-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place du Panthéon, Métros : St.-Michel et Gare du Luxembourg

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ Հ.Յ.Դ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Երգ՝ Օր. ՍՄՍԱՐԵԱՆ: ջութակ՝ Օր. ՖԱՐՇԵԱՆ, արտասանութիւն՝ Օր. ԳԱԲՐՈՅԵԱՆ եւ Ընկ. ՀԱՊԻՇԵԱՆ, պար՝ Օր. ԹԱՐՕՆ, աքորտէօն՝ ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ և պար՝ ՍԹԷՖԱՆ ՎԱՍԻԷՕՐ, Թառի վրայ կը նուագէ ԳԱՐԵԳԻՆ, խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

ORCHESTRE ROBERTO SETO ET SES RUMBEROS

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 4 Ն. Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յակոբ Տէր-Յակոբեան, Պ. Տորք Տէր-Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Տէր-Յակոբեան եւ երէցկինը, Այրի Տիկին Զարուհի Արզումեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ցաւոն կորուստին առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Որբախնամ Մարմնի վարչութեան ընտրութիւնը այս Երկուշաբթի, իր կեդրոնատեղին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը խնդրուի բոլոր անդամակցողներէն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Ազրիւր-Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ): Օրակարգ՝ Ա) Դպրոցական հարց: Բ) Տիկին Էլլէն Բիւզանդի ի պատիւ ցերեկոյթ մը: Գ) Վարչութեան հրաժարական եւ նոր ընտրութիւն: Դ) Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը Հայաստանէն նոր բերուած հայախօս ժապաւէն մը կը ներկայացնէ Հոկտեմբեր 18ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր գրողներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Պոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, Հինգշաբթի օրը: Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Միսթիք: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

Établissements G. HAGOPIAN

Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

10, Rue du Caire, PARIS - 2e Tél.: CEN. 78-44 et CEN. 66-96

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

ԿԸ ԾԱԽԷ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐԸ

ԷՆԹԵՐԼՈՔ INTERLOCK

ԺԱՔԱՐ JACQUARD

ՄԱՅ ԱՆԿԼԷԶ MAILLE ANGLAISE

ՄԱՅ ՍԻՒԻՍ MAILLE SUISSE

ՖԻԼ Տ'ԷՔՈՍ FIL D'ÉCOSSE

ԲԱՄՊԱԿԷ ԺԻՒՍՈՒԱՄՔՆԵՐ

ՊՈՒՔԼԷԹ BOUCLETTE

ՊԱՆԼՈՆ BANLON

ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳՈՅՆՈՎ ԹՐԻՔՈՅԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԸ ԾԱԽԷ ԶՈՒՏ ԲՈՒՐԴԷ ԴԵՐՁԱՆ 2-28, 2-40, ԵՒ ԽԱՌՆ ԲՈՒՐԴՈՎ 1-26, 1-40

ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐ

ԵՒ

ՎՃԱՐՈՒՄԻ ԼԱՅՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 30 SEPTEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8913 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4714

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՔՐՔՐԵԼ ՈՒ ԳՐԳՌԵԼ

«Հիմ» թրքական պարբերաթերթը, «Անկապակից խօսքեր» խորագրին տակ, կը քրքրէ Հայոց պատրիարքին շուրջ …ծուած վէճը: Կը քրքրէ ու կը գրգռէ.—

— «Չէի հաւնած կարգ մը համայնքականներու ընթացքին: Կը սիրէի …նաերէնը եւ կը յարգէի: Այս պատճառով զարմանալի բան չեմ տեսներ նամակին մէջ»:

Հայոց Խաչատուրեան Պատրիարքը …պէս կ'ըսէր լրագրողներուն, անցեալ …րթուան սկիզբը: Բայց Պատրիարք Է…ֆէնտին չկրցաւ երկար պնդել իր այս ս…ան գաղափարներուն վրայ: Հայ համայնքին եւ երիտասարդութեան ղեկը …ռարեցուց Պատրիարքը որ քանի մը օր …ռաջ սկսաւ յայտարարել առաջին …ներուն ճիշդ հակառակը՝ կապելով …ց շատ տրամաբանական պատճառաբանութիւններու: Պատրիարքը կ'ըսէր թէ չէ …նանուած քաղաքականութեան, ու կը …խօսէր այն շրջանի կառավարութեան …անդէպ տածած իր յարգանքին մասին, …կը պնդէր թէ չէր կրցած հասկնալ երիտասարդներուն ազնիւ շարժումը: Պատրիարքը եթէ այն շրջանին հասկցած ըլլար իրականութիւնը, այսօր այսքան նեղութեան չէր մատնուեր:

Ցետոյ, 27 Մայիսի վաղորդայնին, Պատրիարք Էֆէնտին մինչ հոգեհանգիստ …մը կատարած ազատութեան համար …զոհուածներուն յիշատակին: Անիկա վե…րանորոգչին անգամ իմացուցեր էր:

Մինչ Պատրիարքին այս անկապակից խօսքերը կը շարունակուէին, Թրքահայ համայնքին Թաղական խորհուրդները …հաւաքարար յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը տեղեկացնէին թէ երբեք …չեն բաժներ Պատրիարքին արարքը եւ կը …ողքին:

Թուրքիոյ Ուսանողական Ազգային …ակցութիւնն ալ դատախազութիւնը …կը հրաւիրէր շարժման անցնիլ:

Հայ համայնքը կարծես շշմած էր Պատրիարքին արարքին ի տես: Պատրիարքը կը հրաւիրուէր հրաժարիլ: Կ'ըսուէր որ, եթէ չհրաժարէր, դատախազութեան պիտի հաղորդուէին բազմաթիւ …գործումներ, որոնք կատարուած էին Կեդր. Մատակարար Մարմնին մէջ: Կը պնդուէր թէ Պատրիարքը նուազագոյն 15–20 միլիոն ոսկի վնաս մը աչք գոցած է, եւ թէ ինք ալ երկու միլիոն ոսկի …պացուցած էր:

Արդարեւ, եօթը տարիէ ի վեր ընտրութիւն չէր կատարուած Կեդր. Մատակարար Մարմնին (վարչութեան) մէջ, որուն ձեռքը կը գտնուէին Պատրիարքարանի հաշիւները: Ըստ սովորութեան, այդ ընտրութիւնները պէտք էր վերանորոգուէին երկու տարին անգամ մը:

Կեդր. Մատակարար Մարմնի անդամներն էին.— Շելլէֆեան, Կարապետ Աբրահամեան, Մաղսուտ Փափազեան, Կարապետ Թարթար, Նիկողոս Տիգրանեան, …Տէրունի, Սարգիս Ղազարոսեան, Ար…թին Չերքեզեան:

Շելլէֆեանը, որ առանց ատենապետն էր, երեսփոխան էր ու ներկայիս կը գտնուի Եասը Ատայի մէջ: Մայիս 27էն ի վեր, ատենապետութիւնը կը վարէ Կարապետ Աբրահամեան:

Հայ համայնքին դէմքերը ամբողջովին քաղաքական պատճառներու եւ շահագրութեան կը կապէին այն իրողութիւնը թէ ընտրութիւնները եօթը տարիէ ի վեր չէին կատարուած: Անոնք կ'ուզէին որ ընտրութիւնները վերանորոգուէին …թով եւ հաշիւները քննուէին: Եթէ նոր Կեդր. Մատակարար Մարմին մը ընտրուէր, Պատրիարքը հրաժարման հրաւիրուող խնդիրը պիտի քննուէր, հաշիւները պիտի քննուէին ու պիտի ստուգուէին այն զեղծումները, որոնք կ'ըսուի թէ կատարուած են: Եթէ Պատրիարքական Աթոռը թափուր մնար, յաջորդին անունը անգամ որոշուած էր:

Առանց զէմ, համայնքին մէջ կար խմբակ մը, որ թիկունք կ'ընծայէր այժմու Պատրիարքին: Ի՞նչպէս պիտի միանային տեսակէտները եւ ի՞նչպէս պիտի լուծուէին հայ համայնքին հոգերը (Պատրիարքին հրաժարիլը կամ չհրաժարիլը, նոր վարչութեան ընտրութիւնը, ապօրինութիւնները): Եւ այժմ մութ են այս կէտերը: Բայց կայ իրականութիւն մը, թէ հայ համայնքը այս օրերուս խռովուած է: Համայնքը կ'ուզէ ժողովրդական գրութեամբ վերընտրել վարչութեան 14 անդամները: Շատեր կը հաւատան թէ ատկէ ետք խնդիրները պիտի պարզուին:

Ի՞ՆՉ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ԱՅՍ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Պատրիարքին նամակին հրատարակութենէն ետքը, առաջին բողոքողները եղան Տոքթ. Նուրհան Ալթունեան, Եդուարդ Պէզազ, Վարդգէս Գաբրիէլեան, Արայ Ալթունեան, Թաթուլ Ալիքսանեան: Իրենց բողոքը նախ այն տպաւորութիւնը թողած է թէ շարունակութիւնն է Տոքթ. Խոսխոսունիի քննադատութեանց, որոնք տեղի կ'ունենային Պատրիարքին դէմ, ծանօթ նամակին հրատարակութենէն շատ առաջ, ծայրայեղ թշնամութեամբ մը: Բողոքողները յայտարարութեամբ մը ճշդեցին թէ կապ չունին Տոքթ. Խոսխոսունիի խմբակին հետ, եւ այս անգամ նոր յայտարարութեամբ մը կուտան հետեւեալ «լուսաբանութիւնը», որ շատ բան կը խօսի.—

«Նամակին հրատարակման օրը, դէպի ցերեկ, խորհեցանք թէ սոյն նամակը, որ ցաւ պատճառած էր համայնքիս բոլոր խաւերուն, կրնար անախորժ հետեւանքներ ունենալ: Ուստի անհրաժեշտ նկատեցինք, իբր խղճի պարտականութիւն, մեր կարելին ընել կանխելու համար հաւանական անբաղձալի կացութիւն մը:

Դիմեցինք նախ ուղղակի Սրբազան Պատրիարք Հօր, լուսաբանութիւն խնդրելու իր գրութեան շուրջ եւ ժամը 15ի միջոցին տեսակցութիւն մը ունեցանք Ն. Սրբազնութեան հետ, ի ներկայութեան Պ. Կարապետ Աբրահամեանի: Մեր այս խօսակցութեան ընթացքին երբեք չպահանջեցինք սրբազան հօր հրաժարումը: Իսկ երբ Պ. Աբրահամեան հարցուց մեզի թէ «եղածը եղած է, ի՞նչ կը խորհիք հանդարտեցնելու համար խռովեալ միտքերը», պատասխանեցինք թէ «մենք այս առթիւ առաւել չափով պատասխանատու կը նկատենք Վարչական Մարմինը եւ հետեւաբար վարչութեան կը մնայ անմիջապէս ապահովել նորի մը ընտրութիւնը որ պիտի խաղաղեցնէր համայնքին վրդովումը:

Մեր Պատրիարքարան գտնուած միջոցին, այնտեղ ներկայ «Միլլիյէթ» օրաթերթի խմբագիրները երբ տեղեկութիւններ ուզեցին այս հարցի մասին, պատասխանեցինք թէ եկած ենք լուսաբանութիւն խնդրելու Պատրիարքէն: Ապա դիմեցինք միայն Լրագրողներու Միութեան նախագահ Պուրհան Ֆելեքի, տեղեկացնելու համար թէ հայ մամուլը եւ հանրային կարծիքը չեն բաժներ Սրբազանին տեսակէտը: Այս նոյն նպատակով դիմեցինք Թուրք Ուս. Միութեան, ճիշդ այն պահուն՝ երբ անոնց վարչական ժողովը գումարուած էր, օրակարգի վրայ ունենալով սոյն հարցը եւ յաջողեցանք բացատրել անոնց թէ հայ համայնքը հեռու էր Պատրիարք Հօր տեսակէտը բաժնելէ:

Յաջորդ օր Պէյօղլուի Մատենադարանին մէջ խորհրդակցութեան հրաւիրեցինք Թաղ. Խորհուրդներու ներկայացուցիչները եւ ծանօթ ազգայիններ, որոնց բացատրեցինք մեր եղելութին գրգապատճառը: Ներկաները միաձայնութեամբ, գնահատանքով վաւերացուցին մեր սոյն միջոցառումը:

Հոն եւս շեշտեցինք թէ այդ պահուն խնդրոյ առարկայ եղածը պատրիարք հօր հրաժարականը չէր, այլ ուղղակի իր եղելութին քննադատութիւնը, յիշեցնելով նաեւ ներկաներուն թէ մենք իրաւասու չէինք Պատրիարքը հրաժարեցնելու:

Երկարատեւ կարծիքի փոխանակութիւններէ ետքը, որոշուեցաւ խմբագրել թերթերու մէջ Թաղ. Խորհուրդներու անունով հրատարակուած ծանօթ յայտարարութիւնը, որուն համար ընտրուեցաւ ութ հոգինոց խմբագրական կազմ մը: Այդ յայտարարութիւնը Թուրք եւ Հայ մամուլի եւ Թուրք Ուս. Միութեան յանձնելու պարտականութիւնը տրուեցաւ Եդուարդ Պէզազի, Արա Ալթունեանի եւ Թաթուլ Ալիքսանեանի:

Ահաւասիկ դէպքերու ամփոփ շարայարութիւնը, որ դժբախտաբար կարգ մը շրջանակներու ու պատեհապաշտներու կողմէ բոլորովին այլափոխուած ձեւով ներկայացուեցաւ հանրութեան, որով անհրաժեշտ նկատեցինք հանրային կարծիքի դատաստանին յանձնել, գաղափարապաշտ ու չինիչ նկատումներով կատարուած մեր ձեռնարկին հաշուեկշիռը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԼԻԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՁԱՂԿԷ

ԹԻԹՕ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԿի մէկ շաբթուան նիստերը ոչ մէկ դրական նորութիւն բերին միջազգային բեմին վրայ: Խրուշչեւի յարձակումը ՄԱԿի ներկայ վարչական մեքենային եւ Համըրշըլտի դէմ ձախողած պէտք է նկատել: Արեւմուտքի պետութիւններէն զատ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներն ալ համաձայն չեն սրբել փոփոխութեան, նախ պէտք է վերաքննել Ուխտը: Ասոր համար անհրաժեշտ է Ապահովութեան Խորհուրդի կանոնադրական որոշումը, մեծամասնութեան ձայնով, այսինքն 11ի վրայ նուազագոյնը եօթը ձայն, պայմանով որ թեր քուէարկած եօթին մէջ գտնուին վեթօյի իրաւունք ունեցող հինգ մեծերը: Միւս կողմէ ընդհանուր ժողովն ալ երկու երրորդի մեծամասնութիւնով միայն կրնայ որոշում տալ: Միջազգ. գէտերը հարց կուտան թէ Խրուշչեւ նոր փոփոխութիւն պահանջելով ի՞նչ բանի կը ձգտի: Միջազգային մարմինը Մոսկուայի կարգ ու սարքին մէկ մանրանկա՞րը դառնայ թէ ՄԱԿի ղեկավարութիւնը վերածուի անգործնական մարմնի մը, իսկ Ապահովութեան Խորհուրդը ընդարձակուի ու այդ ձեւով երբեք մեծամասնութիւն մը կարելի չըլլայ ապահովել: Քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան, թէ Մոսկուայի մէջ նոյն դրութիւնը կը կիրարկուի: «Խորհրդարանական» մարմինները այնպէս մը կազմուած են որ երբեք առիթ չեն ունենար գործ տեսնալու: Կը գոհանան միայն կեդրոնական կոմիտէի որոշումները վաւերացնելով: Շատերու կարծիքով, Խրուշչեւ գիտնալով հանդերձ որ իր առաջարկը արձագանգ պիտի չգտնէր, ստիպուած էր «կարծր» քաղաքականութեան իր գիծը շարունակել: Վեհաժողովը ձախողեցնելէ ետք, չէր կրնար զիջումներ ընել:

Ձեւ դեսպանատան մէջ տրուած ընդունելութեան ընթացքին, Խրուշչեւ անգամ մը եւս ՄԱԿի Ուխտին փոփոխութիւնը պահանջած է: «Ներկայիս ընկերվարական ճակատը մէկ միլիառ բնակչութիւն ունի, Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ նոր պետութիւններ կազմուած են» յայտարարած է լրագրողներուն ու աւելցուցած.— «Երբ ՄԱԿը կազմուեցաւ, Մ. Նահանգներու կողմէ ղեկավարուած էր: Ներկայիս Ամերիկայի ազդեցութիւնը դերակշիռ է, ատոր համար է որ Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց դատապարտել Իւ 2ի եւ Էռ-Պէ 47ի ամերիկեան թռիչքները: Այս ձեւը չի կրնար շարունակուիլ»: Լրագրողները հարցուցած են, թէ ի՞նչ պիտի ընէ եթէ իր առաջարկը մերժուի: «Գոյութիւն ունէինք ՄԱԿէն առաջ, գոյութիւն ունինք ՄԱԿի ժամանակ եւ կրնանք ապրիլ առանց ՄԱԿի: Եթէ մեր առաջարկը մերժուի, կը նայինք: Մի մըտահոգուիք, ատոր համար պատերազմ չըլլար: Կը յարգենք ամէն ոք: Սակայն եթէ յարձակումի ենթարկուինք, պիտի պաշտպանուինք»:

Աւջի օրուան նիստին, Ապահովութեան Խորհուրդի թելադրանքով եւ Ֆրանսայի, Թունուզի եւ Սէյլանի «կնքահայրութեամբ» ՄԱԿի ընդհ. ժողովը ընդունեց Մալիի եւ Սենեկալի հանրապետութիւնները: ՄԱԿի 97րդ եւ 98րդ անդամները եղան: Սենեկալի ներկայացուցիչը գովաբանած է Ֆրանսայի դերը Ափրիկէի մէջ: Մալիի ներկայացուցիչը, ընդհակառակն, քննադատած է: Չէ ուզած ընդունիլ Ֆրանսայի կնքահայրութիւնը: Ձաղկած է Ֆրանսայի Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը: «Ալժերիոյ պատերազմը, ինքնին, բաւարար պատճառ մըն է, որպէսզի յարաբերութիւնները խզուին Ֆրանսայի եւ Ափրիկեան պետութիւններուն միջեւ»: Փարիզի պետական շրջանակները զարմացած են այս ձեւի յայտարարութեան վրայ, քանի որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարեկամական էին:

Մալիի (Սուտան) պատուիրակը Ֆրանսան դատապարտած է իբրեւ գործադրողը նախկին Մալիի անջատման (Սուտան Սենեկալ):

Խրուշչեւ երկու ծանր պարտութիւն կրեց: ՄԱԿի դիւանը մերժեց օրակարգի հարց դարձնել համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան խնդիրը 7ի դէմ 13 ձայնով: Մերժեց նաեւ վիճաբանութեան նիւթ դարձնել Խորհրդային բողոքը՝ «Քոնկոյի դէմ յարձակումը», 7ի դէմ 11 ձայնով:

Քասթրօ Հաւանա մեկնեցաւ: Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէյն եւ Ինտոնեզիոյ նախագահը՝ Սուքառնօ Նիւ Եորք ժամանած են:

Խրուշչեւ — Թիթօ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է: Այս առթիւ յայտարարուած է թէ երկու պարագլուխները համաձայն են ամէն կէտի շուրջ բացի՝ գաղափարական:

Առաջին անգամ ըլլալով, չորս տարիէ յետոյ, Մաքմիլլըն տեսակցութիւն մը ունեցած է Նասրի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐԱՅԻ Թուրքերու խումբ մը, նոր կուսակցութիւն մը հիմնած են Տոքթ. Քիւչիւքի «ազգային կուսակցութեան» դէմ: Նպատակները յետագային պիտի պարզուին:

ՀՌՈՄԻ մէջ նոր շաբաթաթերթ մը պիտի հրատարակուի Լա Փիացցա (Հրապարակը) որուն պիտի աշխատակցին իտալացի եւ օտար դրագէտներ, ինչպէս Սուսթէլ, Պլոո, Թամպրոնի: Ալպերթօ Ճիովաննինիի յանձնուած է արտաքին քաղաքականութեան բաժինը: Ներկայիս Ճիովաննինի Նափոլիի միապետական Ռոմա թերթին տնօրէնն է:

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՌՏՕ, փորձեց անձնասպան ըլլալ, բազմաթիւ քնաբեր հապեր կլլելով: Նիսի հիւանդանոցը փոխադրուած է եւ կը կարծուի թէ օրերը վտանգուած չեն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՓՐՈՖ. ՅՕԶԷՖ ՄԱՐԿՎԱՐՏԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1864 – 1930)

Երեսուն տարի առաջ 1930 Փետրուար 7ին վախճանեցաւ Պերլինի համալսարանին իրանագիտութեան եւ հայագիտութեան դասախօսը, Յովսէփ Բղեշխեան, ինչպէս կը սիրէր կոչել ինքզինքը՝ հայացնելով իր անունը, բազմերախտ բանասէրը՝ Եոզէֆ Մարկվարտ։

Առենին, Պերլինի զաղութը ցոյց տուած է իր յարգանքի վերաբերմունքը զանազան առիթներով, եւ Հայեւգերման ընկերակցութեան պարբերական հրատարակութեան (1934) առաջին էջին վրայ «ընծայական» մը գրուած է, ինչպէս հանգուցեալ Արտ. Աբեղեան նոյնը կրկնած է, իր Քերականութեան հրատարակութեան մէջ, 1935ին։

Մարկվարտի «Երանշահ» անուն լայնածաւալ գիրքը աշխարհագրական եւ պատմական ուսումնասիրութիւնն է Մովսէս Խորենացիի անունով մեզի հասած «աշխարհագրութեան» եւ ունի գիտական մեծ արժանիք իրանեւհայկական հին պատմութեան տեսակէտով։ Իր յաջորդական գործերը արդիւնք են նոյնքան խորունկ հետազօտութեանց, թուենք՝ «Բագրատունեաց ծագումը», 1915ին թարգմ. Հ. Մ. Հապոզեանի կողմէ, «Հայկական այբուբենի ծագումը» 1917ին, թարգմանուած Հ. Ա. Վարդանեանի կողմէ, Կովկասի պատմական տեղագրութեան եւ երկրաբանութեան վերաբերեալ գիրք մը, և 1928ին «Հարաւ. Հայաստանի պատմութեան» վերաբերեալ գիրքը, 1930ին՝ յետ մահու տպուած Վիէննա։ Այս վերջինները աշխարհագրական եւ պատմական, մանաւանդ տեղանուններու ճշդումներ կը պարունակեն ըստ հռոմէական քարտէսին (առաջին գրքին մէջ՝ ճանապարհագրական, Արտաշատէն մինչեւ Ամմաստիդա), երկրորդ գիրքը, 648 էջ, ըստ արաբ եւ յոյն աշխարհագիրներու, քննական բացատրութիւններով եւ 125 էջնոց յառաջաբանով։ Հայաստանի տեղանուններու մասին թէեւ Հիւբշման1904ին հրատարակած էր իր «Հին Հայաստանի տեղանունները» անունով ուսումնասիրութիւնը, բայց Մարկվարտի աշխատանքը աւելի լայն եւ գիտական լրացումներ կը բերէ։

Մարկվարտի «Հայ ազգի ծագումը եւ վերստին կանգնիլը» գիրքը 1919ին, հայկական պետութեան վերստեղծման առթիւ գրուած է, եւ ցոյց կուտայ հեղինակին անվերապահ համակրութիւնը դէպի Հայութիւնը։ Հայերը արժանի էին եւ իրաւունք ունէին ազատ եւ անկախ հայրենիք մը վերականգնելու։ Ոչ Հռոմ եւ ոչ Բիւզանդիոն կրցած էին ձուլել Հայերը եւ հեռացնել իրենց բարձր մշակոյթէն։ Ըստ պատմական տուեալներու, ինքնուրոյնութիւնը պահելու յատկութիւնը բոլոր հարկատու ազգերուն մէջ Հայերը եւ Գերմաններն են որ ցոյց տուած են երկար դարերու ընթացքին։

Աւելորդ չէ թերեւս յիշել թէ հայ եւ գերման ընկերակցութեան հիմնադիր անդամներէն էր Մարկվարտ եւ Հայաստանի կազմութեան օրերուն՝ մեծապէս խանդավառուած եւ յուսալից էր Հայոց ապագային համար։

Յարգանքի եւ յիշատակի այս տողերուն հետ՝ կ'ուզէի յանձնել մշակութային կազմակերպութիւններու ուշադրութեան, թէ Մարկվարտ ունի նաեւ ցիրուցան արժէքաւոր յօդուածներ եւ ձեռագիրներ, որոնք պէտք է հրատարակուէին գոնէ մինչեւ 1964 թուականը, որ է մեծանուն հայագէտին ծննդեան հարիւրամեակը։

×

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սեպտեմբեր 10 – 25 տեղի ունեցաւ գերմանական ճարտարարուեստի ցուցահանդէսը արեւմտեան Պերլինի մէջ՝ 11րդ անգամը Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր։ Խոչընդոտները, որոնք կան այս կղզիացուած քաղաքին մէջ՝ հաղորդակցութեան սահմանափակումներու հետեւանքով, գրեթէ աննկատելի անցան։ Արեւմտեան Գերմանիոյ դաշն. Հանրապետութիւնը նիւթական ամէն դիւրութիւն ընծայեց այս տարի ալ, յաջողապէս գլուխ հանելու համար մեծ ցուցահանդէսը Պերլինի մէջ։ Այցելողներու թիւը 650 հազարը անցաւ, ինչպէս ուրիշ տարիներ եղած էր։ Գերմանական ճարտարարուեստի եւ անտեսութեան վերելքի ցուցադրութիւնը, այստեղ, ունի նաեւ որոշ նշանակութիւն արեւելեան շրջաններու Գերմանացիներու հետ շփման տեսակէտով։ Այցելողներուն մէջ մօտ մէկ երորդը կը կազմեն Արեւելեան Գերմանացիները, որոնք ամէն դիւրութիւն կը վայելեն, երբ Արեւմտեան Պերլին այցելեն եւ իրենց դրամը կ'ընդունուի իբր հաւասարարժէք, հակառակ անոր որ սակը 1 : 4,75 է, այսինքն մէկ արեւելեան մարքը արեւմտեանին մէկ հինգերորդ արժէքը ունի դրամատան մէջ։ Թատրոնի, շարժապատկերի եւ երթեւեկի տոմսերը առ հասարակ արեւելքէն արեւմուտք եկող Գերմանացիին համար նոյն արեւելեան մարքով են եւ այս պարագան գրգիռ մը եւս կ'աւելցնէ նորութիւններ տեսնելու, վայելելու եւ հանդիպումներ ունենալու շատերուն փափաքին։ Բայց Ուլբրիխթ արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքականութեան համար հաճելի չէ։

Բացի գերմանական ցուցադրող հաստատութիւններէ, որոնց թիւը 920 էր այս տարի, կը մասնակցէին նաեւ 96 օտար երկիրներու գործարաններ։ Տաղաւարներ ունէին՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, Անգլիա, Քանատա, Պելժիա, Իտալիա, Աւստրիա եւ Հոլանտա։ Կարելի է ըսել թէ բան չէր պակսեր այն ամէն իրեղէններէն, զորս այսօրուան ճարտարարուեստը կ'արտադրէ, ածուխէն մինչեւ ասեղը, կատարելագործուած մեքենաներ եւ գործիքներ, վերջապէս ճաշակելիք եւ վայելելիք ճոխութիւններ։

Տնտեսական նախարար Էրարդ, որ Ատենաուըրի բացակայութեան առթիւ փոխվարչապետի պաշտօն ունէր Դաշն. Գերմանիոյ մէջ, իր բացման ճառին մէջ յայտարարեց. «Այստեղ կանգնած եմ դաշնակցային գերման հանրապետութեան հողին վրայ»։ Ասիկա շատ յատկանշական եւ համարձակ ըսուած խօսք մըն էր, երբ նկատի ունենանք որ Պերլին չորս մեծ պետութեանց գերիշխանութեան տակ կը գտնուի եւ արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները, ինչպէս Խորհրդ. Միութեան կառավարութեան ներկայացուցիչները կը դժեն արեւմտեան Պերլինի միջազգային հսկողութեան հանգամանքը, այլ մանաւանդ չուտափոյթ փոփոխութեան հետամուտ են ներկայ վիճակին, եւ կ'ամբաստանեն արեւմտեան դաշն. Հանրապետութեան կառավարութիւնը իբր «վրէժխնդիր եւ զինուորապաշտ»։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻՑ

ՎԱՆՔԻ ՎԱՍՏԱԿԸ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. ԱՍՊԱՐԷԶՆԵՐՈՒՄ

Նուիրապետական եւ եկեղեցական տեսակէտով, Նախավկայի վանքը մեծ անուն եւ հռչակ է ունեցել։ Շատ մեծ թեմ եւ վիճակ յանձնուած էր իրեն։ Իր իշխանութեան ենթակայ էին Հին Ջուղայի, Աստապատի, Շամբի, Ակարքի վանքերը։ Իսկ թեմի նշանակուած սահմանները յաճախ յիշւում են կոնդակների մէջ։ Դրանք բաւական ընդարձակ էին։ Բնական է, թեմական գործերը կազմում էին միաբանութեան եւ միաբանների գըլխաւոր զբաղմունքները։ Կոնդակներում Կաթողիկոսները մեծ գովասանքներով են խօսում վանքի մասին, «մեծահռչակ, Աստուածաբնակ, ականաւոր, Մայրաքաղաք ամենայն վանորէից»։ Ունէր մեծ անուն եւ համբաւ եւ իրեն էր քաշում բոլորին։ Պատճառները. —

1) Սուրբերի նշխարքներով, մասունքներով շատ հարուստ մի վանք էր։ Բնական է նման մի Սրբավայր կ'ունենայ մեծ բազմութիւն ուխտաւորների։ Յիշենք հազար սուրբերի մասունքները, որ Յակոբ Ջուղայեցին գտաւ եւ նորից տեղաւորեց մի մարմարէ արձանագրութեամբ։ Վերափոխման եւ Ս. Խաչի տօներին հին ժամանակ կատարւում էին ուխտագնացութիւններ։

2) Հռչակաւոր է եղել վանքը, որովհետեւ ունեցել է կարեւոր մի մատենադարան, ուր պահուած էր մի ձեռագիր Աւետարան գրուած 989 թուին։

3) Մեծ անուն ունէր, որովհետեւ այդտեղ ապրել են միասին բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, որոնք վանքում ապրում էին որոշ մի պաշտօնով, կամ առանց պաշտօնի. ոմանք էլ զուցէ թեմում պաշտօնավարելուց յետոյ, քաշուել էին վանքը։ Վանքում ստանում են կրթութիւն եւ ուսում մի քանի հռչակաւոր եպիսկոպոսնոր եւ վարդապետներ, հեղահոգի եւ սրբասէր Մատթէոս Արք., Առիստակէս Վ. Շամբեցի եւ ուրիշներ։

4) Վանքը ունեցել է մեծանուն Առաջնորդներ, յիշենք մի քանիսին։

Առաջին ծանօթ Առաջնորդը. Բարդէն Եպիսկոպոս, որ կոչւում է «Աստուածամեծար, մեծանուն եւ աշխարհապատում եպիսկոպոս»։ Աշոտ Ողորմածի զուստրը, Հոփսիմէի կոյսը, վանքի շինութիւնից հինգ տարի յետոյ, գնում է ուխտի։ Վերադարձին, ճանապարհին հիւանդանում է եւ կանչելով Բարդէն Առաջնորդին՝ կըտակ է անում եւ նուիրում է վանքին Աստապատը եւ ուրիշ զանազան հողեր։ Այս կտակում, թէեւ ըստ ոմանց անվաւեր, կան սակայն պատմական որոշ հիմքեր։ Վանքի փայլուն եւ փառաւոր շրջանը լինում է Ժ. դարում։ Նոյն պէս Յակոբ Դ. Ջուղայեցին է լինում վանքի վերանորոգողը։ Իր յիշատակը քանդակուած մնում է վանքում։ Յետագայում 1670 թուին, Միքայէլ Առաջնորդի ժամանակ դարձեալ վանքը ունենում է բարգաւաճ վիճակ, շնորհիւ վերոյիշեալ Առաջնորդի։

5) Վանքում կատարուած գրական կամ այլ արժէքաւոր աշխատանքներ.

Ա) 1381 թուին, վանքում գրւում է մի Նարեկ։

Բ) Մխիթար Եպիսկոպոս մի Աւետարան է կազմել տալիս 1440 թուին։

Գ) 1507 թուին, Տէր Ազարիա մի Աւետարան է գրում։

Դ) 1551 թուին, Մովսէս Վրդ. Մաղարթայ վանքում գրում է «Բնաբան քերդիչ վարդապետաց»։

Ե) 1601 թուին, Շմաւոն արքեպիսկոպոսի օրով, մի Յայսմաւուրք է նորոգւում։

Զ) 1607 թուին, մի ձեռագիր է կազմւում։

Է) 1615 թուին, Առիստակէս Վրդ. նորոգել է տալիս մի Ս. Գիրք, գրուած 1317 թուին։

Ը) 1627 թուին, Պօղոս Վրդ. Մոկացին, կազմում է մի խաղատետր։

Թ) 1648 թուին, գրւում է մի Աւետարան Աւետիսի ձեռքով։

Ժ) 1663 թուին, Միքայէլ Աստուածաբան Վրդ. հեզահոգի, բարեբարոյ եւ բարեհամբաւ, Գասպար դըպի գրել է տալիս մի Աստուածաշունչ։

ԺԱ) 1677 թուին, Վլաս Վրդ. կազմում է մի Աւետարան։

ԺԲ) 1675 թուին, Միքայէլ Առաջնորդի օրով, Յակոբ սարկաւագ գրել է տալիս մի Աւետարան։

ԺԳ) 1670 թուին, ...«Գրեցաւ եւ ծաղկեցաւ... Մանրուսումս ի վանս Մաղարթական ...»։

ԺԴ) 1671 թուին, Առիստակէս գրում է մի Ժողովածու։

ԺԵ) Միքայէլ Առաջնորդի օրով, Մարտիրոս սպասաւոր գրել է տալիս Դաւթի սաղմոսների մեկնութիւնը։ Գրողն է Մարութայ պպիր, 1675 թուին։

ԺԶ) 1686 թուին, Ստեփանոս Ջուղայեցու ձեռքով գրւում եւ նկարւում է մի Յայսմաւուրք։

ԺԷ) 1711 թուին, Եզեկիէլ Վրդ. գրում է մի Խորհրդատետր։

ԺԸ) Յակոբ Շամախեցի կաթողիկոսի գահակալութիւնից քիչ առաջ, Յակոբ սարկաւագ մի Քարոզգիրք է գրում։

6) Վանքի դիւանի կարեւոր վաւերագրերն էին կազմում Կոնդակները թւով 27 հատ։

ՎԱՆՔԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԸ

Վերեւ յիշեցինք թէ ինչ մեծ եւ ընդարձակ թեմ եւ վիճակ ունէր Նախավըկայի վանքը։ Դա ծառայում էր իրեն որպէս եկամուտի աղբիւր։

Աշոտ Ողորմածի եւ նրա դուստր կոյս Հոփսիմէի նուիրատուութիւնները, բազմաթիւ հողեր, գիւղեր, վանքի հարստութիւնն էին կազմում։ Ամէն տեղ վանքն ունէր կալուածներ։

Ժողովուրդը լինի Ուխտագնացութեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՐԻՈՒՔ

— Կաղաչեմ, թոյլ տուր հեռանամ։

— Հերիք է որքան վիճաբանեցայ քեզի հետ։ Հանգիստ կեցիր... եթէ ոչ զիս կը ճանչնաս։ Չես տեսնե՞ր որ պարինը հոս է։

Խեղճը ծռեց գլուխը։ Պիրիուք յօրանջեց եւ գլուխը հակեց սեղանին։ Անձրեւը չէր դադրեր։ Կը մտածէի թէ ինչպէս վերջ պիտի գտնէր այս բոլորը։

Յանկարծ գիւղացին ոտքի ցատկեց։ Աչքերը կը փայլատակէին եւ դէմքը բոլորովին շառագունած էր։

— Առ, կեր, սատկէ, սկսաւ ան աչքերը կիսախուփ եւ շրթունքները կծկուած։ Մարդասպան ... անիծեալ... խմէ քրիստոնեայի արիւնս... խմէ ...

Անտառապահը դարձաւ անոր կողմը.

— Քեզի է որ կը խօսիմ, շարունակեց գիւղացին, արիւնարբու գազան, քեզի է կ'ըսեմ, դահիճ ...

— Գինով ես որ զիս կ'անուանարկես, կորսնցուցի՞ր գիտակցութիւնդ։

— Գինով ... քու դրամովդ չէ անշուշտ, անիծեալ ոճրագործ, վայրի գազան, արիւնարբու դահիճ ...

— Պիտի լռե՞ս ... Սպասէ։

— Ի՞նչ պիտի ընես ինծի, անգութ գազան, ասկէ վերջ ինծի համար միեւնոյնն է։ Ինչ կ'ուզես որ ըլլամ առանց ձիուս։ Սպաննէ զիս որ գոնէ ամէն բան վերջանայ։ Մեռնիլ անօթութենէ կամ ուրիշ կերպ, հաւասար է ինծի համար։ Թող ամէնքը մեռնին, կինս, երախաներս .... Բայց վստահ եղիր, վերջի վերջոյ քեզ պիտի սատկեցնենք... այո պիտի սատկեցնենք անպայման ...

Պիրիուք, ոտքի ցատկեց։

— Զարկ, զարկ, գոռաց գիւղացին սոսկալի ձայնով մը։ Զարկ, զարկ, զարկ...

Աղջնակը յանկարծ ոտքի կանգնեցաւ սահմռկած։

— Լռութիւն, գոռաց անտառապահը եւ յառաջացաւ երկու քայլ։

— Ֆոմա, Ֆոմա, թող տուր երթայ, Աստուած հետը ըլլայ, աղաղակեցի ես։

— Զպիտի լռեմ, կը պնդէր դժբախտ գիւղացին։ Մարդասպան, անգութ գազան։ Առայժմ մահը չուզեր քեզի, բայց քիչ մըն ալ համբերէ, շատ ժամանակ չունիս ապրելու եւ չահատակութիւններ գործելու։ Համբերէ քիչ մը եւս, քու կոկորդդ ալ պիտի սեղմենք եւ հաշիւդ մաքրենք... Համբերէ քիչ մը ...

Պիրիուք բռնեց գիւղացիին կոկորդէն։ Ցատկեցի տեղէս գիւղացիին օգնութեան հասնելու համար։

— Մի դպչիք ինծի, պարին, գոռաց անտառապահը։

Սպառնալիքին չանսացի եւ երկարեցի բազուկներս։ Եւ սակայն, մեծ զարմանքով տեսայ որ անտառապահը մէկ հարուածով բռնեց գիւղացիին օձիքէն, գըլուխը կը խրեց անոր երկու աչքերուն վրայ, բացաւ դուռը եւ դայն դուրս նետեց։

— Դէպի սատանան գնա քու ձիովդ եւ անգամ մըն ալ չհանդիպիմ քեզ իմ ճամբուս վրայ։

Մտաւ սենեակէն ներս, եւ այնպէս մը ձեւացուց թէ բան մը կը փնտռէր անկիւնը։

— Էհ, Պիրիուք, ըսի իրեն, ահա բարի գործ մը։ Կը տեսնեմ որ ազնիւ մարդ մըն ես.

— Թողունք այդ բոլորը, պարին, ընդմիջեց զարշանքով։ Ձեզմէ պիտի խնդրեմ միայն որ չկրկնէք այս բոլորը։ Հիմա ձեզի պիտի ընկերանամ։ Այս անձրեւը երբեք պիտի չդադրի։

Գիւղացիին սայլին անիւները կրճռնչէին բակին մէջ։

— Աւասիկ, հեռացաւ, մրմռաց Պիրիուք, ասկէ ետք թող ուշադրութիւն ընէ։

Կէս ժամ ետք, անտառապահը հրաժեշտ առաւ ինծմէ անտառին ծայրը։

(«Որսորդի մը պատմուածքները» խառոբէճ)

ԻՎԱՆ ՏՈՒՐԿԵՆԵՎ

(4 եւ վերջ)

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԽԱՂԻ ԲԵՐԻՆ ՌՈՒՍԵՐԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

Քոնկոյի ողբերգութեան ընթացքին, մինչ միջազգային կարծիքը կը հետեւէր Լումումպայի եւ Քազավուպուի պաշտօնական փոխանակումին, անդին, Ամերիկեան եւ Ռուսերը ներքին խուլ եւ լուրջ պայքարի մը մէջ էին: Տոնալտ Սիմէն, միջազգային հարցերու մասնագէտ լրագրող մը, մօտէն հետեւած է այս պայքարին ներքին ծալքերուն եւ մանրամասնութիւնները տուած Փարի – Փրէսի:

Ռուս թանձրամասնութեամբ լեցուն ամառնի մը մէջ, դրէք դղալ մը ամերիկեան մարզական ոլի, անոր վրայ աւելցուցէք ափրիկեան կախարդութենէ քանի մը կեղեւ, երեք ամիս եփեցէք Քոնկոյի փուռին մէջ եւ ապա տաք – տաք հրամցուցէք: Արդիւնքը կերակուր մըն է որուն մասին շատ պիտի խօսուի: Ջախջախիչ ձախողութիւն մը՝ Խորհրդ. քաղաքականութեան համար:

Ուրիշ բառ չկայ: Ռուսերը խաղի եկան, ծաղրուեցան, դէպքերու ծանրութեան տակ կքեցան:

Ռուսերը, իրենց դեսպանին՝ Եաքովլեւի ղեկավարութեամբ, անհամեմատաբար թանձրամիտ դուրս եկան Քոնկոյի Մ. Նահանգներու փոքր եւ հանդարտ դեսպանին՝ Թիմպըրլէյքի դէմ:

Իրարմէ այնքան տարբեր, նոյնիսկ այնքան թշնամի մարդիկ չէին կրնար գոյութիւն ունենալ, ինչպէս Թիմպըրլէյք եւ Եաքովլեւ, որոնք երկու «ծանրութիւններն» էին քաղաքական այն մրցաբեմին վրայ, որ Քոնկոն է:

Եաքովլեւ, բարձրահասակ, հմայող, փորձառու, խորհրդային դիւանագիտութեան բարձրացող արժէքներէն, որուն համար կ'ըսուի թէ «Խրուշչեւի աչքերուն լոյսն է», չղոհացաւ սխալ – սխալի վրայ բարդելէ, այլ աւելին ըրաւ: Ջախաւեռութեամբ գործեց այս սխալները: Սակայն լաւ սկսած էր եւ սքանչելի տպաւորութիւն ձգած էր փողոցի մարդուն վրայ: Կը բարեւէր, կը ճառագայթէր, անոնց եղբայրն էր: Քոնկոցիներու աչքին, այս թանձրապորտ, ալեխառն եւ ժպտադէմ Ռուսը խոշոր խաղալիկ արջի մը կը նմանէր:

Սակայն, Լումումպայի ի նպաստ այնքան բացայայտ դիրք բռնեց, որ չկրցաւ ալ ուղղութիւնը փոխել, երբ այս վերջինը կորսնցուց իշխանութիւնը: Ամէն մէկ Իլիուշին (օդանաւ), կրկնակ անձնակազմերով եւ բժիշկներու ու խորհրդային մասնագէտ ճամբորդներով լեցուած, Տրոմպայի մէկական ձիու վերածած էր:

Քոնկոցիները առաջին զարմացողները եղան, տեսնելով բժիշկներ որոնք փոքրածայն գործիքներով կը պտըտէին փոխանակ բժիշկի յատուկ գործիքներու:

Քոնկօ ղրկուած ՄԱԿի ապատարաններէն՝ միայն Ռուսերը մերժեցին ցոյց տալ իրենց անցագրերը եւ գործակցիլ անկախութիւն ձեռք ձգած Քոնկոցիներուն հետ: Անպատկառ եւ գրգռիչ ձեւով ըդգացնել տուին թէ ղեկավարելու համար եկած էին: Այս բոլոր ձախաւերութեան պատասխանատուն, իմ կարծիքով, «փըլիւշէ խոշոր արջն է»:

Ընդհակառակն, սկզբնաւորութեան, քիչեր միայն կը հաւատային Թիմպըրլէյքի յաջողութեան: Գրեթէ անծանօթ մըն էր եւ իրեն վիճակուած էր պայքարիլ դիւանագէտի մը դէմ, որ Խրուշչեւի կողմէ ընտրուած էր Արեւմուտքը կեդրոնական Ափրիկէէն քշելու համար:

Առանց մեծ անհատականութեան, ամըչկոտ, քիչ հաղորդակից, իր խորշոմած դէմքին վրայ կը կրէ իր բոլոր մտահոգութիւնները: Եաքովլեւի նման, ապարէզով դիւանագէտ մըն է, սակայն երեսուն տարի պէտք եղաւ, որպէսզի դեսպան դառնայ: Քոնկօն իր առաջին պաշտօնատեղին էր եւ հոն հասած էր անկախութենէն երեք շաբաթ առաջ:

Սակայն յամառ աշխատող մըն էր: Ինքըն է որ յղացաւ ՄԱԿի «օդային կամուրջին գաղափարը»: Ամերիկեան օդային կամուրջ մը՝ ՄԱԿի դրօշներուն տակ:

Գիշեր մը Ուաշինկթըն հեռաձայնեց. — «Պէտք է, ըսաւ ան, օդային կամուրջ մը հաստատել: Պէտք է ՄԱԿը խնդրին կապել, այլապէս Ռուսերը պիտի շահին»: Տըկլըս Տիլըն, Հերթըրի օգնականը, խնդրագիրը Այզընհաուըրի փոխանցեց: Այդ իրիկուն, պատմութիւնը պիտի ըսէ, Արեւմուտք Քոնկոյի պատերազմը շահեցաւ:

Ամերիկայի դիւանագէտի խակական տիպարն է, առանց բրտութեան եւ ձեւապաշտութեան, որ շատ հաճոյքով կ'ըմպէ դուինի ձեզ եւ ... չափիկին թեւերը ծալած: Ի՞նչ է իր նպատակը, հիմա: Մեր գիտցածը այն է, որ շատ գերմանասէր է:

Քոնկոյէն առաջ Պոն կը գտնուէր ուր կ'ըսեն թէ մեծ ազդեցութիւն գործած է: Կը խօսուի նաեւ ամերիկեան, գերմանական եւ անգլիական ստացուածքի ծրագրի մը շուրջ, որ — այդ կարգով — իր ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացնէ Հանք. Միութեան հսկայածաւալ շահերը:

Լաւ կը ճանչնայ Մոպութին եւ միշտ կապ կը պահէ, բանակին հետ, թէեւ ոչ վերին աստիճանի վրայ: Կ'ըսուի թէ Քոնկոցիները իրեն դիմած են խորհուրդ առնելու համար, Ռուսերը ճամբելու ձեւին մէջ:

Մոպութիւէն պատ սրո՞ւ վրայ կրնայ հաշուել: Ատիկա վերջը յայտնի կ'ըլլայ: Լումումպա վինքը կ'ատէ եւ առանձին չէ:

Եւ ցորչափ Լումումպայի հաշիւը չէ կարգադրուած, յաղթած է միայն կէտերով եւ ոչ knock – out-ով:

Սակայն եւ այնպէս արդէն իսկ շնորհաւորելի է, որ դեռ երեք ամիս չանցած, յաջողեցաւ իր դիւանագէտի գօտիէն կախել Եաքովլեւի «գանկամաշկը»: Այս արդէն բացայայտ յաջողութիւն մըն է: Ամերիկացիներուն Իւ. 2ի կրած ձախողութեան վրէժը լուծեց եւ այս ձեւով Թոյլ տուաւ Արեւմուտքի որ շունչ մը առնէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, 24 Սեպտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ եղանակին առաջին գրական երեկոյթը, որ նուիրուած էր հիւրաբար քաղաքս գտնուող երկու բանաստեղծներուն եւ դաստիարակ – տեսուչ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին:

Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը ծայրէ ծայր լեցուն էր ունկնդիրներով, շատեր ստիպուած էին ոտքի վրայ կենալու:

Համազգայինի Նախագահ Մ. Պարամեան երեկոյթը բանալով ներկայացուց երկու բանաստեղծները Արսէն Երկաթ եւ Մ. Իշխան, ինչպէս նաեւ Քարէն Եփփէ Ճեմարանին տեսուչը Գարամարտեան:

Նախագահը ամփոփ ուսումնասիրութիւնով մը ներկայացուց Արսէն Երկաթն ու Մ. Իշխանը (առանձին պիտի տրուի այդ խօսքը): Որմէ ետք խօսքը տուաւ նախ Մ. Իշխանի, խնդրելով որ իբրեւ փոխ – տեսուչ Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանին, ներկայացնէ այդ երեսնամեայ Հաստատութեան բարոյական եւ նիւթական վիճակը, ուսուցչական կազմը եւ այն հայկական ոգին, որ կը տիրէ այս կրթական բարձրագոյն հաստատութեան մէջ, որուն առաջին հիմնադիրներն եղան եւ այնքան հոգւով աշխատեցան, մեր երկու գրագէտ դաստիարակները Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան: Անդրադառնալով ընդհանրապէս Լիբանահայ կրթական ուրիշ հաստատութիւններու, Մ. Իշխան յայտնեց որ հայկական միջավայրի մը բոլոր հանգամանքները կը ներկայացնեն անոնք, մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը պատրաստելով վաղուան աշխատանքներու, ըլլայ անձնական թէ հաւաքական: Մ. Իշխան իր ուրախութիւնը յայտնեց նախապէս, որ կը գտնուի հայ համայնքի մը մէջ, մինչդեռ Փարիզ հասնելէն ի վեր կը խորհէր որ այս մայրաքաղաքին մէջ ոչ մէկ հայ հայրենակցի հանդիպած է եւ պիտի հանդիպի: Իր խօսքը վերջացուց յայտնելով որ մեր բոլոր կարելի միջոցներով պիտի աշխատինք ամէն բանէ առաջ մեր մշակոյթի արժէքները կենդանի պահել, որովհետեւ՝ նիւթական միջոցներէն աւելի բարոյական արժէքներն են որ անաղարտ պիտի պահեն մեր հայկական դիմագիծը, ինչպէս դարերէ ի վեր:

Երկրորդ խօսքը տրուեցաւ Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանի երիտասարդ տեսուչին Գարամարտեանի: Ինծի շատ բան չմնաց ըսելու, ըսաւ, քանի որ Մ. Իշխան արդէն արտայայտուեցաւ Փալանճեան Ճեմարանին մասին, որուն հետ գրեթէ նոյն ծրագրով եւ ոգիով կը քալէ Քարէն Եփփէ Ճեմարանը, որուն բարեբարն է Շուէտացի ազնիւ կին մը: Ունինք ներկայիս 400 երկսեռ աշակերտներ, մեր Ճեմարանը մանկապարտէզ եւ նախակըրթարանի դասարանները չունի, եւ բարձրագոյն դասընթացքներուն է որ ուժ կուտայ: Այս տարուան 16 ընթացաւարտներէն 14ը ընդունուած են Դամասկոսի եւ Հալէպի պետական համալսարաններուն մէջ: Յառաջիկայ տարիներուն մեր աշակերտութեան թիւը վստահաբար պիտի բարձրանայ մինչեւ եօթը հարիւրի, որուն համար այժմէն մտահոգ ենք, բայց ինչպէս միշտ, մենք վստահ ենք հայ ժողովուրդին զոհողութեան վրայ:

Երրորդ խօսքը տրուեցաւ բանաստեղծ Արսէն Երկաթի, որ ոգեշունչ կերպով գովքը ըրաւ բանաստեղծութեան: Օր. Գարոյեան ոգեշունչ քերթուած մը արտասանեց:

Ներկայ հիւրերը տրուած հարցումներուն պատասխանեցին, եւ ներկաները տաք մթնոլորտի մը մէջ մեկնեցան, իրենց հետ տանելով այդ երեկոյթին ընդհանուր եւ խանդավառ տպաւորութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՏՈՔԹ. ԴԱՐՎԵՐԻ ՄԱՀՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Եասը Ատայի մէջ յանկարծամահ եղած էր Տոքթ. Զաքար Դարվեր:

Բնիկ ակնցի, Տոքթ. Զաքար փոքր տարիքէն հաստատուած է Թոփ Գափու եւ աւարտելէ յետոյ տեղւոյն նախակրթարանը, աշակերտած է Պէզազեան վարժարանին, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1911ին: Տոքթ. Զաքար ապա աւարտած է բժշկական համալսարանը, եւ տիրացած միջազգային համբաւի իբրեւ ռէօնթկէնի մեծ մասնագէտ:

Տոքթ. Զաքար Դարվեր երկար ժամանակ եղած է Ս– Փրկիչ հիւանդանոցի բժշկապետ, իսկ 1954ին երեսփոխան ընտրուած էր դեմոկրատ ցանկին վրայ: Իր բոլոր կուսակիցներուն հետ ԵասըԱտա աքսորուած էր Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ետք:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 23ին, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, քանի մը հազար հոգիի ներկայութեան՝ Հայ, Թուրք, Յոյն, Հրեայ: Տարաբախտ Տոքթ. Զաքարի մարմինը անփոփուած է Պալըքլըի գերեզմանատունը:

ժամանակ, լինի ուրիշ առթիւ, մեծ նուիրատուութիւններ էր անում:

Եւ սակայն միշտ պարտքի տակ է մնացել վանքը եւ աղքատ վիճակում: Զարմանալի է թւում մեզ այն բոլոր գրուած կոնդակները, որոնցմով կաթողիկոսներ հանգանակութեան իրաւունք են տալիս եւ յորդորում ժողովրդին օգնելու վանքին: Ինչպէ՞ս էր լինում որ այնքան հասոյթներ լաւ չէին մատակարարւում:

Ինձ թւում է թէ Շահաբբաս Մեծի բռնի ներգաղթից յետոյ, դատարկուեցին խոկական վանքի Թեմի եւ Վիճակի տեղերը, Արարատեան նահանգի Հայութիւնը եւ Նախիջեւանի բնակչութիւնը քշուեցին դէպի Պարսկաստան: Միեւնոյն ժամանակ նաեւ Հին Ջուղան, որ այնքան օգտակար էր լինում վանքին, 1605 թուից յետոյ դատարկուեց, ու այսպէս վանքը կամաց կամաց աղքատացաւ:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՎՐԴ. ԲՈՒԼԱԴԵԱՆ

(10 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ի մէջի այլոց, նա սպասում էր, որ թիկնապահները հիմա ուրախ լուր կը բերեն, թէ իշխանիկը արդէն դարձել է անվտանգ... Եւ ինքն, այս ուրախ լուրն առնելուց յետոյ, կը ճանապարհուի Հաճունու մօտ, կը հաղորդէր նրան, որ ձեռայրն աւելորդ մտահոգութիւն եւ երկիւղ չունենայ: Մտածում էր նաեւ, տեղ հասնելուն պէս, շնորհակալութիւն յայտնել քեռայրին՝ փախստականներին ետ ուղարկելու համար... Այժմ այդ իշխանիկի մասին չարժէր իսկ խորհել... Ու դրա փոխարէն իշխանը մեծ գոհունակութեամբ մտածում էր, որ Վասպուրականի տէր Մերուժանը, Հայոց Աշխարհի ամենազօր նախարարը, համախոհութիւն է յայտնում իրենց, եւ ուրեմն Արշակ թագաւորը չէր հասնի իր նպատակին: Մինչ կողմից Կամսարականը դարձեալ խորհում էր աւելի այն մասին, թէ ինչպիսի՞ պատիժ տայ փախուստի ճանապարհից բերուած իր շինականներին. կարգադրի նրանց գանահարե՞լ այստեղ, իր աչքի առջեւ, ապարանքի բակո՞ւմ, թէ այն շէնում, որտեղից փախել են...

Եւ նրան թւում էր, թէ վերջին միջոցը կը լինի աւուել օգտակար, դա կը լինի ի խրատ այլոց... Սակայն ինչո՞ւ միայն իրենց շէնում, — մտածում էր, — թերեւս աւելի լաւ է, եթէ տանեն դրանց շրջեն մի քանի շէնում եւ ամէն տեղ գանահարեն ժողովրդեան առաջ: Եւ դա երկիւղ կ'ազդի ամէնքին...

Իշխանն առանձնապէս գոհ էր, որ այդ փախչողներին կը պատժի իր մեկնելուց առաջ, եւ այդ պատիժը սարսափ կը տարածի այնպէս, որ ոչ ոք այլեւս չի համարձակուի փախչելու փորձ իսկ անել...

«Այո, այդ պատիժը կը լինի իրօք ի խրատ այլոց, — կրկնեց իշխանը ինքն իրեն, ձեռքը բռունցք շինելով:— Տալ պիտի այնպիսի պատիժ, որ ամէնքը յաւիտեան մոռանան փախուստի միտքը: Ամէնքը»:

Այս խոհերի մէջ էր Նոր իշխանը, երբ լսեց ծանօթ մի ձայն, որ հարցնում էր. «ո՞ւր է տէր իշխանը»... Լսեց եւ այն, թէ ինչպէս սպասաւորներից մէկն ասաց. «այստե՞ղ է»: Իշխանը հասկացաւ, որ ցոյց են տալիս իր տեղը:

Ու փոքր անց նրա առջեւ յայտնուեց մէկն իր այն երկու թիկնապահներից, որ գնացել էր Անդեղայ իշխանիկին ճանապարհելու:

— Վերադարձա՞ք,— հարցրեց իշխանը կանգ առնելով, երբ նա տակաւին քանի քայլ հեռու էր:

— Այո, տէր, բայց... — եւ թիկնապահը լռեց:

Նրա ձայնը վարանոտ էր եւ ընկճուած, իշխանին թուաց նոյնիսկ, թէ նա խօսում է մեղաւորի ձայնով: Այդ նկատելով՝ Կամսարականը յօնքերը խոժոռեց եւ աչքերը յառեց նրա երեսը:

Երիտասարդը շարունակելու փոխարէն, գլուխը կախեց:

— Խօսիր: Ինչո՞ւ այլայլուած ես, եւ ինչո՞ւ մենակ:

— Տէր իմ,— տղայի ձայնը բեկուեց եւ շուրթերը դողացին: — Ես իշխանիկին ուղեկցեցի մինչեւ իր կալուածի սահմանը, իսկ Մաղաքէն, որ, կանխաւ արուած պայմանի համաձայն, թաքնուել էր անյառում, մի սլաք արձակեց իշխանիկի վրայ, բայց...

— Բա՞յց, — իշխանը այս անգամ հայեացքը բեւեռեց երիտասարդի աչքերի մէջ:

— Բայց նրա սլաքը վրիպեց...

— Վրիպեց... Չէ՞ր կարող երկրորդը: Ոչ, տէր իմ, քանզի իշխանիկը իսկոյն նկատեց նրան ծառերի մէջ ու յարձակուեց թիկնապահներով... Ես փութացի օգնութեան: Բայց...

— Բա՞յց...

— Նրանք շատուոր էին, նրանք հինգ էին, մենք երկուսով... Իշխանիկը նախ զարկեց ինձ, ապա Մաղաքէին...

Տղան նորից լռեց գլուխը կախելով:

— Խօսիր: Այնուհետեւ...

— Այնուհետեւ, տէր, Մաղաքէն վիրաւորուեց, ընկաւ...

Նրա երիվարը փախաւ... Նրանք հետապնդեցին ինձ...

Իշխանի դէմքը մռայլուեց:

— Լռիր, ապերախտ: Դուք արժանի չէք իմ թիկնապահը լինելու: Հեռացիր:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նազելի Մատոյեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Զ. Եղրայրեան եւ Տէր եւ Տիկին Զ. Լօքմակէօզեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՎԵՐԳԻՆ ՃԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարեդարձին եւ իրենց քրոջ՝

ՊԷԱԹՐԻՍ ՃԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Մ. Չալաքեանէ քսան Ն. Ֆ., իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկ Մարգարեանէ հինգ Ն. Ֆ., իր մօր հոգեհանգստեան առթիւ եւ Պ. Յակոբ Շահինեանէ տասը Ն. Ֆ., նոյն նպատակաւ:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Պ. Վ. Խրիմեանէ տասը Ն. Ֆ., Սէն Սաթիւրնէն (Վօքլիւզ), Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեանէ իրենց զաւկին ղինուորութենէ վերադարձին առթիւ քսան Ն. Ֆ., Թարարէն հանգ. Յակոբ Գոչումեանի մահուան առթիւ Թարարի հայրենակիցներէ, փոխան ծաղկեպսակի 115 Ն. Ֆ., Թարարէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փալանճեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Հանգուցեալ Գ. Տապաղեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը Հայաստանէն նոր բերուած հայախօս ժապաւէն մը կը ներկայացնէ Հոկտեմբեր 18ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս կը փութայ յայտնել Պոմոնի շրջանի հայ հասարակութեան թէ՝ իր վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբեր վեցին, հինգշաբթի օրը: Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ 12:

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Մխիթեք: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Սուրէն Շամիրի Պօղոսեան, ծնած Հայաստանի Շամշադինի շրջանի Չինչին գիւղը 1909ին: Մօրը անունը՝ Անուշ Սիմոնի Պօղոսեան, կինը՝ Սաթենիկ Յարութիւնի Պօղոսեան, մէկ աղջիկ ունի՝ Ռիմա Սուրէնի Պօղոսեան: 1942ին պատերազմի մեկնած է եւ անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր կայ, եթէ ողջ է թող գրէ իր հարազատներուն: Մէկը ըսած է թէ ողջ է եւ Եւրոպա է, Ռիմային: Կը խնդրուի իրմէ անպայման գրել իր աղջկանը, նոյնիսկ եթէ ամուսնացած է, պարզապէս իր ողջ ըլլալը յայտնելու համար: Աղջկան հասցէն է՝ Ռիմա Սուրէնի Պօղոսեան, 32, Լենինի Պողոտա թ. 78, Երեւան, Հայաստան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 70-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏ. 3-ԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

5ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Place du Panthéon, Métros : St.-Michel et Gare du Luxembourg

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Երգ՝ Օր. ՍՄՍԱՐԵԱՆ: դաշնակ՝ Օր. ՖԱՐՇԵԱՆ, արտասանութիւն՝ Օր. ԳԱԲՈՅԵԱՆ եւ Ընկ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ, պար՝ Օր. ԹԱՐՕՆ, աքորտէօն՝ ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ և պար՝ ՍԹԷՖԱՆ ՎԱՍԷՕՐ, Թառի վրայ կը նուագէ ԳԱՐԵԳԻՆ Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

ORCHESTRE ROBERTO SETO ET SES RUMBEROS

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 4 Ն. Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիւր - Սերոբ Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30-ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ Փարիզի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Կը խնդրուի չբացակայիլ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ): Օրակարգ՝ Ա) Դպրոցական հարց: Բ) Տիկին Էլլէն Բիւզանդի ի պատիւ ցերեկոյթ մը: Գ) Վարչութեան հրաժարական եւ Նոր ընտրութիւն: Դ) Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Որբախնամ Մարմնի վարչութեան ընտրութիւնը այս Երկուշաբթի, իր կեդրոնատեղին, եկեղեցւոյ սրահը:

Կը խնդրուի բոլոր անդամակցուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

AU BEAU NOYER

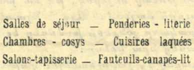

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ
ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՐԻ ՅԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD J JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ընդհանուր ժողովը՝ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 30ին, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ):

Կարեւոր օրակարգ:

Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 5ի Շաբաթ իրիկունը Րիւ Տիւնուաի սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օշին Փէշտըմալճեան կը փնտռէ իր զարմիկը՝ Էմմանուէլ Մալի, Սոֆիայի (Պուլկարիա) որ 1918ին Նիւ Եորք գացած է: Լուր ունեցողներէն գրել «Յառաջ»ին: Կը խնդրուի Հայրենիքէն արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

Աժան Արագ
եւ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL. : PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO : CADET

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ խուզանկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS